Digitized by Google

Hi 9585

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS X.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud JO. GROSSII HÆREDES, JO. FRID. GLEDITSCHII B. FIL. ET JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII. A. MDCCXXXIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectori Salutem!

Prodit tandem expectatus diu, & post moram longam desperatus pæne, Supplementorum *ad* Acta *nostra* Tomus Decimus. *Ita, stetisse nos promissis nostris, ante annum datis, & sperari aliquid in posterum posse de nostra industria, agnosces, puto. Anni, si recte recordamur, quatuor præteriere, ex quo remisisse aliquantulum ab hoc scribendi ardore, & otiari paululum, visæ sunt Musæ nostræ. Nec, si viveret nunc* Joannes Burchardus Menckenius, *Collega olim noster*, Tui *nostrique amantissimus, de præsenti Tomo cogitatum ad hunc usque diem fuisset. Non, quod, vergentibus in senectutem annis, rem Tuam segnius egerit Vir optimus, aut, quod solent interdum senes, sumtibus pepercerit, in hoc Opus erogandis, sed quod ipsa experientia didicerit, parum hæc* Supplementa *iis probari, qui, falsa opinione inducti, nihil his contineri, nisi quod leve esset, & in quisquiliis habendum, perperam existimarent. Quorum cum numero multi essent, neque hi ipsi in meliorem sententiam adduci possent ratione ulla, noluit ingrata Lectoribus fercula apponere, consultiusque duxit, abstinere penitus ab hoc instituto, quam pro commodis publicis frustra laborem & vires consumere. Ab eo tempore* Supplementorum *ne nomen quidem auditum, quantumvis indignantibus id factum aliis, qui, cum literarum aliquo detrimento conjunctum esse id consilium, forsan non male judicarunt. Sed, ut sunt hominum ingenia, factum est postea, ut, qui facile carere his* Supplementis *posse eruditum orbem existimaverant antehac, & æternis sepulta tenebris voluerant, fastidiosissimi palati homines, hi ipsi, rectiora edocti, & librorum, quicunque intra anni spatium luce donantur publica, momentis enarrandis vix sufficere laborem menstruum*

)(2 intelli-

intelligentes, de instaurando Opere tam salutari & in commune utili privatim primum, postea publice etiam, nos solicitarent, idque serio, ac vehementer satis. Quod cum nemini nostrum inexpectatum accideret, quippe qui recte actorum conscii, ita futurum praevideramus dudum; non, quod alii fecissent, vindicandum duximus contemtum pristinum, sed, signo hoc dato, alacres ad pensum suum rediere, tanquam mercenariam eruditae civitati operam praestantes, Musae nostrae. Nec in eo fortassis laude digni videmur nulla esse, quod moram hanc diuturnam compensaturi nostro studio, inchoatum modo curriculum expectatione citius confecimus, nec plus temporis integro huic Tomo, *quam singulis olim* Sectionibus, *dedimus. Nam, quod ad librorum, quos Tomus iste complectitur, delectum, & nostrum de iis judicium, attinet, de his, quis est, qui edoceri a nobis ipsis cupiat? Lectorum hae partes sunto, quos ut multum dispares aetate & ingenio novimus, ita facile patimur in diversa quaevis abire judiciis suis. Quid enim? Si, quae laudant alii, eadem ab aliis vituperentur, si, quae Jureconsulto placent, eadem displiceant Medico, quae Mathematici ingenium pascunt, eadem fastidiose legat Historicus aut* Grammaticus, *idne nobis cedere opprobrio putemus, qui unum id agimus, ut, quae scribimus, probentur singulis, etsi non eodem tempore omnibus? Est haec ratio Annalium nostrorum, quam si ferre non potes, Lector, hos cur manibus deponas, non cur reprehendas, habes. Sed nolumus inimicum nobis putare, quem certo scimus amicum, curabimusque, ut eodem amore Tuo, quem nos experti huc usque sumus, digni judicemur in posterum. Vale, &* Supplementorum *ad* Nova Acta Eruditorum Tomum primum, *cum* Indice generali Decennii Actorum quinti, *quam proxime expecta.*

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. I.

HISTOIRE DE LA PROVINCE D'ALSACE.

i. e.

HISTORIA PROVINCIÆ ALSATIÆ, AB Imperio Julii Cæsaris usque ad Ludovicum XV; per R. P. LUDOVICUM LAGUILLIUM, e Soc. Jesu.

Argentorati, apud Jo. Reinaldum Dulsseckerum, 1727, fol. Alph. 11 pl. 9, Tabb. æn. 7.

PAndit hoc Opus, Regi Christianissimo, Ludovico XV, dicatum, Historiam Alsatiæ, non tam spatio terrarum, in longum vix ultra 50, in latum vero vix 12 milliaria porrecto, quam rerum gestarum copia conspicuæ, quam plurium fabellis obfuscatam suo nunc nitori restituere conatus est Rev. Autor, consultis Autoribus optimæ notæ ac Diplomatibus, allegatis ubique fontibus, immixtis suo loco animadversionibus, junctis etiam vicinarum Helvetiæ, Brisgoviæ Palatinatusque, rebus, quæ momenti quicquam allaturæ videbantur. *Notitia Alsatiæ antiquæ* Opus orditur. Clauditur Alsatia ab Oriente Rheno, monte Vogeso ab Occidente, nomen nacta vel ab *Edelsas*, sede nobili, vel fluvio *El*, & *Sas*, habitator; vel ab urbe *Elcebus*; quæ deno- p. 1.

p. 10. nominatio Seculo VII jam innotuerat. A Vogeso, postea *Vasago*, appellatum fuit *Wasgau*, territorium quasi Vogesi, &
15. *Suntgau*, quasi pars Alsatiæ meridionalis, a *Sud*, meridie. Argentariæ antiquæ nomen magis convenit Horburgo, ex Inscriptionibus adhuc ibi visendis, quam Colmariæ: Argentoratum primo quidem Seculo fundatum, Strasburgi nomine Seculo VI
15. demum celebratur. *Notitiam* istam excipit *Historia in tres Partes* divisa, quarum prior orditur a temporibus Julii Cæsaris, & circa res anni 1477 finit; altera usque ad faustissimum Ludovici XV connubium extenditur, ex quibus potiora dedisse suffi-
5. ciet. Divisis in suas partes Augusto imperante provinciis superior Alsatia Galliæ Lugdunensi, inferior Germaniæ superiori annu-
24. merabatur. A. 357 septem Reges Alemannorum a Romanis victi, & Alsatia sunt depulsi; prælium prope Mundolshemium & Suvelwiershemium, pagos Argentorato vicinos, commissum es-
39. se videtur. Ægidius, Comes Romanorum, a Francis Rex electus, quod contra *Idacium* ex *Gregorio Turonensi* ostenditur, primus Alsatiam dominio Francorum subjecit. Alemanni a
42. Clodovæo devicti sunt non prope Tolbiacum, uti plures autu-
44. mant, sed prope Argentoratum. Alsatia prisca Gallorum partim, partim Germanorum ritus gentiles adoptavit, unde Mercurii, Dianæ, Apollinis, statuæ diu fuerunt residuæ; Herculis autem statuam, *Kruzmanna* dictam, cujus ectypon hic exhibetur, & Argentorato A. 1525 Lutetiam translatam, potius viri bellicosi effigiem fuisse, Autor statuit. Fidei Christianæ veritas jam Seculo II in Alsatiam penetravit, docente inprimis S.
47. Materno, ut & SS. Euchario & Valerio; primus Argentorati
49 sq. Ecclesiam circa annum 346 rexit Ep. S. Amandus, cujus qui-
53. dem notitia ad nos pervenit. Hac occasione errores *Wimphelingii* & *Guillimanni*, Amandum Trajectensem Episcopum cum Amando Argentoratensi confundentium, rejicit, & circa reliquos Argentorati Præsules parem industriam Noster exhi-
56. bet. Alemannis devictis, summa tranquillitate fruebatur Alsatia, & sub Imperio Clodovæi lege Salica utebatur, nec sub The-
59. odorico, quod *Obrechtus* sibi persuaserat, leges Alemannicas
63. recepit. Childebertus II Alsatiam A. 539 Regno Burgundico

dico junxit. Theodebertus fratrem Theodoricum bello petiit, quod terras prope Campodunum, flumen Turum, & Suntgoviam injuſte Alſatiæ a fratre annumerari crederet. Dagobertus II Argentoratenſem Eccleſiam donavit *mundato* i. e. p. 75.
immunitate Ruffaci, ut terræ iſtæ jurisdictioni Præſulis tantum eſſent ſubjectæ. Athicus, ſive Ethico, Dux Alſatiæ, non Alemanniæ, nec Leideſii vel Lieutherici filius, ut alii falſo tradunt, Al- 79.
ſatiam Ducatus axiomate inſignitam, hæreditario jure primus rexit, licet ante ipſum Duces ibi fuiſſe negari nequeat. Canoniſſas medio jam Seculo octavo innotuiſſe, ex inſtitutis S. Odi- 84.
liæ conſtat. Carolus M. non *Selzæ* in Alſatia, ut quidam er- 106.
rant, ſed *Salzæ* prope Salam fluvium, legatos Byzantinos audivit. Lotharius I duxit Irmingardim, filiam Hugonis Comitis 109.
Alſatiæ, Ducis Athici abneptem; ex poſteris enim Athici Adelbertus I & Luitfridus I quidem Duces nominantur, ſed Hugo I, Luitfridus II, Hugo II & Luitfridus III, Comitum titulo a ſcriptoribus tantum ornantur. In diviſione filiorum Ludovici Pii 116.
Alſatia Lothario eſt relicta. Ludovicus Germanicus Alſatiam, a parente quondam ſibi promiſſam, contra Lotharium II ſibi 119.
vindicabat, teſte charta, quam A. 856 ſcriptam contra *Schilterum* Noſter aſſerit. Lotharius II Alſatiam, mox recupera- 123.
tam, Hugoni filio naturali tradidit; ipſo tamen mortuo Alſatia Ludovici Germ. ditioni per pacta cum Carolo Calvo acceſſit, quam Germaniæ Rex Ludovico II Imperatori mox reddiderat, 124.
ſed hoc defuncto Alſatiam Ludovico juniori ceſſerunt Ludovico Balbo prognati. *Sirmondi* chartæ Carolum Simplicem jam A. 131.
912 Regem Lotharingiæ nominant, ſed tabulæ *Browerianæ* ipſum A. 916 demum hoc regno eſſe potitum probant, additis verbis: *largiore hæreditate inepta;* verum res tota eo redit, ut Carolum jus in Regnum Lotharingicum, A. 912 jam in ſe devolutum, contra Conradum I, Regem Germaniæ, A. 916 demum armis ſibi vindicaſſe ſcias. Ceterum, quando Concilio Atheimenſi nullos ex Saxoniæ Epiſcopos affuiſſe Noſter tra- 131.
dit, in eo fallitur. Argentoratum vero ob perfidiam ab Ottone M. mœnibus eſſe nudatum, & hinc demum *Strasburg* eſſe dictum, recte refellitur. Fridericus, Dux Lotharingiæ 138.

p. 144. Mosellanæ, a pluribus falso vocatur Dux Alsatiæ cum Alsatia ex isto tempore Ducibus Alemanniæ subesse cœperit, ex quibus Conradus I A. 982 *Ducis Alemanniæ & Alsatiæ* axiomate primus insignitur. Ottoni II Lotharingiam a Gallis clientelæ nexu fuisse collatam, Autor Germanis haud persuadebit.
159. Henricus II Imp. non Palatium Kirkheimi, seu Troniæ, sed Trojæ in terris Neapolitanis, destruxit. Rapolsteinii Dynastæ
164. non a Dominis Spoleti, Italia profugis, quorum alter *Roccus* dictus, origines nomenque trahunt, quasi *Rocci Spoletani petra*, nec a *Rocher de Spolete*, sed a *Reginbaldo* sive *Ribardo*, viro fortissimo, sub imperio Conradi II, unde quasi *Ribaldi petra*
177. vocabantur. Rudolpho Anti-Cæsare occiso, Fridericum Hohenstauffium Ducatu Sueviæ & Alsatiæ Comitatu donavit Henricus IV, &, Comitatu hoc in Ducatum evecto, ob merita Friderici singularia eidem filiam Agnetem junxit. Ab Hermanno, Bertholdi Zeringensis fratre, ejusque conjuge, Juditha Badensi, cujus filius Hermannus Marchionis Badensis titulo usus est, na-
185. tales domus Badensis deducuntur. Alsatia tunc Galliæ adhuc
212 sq. fuit accensita, Germanorum licet dominio subjecta. Landgravios Alsatiæ quidam sub Ottone III Imp. alii A. 1186 jam reperisse sibi visi sunt; majorem vero fidem merentur, qui Rudolphum, avum Rudolphi I Imperatoris, primum Landgravii Alsatiæ titulo inclaruisse A. 1210 perhibent. Otto IV Imp. in Italiam abiturus hac dignitate ipsum ornaverat, Vicarium Imperii in Germania Superiori & Advocatum Provincialem eundem simul constituens, cum potestate regalia exercendi, reditus quosvis colligendi, & servitiis Nobilium equestribus contra quosvis adversantes fruendi; quam dignitatem denuo
218. firmavit Fridericus II. Idem Hagenojæ Præfectum Wolfelinum primus constituit, ut, ipso in Italia absente, res Alsatiæ moderaretur. Rudolphus Landgravius etiam Dux Alsatiæ nuncupatur; unde apparet, Landgravios minime in Ducum locum
219. successisse, cum Landgraviorum nomen cum officio fuerit conjunctum, Ducum vero titulus vel dignitatem tantum, vel superius quoddam axioma indigitaverit, quod officialibus subordinatis, uti Præfectis & Comitibus, administrationem Provinciæ reli-

Digitized by Google

relinqueret. Præfectorum juriſdictio Provinciam totam com-
plectebatur. Comitum autem Alſatiæ Provincialium, qui Land-
gravii poſtea dicti, juriſdictio particularis erat. Illud vero
majoribus dubiis eſt obvolutum, qua ratione titulus Landgra-
viorum Alſatiæ ab Egisheimiis ad Habsburgicos, Werdanos,
Oetingenſes, & Epiſcopos Argentoratenſes, fuerit translatus.
Comitum Alſaticorum Dagsburgi & Egisheimenſium, eodem
ſatore prognatorum, proſapia in Gertrude A. 1225 defecerat.
Horum agnatos fuiſſe Habſpurgicos, Hohenbergenſes & Oe- p. 221.
tinganos, nusquam probari poterit, qui nullam plane tam opi-
mæ hæreditatis partem ſibi dari poſtulaverant. Marchiones
vero Badenſes, Hermannum & Henricum, illis proxime fuiſſe
junctos, exinde apparet, quod Comites Werdani, judices diri-
mendæ huic controverſiæ deſtinati, terras Egisheimenſes &
Dagsburgicas Badenſibus addixerint. Sigebertus, ejusque fili-
us, Henricus, Werdani fuere tunc temporis Comites, Judices
Provinciales, & Landgravii Alſatiæ. Hoſce Comites Werdanos
ex Egisheimenſium gente haud fuiſſe ortos, illud oſtendit, quod
Judices iſtius hæreditatis delegarentur. Interea Marchiones
Badenſes jure ſuo ceſſerunt A. 1226 Bertholdo, Præſuli Ar-
gentinenſi, eundemque Bertholdum Landgravius Henricus Co-
mes Werdanus A. 1238, absque liberis defunctus, terris ſuis
donavit; licet ex Werdanis agnati adhuc eſſent ſuperſtites. 222, 298 ſq.
Hæc omnia evidentiſſime monſtrant, Alſatiam ſub duobus Co-
mitibus illo tempore in duos Landgraviatus fuiſſe diviſam, ſu-
perioris nempe Alſatiæ, quæ Habſpurgicorum, & inferioris, quæ
Werdanorum juriſdictioni ſubjecta, & horum beneficio ad
Argentoratenſem Præſulem fuerat translata. Ceterum Hen- 223.
ricus Werdanus filium poſthumum reliquiſſe, & hic ab Epi-
ſcopo Argentoratenſi de feudis vacantibus fuiſſe inveſtitus,
dicitur, a quo progenies Landgraviorum Alſatiæ ex Werdanis
aliquandiu fuit continuata, donec in Johanne Landgravio A.
1370 plane deficeret. Ab hoc Joanne Landgraviatus Alſatiæ
per pactum, cum Comitibus Oetingæ affinibus ſuis initum, ad
Oetinganos eſt devolutus, cum conſenſu Imperatoris & Epi-
ſcopi Argentinenſis; ex quibus tabulis dijudicari poteſt, Oe-

tinganos affines saltem, non agnatos, Werdanorum fuisse, feu-
da Landgraviatus ab Imperatore partim, partim ab Episcopo
dependisse, Landgravios quoque Judices Provinciales non sem-
per egisse, cum honoris potius nomen indigitaverit, & majo-
res ipsorum munere judicum fuerint defuncti, denique feuda
Landgraviatus partim domanio ipsorum fuisse annumerata,
alia intra fines Provinciæ sita, jurisdictioni ipsorum, utpote Vi-
cariorum Imperatoris, fuisse subjecta. Oetingenses postea præ-
cipuam Landgraviatus partem A. 1359 vendiderunt Episco-
po Argentoratensi, alteram partem Carolo IV resignarunt, qui
p. 301 sq. Lichtenbergicis eandem contulit; unde feuda ipsorum a Land-
graviatu exemta, immediata Imperii feuda esse cœperunt. De-
nique Dynastas Fleckensteini de feudis, ab Oetingensibus Land-
graviis Alsatiæ A. 1255 concessis, horum jure Landgraviatus
nunc cessante, Carolus IV A. 1373 investivit. Hinc Præsules
Argentinenses ab A. 1359 titulo Landgraviorum inferioris Al-
satiæ sunt gavisi. Certe Richardus Rex administrationem ple-
232. rarumque civitatum Imperii in Alsatia Præsuli Argentinensi
233. commisit, a quo tempore jura Vicarii Imperialis & Landgravii
Episcopus sibi vindicavit, licet titulo nondum uteretur, sed
Argentoratenses & reliquæ civitates haud ita multo post judi-
ces & Advocatos a Præsule constitutos armis ejecerunt, quæ
234. res gravissimis turbis ansam præbuit. Hinc binorum Diplo-
matum fide monstratur, Suntgoviam partem Alsatiæ consti-
tuere. Rudolphus I Imperator Advocatiæ Alsatiæ præfecit
Wernherum de Hatstat, &, hoc defuncto, Ottonem de Ochsen-
stein, quorum stirpes nunc plane exaruerunt, & Hatstatiensis
244. quidem singulari casu. Etenim, Ferdinando III imperante, ul-
timus ex Hatstatinis, Nicolaus, Equitatui Hispanorum præfe-
ctus, solutione stipendiorum denegata, missionem impetrave-
rat, ac redux in Germaniam, structis insidiis, legatum Hispani-
cum Francofurto captivum abduxerat, quam rem indignatus
Imperator, carceri eundem Ensishemii inclusit, in quo ad mor-
247. tem usque contabuit. Rudolphum Imp. filios eodem tempo-
re de Austria, Suevia & Alsatia, investiisse, falso tradit Autor.
260. Ex pactis dotalibus inter Rudolphum Austriacum & Blancam
Gal-

Gallicam certissime liquet, Austriam Alsatiamque hæreditarias fuisse redditas. Turbidæ mutationes Regiminis in civi- p. 276, 367.
tate Argentoratensi, quæ Democraticum pæne statum induxerunt, fuse describuntur. Præfecturam Alsatiæ, a Friderico 291.
Barbarossa institutam, Palatinis oppignoravit Carolus IV, quam postea A. 1558 reluerunt Austriaci; Burggravius quidem Magdeburgi illo fere tempore usus est Præfecti titulo, sed is inferiorem Præfecturam (*Unter-Landvogtey*) saltem obtinuisse vi- 244 sq.
detur. Gaudebant vero Præfecti potestate juris dicundi, redi- T. II p. 10,
tus percipiendi, & militem legendi, ad quietem Provinciæ ser- 41, 208.
vandam. Argentoratum quidem Præfecto Alsatiæ non sub- T. I p. 296.
fuisse ostenditur; Mühlhusium vero Helvetiorum ope ab ista Præfectura se liberavit. Capto Joanne, Galliæ Rege, Angli Al- 303.
satiam misere sunt depopulati, quos Carolus IV, cum exercitu adventans, pedem referre cito coegit. Plura Alsatiæ loca 310, 314.
Electori Palatino cesserat Carolus IV, ut votum ipsius in Electione Wenceslai compararet, quibus Palatinus A. 1390 Præfectum Dynastiarum suarum in Alsatia imposuit. Argentora- 312.
tum a Wenceslao privilegio nundinarum solennium fuit decoratum. Artem typographicam Argentoratensibus deberi, 332.
& civitatibus Imperii liberis Argentoratum annumerandum, nec Præsuli ullo modo subjectum, & a jurejurando Impe- 346, 368.
ratoribus præstari solito exemtum, pluribus probatur. Jus vexillum Civitatense gestandi Argentoratenses sibi vindicarunt 359.
A. 1474; illud tamen cum vexillo majori Imperii confundit Autor, idemque Electorem Saxoniæ, Noribergensibus voluisse tradere falso asserit.

In Præfatione Tomi II gratiam Ducis Aurelianensis, Tutoris & Vicarii Galliæ, Cardinalis Rohanæi, & Capituli Argentinensis, ut & benevolentiam *Labourcurii*, *Ricci* & *Klinglini*, in adornando hoc Opere sibi abunde exhibitam, devota grataque mente Autor prædicat, & felicissimum Alsatiæ, Nobilium & Argentinensium, statum sub Galliorum dominio extol-
lit. In bello Bavarico Præfectura Alsatiæ, Palatinis ademta, ad T. II p. 2.
Austriacos transiit. *B. Rhenani* Germania eximie commen- 30.
datur, quod statum Alsatiæ sub Romanis præsertim delineet.

Austria-

p. 158. Auſtriaci in bello tricennali Germersheimii præfecturam velut partem Præfecturæ Alſaticæ aſſerere ſibi voluerunt; unde Galli poſtea ſæpius idem tentarunt. Hinc fata illuſtris gentis
178 ſq. *Roſeniæ* illuſtrata reperies. Ceterum, quamvis contemptu digna exiſtimemus, quæ paſſim, omni veritatis ſpecie poſthabita, contra Evangelicos affert Autor, quos atrocibus injuriis proſcindere non veretur, non poſſumus tamen, quin unicum ſal-
190. tem frivolæ cavillationis exemplum proferamus. Dum enim de binis præbendis in Epiſcopatu Argentinenſi per pacem Osnabrugenſem *Art. 13* §. *13* domui Brunſuicenſi adſcriptis verba facit; has nunquam ex hoc Præſulatu poſtulari potuiſſe putat, quod *præbendæ* ſaltem *Epiſcopatus*, vaga quadam dicendi ratione, non *Cathedralis Argentinenſis* dicantur; cum vel tyronibus Logices innotuerit, ex antecedentibus & conſequentibus explicationem verborum eſſe deſumendam, imo ipſa ver-
194. ba evidentiſſime ſint concepta. Erlaco, Briſaci Gubernatore, mortuo, Charlovojus cohorti primariæ præfectus, imperium præſidii ad ſe traxit, & Tilladetum, ab aula immiſſum, excedere brevi coegit. Hinc Cæſar, Lotharingus, Condæus, Charlovojum tentabant, donec Guebriantia vidua, aulam ſibi demerendi animo, ipſum inviſendæ puellæ gratia arce exeuntem in inſidias præcipitaret, ut Philippoburgum captivus deduceretur; ſed res paullo poſt quiete compoſita, & Guebriantia exoſa, tæ-
211, 270. dio contabuit. Mazarino Præfecto Alſatiæ conſtituto, civitates, libertati ſuæ timentes, jurare Regi recuſarunt, ſed paullo poſt acquieverunt. Quæ dum refert Autor, animum in Gallos ni-
266. mium propenſum ubique prodit; unde & *Gunzerum* ob Argentinam Gallis deditam ab omni perfidia abſolvit.

Pars III documenta, maximam partem inedita, continet, quibus rerum geſtarum veritas firmatur, additis in margine locis, vel Autoribus, ex quibus Chartæ fuerant depromtæ; Diplomata denique, lingua Germanica exarata, Gallico idiomate ſunt donata, licet melius iisdem conſultum putemus, ſi Germanicis Diplomatibus ex altero latere verſio fuiſſet juncta. Inſeruntur hiſce docu-
74 ſqq. mentis Statuta de regimine Argentoratenſi, tum antiqua, tum recentiora.

Cete-

Digitized by Google

Ceterum haud diffitemur, Opus hoc, quantumvis splendidum, exspectationi nostræ haud satisfecisse, cum studium partium Autoris fidei multum deroget, causæ singularium eventuum recentioribus temporibus ubique reticeantur, & gravissima historiæ Alsaticæ dubia, si ex *Obrechto* desumta demas, ab Autore hæsitante relinquantur haud satis expedita.

Mosaisches Licht und Recht ꝛc.

h. e.

GENUINA ET AD AEDIFICATIONEM directa Explicatio Pentateuchi: una cum prolixa in universam Scripturam S. Introductione. Autore D. JOACHIMO LANGIO, S. Theol. Prof. P. Ord. in Academia Fridericiana.

Halæ & Lipsiæ, apud Samuelem Benjam. Waltherum, 1732, fol. Alph. 16 pl. 8.

PRimus hic Tomus est Operis exegetici, quod Summe Rev. Autor, si ipsi Deus vitam viresque concesserit, in integrum V.T. Codicem conficere, quodque justis quatuor Voluminibus absolvere meditatur. Primum igitur hocce Volumen complectitur explicationem Pentateuchi, seu quinque librorum Mosis, cui luculenta Introductio in integrum Codicem Biblicum præmissa est; in qua de divina Scripturæ S. origine, argumento & fine, deque summa ejus ad fidem & vitam hominum dirigendam autoritate, ex professo agitur. Prius ergo, quam de ipsa methodo in interpretatione textus Mosaici, deque potioribus argumentis, hac occasione a Ven. Autore pertractatis, verba faciamus, præmissæ Introductionis summa capita breviter recensebimus. Cum igitur Noster duos præcipue saltus devios circa religionem revelatam observaverit, alterum ad latus dextrum, eorum nimirum, qui quidem fundamentum religionis revelatæ pro firmo satis & solido, sacramque Scripturam pro infallibili Dei verbo habent, genuinum tamen religionis systema, prout non solum fundamentum

salutis, sed & ordinem, commonstrat, non agnoscunt, adeoque
veri universæ religionis revelatæ finis, ipsius nempe animæ
suæ salutis, expertes manent: alterum ad sinistrum latus, eo-
rum, qui impulsu occulti Atheismi vel Naturalismi Deum ipsum,
& quicquid divinum est, aut plane abnegant, aut saltim in
Theologia vel religione naturali subsistunt, in revelata tanta
tamque varia offendicula prætexentes, quæ ipsis impedimento
sint, quo minus eam amplecti aut exercere valeant. Noster,
utrisque viam regiam ex miseria sua emergendi commonstra-
turus, initium facit a tractatione argumentorum, quæ ad con-
vincendos eos, qui a sinistro stant latere, facere possunt. Eum
ergo in finem aggreditur demonstrationem Articuli Theolo-
giæ naturalis primarii, de immortalitate animæ rationalis, in
p. 9. quantum nimirum illa ex lumine naturæ demonstrari potest,
cujus immortalitatis agnitio cum hominem adversus Atheis-
mum muniat, eum vero ad Theologiam naturalem manu qua-
si ducat, potiora Theologiæ naturalis capita S. Rev. Autor hoc
ordine pertractat, ut Sectione *prima* existentiam Dei, *altera*
ejus attributa, *tertia* opera, *quarta* denique cultum Deo de-
bitum, edoceat. In Sectione de *existentia* Dei in specie do-
cet, originem universalis de Deo & religione opinionis non
13. posse causis spuriis & falsis adscribi, atque in ipsa natura &
constitutione hominum dari argumenta irrefragabilia existentiæ
16. Dei, ex quibus quatuor præcipue recensentur; quatuor etiam ar-
19. gumenta existentiæ Dei ex consideratione Macrocosmi con-
spicua producuntur, ostenditurque, argumenta existentiæ Dei
21. ex ipsa historia desumi posse & debere. *Secunda* Sectio *at-
tributa* Dei, mediante lumine naturæ cognoscenda, sistit, ni-
23. mirum independentiam & spiritualitatem. Sectio *tertia
opera* Dei, in & ex natura conspicienda, lustrat; opus nimirum
26. creationis, providentiæ & gubernationis, atque futuri
28. aliquando universalis judicii. *Quarta* tandem Sectio argumen-
30. tum de cultu Deo, ex agnitione ejus existentiæ, attributorum
31. & operum, debito, paucis absolvit. Has primarias hujus tra-
ctationis Sectiones duæ adhuc excipiunt, altera de mali-
32. tia, stultitia & noxa Atheismi, altera de insufficientia Theo-
logiæ

logiæ & religionis naturalis ; ex qua ipſa inſufficientia cum p. 34.
non ſolum poſſibilitas , ſed & neceſſitas revelationis ſuper-
naturalis vel ipſa ratione duce inferri poſſit, de revelatione ſu-
pernaturali Summe Rev. Autor integra *Parte ſecunda* ex pro-
feſſo agit , ita quidem, ut *Sectione prima* de antiquitate, veri-
tate, atque ἀξιοπιςία hiſtoriæ Patriarchalis & Judaicæ, libro-
rumque hiſtoricorum V. T. *Sectione ſecunda* de veritate at- 37.
que præſtantia religionis Meſſianæ, quatenus hæc hiſtoriæ Ju- 45.
daicæ libriſque hiſtoricis apud Judæos ſacris quoad ſubſtanti- 70.
am involuta, *Sectione tertia* de imperfectione Theologiæ
Meſſianæ, durante œconomia Levitica, nos edoceat. *Parte* autem
tertia veritas religionis Chriſtianæ, ad quam religio Meſſia-
na, ejusque Levitica œconomia, nos manu ducit, oſtenditur,
hoc quidem ordine, ut *Sectione prima* veritas atque ἀξιοπιςία
hiſtoriæ de Chriſto ejusque Apoſtolis, librorumque de ea agen-
tium, *Sectione ſecunda* autem veritas atque præſtantia œco- 77.
nomiæ Evangelicæ, libris hiſtoricis N. T. eſſentialiter infixæ,
ex ſeorſim inſtituta conſideratione ſequentium ſeptem chara-
cterum ob oculos ponatur, quorum primus eſt, quod œco-
nomia Evangelica omnes defectus religionis Meſſianæ, duran-
te œconomia Levitica, promiſſionibus & typis involutæ, har-
monice implendo ſuppleat ; ſecundus, quod œconomia Ev- 91.
angelica myſteria fidei & officia vitæ uberiori luce perfundat;
tertius, quod religio Chriſtiana tam notabiliter propagata & 96.
conſervata ſit ; quartus ex ſcopo atque virtute religionis Chri- 100.
ſtianæ deſumitur , quod nempe ad ſpiritualem & æternam ,
imo ad ipſam temporalem vitam, atque adeo ad ſalutem inte-
grarum Rerumpublicarum, omniumque ſocietatum humana-
rum, conducat ; quintus, quod religio Chriſtiana confeſſoribus 102.
ſuis libertatem conſcientiæ relinquat, eos autem ipſa ſua ſimpli-
citate ad decentiſſimam diſciplinam deducat ; ſextus, quod va- 104
ticinia, libris Novi Teſt. propria, impleta ſint, & præterea in o-
mnibus religionis Chriſtianæ partibus admirabilis plane ſym-
metria conſpicua ſit ; ſeptimus, quod tot & tantis miraculis, 107.
ab ipſo Chriſto & ejus Apoſtolis factis, corroborata ſit. In fi- 111.
ne trium harum priorum Iſagoges hujus partium ſubjungitur

Digitized by Google

p. 112. triplex Appendix; prima, de veritate & ἀξιοπιστίᾳ Scripturæ S.
altera, de discrimine inter convictionem naturalem & super-
115. naturalem de divina verbi divini autoritate; tertia quæstionem
practicam enodat, quid nimirum de dubiis apud eos, qui de
veritate religionis Christianæ naturaliter & supernaturaliter
117. convicti sunt, remanentibus vel renascentibus judicandum
sit.

119. *Pars* autem *quarta*, præmissa hermenevtica evolutione
emphaseos nominis soli Deo proprii Jehovah, mysterium sa-
crosanctæ Trinitatis, atque Deitatis, τοῦ λόγου, pertractat. Illud
122. quidem primo ex libris V. T. (adjectis in appendice testimo-
niis quibusdam ex ipsis etiam apocryphis libris, tandemque ex
ipso *Philone Judæo*,) deinde ex scriptis N. T. hoc autem itidem
132. primo ex scriptis V. T. deinde ex libris N. T. Quatuor his
136. partibus iis præcipue oppositis, qui ultra naturam & rationem
152. in divinis nil sapere volunt, *quinta* tandem ad convincendos
eos præcipue, qui ad dextrum latus declinarunt, directa est, ita
quidem, ut Summe Rev. Autor data opera nexum insolubilem,
qui est inter fundamentum & ordinem salutis, demonstret,
prout nimirum ille nexus ex ipsis parte quarta pertractatis
duobus primariis religionis Christianæ mysteriis, & quidem se-
cundum principium amoris & justitiæ, tanquam attributorum
159. Deo essentialium, deduci & potest & debet: quam deductio-
nem Autor ex universo Codice Biblico, & primo quidem ex
159. consideratione veteris, seu Patriarchalis & Leviticæ, deinde ex
175. consideratione novæ, seu Evangelicæ, œconomiæ instituit, to-
207. tamque hanc Isagogen observationibus quibusdam de singula-
ribus Mosis concludit.

Quod vero ipsum Exegeticum Opus attinet, in eo Ven. Autor ita procedit, ut, præmissa cuilibet libro speciali introductione & distributione, ut & uniuscujusque Capitis brevi partitione, singuli versiculi per interjectas parentheses explicentur, deinde per subjectas notas uberius illustrentur, & ad praxin in fide & vita applicentur, atque adeo duo extrema perpetuo evitata deprehendas, ab altera quidem parte tractationem mere criticam, quippe linguæ vernaculæ & scopo Autoris

toris

toris minime congruentem, ab altera autem congeſtionem obſervationum mere moralium & cuilibet in rebus ſacris vel mediocriter exercitato facile obviarum. Ut autem conſtet, quæ S. R. Autor in hoc Opere copioſius perſecutus ſit argumenta, non gravabimur elenchum eorundem ex ipſa Autoris Præfatione Lectoribus noſtris hic legendum exhibere, paginis, ubi quamlibet materiam reperire poſſint, in margine notatis. Loci ergo, in exegetico hoc Opere occaſione textuum Moſaicorum

præcipue tractati, ſunt ſequentes: de creatione, de conjugio, p. 8, 47.
& quidem in ſpecie contra Polygamiam, de ἀνομίᾳ divortio- 49.
rum & concubinatus, de lapſu protoplaſtorum, de Protevan- 55.
gelio, de divina inſtitutione ſacrificiorum, de comparatione 57.
Adami & Chriſti, de Arca Noæ & diluvio Noachico, de lingua 65, 72.
primæva, Hebræa nimirum, de confuſione linguarum, de ori- 80, 83.
gine & progreſſu Idololatriæ, de benedictione Abrahamo pro- 111, 133.
miſſa, de Melchiſedeco, Chriſti typo, de circumciſione, de 137, 141, 146.
ſenſu myſtico hiſtoriæ Agaris & Saræ, de immolatione Iſaaci, 160.
de benedictione Jacobi Judæ data, de induratione Pharaonis, 183.
de miraculis a Magis Ægyptiorum patratis, de agno Paſchali, 211.
de columna nubis & ignis, de Manna typico & antitypico, de 220, 348.
genuino & emphatico ſenſu legis Moralis, de prima conſecra- 390.
tione œconomiæ veteris, de Tabernaculo, de Cherubinis in 407.
operculo propitiarii effigiatis, de veſtitu ſacerdotali, de ta- 424.
bulis legis, de facie Moſis radiante, de lege cerimoniali ejus- 435.
que parte principali, ſacrificiis, de benedictione ſacerdotali, de 459.
diſcrimine mundorum & immundorum animalium, de lepra 472.
in typo & antitypo conſideranda, de Feſto Expiationis in typo 506.
& antitypo, de virtute ſanguinis ſacrificiorum expiatoria, de 510.
gradibus conſanguinitatis & affinitatis prohibitis, ubi Ven. Au- 531, 53.
tor duas hypotheſes aſſumit & defendit, nimirum prohibitio- 571, 591.
nem illam graduum eſſe Juris Naturæ, inque illo non ſolum ad 613.
perſonas, ſed & ad ipſos gradus reſpici debere, de correptione 647, 654.
fraterna, de amore erga proximum, de Feſtis Judæorum in typo 660, 676.
& antitypo, de anno Sabbathico & Jubilæo. Sub finem libri *tertii* 691, 693.
inſeruntur conſilia & reſponſa quædam, matrimonium cum de- 717, 721.
functæ uxoris ſorore ſpectantia. Quæ deinde ſequuntur, de caſtra- 739, 748.

 meta- 752.

p. 833. metatione Israelitarum agunt, de benedictione sacerdotali atque
853. insigni emphasi formulæ benedictionis, de ministerio Levita-
865. rum, de creatione vaccæ rufæ, & usu cinerum ejus in aqua lu-
917. strali, de serpente æneo, de votis, de expectanda adhuc con-
930. versione gentis Judaicæ, de locis in scriptis Mosaicis oc-
977, 1017. currentibus de fide & amore erga Deum, de non obso-
1121. letis vel detritis vestimentis Israelitarum, de proposita homini-
1022. bus ad liberam eorum electionem benedictione & maledicti-
1031. one, de pœna mortis in Pseudoprophetas lata, de Levitico sa-
1047. cerdotio ad publica judicia admisso, de electione & officiis
1055. Regis, de re genethliaca & præsagiis Chiromanticis, de Messia
1066. tanquam magno Propheta & mediatore inter Deum & popu-
1069. lum, de asylis in terra Israelitica constitutis, de pœna suspen-
1074, 1078. sionis ejusque singularibus circumstantiis, de fœnore pecunia-
1083, 1090. rio, de permissis apud Judæos divortiis, de extraordinaria
1098, 1100. plane morte & sepultura Mosis, deque comparatione Mosis &
1138, 1141. Christi.

Duplicem præterea Autor Operi subjunxit appendicem, alteram sermone vernaculo, alteram stylo Romano conscriptam. In illa famigeratissimi Angli, *Joannis Spenceri*, libros de legibus Ebræorum sub examen vocat, de quibus lubentissime concedit, magno eos procul dubio Autori suo labore & sudore constitisse, cum necessum habuerit gentilium scripta, quotquot fere extant, compilare, eosque non perfunctorie, sed exquisita industria & indefessa solertia, perlustrare, ut inde, quod in rem suam convertere possit, conquireret; de argumento autem ipso & scopo totius libri pronunciat, Autorem tam abjecte de œconomia Levitica sensisse & scripsisse, ut dubitari vix possit, scopum ipsum Autoris fuisse, Theologiam Messianam, adeoque & ipsam Christianam, hoc suo Opere subvertere, atque ima & prima religionis revelatæ fundamenta concutere. Vanos autem atque irritos fuisse conatus, quantumcunque Autor in illis desudaverit, Noster luculento satis paradigmate ostendere laborat, dum duas Dissertationes, I nempe & II Libri III, quæ de sacrificiis Judæorum ex professo agunt, sub incudem epicriticam vocat, totusque in eo est, ut, quam infirmo

& lubrico nitantur fundamento, demonstret. Altera appendix quinque constat Dissertationibus Academicis, a Ven. Autore diverso tempore de diversis materiis habitis. p. 1145—1189. 1190—fin.

RECENSIO DISPUTATIONUM JURIdicarum GOTTLIEB. GERHARDI TITII, *JCti, continuata.*

Conf. Mens. Mart. A. 1730 p. 112.

NE dati olim promissi nostri parum videamur memores, jam de iis, quæ supersunt, summi *Titii* Disputationibus commemorabimus. Disputatio VI *de Officio Sermocinantium* agit, quod argumentum Autor plene, perspicue & accurate persequitur duobus Capitibus, quorum primo *de natura Sermonis*, altero *de officio circa Sermonem* disserit. *Cap. I* de signis in genere, illorum divisione, speciatim de signis naturalibus & arbitrariis, mentem hominis indicantibus, ad quæ sermo pertinet, nonnulla præfatus, sermonis definitionem tradit, quod sit vox articulata, ex impositione animi sensa significans, eamque deinceps plenius exponit. Vim sermonis significativam esse ab impositione simplici, non a conventione, necessitatem quandam moralem vocabulis hoc, non alio, modo utendi hominibus afferente, duplici argumento, primo, quod homines impositionis faciendæ causa nunquam convenerint, sed potius successive impositio facta sit, reliqui vero eam ultro admiserint, deinde quod, si conventione facta foret impositio, innoxia etiam mutatio in vitio esset, rejecta *Grotii* & *Pufendorffii* sententia, §. 9, 10, 11, probat. Postea docet, sermonis finem esse vim significativam, originem ejus a primordio generis humani repetendam, incrementa vero & varietatem ab ulteriori gentium cultura, variisque migrationibus. Memorat etiam scripti sermonis necessitatem, naturam & diversitatem, §. 16, 17. Amplius vero silentium, sermoni oppositum, nec non sermonis affectionem duplicem, veritatem & falsiloquium, distincte exponit §. 18, 19, 20, 21; fidem non esse speciem verilo-

riloquii, nec perfidiam falsiloquii, idemque dicendum de jurejurando & perjurio, ostendit §. 22, 23, denique veritatis & falsitatis divisionem, itemque dissimulationis, sinceritatis & simulationis, naturam explicat §. 24, 25. *Cap. II* ostendit, obligationem circa sermonem a *Grotio* & *Pufendorffio* non, quantum satis est, traditam esse; hinc plenius illam exhibet atque, ut eo rectius applicetur obligatio, præjudicia hic occurrere solita, v. g. quando falsiloquium putatur illicitum, adeo, ut eadem sint falsiloquium & mendacium, aliaque, removet §. 30, ac, iis sepositis, intuitu sermonis considerat (1) *præceptum de Deo colendo*, quod dirigit sermonem, ut, sive cum Deo loquamur, semper veritatem dicamus, sive de Deo sermonem faciamus, circumspecte & cum reverentia hoc fiat, ubi etiam de jurejurando & cultu externo quædam adduntur observationes; (2) *præceptum de exercenda philavtia*, quod obligat homines, ne se ipsos sermone lædant, sed ut malum imminens depellant, ac bonum sibi procurent, ubi speciatim de moralitate retorsionis agit, quæ ipsi videtur illicita, quod existimatio non dependeat ab hominis nequam arbitrio, adeoque nec amittatur, ut opus sit eam recuperare, neque ad excusandam retorsionem sufficiat insulsa vulgi persuasio, qua putant, malum existimationi imminens ita depelli, cum ostendendo innocentiam efficacius retundi queat sinistra opinio, neque tam pœna sit hoc remedium, quam manifestum exacerbati animi indicium. Nihil tamen præfracte definit; quin potius in Jure privato Lib. III Cap. 4 §. 19, eam, si pravos affectus seponas, licitam censeri posse, existimat. (3) *Præceptum Socialitatis*, quod aliis sermone bene facere, ab iis malum depellere jubet, lædere vero prohibet, ratione probitatis, prudentiæ, existimationis, bonorum & vitæ, quæ omnia egregie explicat, ac ulterius præcepta hypothetica declarat intuitu legis humanæ & conventionis; aliquando in neutram partem esse obligationem, quo ipso licentiam oriri, & sermonem esse moraliter indifferentem, ostendit §. 45, usum quoque sermonis quoad hostes tradit §. 46. (4) *Sanctionem pœnalem*, quo pertinent arduæ quæstiones in

qua-

quarum deciſione viri ſummi vel judicium ſuſpendunt, vel ea docent, in quibus tuto acquieſcere non poſſis. Quare Autor explicat, quid in caſu delinquentis nondum deprehenſi vel ipſe reus, vel tertius, facere debeat, & quod, reo deprehenſo, judicis, rei, advocati, tertii, ſit officium. Disquirit etiam, quid ſanctioni iſti naturali adjecerit lex poſitiva *Geneſ. IX*, *6*, *Lev. V*, *1*, *Num. XXXV*, *31 ſeqq.* Tandem generalia quædam, quæ ad univerſam tractationem præcedentem pertinent, v. g. de moralitate ſermonis ambigui, itemque reſervationum mentalium, exhibet, &, poſtquam ſermo, ejusque omiſſio, velut actiones per ſe indifferentes, juxta legem naturalem ſatis ſunt examinata, deinde demum, quando *veritas*, *falſiloquium*, & *ſilentium*, pro *virtutibus* aut *vitiis* haberi debeant, accurate definit.

Diſputatio VII, *de Dominio in rebus occupatis ultra poſſeſſionem durante*, oppoſita eſt Viro Illuſtri, *Cornelio van Bynckershoek*, JCto Belgæ. Hic in peculiari Diſſertatione, de Dominio Maris, quam libro ſingulari ad Legem 9 de L. Rhodia de jactu adjecit, generatim contendit, *dominium*, *amiſſa poſſeſſione*, *naturaliter deſinere*, *cum ex naturali poſſeſſione cœperit; quod igitur ultra poſſeſſionem hodie dominium nonnunquam duret*, *id non quidem effectum eſſe* univerſali aliquo generis humani pacto, *quod abſurde aſſeratur*, *ſed unice a lege civili*, *vel* fœderibus Gentium ſpecialibus, *dependere*; porro *legem civilem in ſubditos tantum valere*, *exteros vero non obſtringere*; *hinc*, *ſi res mea extra civitatem reperiatur*, *me abſente & ei non incumbente*, *cedere eam rurſus primo occupanti*; denique *fœdera Gentium eſſe*, *quibus vel* amicitia vel hoſpitium *contrahatur*: *aliud*, *ſi tantum placuerit*, ut bello abſtineatur, de reliquis autem nihil pactum ſit; *tum enim etiam cum populis liberis & fœderatis poſtliminium eſſe*. Ex quibus principiis laudatus JCtus deinde ſpeciatim § 1–5 infert, *dominium maris*, *ceſſante ejus poſſeſſione*, *exſpirare*. Quam ſententiam B. *Titius* falſitatis arguit, quod 1) per eam jura, & in ſpecie dominium, penitus expungantur, ac inane jus ſit, quod cum facto oritur & perit; præterea 2) nulla idonea ratione

oſtendi poſſit, unde poſſeſſionis ea ſit efficacia, ut ab ejus duratione dominium accurate dependere debeat; denique 3) conditio perpetuæ poſſeſſionis, quod ad jura humana, ſit impoſſibilis, hinc fruſtra ad horum durationem illa requiratur. Iſtum errorem probabiliter ex *Hobbeſii*, vel ſimilis rerum moralium corruptoris, ante pacta & civitates nullum jus agnoſcentis, principiis originem ſpiritumque duxiſſe, exiſtimat §. 16. Ex veriori ſententia ***dominium naturaliter durare, amiſſa poſſeſſione***, ea ratione probat, quod lex naturalis inter homines læſionem prohibeat, nec, ſalvis ſocialitatis regulis, alius in res, nobis legitime quæſitas, involare poſſit, ideo ſaltem, quod eas actu non teneamus, utut legitimam earum acquiſitionem probemus, animumque eas habendi doceamus. Rationes oppoſitas, pacto univerſali dominii durationem non eſſe definitam, lege civili autem & pactis Gentium ſpecialibus omnes homines non obligari, Noſter concedit, verum, quod amiſſa poſſeſſione naturaliter pereat dominium, inde non ſequi monſtrat, cum merum jus naturale dominium ſemel legitime acquiſitum ſatis tueatur etiam contra eos, quos nulla legis civilis autoritas vel ſpecialis conventionis religio obſtringit; ea vero, quæ de dominio ferarum, quod illud, amiſſa poſſeſſione, naturaliter deſinat, afferri ſolent, nullius eſſe ponderis, ſed potius id, de quo quæritur, ſupponere, aut etiam propriam cauſam evertere, oſtendit §. 22 ſeqq. Poſtea dominio quarumvis rerum ultra poſſeſſionem duranti adjicit limitationem, niſi ***domini conſenſus***, vel ***lex civilis***, aliud decernat, ***Jure Romano aliud conſtitutum eſſe***, licet multis, minimum quod ad quasdam res, ita videatur, imo id, quod eo jure obtinere credunt, naturale eſſe arbitrentur. Quod diſcuſſis objectionibus amplius demonſtrat §. 29 ſqq. Quod ad ***fera animalia***, pleriſque res confecta videtur, quod ſcilicet, ex ſententia juris Romani, amiſſa poſſeſſione, eorum dominium pereat, ob ſanctionem, ut videri poteſt, expreſſam in l. 3 §. 2, l. 5 pr. de A. R. D. & §. 12 I. de R. D. Sed Noſter oſtendit, Romanos non ideo dominium amiſſum dicere, ***quod poſſeſſio ſit amiſſa***, ſed quod ob ***recuperandi difficultatem & deſperatam probatio-***

tionem dominus animum habendi dimittat; hinc, ſi probatio & ſpes recuperandi ſuperſit, dominum, etiam juxta Jus Romanum, feram elapſam denuo occupare poſſe, vel ab aliis occupatam vindicare. Ex quibus principiis quæſtiones ſpeciales, quousque dominium maris & animalium ferorum vel manſuefactorum duret, §. 45 ſqq. decidit, &, quid circa apes obtineat Jure Civili & Saxonico, adducit §. 52 ſqq.

Diſputatio VIII, *de Habitu Territoriorum Germanicorum & inde veniente totius Reipublicæ forma*, plane illuſtris & egregia eſt. Rem enim arduam, non usque adeo expeditam, multis difficultatibus impeditam, dubiis falſisque ſcriptorum *Juris publici* hypotheſibus involutam, perſpicue tandem explicavit, ſolideque definivit, h. e. habitum territoriorum Germanicorum & formam toti Reip. inde amplius deſignandam tam ex generalibus rerum politicarum regulis, quam legibus publicis Germanicis, libere oſtendit. In Germania territorium ipſi eſt *ditio aliqua, jure Status poſſeſſa, ſive ſecularis illa ſit, ſive Eccleſiaſtica, major minorve.* Haud itaque habitus *phyſicus*, ſed *moralis*, ex juribus, territorio inhærentibus, ut vulgo loquimur, reſultans, ab eo hic conſideratur. Ex communi ſententia Status eſt, qui *jure ſeſſionis & voti comitialis* gaudet, qua rejecta, B. Autor prænotandum cenſet, quod nomen *Status* in genere *communionem imperii civilis* notet, ac in Proceribus Germaniæ, ſi non omnibus, certe plerisque, tria occurrant, *Superioritas territorialis*, *jus ſuffragii comitialis*, ac *obligatio, quæ toti Reipublicæ connectuntur*, cujus ſententiæ fundamentum adducit *publicum Reipublicæ ſtatum*, ubi ſinguli Proceres domi ſuæ imperium civile exercent, communi vero patriæ communibus conſiliis & auxiliis ſuccurrunt; deinde quod *jus ſuffragii juris territorialis pars vel effectus* ſit, quin & a jure territoriali ſeorſim ſpectato ſplendidiores operationes quotidie profluant. Rationes contrariæ ſunt *varii Receſſus Imperii*, in quibus a jure ſuffragii eſſentia Status repetatur, *communio imperii civilis*, *definitio civis Ariſtocratici aut Democratici Ariſtotelica*: quibus Noſter reponit, *textus allegari ſolitos accuratam Status definitionem nullibi exhibe-*

re, aut *definitionem illam eſſe particularem*, *neque deeſſe textus, in quibus & immedietas & jus ſuffragii ſimul afferatur*, imo *in Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ Art. 5 & 8 ad immedietatem, non jus ſuffragii, reſpici*, *in æſtimanda communione imperii civilis neceſſario Juris territorialis habendam eſſe rationem*, *definitionem* denique *civis Ariſtocratici vel Democratici, domi ſuæ privatam vitam agentis, maligne ad Proceres applicari*. Hinc ad definitionem Status ex ſententia Noſtri requiritur *ſuperioritas territorialis*, quia domi ſui juris eſſe debet, qui vult adſpirare ad Comitia, *jus ſuffragii*, quia hoc ex illo, non illud ex hoc, ut vulgo putant, profluit, ut habent R. I. A. 1654 §. 197, Capit. Ferd. IV Art. 45, Leop. Art. 44, & *obligatio*, *qua is toti imperio obſtringitur*, cum ſine hoc præcedentia jura nemini regulariter concedantur. Utut vero jus ſuffragii territoriale regulariter ſequatur, poſſe tamen & ſolere aliquando deficere quoque obligationem, quatenus oneroſa eſt, fatetur, ſed, hoc facto, imperfecte quem Statum eſſe, nec, ſi memorata obligatio in aliquo deficiat, de dignatione Status aliquid decedere, affirmat. Comparata deinde ſententia communi cum ſua, hujus utilitatem his argumentis probat, quod Procerum jura recte æſtimet, titulum imperiorum inde convenienter formet, ac explendis legibus publicis ſit aptiſſima, ab his omnibus vero ſententia communis abeat. Poſtea, vulgaribus de Statu imperii ſententiis indicatis, illam inprimis, quæ *ex relatione in Matriculam* Statum repetit, falſam eſſe, Noſter inde probat, quod Matriculæ Imperii eo fine non ſint confectæ, ut Status Imperii Germanici definite exhibeant, ſed in iis tantummodo ſupponatur, aliquem eſſe Statum Imperii, vel ſaltem immediatum, non vero, talem eſſe, definiatur, quod ex accurata circumſtantiarum conſideratione deinde amplius explicat. Ut vero habitus territoriorum moralis penitius intelligatur, ſpecialius tria illa, quæ in poſſeſſoribus antea laudavit, perſequitur. Sic oſtendit, jus territoriale non ex privilegio Cæſaris, ſed legibus fundamentalibus dependere, Status illud ſuo, non Cæſaris aut Imperii, nomine exercere, in ejus exercitio a

nemi-

nemine velut ſuperiore dependere, Inveſtituram hoc jus non conferre, ſed competens agnoſcere & confirmare. Dein illuſtrando juri territoriali præcipuas partes ſuperioritatis territorialis recenſet, ubique obſervationes non vulgares contra vulgares doctrinas libere profert, ac ſpeciatim circa Jus ſacrorum communem *Carpzovii*, *Linckii*, aliorumque, ſententiam, qua in Proceribus Imperii duplicem perſonam, *Principis* & *Epiſcopi*, aſſerunt, aut a Jure Epiſcopali Jus ſacrorum ſeparant, ideo notat, quod, multis etiam adhibitis limitationibus, Jus Principum Proteſtantium iſta applicatione ſuſpectum reddatur, eoque docendi genere innuatur, Jus ſacrorum requirere peculiare ſubjectum, ac ab Epiſcopo Pontificio repeti debere, nec, vulgari doctrina ſuppoſita, legitimo juris titulo illius acquiſitionem poſſe demonſtrari. Ad Jus ſuffragii obſervat, quod ob inconſtantem, qui fuit, Reipublicæ ſtatum, aliasque rationes, non omnes, qui Principum ordini jam antiquis temporibus adſcribuntur, jure ſuffragii gaudeant. Nexum, quo territoriorum poſſeſſores toti Reip. obſtringuntur, Noſter ſpecialius evolvit, idque tanto magis neceſſarium exiſtimat, quo minus apud Scriptores Juris Publici hac de re aliquid reperias. Tria vero Vir Celeberrimus expendit, (1) *in quo nexus ille conſiſtat?* (α) in communi amicitia, (β) conjunctione, quod ad Reſervata Cæſarea, (γ) conſociatione, quod ad expedienda negotia, totius Reip. utilitatem ſpectantia, (δ) neceſſitate ferendorum onerum publicorum, (ϵ) appellationibus, ad ſumma tribunalia nonnunquam dirigendis, (ζ) proceſſu, ob neglectum officium contra Status in tribunalibus Imperii inſtituendo; (2) *quale ſit vinculum?* quod ad quatuor partes priores modo relatas, eſt nexus ſocialis, quod ad duas poſteriores, eſt ſubjectio, ſed particularis tantum, parumque valida; (3) *quodnam ejus principium?* non fœdus expreſſum, ſed ex Imperatoris electione, eamque ſecutis Statuum homagiis, vel fidelitatis juramentis, reſultans, ſalva tamen territoriorum libertate. Poſtremo de eo quoque diſpicit Autor, *quo loco Jura Statuum haberi debeant?* cumque vulgo jus territoriale dicatur eſſe dependens, ſed Majeſtatis æmulum, Noſter illud ha-

Digitized by Google

bet pro *independente*, quia Status id proprio nomine exercent, ac in ejus exercitio a nemine velut ſuperiore dependent. Illud tamen adjicit, non involvere ſuperioritatem territorialem *independens aliquod jus, omnibus numeris abſolutum*, quod deinceps plenius explicat, atque doctrinam ſuam de jure independente contra diſſentientes confirmat, ac inprimis, imperantem in caſu neglecti officii, ſalva Majeſtate, judicem habere poſſe, Statusque imperii pro ſubditis male haberi, oſtendit. Atque ex his omnibus concludit, *Territoria Germanica* eſſe *corpora libera, imperio proprio ac independente velut animata, toti tamen Reip. nexu ſociali, ac, in caſibus nonnullis, vinculo ſubjectionis conjuncta.* Quæ omnia breviter tantum referre, eſſet dignitati & præſtantiæ doctrinæ aliquid detrahere; ex hactenus dictis vero de reliquis facile judicari poterit. Idem dicendum de *Capite II*, ubi, monſtrato diſquiſitionis de forma Imperii uſu, Autor, in Germania *plurium corporum ſociorum Syſtema* occurrere, in quibusdam illud cum aliis convenire, in ceteris ab iis differre, & Syſtema extraordinarium eſſe, eamque ſententiam *Conringio*, inprimis *Monzambano*, placuiſſe, *Bæclero, Kulpiſio*, aliisque, diſplicuiſſe, docet §. 73 ſeqq. Ceteras civitatum formas hic applicari non poſſe, oſtendit *Lynckeri* & *Kulpiſii*, qui pro unitate Reipublicæ pugnant, aliorumque, qui vel Monarchiam limitatam, vel abſolutam, aut Ariſtocratiam, vel Monarchiæ & Ariſtocratiæ mixturam, ſtatuunt, doctrinas refellit §. 81 ſqq.

Diſputatio IX, *de Succeſſione in Germaniæ territoria*, doctrinis itidem novis & exquiſitis eſt referta, utut alii jam thema illud antea ſint executi. Speciminis loco obſervationes quasdam ſingulares, ab Autore paſſim inſperſas, tantummodo delibabimus. Præmittit Noſter nonnulla de translatione Imperii in genere, & quid in Germania in caſu *delicti* juris ſit. Ordinarius transferendi imperii caſus exiſtit ob mortem poſſeſſoris, quo eveniente, per electionem & ſucceſſionem imperium in alios tranſit; illa in Eccleſiaſticis, hæc in ſecularibus territoriis obtinet. Noſter, natura territoriorum electitiorum & ſucceſſivorum erudite explicata, hic ad ſola territoria ſucceſſi-

ceſſi-

ceſſiva reſpicit. Uti vero in iis ſucceſſio *lege*, *teſtamento*, & *conventione*, fit, ac in iis declarandis tam Juris Germanici, quam Feudalis Longobardici, ratio habenda; ita hujus rei rationem addit Autor, quod jus Longobardicum ad Feuda illuſtria applicari queat, præterea illorum conditio non tam ſplendida fuerit, atque hodie illa deprehendatur: hinc in genere jus illud receptum videatur; cavendum tamen eſſe dicit, ne nomotheſia illa Longobardica abutamur, ac inprimis, ne eas leges applicemus, quas præſens Germaniæ ſtatus a ſe velut repellit. Quando ſucceſſio *legalis* ad *latera* ire cœpit, Jus Longobardicum ſolam *ſanguinis* communionem attendit; at Jure Germanico *ſimultaneæ* inveſtituræ præcipue ratio habetur, idemque obtinere cenſet, exemplis etiam probat *Schilterus* in Diſſert. de Simult. Inveſt. Principum. Verum Noſter exiſtimat, ſi ex conditione territoriorum, quam hodie habent, de ſucceſſione ſtatuendum, magis ex ſanguine, quam ſimultanea inveſtitura, illam eſſe repetendam. Requiritur ad ſucceſſorem, ut a primo acquirente per legitimum matrimonium deſcendat, 2 f. 26 §. *naturales*, & 8 Cap. 7 n. 2; naturales ergo & ſpurii a ſucceſſione excluduntur. De legitimatis per ſubſequens matrimonium & Reſcriptum Principis quæritur. Autor docet, liberos, per ſubſequens matrimonium legitimatos, virtute legum fundamentalium ſuccedere, legitimatos per Reſcriptum Principis non item, ob jus ſuccedendi agnatis valide quæſitum, imo ne quidem eo caſu legitimationem Imperatoriam naturali filio prodeſſe, quo nulli alii ſucceſſores adſunt, cum Feuda aperta vel Imperator ſibi reſervare, vel cum Statuum conſenſu aliis conferre debeat; exceptionem eſſe illo caſu, quo collatio eſt ſolius arbitrii Imperatorii; nec obeſſe, quod excipiat *Itterus* de Feud. Imp. Cap. 14 §. 7, legem ad omnem ſucceſſionis Feudalis effectum legitimatos efficere poſſe idoneos, multo magis hoc mandare poſſe Principem, qui lex viva & fons juris; nam illa, inquit Noſter, procedunt quidem in legibus poſitivis, imperantis arbitrio unice ſubjectis, ſed leges ſucceſſoriæ illuſtres Germanicæ nec poſitivis recte comparantur, nec ſolius Imperatoris arbitrio ſubſunt. Si legitimatio per ſubſequens matrimonium facta, antequam

quam filius legitimus fuerit natus, tum legitimatus fratri poſtea genito legitimo etiam in Jure Primogenituræ præfertur: antequam enim legitimus in rerum natura eſſe inciperet, ille omnia legitimi ſucceſſoris requiſita atque adeo jus ſuccedendi obtinuit. Liberi, ex inæquali matrimonio nati, ad ſucceſſionem habiles ſunt, niſi aliter conventum. Aliquando feminæ admittuntur in ſubſidium: an vero Imperator filiam Vaſalli, in præjudicium agnatorum, ad Feudi ſucceſſionem habilem reddere queat, acriter quondam in cauſa Juliacenſi diſputatum fuit. B. Autor quæſtionem ſimpliciter negat, quoniam in Feudo antiquo agnatis non tantum jus quæſitum eſt, ſi actu ad ſucceſſionem vocentur, ſed &, ſi eos ordo ſuccedendi nondum tangat; nam ipſe ordo, legibus ſucceſſoriis definitus, ab Imperatore feminarum inſertione turbari non debet. Poſtea conſideratur *ſucceſſionis diverſitas*, ac in genere circa Territoria Germaniæ obtinere dicitur vel *ſucceſſio pluralis*, vel *ſingularis*, ſeu *Jus Primogenituræ*, quod ſecundum doctrinam Autoris *lege imperii publica*, *pactis familiarum illuſtrium*, & *teſtamentis*, introducitur. Denique circa ſucceſſionem legalem *ordo ſuccedendi*, ac in illo *genus*, *gradus* & *linea*, expenduntur. Poſtremo Diſſertatio ſucceſſionem quoque *teſtamentariam* & *conventionalem* explicat. Quæ ſingula ab Autore doctrinis iterum novis, ſingularibus & excellentiſſimis, ubique ornantur.

Diſputatio X *de Jure Nobilitatis Lutheranæ ad immediata Germaniæ Capitula & Canonicatus* inſcripta eſt. Nobile rarumque Thema. Evolvitur hic ex Jurisprudentiæ Publicæ placitis, quousque inclytæ noſtræ Nobilitatis jura ad immediata Germaniæ Capitula & Canonicatus pertingant, laudatoque ordini curatius illa aſſeruntur. Initio B. Autor exponit Nobilitatis originem, habitum & varietatem, apud veteres Germanos, itemque hodiernæ Nobilitatis in Germania conditionem, diviſionem, aliaque eo pertinentia; porro explicat, quid ſit Canonicatus, nempe Jus habendi ſedem in choro ad cantandum & legendum, ac vocem in Capitulo, h. e. in Collegio Canonicorum, vel loco, ubi congregantur Canonici aut Capitulares. Cumque uſu invaluerit, ut nul-

nullus Canonicus ſine præbenda ſit, aut eſſe debeat, vetuſtaque hujus ordinis inſtituta magnam partem fere in deſuetudinem abierint, ſtilo hodierno accipit Canonicatum pro *jure percipiendi fructus, reditus, & obventiones, rei Eccleſiaſticæ, ex electione Capituli, vel collatione Patronorum, acquiſito.* Tale beneficium, uti Noſter porro docet, propter divinum beneficium olim fuit conceſſum; poſthæc tamen inolevit, ut, ſi modo quis inſtitutionem Canonicam obtinuiſſet, qualiſcunque demum fuerit, ad Canonicatus eveheretur; hinc, cum multi ordine temporis a præſcriptis regulis abirent, alii Canonici *regulares, alii* non regulares, ſeu ſeculares, h. e. votis regularium *non obſtricti*, nuncuparentur. Scilicet optima majorum intentione Monachorum ordo fundatus ad educandos viros doctos & caſtas ac modeſtas feminas. Epiſcopi cum fortunas ſuas in excelſo collocaſſent, etiam Canonici, illis adjuncti, non poterant non ulterius tendere, quo ipſo effectum, ut tædere illos cœperit ſuperſtitioſorum canonum adeo ſtricte obſervandorum, ut potius ſpartam ſuam alios erudiendi, & in templo cantationibus ac prælectionibus vacandi, aliis demandaverint, nomenque regularis in appellationem ſecularis propere transformaverint. Quæ mutatio ab Autore adverſus malevolos defenditur ac excuſatur. Nimirum viderant Canonici, omne illud, quicquid habebant ſolidioris doctrinæ, a diſcentibus ſperni, ſaltem non intelligi, proinde, ſecretiora ſua ingrato ſtupidoque ſeculo propalare, nefandum facinus ducebant: inſuper, cum moleſtum iſthoc munus optimas eis ſuffuraretur horas, quibus ſemet ipſos profundiore doctrina imbuere ſatius credebant, quam jejunis prælectionibus vacare, non injuria ad Academias & ſcholas, e trivio natas, inque ipſorum præjudicium erectas, cupidam diſcendi juventutem remiſerunt. Multo minus vitio verti ipſis poterat, quod ſpartam ſuam, Eccleſiam præcentibus opplendi, aliis demandaſſent; noverant enim, non in hoc ſummam ſalutis æternæ verti, licet id remiſſius tractarent. Imo gratias referre debemus Canonicis, quod exemplo ſuo demonſtraverint, vanos & a ſuperſtitioſis hominibus excogitatos ritus, quos Noſter itidem refert, dediſcendos eſſe.

Hæc aliaque argumenta plenius deducuntur §. 18 seqq. Jus nobilitatis ad Capitula in genere adstruitur ex eo, quod obscuro & imprudenti seculo bona Nobilium, imo Principum & Imperatorum, ex munificentia superstitiosa accesserint Ecclesiæ; deinde, ob tutelam Ecclesiæ præstandam, & favorem nobilitatis, Nobilium prærogativam præ plebejis in beneficiis Ecclesiasticis fuisse, eosque solos in nonnullis Collegiis admissos, demonstratur §. 26 seq. Postea specialis quoque adducitur ratio istius juris, nempe ut hoc pacto familiarum illustrium splendori ipsisque Nobilibus prospiceretur, quod orthodoxorum Theologorum testimonio & literis Comitum atque Baronum Evangelicorum publicis Noster amplius probat, ad argumenta etiam *Monzambani*, beneficia Ecclesiastica Nobilibus percipienda negantis, respondet §. 24 usque ad 30. Sequitur historia mutationis religionis Pontificiæ, bellum exinde natum & pace religiosa sopitum, ejusque effectus in Nobilibus; quibus breviter tactis, ostenditur, quod Nobiles urserint cum Statibus liberam religionis mutationem salvis juribus & beneficiis Ecclesiasticis, quod Pontificii illud respuerint contraria propositione, quod illi, non attentis Protestantium exceptionibus, tandem procuderint Reservatum Ecclesiasticum, Paci religiosæ insertum, vi cujus beneficia Ecclesiastica amittere debet, quicunque ab avitis sacris discedit, & quod hujus rei suus extiterit effectus & neglectus. Doctrina, quæ deinceps propius ad rem accedit, ita se habet: Ferdinandus II restitutionem omnium bonorum, post Transactionem Passaviensem occupatorum, detentoribus injunxit, quod unico fere fundamento nitebatur Reservato Ecclesiastico. Illud certum, non inter ultimas rationes fuisse, cur Sueci ad Germaniam appulerint, Edictum Ferdinandeum. Quam causam nec successus destituit, qui A. 1648 Pacem Westphalicam peperit, quæ quoad Reservatum Ecclesiasticum Pacis religiosæ sanctionem non immutavit, sed tamen, ut idem ad Protestantium beneficia Ecclesiastica extenderetur, insuper disposuit. Nunquam vero, religionis diversitate coorta, Nobilitas Lutherana jure ad Canonicatus & Capitula excludi potest. Et principio quidem illud

liquet,

liquet, beneficia Eccleſiaſtica non facile concedenda eſſe, niſi iis, qui ex Germanico ſanguine nati ac indigenæ ſunt. Hoc enim tanquam legitimam obſervantiam ſancte obſervant plurimæ nationes. Hinc quoque jam ante Reformationem de Pontificis, exteris illa conferentis, auſu graviter queſti ſunt Status Imperii in Gravam. ad Pontif. A. 1522 §. 16. Præter generales rationes, quæ hic adduci poſſunt & ſolent, conſideranda eſt origo bonorum Eccleſiaſticorum, ſupra jam memorata; improbum deinde foret, ſi Reſpublica eos negligere vellet, quorum virtute ipſius decus ac ſplendor magnam partem acquiſitus eſt. Pontificii variis argumentis evincere conantur, *non licere* Proteſtantium religioni addictis, ſe ſuosve collegiis *aut* Capitulis Catholicorum ingerere, quæ ſingula ac ſpeciatim ea, quæ a Reſervato Eccleſiaſtico deſumta ſunt, ab Autore confutantur §. 49 usque ad 71. Poſtremo circa decantatum illud Reſervatum & Inſtrumentum Pacis Weſtphalicæ Noſter ſingularia quædam annotat. Reſervatum ante Pacem Weſtphalicam *a parte* Proteſtantium nunquam in vim juris tranſiit. Hac vero A. 1648 ſancita, negotium hoc ad æqualitatem redactum fuiſſe, omnemque controverſiam ſopitam, *Kulpiſius*, aliique, exiſtimant. Sed tantum abeſſe, dicit Noſter, ut illud Pace Weſtphalica ſit confirmatum, aut res ad æqualitatem redacta, ut potius ſit, quod ad Pontificios, mera impietas & injuſtitia, quod ad Proteſtantes autem, ſanctio laudatæ Pacis, vi cujus idem apud Proteſtantes contra Pontificios obſervatur, quod Pontificii ſibi arrogant, ſit prudens defenſio, juſtaque talio. Imo, uti Noſter amplius docet, nobilitatis Lutheranæ conditio per illum Pacis articulum eo deterior reddita cenſeri poteſt, quod jam ſolenniter, ante autem clam & injuſte, excluſa ſit, inter quæ illud diſcriminis eſſe poteſt, quod hoc minus, illud magis, colorem apud incautos præbeat, ac, quaſi confirmatio acceſſerit, exiſtimari queat. Denique Autor concludit, uti valor Reſervati nullo jure evinci, nec ejus labem vel prolixiſſima excuſatio abſtergere poſſit, ſed ipſum improbatum ſemper futurum ſit impium & injuſtum, ita non minus illuſtris Nobilium ordinis jura ad Capitula & Canonicatus Pontificiorum intacta perſtare & illibata,

Digitized by Google

quæ licet jam efficaciam suam exserere nequeant, nunquam tamen intermoritura esse. Ceterum ex Præsidis ad Respondentem Epistola nos cognovisse meminimus, quod ille thema rudi penicillo adumbratum huic obtulerit, hic vero illud deinceps, quod ad collectionem & elaborationem, excoluerit. Id quod stilus etiam & modus proponendi passim indicare videntur

Disputatio XI *de Servitute faciendi* refutat Romanorum & vulgarem Interpretum sententiam, qua statuunt, servitutum non eam esse naturam, ut aliquid faciat quis, sed ut aliquid patiatur aut non faciat, l. 15 §. 1 ff. de Servit. excepta oneris ferendi servitute. Autor ostendit, fluere illam doctrinam ex principio, quod res rei serviat, ex quo uti diversa deduxerunt Romani consectaria, ita speciatim eam, quæ jam memorata est, de servitute in faciendo non consistente doctrinam. Verum, lubricum esse illud principium, luculentissime probat Noster §. 8. *Accurate*, inquit, *loquendo non ad prædia, sed homines, prædia possidentes, servitutes pertinent, adeoque servitus debetur non a prædio, sed ab ejus domino, non rei, sed domino ipsi. Interim verum est, quod hominibus hæc jura non aliter competant, nec onera ipsis inhæreant, quam ob prædia, quæ possident, ob quam causam ad res vulgo relatum fuit, quod ad earum possessores pertinet. Non operose id, quod diximus, probandum erit: servitutes sunt jura & obligationes, sed harum rerum moralium bruta non sunt capacia, multo minus illæ cadunt in res inanimatas. Servitutum natura vulgo consistere censetur in patiendo, i. e. non impediendo alterum, quo minus ille in re nostra agat, & non faciendo, i. e. omittendo actionem, aliis incommodum allaturam. An, prædium pati, & non facere posse, putabimus? hominum hæc sunt, non prædiorum.* Hinc, *realem faciendi servitutem* arbitrio hominum *effici posse*, probat 1) *exemplo servitutis oneris ferendi*; in hac enim onus reficiendi ad omnes prædii servientis possessores transit; 2) *prima doctrinæ dissentientis origine*, quia sententia, quæ servitutem faciendi negat, orta est ex falsa hypothesi, quod res servitutem debeat, factum autem ab homi-

homine proficiſcatur, res nihil facere poſſit. *Titius* diſſentienti *Hubero* aliisque hoc concedit, quod res nihil facere poſſit, ſed vel inde liquere dicit, quod etiam non poſſit factum omittere, hinc nihil certius eſſe, quam quod rei poſſeſſor obligetur. Deinde pleniorem facit ſuam de ſervitute faciendi doctrinam, dum ordinarios conſtituendæ ſervitutis modos expendit, & deinceps ad ſervitutem faciendi applicat. Ultimo loco varia ſervitutum faciendi exempla, in praxi & foro occurrentia, adducit, ſervitutem altius tollendi, jus coquendi & vendendi cereviſiam, cum jure cogendi conjunctum, itemque alia in molendinis & furnis bannalibus, in operis ruſticis, in jure lignandi, ſimilibusque.

Diſputatio XII *de Polygamia, Inceſtu & Divortio, Jure Naturali prohibitis*, inſcripta eſt. Autor hic demonſtrare conatur, quod alii vix audent. In Prooemio fundamentum doctrinæ eſt natura, a Deo ad eum quoque finem creata, ut homines genus ſuum propagent eo modo, qui & naturæ propagantium ſociali convenit, & homines natos ad religioſitatem, philavtiam temperatam, & ſocialitatem, quam optime diſponit, ex quo principio Noſter, libidinem vagam prohibitam eſſe, probat, B. *Thomaſii* inſtantias refellit, omnem uſum Veneris, qui præter & contra finem a Deo intentum adhibetur, non ſolum honeſtati & decoro naturali, ſed etiam regulis juſtitiæ, adverſari, contendit, prolis procreationem pactis circumſcribendam, rejecta *Grotii* atque *Thomaſii*, diſſentientium, doctrina, oſtendit, atque prohibitionem polygamiæ, inceſtus & divortii, velut concluſiones in ſequentibus Capitibus deducit. *Cap. I* igitur rationes, quibus in *Obſerv. Puſend.* 488 *prohibitionem polygamiæ virilis* probare tentavit, magis exponit. *Prima* eſt, quod nullus legitimus polygyniæ ſcopus allegari poſſit, *ſecunda*, quod plurium feminarum conſortium repugnet indoli tam arctæ conjunctionis, qualis eſt conjugalis, *tertia*, quod unius viri cum pluribus feminis conjugium ob ſolam libidinem ſuſcipiatur, *quarta*, quod polygamia iſta a gentilibus voluptati & pravis moribus deditis habeat originem.

Ad exemplum Patriarcharum aliorumque ſanctorum, qui fuerint polygami, virorum, Noſter reſpondet, dubium illud commodiſſime removeri poſſe, ſi legem naturalem ab initio ſtatim ita formatam dicamus, ut caſus illi ob graviſſimas rationes fuerint excepti, quemadmodum hoc exemplo juris neceſſitatis intelligi poſſit. *Quinta* ratio eſt, quod polygynia contraria ſit æquitati ſexus. *Sexta*, quod per polygyniam æque ac per polyandriam, de qua antea quædam dixerat, turbetur ſocialitas, ceterique fines, a Deo intenti. *Gratii* quoque, *Struvii*, *Thomaſii*, *Theophili Alethei*, & *Daphnei Arcuarii*, diſſentientium, afferta excutiuntur. *Cap. II* itidem argumenta, quibus in *Obſerv. Pufend.* 496 prohibitionem inceſtus evincere conatus eſt Autor, paulo latius deducuntur. *Primum* deſumitur ab *unitate* carnis, ſeu ab eo, quod in perſonis, nimis propinqua conſanguinitate vel affinitate conjunctis, ſit una eademque caro; hinc Noſter exiſtimat, ab impoſſibilitate phyſica, quæ circa unum hominem ratione concubitus deprehenditur, ad impoſſibilitatem moralem, quæ carne diviſa locum habeat, non male inferri, eamque ratiocinationem perinde in natura fundatam videri, ac ſi a ſocialitate ad prohibitam proximi læſionem inferas. *Alterum* eſt, quod abhorreat a natura ſociali, ut cognatio vix incepta in ſua ſtatim redeat initia, cum indoli vitæ ſocialis magis conveniat, ut illa latius ſpargatur; *tertium*, quod admiſſa concumbendi licentia cum iſtis perſonis adulteriis & ſtupris anſam ſit præbitura; *quartum*, quod nullus legitimus finis nominari poſſe videatur, ob quem matrimonia cognatorum ſint appetenda. Ad objectionem de concubitu liberorum Adami reſpondet, non eſſe, cur cum aliis hic diſpenſationem contra legem naturalem fingamus, cum caſus hic ſit *exceptus* a regula, quæ filios Adami non obligaverat, ſed genere humano multiplicato demum vim ſuam exſeruit. *Thomaſii*, aliorumque, contraria dogmata paſſim removet. *Cap. III* tribus rationibus probat, etiam Jure Naturali conjugium eſſe indiſſolubile. *Prima* ejus ratio eſt, quod *levitas*, qua, ob nullas vel vanas cauſas, conjugium dirimitur, naturæ hominum ſociali haud conveniat.

Cui

Cui addit *alteram*, quod ejusmodi divertendi licentia adulteriis & ſtupris locum faciat, præterea iſti licentiæ bonus aliquis finis aſſignari nequeat, quæ *tertia* eſt ratio. His aſſertis, exempla divortiorum arbitrariorum, in S. Codice occurrentium, neutiquam obeſſe dicit, ſiquidem a tolerantia, quæ in illis occurrit, ad legem vel legis diſpenſationem non recte inferatur. Ceterum *Arcuarii* tradita iterum refellit §. 11 ſeqq. In fine Diſſertationis monet, ſe non polliceri demonſtrationes exactas, interim tamen non dubitare, quin ſi ii, qui has literas tractant, ſerio magis naturam humanam expendant, eandem officiorum conjugalium certitudinem deprehenſuri ſint, quam quoad officia ſocialia, ad hominum converſationem ſpectantia, magno conſenſu admiſerunt.

Diſputatio XIII agit *de Contractibus patris & liberorum, in poteſtate ejus exiſtentium*. Conſtat inter omnes, qui foro litant, quam frequens ſit, quam controverſa quæſtio, an & quousque liberi cum patre, in cujus poteſtate exiſtunt, valide contrahere queant? Conſtat non minus, quam ſæpe contractus illi, bona fide initi, ob rem non ſatis conſideratam facti ſint irriti. Novam Noſter de hoc argumento doctrinam, eamque in praxi utiliſſimam, hic inſtruxit, quæ ita ſe habet: Jure Naturali liberi ob patriam poteſtatem non fiunt inhabiles, quo minus res proprias habeant; hinc proles illo jure capax eſt dominii adverſus ipſum patrem valituri. Jure autem poſitivo patria poteſtas majorem formam accipit, quod inprimis exemplo Juris Romani intelligitur. In ſpecie eodem Jure liberi perinde ut ſervi olim nihil proprii habebant. Succeſſu vero temporis rigor iſte quodammodo temperatus eſt, &, quod ad nonnulla bona, patribus plenum dominium relictum, in aliis liberis idem tributum, in nonnullis denique jus inter patrem & liberos ſuo modo diviſum eſt, ex quo diverſa liberorum peculia innotuerunt. His præmiſſis laudata quæſtio ventilatur, *an & quousque liberi cum patre, in cujus poteſtate exiſtunt, valide contrahere queant?* Mero Jure Naturali ex patria poteſtate nullum oritur impedimentum. Omnis igitur quæſtio pertinet ad Jus poſitivum, quod illis contractibus valorem denegat,

gat, uti patet ex l. 2. ff. d. C. E. V. l. 11 C. Donat. l. 17 eod. §. 6. I. de Inutil. Stipul. l. 4 de Jud. l. 7 d. O. & A. Ratio non dependet ab aliqua prohibitione, ſed ex eo, quod liberi olim nihil proprii habere potuerint, ſed omnia potius ad patrem pertinuerint, eidemque autoritate juris confeſtim acquiratur, quod ullo modo liberis obvenit, neque momento aliquo in eorum perſona ſubſiſtat l. 79 d. A. O. H. Cum enim hoc poſito pater ſecum ipſo contrahere cenſeatur, nullam validam obligationem inde oriri poſſe, manifeſtum eſt l. 71 de Fidejuſſ. Cujus quidem rationis efficacia, quod ad tempora, fuit diverſa. Olim, cum nihil proprii habere poſſent liberi, infirmitas contractuum inter patrem & liberos fuit *abſoluta*, ſecundum tempora vero recentiora, ubi diverſitas peculiorum eſt introducta, tantum *hypothetica*, ab intentione patris dependens. Vulgo rationem, ob quam contractus inter patrem & liberos non valet, ex fictione unitatis repetunt, l. f. C. d. Impub. & al. Subſt. quæ tamen cum priori concurrit, ſed obſcurior eſt. Cum vero ratio, ob quam contractus inter patrem & liberos non valet, particularis ſit, nec omni reſpectu occurrat, hinc liquet, nonnullas etiam occurrere limitationes & caſus, quibus inter patrem & liberos valida obligatio eſſe aut negotium celebratum ſuo modo valere poſſit. Valent illi contractus *ſimpliciter*, ſi *objectum* diſtinctionem creditoris & debitoris admittit. Quare contractus valent ratione peculii caſtrenſis & adventitii, tam irregularis, quam regularis. Hinc pater res liberorum adventitias emere poteſt, filius patri operas, ſi tales ſunt, quas antea patri non debuit, pro mercede locare poteſt. Idem dicendum de contractu mandati. Sic quoque valet donatio liberorum patri facta, ſi res proprias tenent. Quodſi vero pater cum liberis ita contrahat, *ut res ab eo haud abire, ſed in cauſam peculii profectitii reverti debeant*, tum habet quidem facultatem pœnitendi & contractum revocandi; attamen ille *ſecundum quid* valebit, nempe ratione *tertii*; nam, patre voluntatem non mutante, tertius nullitatem urgere nequit, imo nec pater voluntatem ſuam indiſtincte mutare poteſt, cum & æquitati &

Juri

Digitized by Google

Juri Civili ſit conſentaneum, ne quis in alterius injuriam conſilium mutet, v. g. ſi filius rem, ex donatione acceptam, alii iterum dederit, ac pater a tertio rem vindicare velit eo prætextu, quod contractum, inter ſe & filium celebratum, reſciderit. Denique ſi pater inita conventione moriatur, vel filium emancipaverit, nullumque mutatæ voluntatis ſignum ediderit, tum negotium ſimpliciter valet. Poſtquam igitur liberi dominii capaces ſunt redditi, & duplex in patre intentio & hinc orta contrahendi ratio occurrere poteſt, nempe ut res cedat peculio vel adventitio, vel profectitio adeoque contractus vel valeat, vel inefficax ſit, quæritur, utra intentio in dubio ſit præferenda? Pronunciandum eſt pro priori: voluntas enim efficax & ſibi conſtans magis præſumenda eſt, quam inefficax, & quæ contradictionem involvit. Plane, ſi pater jurejurando contractum firmaverit, aut eum judicialiter approbari, vel a filio ad hunc actum curatorem conſtitui, curaverit, prior intentio certiſſime erit aſſerenda. Quis enim credat, patrem, voluntate ſibimet ipſi contradicente, Deo & Magiſtratui illudere, vel tanto conatu nihil agere voluiſſe. Ex quibus apparet, quod non ſolum Jure Saxonico, ut quidam Interpretes exiſtimant, ſed etiam Jure Civili, conventiones patris & liberorum plerumque validæ dicendæ ſint, quodque juris antiqui rigor per admiſſa varii generis peculia fere ſit expunctus. Haud igitur par erit, negotia, bona fide celebrata, fictæ cujusdam vel pictæ unitatis prætextu irrita dicere. Quod ad *uſum modernum*, Juris Romani autoritas hic non eſt in dubium vocanda, & tamen liberis contrahentibus ſatis proſpectum, modo illud recte explicetur & accipiatur, ſecundum ea, quæ jam dicta ſunt. Hæc eſt ſumma hypotheſium, ab Autore circa hoc argumentum traditarum. Poſtremo rem nonnullis exemplis, quæ in ſupremo Appellationum judicio etiam ventilata fuerunt, illuſtrat, atque tum ſententias ipſas, tum rationes decidendi, examinat.

JO. ANDR. SCHMIDII, THEOLOGIÆ quondam in Acad. Julia D. & Prof. Publ. Abbatis

Mariævallensis, & Ordinis sui Senioris, Historia Interimistica, Libellus posthumus, editus ab Autoris filio,
C. A. SCHMIDT.

Helmstadii, literis Pauli Dieter. Schnorrii, Acad. Typog. 1730, 8.
Plag. 9.

OPtime egit Clar. Editor, quod pie defuncti parentis sui, viri diligentissimi, & de antiquitatis ecclesiasticæ studio bene meriti, historiam Interimisticam publicæ luci invidere amplius noluerit. Cum enim gravissimis motibus & in civili & in Ecclesiastica Republica Interimisticæ controversiæ seculo sexto & decimo occasionem aperuerint; dubium non est, quin etiam hæc ipsa historia ad illius seculi motuum pleniorem cognitionem aliquid conferre possit. Ut de ejus ratione B. L. ipsi judicium ferre queant; summatim tantum commemorabimus, quæ Autor doctissimus de Interimisticis controversiis copiosius tradit.

p. 1–31. Omnis autem hæc historia tribus Partibus absolvitur. Prima Parte a §. II ad V pie defunctus *Schmidius* ea commemorat, quæ libri *Interim* exhibitionem antecesserunt. Huc enim principe loco refert, quæ anno 1541 in conventu Ratisbonensi, ab Imperatore Carolo V convocato, inter Theologos pontificios, *Jo. Eccium, Julium Pflugium*, & *Jo. Gropperum*, ab una, & inter doctores Lutheranos, *Philippum Melanchthonem, Martinum Bucerum*, & *Jo. Pistorium*, ab altera parte, de libro quodam, de cujus Autore non constat, eo consilio exarato, ut secundum ejus præscripta in Imperio Germanico usque ad Generale Concilium cœlestis doctrina doceretur, disputata sunt. Cum enim, finito bello Schmalcaldico, Carolus V Imperator & a Francisco Rege Galliarum & a Turcis Germaniæ suæ metueret; de Germania ad unam religionem reducenda in conventu Ratisbonensi consilia agitabat, ut vi unita utique fortiori Germaniam contra Gallorum & Turcarum impetus defendere posset. De hoc autem conventu B. *Schmidius* commemorat, quod infelici successu fuerit finitus. Librum enim, in illo propositum, neque Lutheranorum, neque Pontificiorum doctorum

tulisse

tuliſſe plauſum. *Melanchthonem* in Epiſtola quadam ad *Joach. Camerarium* ſcripſiſſe: *has conciliationes fallaces, plenas turpitudinis & periculi, inſtitui nollem.* *Eckium* de hoc p. 19.
libro in Concilium Principum Catholicorum ſequens miſiſſe elogium: *Neque placuit, neque placet, liber iſte inſulſus, neque placebit, in quo tot errores & vitia deprehendi; unde judico, ſicut ſemper judicavi, cum a Catholicis non recipiendum, qui, relicto modo loquendi Eccleſiæ & patrum, Melanchthonizat.* 20.
Quod de Conventu Ratisbonenſi judicat, idem etiam de conſiliis Joachimi, Electoris Brandenburg. unionem Eccleſiæ promoturis, annotat. Hic enim die decimo Junii anni 1541 Conciliationis ſchema proponebat, quod die quinto atque vigeſimo Junii communi conſenſu rejiciebatur, quoniam vagas tantum, 21–23.
neque ſatis explicatas, propoſitiones continebat. Non feliciori ſucceſſu Imperatorem ſuum de Germania ad unam religionem reducenda conſilium urſiſſe, contendit, in colloquio, Ratisbonæ inter Theologos Pontificios & Lutheranos A. 1545 inſtituto. 23–27.
Eodem circiter tempore, ut Doctiſſ. Autor obſervat, nempe A. 1544 & A. 1545, Mauritius, Saxoniæ Dux, Theologis ſuis id dedit negotii, ut de conformitate cerimoniarum introducenda eſſent ſoliciti. Quod quidem conſilium poſt collatum ſibi A. 1547 a Cæſare Electoratum, forſan Cæſari ut placeret, majori cum cura urſit. Graviſſimis controverſiis hoc ipſum conſilium occaſionem aperuiſſe, p. 29 Doctiſſ. Autor tuetur. Cum enim ab Electore uſus ornatus, in *Officiis Eccleſiaſticis* adhiberi ſoliti, & præcipue veſtis ſacerdotalis albæ, commendaretur, quidam tenuere, præſtare, omnis generis vexationes tolerare, & ipſam mortem ſubire, quam ejusmodi veſtem induere. Licet autem de conformitate cerimoniarum Lipſiæ tum temporis ex inſtituto fuerit diſputatum; Autor tamen noſter 28 ſeq.
obſervat, nihil in ritibus publica autoritate tum temporis fuiſſe mutatum. 31.

Ad alteram Hiſtoriæ Interimiſticæ Partem Autor §. 6 progreditur, atque exponit, quæ ipſo evulgationis libri *Interim* tempore fuere agitata. Commemorat e. g. menſe Septembri anni 1547 Comitia Auguſtana cœpiſſe. In quibus 32.

 qui-

Digitized by Google

quidem Carolus V, cum intelligeret, Pontificem Romanum in celebrando Concilio Oecumenico moras nectere nimium diuturnas, id egerit ipse, ut statueret, quid interim per Imperium Germanicum in religionis negotio sit observandum. *Julium* enim *Pflugium*, *Michaelem Sidonium*, & *Joannem Agricolam*, Islebium, jussu Cæsaris elaborasse librum, 26 Capitibus constantem, eo consilio, ut omnes Imperii ordines eum reciperent.
p. 39 seq. De ipso hoc libro Doctiss. Autor tradit, quod in illo de concupiscentia, de justificatione, Lutheranorum in modum sermo instituatur; licet non desint, quæ *Melanchthon* etiam ratione horum Articulorum in *Interim Augustano* merito reprehenderit. In Capite de operibus, ut *Schmidius* noster commemorat, meriti de condigno ne verbo quidem fit mentio; distinctio inter Ecclesiam visibilem & invisibilem ibidem admittitur. Notæ veræ Ecclesiæ pura doctrina & legitimus sacramentorum usus statuuntur, omissa tanquam nota indubitata erga Pontificem Romanum obedientia. Missa sacrificium expiatorium pro vivis & mortuis non nominatur. Sacerdotibus etiam permittitur uxores ducere, & laicis, cœnam sub utraque specie sumere. Non reticet etiam Autor noster numero multos Pontificios errores, in hoc ipso libro una propositos. Atque inde evenisse tenet, quod hic liber neque Pontificiis, neque Lutheranis doctoribus placuerit. Quibus tamen non obstantibus, Carolus V Imperator die quinto & decimo Maji A. 1548 contenta libri *Interim* solenni ritu publicari curarit, atque ab o-
51 seq. mnibus ordinibus observari voluerit. Quæ ubi Doctiss. Autor copiosius exposuit; ad ea progreditur, quæ post evulgationem libri *Interim* in Ecclesia Lutherana evenere. Præcipuum controversiarum Interimisticarum theatrum erat Saxonia. Igitur
61-98. primo exponit motus, ob evulgationem libri *Interim* in Saxonia secutos, tum, quid in Electoratu Brandenburgensi hanc ob causam usu venit, commemorat. Ubi de Saxonia verba facit, non solum recenset scriptum, a Theologis Vitenbergensibus & præcipue *Melanchthone* libro *Interim* oppositum, verum etiam de variis conventibus, auspicio Mauritii, Saxoniæ Electoris, Misniæ, Pegaviæ, Torgaviæ, Juterboci, & alibi, ob contro-

Digitized by Google

troverſias Interimiſticas habitis, obſervationes notatu dignas profert. Singulari etiam induſtria tradit, quid in conventu, Cellæ menſe Novembr. 1548 habito, de adiaphoris ſine læſione conſcientiæ uſurpandis fuerit ſtatutum? Juſſu enim Electoris Mauritii ibidem ordines politici, & ex Theologis *Georgius*, Anhaltinus Princeps, *Jo. Færſterus*, *Jo. Pfeffinger*, *Georgius*, *Major*, *Philippus Melanchthon*, *Daniel Greſſerus*, *Jo. Bugenhagius*, *Joach. Camerarius*, & alii, librum Agendorum ſub Duce Henrico compoſitum examinarunt, neque ſolum oſtenderunt, quidnam in cerimoniis Pontificiis doctoribus poſſit concedi; verum etiam quandam rituum deſignationem elaborarunt, in conventu provinciali ad ordines referendam. Quam quidem *Flaciani Interim Lipſiacum majus* deinceps appellarunt. Menſe Decembri, ut B. Autor noſter refert, Lipſiæ in conventu ſolenni iterum de adiaphoris diſputatum eſt, & rata non ſolum ſunt habita haud ita pridem Cellæ ſtatuta, verum etiam ſcripto, publica autoritate edito, promulgata. Quod ſcriptum *Flaciani Interim Lipſiacum minus* appellarunt, Lipſienſem conventum excepiſſe Merſeburgenſem, B. *Schmidius* noſter tradit. In quo quidem nonnulli Theologi, Mauritii auſpicio apud Principem Georgium Anhaltinum congregati, Librum Agendorum, temporibus Principis Henrici compoſitum, recognoverunt; neque ſolum, quæ de adiaphoris haud ita pridem ſtatuta erant, adjecerunt, verum etiam expoſitionem doctrinæ Chriſtianæ libro illi inſeruere. Quod dum fecere, *Flaciani* illos idololatriæ & deſertæ veritatis accuſarunt, controverſiæque adiaphoriſticæ occaſionem aperuere. Quæ quidem adiaphoriſticæ controverſiæ adhuc durarunt; cum in Transactione Paſſavienſi jam omnes controverſiæ interimiſticæ eſſent finitæ, & Evangelicis liberum religionis ſuæ exercitium eſſet conceſſum. Longe alia erant, quæ in Electoratu Brandenburgenſi libri *Interim* publicationem ſequiebantur. Cum enim Joachimus, Elector Brandenburg. receptionem libri *Interim* urgeret, numero multi verbi divini miniſtri, qui impiis illis placitis calculum adjicere nolebant, ſolum vertere & munera ſua aliis relinquere coacti ſunt. Quæ quidem Doct. Autor noſter ex relatione MSC.

p. 98 ſeq. — 109 ſeq. — 114. — 118-121.

Andreæ Hugelii, Pastoris initio Brandenburgensis, dein Jenensis, qui ipse ob interimisticas controversias multa toleravit, exponit. Idem etiam Doctiss. Autor noster sub finem historiæ suæ interimisticæ attexuit indicem scriptorum, qui partim occasione controversiarum Interimisticarum, partim occasione controversiarum Adiaphoristicarum, publici juris sunt facta. Non uno etiam in loco *Historiam Adiaphoristicam* se elaboraturum promittit. Quam quidem si ante obitum suum pie defunctus *Schmidius* elaboravit, & inter manu sua exarata scripta reliquit, Clariss. Editor utique historiæ Ecclesiasticæ studiosos sibi devinciret, si hanc quoque *Adiaphoristicam Historiam* publici juris faceret.

HISTORIAE CATECHETICAE, SEU APparatus ad historiam Catecheticam collecti, Pars Prima, in qua catechesis inde ab Ecclesiæ primordiis, usque ad Reformationis Lutheri ævum, juxta seculorum seriem proponitur a D. GREGORIO LANGEMACK, Sundensium Eccles. Præsule.

Sundæ, impensis Sam. Gottl. Lochmanni, 1729, 8.
Alph. 1 pl. 6.

UTilissimum sacræ & literariæ Historiæ opus S. R. Autor aggreditur, quod tentatum quidem hinc inde ab aliquibus meminimus, sed, si cum præsenti apparatu eorum labores contendamus, longe imperfectum huc usque relictum est. Inscripsit illud peritissimo harum rerum arbitro, *Jo. Alb. Fabricio*, Hamburg. Polyhistori celeberrimo, quocum se ante hos triginta, & quod excurrit, annos, in communi *Mayeriano* convictu, amicitiam contraxisse, cum grati animi recordatione testatum facit. Quod laborem hunc suum non historiæ ipsius, sed ejus duntaxat apparatus, titulo insignire voluerit Autor, id modestiæ ejus documentum interpretari licet. Idiomate nostro Germanico hoc Opus concinnavit, ac primam ejus tantum Partem huc usque exhibuit, ad Reformationis B. *Lutheri* tempus, ut vel e titulo patet, prolatam. *Capitibus XXII* hoc pensum absol-

ſolvitur, e quibus argumenta quædam præcipua Lectoribus noſtris decerpta dabimus, ut, quem ex hoc apparatu fructum percipere liceat, inde queant colligere.

Cap. I in onomatologiam Græcam vocis Catechiſmi & catecheſeos inquiritur, atque, uti illa ex uſu ſcriptorum Eccleſiaſticorum pro inſtitutione rudiorum de primis doctrinæ elementis cumprimis accipi conſuevit, ita hunc uſum voci κατηχεῖν, ante a profanis item atque ſacris ſcriptoribus adhibitæ, vix ac ne vix quidem hæſiſſe, evolutis plurimis locis, conficitur. *Capite II* formam catecheſeos, qualis illa in V. T. in uſu fuerit, deſcribendam ſibi ſumit Autor; ubi, rejectis monumentis apocryphis & pſeudepigraphis, res potiſſimum ad inſigniorum hujus argumenti S. Scripturæ locorum explicationem redit, idque *de acquiſitione animarum*, ab Abrahamo in Haran juxta *Gen. XII*, 3, facta, præeuntibus interpretibus aliquot, erudite obſervat, de ſpirituali potiſſimum per fidem generatione, quæ non alia, quam catechetica, vel ei gemina, in vera doctrina inſtitutione peragi poſſit, intelligi deberi; cujus generis obſervationes edecumatæ & de reliquis porro afferuntur. *Cap. III* ad Catecheſin N. T. explicandam accedit, facto hic initio a Sec. I, ubi, quicquid de Chriſti ipſius & Apoſtolorum catechiſandi methodo, forma ac ritibus, in ſacris hinc inde paginis traditur, eodem modo illuſtrare pergit. De his habemus jam, quod hic addere licet, Diſſertationem, circa finem anni 1728 Jenæ ſub præſidio Cel. *Jo. Georg. Walchii* ventilatam, de Apoſtolorum inſtitutione catechetica, quam cum allatis ab Autore noſtro non ſine fructu conferre juvabit. Cum vero inter Apoſtolorum & eorum ſucceſſorum ſcripta circumferantur Pſeudepigrapha, mentientia titulum catecheſeon; occaſio inde ſubnaſcitur Noſtro, *Cap. IV* tradendi de catecheſibus ſuppoſititiis, aut falſo ſic nominatis; qua in re uti de hoc ſeculo Apoſtolico probat, nullam ab Apoſtolis aut Apoſtolicis viris ſcripto conceptam atque ad noſtra tempora transmiſſam eſſe genuinam catecheſeos formulam, ita non tantum in hujus, ſed & ſequioris, ævi ſcriptis dijudicandis ita verſatur, ut tum potiores ſuppoſitionis notas indicet, tum etiam, ſi qua genuina etiam hujus gene-

Digitized by Google

generis monumenta ſuperſint rationes idoneas afferat, quare pro cate hesibus proprie ſic dictis haud ſint habendæ; atque hinc ex. gr. *Enchiridion D. Auguſtini* e catecheſeon numero eximit, quoniam ſublimioris doctrinæ capita Laurentio, non catechumeno, ſed primis inſtituto pridem Chriſtianæ fidei elementis viro, proponat, inque iis contra hæreticorum & infidelium aberrationes defendendis vindicandisque veram catecheſeos formam egrediatur. *Cap. V* illuſtrandis argumentis catecheticis, ad II poſt C. N. Sec. pertinentibus, deſtinatur, in quibus porro *Cap. VI* ad tertium, & *Cap VII* ad quartum Seculum pergit. Præcipuum hic caput de celebri inter Chriſtianos primævos ſchola catechetica Alexandrina attingitur, & omnia, quæ de illa tradunt, monumenta diligentius excutiuntur; cumque de ſucceſſione catechetarum in ſchola hac Alexandrina peculiare aliquod fragmentum *Philippi Sidetis Henricus Dodwellus* in ſuis ad *Irenæum* Diſſertat. Oxon. 1689 in 8 editis, produxerit, quod nec *Jo. Mich. Wanslebio*, nec B. *Jo. Andr. Schmidio*, in ſuis de hoc argumento Commentationibus uſurpatum eſt, illud ad partes vocat Noſter, idque inde efficit, ut, cum *Euſebius* 8 tantum *Philip. Sidetes* autem 13 catechetas numeret, ipſe ex utroque inter ſe collato 15 juxta ſeriem & ordinem ſuum relatos catechetas Alexandrinos nobis exhibeat, de quo ſubductas ab eo rationes videre licet p. 152. Ex reliquis, quæ in his tribus Capitibus afferuntur, ea, quæ de forma catecheſeos horum maxime afflictorum erudite diſputat, notari merentur; de qua id, quod cauſæ fuit, ut doctores hoc ævo catechetici non tam ſcriptis, quam ore, illa catecheſeos capita, tanquam myſteriorum divinorum initiamenta, catechumenis ſus tradiderint, recte omnino in diſciplina arcani, quæ iſto tempore invaluit, Autorem noſtrum deprehendiſſe, credimus. Porro *Cap. VIII* de *Cyrillo*, Hieroſolymitano Sec. IV Epiſcopo, cujus catecheſes etiamnum habemus ſuperſtites, ex inſtituto ſibi tractandum ſumit, ubi, præeunte *Touttæo*, noviſſimo *Cyrilli* editore, paulo prolixius in vitam *Cyrilli* deſcribendam excurrit, ipſasque catecheſes, quas contra ſententiam *Riveti* (a qua tamen *Dorſchæum* atque *Hülſemannum*, aliosque

ex

ex Reformatis haud abhorruiſſe novimus) e ſuppoſititiarum numero eximit, indicatque, easdem Procatecheſi una, Catecheſibus undeviginti, ac quinque myſtagogicis, abſolvi, ac ſingulas fere curatius percenſet. Quod etiam *Cap. IX*, ad catecheſin Sec. V devolutus, in libro B. *Auguſtini*, qui de catechiſandis rudibus inſcribitur, eadem ratione præſtat, ut aliquam iſtorum temporum catechiſandi formam & methodum, (hanc enim potius, quam ipſa catecheſeos capita, hæc Patrum ſcripta exh bent,) ex illis ob oculos ponat; in quem finem & *Cap. X* peculiarem de Catechumenis tractationem ſubjungit, quos apud Chriſtianos antiquos a ſic dictis *illuminatis* & *fidelibus* diſtinctos, in ſuas etiam *profitentium, audientium, initiatorum, competentium* & *electorum*, claſſes relatos fuiſſe, poſt alios docet; de qua tamen diviſione, aliisque huc ſpectantibus capitibus nuper etiam in *Joſeph. Binghami*, Angli, Orig. ſ. Antiquitat. Eccleſ. Lib. X & XIV Vol. IV & VI verſionis & editionis Halenſ. luculenter traditum meminimus, quo uſum Cl. Autorem noſtrum haud legimus. In *Cap. XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI*, totidem, quæ ſe excipiunt, ſecula, VI namque usque ad XI, expedit Autor, catecheſeosque, depravatæ per Anti - Chriſti Occidentis Orientisque dominatum, commonſtratis ubique veſtigiis, id tamen haud præterit, ſi quidem ſervatas quasdam ſalutaris hujus inſtitutionis reliquias deprehendere licuit, quas inter eminent, quæ circa convertendos ad fidem Chriſtianam populos Germanos ſeptentrionalesque in uſu eſſe cœperunt, ſolenniores catecheſeos formulæ, de cujus generis venerandæ antiquitatis monumentis quæ vel a *Jo. Georg. Eccardo* & in *Theſauro Schilteriano* Tom. I noviter in lucem protracta, vel etiam renovata ſunt, dum ex iis etiam hic ab Autore noſtro denuo ad Sec. IX & ſequentia ex integro refertur, nihil hic jam repetemus, quoniam de iis tum alibi, tum etiam in his Actis non ita pridem, quod ſatis, dictum eſt.

Poſtrema denique ſuæ tractationis periodo nova quaſi dicendi materia Autori ſufficitur a veritatis contra Papatum teſtibus. Ita enim, ubi *Cap. XVII* usque ad *XXI* ſecula XII, XIII, XIV, XV, & XVIti etiam initia, usque dum cœptum eſt illu-

ſtrius illud a B. *Luthero* ſacra repurgandi negotium, ſic bene diſpoſito narrationis ſuæ ordine, percurrit, mox Sec. XII in Waldenſes, Albigenſesque incidit, qui catecheſibus ſuis peculiaribus non caruerunt: quæ ut Sec. etiam XIII cum nonnullis aliis catecheticæ doctrinæ velut naufragis tabulis fuere attendendæ. Ita Seculo XIV *Jo. Wiclefus* præter ceteros apud Anglos ex ſuſceptis etiam catechetæ partibus clarior extitit: quem Sec. XV excepit *Jo. Huſſus*, ex cujus martyrio atque ſchola prodierunt fratres ſic dicti Bohemorum, qui aliquem adhuc catecheſeos uſum in maximis quidem ſæpe rerum diſcriminibus integrum ſervarunt, ut ex eo etiam *Luthero* fidei quandam profeſſionem, ipſius ſuffragio probatam, exhibere potuerint. Hæc fere præcipua ſunt argumenta, in quibus explicandis per dicta Capita occupatum Autorem oſtendimus, haud tamen neglectis aliis, quæ ex ævo iſthoc in cenſum venire poterant. Ultimo tandem *Cap. XXII* de Symbolo Apoſtolico, tanquam præcipuo catecheſeos antiquæ monumento, tractationem peculiarem ſubjungit, eaque per compendium exhibet, quæ fuſius ab aliis de vera ejus ætate, autoribus, ac reliquis, diſputata ſunt.

Plura ſane in recenſito hactenus Autoris Apparatu catechetico habentur, quæ a recentioribus aliis induſtriisque antiquitatis ſcrutatoribus, ipſo Autore fatente, & eos in partes vocante, in ſcenam jam producta ſunt; juvabit tamen de argumento tam locuplete, & quotidiano ſuo uſu multis commendatiſſimo, rationes ſic bene ſubductas omnes in numerato habere, quas alioquin paſſim diſperſas, & in voluminoſis aliorum Commentariis obvias, non cuivis inveſtigare datum eſt. Quare Autorem S. R. haud parvam multorum gratiam initurum confidimus, ſi, edita Parte II de Catecheſibus Evangelico-Lutheranorum, ac Parte III de Catecheſibus alienæ fidei addictorum, quarum proximam adeo nobis ſpem in Præfatione Partis primæ fecit, datam hanc ſuam fidem propediem liberaverit.

CARPOPHOROPHILI NOVUM INVENIENdæ Scripturæ Oecumenicæ Conſilium.

§. 1. Si

§. 1. SI qua lingua ſucceſſu temporis *Oecumenicæ Linguæ & Scripturæ* locum obtinere, & in toto terrarum orbe recipi debeat, id ſane præcipuum ejus ſummeque neceſſarium eſſe videtur proprium, ut ipſa omnibus fere difficultatibus ſoluta, a quovis homine facillime & expedite addiſci, intelligi, legique, poſſit. Nullam vero linguarum, quæ vel hodie, vel quondam fuerunt in uſu, huic rei accommodatam eſſe, exinde conſtat, quod pleræque omnes tot Declinationum & Conjugationum varietate, totque Anomaliis atque Exceptionibus gaudeant, ut ad illas ediſcendas, præter Vocabularia, Grammatica ſat ſpiſſæ magnitudinis ſit opus. Qua de cauſa neceſſario nova aliqua excogitanda erit lingua, in qua omnes Anomaliæ exulent, omnes exceptiones proſcriptæ ſint, & ad quam comprehendendam nihil fere niſi nuda vocabulorum & literarum notitia requiratur. Ecce autem ejusmodi linguam in præſenti proponimus, & ſciendi cupiditate tenemur, num bonum publicum vel hac ratione aliquo modo promoveri queat?

§. 2. Fundamentum hujus linguæ ex Latina deſumtum eſt, ſed ita ordinata omnia, ut, ſublatis omnibus difficultatibus, perpetua ubique ſine ulla exceptione obſervetur Analogia.

§. 3. Complectitur igitur hæc nova lingua non niſi ſedecim literas, quæ quoad ſonum & pronunciationem conveniunt cum literis Latinæ linguæ, ſcilicet:

a, b, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, r, s, u.

Ceſſant ergo innumeræ difficultates, quas differentia inter *d* & *t*, *b*, *p*, *f*, *v*, *ph*, *e*, *æ*, *œ*, &c. contrahere ſolent. Nec alia ratione, quam hic loci factum eſt, literæ iſtæ pingendæ, ſcribendæ, aut imprimendæ, literæ autem initiales ſaltem duplo majores formandæ erunt, e. g. *Aro*, *Bono*.

§. 4. Polyſyllaba omnia producantur, atque adeo dicatur: ***animus***, ***makula***, ***konſulo*** &c.

§. 5. Adjectiva manent immobilia, nec ab Adverbiis quicquam differunt. Comparatio fit hoc modo: ***bonus***, ***gut***, ***magis bonus***, ***beſſer***, ***ſumme bonus***, ***der allerbeſte***.

§. 6. Subſtantivis annectatur terminatio ***im***, quoties Numerus Pluralis indicari debet, e. g. ***Domus***, ***das Hauſs***, ***domuſim***,

musim, *die Häuser*, *mensa*, *der Tisch*, *mensaim*, *die Tische*.

§. 7. Ad dignoscendos Casus Substantivis præponatur Articulus: *ha*, *he*, *hi*, *ho*, atque sequenti ratione declinetur:

Singul.	Plural.
N. *Ha domus*, *das Hauss*.	N. *Ha domusim*, *die Häuser*.
G. *He domus*, *des Hauses*.	G. *He domusim*, *derer Häuser*.
D. *Hi domus*, *dem Hause*.	D. *Hi domusim*, *denen Häusern*.
A. *Ho domus*, *das Hauss*.	A. *Ho domusim*, *die Häuser*.
V. *O domus*, *O du Hauss*.	V. *O domusim*, *O ihr Häuser*.

Eodemque modo quævis alia Substantiva, ne uno quidem excepto. Nec tamen opus est, ut ubivis omnes Casus suis designentur Articulis. Articuli plerumque abesse poterunt, dummodo Nominativus, sive quis aliquid fecerit, distincte ex contextu appareat.

§. 8. Pronomina sunt: *Ego*, *ich*, *mibi*, *mir*, *me*, *mich*, *nos*, *wir*, *nobis*, *uns*, *du*, *du*, *dibi*, *dir*, *de*, *dich*, *fos*, *ihr*, *fobis*, *euch*, *hik*, *dieser*, *hok*, *dieses*, &c.

§. 9. Omnia Verba uno eodemque modo conjugari debent, nec plures nisi quatuor admittantur terminationes:

1) *O*.
2) *Abam*. in Imperfecto.
3) *Ade*, in Imperativo.
4) *Adus*, in Passivo.

§. 10. Præmissæ voces, ut: 1) *habo*, 2) *hababam*, 3) *fio*, 4) *fakdo*, 5) *fakdabam*, 6) *esso fakdo*, 7) *essabam fakdo*, 8) *fio fakdo*, reliqua indicabunt Tempora. Differentia Personarum autem patet ex Pronominibus: *ego*, *du*, *is*, *nos*, *fos*, *isim*.

Sic ergo conjugare poteris, si libet:

Præs.	*Ego amo*, *ich liebe*.	*Nos amo*, *wir lieben*.
	Du amo, *du liebest*.	*Fos amo*, *ihr liebet*.
	Is amo, *er liebet*.	*Isim amo*, *sie lieben*.
Imperf.	*Ego amabam*, *ich liebete*.	*Du amabam*, *du liebetest* &c.
Perf.	*Ego habo amo*, *ich habe geliebet*.	
	Du habo amo, *du hast geliebet* &c.	
Plusqu.	*Ego hababam amo*, *ich hatte geliebet* &c.	
Fut.	*Ego fio amo*, *ich werde lieben* &c.	
Imperat.	*Amade du*, *liebe du*.	*Amade is*, *er liebe*.
	Amade fos, *liebet ihr*.	

Pass.

Paff. Præf. *Ego fakdo amadus, ich werde geliebet.*
Imperf. *Ego fakdabam amadus, ich wurde geliebet.*
Perf. *Ego esso fakdo amadus, ich bin geliebet worden.*
Plusqu. *Ego essabam fakdo amadus, ich war geliebet worden.*
Fut. *Ego fio fakdo amadus, ich werde geliebet werden.*
Imperat. *Fakdade du amadus, werde du geliebet.*
Fakdade is amadus, er werde geliebet.
Fakdade fos amadus, werdet ihr geliebet.

Sic etiam:

Præf. *Ego esso, ich bin.*
Imperf. *Ego essabam, ich war.*
Perf. *Ego habo esso, ich bin gewesen.*
Plusqu. *Ego hababam esso, ich war gewesen.*
Fut. *Ego fio esso, ich werde seyn.*
Imperat. *Essade du, sey du.*
Essade is, er sey. *Essade fos, seyd ihr.*

§. 11. Conjunctivus & Infinitivus ab Indicativo nil quicquam differunt, e. g. *ego non bosso de amo, ich kan dich nicht lieben, du non bosso fakdo amadus, du kanst nicht geliebet werden.*

Id, es, on, man, inserviunt locutionibus Impersonalibus, e. g. *id obordo, es muss, id fio diessa, es wird Tag, on diko, man sagt.*

§. 12. Quæstionibus præmittatur Particula Interrogativa *an,* e. g. *an habo du esso in hordus? bist du im Garten gewest?*

§. 13. En igitur totum ambitum artis Grammaticæ, qua in addiscenda hac lingua opus est, nec quicquam restat, nisi nosse vocabula. Numerus autem vocabulorum in hac lingua ea de causa longe minor erit, quam in reliquis linguis, quia nulla omnino Synonyma admittuntur. Deinde vocabula ipsa eo facilius notari poterunt, quia una eademque ratio in formandis Derivatis observatur, e. g.

Kondendo, ergötzen.	*Fallo, Betrüger.*
Kondendanda, Ergötzung.	*Fallanda, der Betrug.*
Kondendadus, ergötzet.	*Fallans, ein Betrüger.*
Kondendalis, ergötzlich.	*Falladus, betrogen.*
Kondendalanda, Ergötzlichkeit.	*Fallalis, betrüglich.*

Orno, zieren.	*Ornalis, zierlich.*
Ornanda, die Zierde.	*Ornalanda, Zierlichkeit.*
Ornadus, gezieret.	

Sic sæpe quinque, decem & plura vocabula nullo negotio & uno fere momento memoriæ mandari poterunt.

§. 14. Claves autem conficiendæ erunt, & quidem duplices pro quavis ratione, quæ peculiari lingua utitur, prout etiam a *Solbrigio* in sua Scriptura Oecumenica ostensum fuit. Jam, quod linguam Germanicam attinet, Claves in promtu sunt, eædemque postmodum in alias linguas facillime converti poterunt. Annon vero hoc nostrum propositum *Solbrigianæ Scripturæ Oecumenicæ per numeros*, quorum significationem non nisi operosa & fere tædiosâ exercitatione assequi possumus, anteferendum sit, & annon intra tempus, quo quis juxta *Solbrigianam* methodum tres quatuorve lineas ex memoria elaborare, aut seposita Clave interpretari didicerit, idem ille nostrum institutum secutus, plus decies majores progressus in nova hac facere queat lingua, prudentibus dijudicandum relinquimus.

Specimen Versionis Orationis Dominicæ.

O baderus noderus, ki du esso in seluma. Fakdade sankadus ha nominanda duus. Adsenade ha rennanda duus. Ha folanda duus siassade selud in seluma, sik koke in derra. Ho banisa noderus diessalis dade du nobis in hik diessa. Ed remiddade du nobis ho debandaim noderus, selud nos remiddo hi debansaim noderus. Ed non indukade du nobis in dendassanda. Sed liberade nobis a malanda. Nam duus esso ha rennanda, ed ha bodessa, ed ha gloranda a edernanda ad edernanda. Amen.

ELOGIUM NICOLAI HIERONYMI GUNDLINGII.

NOn mediocrem jacturam ante aliquod tempus passa est Academia Fridericiana morte Viri summi & scriptis celeberrimi, *Gundlingii*, de cujus vita quædam exponere operæ pretium fuerit. Natus is est A. 1671 die 25 Febr. in pago diœceseos Noribergensis, *Kirchen-Sittenbach*, patre *Wolffgango*, Ec-

Eccleſiæ, quæ illic congregatur, ac poſtea Noribergæ verbi divini Miniſtro. Majores e ſtirpe materna habuit Patritios Noribergenſes, e paterna vero Nobiles de Bergen, quorum unus religionis cauſa e Brabantia, ubi diu iſta domus claruit, in Germaniam ſe recepit, & poſtea Maximiliano I Imp. pergratus extitit, qui eum vulgo Germanico vocabulo *Günſtling* vocavit, ex quo genti nomen *Gundling* natum eſſe perhibent. Puer alacris ac fervidi ingenii, annum agens quartum, cum negligentiores haberet cuſtodes, ſingulare fatum expertus eſt. Nam cum montem ſatis altum, non procul ab ædibus paternis ſitum, adſcendiſſet, nec tamen reditum facilem inveniret, triduo integro ſub dio delituit impranſus, donec demum, ſuperatis difficultatibus, ad ſuos rediit, qui jam de vita ejus deſperaverant. Filii hujus, ad magna omnia nati, educandi liberaliter ac bonis inſtituendi præceptis omnem pater ſuſcepit curam, qui ei ſtudia humanitatis & Theologiam, cui conſecratus erat, diligenter inſtillavit, mox tamen A. 1681, cum filius vix natus eſſet annos duodeviginti, rebus mortalibus ereptus. Poſtquam in Gymnaſio Ægidiano Noribergæ aliquamdiu profeciſſet, mox A. 1690 a Curatoribus, *Zeltnero* & *Hagedornio*, Theologis Norib. Altorfium in Academiam miſſus, & Celeb. *Dan. Omeiſio* commendatus eſt, ex cujus ore ſtyli elegantioris, Oratoriæ item & Poeſeos, tam Latinæ, quam vernaculæ, præcepta hauſit. Nec minus Theologiæ ſub *Jo. Fabricio*, & aliis, ut & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ operam navavit diligentem. Hinc in Academiam Jenenſem A. 1692 delatus, ibique *Jo. Wilh. Bayeri* in Theologicis, *Jo. Andr. Dantzii* in Linguis Orient. ac *Ge. Schubarti* in Hiſtoricis & Oratoria, inſtitutione aliquamdiu uſus, poſtquam Altorfium rediiſſet, ibique *Fabricium* & *Wagenſeilium*, cujus in Jure Canonico & Publico doctrinas explorabat, audiviſſet, reverſus eſt Jenam, indeque Lipſiam A. 1695 ſe contulit; qua tamen mox relicta, tertium rediit Altdorfium, cumque ibidem Præſide *Fabricio* Tractatum, a Patre antea editum, de Gangrenſi Concilio, adverſus Euſtathianorum errores Seculo IV convocato, ſtrenue e cathedra defendiſſet, Noribergam obtinendi ſacri muneris cauſa contendit. Sed aliter in fatis erat: amicorum enim conſilio permotus, ut Ephori nomine duos juvenes nobiles Halam in Academiam duceret, cum ibi Celeb. *Thomaſio* innotuiſſet,

tuiſſet, mox ſuaſu ejus Jurisprudentiæ ſtudium amplexus eſt, & Philoſophiæ præterea ac Hiſtoriæ ſingularem operam dedit, ipſum potiſſimum *Thomaſium* ducem ſecutus. Poſtquam deinde, habita Diſputatione *de Transactione non inſpectis tabulis*, gradum Doctoris U.I. A.1703 d. 12 Jul. ſumma cum laude fuerat adeptus, & jam multos invenerat, non in Jure modo, verum & Philoſophia, Hiſtoria & Eloquentia, diſcipulos, Profeſſionem Philoſophiæ A. 1705 extraordinariam, & ſequenti anno, cum jam Altorfium vocaretur *Wagenſeilio* ſucceſſurus, ordinariam nactus eſt, ac ſpeciatim Celeb. *Cellario*, A. 1707 mortuo, in Profeſſione Eloquentiæ & Antiquitatum ſucceſſit; quod in eo ſingulare fuit, quia jura Magiſterii nunquam petiit nec obtinuit. Demandata illi poſtea etiam Juris Naturæ & Gentium Profeſſione, in Collegium Jureconſultorum receptus, &, cum aliquoties a Rege conſultus, ſapienter admodum reſpondiſſet, neque tamen ullis honoribus ſe divelli ab Academia pateretur, factus eſt primus Conſiſtorii Magdeburgenſis, quod Halæ tum erat, Conſiliarius, deinde etiam Regi ipſi a Conſiliis intimis dici meruit. Laboribus plurimis tum in gratiam juventutis, literis deditæ, tum in commodum Reipubl. literariæ, legendo vel ſcribendo exantlatis, jamque Magiſtratu Academico Halæ altera vice ſuſcepto, A. 1729 cœpit laborare hæmoptyſi, quam ſecuta febris, quæ tandem eum d. 9 Dec. ejusdem anni rebus humanis eripuit, memorem ſymboli ſui, quo diu uſus eſt: *non eſt mortale, quod opto;* relictis ex uxore, nata Cravtia, filiis tribus, & filia unica. Primus ergo exemplo ſuo docuit, Rectores Academiæ Halenſis eſſe mortales, & elatus fuit publica pompa d. 29 Jan. A. 1730. Dederat ei natura magnam copiam ſanguinis, cholera tamen & melancholia temperati; unde de ingenio ejus prudens quisque facile poterit exiſtimare. Statura erat mediocri, facie tamen ac toto corpore pingui, fronte exporrecta, vultu hilari, & convictu varia eruditione condito ac peramœno. Bibliothecam reliquit omnis generis libris inſtructiſſimam, ſed, prout ipſe ultimis tabulis juſſit, ſuperiore anno haſtæ publicæ ſubjectam. Quantum in Hiſtoriis, Jure, tam publico, quam privato, Philoſophia & Eloquentia, præſtiterit, ſcripta ejus docent lectu jucundiſſima, quæ, cum neminem lateant, hic repetere opus non eſt.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. II.

JOANNIS JACOBI MANGETI, MED. DOCT. & Ser. Potentiss. Prussiæ Regis Archiatri, Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.

Tomi II.

Genevæ, sumtibus Perachon & Cramer, 1731, fol.

Tom. I Pars I Alph. 2 plag. 3, Pars II Alph. 2 pl. 22, Tom. II Pars I Alph. 2 pl. 2, Pars II Alph. 2 pl. 12, singulis plagulis duplicatis.

NOn heri demum aut nudius tertius clarissimum *Mangeti* nomen in hæc Acta relatum, & de literis bene merendi studia commendata, probe meminerint, putamus, qui hæc nostra legunt sedulo, & cognitione literaria impensius aliis delectantur. Postremum hoc industriæ suæ specimen publice offert Autor doctissimus, jam ultra nonum atque septuagesimum ætatis annum provectus; de cujus tum constitutione, tum pretio, breviter pro more, atque candide commentabimur.

Ipse Operis, in duos Tomos majores, quorum uterque iterum in totidem Partes minores dispescitur, distributi Index magno hiatu promittit Medicorum omnium, qui a mundi primordiis ad annum usque 1731 vixerunt, vitas compendio descriptas, opiniones & scripta, adhibita subinde modesta ἐπικρί-

ces, recenſita, non intermiſſa ſectarum ſingularium, quales nonnulli condidiſſe deprehenduntur, expoſitione; qua opera *Hiſtoriam medicam vere univerſalem* abs ſe exhibitum iri confidit Autor. Subſidiorum ad hanc rem perficiendam neceſſariorum nullum temere abs ſe prætermiſſum, ait, aut non conſultum diligenter; quæ, qualia ſint, ipſi facile haud ignorant intelligentes, ut adeo ab illis hic referendis merito calamum queamus abſtinere. Fundamentum Operis conſtituit *Georgii Abrahami Mercklini Lindenium renovatum*, librum, *Mangeti* judicio, ſatis locupletem, nec parum ornatum. Optimo tamen conſilio a duumviris iſtis doctiſſimis diſceſſit, dum illi Autores quosque ſecundum prænomina diſponentes, v. c. pro *Galeno*, *Claudium*, pro *Sylvatico*, *Benedictum*, pro *Malpighio*, *Marcellum*, difficilem admodum ac tædioſam, imo impoſſibilem fere, inquiſitionem lectoribus reddiderunt; quem ordinem invertit Noſter, atque prænominibus nomina propria ſubſtituit. Hoc interim dolet ſenex optimus, ſchedulam ſuam, jam ante aliquot annos emiſſam, qua eruditos medicæ artis cultores, per Europam univerſam diſtributos, ad ſymbolas conferendas humaniſſime invitavit, quam & pluribus Ephemeridibus literariis inſeri juſſit, haud effeciſſe apud Hiſpanos, Gallos, Anglos, Belgas, uti acceſſiones, Bibliothecæ huic augmento atque ornamento certiſſimo futuras, ad ipſum certatim tranſmitterent; qua in re & ipſos Germanos admodum parcos ſe expertum queritur. Uni Itali omnes alios inſerviendi hac in parte ſtudio atque induſtria ſuperarunt; atque inter hos inprimis *Antonius Vallisnerius*, Patavinus, *Franciſcus Maria Nigriſoli* & *Joſephus Lanzzonus*, Ferrarienſes, nec non *Joannes Fantonus*, & *Joan. Baptiſta Bianchi*, Taurinenſes Profeſſores Medici celebratiſſimi. Non potuit non inde fieri, ut illarum gentium tenuior, horum contra amplior ac locupletior exſtaret in hoc Opere commemoratio; quod ipſæ ſibi ſuisque civibus imputabunt. Illud porro indictum plane prætermittere non debemus, in priori Tomo, inſtituto parum admodum, ſi quid intelligimus, conſulto, aut lectoribus commodo ac fructuoſo, integras atque prolixas Medicorum præſtantiſſimorum obſervationes,

per

Digitized by Google

per naturæ curioſorum Acta, hæc ipſa noſtra *Acta Eruditorum*, Miſcellanea Berolinenſia, & id genus alia Syntagmata literaria recentiora, & ubivis obvia, Diaria item, diſperſas, recenſiones etiam de ſcriptis medicis hinc inde inſtitutas, vitarumque Medicorum celebriorum deſcriptiones, verbotenus de charta in papyrum, præter ſphalmata craſſiora nulla prorſus acceſſione auctas, huc transſcriptas exhiberi; qua quidem ex re libri moles facillimo negotio mirifice excrevit, Autore parum curante, ne

Occidat miſeros crambe repetita Magiſtros,

& hoc etiam ſuum μέγα βίβλιον, ex veteri verbo, lectorum emtorumque plurimis μέγα evaderet κακὸν; qui non poſſunt non cum ſummo tædio ac ſumtuum factorum pœnitentia iterum iterumque ære redimere, quod redemerunt alio ſub habitu & forma pridem. Melius de literis promeritus fuiſſet *Cl. Mangetus*, ſi laboris, qua pollet, patientiam, cujus laude defraudandus utique non eſt, ad hoc impendiſſet, ut proprio ſtudio ac ſtilo judicioſe ipſemet ſtrictimque conſignaret, quæ de Medicorum vitis ſcriptisque diligenter congeſta ex infinitis libris poſſedit; qua re quidem Bibliothecæ molem ultra tres partes diminuiſſet, conſuluiſſet autem ſtudioſorum loculis. Horum rationem & ipſi plane nullam habere voluiſſe videntur Bibliopolæ, qui ſedecim tabulis æneis, totidem Medicorum illuſtrium imagines repræſentantibus, ſed quæ ipſæ jam ante illorum libros vulgatæ conſpiciuntur, & hic non niſi denuo ex iisdem tabulis, hinc inde corraſis, impreſſæ ſunt, pretium libri præter cauſam adauxerunt.

Ceterum tantum adhuc a perfectioris Operis laude, nedum *Hiſtoriæ Medicæ vere univerſalis*, quod venditatur, abeſt hæc Bibliotheca, ut cum indignatione nobiliſſimorum quamplurium Medicorum notitiam deſiderare oporteat lectorem curioſum; quorum facile eſſet Catalogum deſignare. Sed nos hæc jam non agimus.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ &c.

h. e.

ISOCRATIS ORATIONES VII ET EPIstolæ. Codicibus MSS. nonnullis, & impressis melioris notæ exemplaribus collatis varias lectiones subjecit, versionem novam Notasque, ex HIERONYMO WOLFIO potissimum desumtas, adjunxit, GUIL. BATTIE, Coll. Regal. Cantabr. Socius.

Cantabrigiæ, typis Academicis, 1729, 8.
Alph. 1 pl. 6, ch. maj.

HAbentur hic tres *Isocratis* (modo prima illa ad *Dæmonicum* sit *Isocratis*,) parænetica orationes, tum panegyrica, itemque ad *Philippum* habita, Areopagitica, & ultima de pace: epistolæ autem novem h. e. universæ, impressæ præsertim ad editionem H. *Stephani* A. 1593. Adjectæ variantes quinque Codicum lectiones ad primas duas Orationes in fine paginarum: & separatim, quod serius missæ essent, duorum Codicum *Harlejanorum* ad tres paræneticas. "Pro versione "*Wolfii*, inquit Cl. Editor, quæ *Ciceronianam* potius dictio-"nem affectaret, quam Autoris nostri interpretationem, alte-"ram, ad verbum magis factam, substitui. Quare sicubi inter "cetera errata *Hellenismi* occurrerint, quos aut incuria, aut "interpretationis hujusmodi necessitas fuderit, facile, uti spe-"ro, condonabitur." Sed adjiciendum est specimen unum itemque alterum, unde appareat, an præter nitorem id genus editionibus solennem aliquid ab studio Cl. Editoris sperari possit. Sumamus tertiam paræneticam, quæ *Nicocles* vocatur, tanto minus indignam nostro studio, etsi, quæ est felicitas seculi, sua si bona norit, pueris etiam innotescere possit, (propter quam rem vulgo præstantissima quæque antiquitatis monumenta contemnuntur,) quod *Cicero* bonam exordii partem, quæ est in laude orationis & eloquentiæ *de N. D. II, 59*, retulit. In hoc igitur, quem συμβουλευτικὸν alii Codices, alii συμ-
p. 64 pr. μαχικὸν λόγον appellant, mox ab initio vulgo legitur τοὺς μὲν

μὲν εὖ λέγειν ἐπιθυμοῦντας φεύγουσι, τοὺς δ' ὀρθῶς πράττειν
βουλομένους ἐπαινοῦσι. Hic pro φεύγουσι duo Codd. ψέγουσι
legunt, quod omnino præferendum videtur, cum multo oppo-
nantur commodius ψέγουσιν & ἐπαινοῦσι, quam φεύγουσι. De-
inde, ubi propter uſum pravum rem ipſam non eſſe damnan- p. 65 pr.
dam oſtendit, hæc adhuc exſtant, οὔτε διὰ τοὺς ἀποκτιννύντας
τὴν ἀνδρείαν λοιδορεῖν. Sed bene atque ordine factum vide-
tur, quod in altero ita dedit librarius, διὰ τοὺς ἀπικτείνοντας
οὓς οὐ δεῖ. *Paulo* poſt iſta legas de eloquentiæ præſtantia, ὃ
πάντων τῶν ὄντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει πλείστων ἀγα-
θῶν αἴτιόν ἐστι. Auctius aliquanto MS. ὁ πάντων τῶν ἐνόν-
των ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων ζωῇ καὶ φύσει κ. τ. λ. Illud ζωῇ
tanto minus temere poſitum videtur, quia ſtatim ſequitur, τοῦ
θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, quæ quidem ipſa verba nos ad-
monuerunt, ut recordaremur, inde expreſſum eſſe illud *Cicero-
nis l. c. hæc* (eloquentia) nos *a vita immani & fera ſegregavit.*
Magis confideremus huic Codici, niſi etiam interpolationis
veſtigium deprehendiſſe nobis videremur. In tranſitione ab 68.
exordio ad propoſitionem τὸν μὲν οὖν, dicitur, ἕτερον λόγον, ὡς
χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτους ἠκούσατε, τὸν δ' ἐχόμενον, ἃ δεῖ
ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν. Hic ἐχό-
μενον nota Græcis ſignificatione deſignat *proximum, ſequentem.*
Sed librarius imperitus hujus intellectus conſtruxit cum ver-
bis ἃ δεῖ, & ſupplevit proinde ita, h. e. interpolavit, τὸν δ' ἐχό-
μενον ἐκεῖνα ἃ δεῖ ποιεῖν κ. τ. λ. Quod his quidem placere præ
altero non poteſt, qui vel mediocriter Græce ſciunt. Contra
omiſſa videas verba, quæ explendæ certe orationi ab *Iſocrate* 69.
videntur adjecta, quæque repetitionis vitandæ cauſa uncinis
incluſa cum ceteris exhibemus. Τούτων δὲ προαποδειχθέντων,
τίς [ἐστιν, ὅστις] οὐκ αὐτὸς αὑτοῦ καταγνώσεται τὴν μεγίστην ζη-
μίαν. Majoris momenti eſt, quod ſubjicimus. In compara- ibid.
tione Democratiæ cum Monarchia dicit *Iſocrates*, δεινότατον
μὲν εἶναι τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς πονη-
ρούς· δικαιότατον δὲ τὸ διορθώσασθαι περὶ τούτων, καὶ μὴ τοὺς
ἀνομοίους τῶν ὁμοίων τυγχάνειν. Vix dubitandum, quin præ-
ferenda ſit lectio, quæ hic ex MS. affertur, διωρίσθαι, *diſcerni,*

 diſtin-

diſtingui. Ita enim ἀντίθεσις juſta, ita genus verbi melius convenit, quod paſſivum hic requirit ſubacta auris, reſpondens p. 70. phraſi τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι. Felix etiam emendatio contigit loco adhuc difficili in eadem tyrannidis cum democratia comparatione, qui vulgo ita legitur: Καὶ μὴν εἰ δεῖ διορᾶν καὶ τὰς φύσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς πράξεις ἅπαντες ἂν τὰς τυραννίδας μᾶλλον ὁμολογήσαιεν. Deficere hic aliquid *Wolfius* putabat: & ſane, ſi legas locum integrum, reperies, non hic demum hanc poni conditionem. Blandiſſima mutatione MSS. καὶ μὴν δὴ διορᾶν κ. τ. λ. Ita nihil ſcabrum, hiulcum, aſperum, nihil a facilitate *Iſocratis* alienum. Hæc ſpeciminis cauſa ſufficiant. Suſpicatur ipſe Cl. Editor, futuros, qui malint omnia opera ſimul edita, quibus & ipſis ſe non defuturum promittit, ſi hic quaſi guſtus non diſplicuerit. Etiam nos, cum in manus noſtras primum veniret liber, cupide quærebamus Panathenaicum, in cujus loco quodam adhæſiſſe nos pariter & amicos aliquot viros Græce doctiſſimos, memineramus. Cum vero ſpes noſtra nos fruſtraretur, nova cogitatione illum proſequi iſta admonebat occaſio. Quid in mentem venerit, cum Lectoribus hic noſtris communicare, haud abs re forte fuerit. Eſt locus, uti diximus, in Panathenaico poſt dodrantem circiter totius orationis, eo loco, ubi de Lacedæmoniorum ratione Reip. diverſa ab aliorum Græcorum inſtitutis agit, in edit. Baſil. *Oporin.* A. 1558, 8 maj p. 578, in altera Baſileenſi *Oporini* & ipſa A. 1567, 8 min. p. 790. Poſteriorem qui curavit, peſſimo conſilio omiſit varias lectiones, quas prior adſcriptas habet, quarum ope obſcuriſſimum ante locum nunc videbamur nobis intelligere, & ſtructuram illius h. e. σύνταξιν inſpicere, ſi ita eum conſtituamus: τὸ δὲ τρίτον μέρος αὐτῶν (Dorienſium, qui Peloponneſum occupavere,) οὓς καλοῦμεν νῦν λακεδαιμονίους, ςασιάσαι μὲν φασιν αὐτοὺς οἱ τὰ ἐκείνων ἀκριβοῦντες, ὡς οὐδένας ἄλλους τῶν ἑλλήνων· [a]) περιγενομένους δὲ τοὺς μεῖζον τοῦ πλήθους φρονοῦντας, οὐδὲν [b]) τῶν αὐτῶν βουλεύσασθαι περὶ

[a]) Hic defectus ſignum habet editio *Wolf.* Baſil. 1594 p. 643.
[b]) περὶ inſerit *Wolf.* Baſil. 1667.

περὶ τῶν συμβεβηκότων τοῖς τοιαῦτα διαπεπραγμένοις· τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους συνοίκους ἔχειν τῇ πόλει τοὺς στασιάσαντας, καὶ κοινωνοὺς, [c]) ὥσθ' ἁπάντων, πλὴν τῶν ἀρχῶν [d]) τε καὶ τῶν τιμῶν μετέχειν αὐτούς. [e]) τούτους δὴ οὐκ ἂν φρονεῖν, ἡγοῦνται [f]) σπαρτιατῶν τοὺς νοῦν ἔχοντας, εἰ νομίζουσιν κ. τ. λ. Sententiam Autoris, cum ſit minime difficilis, aſſecutum eſſe *H. Wolfium*, ſtatim videbimus. De Græcis verbis conſtituendis & conſtruendis ambiguum fuiſſe, ſatis apparet, cum poſteriores editiones mendoſiores ſint prioribus. Putamus autem, & ſententiam *Iſocratis* poſſe indicari, & Græcæ conſtructionis rationem, ſi ita vertatur: quod ad *tertiam partem illorum* attinet, *quos vocamus nunc Lacedæmonios, diſſediſſe quidem illos ajunt, qui res ipſorum perquirunt, ut nullos alios Græcorum, victores autem hos, qui ultra vulgus ſaperent* (verbo, *optimates*) *nihil earundem rerum* (vel *ſimile iis*) *decreviſſe de his, quæ ſibi acciderant*, (ſ. *de rebus ſuis*) atque iſti, *quibus ſimilia uſu venerant. Reliquos enim eadem urbe ſecum habitare pati, & rerum* ſuarum eſſe *participes, ita quidem, ut in omnium* rerum, *præterquam magiſtratuum & honorum, communionem veniant: hos vero ſapere non arbitrari, qui Spartanorum aliquid ſapiant, ſi quidem putarent*, &c. Eleganter ſane *Wolfius*, & haud paullo melius, ſed ita, ut, quomodo Græca legenda putarit, non ſatis appareat, certe, quomodo ad lectionem, quam in contextu orationis propoſuit, ea verſio fuerit accommodata. Ita autem ille: *Tertiam autem eorum partem, quos nunc Lacedæmonios dicimus, ita ſeditioſos fuiſſe ab iis, qui res illorum perquirunt, eſt proditum, ut nullos alios Græcorum. Optimates autem, cum elati ſuperbia plebem oppreſſiſſent, longe aliam rationem, & ab aliorum omnium, qui ſimiles turbas experti eſſent, conſuetudine abhorrentem, pacandorum tumultuum, conſtituendæque Reip. iniiſſe. Nam ceteros, qui adverſam factionem in eadem civitate vivere,*

[c]) ὥσθ' tantum in margine edit. 1558.

[d]) Ita marg. cit. In contextu ubique ἀρχόντων.

[e]) Ita marg. cit. [f]) εἰ μὴ ἐκρίθη inſerit ed. Baſ. 1567.

vere, & omnium commodorum societate (magistratibus duntaxat & honoribus exceptis,) frui patiantur, dementes haberi a prudentioribus Spartanorum, si existiment &c.

Teutsche Reichs-Historie ꝛc.

hoc est,

BURCH. GOTTH. STRUVII HISTORIA Imperii Germanici absoluta, a prima Germanorum origine ad nostrum usque ævum continuata, & e Scriptoribus melioribus & fide dignis collecta.

Jenæ, apud Joannem Felicem Bielckium, 1732, 4 maj. Alph. 6 pl. 4, Tabb. æn. 8.

PRæter egregium illud ac fere consummatum Historiæ patriæ Opus, quod Latino nuper sermone publicavit Cel. *Struvius*, nunc etiam vernacula lingua ejusdem editionem adornavit. Est autem hæc ipsa, quam curavit olim Cl. *Zschakwitzius*, versio Teutonica, iis tamen, tam in ipso textu, quam in adjectis notulis, adaucta locis, quæ ad Opus illud Latinum accessere supplementa. Non erit enim facile quidquam, in quo non novissimam hanc editionem similem deprehendas priori Latinæ, solam si excipias Cel. *Buderi* Bibliothecam Scriptorum rerum Germanicarum, quam frustra in hac recentiori quæsiveris. Notæ præterea, si vel in hoc etiam situm aliquid momenti putas, quæ in Opere Latino universa Autorum loca continent expressa, solas in hoc Scriptorum allegationes exhibent. Nec illud silentio videtur prætereundum, editioni huic continuationem accessisse eorum, quæ præclara & memoria digna fuere gesta ab A. 1729 ad auspicatum usque ex peregrinationibus reditum Celsissimi Principis, Ducis Lotharingiæ, cujus augustum nomen uti libro magnificam imponit coronidem, ita in ipsa Operis, a Bibliopola ipsi consecrati, fronte splendidissime refulget.

INSTITUTIONES THEOLOGICAE de Credendis atque Agendis; Autore D. JOACH. JUSTO

JUSTO BREITHAUPTO, Abbate Berg. Magd. Conſiſt. & Theol. Fac. Hall. Sen. & Gen. Sup. Sem. Theol. & Sacrorum Hillerl. Dir.

Tomus I, II, III.

Halæ Magdeburgicæ, Tom. I impenſis Jo. Frid. Zeitleri, 1716, Alph. 2 pl. 15, T. II impenſis ejusdem, 1723, Alph. 2 pl. 15, T. III impenſis Jo. Ern. Fritſchii, 1732, Alph. 3 pl. 13.

Eſt hæc altera harum Inſtitutionum editio, quam ſecundum priorem, A. 1694 evulgatam, emendatam auctioremque dictis annis prodire juſſit venerabilis Abbas, qui nunc inter cœlites verſatur. Tomus *primus*, qui *Dogmaticus* eſt, Deum, ejusque opera, & hominem, qualis ante lapſum fuit, nec non, qualis jam poſt eundem evaſit, conſiderat. *Alter*, quæ ad ſalutis fundamentum & ordinem pertinent, exhibet. Ac denique *tertius*, idemque ultimus, renovationis Evangelicæ naturam excellentiamque exponit, eamque ob cauſam *Theologia moralis* inſcribitur. Methodus, qua omnia tractantur, practica quidem eſt, verum ſcholaſticis etiam terminis interdum accommodata. Accedit duplex Appendix: *prior* de virtute, quatenus una exiſtit, commentatur, *altera* inſtitutionem Hermenevticam & Homileticam Auguſtinianam continet. His explanatis, ex B. *Speneri* Præfatione Tabulis Hodoſophicis præmiſſa de impedimentis ſtudii Theologici quædam adduntur: tum vero B. *Jo. Arndii* Diſſertatio de ſtudio Theologiæ Practico, una cum Indicibus neceſſariis, ipſum claudit librum, ex cujus evolutione iis, qui judicium Theologicum politius limaturi ſunt, haud ſane parum utilitatis pollicemur.

JACOBI GOTHOFREDI OPUSCULA varia, Juridica, Politica, Hiſtorica, Critica; accedit Præfatio FRANC. CAROLI CONRADI, P. P. Helmſt.

Helmeſtadii, typis Pauli Dieterici Schnorrii, 1732, 4.
Alph. 2. pl. 8.

QUod illorum, qui alienos libros ſibi percenſendos ſumunt, plerique datum ſibi eſſe negotium exiſtimant, ut vel ipſos Autores, quibus pote, laudibus onerent, vel ipſos libros, eorumque argumentum, ſeriem, virtutes, atque nævos perſequantur, illud omnino utrumque a nobis alienum eſſe, facile intelligimus, dum hæc JCti, ſine exemplo maximi, Opuſcula novæ luci expoſita in manibus habemus. Quodſi enim nunc id ageremus, ut Virum de omni literarum genere bene vehementerque meritum, quibus fas eſt, encomiis celebremus; verendum omnino nobis foret, ne quis antiquum illud occineret: quis unquam vituperavit? Et quis eſt, qui non præclaras excellentesque animi dotes, multiplicem ac pæne incredibilem doctrinam, acrem judicandi vim, ſuſpiciat ac admiretur? Quis eſt, qui non intelligat, hujus tantum non ſolius beneficio effectum eſſe, ut, quam alii ex lateritia marmoream fecerant, Jurisprudentiam nunc habeamus omnino auream. Et, ſi non aliud quidquam extaret Viri magni in artem noſtram meritum, præter immortale illud & aurum contra carum *Codicis Theodoſiani* Opus, non tamen cuiquam arbitramur dubium fore, de Jure noſtro eum tantopere meritum eſſe, quam non temere quisquam alius, eumque omnes omnino ſuæ ſcholæ homines longo intervallo anteire, *Cujacio*, & ſi præter *Cujacium* unus eſt aut alter alius, ei parem omnino eſſe. Sed ſunt etiam alia ejus, quibus Juris ſtudioſos egregie juvit, Opuſcula, quæ nunc pleraque denuo typis exſcripta ſunt, quorum vero ſigillatim argumenta perſequi jure ſuperſedemus, propterea quod & nemini non viſa lectaque & penitus nota eſſe debent hæc Opuſcula, & quod hanc provinciam adminiſtravit jam doctus Editor, qui in ea, quam addidit, Præfatione ſingulorum hiſtoriam quaſi & argumentum indicavit, tum &, quæ ex iisdem ſequioris ævis JCtis diſplicuerint, annotavit. Videtur ex illis, qui hodie divæ Themidos ſacris operantur, id ſibi negotium dediſſe *Bynkershœckius*, (& quis eſt, qui magis fuerit idoneus?) ut, quæ *Gothofredo* olim in men-

tem

tem venerant, illa accuratius ſub examen vocaret pæne omnia, ac ſive integro libro, ſive Obſervationum ſingulari Capite, alia ulterius firmaret latiusque deduceret, alia confutaret & a veritate aliena oſtenderet. Vix ergo quidquam nobis reliquum eſſe intelligimus, niſi ut, quæ hac Sylloge continentur, Opuſcula, ea, qua continentur, ſerie, indicemus. I) *Diſcurſus hiſtoricus ad Legem* quisquis C. ad L. Jul. Majeſt. II) *De Imperio maris, deque Jure naufragii colligendi* Ὑπόμνημα ad L. Ἀξίωσις D. de L. Rhodia de Jactu. III) *De mutatione & augmento monetæ aureæ* ad L. 2 C. de Vet. Numiſm. poteſt. *De functione & æqualitate in Mutuo* ad L. 2 D. de Reb. Cred. ſi cert. pet. IV) *De electione Magiſtratus incapacis ſeu inhabilis per errorem facta*, ad L. Barbarius Philippus, D. de Offic. Proconſ. V) *De velandis mulieribus, deque Exuvia capitis*, ad *D. Pauli locum*, 1 ad *Corinth. XI.* VI) *De interdicta Chriſtianorum cum Gentilibus communione, deque Pontificatu Maximo*, *num Chriſtiani Imperatores eum aliquando geſſerint.* VII) *De famoſis latronibus inveſtigandis, Diſſertatio* ad L. ſi Barſatoram C. de Fidejuſſor. VIII) *De Cenotaphio, deque diverſis, ſuper ejus religione, Ulpiani & Marciani ſententiis.* Quæ quo magis ſe univerſo orbi approbarunt, eo majorem initurum eſſe gratiam auguramur, ſi quis ea, quæ ſuperſunt, Viri magni Opuſcula minora, eademque non niſi admodum raro obvia, uno faſce collecta novæ luci exponeret. Quod non ſolum, ut fiat, nos ſerio & ex animi ſententia optamus, ſed in eo jam eſſe, ut perficiat, vehementer etiam gaudemus, *Langerakium*, Lugdunenſem Typographum; quippe quem nuper accepimus Operum *Jac. Gothofredi* omnium editionem nitidiſſimam parare, majori forma prodituram, & doctiſſima, quod ominamur, Jureconſulti Trajectini, *C. H. Trotzii* Præfatione exornandam.

ADOLPHI GOTTLOB RICHTERI, PHIL. & Med. D. Tractatus Medico-Chymicus de Corruptelis medicamentorum cognoſcendis.

Dresdæ & Lipsiæ, in officina libraria Henkeliana, 1732, 8.
Plag. 6.

QUomodo medicamenta corrupta ac male præparata morbos mortemque accelerare possint, ac dignosci debeant, hoc in Tractatu declarare, celeberrimorumque Medicorum autoritate confirmare satagit Clariss. Autor. In IX autem Capita eundem dispescit, in quorum I de corruptelis medicamentorum in genere, in II de Aquis destillatis, in III de Oleis, in IV de Spiritibus Chymicis, in V de Essentiis, Tincturis & Elixiriis, in VI de Syrupis, in VII de Pulveribus, in IIX de medicamentis Chymicis siccis, & in IX de quibusdam mediam consistentiam habentibus, agit. Quemadmodum autem sub medicamentorum corruptorum nomine illa veniunt, quæ viribus suis non integra, rebus alienis conspurcata, & ad formulam Medici, cujus nomine superbiunt, vel inscitiæ, vel iniquissimi quæstus faciendi causa, minus recte præparata sunt; ita huc spectant exoleta, adulterata, quæ per additionem defraudata seu expilata, quæ per subtractionem corrumpuntur, suppositiția & tandem false præparata. Ut specimen quoddam exhibeamus, quo L. B. constet, qua methodo utatur Clariss. *Richterus*, ex Cap. III de oleis essentialibus quædam breviter communicabimus.

Olea destillata essentialia, quæ rei, ex qua producta sunt, nativum præ se ferunt odorem ac saporem, & empyreumaticis, quæ adustionem redolent, contradistinguuntur, quo efficaciora sunt in medicina, & quo pretiosiora, eo frequentiori subjacent adulterationi. Vulgatissimus corrumpendi modus fit admixtione oleorum expressorum, e. g. amygdalarum dulcium, fructuum been, cannabini, albuminis ovorum &c. in oleis maximopere aromaticis, caryophyllorum, maceris, &c. Sed, si de eo guttas quasdam spiritu vini rectificatissimo instillaveris, qui subtiliores saltem dissolvit particulas, remanentibus in fundo crassioribus, fraudis manifestum erit oleum hocce. Alius modus est, si oleo, præsertim cinamomi, quadrantem vel dimidiam alcohol vini partem affundunt, &, quia sapor inde & odor neutiquam imminuitur, emptori

ptori difficulter fraus patet, niſi immittat huic oleo cuſpidem cultri, & igni admoveat, qui ſi ſtatim flammam concipit, oleo ineſt ſpiritus vini rectiſicatiſſimus; ſi ægrius, & ſaltem fumat, expers ejus eſt; aut infundat aliquot guttas in aquam ſimplicem, qua lacteſcente adulterium dignoſcitur. Alii terebinthinam, oleum pini, &c. vegetabili cuipiam in oleum deſtillando, ut rutæ, origano, lavendulæ, addunt; tale, quamdiu recens eſt, ſpecificum retinet plantæ ſaporem & odorem. Sicut vero ingratus hujus odor tractu temporis obolet, & manifeſtatur; ita explorandæ quoque fraudi non aptior datur via, ac per linteum, oleo ejusmodi probe imbutum, & prunis aut fornaci calefactæ impoſitum, ubi evaneſcente ſubtili & grato odore terebinthinaceus nares ferit. Porro olea terebinthina, vel oleo abietis adulterata, oleis puris limpidiora, minusque colorata ſunt, eo quod terebinthinæ aut abietis oleum tenue admodum eſt ac albicans. Tandem a terebinthina deleri literas obſervatur, ſi quæ tegulæ chartaceæ inſcriptæ fuerunt. Probaturus Noſter, num genuinum oleum chamomillæ colorem ſuum cæruleum intra anni ſpatium in brunum mutet, nec ne, elicuit ipſe ex magno florum acervo parum olei ex fuſco cærulei. Adjecto autem alii portioni ante deſtillationem nonnihil terebinthinæ, pluſculum olei ſapphirini impetravit, & obſervavit, genuinum oleum per aliquot annos repoſitum in ſubnigrum abiiſſe, alterum vero cæruleum colorem ſervaſſe conſtantiſſime.

DIARIUM METEOROLOGICUM LIPSIENSE
ad A. 1731, Obſervatore G. F. R.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
Jan. I	29. 47, 56, 73	18 — —	N W	1	ſubſer. nub.
II	87, 77, 75	17 — —	NW. SW.	1	ſubſer. nub.
III	57, 37, 20	15. 2, 16, —	S O,	1. 2	ſerena, ſubnub.
IV	05, 00, 03	15. 2, 15. 3, 16	S W,	1	nub. c. nive, ſubſer.
V	16, 22, 28	16. 1, 16, 3, 16. 1	S.	1	nubila, ſerenior.
VI	34, 49, 62	15. 3, — —	W. S W	1	nubila, ſerenior.
VII	73, 78, 81	15, — —	S S W	1	ſerena, ſubnub.

Dies st. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempestas.*
VIII	96, (05, 15	15. 2, 16. 2, 17. 1	N. N O	1	nubila c. nive.
IX	30. 19, — 21	17, 17. 2, 17	N O	1	nubila c. nive.
X	24, 22, 23	16. 1 — 15. 3	N O	1	nubila.
XI	22, 15, 14	15 — —	S	1	nebulosa & nub.
XII	22 — 27	14. 2, — 14. 1	O	1	nubila.
XIII	27, 24, 27	11. 1, — —	N O	1	nubila c. nive.
* XIV	22, 13, 04	10. 3, 10, 2, 9. 1	W	1	nubila c. nive.
XV	29. 93, 99 (09	11, 12. 2, 13	S W	1	nub. & neb. c. nive.
XVI	30. 09, 04, 01	14, 14. 3, 15	S W	1	nub. & neb. c. nive.
XVII	29. 96 — 80	16. 2, 17. 3, 18	W S W	2. 3	nub. subser. nub.
XVIII	72, 74, 76	18. 2, 19. 2 —	W	1. 2	nub. subpluv.
XIX	60, 42, 35	19 — —	W	2	nub. subser. c. pluv. & nive.
XX	29, 26, 42	18. 3, — —	W N W	2. 3	subser. nub. c. nive.
XXI	66, 61, 59	17. 3, 18, —	W	2. 3	subser. nub. c. nive.
XXII	52, 67, 78	17. 2, 17, 16. 2	N W	2	subser. nub. c. nive.
XXIII	85, 88, 90	15. 3, — —	N W	2	subnub. c. nive.
XXIV	80, —, 70	15. 2, — —	N W	1	nubila cum nive.
XXV	63 — 62	15. 2, — 13. 3	S O. O	1	nub. c. nive, serena.
XXVI	50, 40, 36	11. 2, — —	N O. W	1	nub. c. nive, subser.
XXVII	27, 05, (96	11. 2, — —	W. N O	1. 2	pl. nubila, c. multa nive.
XXVIII	28. 95, — 78	11. 3, 12 3, 13	W. S W	1	ser. subnub.
XXIX	60, 77, 99	13, 14. 3, 13. 1	W	1. 3	nub. subser.
XXX	29. 14, 01, (93)	11. 2, 13, 14	S. N O	1. 3	pl. nub. c. multa nive.
XXXI	29. 09, 29, 49	14. 2, — 13. 2	S W. W	1. 3	ser. subnub.
Febr. I	58, 60, 69	13, 15. 2, 15. 1	S. S W	2. 3	serena, nubila.
II	58, 99, (19	15. 2, — 13. 3	N W	2. 3	pl. nub. c. multa nive.
III	30. 35, 39, 41	14. 1, 15. 2, 13	W. S W	1	serena.
IV	37 — 27	11. 2, — 14	S W	1. 2	pl. serena, nub.
V	27, 32, 37	15, 16. 2, 14. 3	W	1	nub. serena.
VI	40 — 36	12. 3, 17. 2, 15. 3	S W	1	serena.
VII	28, 22, 20	14. 1, — 17	S W	1. 2	serena.
VIII	15, 08, 00	15, — 16	S W	1	serena.
IX	29. 88, 80, 75	14 2, — 17	S	1	serena.
X	67, 63 —	15. 3, 20, 18	S	1	serena.
XI	60, 51, 45	15. 3, — 17. 1	S	1	serena.
XII	37, 30, 28	16. 1, 22, 19. 2	S	1	serena.

Digitized by Google

Dies st. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempestas.*
XIII	32, 35, 36	19. 2, 23, 21	S	1	subser. pl. nub.
XIV	34 — 33	20, 23. 2, 20. 2	S W	1	nub. subser.
XV	31, 25, 27	20, 23. 2, 21. 2	S S W	1	pl. ser. subnub.
XVI	26, 40, 43	20. 3, 24. 2, 22. 1	S S O	1	subnub. pl. ser.
XVII	42, 39, 40	21. 2, — —	S	1	nub. subser.
XVIII	47, 48, 54	21. 1, 22, 21. 2	S S W	1	pl. nubila.
XIX	65, 77, 87	20.3, 21. 2, 20. 3	S W. W	1, 2	ser. neb. & nub.
XX	97, (02, 06	20, 20. 3, 19. 3	N O	2	pl. nubila.
XXI	30. [illegible] — —	18. 1, — 18	N O	2	nub. serena.
XXII	29. 99, 85, 77	16, — 17. 3	N O	2	pler. nub. c. nive.
XXIII	61, 52, 48	17. 2, 18, 17. 3	N O. N	2	nub. c. nive.
XXIV	46, — 56	17. 1, — 17. 2	N	1. 2	nubila c. nive.
XXV	49 — 42	15. 2, 17. 1, —	S W. W	1. 3	neb. subser.
XXVI	53, — 46	17 — — 18,	W	1	pler. serena.
XXVII	42, 64, 78	18. 2, —— 18	W	2. 3	nub. pler. serena.
XXIIX	77, 81. 87	17, 19, ——	W	2	pl. nub. c. nive.
Mart. I	96, 97, (03,	18. 3, 19. 3, 19. 2	W	2	pl. nub. c. nive.
II	30. 00, — 13,	19. 2, 20. 3, 21. 1	W	2. 3	nub. pluv. squal.
III	24, — 22	20. 3, 22. 2, 21. 2	W	2	pler. nubila.
IV	13, 00, 02,	21, 24, 22. 2	S W. W	2	serena, subnub.
V	05, 12, 21,	22. 1 — 22. 2	W	2. 3	pl. serena, nub.
VI	20, 16, 18,	22. 1, 23. 2, 23	W	1. 2	nub. & pluvia.
VII	20, 15, 08	23, 23. 3, 23. 2	W	2	nubila.
VIII	29. 96, 87, 97	23. 1, 24, 23. 2	W	2. 3	nubila.
IX	30. 13, 09, 04	22, —— 23. 1,	W	2	subser. subnub.
X	29. 95, — —	23. 1 —— 23. 3	W	2	nub. & neb. subser.
XI	95, 99 —	23, —— 24. 2	W	2	nub. subneb. subser.
XII	99 — 91	23. 3 —— 25. 3	W. W S W	1	nub. serena.
XIII	95, 99 —	24. 1, 26, 24. 3	W	2	subnub. & neb. subser.
XIV	95, 97, (03)	24, —— 24. 1	W	2. 3	nub. varia.
XV	94, 72, 49	24, 24. 1 ——	W. N	2. 4	nub. & pluv. c. nive.
XVI	32, 90, (10	22, 20. 3, 19	N	4. 1	nub. c. nive, subser.
XVII	30. 20, 15, 04	17. 2, —— 18	W N W	2 4	pl. serena.
XVIII	29. 65, 63, 69	17. 2, 18. 3, —	W N W	4. 3	pl. nub. c. nive, subser.
XIX	88 — (05	18, 19. 1, 19	N N W	3. 1	subnub. serena.
XX	30. 08, — (79	18. 2, — 19. 3	W	1. 2	ser. nub. c. nive & pluv.

Digitized by Google

Dies *st. v.*	*Barometrum.*	*Thermometr.*	*Ventus.*	*Tempestas.*
XXI	29.82, 95, 99	20, 20.3, 20, 1	N W 2	nub. ſubpluv.
XXII	30. 11, 08, 01	20 — 21. 1	O N O. S S W 1	nub. ſer. ſubnub.
XXIII	29 80, 64, 57	20.2, 21, 2, 21.1	S W 1	nub. pl. pluvia.
XXIV	59 —, 67	21.1, 22, 21. 3	N O 1	nub. ſubpluv.
XXV	72, 68, 71	21.1, 22.3, 22, 1	N O 1	pl. nub. ſubſer.
XXVI	76, 80, 86	21.1, 24 2, 22, 1	N O 2	ſubnub. pl. ſer.
XXVII	93 — 95	20.2, 21.2, 21.1	N O 1. 2	nubila.
XXVIII	97, 95 —	21. 1, 23, —	N O 1.2	pl. nubila.
XXIX	95, 88, 87	21. 3, 24. 2, 24	N O 1.2	ſer. nubila.
XXX	86, — 78,	22, — 24. 3	N O. W. N. 1.2	ſer nubila.
XXXI	81, 78, —	24.1, 27, 25. 3	N O 2	nub. pl. ſerena.
Apr. I	70, 71, 77,	24.2, 25.3, 25.1	SW. NNW. 0.1	pl. nubila.
II	87, 85, 86	24.1, 25. 1, 24.2	N O. 1	pl. nub. ſubſer.
III	81, 78, 83	23. 3, 24, —	W N W 2	pl. nub. c. niv. & pluv.
IV	90, — 97	23, — —	N O 2	pl. nub. c. niv. & pluv.
V	99, 95, 99	21.1, 24, 22. 3	N O 2	ſubnub. ſerena.
VI	30.02, (94, 96	21. 2, 25, 23. 2	N O 2	ſerena.
VII	29. 93, 91, [illegible]	22, 24, 23	N O 2	ſerena.
VIII	87, 69, 59	21. 1, 25, —	N. N W. W. 2	pl. ſerena.
IX	51, — 66	23, 23. 2, 22. 2	W. N W 2	varia c. nive.
X	59, 57, 61	20. 3, 23. 1, —	W. S 1	ſerena.
XI	76, 62, 64	22.1, 23 3, 23.2	NW. W. NO 1	pl. ſerena.
XII	— 52, 47	22 2, 24.2, 24.1	W. N O 2	pl. ſerena.
XIII	40, 37, 39	23.1, 24.3, 24.2	W. S 1	ſubpluv. pl. nub.
XIV	44, 49, 55	24.1, 26.2, 25, 1	WSW. WNW 1	pl. ſerena.
XV	57, 40, 39	24.1, 28. 3, 27	S. NO 2. 3	ſer. ſubnub.
XVI	32, 28, —	26.1, 30.1, 28 2	S S O. W S W 2.1	ſerena.
XVII	28, 29, —	26. 1, 31, 28	S W. W 2	ſubnub. pl. ſer.
XVIII	20, 15, 12	26.1, 30, 28. 2	S W 1. 2	ſubſer. nub. & pluv.
XIX	08, 11, 13	28, 30, 28. 2	S W. N W 2. 3	nub. & pluv.
XX	18, 34, 45	27, 28, 27. 1	N W 3. 2	pluv. & nub.
XXI	54, 58, 63	25.2, 27.1, 26, 1	N W 2. 1	pl. nub. ſubſer.
XXII	68, 66, 69	24.2, 27.2, 26, 2	N W 2. 1	pl. ſerena.
XXIII	72, 67, 69	25, 27.1, 25. 2	N W. 2	pl. nubila.
XXIV	70, 71, 74	25.1, 27.3, 26 1	N O 2	nub. pl. ſer.
XXV	67, — 52	25, 28, 28 2	O. S O 3. 2	ſer. nub.

Dies st. v.	Barometrum.	Thermometrum.	Ventus.		Tempestas.
XXVI	48, 40, 41	28, 29, 29. 2	S O. O	1	nub. & pluv. subser.
XXVII	45, 42, 33	28. 3, 33, 31. 1	SW. SO. NO	1. 2	subnub. c. pluv. fulg. ton.
XXIIX	26 — 19	30. 3, 32, 30. 3	S W	2	subnub. & pluvia.
XXIX	15, — 31	30. 2, — 27. 2	S W. N	2	nub. & pluv.
XXX	34, 42, 54	24. 3, 27. 1, 25. 2	N. NO	2	nub. & pluv.
Maj. I	67, 78, 84	22. 3, 24, 23. 2	N O	1	ser. nubila.
II	88, 90, 97	22. 3, 25, 24. 1	S W	1	ser. nubila.
III	30. 04, 07, 11	23. 3, 26. 3, 26	N W. N O	1	subserena.
IV	13, 06, 03	24. 1, 30, 27. 2	S. O	1. 2	serena.
V	29. 95, — 78	26, 29. 2, 29. 1	O. N O	3	pl. serena.
VI	75, 70, 82	28. 3, 32. 2, 31. 2	S O	3	pl. serena.
VII	88, 79, 82	30. 1, 35, 33. 1	SS W. O NO	1	ser. nub. pluv. c. ton.
VIII	90, — 95	32, 34, 33. 2	W. N	1	subnub. & pluv.
IX	98, 93, —	32. 1, 34. 2, 34	N W	1. 2. 0	pl. serena.
X	91, 87, 90	31. 2, 35. 2, 34. 1	W. N O	1	serena.
XI	91, 92, 96	31. 2, 36, 34. 3	S W. N O	1	serena.
XII	99, (01, 03	32. 3, 35. 3, 34. 3	W. N W	2. 1	pl. serena.
XIII	30. 06, 00, 01	32. 2, 35. 3, —	N W. N	1	serena.
XIV	29. 97, 86, 83	32. 1, 37, 35. 3	S. S W	1	serena.
XV	78, 63, 59	34. 2, 38, 34. 3	S W	1. 3. 1	varia c. pluv. & ton.
XVI	49, 52, 62	34, 36, 34 2	S W. W	3. 4	nub. & pluv.
XVII	63, 64, 67	33, 36. 3, 35	W	3	pl. serena.
XVIII	63, 67, 77	33. 1, 37. 3, 35. 2	S	1	subser. pluv. c. ton.
XIX	81, — 73	33. 1, 35. 3, 34. 3	N O	1	pl. nub. pluv. c. ton.
XX	94, (11, 17	32, 35, 32. 1	N W	1	nub. serena.
XXI	30. 23, 22, 23	30. 2, 34. 3, 34	W	1	serena.
XXII	23, 13, 09	32. 1, 36, 35. 1	S W. N O	1	serena.
XXIII	08, 02, 00	33. 2, 37. 2, 36. 1	N O	1	serena.
XXIV	29. 98, 94, —	34. 2, 38. 3, 37	O. N O	1	serena.
XXV	95, 88, 84	35. 2, 39, 38	S W. N O	1	pl. ser. c. fulg.
XXVI	84, 81, 83	36. 1, 38. 2, 37	S W. N W	2	subserena.
XXVII	80, 77, 80	33. 2, 36. 2, 33	S W	3. 4	subnub. serena.
XXVIII	80, 91, —	29. 2, 33. 3, 32. 2	W S W. N W	3	subnubila.
XXIX	30. 02, 07, 11	29. 2, 33. 2, 32	N.	2	pl. nubila.
XXX	15, 13, 16	29. 2, 33, 32. 1	W	2	pl. nub. subser.
XXXI	24, 26, 28	30. 2, 34. 33	W. N.	2	pl. serena.

Digitized by Google

Dies st. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*	*Tempestas.*
Jun. I	31, 28, 29	31, 35. 1, 34	W. NO 1	pl. ferena.
II	30, 25, 20	31. 1, 36. 1, 35. 1	SW. SO 1	ferena.
III	17, 05, 01	33. 1, 37. 3, 36. 2	SW. 1. 2	ferena.
IV	29. 95, 78, 90	34, 3, 37. 3, 36	SW. W 3	fer. nubila.
V	88, 79, 82	31. 2, 33. 3, 30. 1	W. NW 2. 3	pl. nubila.
VI	87, 80, —	27, 31, 28. 2	W. NW 2. 3	pl. nub. fubpluv.
VII	73, 79, 83	27. 1, 30. 2, 28. 3	NW 2. 3	fubnub. pluv.
VIII	85, — 81	26. 3, 29. 2, 27. 2	W. NW 3	pl. nub. & pluv.
IX	75 — 73	26. 3, 29. 3, 28. 2	NW. N 2	fubnub. pluv.
X	63 — —	27. 2, 30. 1, 29. 2	SW. NW 1. 2	pl. nub. & pluv.
XI	60, 65, 68	28. 3, 30. 2, 29. 2	NW. N 2	pl. pluvia, fer.
XII	70, 60, 54	28, 32. 2, 31	S. SW 1. 2	fubnub. pluv.
XIII	55, 62, 63	30. 2, 33. 2, 32. 1	NW. N 2. 3	ferena.
XIV	66, 64, 71	30. 3, 34, 32. 3	N. 1. 2	pl. ferena.
XV	84, 90, 93	31, 34, 33. 1	N. NW 1	ferena.
XVI	96, 91 —	31. 2, 35. 1, 34. 1	NW 1	ferena.
XVII	94, 84, 85	32. 1, 36. 1, 34. 2	SO 1	ferena.
XVIII	81 — 79	33. 2, 37. 1, 35. 3	ONO 2	ferena.
XIX	76 — 59	33. 2, — 36. 1	S 2. 3	ferena, fubnub.
XX	43, 36, 37	35. 2, 37. 2, 36. 1	SO. S 3. 1	pl. nub. fer.
XXI	33 — 40	35. 1, — 36. 1	SW 3. 1	pluv. c. ton. fubfer.
XXII	57 — 76	33, — 33. 2	W 2. 3	pluv. fubfer.
XXIII	85, 89. 88	31. 1, 34. 1, 33	W 3. 2	fer. nubila.
XXIV	87, 82 —	31. 3, 36. 1, 35. 2	SW 2	fubpluv. fubfer.
XXV	82, 74, —	33. 2, 39. 1, 37. 2	S 2	ferena.
XXVI	78 — 82	36, 40, 38. 1	SW 2	pl. fer. pluv. c. ton.
XXVII	81, 79, 81	36. 3, 41, 39. 2	SW. W 2. 1	fubnub pl. fer.
XXVIII	83, 80 —	37. 3, 42, 39. 2	SW. NW 2	fer. fubnub.
XXIX	86, 83, 91	37. 2, 40. 1, 37	NW 3	pl. fer. fubnub.
XXX	93, 90, 87	34, 37. 3, 36. 2	W. NW 3. 2	pl. nub. fubfer.
Jul. I	80, 74. 85	35. 3, 38. 2, 36	SW. NW 2 3	nub. fubfer.
II	92, 89, 94	31. 2, 36. 1, 34	NW. 2	pl. ferena.
III	30. 03 — —	30. 2, 34. 3 —	NW 3. 2	fer. pl. nub.
IV	03, (95) 02	30, 34. 1, 33. 1	NW 2. 4. 1	pl. nub ferena.
V	29. 93, 75, 67	31. 1, 35, 34. 1	W. NW 2. 3	pl. nubila.
VI	62, 67, 72	33. 1, 35. 1, 33. 2	NW 4	fer. pl. nub.

Dies st. v.	Barometrum.	Thermometrum.	Ventus.		Tempestas.
VII	78, 80, 83	30. 3, 34. 1, 33. 1	N W. N	1	nub. pluv. ser.
VIII	83, 75, 77	29. 2, 36, 34. 2	S W.W.N.	1.2	serena.
IX	80, 74, 72	31. 2, 37, 35. 3	N W. S W. N	1	serena.
X	77, 88, 93	32. 1, 33. 2, 32. 2	N.N W.W	1	nub. & pluv.
XI	30.02, — 04	31. 1, 34, 32. 2	N. N W	2. 0	pl. nub. ser.
XII	05 (97, 95	30. 3, 35. 2, 35	S W.N W	1	serena.
XIII	29. 86, 55, 48	33. 2, 38, 37	S	2. 3	ser. subnub.
XIV	46, 50, 64	36. 1, 37. 2, 36	S W. W	2.3	pl. nub. pluv. c. ton.
XV	79, 84, 85	33, 35. 2, 33. 2	N W. W	3. 2	subserena.
XVI	77, 67, 64	31. 1, 34. 2, 33	S. W	2	pl. nub. pluv.
XVII	61 — 68	32, — 32. 3	S W.W	2.3	pl. nub. pluv.
XVIII	67, 62, 63	31. 1, 33. 2, 32. 3	S W	1. 2	subser. pl. nub.
XIX	65, 69, 72	31. 1, 33, 31. 1	S W. W	2	pl. nub. pluvia.
XX	73, 79, 88	30. 1, 33. 1, 32	W	1	nub. pluv. ser.
XXI	90, 83, 82	30.3, 34. 2, 33. 1	W. S	1	nub. ser.
XXII	80 — 83	32.1, 34. 3, 33. 2	S S O. w	2	pl. nub. ser.
XXIII	85, 78, 82	32. 1, 35, 34. 2	WS W.N N O	1	pl. nubila.
XXIV	82, 81, 82	33, 35, 34. 1	S W. N N O	1	pl. nub. pluv. c. ton.
XXV	90, 87, 88	32. 3, 36. 1, 34. 2	S W. W	1	serena.
XXVI	87, 84. 89	32. 2, 36. 1, 35	S W	2.3	subnubila.
XXVII	30. 01, 02, 03	33, 36. 2, 34. 1	W N W	2	pl. serena.
XXVIII	05, 03 —	32, 37, 35. 3	S	1	pler. serena.
XXIX	04, 00, 03	34, 39, 37	S W. N W	1	ser. pulchra.
XXX	04, 00, (98	34. 1, 39, 36. 3	N O.	1	ser. pulchra.
Aug. I	29. 88, 83, 80	35. 1, 40. 1, 37. 1	S O	2	ser. pulchra.
II	80, 74. 75	35. 3, 40. 3, 38. 2	S O	1	serena.
III	74, 72 —	36. 3, 41. 2, 38. 3	S W.S O	1.4.1	ser. subnub.
IV	77, 74. 78	36. 3, 40. 3, 37. 3	W	1. 2	pl. nub. c. ton.
V	76, 71, 75	36, 40. 3, 37	N W. S. N O	2	subser. pluv. c. ton.
VI	74, 72 —	34. 2, 37. 1, 36	S W.N W.	1.2	subser. pluv. c. ton.
VII	77, 80, 85	34. 3, 37. 2, 36. 1	N W	1 2	subnubila.
VIII	87, 82, 80	33. 1, 36. 1, 35	N W	1. 2	subnubila.
IX	75, 67, 57	33. 1, 35. 2, 33. 2	N W. W	1. 2	nub. pluv. serena.
X	43, 48, 52	32, 34. 3, 32. 1	S W. W	3.1	pler. serena.
XI	57, 68, 78	29.3, 33. 1, 32. 1	S W.W	3.2	pl. nubila. ser.
XII	83, 85, 90	30. 2, 33. 2, 32.3	N	2. 3	ser. nub. pluv.

Digitized by Google

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*	*Tempeſtas.*
XIII	91, 88, 91	31. 1, 34, 32. 2	N N O 2.3	pluv. ſubſer.
XIV	93, 88, 90	30, 34. 2, 32. 3	N. N O 2	ſerena.
XV	91, 84 —	30, 35. 1, 33. 3	N W. N O. 1	neb. & nub. ſer.
XVI	86, 84 —	31. 2, 35, 32. 1	O N O 2	ſubſerena.
XVII	85, 80, 83	29, 34. 2, 32. 1	O N O 2	pl. ſerena.
XVIII	86 — 91	29. 1, 35, 31. 2	N O 2.3	pl. ſerena.
XIX	96, 98, (02	28. 1, 34. 2, 32	N O 1	ſerena.
XX	30. 05, 00, 01	28. 2, 34. 3, 32. 2	N 1. 2	ſer. pulchra.
XXI	04, 00 —	28. 3, 34. 3, 31. 2	N O 1	ſerena.
XXII	29. 94, 84, 80	28. 3, 35. 1, 32. 3	O S O 2	ſerena.
XXIII	75, 67, 69	31, 37, 34. 3	S. S W 2	ſubſer. fulg.
XXIV	72, 69, 68	33. 2, 37, 34	S W. W 2.3	pl. nub. pluv. ſer.
XXV	72 — —	32, 37, 34. 3	S W. W 2. 1	ſerena.
XXVII	61, 57 —	33. 2, 38, 36. 1	S O 2	ſubnub. pluv.
XXVIII	55, 51, 57	33. 2, 37. 2, 36	S W. 2	ſerena, pl. nub.
XXIX	60, 58, 61	34, 37. 2, 36	S W 2	nub. ſerena.
XXX	60, 57, 58	32. 2, 38, 35. 1	O 2	ſerena.
XXXI	62, 68, 73	33, 37. 1, 35. 2	SW. W N W 2	ſubnubila.
Sept. I	76, 74, 75	33, 36. 3, 34. 3	S W 2.3	ſer. nub. pluv.
IV	58, 64, 58	33. 2, 35. 3, 33. 1	N W. S W 3.4	nub. ſubſer.
V	50, 63, 78	33. 1, 35, —	S W. W 4	nub. ſubſer.
VI	82, 74, 65	32, 34. 2, 33. 1	S W. W 3	ſubnubila.
VII	43, 41, 43	33, 33. 1, 31. 1	S W. W 3. 2	pluv. ſubſer.
VIII	40, — 47	30 — 30. 1	W S W 3	ſer. pluv. nub.
IX	55 — 92	29 — 28. 3	W 2	pluv. nub. ſubſer.
X	30. 12, — 16	25. 3, — 28. 1	N W 2	ſer. ſubnub.
XII	17, 12, 07	28, 29. 3, 27	W. S W 1	nubila, ſer.
XIII	29. 97, 95 (03	26, 29. 2 —	S W. W 2.3	ſer. pler. nub.
XIV	30. 17, 23, 30	28. 3, 30. 1, 30	N W 2	pler. nubila.
XV	28, 25 —	29. 3, 33, 30. 3	N W 1	pler. ſerena.
XVI	24, 15. 13	26. 2, 33. 2 —	N O 1. 2	ſerena.
XXIV	29. 85, — 83	30, 32, 31	S W 1	ſerena.
XXV	53, 85 —	31, 33, 31. 3	S W 1	pl. ſerena.
XXVI	88 — —	31, 36, 30	N O 1. 2	ſer. aurora bor.
XXVII	90, 83 —	29, 30, —	N O 1. 2	ſer. aurora bor.
XXVIII	86, 85, 83	30, 32. 1, 33	N O 2	ſer. nubila.

Dies st. v.	Barometrum.	Thermometrum.	Ventus.		Tempestas.
XXIX	93, 90, 96	32, 31, 30. 2	S W	2	ser. nubila.
Octob. III	30. 19, — 17	29, — 31. 2	W. S W	2	serena.
IV	11, 00, (92	29, 32. 3, 30	S W	2.3	nub. serena.
V	29. 81, 91. 96	29. 1, 32. 2, 29. 1	W	2.3	subnub. pluv.
VI	88, 83, 86	26. 1, 30. 2, 29. 1	S W	2.3	pler. nubila.
VII	87, 86, 78	27. 3, 29 —	W	2.3	pler. nubila.
VIII	66, 60, 68	28. 2, 30, 28	S W. W	3.4	pl. nub. subser.
IX	82, 99, (05	26. 1, 29. 2, 25. 3	N W	2	nub. pluv. ser.
X	30. 03, (93, 85	25. 2, 27. 2, 26, 1	W	1.2	neb & nub. subser.
XI	29. 58, 64, 77	25. 3, 27. 3, 25. 3	W	3.4	pl. nub. subser.
XII	30. 02, 18, 23	23. 3, 27, 23. 1	N W	1	serena.
XIII	26, 19, 13	19, 25. 2, 22	S O. O	1	subneb. serena.
XIV	03, (95, 90	19. 24. 3, 23. 3	S O	1	serena, nub.
XV	29. 87 — 89	24. 1, 27. 1, 26. 3	S W. W	1	pl. nub. pluv. ser.
XVI	83 — 73	24. 3, 30. 2, —	S W. S	2	neb. ser. nub. pluv.
XVII	93, (03, 09	27. 1, 28. 1, 27	N W	1	nub. neb. pluv.
XVIII	30. 12, 09 —	26, 27, 25. 2	N O	1	pler. nubila.
XIX	03, 02 —	24. 1, 26. 1, 25. 2	N O	1	nubila.
XXI	29. 87, 80, 75	24. 2, 26. 3, 24. 3	O	2	subser. pluv.
XXII	77, 89, 97	24. 2, 26. 2, —	W S. W	1	pl. nubila & pluv.
XXX	87, 77 —	21. 2, 24. 3, 24	O	1.2	ser. subnubila.
XXXI	72. 62, 53	22. 3, 23. 3, 23	S O	1	pl. nub. pluv. ser.
Nov. II	53, 48, —	23. 2, 28, 26. 2	S. S W	2	serena, subnub.
III	55 — 42	25. 1, 26. 3, 25. 2	S W	2.3	ser. nub. pluvia.
IV	35 — 39	25. 1, 26. 1, 26	S W	1.2	pluvia contin.
V	52, 50, 15	25, 26, 24. 3	S W. N W	2.4	varia c. pluv. nive, ton.
VI	20, 18, 08	22. 1, 24, 23. 2	N W. W	2.3	pluv. subserena.
VII	28 94, (02, 29	22. 2, 22. 3, 22	N O. N W	1.2	neb. nub. pluv.
VIII	29. 50, 57 —	21. 2, 23, 21. 1	W. S W	1	pler. serena.
XVI	30. 07, 13, 18	24, 25, 24. 2	W	2	neb. pluv. subser.
XVII	14, 10, 04	21. 3, 24. 3, 22	S	1	serena.
XVIII	04, 00, 02	20. 3, 22, 23	S W	1	subser. nub. pluv.
XIX	29. 98, 82, 75	23. 1, 24, 23. 2	S W	3.4	nubila, subser.
XX	41, 47, 65	23, 24 —	W	2.4	varia c. pluv. & nive.
XXII	95, 83, 81	21. 1, 22. 3, —	S W	2.3	pler. nubila.
XXIII	75, 65, 60	23, 23. 2, 23. 1	S W	2	nub. pluvia.

Dies st. v.	Barometrum.	Thermometrum.	Ventus.		Tempestas.
XXV	47, 51, 60	21. 1, 21, 20	NW	1	neb. nub. subser.
XXVI	62, 63, 48	18. 2, — —	N.NO	1.2	nebul. & nubila.
XXVII	94, (05, 07	17. 2, — 16. 2	NO	2	pler. serena.
XXVIII	30. 04 — (50	16. 1, — —	NO	1	subnub. serena.
XXIX	29. 87, 83, 80	16.1, 17 3, 17. 2	O.SO	1	pler. serena.
XXX	72, 65 —	17. 1, 19. 18	SO	1	pl. serena.
Dec. I	64, — 83	16. 3, — 17 1	S	1	serena.
II	99 — (03)	16 3, 17, 16. 3	W	1	neb. & nubila.
III	88, 77, 67	16. 3, 18. 1. —	SW	2.3	subnubila.
IV	56, 37, 40	18. 3, 19. 1, 19	SW	2.3	pl. nub. & pluv.
V	53, 50, 42	19, 19.2, 20. 2	W.SW	2.3	subser. pluv.
VI	48, 47, 58	21, 23, 22. 1	SW	2.3	subser. nub. pluv.
VII	47, 32, 12	22. 2, 23. 1, 23	SW	2.3	pl. nub. & pluv.
VIII	28. 91, 99, (39	23, 22. 1, 20	SW.W	2.3	pl. nub. pluv. c. nive.
IX	29. 83, 99 —	18, 19, 18	W	1	serena.
X	66, 60, 58	18, 19, 19. 3	SW.S	3	nub. c. nive.
XI	66. 76, 93	20, 20. 3, 21	SW	1	subnubila.
XXII	60, — 56	19, 18. 1 —	W	1	subnub. c. nive.
XXIII	56, 62, 67	18 — —	W	1	nub. c. nive, ser.
XXIV	75, 77, 60	16 — —	SO	1	pler. serena.
XXV	49, 36 —	13. 3 — —	SW	1	subnub. c. nive.
XXVI	40, 42, 46	13. 1, — —	SO	1	ser. subnub. c. nive.
XXVII	46, 40, 44	13, — —	SW	1	subserena.
XXVIII	39, 49, 60	13. 3, 14. 3, 16	SW	2	pler. nubila.
XXIX	79, 87, 90	18, 18. 2, 19	SW	1	nub. c. pluv.
XXX	94, (01, 07)	19. 2 — —	W	1	nub. pluv. subser.

EXCERPTA EX JO. ADAMI KULMI, Med. Doct. ejusdemque & Phys. Prof. Publ. Ord. atque Acad. Imp. Nat. Cur. Sodalis, Dissertatione Academica de Literis in ligno fagi repertis, A. 1730 Gedani edita.

F*Agus quædam haud procul a civitate Elbingensi A. 1727 cæsa, & ad usus domesticos Prænobiliss. Consultiss. doctissimique*

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. I ad T. X Sect. II Suppl. Act. Er. p. 71 et 73.

Fig. III

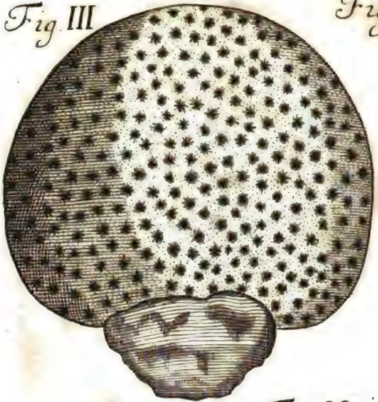

Fig. IV

Fig. V

Fig. I

Fig. II

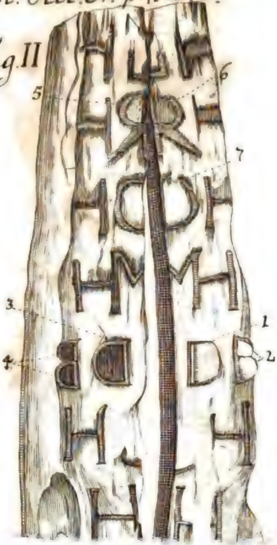

que Domini Jo. Mauritii Mœlleri, *cursorum publicorum Præfecti, nunc simul a secretis patriæ civitatis, optime meriti, destinata, eodem anno, Mense Junii, sequentem exhibuit rari phænomeni observationem. Pars quædam trunci recenter a prædicta fago fere instar prysmatis triangularis resecta, 3 pedes & 6 pollices longa, servo diffindenda committebatur, quæ transversim per longitudinis medium, 4 circiter digitos & semissem a cortice, totidemque fere a trunci centro, unico, eoque levi saltem, ictu penitus diffissa, varias occultas hactenus exhibuit literas, in utraque ligni superficie ubique satis evidenter conspiciendas. Qua insolita re visa, lignator securi innixus, mente ac oculis defixis attonitus & fere immotus obstupuit, fascinationem subesse sibi persuadens, atque superstitiosa suæ perculsionis causam advenienti domino anxius exposuit. Hic autem, sanæ Philosophiæ peritus, ex attenta ligni diffissi ejusque corticis exploratione facile hujus phænomeni causas naturales eruit, harumque rationes una cum ligno ipso eodem anno ad Prænobiliss. Consultiss. Doctissimumque Dominum* Jac. Theod. Kleinium, *Secretarium nostræ civitatis, & Societ. Reg. Scient. Angl. Membrum dignissimum, nostrumque Fautorem optimum, transmisit, in cujus Gazophylaceo, omni naturalium genere refertissimo, adhuc asservatur.*

Extrorsum in cortice ligni (quem Fig. I *delineatum sistit) observantur varia literarum, dudum inscriptarum, nunc jam latius distensarum, & magna ex parte obliteratarum, vestigia, quæ corticis superficiem admodum inæqualem reddiderunt. His charaEteribus apprime respondent aliæ literæ, majusculæ Romanæ, intus in caudice fagi repertæ, cujus divisæ utramque faciem exhibet* Fig. II. *In altero diffissi ligni latere, quod medullam respicit,* (Fig. II A) *rectæ & pronæ literæ, in sibi suppositis lineis satis evidentes & admodum proportionate depictæ, vix ultra superficiem elevatæ, atque sub iis numeri 672 fissione quadantenus mutilati apparent; in altero vero latere, cui cortex adhæret,* (Fig. II B) *eædem literæ & numeri, ast inverso situ supini, conspiciuntur. Harum in utraque pagina literarum aliæ existunt coloris fusci, aliæ nigricantis, quæ adustio*

TAB. I. Fig. 1.

TAB. I. Fig. 2.

ustio

ustionis notam præ se ferre videntur: reliqua vero inter characteres area illæsa genuino fagi colore & nexu distinguitur. Quædam, præsertim literæ H H, arctis quidem, attamen profundis, lineolis transversim fissæ; aliæ iterum striis hinc inde lateraliter excurrentibus stipatæ observantur. Potissimum autem notari meretur, quod duabus istis literis D B (Fig. II, 1 & 2,) *antiquus suus cortex adhæreat glaber, sanus, eadem, ac externus, crassitie eminens, quem literæ e regione in opposito pariete inversæ* ᗺ ᗡ (Fig. II, 3 & 4,) *excavatæ foveolis suis apprime excipiunt, si latera separata sibi invicem apponuntur. Etiam in foveola literæ R inversæ* (Fig. II, 5,) *firmiter inhæret alius cortex, margine non altius elevatus, quem ab areola respondentis pronæ literæ R* (Fig. II, 6,) *avulsum festucæ ibidem relictæ manifesto produnt. Reliqua insuper ligni crassities, tam quæ cortici & characteribus, quam quæ his & medullæ interjacet, continuo, firmo ac solidissimo nexu conjuncta ne minima quidem literarum vestigia ostendit.*

* * *

Quæ ad explicandam hanc scripturam, notabilem omnino & insolitam, disputata hic sunt a Cl. *Kulmo*, ea, cum afferri huc, nisi integra transscribatur Dissertatio, haud possint, intacta hic relinquimus, digna ceteroquin hæc judicantes omnia, quæ curiosis earum rerum lectoribus diligentius pervestigentur.

HENRICI JACOBI SIVERS, LUBECENSIS, Philosophiæ Magistri, & Regiæ Borussicæ Scientiarum Societatis Collegæ, Curiosorum Niendorpiensium Specimen secundum, sistens Lapidum stellarium descriptionem, cum Viro vere Magnifico, Domino JOANNE JACOBO BAIERO, D. Archiatro & Comite Palatino Cæsareo, S. R. I. Nob. Univers. Altorf. Seniore & Medic. Prof. Primario, Acad. Nat. Curios. Leopold. Carolinæ Præside illustri celebratissimoque, communicatum.

Lubecæ,

Digitized by Google

Lubecæ, apud Jonam Schmidium, 1732, 8.
Plag. 1.

PRioris *Curiosorum Niendorpiensium* Speciminis mentionem nuper fecimus in *Novis Actis A. 1732 Mense Sept. p. 432.* Jam, quæ altero contineantur, indicabimus paucissimis. Vix enim poscat a nobis aliquis, ut copiosiores simus Autore ipso, &, quas ille exulare jussit libello suo, doctas Observationes proferamus. Sistitur hic primo loco singularis formæ *Astroites*, quem ita describit Autor: *Astroites, quem hic repræsento, est albidus, in superficie sua stellis innumeris & elegantissimis, æqualiter distantibus, & prorsus consimilibus, undique ornatus. Rotundus & fere circularis est, &, quod ad longitudinem & latitudinem attinet, utrinque sex pollicibus constat. Forma externa* fungitæ pileolo lato *similis est, & tota substantia selenitica, aut* e topha *procreata videtur. Astroitæ* huic binos jungit *Asterias columnares*, quorum alterum ipse tenet, alterum, prope Travenmundam repertum, S. R. *Jac. a Mellen*, sacrorum in urbe Lubecensi Antistes venerabilis, inter alia naturæ κειμήλια servat. De suo Autor commemorat, *materia constare alba splendescente selenitica, & gracilem columellam pentagonam esse, cujus junctura vel articuli stellam quinque radiis repræsentent*, Entrochorum *more cohæreant, & sibi invicem incumbant.* De *Melliano*, nihil est, quod nos edoceat, nisi illi alteri videri perquam similem. Consultius autem duxit, quicquid in plagula hac una spatii supererat, *Catalogo* destinare libellorum suorum, in illa editorum ætatula, unde constare nobis utique abunde potest, ejus Cl. *Siversium* ingenii virum esse, qui multa, quam multum, scribere, & chartas implere scriptura qualicunque, quam, bonæ plena frugis excudendo, prodesse eruditis malit.

TAB. I. Fig. 3.

TAB. I. Fig. 4.

TAB. I. Fig. 5.

DANIELIS ERNESTI JABLONSKI, D. Historia Consensus Sendomiriensis.

Berolini, apud Ambr. Haude, 1731, 4.
Alph. 1 pl. 11 ½.

CUm S. Rev. Autori, Concionatori Aulæ Regiæ Berolinensis primario, ac simul Episcopo sive Superintendenti Ec-

clesiarum Reformatarum per Poloniam majorem, demandatum fuisset a Synodo, ut novam adornaret editionem *Consensus Sendomiriensis;* statim in animum induxit adjungere ejus historiam, idque eo libentius, quod MSS. literarum monumenta, e quibus depromi debet ista historia, in potestate habebat sua. Tribus igitur eam exhibet in libellis, in primo acta ante Synodum Sendomiriensem, in secundo ipsius Synodi actum, in tertio ea, quæ gesta sunt post Synodum, exponens. E *Sectione prima* ut excerpamus potiora, docet initio, anno demum 1549 rite constitutas esse in Polonia Ecclesias Evangelicas, & A. 1550 habitam fuisse primam Evangelicam Synodum Pinczowiæ in regione Cracoviensi. Cum autem delata esset in Poloniam purior religio partim ab exulibus Bohemis, partim ab advenis ex Helvetia & Saxonia, hæque partes non idem sentirent de omnibus, primum Bohemi & Helvetii post plures deliberationes coaluerunt in unum corpus, deinde & Augustani, id est, Augustanæ Confessioni addicti, ut adjungerentur, opera data fuit. Verum turbavit *Flacius* ista pacis consilia per emissarios suos, *Morgensternium* & *Gericium.* Ac A. 1567 Augustani in Synodo Posnaniensi Bohemicos Fratres, Augustanam Confessionem abjecta sua accipere recusantes, publico scripto sunt aggressi: quod hic una cum Bohemorum responsionibus recensetur. Quæ responsiones cum nonnullis satisfacerent, *Morgensternio* tamen (cujus viri malos turbulentosque mores Noster ex *Hartknochio,* teste minime suspecto, describit,) urgente decretum fuit, ut Wittebergensium Theologorum censuræ utrumque scriptum subjiceretur. Tandem statutum fuit, ut A. 1570 mense Apr. Sendomiriæ Synodus haberetur, eo potissimum fine, ut trium tunc in Polonia florentium Confessionum, Augustanæ, Bohemicæ, & Helveticæ, socii in unam coirent Ecclesiam. Paulo ante, scilicet ejusdem anni Februario, Augustani habuerunt Synodum Posnaniæ, ipsorumque Superintendens, *Erasmus Gliznerus,* ibi colloquium irenicum habuit cum quodam e Fratribus Bohemis. Utriusque enim Ecclesiæ tum Theologi, tum Magnates, agnoscebant & utilitatem & possibilitatem unionis, persuasum

ſum habentes, utrinque ſalvum manere fidei fundamentum, ac poſſe ſe cum aliquo circa Sacramenta errore eſſe Chriſti diſcipulos. *Sectione ſecunda* S. R. Autor ipſius Synodi Sendomirienſis hiſtoriam perſequitur; eamque ſe hauſiſſe profitetur ex Actis Synodalibus & ex Itinerario MS. *Sim. Theoph. Turnovii*, qui, cum ipſe pars eſſet Synodi, ſingula curioſe obſervavit ac literis mandavit. Compoſita erat hæc Synodus e trium Confeſſionum, quas diximus, ſociis, qui tandem in id conſenſerunt, ut nova eaque communis Confeſſio conſcriberetur, eique ab omnibus ſubſcriberetur. Non licet nobis ſingula deſcribere colloquia. Illud tantum obſervamus, eveniſſe d. 14 Aprilis, ut Formula Concordiæ, quam *Conſenſum* vocant, approbaretur ab omnibus. Quam feliciter hæc res ſecuto tempore ſucceſſerit, quotque concordiæ documenta fuerint edita, *Sectione tertia* exponitur. S. R. Autor mentionem quoque facit Confeſſionis communis in Bohemia A. 1575 factæ ab Ordinibus ſub utraque, approbatæque a Theologis Wittebergenſibus: qua ſibi oblata Rudolphus II Imp. *literas Majeſtatis*, quas vocant, eam profitentibus impertiit, liberumque religionis exercitium indulſit. Laudat Noſter Confeſſionem hanc Bohemicam, ita videlicet comparatam, ut neceſſaria ad ſalutem complectatur, quæſtiones vero præterfundamentales relinquens intactas, concedat in iis diſſentiendi libertatem. Hinc docet, A. 1576 in Cracovienſi, & A. 1578 in Petricovienſi Synodo rurſus approbatum fuiſſe confirmatumque Conſenſum Sendomirienſem. Quam commemorat *Leonh. Hutterus* Synodum, eodem anno Vilnæ habitam, in qua alia concordiæ ratio, a Sendomirienſi plane diverſa, ſit inita, eam Noſter fabulis fictis annumerat, hujusque ſuæ ſententiæ rationem reddit aliquot argumentis. Illud non negat, in Lithuania fuiſſe nonnullos Conſenſus adverſarios. Eaque res erupit in Synodo Poſnanienſi A. 1582, in qua, *Gliznero*, Theologo Auguſtanorum primario, ſe Conſenſum Sendomirienſem ad mortem usque defenſurum, profeſſo, *Paulus Gericius*, Paſtor item Eccleſiæ Auguſtanæ, Conſenſum illum impugnavit tanquam in doctrina de S. Cœna ſacris literis adverſum: qui & in Syno-

 do

do Thoruniensi A. 1595 hac via perrexit, urgens judicia Theologorum aliquot Germaniæ, ac tandem munere exutus est. Nec vero sublata cum isto *Gericio* (de quo falsa multa narrantem *Hartknochium* Noster hic refellit, tanquam secutum rumores vulgi, cum ipse omnia hauserit e monumentis authenticis,) discordia est, fateturque Celeb. Autor, post id tempus Augustanos vix ulli Reformatorum Synodo interfuisse, nec *Duræo* successisse conatum conciliandi cum Augustanis Reformatos. Meminit etiam *Colloquii charitativi*, a Rege Poloniæ Uladislao IV instituti Thorunii A. 1645 eo consilio, sed callide dissimulato, ut Augustani & Reformati inter se committerentur, inque mutuam armarentur perniciem. Id sentientes utrique unioni favebant, videturque res ea successura fuisse, si non exteri Theologi fuissent adhibiti in consilium. Wittebergenses enim scriptis duabus epistolis, quarum posterior præcipue Nostro displicet, fuere dissuasores. Illud vero cum voluptate narrat, quod hodie *Corpus Evangelicorum* Ratisbonæ aliter se gerat, communesque adversarios communibus & consiliis & viribus reprimere studeat; itemque, quod A. 1712 Evangelici Poloni utriusque partis communes rursus Synodos celebrare cœperunt. Ac primæ eo anno habitæ Synodi historiam vel ideo dignam judicavit, quam exponeret hic pluribus, quod ipse ei interfuit, & quidem tanquam Præses Ecclesiasticus. Quanquam tantum de politica unione tum laboratum fuit, in quam & consensum fuit in quatuor Synodis Gedani habitis A. 1718, 1719, 1726 & 1728.

Finita jam historia S. R. Autor *p. 183 sq.* exhibet *Consensum Sendomiriensem* ex edit Thoruniensi anni 1596, &, quæ ea in editione adjecta sunt, *consignationem observationum necessariarum ad confirmandum Consensum illum, Posnaniæ eodem anno factam, & a Ministris utriusque cœtus approbatam; Cracoviensis Synodi A. 1573, Petricoviensis A. 1578, Wlodislaviensis A. 1583, & Thoruniensis A. 1595 habitæ, acta & canones.* Præterea ad lucem suæ Historiæ fœnerandam *p. 241 sqq.* adjecta voluit *Excerpta ex Confessione Bohemorum communi anni 1575*; *p. 250 Formulam Concordiæ* inter *Erasmum Gliznerum* & *S. T. Turnovium*,

illum

illum Lutheranorum, hunc Fratrum Bohemorum, Superintendentem; *p. 252* Privilegium Raphaelis, Comitis de Lezno, Palatini Belſenſis, Auguſtanæ Confeſſionis civibus datum; *p. 257* Reſponſum Theologorum Wittebergenſium ad illum Raphaelem; denique *p. 260* Ducis Boguslai Radziwilii Privilegium Auguſtanæ Confeſſionis ſociis impertitum.

PETRI ZORNII, HAMBURGENSIS, IN illuſtri Gymnaſio Carolino Hiſtoriæ, Eloquentiæ, & Græcæ Linguæ Prof. Regii, Opuſcula ſacra, hoc eſt, Programmatum, Diſſertationum, Orationum, Epiſtolarum & Schediasmatum, in quibus præter Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & literariæ capita plus quam ſexcenta S. Scripturæ loca ex Antiquitatibus Ebraicis, Græcis & Romanis, illuſtrantur,

Tomus I.

Altonaviæ, apud Jonam Korte, 1731, 8.
Alph. 2 pl. 6.

PRiusquam, quæ his Opuſculis ſacris continentur, argumenta breviſſimis indicemus, opus omnino eſſe videtur, ut Lectores moneamus, veram hujus Tomi primi Opuſculorum ſacrorum editionem prodiiſſe A. 1723 ſumtibus Autoris. Cur autem Autor primam Operis plagulam iterum excudi curaverit, reliquis ex prima editione etiam cum erratis operarum penitus retentis, definire non poſſumus, niſi forte tituli, qui hic tantum conſpicitur, amplitudo, &, quæ nunc demum præmiſſa eſt, imago Autoris æri inciſa, hujus conſilii cauſas conſtituerunt. Sed, utcunque ſint iſta, id Lectores ignorare nolumus, non eſſe novam aut repetitam hanc primi Tomi editionem. Interim varia tamen cum eruditione & multijuga lectione refertum eſſe, vel argumenta ſcriptionum ſatis, ut credimus, indicabunt, quæ quidem hæc ſunt. *Progr.* de Meſſiæ Θεανθρώπου egreſſibus, ex *Mich. V, 1.* p. 1–12.
Progr. de Chriſto nos ab inferorum poteſtate redimente & a morte vindicante ex *Hoſ. XIII, 14.* 12–20.
Progr. de altero Zionis doctore, ex *Zachar. IX, 12.* 20-29.

Digitized by Google

p. 29-35. *Progr.* de Chriſto gentium deſiderio, ex *Haggæ. II, 7.* *Diſſ.* de
35-41. Nummo Apamenſi, Deucalionei Diluvii typum exhibente. *Diſſ.*
41-51. de Nummis quibusdam antiquis, ex quibus *Baronius, Peireſci-*
us, aliique, antiquitatem Miſſæ & veritatem probare voluerunt.
52-71. *Diſſ.* de hymnorum Latinæ Eccleſiæ collectionibus, qua ſimul
in hymno: *veni redemtor gentium*, vitioſa lectio nunc pri-
71-111. mum ex MSC. *Friderici Lindenbrogii* emendatur. *Diſſ.* de
varia fortuna vocis ὁμοούσιος, adjectis vindiciis adverſus *Peta-*
vium, Curcellæum, Cudworthum & *Clericum*, qui Patres Nicænos
111-163. Tritheiſmi reos agunt. *Comment.* de uſu æneorum tripodum
& cymbalorum in ſacris gentium, ad *1 Corinth. XIII, 1.* Nova
164-215. *Collectio* plus quam LX ſymbolorum ſive confeſſionum fidei,
quas in veteri Eccleſia inde a primis ſeculis usque ad XII hæ-
215-226. retici vel viri alii Patribus ſuſpecti ediderunt. *Diſſ.* de decre-
226-244. to ſanctorum Vigilum, ad *Daniel. IV, 14.* *Diſſ.* de ritibus ſa-
crarum concionum in ſacris gentium, ad *2 Petr. I, 16.* Magni
myſterii pietatis & myſteriorum apud paganos analogia &
244-297. comparatio ex *1 Tim. III, 16,* quatuor conſtans Programmatibus.
297-317. *Vindiciæ* collationis inter magnum myſterium pietatis & my-
317-334. ſteria gentium inſtitutæ. *Oratio* de holocauſto Davidis a Deo
335-340. in cinerem vertendo, ex *Pſalm. XX, 4.* *Epiſtola,* qua disquiritur,
Medici olim ſervi fuerint, nec ne? ad varia S. S. loca. *Diſſ.*
340-348. de Apoſtoli *Pauli* eloquentia exteriori ad varia S. S. loca. *Epi-*
349-351. *ſtola,* quæ alterius nomine conſcripta Diſſertationis alicujus De-
351-356. dicationem complectitur. *Epiſt.* qua Autor Patrono de ſecundis
356-369. nuptiis gratulatus, lucem affundit *1 Tim. V, 12.* *Progr.* ex *Pſalm.*
369-383. *LVI, 9,* de Davidis lacrymis a Deo in utre ponendis. *Diſſ.* de Spi-
rituum dijudicatione, h. e. miniſtrorum Eccleſiæ divina extra
384-397. ordinem electione ad *1 Corinth. XIII, 10.* *Progr.* quo myſterium
nati Chriſti in V. T. per columnam nubis & ignis adumbratum
398-410. exponitur. *Progr.* ubi myſterium Chriſti a mortis revocati, quod
410-424. in V. T. *Jonas* adumbravit, exponitur. *Progr.* ubi myſterium
Pentecoſtes, quod in V. T. ignis ad conſumenda ſacrificia immiſ-
425-434. ſus adumbraverat, exponitur. *Progr.* quod myſterium Micha-
elis, Eccleſiam ſuam e graviſſimis vexationibus eripientis, ſicut
illud in V. T. arca Noæ mirabili ratione conſervata adumbra-
verat,

verat, exponit. *Diſſ.* de myſterio παλιγγενεσίας, quod ſecun- p. 434–444.
dum *Clementem Romanum* Noachus prædicaſſe dicitur ad va-
ria S. S. loca. *Progr.* de varia fortuna S. *Thomæ Aquinatis* in 445–465.
ſcholis Pontificiorum, præſertim Gallorum. *Vindiciæ* pro per- 465–503.
petua veteris Eccleſiæ traditione de Chriſto pane ἐπιουσίῳ,
contra *Gottlieb Wernsdorſium*, editæ ſub ficto nomine *R. P. Ju-
ſti Pezron*, noviſque in præſens vindiciis auctæ *Cenſura* Eclo- 503–605.
garum *J. F. Meyeri* de fide *Baronii* & *Bellarmini* ipſis Pontifi-
ciis ambigua ſelectis ex hiſtoria literaria obſervationibus re-
ferta, auctaque plus quam LX Pontificiorum ſcriptorum farra-
gine e Muſeo Nicetæ Critopuli. In *Thomæ Ittigii* Diſſertatio- 605–659.
nem de hæreſiarchis ævi Apoſtolici & Apoſtolico proximi ca-
talecta Autore *F. Lothario Maria a Cruce*. *Vindiciæ* S. S. Pa- 659–774.
trum per omnes fidei Chriſtianæ articulos *Jo. Dallæo* oppoſi-
tæ; accedunt ſelectæ obſervationes contra recentiores Patrum
cenſores, Anglos, Belgas & Gallos. *Analecta* varia ad Tomum 774–791.
I, Opuſculorum ſacrorum ſpectantia. His denique omnibus
duplex ſubjungitur Index, quorum alter loca S. Scripturæ ex-
plicata exhibet, alter vero rerum eſt & Autorum. Nos ſpeci-
minis loco Lectoribus ea, quæ Autor Epiſtola illa, Medici olim
ſervi fuerint, nec ne? habet, exhibebimus, ut de reliquis inde
& longioribus hujus Tomi Commentationibus ipſi judicare
poſſint. Initio fatetur, anſam ſibi ad hanc quæſtionem excuti- 335.
endam dediſſe locum Apoſtoli *Coloſſ. IV, 14*, ubi *Lucam* quen-
dam Medicum collaudat, quem quia cum *Euſebio*, *Hieronymo*,
aliiſque, pro *Luca* Evangeliſta habet, contra *Grotium* & *Caveum* 336.
negat cum aliis, ſolos Romæ ſervos fuiſſe Medicos. Sed poti-
us affirmat, quotquot Romæ medicinam olim profeſſi fuerint,
ingenuos, ſaltem libertos, fuiſſe, in magna apud viros princi-
pes conſtitutos gratia, id quod ex *Plutarcho* & *Suetonio* confir-
mat. Præter *Lucam* autem *Jacobum* quoque Apoſtolum Me- 337.
dici nomine inter *Judæos* innotuiſſe, probat ex *Raymundo*,
aliiſque. Hinc locum Epiſtolæ *Jacobi V, 14*, de unctione, quæ 338.
medentium eſt, & Judæis pridem uſitata erat, interpretatur,
nec infrequentes fuiſſe in primitiva Eccleſia unctiones ægro-
rum, a presbyteris quandoque adminiſtratas, contendit, licet
cum

Digitized by Google

p. 339. cum *Casaubono* & *Lemonio* non plane videatur facere, qui Presbyteros etiam aliptas, hoc est, medicos fuisse statuerunt.

JO. FRID. BERTRAMI, SERENISS. FRIsiæ Orient. Principi a Consiliis sacris & concionibus aulicis, Meletemata literaria.

Brunsvigæ, ex officina Rengeriana, 1731, 8.
Plag. 22.

Continentur hoc Volumine Dissertationes varii generis, doctissime luculenterque elaboratæ: quarum in *prima*, quæ *Musa Christiana* est inscripta, de Poesi sacra deque Christianis Poetis nec injucunde nec inutiliter dissieritur. Suadet hic Summe Rev. Autor pubi literatæ, ut sacris potissimum argumentis dicet exercitia poetica, nec omittat, quod quidem vulgo fit, lectionem veterum Christianæ Ecclesiæ Poetarum. Horum editiones, observat, adhuc multis locis esse corruptas, eamque culpam tribuit Criticis, plus temporis tribuentibus emendationi ethnicorum, quam Christianorum Poetarum. Ostendit quoque fusius, canticorum poeticorum usum semper viguisse in Ecclesia cum veteris, tum novi, Testamenti. *Secundo* loco sistitur *p. 69 sqq. Specimen elementorum philosophicorum, pucrili institutioni accommodatorum*, consistens in Meletemate *de recta philosophandi ratione*, & in *Elementis Ethicis* in Tabulas redactis. Hinc *p. 117 sqq.* exhibetur Oratio *de scholæ Christianæ finibus*, pietate, eruditione, & morum concinnitate, lectu dignissima. Sequitur *p. 145 sqq.* Prolusio *de eloquentia non scholæ, sed vitæ, discenda.* Hic inter alia recte præcipitur, in scholis non Latine tantum, sed Germanice quoque, stylum esse exercendum. *P. 151 sqq.* disseritur *de Poesi Latinitatis conservatrice & custode.* Perstringens hic Autor historiam & ætates Romanæ poeseos, bene ac distincte demonstrat, quantum adjumenti poeseos cultura afferat ad conservandam & puritatem linguæ Latinæ & elegantiam. Quæ *p. 179 sqq.* occurrit Dissertatio *de vera medii ævi barbarie*, Cl. *Polycarpo Lysero*, Acad. Helm. nuper Professori, opposita est, cujus contrariæ sententiæ fun-

ſundamenta hic & proferuntur & dejiciuntur. Hac occaſione & ſubjungitur *p. 231 ſqq.* perbrevis Diſſertatio *de vero barbariei ſenſu ac diſcrimine. P. 237 ſqq.* Diſſertatio prodit *de nummis Philoſophiæ interpretibus*, quæ docet, nummos non ſolum notos facere vultus præſtantiſſimorum Philoſophorum, ſed etiam illuſtrandæ Phyſicæ, Hiſtoriæ naturali, Aſtronomiæ, & Philoſophiæ practicæ, inſervire. *P. 251 ſqq.* formatur *ſapiens ad placita ſcholæ Peripateticæ:* ubi tamen doctiſſimus Autor ingenue fatetur, ſe hic ſequi veſtigia *Jo. Henrici Alſtedii*, cujus eodem de argumento exſtat Diſſertatio. *P. 271 ſqq.* exhibet *Lutheri* Theſes *de ratione humana*, ex ipſius ſcriptis depromtas atque illuſtratas. Has excipit *p. 303 ſqq.* Inſcriptio arguta *de varia, quam Pſeudophiloſophi rei Chriſtianæ intulerunt, clade, horumque malorum medicina.* Denique *p. 317 ſqq.* hiſtoria *Wolfgangi Ruſii* renovatur, qui Oettingæ in Bavaria A. 1523 Papatum impugnavit, & hinc exul Ulmæ edidit ea de re narrationem. Ex hac Autor exhibet potiora, retentis plerumque ipſius *Ruſii* verbis.

Jacob Bruckers kurtze Fragen ꝛc.

hoc eſt,

HISTORIA PHILOSOPHICA EROTEMATICE TRADITA, Autore JACOBO BRUCKERO.

Pars II.

Ulmæ, apud Dan. Bartholomæi, 1731, 12.

Alph. 2 pl. 3.

De methodo & virtutibus hujus Operis ſatis diximus, cum primam ejus Partem recenſeremus anni ſuperioris menſe ultimo *p. 559 ſq.* Nunc ex altera hac Parte, in qua Cl. Autor reliquam hiſtoriam Philoſophiæ ante natum Chriſtum in Græcia florentis perſequitur, nonnulla ſumus excerpturi. Habes hic, Lector, hiſtoriam ſectæ Italicæ ſive Pythagoricæ, ſectæ Eleaticæ, ſectæ Heracliteæ, ſectæ Epicureæ, ſectæ denique Scepticæ ſive Pyrrhoniæ. Hiſtoriam Pythagoricæ Philoſophiæ ait magnis tenebris involutam multisque fabellis corruptam

 eſſe:

esse: ac *Laertium*, *Porphyrium*, & *Jamblichum*, qui soli supersunt ejus historiæ conditores, cum longe remoti sint ab ævo *Pythagoræ*, vix potuisse verum literis mandare: posteriores vero duos ne voluisse quidem, sed ad opprimendam religionem Christianam augusta quæque mentitos esse de suo *Pythagora*. Ceterum, quæcunque reperire Noster potuit de stirpe, patria, & ætate *Pythagoræ*, de ejus præceptoribus & itineribus literariis, de ejus schola Italica & cœnobio, de miraculis ejus, morte, ac libris, accurate recenset, ita tamen, ut ostendat, incerta, imo falsa, referri plurima. De ætate ejus commemorat disputationem illam, quæ *Bentlejo* intercessit cum *Loydio* & *Dodwello*, neminemque horum judicat rem illam perduxisse ad liquidum. Quæ de peregrinatione *Pythagoræ* philosophica traduntur, eorum vel nihil vel perparum esse verum, rationibus haud male subductis censet. Cetera quoque pleraque, quæ de illo Sopho referuntur a *Jamblicho*, vel conficta esse existimat, vel, si vera, efficere, *Pythagoram* fuisse pessimum nebulonem, exemplo sacerdotum ethnicorum illudentem pronam ad magna credenda generis humani plebem. Addit, jam a veteribus nonnullis, *Timone*, *Hermippo*, *Luciano*, habitum eum fuisse pro impostore. Hinc ejus dogmata philosophica, præfatus, & hic parum certi esse, persequitur secundum omnes disciplinas magna industria. Recenset item Symbola *Pythagorica*, sed sensum eorum investigari posse negat. Tandem, quæ de præcipuis *Pythagoræ* asseclis & successoribus traduntur, copiose commemorat, de *Empedocle*, *Epicharmo*, *Ocello*, *Archyta*, *Alcmæone*, *Hippaso*, *Philolao*, & *Eudoxo*. Pari industria scholæ *Eleaticæ* Professores eorumque doctrinas philosophicas describit inde a *Xenophane* usque ad *Anaxarchum*, & inprimis, an rei sint Atheismi, diligenter inquirit. In *Heracliteæ* Philosophiæ historia etiam *Hippocratis* vitam describit una cum ejus dogmatibus philosophicis. De secta quoque *Epicurea* satis fuse agit a *p. 459* usque ad *p. 704*. Disputans de Atheismo ejus *p. 622 sqq.* putat, *Epicurum* haud fuisse Atheum proprie dictum: concedens tamen, doctrinam ipsius de Deo fenestram aperire Atheismo.

mo. Nobis quidem hæc videtur justa esse ratiocinatio: *Qui Philosophus tollit omnes causas credendi Deum, is est atheus. Atqui Epicurus. Ergo.* Postquam denique sectam Scepticam & copiose & adjecta ubique ἐπικρίσει descripsit, atque ita finivit historiam Philosophiæ Ante-Christianæ, annectit *p. 821* & sequentibus usque ad *p. 1086* plurimas & illustrationes & correctiones Tomi primi: quas nostri instituti memores indicasse satis habemus, non dubitantes, fore, ut ipsum hunc fontem adire libeat nostris Lectoribus.

LITURGIÆ SYRIACÆ SEPTIMANÆ Passionis Domini nostri Jesu Christi Excerptum e Codice MSto Bibliothecæ Senatoriæ Lipsiensis, editum ac Notis illustratum a JOANNE CHRISTIANO CLODIO.

Lipsiæ, 1720, 4.

Plag. 6.

INter plura alia, quæ anno præterito recensuimus, Autoris nostri scripta, præsens quoque iis inserere libet, ne, cum ante plures jam annos, cum Professoris munere nondum fungeretur, emissum sit, ejus memoriam tempus rerum edax penitus deleat, quia multi hodienum se illud vidisse negant, at videre tamen cupiunt. Occasionem ei scribendo dedit MStus Syriacus Codex, qui in Bibliotheca Amplissimi Senatus Lipsiensis asservatur, & a Barone *Sinzendorfio*, Cæsaris Rudolphi II Legato, Constantinopolin misso, allatus olim fuit, ac in Præfatione fusius describitur. Agit vero de ritu Ecclesiæ Syriacæ, quo Septimanam sanctam seu Passionis nostri Servatoris celebrare solent, ex quo Autor feriam secundam & sextam transtulit. Ex notis, quibus preces illas & cantiones Syriacas hoc tempore usitatas, illustravit, summa capita hic annotare juvat. P. 14 de voce Syriaca in Ritualibus frequente, *Techso*, ordine Græce, officio Latine dicto, de nominibus septimanæ hujus Syriacis, de metris ac tonis Hymnorum Ecclesiæ Syriacæ, de compendiis dictionum Syriacarum abbreviatarum, p. 15 de agno Paschali in Ægy-

pto typo Jesu Christi, de voce *Cathisma*, seu sessione inter precandum, de typo Isaaci, de aquæ & sanguinis ex Christi latere effluxu, ceu Baptismi & S. Cœnæ typo, p. 16 de voce Syriaca *Knumo*, in articulo de persona Christi, Eutychianis & Nestorianis controverso, de S. Jacobo & S. Ephremo, de processione Spiritus sancti a Patre & Filio, p. 40 de voce Syriaca *Erubbio*, qua Feria sexta notatur, de vocabulis Syriacis, quibus crucem appellant, de lotione pedum in Ecclesia Syriaca & Græca, p. 41 de adoratione crucis, & duobus latronibus cum Christo suspensis, de lapsu Adami, & tempore expulsionis e paradiso, p. 42 de Christi sepultura ac descensione ad inferos, differitur. Versionem ejus Latinam Vir quidam in literis orientalibus haud mediocriter versatus, in nonnullis alicubi censuræ subjecit, sed ea, quæ monuit, exigui momenti esse, decora eruditis modestia, ipse fatetur.

FRANC. ERN. BRUCKMANNI, MED. Doct. &c. Epistolæ itinerariæ XII.

Wolffenbuttelæ, 1728 & 1729, 4.

pl. 13, Tabb. æn. 12.

QUæ in itinere suo per Germaniam & Hungariam A. 1723, 1724, 1725 suscepto, nobilissimus Autor observavit, singularibus quibusdam Epistolis itinerariis, ad varios viros doctos directis, tradere consultum duxit. Et adhuc quidem duodecim ejusmodi Epistolæ prodierunt, in quibus non deesse videntur, quæ diversis lectoribus placere queant. Nos summam paucis dicemus. In prima differitur de Bibliothecis Vindobonensibus præcipuis, utraque *Cæsarea, Eugeniana, Windhagina & Garelliana*. In altera id agit Autor, ut præstantissimo nostro *Linckio* modum exponat, quo *Bistricii*, in Hungaria, sic dicta Chrysocolla, seu viride montanum, conficitur. Est autem Chrysocolla, judice *Bruckmanno*, nihil aliud, quam minera æris dives, vel metallum æris, quod ad summam maturitatem pervenit, putrefactum & ab aqua subterranea salsa atque acida in pulverem viridem corrosum. Qui modus generationis Chrysocollæ parum differre videtur a modo, quo in Hispania ex cupro stra-

Digitized by Google

ſtratificato cum vinaceis viride æris per artem paratur. His & de hoc genere paucis aliis præmiſſis, ita pergit Noſter: *In valle Dominorum* (*germanice* Herrengrund) *oppidulo montano, unico ſaltim milliari Neoſolio diſtante, eſt cuniculus,* ein Stollen, *ex quo Chryſocolla nativa, cum aquis claris & pellucidis, quæ eandem, in fodina quadam æris ditiſſima, ex venis ærariis, ab acido humore corruptis, eluunt ſecumque abripiunt, profluit. Simul ac hæc aqua loca dereliquit ſubterranea, per canales excavatos, ad ingentes ex ligneis aſſeribus conſtructas ciſtas, de ciſta prima in ſecundam, ex ſecunda in tertiam, poſitis ſemper de ciſta ad ciſtam in plano inclinato canalibus parvis ligneis, deducitur. In his ciſtis aquæ transeuntes viridem Chryſocollam ſenſim deponunt; in prima ciſta craſſiorem, interdum arenulis aliisque impuritatibus commixtam; in ſecunda meliorem purioremque; in tertia optimam & puriſſimam. Hæc Chryſocolla, quæ ſenſim in pulveris forma ſubſedit, partim ad fundum, partim ad latera, inſtar cruſtæ firmæ & quaſi agglutinatæ, ciſtis adhæret; decantatur poſtea aqua; cruſtæ virides, ex canalibus & ciſtis effractæ, in ſole ſereno, æſtivali tempore ſiccantur, & ad uſum ſervantur.* Hactenus de Epiſtola ſecunda. Progredimur ad tertiam, quæ inſcripta eſt de bellariis lapideis Liptovienſibus Hungaricis. Sunt ea nihil aliud, quam varia genera ſtalactitum, quæ confectionum ſaccharatarum aliorumque bellariorum formam præ ſe ferunt. Firmiſſime autem credit doctiſſimus *Bruckmannus*, lac montis, quod idem Nihilum album vocari ſolet, hoc eſt, lapidem quendam calcarium, intra terram ab accedentibus continuis aquis in pollinem levem terramque albiſſimam ſolutum & quaſi præparatum, eſſe materiam, ex qua ſtalactites originem ducat. Epiſtola quarta eſt de figuratis curioſis rupibus ad fauces Hercyniæ ſylvæ prope Ilfeldam: quinta de templo cathedrali Viennenſi D. Stephano dicato: ſexta de ovo gallinaceo figurato, & de terra Ulricana: ſeptima de figuratis & aliis quibusdam curioſis lapidibus in Electoratu Hannoverano obviis: octava de memorabilibus Bambergenſibus: nona de animalibus rarioribus viridarii Viennenſis Eugenii Francisci, Sereniſſimi Principis Sabaudienſis: decima de terreſtri cole, ſeu fungo, qui Botani-

cis dicitur Phalloides, penis imaginem referens: undecima de quibusdam figuratis Hungariæ lapidibus. Ubi inprimis notatu dignum videtur, quod de oppidulo & monasterio Servitarum, Loretto dicto, in monte non admodum alto sito, & Vienna septem milliaria distante, Nobiliss. Autor commemorat. Lapides nempe mœnium, quibus monasterium illud cingitur, hinc inde referti sunt variis cochlearum, concharum, coralliorum, aliorumque marinorum corporum petrifactorum, innumeris speciebus: imo totus mons, per quem ex dicto loco Eysenstadium mille pass. via pervenitur, ex hoc albo lapide, infinitis marinis corporibus petrifactis referto, constat. Reliqua est Epistola duodecima, in qua de gigantum dentibus agitur, quales Viennæ A. 1723 sunt effossi: quos nihil aliud esse ostendit Cl. *Bruckmannus*, quam ossa, ex corpore elephantino vel cetorum marinorum genere desumta.

ELOGIUM GERARDI NOODTII, Jureconsulti Batavi.

GErardus *Noodtius* patriam habuit Neomagum, urbem, si non aliunde, certe optimo hoc cive, nobilissimam. Pater ei *Petrus Noodtius*, mater fuit *Gisberta Biesmannia*; quibus parentibus in hanc lucem editus est pridie nonas Septembris stili veteris A. 1647. Antiqua est & ab aliquot seculis meritorum gloria Neomagi inclaruit domus hæc *Noodtiorum*. Ejusdem nominis alios hinc atque illinc alit Belgium, quibus commune cum hac gente, præter nomen, prorsus est nihil. Ad eandem dignitatem generis illa *Biesmanniorum* accedit, deditque patriæ cives clarissimos, & munerum in republica splendore illustrissimos. Quantum potuit, *Petrus*, Nostri pater, tribunus civitatis, (quod genus honorum in his terris dici *Gemeensman* solet, nec multum discrepat ab illo veterum, quos Romani habuere, Tribunorum munere,) dedit operam, ut educatione liberali in animo filioli antiquæ virtutis fundamenta poneret, hancque, natura prorsus ei insitam, magis magisque institutione & disciplina confirmaret quotidiana. Annorum sex aut septem

ſeptem puer urbis patriæ ſcholam, quam regebat tum temporis *Petrus Werichius*, *Latinam* intravit, deditque hic ingenii tam felicis ſtudiique tam pertinacis ſpecimina, ut laudatiſſimo condiſcipulis ſuis exemplo præiret, ac præceptores, *Werichium* & *Iſaacum Gruterum*, ſui haberet amantiſſimos. Poſitis hic primis adoleſcentiæ tirociniis, jamque annos natus decem & ſex, cum a teneris animo volveret magna omnia, recitata in conſeſſu ſcholaſtico, cui nec lima aliena acceſſerat, *in vituperium peregrinationis* Oratione eleganti, A. 1663 ſcholaſticis ſe tenebris exſolvit, & Academiam Neomagenſem, recens inſtitutam, poſtea Harderovicum translatam, novellus civis ſalutavit. Suorum hic ſtudiorum optimum moderatorem nactus *Joannem Schultingium*, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſorem, cognatione junctum *Noodtiorum* genti, cujus filio, *Antonio*, poſtea Lugduni uſus eſt Collega doctique laboris ſocio, hiſtoriæ cumprimis artibusque iis, quibus ad humanitatem informatur juvenile ingenium, operam navavit. Adjecit huc Philoſophiæ atque Mathematicæ ſublimiora ſtudia, & *Euclidis* præcepta enarrantem *Theodorum Cranium* audivit. Quin abdere ſe totum in has literas, qua erat ingenii vi ac præſtantia, & ætatem in iis omnem conſumere ſtatuerat, cum, interveniente conſilio *Arnoldi Cærmanni*, Ducibus Geldriæ & Comitibus Zutphaniæ a Conſiliis, cui cum parente *Petri* arctior intercesſerat familiaritas, ſubito mutavit ſententiam, &, ne ſibi magis, quam ſocietati, videretur natus, ſepoſitis iis ſtudiis, unde parum in rempublicam commodi redundat, ad Jurisprudentiam, futuræ laudis feliciſſimo præſagio, animum applicuit. Itaque a principio laboris ſui id agendum ſibi cumprimis ratus, ut a profano vulgo Themidos ſegregaret ſe longiſſime, artemque hanc omnium nobiliſſimam videretur, quam ſolent rabulæ, tractaſſe liberalius, in diſciplinam ſe dedit viri hoc literarum genere excellentis, *Petri de Greve;* ſub cujus ductu, intra trium annorum ſpatium, bis tam Inſtitutionum, quam Pandectarum, libros integros diligentiſſime perveſtigavit, ſtudiique ſui ſucceſſus habuit tam auſpicatos, ut, abſoluto nondum vitæ

Digitized by Google

vitæ Academicæ curriculo, ſemel atque iterum, moderante certamen eodem *Grevio*, in cathedra publica virium faceret periculum, & Diſſertationes binas, *de Transactionibus* alteram, quæ autorem habuit *Grevium*, alteram *de Acquirenda*, *& retinenda*, *& amittenda poſſeſſione*, a ſe ipſo conſcriptam docte atque eleganter, hancque ſolus, nec verbum certamini intermiſcente *Grevio*, ab adverſariorum telis animoſe fortiterque vindicaret. Inde, ut majores ingenio ſuo divitias acquireret, partamque in Academia patria doctrinam magis locupletaret, in vicinam Lugdunenſem ſe contulit A. 1668, & virorum doctiſſimorum, *Colenii*, *van Tienen*, *Cruſii*, *Marchandi*, & præ ceteris *Joannis Friderici Gronovii*, ſcholas frequentavit publicas. Lugduno anno ſubſequenti recepit ſe Trajectum ad Rhenum, ubi menſes non niſi duos commoratus, & brevi *Cypriani Reynerii van Ooſterga*, *Antonii Matthæi*, nepotis, *Lucæ van de Poll*, & *Jo. Georgii Grævii*, uſus inſtitutione, iter ſuum proſecutus eſt Franeckeram, & in illuſtri hac Muſarum ſede ſupremos eodem anno in utroque Jure honores cepit, lauream diſtribuente *Tacone Glinſio*, ſolennesque literas ſubſignante *Ulrico Hubero*, quem, Leovardiæ tunc abſentem, ipſe honoris ergo hac in urbe ſalutavit; unde Gröningam, Harderovicum & Daventriam, contendit, confectisque laudabiliter his omnibus, ſoſpes in patriam reverſus eſt. Eo ex tempore totus in legum civilium cognitionem incubuit, & privata, nec diuturna nimis, exercitatione id aſſecutus eſt, ut cauſis in foro perorandis, ſi quisquam alius, ipſe judicaretur aptiſſimus. Brevi poſtea illuſtre ei, in quo virtus ejus excurreret, fortuna theatrum aperuit. In cuſtodia tenebantur A. 1671 nebulones duo, atrociſſimorum criminum condemnati, jamque morti addicti; quibus ut, more judiciorum uſitato, vitæ defenſor daretur, hoc quicquid erat negotii Senatus Neomagenſis *Noodtio* demandavit juveni. Is, peropportunam acquirendæ laudis occaſionem nactus, rem prorſus deſperatam magno animo aggreſſus eſt, nec in quemquam conferri eam ſpartam potuiſſe digniorem, re ipſa oſtendit. Confecit enim hanc cauſam, præter expectatio-

ſtationem omnium, tam dextre, tamque ex reorum voto, ut, qui antea mortis ſupplicio putabantur proximi, eorum alter, noxa omni liberatus, cuſtodia dimitteretur, alter, mitigata valde pœna, biennium exulare urbe juberetur. Quæ res tantam Noſtro exiſtimationem peperit, ut jam omnium in ſe oculos convertere, & in luce verſari publica inciperet. Nec, quod ab eo tempore communis patriæ civiumque ſuorum amor eſſet, id fructu ſuo caruit. Eodem anno Jura Romana docendi in Academia patria datum ei munus publicum, quemque in diſcipulorum olim viderat ſubſelliis, hunc peramanter Collegam excepit *Grevius*. Rarum profecto & illuſtre *Jurium* Profeſſoris, ætatis annum vix quartum & vigeſimum egreſſi, exemplum dixeris, ſi, quam late pateant civilis doctrinæ fines, diligenter cogites. Jamque ad inſigne nominis decus Noſtro unum id deeſſe videbatur, ut, quam inter cives ſuos eſſe noverat præclaram, ad exterorum ora exire famam doctrinæ pateretur ſcriptis publicis. Quæ cum nemini non intelligeret expectari cupidiſſime, explere hanc ſitim cœpit A. 1674, quo ſumtibus *Felicis Lopez* Lugduni in forma octupla prodiit *Liber primus Probabilium Juris*, modeſte ita inſcriptus, elegantesque multas nec e trivio petitas obſervationes Juris continens. A. 1677, cúm de pace imperiorum publica Neomagi tractaretur, in tantam *Werneri Guilielmi Blæſpiel*, magni in toga herois, quem legatum in hanc urbem miſerat Fridericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus, gratiam venit *Noodtius*, ut in Academiam Duisburgenſem eum invitaret Jurium docendorum cauſa, &, cum lauto ſtipendio, illuſtres Conſiliarii Regiminis Clivenſis honores ei offerret liberaliter. Sed, pro incredibili erga patriam amore, etſi in dies magis inclinari hujus Academiæ fortunam intelligeret, noluit ex ea urbe emigrare, quam inde a teneris admodum munificam fuerat ſuique amantiſſimam expertus. Anno 1678 ex hac vita migraverat Collega Noſtri, *Grevius*, cujus memoriam, ut, quam coleret religioſe, faceret teſtatum, publicum ejus funus proſecutus eſt Oratione maxime ſolenni, recitata coram univerſo Senatu Neomagenſi & illuſtriſſimorum virorum

M rum

Digitized by Google

rum conſeſſu, in quibus præcipuum tenebat locum *Beverningius*, Batavorum in Congreſſu Neomagenſi legatus primarius. Is, magni ingenii & in rebus agendis prudentiæ vir plane ſummæ, e Noſtro, quem de doctrina & moribus jam aliunde ſibi habebat quam commendatiſſimum, facile impetravit autoritate ſua, ut inchoatam nuper omnium cum plauſu telam pertexeret, & *Probabilium Juris Librum alterum* ac *tertium* in eadem, qua *Librum primum*, officina juris faceret publici. Eodem tempore, ferente ita fortuna, Noſter innotuit *Guilielmo de Haren*, magnæ dignitatis in Friſia Judici, Ordinum Friſicorum tum Neomagi legato; cui tantopere ſe probavit eruditio ingeniumque *Noodtii*, ut felicem exiſtimaret Academiam, quæ hunc doctorem haberet, deferretque ei A. 1679, Friſicorum Principum ſuffragio, nobilem lautamque explicandorum Jurium in Academia Franeckerana provinciam, quam geſſerat olim *Ulricus Huberus*, tum in aula Friſica gerendis rebus publicis admotus. Secutus eſt nutum fatorum *Noodtius*, &, relicta tandem patria, de qua ſatis jam videbatur præclare meritus, inter votivas civium acclamationes urbem ſalutavit Franeckeranam. Paulo poſt celebrati ſunt inaugurandi ritus, audientium ſpectantiumque ſplendore illuſtriſſimi. Quippe *de Civili prudentia & Naturalis Juris cum Civili cognatione* verba facientem publice, non univerſus tantum Senatus Academicus, & vir quisque in re publica primarius, ſed ipſe etiam Henricus Caſimirus Naſſovius, Princeps maximus, Academiæ ſupremus Rector, audivit, & Academiæ novum ex tanto viro decus gratulatus eſt. Nec digniorem *Hubero*, Jureconſulto excellenti, inveniri ſucceſſorem potuiſſe *Noodtio*, haud ita multo poſt apparuit. Eam enim interpretandi Juris viam ingreſſus eſt, quam & ratione & exemplo ſuo eſſe optimam cognoverat, plumbeumque Juris civilis interpretem arbitratus, a quo longius abeſſet naturalis Juris cognitio, hujus cumprimis doctrinæ præceptis ſuorum animos auditorum innutrivit, &, ut ejus in legibus Romanis uſum intelligerent, aureos *Hugonis Grotii de Jure belli & pacis* libros diligenter ex cathedra prælegit. Jamque, latius in dies longiusque diffuſa laude *Noodtii*, factum eſt,

Digitized by Google

est, ut Academia per universum Belgium vix ulla esset, quæ non fovere eum in sinu optaret, huncque præ ceteris præceptorem expeteret. Trajectina A. 1683 bis ab eo repulsam accepit, hanc a Franeckeranis ejus rei gratiam ferente, ut auctiore longe ipsi prospicerent stipendio; at subsequenti anno tertium roganti, & cum splendidissimis conditionibus in Jureconsultorum subselliis locum offerenti, ne sortis ipse suæ videretur negligentior, magis facilem se tandem præbuit, & cathedram Franeckeranam cum Trajectina commutavit. Novum hoc munus ritu solenni auspicaturus, *de caussis corruptæ Jurisprudentiæ* elegantem dignamque doctissimorum virorum auribus orationem recitavit. Biennium hic commoratus, jamque in ea ætate constitutus, quam satis maturam nuptiis putabat, jucundam tori vitæque sociam Hagæ Comitum invenit *Saram Mariam van der Marck van Leur*, genere ortam haud ignobili, & virtutibus sexus sui condecoratissimam. Faustum ea res omen habuit, nuptiisque velut largissima dos accessit Jurium doctoris in Academia Belgii principe, Lugdunensi, munus publicum, eodem anno Hagæ oblatum ipsi literis Comitum perquam honorificis, quas attulerant *Beverningius* Consulesque civitatis gravissimi. Haud satis constat, quo die inauguratus sit Lugduni, nec, de quo verba fecit, compertum nobis est argumentum; propterea quod, incertum qua de causa, nunquam in lucem exiit hæc Oratio. Fixit hunc sibi terminum fortuna *Noodtii*, jamque eo in loco collocatus, quo vix optare in Academiis subliniorem poterat, reliquam vitæ suæ partem ita transegit hac in urbe, ut viros decet bonos & ad rerum bene gestarum laudem adspirantes. Ad eam doctrina ingeniumque *Noodtii* maturitatem pervenerat, ut, quicquid scriberet, scriptum excellenter esset, & magna Jurisprudentiæ Romanæ afferre incrementa videretur. A. 1691 & iterum A. 1715 Lugduni in novam formam redacta, & *Libro quarto* pulchrisque multis accessionibus locupletata, *Probabilia Juris* in 4 edidit; ad quorum calcem adjecit *de Jurisdictione & Imperio*, nec non *ad Legem Aquiliam*, libros singulares, compositissimum utrumque, & ex legum

Romanarum ipsis haustum fontibus, nec non breves *Vindicias* adversus doctissimum in Germanis Virum, *Christfriedum Wachtlerum*, nuper demum ex hac vita egressum, cujus, quæ haud ita multo ante in lucem exierant, *Notæ ad Librum primum Probabilium Juris Gerardi Noodtii, JCti Batavi*, non momenti esse nullius putabantur earum rerum intelligentibus. Septem annis ab eo tempore exactis, in conspectum eruditorum venere *Noodtii de Fœnore & Usuris libri tres; quibus multa Juris civilis, aliorumque veterum Scriptorum, loca aut illustrantur, aut emendantur*, Opus eorum, quæ debentur *Noodtio*, omnium præstantissimum. Laborem hunc A. 1698 excepit *de Jure summi Imperii, & lege Regia*, Oratio, publice, cum magistratu Academico abiret, habita, quam, Gallice conversam, proxime expectare nos jubet *Barbeyracius*, Jurisperitus in Batavis egregius. Eodem anno rem *Noodtii* domesticam gravis quidam casus percussit. Quam enim amplexus fuerat tenerrime, & quæ filiam ipsi tulerat *Saram Adrianam*, nuptam, *Joanni Ham van den Ende*, causarum patrono in urbe Amstelodamensi non incelebri, mors ei repentina uxorem abstulit. A quo dolore acerbissimo ut avocaret paulisper animum, junctius vivere cum Musis cœpit, & fortunæ ludibrium magno animo despiciens, omnes curas & cogitationes suas in restituendum antiquæ Jurisprudentiæ decus convertit. Cujus otii multos in orbem literatum redire fructus jussit. Dedit enim eodem tempore in manus eruditorum *Julium Paulum, sive de Partus expositione & nece apud veteres librum singularem;* in cujus fronte literas legas ad *Nicolaum Thomam van der Marck van Leur*, affinem *Noodtii*, ejus luctus, quo prosecutus est funus uxoris suæ, testes certissimas. Hunc A. 1704 subsecutus est *Diocletianus & Maximianus, sive de Transactione & pactione criminum liber singularis*, & A. 1705 *de Religione ab Imperio Jure Gentium libera*, cum regendæ Academiæ munus iterum poneret, recitata, & a *Barbeyracio* sermone Gallico donata, Oratio, nec non doctissimi *Observationum Libri duo: in quibus complura Juris Civilis aliorumque veterum scriptorum loca aut illustrantur, aut*

aut emendantur. Post A. 1709 ejus *de Forma emendandi doli mali, in contrahendis negotiis admissi, apud veteres*, liber, & subsequenti anno novo indutus habitu *Julius Paulus* prodiit. Quæ cum nemini non legi percupide & æstimari maximi intelligeret singula, laudabile A. 1713 cepit consilium, quicquid ab ipso scriptum unquam editumve esset, in unum corpus redigendi, & cum his Opuscula jungendi nova duo, *de Usufructu* alterum, alterum *de pactis & Transactionibus, ad Edictum Prætoris.* Præstitum id ab eo gaudentibus eruditis omnibus, & Lugduni in officina *van der Linden* uno Volumine in 4 prodiere universa *Noodtii* Opera. His feliciter confectis, & ætati & muneri suo jam fecisse satis videbatur, quippe annorum vir sex & sexaginta, & laudem consecutus eam, qua vix unquam ipsi expectari major poterat. Sed, quo fuit ille ingenio, noluit honestum de civibus & patria præclare merendi studium nisi cum vita ipsa deponere, nec sibi seni a laboribus quotidianis remissionem indulsit. Itaque novum, idque magnum & multorum antehac expetitum votis, aggressus est Opus, cui ultimam non accessisse manum, ad hunc usque diem multi sunt, qui doleant. Etenim *in D. Justiniani, sacratissimi Principis, Digesta, sive Pandectas*, integrum meditatus est *Commentarium*, ejusque *Partem primam* A. 1716 Lugduni in 4 edidit, in quarto *Pandectarum* libro subsistentem. In eum laborem postea viribus nervisque omnibus incubuit; sed spatiosum nimis in hac ætate campum ingressus, cum ad librum *Digestorum* XXVII pervenisset, & in dies magis deficere robur corporis sentiret, tandem sibi ab hoc negotio, utpote finiendo nunquam, animum duxit abstrahendum. Neque tamen ab eo tempore omnibus se penitus curis abdicavit; nec inter medias senectutis molestias prodesse eruditis desiit. Quæ in eleganti *de Expositione infantum* libello olim scripserat, male habuerant Jurisperitorum nonnullos, & in his maxime *Bynkershœckium*, magni nominis virum, qui opiniones *Noodtianis* contrarias defendit in Dissertatione singulari, A. 1719 edita. Cujus viri etsi magna esset nec cuiquam incognita eruditio, argumenta etiam,

etiam, quibus in hac cauſa uteretur, ſpecioſa ſatis, nihil tamen dimovere ex ſede ſua potuere mentem *Noodtii*, qui, ne famæ ſuæ rationem habere nullam videretur, continuo libelli ſui *Vindicias* paravit, quas, diu in ſcriniis ſervatas, conſultiſſimum duxerat, prodituræ aliquando ſuorum *Operum* editioni novæ adjicere, ſed poſtea, mutata ſententia, A. 1722 ſigillatim edidit, inſcripſitque: *Amica Reſponſio ad difficultates Julio Paulo, ſive Libro de partus expoſitione & nece apud Veteres, nuper motas a Viro Ampliſſimo, Cornelio van Bynkershœk, Juriſconſulto, & in ſuprema Hollandiæ, Zelandiæ, & Weſt-Friſiæ Curia Senatore, in Opuſculo, de Jure occidendi, vendendi, & exponendi liberos apud Romanos.* Sed, inclinante nondum ad pacem *Bynkershœkii* ingenio, hujus ad *Reſponſionem Noodtii* anno poſt prodiere *Notæ*, aculeorum multum habentes, & vehementiſſimam diuturnamque pugnam minitantes, niſi jam ſatis dictum pro cauſa ſua, & receptui canere conſultum duxiſſet *Noodtius*. Illud auſpicato accidit, quod eleganti illi, duobus in folio, ut vocant, Voluminibus conſtanti, quæ A. 1724 prelo exiit Lugduni, *Operum* ſuorum editioni novæ ſupereſſe ipſi licuit; quo factum, ut, quas in ſuperiori editione magno numero deprehendas, Typographorum mendæ multæ emendatæ ſint feliciter, & ad majorem omnia nitorem melioremque revocata ſint ordinem. Fatalis *Noodtio* fuit annus 1725, quo ruſticantem forte in prædio generi ſui, *van den Ende*, ſubita invaſit apoplexis, familiaris ſenectuti morbus, cujus violentiores impetus jam inde ab aliquo tempore portenderat ipſi hærens in oſſibus nervisque torpor viriumque inuſitata proſtratio. Intellexit ſtatim, ſupremum vitæ diem imminere, &, ne ſtatione ſua egreſſum mors offenderet, æger Lugdunum reverſus eſt, ubi altero die poſt poſita rerum humanarum cura omni, erecto ad Deum animo, die 15 Auguſti, annum agens octavum & ſeptuageſimum, pie placideque exſpiravit. Defuncti oſſa Neomagum translata, & in tumulo paterno, quod ipſe moriens juſſerat, ritu ſolenni ſunt condita. Is vitæ finis fuit Viri magni, &, dum artibus ſtabit honos ſuus, verſaturi in ore hominum. Corpus ei natura firmum ac robuſtum dederat, nec ullo, dum vixit, morborum impetu

vexa-

vexatum. Forma elegans, procera, & qualis virum decet; animi index vultus fuit, hominem urbanum & amantem ſocietatis ſpondens. In congreſſibus hominum nihil eo tractabilius, nihil jucundius fuit, nihil apertius & a diſſimulandi arte alienum magis. Deum per omnem vitam reverenter coluit, nec jejunis eorum, qui Theologos ſe venditabant, immiſcuit ſe litibus, pacis cumprimis ſtudioſus, & a ſuperſtitione abhorrens longiſſime. Fidei vir & integritatis ſummæ; officioſus erga quemlibet; in aliorum magis, quam ſua, intentus commoda. Nulli in eo invidiæ iræve ſtimuli; nulla honorum appetitio; nulla nocendi aliis aut rem familiarem injuſtis modis augendi libido. Quæ cauſa eſt, cur ad tuenda amicitiæ jura nemo eo inventus ſit aptior, nec quisquam ei hoſtem ſe præbere aut apertis armis in dignitatem ejus auſus ſit invadere. Et a controverſiis literariis, quantum potuit, abſtinuit, nec niſi invitus in arenam deſcendit, ipſi forte *Bynckershœkio* ceſſurus, niſi ab ejus inter eruditos autoritate famæ ſuæ multum imminere periculi intellexiſſet. Omne illud perire tempus judicavit, quod pugnis inutilibus digladiationibusque conſumatur. Alios etiam, rixæ cupidos, ad pacem potius, quam certamen, hortatus eſt, deditque operam, ut parti tam victrici, quam victæ, carus eſſet. Sui non nimius amator fuit, & æquo tulit animo, ſi quis diverſas a ſuis ſententias circumferret. Haud raro factum eſt, ut ipſi offerrentur Diſſertationes Academicæ, non tales certe, quales ſcripſiſſet *Noodtius;* quas, tantum abeſt, ut cum contemtu legerit, ut ſæpius, unde plura haurirent in rem ſuam, fontes indicaverit Autoribus. Nulla in ejus ſcriptis animadvertas dictatorii illius faſtus, quo inflatos noſtratium permultos videas, veſtigia. Non is fuit *Noodtius*, qui turpe putaret, in re perplexa & explicatu difficili ſuam fateri ignorantiam. In *Commentario ad Digeſta* integrum *de Condictione Triticiaria* Caput intactum reliquit, quod de ejus ratione ex antiquitatum monumentis certi nihil conſtaret. In explicandis legibus interpretem, non ſervum, Juſtiniani egit. Si quas adverſantes æquitati cognoſceret, aut pugnantes cum aliis, earum conditores in jus vocavit, haud ſuarum id arbitratus partium, vitia *Triboniani* defen-

fen-

Digitized by Google

fendere. Temporis fui rationem per omnem vitam prudenter habuit; nec nimia librorum lectione perturbare ingenium, sed meditatione diligenti comprehendere res difficillimas solebat. Græcorum veterum Romanorumque scriptorum amantissimus semper fuit, hisque fontibus suos velut hortulos irrigavit, & sine fructu esse, quod Jurisprudentiæ Romanæ impendatur, studium, recte sapienterque judicavit, nisi his in tempore uti præceptoribus didiceris. Quo factum est, ut, quæ scriberet, barbarie seculi essent purgatissima, & trivialis doctrinæ lectoribus, quibus cum prisco Latio parum commercii, haud raro facesserent negotium, hocque nomine obscura & jejunis involuta tricis dicerentur. Cumque bona dicere, quam multa, mallet, & in vitio poneret loquacitatem; ad *Taciti* potius aut *Senecæ*, quam *Ciceronis*, aut quorumcunque aliorum, ingenium orationem & scribendi genus accommodavit. Si quas forte suarum in Jure Civili emendationum aut conjecturarum novas venditavit, quæ novæ re vera non fuerunt, noli eam culpam putare *Noodtii*, quippe qui recentiorum Juris interpretum curiosus parum, rem eandem facile, quæ dudum aliis in mentem venerat, ingenio assequi & cogitatione potuit. Posthumorum *Noodtii*, spes nulla est, quidquam proditurum unquam esse; cumque pauca sint & momenti admodum exigui, quæ consignata literis reliquit, ea ipsa moriens severa lege publicari vetuit. Scriptis *Noodtii*, quæ vivente eo prodierunt, & quorum mentionem supra fecimus, leve quoddam addimus, nunquam, quod miramur, ipsius *Operibus* adjunctum. Quærentibus nonnullis, utrum liceat Principi dispensare nuptiis cum avunculi vidua contractis, licere omnino, respondet hic, nec legibus ullis, sive divinis, sive humanis, principi hoc jure esse interdictum. Scriptum hoc, solennioris *Responsi* formam præ se ferens, & sermone compositum vernaculo, primum *Consultationum Trajectinarum* Volumini tertio accessit, postea ab *Alexandro Arnoldo Pagenstechero*, Jureconsulto Grœningensi, Latine conversum, in hujus *Irnerio injuria vapulante* haud immerito sibi locum vindicavit.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. III.

VIRI QUONDAM ILLUSTRIS, HERMANNI CONRINGII, Polyhistoris celeberrimi, Medicinæ ac Politices in Academia Julia, quæ Helmstadii est, Professoris meritissimi, multorum Regum ac Principum Consiliarii, Opera; curante, Commentariisque suis hæc Opera passim augente & illustrante, JOANNE WILHELMO GOEBELIO, in Acad. Jul. JCto, Regiæ Scientiarum Societatis Berolinensis Membro.

Tomi III, IV, V, VI.

Brunsuigæ, sumtibus Frider. Wilhelmi Meyeri, 1730. fol.
T. III 12 Alph. T. IV 11 Alph. T. V 12 Alph. T. VI Alph. 9 pl. 12.

REPERTORIUM CONRINGIANUM;
h. e.
INDEX UNIVERSALIS, RES ET VERBA, quæ VI Tomis Operum continentur, in Nucleo quasi ad ordinem Alphabeticum exhibens.

Brunsuigæ, sumtibus Frider. Wilhelmi Meyeri, 1730. fol.
Alph. 4 pl. 12.

Pag. 1. IN *Tomum III* Operum *Conringianorum* relata ſunt; 1) *Diſ-*
putatio ejus *de Natura ac optimis Autoribus Civilis Pruden-*
17. *tiæ.* 2) *Diſſert. de Autoribus Politicis*, quam, hactenus ob
nominis *Conringiani* famam deſideratam, primus edidit Conſ.
Gœbelius, a S. Rev. *Reimmanno* ſecum communicatam.
33. 3) *Diſſert. de Civili Philoſophia, ejusque optimis ac præci-*
47. *puis ſcriptoribus.* 4) *Caſp. Scioppii Pædia Politices. Gabr.*
68. *Naudæi Bibliographia Politica. Hugonis Grotii ad Benjam.*
87. *Auberium Maurerium Epiſtola*, & *Chriſtoph. Coleri de Studio*
89. *Politico ordinando Epiſtola, curante Conringio.* Dignum ju-
dicavit *Conringius* noſter hunc *Scioppii* Tractatum apologe-
ticum pro *Machiavello*, quem, una cum reliquis, quorum
omnium & virtutes & vitia Præfatione expoſuit, denuo ede-
97. ret, ſuisque notis & animadverſionibus augeret. 5) *Scipio-*
nis Claramontii Cæſenatis de Conjectandis cujusque moribus
& latitantibus animi affectibus Libri decem, cura Herm.
Conringii; cujus libelli uſum, JCtis, maxime tum, cum crimi-
na eruunt, commendat *Strykius* in ſua *de Phyſiognomia* Diſ-
ſertatione. *Conringius* vero de ſuo, præter Præfationem, in
qua vitam Autoris & indolem Tractatus deſcripſit, præter-
que Dedicationem ejusdem argumenti ad *Matth. Biörenklov*,
277. S. Reg. Majeſt. Sveciæ Senatorem, nihil adjecit. 6) *Theſes*
Miſcellaneæ de Civili Prudentia H. Conringii, breviſſimæ &
280. indigeſtæ. 7) *De Civili Prudentia Liber unus*, cumque
Propolitica Conringii idem in compendio tradere videantur,
quod hoc libro fuſius explanatum fuit, eadem plane hic
422. omiſſa ſunt. 8) *Ariſtotelis Politicorum Paratitla.* 9) *In-*
457. *troductio in Politica Ariſtotelis.* 10) Ἀριστοτέλους πολιτικῶν
491. τὰ σωζόμενα, *Ariſtotelis Politicorum Libri ſuperſtites, editio*
nova cura Hermanni Conringii cum ejusdem emendationi-
723. *bus.* Sequuntur Diſſertationes Academicæ *Conringii*; 11) *de Ci-*
739. *ve & Civitate in genere conſiderata*; 12) *de Civitate nova*;
748. 763. 13) *de Neceſſariis Civitatis partibus*; 14) *de Republica in*
774. *communi*; 15) *de Politia, ſive Republica in ſpecie ſic dicta*;
778. 788. 16) *de Oligarchia*; 17) *de Democratia*; 18) *de Senatu libe-*
797. 816. *rarum Rerumpublicarum*; 19) *de Rebuspublicis in genere*;

20) *de*

Digitized by Google

20) *de optima Republica*; 21) *de Republica Ebræorum*; 22) p. 825. 839.
de Regno & Tyrannide; 23) *de Regno*; 24) *de Differentiis* 862.
Regnorum; 25) *de Majeſtate Imperantium*; 26) *Naaman.* 873. 884.
Benſenii Exerc. Polit. de Summæ poteſtatis ſubjecto, vindicata 898. 909.
a Jo. Figlovii aliorumque ineptiis & calumniis, quas parturit liber de Imperio abſolute & relate conſiderato, oppoſitus Viro Cl. H. Conringio; præmiſſa eſt ejusdem Conringii Epiſtola de hoc ipſo negotio; quam excipit ipſa Commentatio, contra quam has Vindicias conſcripſit *Benſenius*, cui titulus eſt 27)
Jo. Fichlau, Boruſſi, Conſideratio Juridico-Politica de Imperio abſolute & relate conſiderato, ejusque jure, Diſſertationi 955.
de Summæ poteſtatis ſubjecto ab H. Conringio in lucem proditæ oppoſita. Omnis hæc controverſia, de jure principis & populi circa Imperium, parum aut certe nihil ad *Conringium* attinet, niſi quod is Præſidium ſuum *Benſenio*, de ſummæ poteſtatis ſubjecto Helmſtadii publice pro principe diſputanti, commodavit, *Fichlavius* vero eundem ſibi adverſarium evocavit, ac paſſim injurioſe dictis laceſſivit. Contendit enim ſerio in Epiſtola, quæ in fronte Vindiciarum exhibetur, omnia ibi ex penu *Benſenii* profluxiſſe. Ceterum in hac Epiſtola *Hülſemannum, Carpzoviumque*, JCtum, Lipſienſes, conſilii *Fichlaviani* participes fuiſſe ſuſpicatur, eo quod ab illo, literis ad eundem menſe Maji A. 1650 datis, quibus Programma publicum, quo *Fichlavium* ex Academia Julia per duodecim annos relegaverant, cum eodem communicavit, fruſtra petierit, ut ſe eidem opponeret; ſine hujus vero autoritate Lipſiæ, ubi editus iſte Tractatus, nihil typis deſcribi poſſe conſtaret. Ipſæ literæ ad *Hülſemannum*, nec non Programma proſcriptionis, inſerta ſunt Epiſtolæ ejus ad *Benſenium.* 911.
28) *Literæ Herm. Conringii ad ſenatum Brunſuicenſem, qui-* 998.
bus ſe falſa ſuſpicione, ac ſi quædam Juribus Brunſvicenſium noxia, Diſſertationi de ſummæ poteſtatis ſubjecto immiſcuiſſet, liberare annititur, vernacula lingua conſcriptæ. Redimus ad Diſſertationes; 29) *de Dominio eminente ſummæ po-* 1000.
teſtatis civilis; 30) *de Subjectione & imperio*; 31) *de Mu-* 1027. 1034.
tationibus Rerumpublicarum; 32) ***de Morbis ac mutationi-*** 1046.

 bus

p. 1057. *bus Rerumpublicarum*; 33) *de Morbis ac mutationibus Oli-*
1066. *garchiarum earumque remediis*; 34) *de Ortu & mutationi-*
1082. *bus Regnorum*; 35) *de Recta in optima Republica educatione*;
1099. 36) *de Prudentia peregrinandi*; 37) *de Boni Consiliarii in*
1111. *Republica munere.*

1. *Tomus IV* exhibet ex Operibus *Conringianis* 1) *Exercitationem Historico-Politicam de Notitia singularis alicujus*
47. *Reipublicæ*, quantum scimus, hactenus ineditam. 2) *Examen Rerumpublicarum potiorum totius orbis.* Edidit illud primus, inscio & invito *Conringio*, *Phil. Andr. Oldenburgerus*, passimque corrupit, unde, ut nunc eo curatius ederetur, quinque Codices MStos consuluit Cons. *Gœbelius*. Propositum eidem fuerat, ob mutatas plerarumque Rerumpublicarum post *Conringii* tempora facies, eas mutationes indicare, quæque in hoc Opere desiderari possunt, supplere, sed tempore se exclusum conqueritur in Præfatione hujus Voluminis. Reliquam partem hujus Tomi Disser-
549. tationes Academicæ *Conringianæ* constituunt; 3) *de Ratione*
580. 605. *status*; 4) *de Majestate civili*; 5) *de Majestate, ejusque Ju-*
615. *ribus circa sacra & profana potissimis*; 6) *de Majestatis ci-*
644. *vilis autoritate & officio circa sacra*; 7) *de Consiliis & cir-*
660. *ca ea summæ potestatis autoritate*; 8) *de Majestatis civilis*
670. 677. *autoritate & officio circa leges*; 9) & 10) *de Legibus*; 11) *de*
684. *Privilegiis recte conferendis & revocandis*; 12) *de Judiciis*
698. 707. *in Republica recte instituendis*; 13) *de Forma Judiciorum in*
731. *Republica recte instituenda*; 14) *de Re nummaria in Repu-*
744. *blica quavis recte constituenda*; 15) *de Contributionibus*; 16)
756. *de Ærario boni Principis recte constituendo, augendo & con-*
783. *servando*; 17) *Joan. Bodini Responsio ad Paradoxa Malestretti de caritate rerum ejusque remediis*; *ejusdem Dissertationes de ærario & re nummaria, ex Opere de Rep. excerptæ, ut & quæ Joach. Hopperus libro de vera Jurisprudentia VII & VIII docuit de Bonorum Cæsareorum secundum leges Justinianeas curatione*; *H. Conringius omnia recensuit*; *atque*
851. *usui reddidit commodatiora*; 18) *Diss. de Commerciis &*
857. 933. *mercatura*; 19) *de Maritimis commerciis*; 20) *de Vectigalibus*,

Digitized by Google

libus; 21) *de Dominio maris*; 22) *de Importandis & exportandis*; 23) *de Fœderibus*; 24) *de Bello & pace*; 25) *de Jure Belli*; 26) *de Legatione*; 27) *de Legatis*. Hactenus Diſſertationes Academicas retulimus, ubi in animum revocanda, quæ *Conringius* in *Epiſtola ad Benſenium Tom. III pag. 911* ſcribit: *Inique profecto mecum comparatum eſſet, ſi omnia, quæ in iſthac arena* (diſputatoriam putat) *aliquando ſum tutatus Præſidio meo, præſertim ſi me Autore non ſint propoſita, ut ſunt pleraque, inter meas ſententias velis numerare, egoque tenear illa ſerio adverſus omnes omni tempore defendere.* p. 946. 959. 966. 973. 980. 990. 1000.

Tomo V ſequuntur: 1) *Hugo Grotius de Veritate Religionis Chriſtianæ, cum Annotationibus H. Conringii.* De Hiſtoria fatisque hujus libri *Grotiani* varia collegit Conſ. *Gœbelius* in Præfatione ad hunc Tomum. Notas vero *Conringii*, eundem non utique, ſed uno tantum alterove libro illuſtrantes, ex duobus MStis a *Chriſt.* & *Godofr. Thomaſiis* nec non *Jo. Laur. a Jemgumer Claſter* impetratis, primum publici juris feciſſe Virum Cl. *Jo. Chriſtoph. Kœcherum*, ex ejusdem ipſius verbis, a Conſ. *Gœbelio* ibidem deſcriptis, liquet. 2) *H. Conringii de Aſiæ & Ægypti antiquiſſimis Dynaſtiis Adverſaria Chronologica*, ex iis, quæ adoleſcens adhuc in adverſaria retulerat, A. 1648 erudito orbi exhibita, *Meibomioque* dicata. 3) & 4) *In Juſtini, Hiſtorici, Præfationem & Libri I Cap. 1 Exercitationes II*, & *in ejusdem Lib. I Cap. 2 & ſequentia usque ad finem Exercitationes IX. ſub Præſidio H. Conringii, Reſp. Caſp. Sagittario, ventilatæ.* 5) *Agricola Dux, ſeu illuſtre exemplum pace belloque imitandum duci.* Illuſtrat hæc Diſſertatio *Tacitum Vit. Agric. Cap. 41 §. 3.* 6) *de Habitus corporum Germanorum antiqui ac novi cauſis Liber ſingularis.* Ter hunc librum, ſemperque auctum, ipſe *Conringius*, nuper vero A. 1727 Experient. Vir, *Jo. Philipp Burggravius*, Medicus Francof. ſuis notis illuſtratum edi curavit. 7) *C. Corn. Tacitus de Moribus Germanorum, cum notis Criticis. Collectio Monumentorum veterum de antiquo ſtatu Germaniæ, de notitia Germaniæ antiquæ ejusque uſu, Epi-* 1. 106. 139. 153. 199. 222. 253.

Epistolæ quatuor; omnia H. Conringii cura. Duplex *Conringii* Commentarius in *Tacitum* exhibetur, alter Criticus, quem ipse publicavit, alter Historico-Politicus, quem a Cl. *Treuero* communicatum, nunc primum ex MSto una cum suis meditationibus textui junxit Cl. *Gœbelius.* Inter Epistolas vero una est, qua se adversus *Jo. Ott. Taborem* in quæstione: an Jus publicum Germaniæ ex Romanorum legibus petendum sit, quod negaverat, defendit, & negativam suam ulterius tuetur. 8) *De Antiquissimo statu Helmestadii & viciniæ Conjecturæ;* quibus tamen Cl. *Eccardum*, olim Consil. intimum Episc. Herbipol. singulari Programmate multa opposuisse, Cl. *Gœbelius* monet, aliosque, qui antiquitates Helmstadienses investigarunt, allegat. 9) *De Antiquitatibus Academicis Dissertationes; accessit Supplementorum ejusdem argumenti Liber unus.* Sunt nempe sex Orationes, quas *Conringius* ab A. 1637 ad 1640 recitavit, & passim illustravit in Supplementis, quibus subjuncta *Joach. Jo. Maderi* Epistola ad eundem ejusdem thematis. 10) *De Bibliotheca Augusta, quæ est in arce Wolffenbüttelensi, Epistola.* 11) *Leonis III Papæ Epistolæ ad Carolum M. Imperatorem; Capitulare Caroli M. de villis suis. Edidit & illustravit Conringius.* 12) *Historia electionis Alexandri VII Papæ; adjuncta sunt Opuscula varia ejusdem Argumenti, opera H. Conringii.* nempe *Enumeratio Cardinalium, quibus jus suffragii in Comitiis illis fuit: H. Conringii Epistola de Electione Alex. VII Papæ, opposita Appendici Examinis Erbermanniani; Examinis Conringiani Appendix* ipsa *Erbermanni: H. Conringii Castigatio Appendicis alterius Examinis Erbermanni de Elect. Alex. VII, cui illa ipsa Appendix est inserta; Cursor volans, qui ex Conclavi Ecclesiastico ad P. P. Christianos ob creationem novi Pontificis Romani abiit 20 Febr. A. 1655; de vera causa prorogati Conclavis & prætextu factionis volantis.* 13) *De Electione Urbani VIII & Innocentii X Pontif. Commentarii Historici duo; adjecta sunt nonnulla alia ejusdem argumenti cum H. Conringii Proœmio.* Latent nempe sub appellatione adjectorum: *Bulla Gregorii XV de Conclavi, de sacris*

(Margin: p. 273. — 356. — 398. — 545. — 549. — 587. — 614. — 664.)

ſacris Cardinalium Comitiis, ſive de Conclavi, Diſſertatio Jo.
Fr. Lotini; *Diſſertatio Anonymi de Creatione Pontificum*,
excerpta ex *Onuphr. Panvinii notis ad Platinæ, Gregor. X.*
Pii IV & Gregor. XV Bullæ de Conclavi ejusque Ceremoniis.
14) *Ariſtotelis laudatio*, *Orationes duæ*, 15) *de Scriptoribus* p. 726.
XVI poſt Chriſtum natum ſeculorum Commentarius, *cum* 762.
Prolegomenis, antiquiorem eruditionis Hiſtoriam ſiſtentibus,
notis perpetuis, & additionibus Gottl. Krantzii. 16) *De Fa-* 871.
milia Lotharingiæ Ducum, quæ Commentatio hactenus ma-
nu tantum ſcripta in Bibliotheca Caſſellana fuit recondita,
ſed jam a Cl. *Schminckio*, ut in hoc Opus referri poſſet, ex-
hibita. 17) *De Bello contra Turcas prudenter gerendo libri* 913.
varii ſelecti & uno Volumine editi cura H. Conringii. 18) 1053.
Diſcurſus politicus de militia lecta, *mercenaria & ſocia.*
19) *De Controverſiis Sueco-Polonicis, ſive de Jure, quod in* 1060.
Sueciam Regi, ad Livoniam Regno Poloniæ, nullum competit,
Hectoris Jo. Mithobii Diſſertatio. Recudi eandem curavit, lite-
rasque nominis initiales, priori editioni tantum ſubſcriptas, in
hac altera toto nomine auxit *Conringius*; putant tamen eru-
diti viri, a *Gœbelio* citati, eundem ipſum ſub nomine *Mitho-*
bii latere voluiſſe. 20) *Cyriaci Thraſymmachi de Juſtitia* 1084.
armorum Suecicorum in Polonos perque ea liberata a magnis
periculis Germania, ad Andr. Nicanorem Epiſtola, quod iti-
dem Cl. *Gœbelius* doctorum virorum ſuffragio aſſerit *Conringio.*

Tomo denique *VI* multa præſtantiſſima recondita ſunt
Opuſcula; 1) *Diſſertatio ad L. 1. C. Theod. de Studiis liberali-*
bus urbis Romæ & Conſtantinopolis, *recenſita*, *aucta & cor-*
recta, cui, cum altera vice prodiret, junxit 2) *Diſſert. de* 27.
iis quæ in ſtudioſo quovis requiruntur, habitam in publica Pa-
negyri A. 1654, cum Prorectoratum Academicum quarta vice
ſuſcepiſſet. 3) *Excerpta ex Joach. Hopperi de vera Juris-* 37.
prudentia Libris. 4) *Diſſ. Philoſ. de Jure.* 5) *Diſſ. Epi-* 54.
ſtolica de Varia & maxime vera Jurisprudentia, præmiſſa 64.
Joach. Hopperi de vera Jurisprudentia Operi, Brunſuigæ recu-
ſo, poſteaque Voluminis Epiſtolarum ab ipſo *Conringio* inſer-
ta, a Doctiſſ. *Gœbelio* vero ob affinitatem thematis huc trans-
poſita.

Digitized by Google

p. 77. posita. 6) *De Origine Juris Germanici Liber unus*; *adje-
cta sunt opuscula ejus argumenti varia*, scilicet: *Excerpta ex
Conr. Responsione ad Bartholdi Nibusii novas objectiones;
Præfatio Apologetica contra Jo. Ott. Taborem, præmissa Dis-
sertationi de Juris Publici Justinianei in Germania autori-
tate, ex Prolegomenis ad Germaniam Taciti excerpta;
Epistola ad Lectorem, Operi de Finibus Imperii Germ. annexa,
contra Jo. Ott. Taboris nequissimas calumnias; Georg. Ca-
lixti Senarii ad Luningium; Quæstiones de Irnerio histori-
cæ, a Juris Pontificii & Cæsarei Collegiis Bononiensibus ex-
cussæ; Caroli M. Capitularia duo de Rebus Saxo-
niæ; Indiculus superstitionum & paganiarum*, quem Conf.
213. *Gœbelius* præter spem *Conringii* feliciter explicavit. 7) *De
265. Nummis Ebræorum paradoxa.* 8) *De Initio anni Sabbatici &
271. tempore messis Ebræorum Commentariolus.* 9) *Epistola
gratulatoria Natalis 88 ad D. Augustum Ducem Brunsu.*
qua probat ejusdem de curanda nova Codicis sacri versione,
& dissentientibus respondet, *Matth. Wasmuthum* vero ad-
298. versarium sibi conciliat. Hinc sequitur 10) *Vindicatio suo-
rum in Epistola Gratulatoria de S. Ebræo Codice dictorum ab
323. iniquissimis calumniis Matth. Wasmuth.* 11) *Actio injuria-
rum instituta coram illustri tribunali Gottorfiensi in Matth.
330. Wasmuth, D.* 12) *Oratio divæ memoriæ Georgii Ducis
335. Brunsuic. & Luneb.* 13) *Theses variæ de morali prudentia*,
337. quas respondendo defendit, 1629. 14) *Disp. de Unitate & di-
344. stinctione scientiarum.* 15) *Consilium in casu conjugii cum
346. sororis filia.* 16) *Epistolæ sparsim olim editæ, A. 1666 vero
uno Volumine comprehensæ*, numero 55, quibus & Præfationes
430. accensentur. 17) *Ad Ferdinandum, Episcopum Monaster. &
Paderborn. & bujus ad Conringuim Epistolæ, a Casp. Cærbero
459. junctim editæ A. 1694.* 18) *Ad Steph. Balazium & bujus ad il-
493. lum Epistolæ*, ab eodem editæ A. 1694. 19) *Epistolæ ad nobilem
Boineburgium*, tres tantum, quarum una, a S. Rev.
Tapsio, Past. Hildesh. Prim. *Gœbelio* exhibita, ad tres sibi
de una & vera Ecclesia Christiana propositas quæstiones re-
spondet, reliquis vero duabus de edendo a *Pufendorfio Jure
Nat.*

Nat. & Gent. judicat Conringius. 20) *Epiſtolæ ad Jo. Schilterum*, ex Bibliotheca Cl. *Simonis*, Reip. Campidunenſis Syndici. 21) *Epiſtolæ aliquot ad J. H. Bæclerum*, ex Bibliotheca *Uffenbachiana*. 22) *Ad Jo. Andr. Boſium Epiſtolæ*, ex penu B. *Polycarpi Leyſeri*. 23) *Simonis Starovolſci Polonia recognita & aucta, cum Præfat. H. Conringii.* 24) *Conringiana Epiſtola, ſ. Animadverſiones variæ eruditionis, ex B. H. Conringii, Polyhiſt. Celeb. Epiſtolis nondum editis libatæ, cura Chriſtoph. Henr. Ritmeieri, D. & P. P.* 25) *Muſæ errantes; diſperſas collegit ediditque Juſt. Chriſtoph. Bœhmer, Polit. & Eloqu. Prof.* olim liberi & immediati Imperialis Cœnobii Loccumenſis Reverendiſſ. Abbas, nuper beate defunctus; quibus Epigrammata Carminaque gratulatoria & funebria ſiſtuntur. Agmen claudit 26) Opus *Conringii: de Statu Europæ ac inprimis Germanici Imperii tempore concluſæ ac confectæ Pacificationis Oſnabrugenſis & Monaſterienſis*, quod hactenus ineditum in Caſſellana Bibliotheca delituit, nunc vero Cel. *Schminckio*, qui illud *Gœbelio* exhibuit, orbis literatus debet. Nominandum denique *Spicilegium Epiſtolarum Conringii*, a Conſ. *Gœbelio* collectarum, quod poſt Præfationem hujus Tomi venit. Additus eſt univerſæ Operum Collectioni Index copioſiſſimus diligentiſſimeque confectus, integri Tomi molem habens, & ad uſum Lectorum eleganter accommodatus.

p. 503. 508. 514. 523. 639. 658.

ECCLESIÆ PRIMITIVÆ NOTITIA: OR A Summary of Chriſtian Antiquities &c.

h. e.

ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM Compendium. Præfixus eſt Index Hæreticus, exhibens brevem recenſum præcipuarum hæreſium omnium ab origine inde Chriſtianiſmi. Additur in fine octo primorum Conciliorum generalium notitia.

Tomi II.

Londini, apud E. Bell, J. Darby, &c. 1722, 8.
Vol. I Alph. 1 pl. 7. Vol. II Alph. 1 pl. 12.

Google

EPitome hæc eſt celebratiſſimi merito ſuo tum apud Anglos, tum exteros, & noſtris etiam *Actis*, Operis *Joſephi Binghami de Antiquitatibus Eccleſiaſticis*. Quod in plura illius moles Volumina excurreret ob argumentorum amplitudinem atque copiam, adeoque non niſi ingenti, hoc eſt, quinquaginta Schillingorum Anglicorum, impendio redimi ab amatoribus poſſet, viſum eſt Cl. *Blackamore*, qui juventutis ſe ſcholaſticæ moderatorem prodit, adſcito in laboris ſocietatem *M. Ley*, concinnum quoddam inde Compendium adornare, leviori pretio parabile futurum tum Lectori ſtudioſo cuilibet, tum præcipue tenuioris fortunæ inferiorisque ex Clero loci hominibus, quos præter alios de *primitivæ Eccleſiæ facie ac ſtatu* rite erudiri, ex re atque uſu ſacræ civitatis exiſtit omnino. Propoſitum hoc ita executi ſunt *Epitomatores*, ut præcipuum quodlibet argumentum perſpicua ac jucunda brevitate deſcriberent, nullo temere, quod ponderis alicujus eſſe videbatur, omiſſo; prolixas autem atque infinitas fere Autorum allegationes, in *Binghamiano* Opere ſingulis fere paginis occurrentes, duobus ſaltim verbis ad marginem annotarent. Præmiſſus Volumini primo *Index Hæreticus* pariter atque ſecundo in fine addita *Conciliorum octo priorum generalium notitia*, quæ noviter acceſſerunt, quamvis procul admodum a perfectione abſint, veniam tamen magis, ſi Autoris juvenis & in ſcribendo tironis inſtitutum ſpectetur ac finis, quam cenſuram, promerentur.

HENRICI THEODORI, A. A. F. PAGENSTECHERI, J. U. D. & in Ill. Hammonenſi Athenæo P. P. Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars Altera, continens Librum ſecundum Pomponii ad Sabinum, e Pandectarum fragmentis collectum, ſecundum argumenti ordinem diſpoſitum, & Notis perpetuis illuſtratum.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1725, 4.
Plag. 10.

EJUSD.

EJUSDEM COMMENTARIORUM AD PANdectas Juris Civilis Pars tertia, continens Librum tertium Pomponii ad Sabinum.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1725, 4.
Pl. 12.

NOn infeliciter spem, quam de se excitavit, amplissimam explevit Cl. *Pagenstecherus*, & novo elegantique hoc Opere, quam curæ cordique ipsi sit solidior Jurisprudentia, ex ipsis fontibus hausta, satis egregie demonstravit. Et jam olim in his *Actis* A. 1724 *M. Sept.* p. *399* priorem hujus libri Partem, quam postea A. 1725 Lemgoviæ recudendam curavit, honorifica mentione prosecuti fuimus, & ad pertexendam, quam cœperat Vir Cons. telam, illum haud obscure monuimus. Nec deseruit *Pomponium* suum; sed non minori doctrinæ, qua in priore Tomo usus fuerat, apparatu ad hanc spartam ulterius exornandam accessit. En specimina quædam. *L. 80 de Judiciis* pertinet ad veterum illud institu- p. 11.
tum, quo magistratus ipsi non solebant judicare, sed potius judices a litigantibus petebantur, & petiti, ubi de jure agendi constabat, cum formula a Prætore dabantur, modo, ut talis postulatus esset, qui secundum leges judex dari posset, tum & utraque pars in eum consensisset, ex qua litigantium conventione & ipse judex inter partes convenire dicebatur.
Postea magistratus ipsi judicare jussi sunt, exceptis, tum pro- 12.
pter occupationes publicas, tum propter causarum multitudinem, causis humilioribus, *l. 2. C. de Pedan. Jud.* usque dum in hisce promiscue judicis dandi facultas permissa est,
l. ult. C. eod. Acute reprehendit Noster forensium JCtorum, 11.
Gailii, *Brunnemanni*, *Rhetii*, aliorumque, crassum & infice-
tum errorem, qui *all. l. 80 de Judiciis* ad hodiernas citationes, & ad errorem quidem in nomine citantis judicis commissum, nimis jejune referunt. Non continetur in *l. 9. de U. O.* 13.
stipulatio perplexa, etsi omnes fere JCti in ea versati opinione sunt. Ad *l. 162 de U. S.* observat Cl. Autor, illam 18.
vulgarem substituendi formulam : *Si quid filio, si*

Digitized by Google

quid hæredi instituto acciderit, Damas servus meus hæres & liber esto, omissam esse a diligentissimo alioquin harum collectore, *Brissonio, L. VII de form.* Falsoque ab ipso relatam esse ad simplicem libertatis dationem sub conditione, si quid filio acciderit. Supplendum præterea monet in eadem lege, *hæres & liber esto*, cum in plerisque editionibus
p. 29. legeretur saltem *liber esto*. In *l. 8 §. 1 de Leg. I* manum *Triboniani* invenies, cum demum ex *Justiniani* Constitutione, non electione & conventione, ut olim, *l. 2. de duob. reis l. 116 de U. O. l. ult. de reb. creditis*, sed solutione, alter liberetur *l. pen. C. de Fidejuss.* Solutio vero hic intelligitur, non tantum, quæ naturali præstatione rei fit, sed & quæ acceptilatione, novatione, jurejurando, & nonnunquam paciscendo, fieri solet. In *§. 2 all. l. 8. de Leg. I Haloandri*
31. lectionem, qua lecticarios pro lecticiariis substituit, præfert Noster. Erant autem illi lecticarii servi, qui lecticam, suppositis cervicibus, gestabant, qua Romani divites, etiam honestiores matronæ, valetudinis vel voluptatis ergo, vehebantur. Sed, ne offendant quemquam verba hujus §. *lecticarios*
32. *octo*, ex antiquitatibus Romanis repetendum, quod modestiores & frugi homines quatuor servis, beatiores & delicatiores sex & octo, ad lecticas gestandas usi fuerint. Unde lectica hexaphoros & octophoros apud *Mart. IV Epigr. 51 & VI Epigr. 84* & lux *Juvenali Sat. I v. 64 sexta cervice feratur.* Finem huic Parti imponit Dissertatio *de Falcidia in legatis ad pias causas cessante*, in qua communem paternamque sententiam fortiter ac strenue defendit.

Transimus ad tertiam hujus libri Partem. Similitudo, quam in
13. *l. 98 de Leg. I* habet *Julianus, ut, quemadmodum hæredem instituere possumus servum, qui in hostium potestate est, ita legare quoque eum possemus*, valde claudicare videtur, quæ hac ratione melius procederet, *ut, quemadmodum &c. ita legare quoque* El *possemus*, pro eum *possemus*. Nam, quemadmodum per institutionem servi ipse dominus videtur institutus, sic quoque
22. legatum, servo datum, ipsi domino datum videtur. Sui hæredes aliquando quidem populari loquendi usu & ipsi *adire*, pro-

proprie tamen *immiſcere ſe* bonis hæreditatis, §. *5. I. de Hær. qual. & diff.* immo *retinere* hæreditatem, dicuntur, in *l. 12* §. 7 *de bon. libert.* Rationem aſſignat *Paulus* in *l. 11 de Lib. & Poſt.* quod *jam vivis parentibus quodam modo rerum paternarum domini ſunt; ita, ut in his non tam hæreditas ſit, quam dominii continuatio.* De hoc dominio *Auſonius*:

Juſta quidem ſeries, patri ſuccedere; verum
Eſſe ſimul dominos, gratior ordo piis,

Plerique, qui ad Pandectas Juris civilis explicandas illuſtran- p. 33.
dasque acceſſerunt, in *l. 6. pr. de Cond. & Dem.* legatum
pœnæ nomine relictum occurrere crediderunt. Sed, ſi lega-
tum *pœnæ* nomine eſt, non ſolum, quod coercendi hære-
dis cauſa relinquitur, uti *Juſtinianus* definit §. *ult. I. de Leg.*
ſed quod ita, ut nec teſtatoris, nec cujuspiam alterius, in-
terſit, non eſſe hanc illus legati ſpeciem, apparet. Non pla- 38.
cet *Pagenſtechero Fabri, Godofredi*, aliorumque, ſententia,
τὸ naturaliter in *l. 7 de R. J.* ex regula Logicorum, *contra-
riorum non poſſe dari concurſum*, contraria autem eſſe ajen-
tia & negantia, explicandum eſſe. Ipſe ita cenſet: *Natu-
raliter*, id eſt, ſecundum naturam, ſive *regulam* Juris Civilis.
Ea Regula duplex eſt. Prima: *Hæres ſemel hæres ſemper.*
Altera: *Hæreditas* eſt ſucceſſio in *univerſum* jus, quod de-
functus *habuit.* Utraque in eo juris fundamento innititur,
quo hæres una cum defuncto perſona eſſe intelligitur. Pri-
ma ergo efficit, ne quis pro parte *temporis*, ſecunda, ne pro
parte *rei*, teſtatus & inteſtatus moriatur teſtator. Hoc ſenſu
*Quintilianus Decl. 308: Si confitemini, eſſe teſtamentum, non
poteſt videri inteſtatus deceſſiſſe.*

Adjecit Cl. Autor Orationem, quam *de Pegaſo*, JCto Romano, ſolenniter recitavit. Is, ſi veteri Scholiaſti *Juvenalis* credimus, Trierarchum, ſive Navarchum aliquem, patrem habuit, in cujus liburna ſculptus aut pictus fuerat *Pegaſus*, a quo inſigni tota liburna non tantum, ſed ipſe Trierarchi filius nomen accepit. Non adeo illuſtres *Pegaſi* natales fuiſſe, ex *Juvenalis* verbis conjecerunt viri docti, qui *Pegaſum rapta ab olla* proſiluiſſe *Sat. IV v. 76 ſeq.* ſcribit. Quaſi ſcilicet rem ollarem vel ſingularem, & no-

 bilita-

bilitate indignam, tractaverit vel ipſe, vel parens ejus. Sed veremur, ne magnopere fallantur ii, qui ex *Juvenalis* verbis humiles Noſtri natales eruere conantur. Non Poeta de *olla*, ſed de *Abolla*, loquitur. Erat hæc pallii genus, quo non quidem Præſides aut Præfecti Urbis, cum muneribus publicis fungerentur, quem errorem in *Salmaſio* notat *Pitiſcus*, ſed quo Philoſophi aut milites extra urbem utebantur. Sic *Juvenalis Pegaſo* abollam tribuit, ſed non jura reddenti, ſed iter in Albanum facturo, ſed JCto, & propterea fortaſſe philoſophico habitu incedenti. Certe in Juris arte ampliſſimos ipſum feciſſe progreſſus, vel id argumento eſſe poteſt, quod integræ JCtorum Sectæ *Pegaſianorum*, quæ & alias *Proculejanorum* audit, inditum nomen fuerit. An libros in vulgus emiſerit, definire non audemus; interim de controverſiis, tum publicis, tum privatis, conſultum fuiſſe, fragmenta illa, quæ, tanquam e naufragio tabulas, nobis conſervarunt *Valens*, *Cajus*, *Paulus*, *Pomponius*, *Papinianus*, *Ulpianus*, abunde confirmant. Conſul cum *Puſione* ſuffectus fuit, *Veſpaſiani* Imp. temporibus, & *Senatusconſulti Pegaſiani* autor extitit. Ejusdem Imperatoris & *Domitiani* temporibus urbi præfuit. Vitam ſancte, integre, illibateque tranſegit; quam in rem audiamus *Juvenalem*:

> *Pegaſus, attonitæ poſitus modo, villicus urbi,*
> *Anne aliud tunc Præfecti? quorum optumus atque*
> *Interpres legum ſanctiſſimus, omnia quanquam*
> *Temporibus diris tractanda putabat inermi*
> *Juſtitia.*

Excipit *Pegaſum* perdocta ac elegans *de Pactis tacitis* Diſſertatio. Et lætabimur ex animo, ſi & in poſterum tam præclaris fructuoſisque lucubrationibus artis tam illuſtris pomœria proferre perrexerit Conſ. *Pagenſtecherus*, cui & otium, & vitam, & valetudinem commodam, precamur.

D. MARTINI SCHURIGII, PHYſici Dresdenſis, Syllepſilogia; hoc eſt, Conceptionis

nis Muliebris Consideratio Physico - Medico-Forensis.

Dresdæ & Lipsiæ, sumptibus B. Christoph. Hekelii, Fil. 1731, 4. Alph. 4 pl. 16½.

COntinuat strenue Gynæcologiam suam, quam A. 1730, a nobis in his *Actis Mense Aprili ejusdem Anni pag.* 171 commendatam, Clar. *Schurigius* inchoavit, &, quemadmodum in illa Parte de Coitu locutus fuerat, ita nunc naturæ ductum secutus, in communicandis ad Muliebria pertinentibus ad abstrusissimum Conceptionis negotium progreditur. In quinque autem Sectiones dispescit Opus, singulas suis Capitibus circumscriptas. In Sectione igitur I de Conceptione in genere agit, & Cap. 1 in Conceptionis modum, 2 in feminis virilis ad ovarium vias, 3 in conceptionis locum, 4 in ovuli ex ovario secessum, 5 in ovuli per tubas Fallopianas descensum inquirens, &, quoniam quandoque contingit, ut ovula in abdominis cavitatem prolabantur, Cap. 6 fœtum in abdominis cavitate hærentem delineat; unde Cap. 7 ad ovula integra & subventanea, 8 ad conceptionis ætatem & voluptatem, 9 ad conceptionem marium & feminarum, & 10 ad conceptionis impedimentum & sterilitatem pergit. Sectio II didymotociæ, seu gemellationi, dicata est, & Cap. 1 de gemellorum ortu, 2 signis, 3 de tunicis atque placentis, & 4 de accidentibus, differit. Hanc excipit Sectio III de Superfœtatione, ubi Cap. 1 non solum ejus possibilitas adstruitur, sed & exempla allegantur, & signa tam diagnostica, quam prognostica, eruuntur. Sed datur adhuc rarior conceptionis species, quando nimirum in recens natæ puellæ utero statim vel paulo post partum alius fœtus latitans vel motu deprehenditur, vel novo partu excluditur, de qua Sectio IV loquitur, & Cap. 1 embryotocia, seu fœtus prægnans & pariens, describitur; sed reperiuntur in brutis etiam & in regno vegetabili tales fœtus & fructus prægnantes; hinc Cap. 2 fœtus in brutis, 3 in vegetabilibus fructus prægnantes sistuntur; immo nec in minerali deficere, lapidum prægnantium exemplo. Cap. 4 docetur.

Sectio

Sectio ultima de feminarum graviditate tractat, & Cap. 1, 2, 3, in signa tam in genere, quam in specie sexus inquiritur, ac 4 de gravidate falsa, 5 occulta & dissimulata, 6 de diuturna ob fœtum mortuum sermonem continet. Hinc Cap. 7 gravidarum privilegia designat Autor Clariss. 8 Symptomata enumerat, & 9 animi pathemata & imaginationem exaggerat. Quas Observationes ex propria penu communicet Cl. *Schurigius*, paucis nunc videbimus. Abortus quandoque involucris suis adhuc inclusos rejici, p. 105 sequenti exemplo confirmat. Femina scilicet aliquot septimanas gravida post magnos satis dolores ovulum seu vesiculam ad digiti magnitudinem & ultra pollicis crassitiem, tenuissimis atque pellucidis membranulis, limpidissima aqua, cui subtilis digitique articulum magnitudine æquans embryo innatabat, penitus repletis inclusum, exclusit. P. 176 feminam allegat, quæ nunquam menstruata neque unquam a marito, qui in priori matrimonio novem liberos progeneraverat, imprægnata fuit. P. 231, dum de fœtuum similitudine disserit, duas se vidisse dicit sorores geminas, annum tum agentes decimum quartum, tantæ faciei & loquelæ similitudinis, ut difficillime vel plane non distingui a se invicem potuerint; siquidem unus aderat oculorum color, idem nasus, idemque os, idem in gena sinistra nævus fuscus, idem vocis sonus, & accentus, idem dentium nitor, eadem statura, tam ratione longitudinis, quam crassitiei. P. 412 narrat, caniculam Italicam, adhuc virginem, felem parvam lactasse, unde pili felis, antea tenues & molles, post aliquot septimanas spissi & crassi instarque pilorum caninorum evasissent. P. 417 bina allegat exempla feminarum, quibus neque lactis præsentia, neque defectus, certum ingravidationis signum constituit. Ad gravidarum symptomata sequens referenda est historia, quam refert p. 517. Femina appropinquante partu, ex casu in pede sinistro utrumque os tibiæ & fibulæ diffregit, ita, ut circa talum os tibiæ ultra digiti longitudinem promineret. Bene curato licet vulnere, relictum tamen est circa malleolum foramen immedicabile apertum, ex quo tanta lactis copia diu effluxit, ut infantem amplius

plius lactare non sufficeret mater. De pinguedinis ursinæ efficacia sequens addimus: p. 564 mulier, quæ tineæ capitis mundificatione victum quæritabat, manus pinguedine ursina madidas capillis capitis sui componendis admovet, unde non solum sibi, sed & filio in utero adhuc latitanti canitiem contrahit. Imo duo quoque filii postero tempore ex ipsa nati primis statim annis canos pariter alere incipiebant pilos. P. 595 grunnitum suillum in infante sex mensium, cujus mater gravida saginandis porcis operam dederat, observavit. Mittimus alias Observationes nævorum ac deformitatum, a *gravidarum* imaginatione ortarum.

TRAITE' DU JAUGEAGE &c.

h. e.

TRACTATUS DE PITHOMETRIA, IN *quo ejusdem principia generalia & Geometrica exhibentur, cum praxi ejus brevi atque facili.*

Parisiis, apud Claudium Jombet, 1728, 12 maj. Plag. 10 ½, cum Tabb. æn. 2.

QUæ Autor in titulo promittit de principiis Pithometriæ generalibus & Geometricis explicandis, ab aliis fusius jam & accuratius tradita extant. Considerat enim solummodo dolium, tanquam ex rotatione *parabolæ*, circa axem primarium, sed superius truncatæ, genitum, & duplicis quidem, sed in medio circulo ventris dolii utrinque cohærentis: generatum porro ex revolutione *ellipseos* circa axem primarium, sed utrinque truncatæ: itemque ut compositum ex *duobus conis truncatis*. Horum doliorum soliditates formulis Algebraicis exhibet. Quæ vero ipsi peculiaria existunt, hæc fere sunt. Cum aliis, non sine ratione forsan, videatur principale & palmarium Pithometriæ problema esse: datis dimensionibus linearum in dolio, v. g. diametrorum fundi, & ventris, ac altitudine, invenire ejus dimensionem corpo-

ream; ipſe ex *dimenſione dolii corporea aliunde* (nempe per depletionem vel impletionem actualem) *cognita* determinare ſatagit *formam vel ſpeciem dolii*, ſive quantitatem diametri circuli alicujus intermedii inter fundi & ventris circulos, qui pro baſi haberi poſſit cylindri, cui dolium æquiparatur. Et conſtituit duo genera ſerierum inter ſoliditatem dolii elliptici & parabolici (ſcil. talis parabolici, quale ipſum conſiderare diximus.) itemque inter ſoliditatem dolii parabolici & ex conis duobus truncatis conſtantis, quarum ſerierum numeri ſoliditates intermedias formarum doliorum inter illas ſpecies interjectarum exprimant.

Hæc in Theoretica Parte. In Practica commendat *primo* virgulam Pithometricam, quadraticam aliis dictam, & vulgatam. In qua primi lateris diviſiones non, ut apud alios, baſes vaſculorum cylindricorum menſuræ notæ exhibent, ſed circulos, aream 12 pollicum quadratorum habentes. Jubetque adeo hoc latere circulum fundi & ventris metiri, eorumque medium Arithmeticum pro baſi cylindri, cui dolium æquiparatur, habere, & per altitudinem, altero virgæ latere menſuratam, multiplicare. Quæ praxis cum ſupponat figuram dolii parabolicam, de qua mox; oſtendere conatur, quomodo eadem etiam ad dolia elliptica aliaque accommodari poſſit. Credit autem, per experientiam conſtare, dolia pleraque eſſe tertiæ ſpeciei, quæ ipſi vocatur, eſtque talis, in qua, differentia areæ ventris & fundi inventa, ejusdem duodecima pars ſemiſummæ illarum arearum additur, hæcque nova reſultans area pro baſi media, per altitudinem deinceps multiplicanda, habetur.

Quia capacitates doliorum hac virga & methodo Autoris inveniuntur in menſuris univerſalibus pollicum cubicorum &c. ut reductio earum fieri poſſit ad menſuras Pithometricas Pintarum &c. commendat *ſecundo* compaſſum vel inſtrumentum proportionum. In quo aureæ regulæ praxis perficitur ope trium crurum; cum eadem vulgo adminiſtretur facilius inſtrumento duorum ſaltem crurum.

Porro *tertio* exhibet Tariffam vel Canonem capacitatis

tis doliorum ad quasvis baſes *medias* & longitudines. Baſis media infima & omnium minima eſt ipſi 12 pollicum quadratorum. Baſes ipſæ inveniuntur ope virgæ, primo loco memoratæ: quibus cognitis, pro qualibet longitudine dolii adſcripta reperitur ejus capacitas.

Tandem & *quarto* proponit binas virgas: utramque ſeptem hedrarum vel facierum aut laterum. In quarum una exhibentur ſeptem diverſæ longitudines vel altitudines doliorum: in altera reſpondet cuilibet lateri prioris peculiare ſuum latus, in quo extant diviſiones, quibus exprimuntur diametri circulorum, determinatum numerum Pintarum vel menſurarum Pithometricarum dantes; ita, ut, ſi virgæ prioris ope ſpecies altitudinis dolii inventa ſit, alterius virgæ latus, eidem altitudinis ſpeciei reſpondens, applicari ſaltem debeat diametro ventris & fundi, ac numeri menſurarum, qui hac applicatione invenitur, dimidium Arithmeticum ſumi oporteat, ut ſtatim atque absque ulteriori calculo ipſa capacitas habeatur. Ceterum de altera Pithometriæ parte, quæ de doliis ſemiplenis præcipit, nulla in hoc Opuſculo extat mentio.

NICOLAI GÜRTLERI, S. S. THEOLOG. D. & in Franequerana Academia T. P. O. Inſtitutiones Theologicæ, ordine naturali diſpoſitæ, ac variis Acceſſionibus auctæ. Adjecta eſt in fine MATTHIÆ MARTINII, S. Liter. quondam apud Bremenſes P. P. Epitome S. Theologiæ methodice diſpoſitæ.

Marburgi Cattorum, ſumtibus Philippi Caſimiri Mülleri, 1732, 4. Alph. 5 plag. 14.

CUm A. 1694 Inſtitutiones celeberrimi *Gürtleri* Theologicæ primum in publicum prodirent, eas jure ſuo commendavimus in *Actis* illius *Anni p. 346 & ſeqq.* Eminent hodienum in hoc ſcriptorum genere, ut adeo bibliopola bene de

 orbe

orbe erudito meritus ſit, quod, inſtitutum approbante Magnifico pro tempore Academiæ Marburgenſis Pro-Rectore, *Chriſt. Wolfio*, & commendante Viro Summe Reverendo, *Bernhardo Duyſingio*, Theologo Marburgenſi eximio, eas denuo prelo ſubjecerit. Nullis pepercit is ſumtibus, ut quam limatiſſimam libri præſtantiſſimi daret editionem. Dicta omnia, quæ magno numero allegantur, evolvi & cum textu conferri curavit, atque Indicem locupletiſſimum omnium Scripturæ ſacræ dictorum, quæ in hoc libro citantur, adjecit, quod verbi divini præconibus ac Scripturæ ſacræ interpretibus plurimum utilitatis afferre poſſit. Præmittitur *Joannis van der Waeyen* Oratio funebris in obitum Autoris, in templo Academico poſt deductum funus publice dicta. Prolixam libri recenſionem cum jam olim adornaverimus; actum agere hic nolumus. Pauca addimus de vita Theologi conſummatiſſimi. Patrem habuit *Nicolaum Gürtlerum*, mercatorem Baſileenſem, matrem vero *Annam Mariam Cocciam*, filiam *Martini Coccii*, verbi divini Miniſtri Denningenſis. Natus eſt A. 1654 d. 8 Dec. ſt. v. & in Academia patria in numerum ſtudioſorum relatus A. 1669. Annos tres integros linguis, Philoſophiæ, Matheſi ac inprimis Hiſtoriæ, impendit, & altero poſt impetratos Magiſterii honores die totum Theologiæ ſeſe dedit, uſus inſtitutione Theologorum inſignium, *Jo. Rudolphi Wetſtenii*, *Joannis Zwingeri*, & *Petri Werenfelſii*. In Elenchticis uſus opera *Lucæ Gernleri*, Theologiæ Profeſſoris & Antiſtitis eloquentiſſimi. Integrum quadriennium in ſtudio Theologico ſumma aſſiduitate ac diligentia conſumſit. A. 1676, cum ſub Præſidio *Werenfelſii* de ordine actuum decretorum Dei diſputaſſet, ad Miniſterium verbi divini admiſſus eſt. Dum vero opportunum expectabat tempus, quo ſpartam nanciſceretur, A. 1678 Genevam profectus, *Franciſcum Turretinum* audivit, ac poſt ſemeſtrem moram iter in Galliam promovit, ubi in Academia Salmurienſi docentem audivit *Henricum Philiponæum de Hautecour*. Peragratis aliis Galliæ regionibus, poſt ſeſqui anni ſpatium Baſileam rediit, & privatis inſtitutionibus tam Theologicis,

cis, quam Philologicis & Hiſtoricis, ſuam juventuti operam addixit. A. 1685 Herbornenſes eum ad Profeſſionem Philoſophiæ & Eloquentiæ Ordinariam atque Pædagogiarchiam invitarunt: quod munus Oratione de fato philoſophico in Eccleſia Chriſtiana auſpicatus eſt. A. 1686, cum Academia Heidelbergenſis tertium Jubilæum celebraret, defenſa Diſputatione de Munere Chriſti regio, promotore *Joanne Friderico Miegio*, Theologiæ Doctor creatus eſt. Biennio Herbornæ exacto, Hanoviam ad Profeſſionem Theologiæ extraordinariam, & Philoſophiæ, nec non Hiſtoriarum & Eloquentiæ, Ordinariam, vocatus, munus ſuum auſpicatus eſt Oratione de migratione Doctorum & Scientiarum & Religionis. Uxorem duxit *Annam Magdalenam Baron*, viduam *Joannis Davidis Philippi*, Medici Hanovienſis, A. 1693, & ex ea libros genuit quindecim, quorum non niſi pars tertia patri ſuperſtes fuit. A. 1696 ad Profeſſionem Theologiæ Ordinariam & Rectoratum ſcholarum tam trivialium, quam illuſtrioris, Bremam vocatus, muneris initium fecit Oratione de adventu & habitatione Jeſu Chriſti in plaga Bremenſi. In hac dignitate per ſeptem ſemeſtria verſatus, cathedram Bremenſem cum Daventrienſi commutavit, dicta Oratione de filio Dei doctore & diſcipulo ab æterno & in tempore. Cum annos fere octo Daventriæ exegiſſet, & A. 1705 *Samuel Werenfelſius*, Theologus Baſileenſis, ad Profeſſionem Theologicam a Friſiorum Ordinibus vocatus, ſeſe humaniter excuſaret, atque *Gürtlerum* mirifice commendaret; in hunc tandem munus Profeſſoris Theologiæ in Academia Franequerana collatum fuit, quod Oratione de vili contemtoque ſtatu Jeſu Chriſti poſt ipſius introitum in gloriam auſpicatus eſt. Atque in hac ſtatione vitam tandem finiit A. 1711 d. 28 Septembr. impletis annis 57, menſibus 9, diebus 10. Edidit, cum adhuc Baſileæ eſſet, Lexicon quatuor linguarum, Latinæ, Germanicæ, Græcæ & Gallicæ. In hiſtoricis quantus eſſet, abunde comprobavit Hiſtoria Templariorum, de qua diximus in *Actis A. 1691 p. 376*, & quæ A. 1702 auctior prodiit, & Opere multiplicis diffuſæque lectionis, quod

ſub titulo Originum mundi lucem publicam adſpexit, & de quo mentionem fecimus in *Actis A.1709 p.257.* Dolendum vero, quod ab mortem præmaturam ultimam manum imponere eidem non potuerit. Inſignem prorſus & exquiſitiſſimam rerum divinarum notitiam teſtantur, præter Inſtitutiones Theologicas, Opus 42 menſium, brevis vocum typico-propheticarum explicatio, in *Actis A. 1699 p. 106* laudata, Syſtema Theologiæ propheticæ, de quo diximus in *Actis A. 1703 p. 97*, Dialogi Eucharistici, A. 1699 compoſiti, Diſſertationes variæ, in *Actis A. 1711 p. 445* commemoratæ, atque ſani ſermones, quos in uſum ſcholarum privatarum in ordinem concinnum digeſſit, ſoliditate cum brevitate de palma certante. Cum tot egregii Viri monumenta in his *Actis* extent, dignus quoque judicari debuit, cujus memoria in iisdem conſervetur.

Matthiæ Martinii Epitome Theologiæ, pauciſſimis nota, digna omnino fuit, quæ ab interitu vindicaretur non uno nomine. Etenim Theologus & Philologus ſummus in libello utiliſſimo oſtendit methodum tractandi Theologiam maxime naturalem. Incipit a Deo, progreditur ad decreta ipſius, providentiam & prædeſtinationem, ac deinde agit de executione providentiæ in creatione & gubernatione rerum omnium, atque tandem de executione prædeſtinationis in ſalute & damnatione angelorum ac hominum. Specialem diſpoſitionem uno conſpectu exhibet in Tabulis quatuor, quibus univerſam Theologiam uno conſpectu exhibet, antequam ad ipſam tractationem deſcendit. Convenientiſſima eſt hæc methodus, ubi Theologiam theticam in Syſtema veri nominis redigere volueris, ut alia ex aliis deducantur, ac omnia inter ſe connectantur. Deinde, quicquid hic affirmatur, verbi divini teſtimoniis plene exſcriptis luculenter demonſtratur, ut adeo loca probantia ex univerſa Scriptura ſacra accurata induſtria hic conquiſita reperias: id quod denuo uſui erit illis, qui Theologiam theticam ad notiones diſtinctas reducere voluerint, ut earum a ſe invicem dependentia pateat. Utilis quoque eſt libellus ſacrarum literarum ſtudioſis, ut omnia dicta probantia ſibi quam facillime familiaria

ris reddere poſſint. Quantus vero ſit iſtorum numerus, & quomodo omnes omnino ſacri Codicis libri ad probanda dogmata fidei Chriſtianæ concurrant, docet Index locorum Scripturæ ſacræ allegatorum locupletiſſimus, ſedem dogmatum indicans. Denique lectu quoque digniſſima eſt Præfatio, quam Autor ad methodi & Theologicæ veritatis ſtudioſos præmiſit. Initio ejusdem fatetur, ſe in conformanda methodo Theologiæ annos bene multos conſumſiſſe, remque multo operoſiorem vocat, quam multi intelligant. Mentem ſuam de methodo Theologiæ tradendæ exponit, &, quibus quis ſubſidiis inſtructus eſſe debeat ad Theologiæ ſtudium accedens, exponit. Commendat hic quoque Philoſophiæ ſtudium, Metaphyſicæ præſertim, ad quam etiam Theologiam naturalem refert, Phyſicæ atque Ethicæ. Varias commemorat notiones, quæ ex Philoſophia petendæ, ac inde concludit, qui de iſtis eruditius diſſerere voluerit, eum ad Theologiam oportere accedere, ſi non epotis, at mediocriter libatis Philoſophiæ fontibus. Neque id indignum eſſe ait Deo redemtore, cum Philoſophia vera ſit Dei ut Creatoris ſchola, e qua in Liberatoris Academiam adſcenditur.

CHRISTOPHORI AUGUSTI FABRETI *Ἀνάκρισις ad locum Plinii Hiſt. Nat. L. VIII Cap. 42 p. 166. Tom. I edit. Harduin. fol.*

INcomparabile illud *Plinii* Opus, quo rerum naturalium hiſtoriam perſequi, ac ipſius naturæ, alias ſatis imperviæ, adyta perrumpere tentavit, tantis olim mendis atque flagitiis laborabat, ut illud ſenticeto & lemuribus infami domicilio ſimile judicaret *Hermolaus Barbarus*. Multi varie illius ſuſceperunt emendationes, inter quos unus jam nominatus *Barbarus* quinque millia locorum caſtigaſſe dicitur; quamvis nonnullorum judicio plurima pro arbitrio mutaverit,

rit, & nimium ſecando multa cicatricoſa reddiderit & exanguia. Noſtris præcipue temporibus doctiſſimus omnique ſcientiarum genere perpolitus *Harduinus* id quidem præſtitit, quod ante eum nemo, ut vaſtiſſimum hunc campum literarium totum percucurrerit, & in tantis errorum nebulis lumen ubivis fere nobis prætulerit. Cuivis certe ejus *Plinium* inſpicienti facile eſt intellectu, quantos labores ſuſtinuerit, dum accuratiſſime ſingula & infinitos ſimul Autores recognovit, annotationibus, ſolertia & cura collectis, illuſtravit, ac innumeris emendatis locis bis mille amplius ſuſtulit flagitia. At mihi tamen, quod Vir Celeberrimus in edendo *Plinio* præfatur, vix omnino perſuaſum eſt: ſe monſtra errorum omnia profligaſſe, cunctaque eſſe explanata, quæ tetris adhuc obducta tenebris credebantur. Nolo equidem nunc curioſe inquirere, quid forte vitioſum, quid tenebris circumvolutum reſtet in *Plinio.* Liceat vero ſummum quendam nævum, qui in loco *Plinii L. VIII Cap. 42* hæret, quemque plerique interpretes ſilentio prætermiſerunt, *Harduinus* autem nec dum debito modo caſtigavit, in medium proferre, ac meam qualemcunque emendationem proponere. In omnibus priſcis editionibus, optimis alias exemplaribus, nec non Codicibus manu ſcriptis, *Harduino* teſte, relatum legimus: *Equum adamatum a Semiramide usque ad coitum.* Ego tamen, cum integra cuilibet ſit judicandi poteſtas, hunc locum mirum in modum eſſe corruptum, affirmare non dubito. Nec ejusmodi Criticorum judicia reformido, qui nil niſi Codices manu exaratos premunt, & ad illos tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, ut, iisdem tacentibus, ſileant, quorum ſcilicet autoritatem, etiam maxime dubiam, pugnaciſſime defendunt, & interea de ingenio ſuo peſſime merentur. Veterum ſane Codicum uſum minime improbo, qui accuratius ſæpe & exquiſitius explicandi genus afferunt. Cum vero non ſemper ſint genuini, ſed deſcribentium in quæſtum librariorum negligentia aut inſcitia miſere depravati, ut vel in mendis conſpirent, vel mirifice diſſentiant, atque adeo errores erroribus cumulent; ſatis eſt argumenti, nec unicum nec præcipuum

puum a Codicibus illis præſidium eſſe petendum. Ingenio potius aliquid dandum videtur, vocatis in ſubſidium regulis veræ interpretationis genioque linguarum, quorum beneficio viri eruditi perplures difficillima Autorum loca felicius integritati reſtituerunt, quam qui ſcripturæ nimia religione incumbentes, obſcuram oſtentant diligentiam, dumque de literis tantum & verbis in conſilium veniunt, mentem Autoris veram attenuant, deperdunt.

Hoc conſtituto, cum in verbis *Plinii* manifeſta ſe offerat rerum repugnantia, cum ſenſus reclamet, & coitus mulieris cum equo conditionis pariter & cognitionis humanæ modum excedat; quid enim eſt hoc ipſo evidentius? non *coitum*, ſed *cultum*, legendum eſſe, cenſeo. Utrumque verbum facile potuiſſe depravari, aut aliud pro alio ſcribi, æque certum eſt, ac neminem fugit, ejusmodi literarum commutationes adulterinas Autorum ſententias perverſaque multorum ſæpius excitaſſe judicia. Mendum in Gelaſii Pontificis verbis: (a) *Sedulii Paſchale Opus, quod heroicis verſibus deſcripſit, inſigni laude præferimus*, Poetas olim hæreſeos reos fecit. Nimirum in vulgatis exemplaribus *hæreticis* pro *heroicis* legebatur. Suſpicabantur ergo perplures Juris Canonici Profeſſores, Poemata omnia eſſe hæretica, Poetasque, etſi ſacra tractent, in piorum ordine neutiquam eſſe numerandos. (b) Quam acerbe olim *Eraſmus* propter non ſoluta Typographo xenia pœnas dederit, ex Epiſtolis ejus (c) patet. Cum enim in libro *Vidua Chriſtiana*, quem A. 1529 Reginæ Hungariæ, Mariæ, Belgii Gubernatrici, quæ Latinos in deliciis habebat Codices, dedicaverat, ſanctiſſimæ cujusdam feminæ laudes referret, his additis verbis: *atque mente illa uſam ſemper fuiſſe, qua talem feminam deceret*; nequiſſimus ille pro *mente illa* perverſe, ſed conſulto & improbe, *mentu-*

a) *Prim. Part. Decret. Diſt. XV Cap. 3.*

b) *Phil. Carolus* Diſſ. *de Criticis*, editioni *A. Gell. Norimb. 1663* præmiſſa.

c) *Epiſt. 68 L. XXX.*

la repoſuit, quam ignominiam *Eraſmus* aureis nummis trecentis redimere maluiſſet.

Quæ cum ita ſint, hic ſaltem venit in diſceptationem, ſitne probabilius, *Plinium cultum* maluiſſe ſcribere, quam *coitum*. Prius probabiliter aſſero, poſterius pernego. Aut enim neſcivit *Plinius*, natura fieri non potuiſſe Semiramidis cum equo coitum, aut fruſtra hac ſignificatione uſus eſt. At neutrum horum in *Plinium* cadit. Nam dubium non eſt, intellexiſſe eum, coitum minime fieri potuiſſe. Temere vero quidquam, cui nulla aſſentiendi nota ineſt, approbare, & tanquam non cognitum, cum tamen prima ſpecie cognoſci potuerit, ſine reprehenſione enarrare, non futile tantum, ſed & viro alias ſat ſagaci, qui, ut conſiliorum naturæ particeps fieret, in rerum naturalium contemplatione ſtudia poſuit, indignum utique eſt. Ne quis autem objiciat, *Plinium* multa incredibilia tradidiſſe, ipſumque fateri: d) *Sibi contuenti ſe perſuaſiſſe rerum naturam, nihil incredibile exiſtimare de ea*; non ægre largior, credulitatis *Plinium* inſimulari poſſe. Illud tamen nemo non quoque fateatur, neceſſe eſt, credulum eum præcipue reperiri in rebus phyſicis, quarum rationes non ſemper perſpicere vel indagare licuit, quippe quæ a natura involutæ intelligentiæ vim & notionem fugiunt plerumque; aut in iis rebus, quas fide aliorum memoriæ prodidit, nec affirmatas ſua opinione eſſe voluit, nec pro vanis prætermiſſas. Recepit præterea fabulas, fictas nonnunquam incondite, more illius ævi frequentiſſimo; ſed, eum, arbitror, quia multa inveniebat ſubtilia, dubitantem, quid eorum veriſſimum, & deſperantem veritatem, plurima ſcripſiſſe, ut prodigia quaſi & portenta tradat, de reliquo autem idem ſenſiſſe, ac *Q. Curtium*, qui e), incredibilium narratione finita, *equidem*, inquit, *plura transſcribo, quam credo; nam nec affirmare ſuſtineo, de quibus dubito, nec ſubducere, quæ accepi*. At res, de qua hoc loco ambigitur, ita comparata eſt, ut tanquam incondita ſtatim ſenſus feriat, cum mens noſtra

d) *L. XI Cap. 3 Hiſt. Nat.* e) *L. IX.*

noſtra ejus ſimilitudinem vix videatur cogitatione poſſe depingere. Itaque tantum abeſt, ut *Plinius* eam rationi ac veritati conſentaneam habere potuerit, ut ne referre quidem illam ſine omni reprehenſione voluiſſe exiſtimandus ſit. Nec obſtat, quod autore Juba rem commemoret. Quamvis enim hujus autoritate ſæpenumero nitatur; tamen tanti eum non fecit, ut quidvis temere accipiat, quin potius eundem ſubinde corripiat, refellat. Mea ergo manet inconcuſſa ſententia, *Plinium*, animo acutum, ingenio & ſcientia potentem, de Semiramidis cum equo coitu nec cogitare potuiſſe, nec facere mentionem voluiſſe.

Objiciat adhuc aliquis, non adeo abſurdum neque inauditum eſſe, feminas cum jumentis aut hiſce ſimilibus monſtris rem habuiſſe; Carolum & Ludovicum Imperatores mulieres jumentis ſuccumbentes capitis damnaſſe f); Jovem ſpecie tauri Cererem ſubegiſſe g); Saturnum equi figura cum Philyra concubuiſſe h); Jovem Proſerpinam filiam draconis forma violaſſe i); Olympiam, Alexandri matrem, ex ſerpente ingentis magnitudinis, quem *Plutarchus* draconem compellat, concepiſſe. k) At enim vero lex Imperatoria non proprie de jumentis, ſed de beſtiis generatim, intelligenda, quod & verba: *cuilibet jumento*, indicant, quæ legi divinæ l) accuratiſſime reſpondent, quæ tamen ſimiliter de beſtiis generatim loquitur. Reliqua vero ſunt ſuperſtitioni deditorum ſomnia, & velandæ ignominiæ ſæpius repetita commenta. Deorum enim libidines & connubia promiſcua, nec non cum humano genere concubitus, mortalesque ex immortalibus procreatos, admittebant. Proinde mulieres, quo facilius adulteria tegerent, & Imperatorum perſuaſioni de ſtirpe filiorum divina fidem facerent, anguis immanis, aut neſcio

 quibus

f) *Capitular. Car. & Lud. L. VI Cap. 206: Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, interficiatur cum eo.*

g) *Arnobius L. V p. 170.*

h) *Pherecydes* apud *Scholiaſt. Apollon. L. II v. 1237.*

i) *Arnob. l. c. p. 171.*

k) *Juſtinus L. IX Cap. 5.*

l) *Lev. XX, 16.*

quibus simulationis integumentis involuti Dei concubitu se concepisse, superstitiose & aniliter rebantur. Hæc autem erudita ætas, præsertim eludens omnia, quæ fieri non possunt, dudum respuit; ac hodie nulla anus tam excors invenitur, quæ illa credat portenta. Præsertim cum & sagaciores antiquæ superstitionis sectatores ejus generis fabulis jam olim illuserint. *Justinus* m) Olympiæ cavillationem *nocturnam speciem*; *Lucianus* n) *τὸν περὶ τῆς* Ὀλυμπιάδος *μῦθον*, vocarunt; ab ipsa vero Olympia hujus vulgatæ opinionis fides festive & lepide elusa est in responsione ad literas Alexandri, quibus se Jovis Hammonis filium dixerat. o)

Nunc ordinis ratio requirit, ut paucis doceam, maxime probabile fieri, *coltum* vel *cultum* pro *coitu* legendum esse. 1) Ipsa vocabulorum comparatio nostræ conjecturæ ansam præbet; quam facillime enim scribentis negligentia & ignorantia commutari potuerunt. 2) Cultus equi nil quidquam absurdi, multo minus *ἀδύνατον* quid, inducit. Maximum quondam equis honorem fuisse habitum, extra omnem dubitationis aleam positum est. Flamini sacrorum equum tangere non licuisse, cum Romæ publicis sacris immolaretur, ipse docet *Plinius*. p) C. Caligulæ insania tanta erat, ut, autore *Suetonio Tranquillo* q), præter equile marmoreum, præsepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile e gemmis, familiam & supellectilem, Consulatum ei destinaret. Addit *Dio* r), quod Sacerdotii honores equo contulerit. Denique 3) Persarum olim & totius fere Orientis mos fuit, non immolare tantum Mithræ h. e. Soli equos, sed summam quoque illis reverentiam & cultum præstare. Alebantur in sacrum usum pulcherrimi totius Asiæ albentes equi, quorum unum eximiæ magnitudinis Soli dicabant, Vestæque h. e. igni sacro similem habebant. s) Non ergo mirum est, Semi-

m) *L. XII Cap. 16.* n) in *Alexandro s. Pseudomanti.* o) *Gell. L. XIII Cap. 4.* p) *L. XXVIII Cap. 9.* q) *Cap 55.* r) *Lib. LIX.* s) *Curtius L. III*, *Strabo*, & inprimis *Dio Chrysostomus* in *Oratione Borysthenica 36.*

Semiramidi cultum equi potuiſſe adſcribi. At, inquis, cultus vocabulum ambiguæ eſt ſignificationis. Fateor; ipſe *Plinius* t) non uno modo hoc utitur verbo. Pro veſtimento, pro ornamento, pro cultura vitium & agrorum, pro veneratione demum religioſa, illud uſurpat. Sed facile eſt ad exiſtimandum, poſteriorem ſignificationem in locum noſtrum quam maxime convenire, tametſi non neceſſe ſit veram adorationem ſub hac voce comprehendere.

Poſſem quidem hunc locum in alium mitiorem ſenſum interpretari, & verba: *equum adamatum usque ad coitum*, ita explanare: Semiramidis in equum ſuum amores adeo diſſolutos fuiſſe, ut vel ejus coitu gaudere deſideraverit. Verum, quamvis hæc explicatio ad minuendam verborum rerumque pugnam haud incondite compoſita videatur, cum Semiramis impudica & libidine inſaturabiliter furens femina, ab equina laſcivia parum aliena fuerit;

> Illi enim *flagrans amor & libido*,
> *Quæ ſolet matres furiare equorum*,
> *Sæviit circa jecur ulceroſum*; u)

cum porro, quod utique miſerum eſt, negari non poſſe, dum turpiſſimum eſſe confiteri, aut reticere illud jubet pudor, inhumanas brutasque libidines admiſerit luxurioſa humanitas, & ipſæ ſtatuæ laſcivientes quosdam habuerint amatores w); quemadmodum equus æneus Jovi Olympio conſecratus, ob adfuſum æris mixturæ Hippomanen adductos equos in tantam rabiem coitus rapiebat, ut eum nil minus furenter invaderent, quam ſi cum vivente pulcherrima equa congredi adorirentur x); tamen hoc quidquid eſt explana-

 tionis

---

t) Diverſas haſce ſignificationes in Indice *Harduini* longa ſerie reperies.

u) *Horat. Od. 25 L. I*, *Ariſtot. Hiſt. Anim. L. VI, 18*, ex feminis equas libidine incendi potiſſimum, aſſeverat.

w) *Balth. Bonif. Hiſt. ludicr. L. XIV, 13.*

x) *Plin. L. VIII Cap. 42*, ſed plenius & accuratius *Pauſanias L. V* ſub finem.

tionis regulis veræ interpretationis & linguæ Romanæ rationibus non plane reſpondet. Nam vocula *usque ad* incluſionem, non exceptionem, verborum rerumque ſequentium, ni fallor, hic indicat, præſertim quia Codices MSti *usque in coitum* præ ſe ferre dicuntur. Præterea Autores, qui Semiramidis vitia longa alias commemorant ſerie, nullam monſtroſæ ejusmodi cupiditatis aut veneris mentionem inferunt, ſed hoc tantum confirmant, quod humanitatis amantiſſima ad toleranda viduitatis incommoda, ex exercitibus ſuis viros forma pulcherrimos corporisque habitu præſtantes elegerit, quos pro meritorum gratia crudeliter, ſed tacite, interficiendos curavit, quo magis a proditoribus ſecura, intemperantiæ caliginem offunderet, ac furtivum dedecus perpetua oblivione ſepeliret. Quæ rationes quoque me de hac ſententia deducunt.

Non multo clarior & certior eſſe videtur Cl. *Harduini* emendatio. *Quid*, inquit, y) *ſi legas: usque in rogum? Nam Hyginus Fab.* 243, *Semiramis, inquit, in Babylonia, equo amiſſo, in pyram ſe conjecit.* Nolo quidem opponere, integrum novum vocabulum in alterius locum præter neceſſitatem ſubſtitui, cui Codex nullus probatæ fidei favet; tamen duplici hæc ſemper correctio laborat ambiguitate. Aut enim loquendi formula *usque in rogum* idem ſignificat ac usque in mortem; aut eo extendenda, Semiramidem amaſſe equum usque eo, ut, amiſſo illo, in rogum vivens ſe immiſerit. Si prius alterutra promiſcue poni poteſt; rogus æquiparatur morti: tum autem illa dictio nec mirum nec memorandum quid continet, quod tamen *Plinium* collineare, ex filo orationis nexuque haud difficulter perſpicimus. Si poſterius, *Plinio* tribuuntur cogitationes, in quas fortaſſis tum temporis ne per ſomnium quidem incidit, &, repugnante interpretationis ordine, fingitur, vagam illam locutionem de caritate equi ſingularem *Hygini* narrationem de voluntaria Semiramidis morte ob interitum equi comprehendere. Nam

y) *T. I p. 494 n. 124 Emendationum.*

Digitized by Google

Nam neque verbum *adamare*, neque vocabulum *rogus*, hanc extensam significationem recipiunt, multo minus quidquam præcedit aut consequitur, quod huic explicationi faveat. Hactenus ergo mea qualiscunque emendatio ad veritatem quam proxime accedit. In explicandis certe Autorum corruptis & obscuris sententiis omnia aperte judicari non possunt, eamque ob causam, si quidquam accidit probabile, & nihil verisimilius probabilitatem evertit, eo utendum est utique.

Denique, si quærimus, cur hujus corruptissimi loci emendationem tot tantique interpretes intentatam hactenus reliquerint, cum & ipse *Harduinus* quasi in transcursu tantum illum tetigerit, nilque minus, quod pace Viri Celeberrimi dictum sit, fecerit, quam ut clariore locus luce refulgeat, causam hanc præ ceteris reperio. Tres inprimis Assyriorum inveniuntur Semiramides; *prima* uxor Nini, vitiorum fautrix, quam luxuriæ atque impudicitiæ dedecus reddidit detestabilem, *secunda* Belochi, XVIII Assyriorum Principis, filia, quamplurimis Semiramis, aliis Atossa dicta, a patre ob ingenii excellentiam singularemque prudentiam in imperii societatem adscita, multis victoriis bellicisque laudibus clarissimâ; *tertia* uxor Nabuchodonosaris, quam ob summos labores hortosque maxima admirabilitate insignes, ejus hortatu confectos, veneratur antiquitas. Quamvis autem harum Reginarum historia crassissimis olim circumvoluta obductaque jacuerit obscuritatibus, adeo, ut errore *Ctesiæ*, Autoris minus accurati, tres in unam converterentur, & primæ Semiramidi, mulieri luxuriosæ & dissolutæ, gloria etiam secundæ, & magnificentia tertiæ, præpostere & imprudenter tribuerentur; tamen nemo facile quidem Semiramidis cujusdam effusas in omni intemperantia libidines ignorabat, cum non pauci scriptores summa illius, operienda omnino tenebris, flagitia in lucem proferrent, convitiis, probris maledictisque, nec injuria, onerarent. Quo factum est, ut, quicquid ad confirmandum scelus augendamque Semiramidis infamiam pertineat, apud omnes facile fidem invenerit, & una cum seculis ætatibusque hominum inveterare potuerit. Absit autem, ut crimina

crimina hominum nos a veritate aut ejus inquiſitione deflectant. Quod reliquum eſt, miror, liberali atque elegantiori doctrina politiſſimum *Langletum du Frenoy* perverſam *Plinii* lectionem comprobaſſe. In excellenti enim Opere, quo Hiſtoriam tractandi rationem mirifice docet, diligentiam nobis fidemque & libertatem ſuam plane probat, ac veritati inprimis ſervit, Semiramidum quoque res geſtas ſubtiliter & particulatim perſequitur, & ab omni alias ambiguitate liberat. Sed, poſteaquam primæ Semiramidis perpetuam ſtupri conſuetudinem, inceſtum, ceteraque nefanda flagitia, fuſius enumeravit, hæc addit: z) *Elle n'en reſta point dans les bornes de l'humanité, & l' Hiſtoire a ſoin de nous avertir, qu' elle ſe precipita dans le feu, par l' extreme chagrin que lui cauſa la mort d'un cheval qu' elle cheriſſoit tendrement.* Semiramis in Babylonia, equo amiſſo, in pyram ſe conjecit. *Pline a ſoin d' en apporter la raiſon:* equum adamatum a Semiramide uſque ad coitum. Quibus in verbis hoc inprimis obſervo, quod, diverſo ab *Harduino* ordine, *Hyginum* ex *Plinio*, non *Plinium* ex *Hygino*, illuſtraverit, quod ſane non improbandum, ſi modo *Plinii* verba eo ſenſu, quo afferuntur, cum ratione conſentirent; quod quidem rectiſſime negamus. Quamobrem noſtra hactenus propoſita emendatio *Hygino* hoc magis videtur inſervire, quo minus contradictionis involvit. a) Si enim mirum eſt, quod ſe ipſa Semiramis, amiſſo

---

z) *Methode pour étudier l' Hiſtoire T. I p. 296, 297, edit. noviſſ. Pariſ. 1729, 4.*

a) Ceterum *Hygini* narratio duplici modo in dubium vocari poteſt. 1) Orientis accolis πυροδουλεία ſeu civilis ignis cultus erat, & quidem adeo religioſus, ut non liceret ore aut follibus illum inflare, & Sacerdotes, ad prohibendos impuros halitus, ora tegerent. Inprimis mulieribus puerperis ſub pœna prohibitum erat, ignes ſacros ſaltem inſpicere. Quis ergo credat, Semiramidi permiſſum fuiſſe, in ignem ſe conjicere, cum hoc modo ignis maxime

amiſſo equo, ſua ſponte in flammas dederit præcipitem; idcirco tamen non opus eſt coitus fictione, quoniam ob acerbiſſimum, quem ex equi cariſſimi religioſeque habiti jactura hauſit, dolorem ad eundem furioſum vitæ exitum impelli potuit. Cupidis certe & ſitientibus voluptatum, præcipue parum expertis, odioſum & moleſtum eſſe, illis privari, quippe qui avidius ex inſolentia in eas ſe immergunt, at ſatiatis & expletis jucundum ſæpius videtur carere, usque adeo, ut propter leviſſimas rerum mutationes immaturum haud raro quærant funus. Semiramis igitur, tanquam emeritis libidinum cupiditatumque omnium ſtipendiis, cum nil amplius potuerit deſiderare, cumque ſatietas ſit plena pœnitentiæ, repentino incitata dolore, voluntaria occumbere potuit morte. Objicis, vix eſſe probabile, hominem mentis compotem ob interitum quadrupedis, acquiſitionis facillimæ, mortem ſibi voluiſſe conſciſcere, niſi omnino ſingularis quædam ſubfuerit cauſa. At primum, mulierem libidine furentem ratione uti, nego; deinde contraria opinio omnes veriſimilitudinis limites excedit, majoresque ac inenodabiles complectitur difficultates. Aut enim potuit cum equo ſuo conſueſcere, aut non; ſi potuit cum hoc, etiam licuit cum alio, ideoque hoc caſu non magis debuit illum deſiderare, quam in priore; ſin minus potuit, alia certe doloris fuit cauſa, quam coitus.

---

maxime pollueretur. *Herodotus* certe Cambyſem ob combuſtum Amaſis, Ægyptiorum Regis, cadaver reprehendit. *Th. Hyde Hiſt. relig. vet. Perſ.* paſſim, præcipue *Cap.* 27 *p.* 344, & in *Zoroaſtris præceptis ibid. p.* 474. 2) *Juſtinus L. I Cap. 3* Semiramidis mortem multo aliter deſcribit: *cum,* inquit, *concubitum filii petiiſſet, ab eodem interfecta.* Nolo hæc diſquirere aut urgere, cum ab inſtituto aliena ſint.

A NEW GRAMMAR &c.

h. e.

GRAMMATICA NOVA, COMPOSITA EX Scriptoribus Claſſicis, inſtituendis in Latina lingua pueris per præcepta plana Anglica, methodo facili & aper-

ta, cum Notis & Observationibus Criticis, in usum Scholarum Magnæ Britanniæ & Hiberniæ, Autore S. SHAW, M. D.

Londini, apud Willh. Innys, 1730, 8.
Pl. 13 dimid. ch. maj.

Debet juventus jam plures in hoc genere libros diligentissimo Autori, qui scholæ Tamworthensi Comitatuum Staffordiæ & Warwicensis præest. Anno seculi præsentis 30 iterum prodiit *Syntaxis* illius *Anglice* scripta, in cujus ipso titulo indicat, se putare, fieri non posse, ut ex Latina Grammatica Latine discat pueritia. Primam ejus editionem placuisse popularibus, vel inde apparet, quod recudenda fuit, & quod in titulo *Lexici Grammatici*, Anglica itidem lingua Londini A. 1726, 8, editi, nomini suo adscripsit, se Autorem esse Syntaxeos in usum scholæ Tamworthensis scriptæ. Non ultima dos libellorum ipsius est, quod breves sunt. Sed, cum ex ipsis Classicis Autoribus compositam ait hanc Grammaticam, in eo, nescimus, an fidem ei usquequaque habituri sint homines. Nostrum non est, in talibus præsertim libellis catalogos errorum texere, quæ illiberalis admodum & ingloria opera est: sed neque velimus promiscuis laudibus vel adulatores publici, vel imperiti nimium ejus rei, quam agendam suscepimus, videri. Ut igitur perspicuitatis, distinctionis, ordinis, laudem, quæ in hoc genus libellis primaria est, non invidemus huic Grammaticæ, ut facile ferimus Syntaxin omissam, quam scilicet peculiari Opusculo tractavit Autor, ut plura, quæ deesse hic videri possunt, ex ipsius Lexico Grammatico hauriri posse concedimus, Prosodiam autem ex *Alvaro* peti; ut idoneas causas habuisse putamus Autorem, de nominum genere & declinationibus copiose agendi, de verbis autem præter paradigmata proponendi prope nihil; hæc igitur ut transeamus, apparet his, qui attendere & judicare possunt, non ex ipsis scriptoribus Latinis compositam esse hanc Grammaticam, (quod de Cl. *Schwartzii* nostri Opere nupero jure prædicatur,) non eo tantum indicio; quia parce admodum laudantur nominibus suis, & rarissime cum ipsorum locorum indicatione, sed aliis etiam nonnullis, quorum unum alterumque bo-

na cum Viri optimi venia proponemus. Diſtributiva pro p. 7.
cardinalibus poſita, ait, ſingulari numero poſſe poni, e. g.
ſexta cervice feratur. Putabamus, forte errorem interceſſiſſe,
ſexta poſitum pro *ſena.* Sed deprehendimus paullo poſt, verba
eſſe *Juvenalis I, 64*, neque quidquam ibi variare libros. Inter 8.
pluralia tantum cum referantur *Manes*; Noſter obſervat, *Mani*
eſſe apud *Catonem R. R. 141.* Sed illum quidem vocandi
caſum eſſe nominis proprii, per ἀντωνυμίαν poſiti, nemo te-
mere negaverit. De Diis certe Manibus ibi cogitare quomodo
potuerit quiſquam, ambigimus. Mira diſtinctio eſt, cum *Apto-* 11.
ta ſeparat ab iis, quæ vocat *Invariabilia*, quorum illa omnes
una terminatione caſus comprehendant, hæc paucioribus
caſibus contineantur: quæ quidem *defectiva caſibus* dicunt
reliqui. Ita Sectio VIII de *heteroclitis* adjectivis agere dici- 14.
tur, neque tamen ibi videas exponi niſi de iis, quorum neu-
tra terminatio in plurali numero deſideratur, v. g. *celer, arti-*
fex, compos &c. Vocis *Roſmarinum* obliquos apud *Pli-* 15.
nium reperiri, negat. Sed poterat illi Index *Harduini* ter
oſtendere genitivum *roris marini*, & ſemel ablativum *rore*
marino.

EMANUELIS ALVARI REGULÆ DE SYLlabarum quantitate, cultiores multo & auctiores, quam antea, editæ. His accedit ars metrica, ita concinnata, ut, quæ de præcipuis Carminum generibus documenta traduntur, exemplorum loco eſſe poſſint. Quibus adjungere viſum eſt luſus aliquot poeticos, Carminaque, ex variis Poetis ſelecta, & ſecundum literarum ſeriem diſpoſita, cum Indice Poetarum &c. Opera & ſtudio L. V.

Londini, ex Typographia Regia, proſtat apud Guil. Innys & Nic. Prevoſt, 1730, 8.

Pl. 13.

Autor in Dedicatione ad *Guil. Cavendish*, Marchionem Hartingtonium, Guilielmi Ducis Devoniæ filium natu maximum, *Ludovicus Vaslet* vocatur, & Scholæ Fulhamenſi, regendisque Illuſtriſſimi, cui inſcriptus libellus eſt, pueri ſtudiis præfectus eſt. *Alvari* verſibus ſubjecta ſunt exempla

& Obſervationes aliæ. Genera deinde Carminum non ſuis tantum verſibus declaravit Vir Cl. ſed *Terentii* etiam nonnunquam, *Martialis*, ac *Terentiani Mauri.* In luſibus poeticis aliquot etiam ænigmata Sympoſiana, an Sympoſiaca? refert, & in his quartum nonageſimum, quod ante aliquot annos multorum exercuit ingenia, *octo tenes manibus &c.* illique ſolutionem adjecit plane ſimilem *Haſæanæ* in edit. Cel. *Heumanni* noſtri *p. 200;* nempe hanc, *de argenteis ſemiſolidis octo, ſeptem tolle, remanebit unus, qui ſex valet aſſes Anglicanos.*

p. 112.

ELOGIUM POLYCARPI LEYSERI,
Polyhiſtoris Helmſtadienſis.

HAbet omnino, cur inflictum ſibi morte Viri excellentis ac vere Polyhiſtoris non Academia tantum Julia, ſed omnis etiam Germania ac univerſus orbis eruditus, vulnus doleat. Deceſſit enim de vita d. 7 menſis Aprilis A.1728 *Polycarpus Leyſerus*, in Academia Helmſtadienſi Poeſeos & Hiſtoriarum Profeſſor, Philoſophus inſignis, excellens Medicus, gravis Jureconſultus, Vir omni politiorum literarum genere mirifice excultus. Occidit in optimo ætatis flore, quippe vix ſeptem & quod excurrit annos trigenario major, cui tam ob ingenium præſtantiſſimum, quam paternorum avitorumque præclare factorum memoriam, auſpicatiſſimum feliciſſimumque ad altiora ſummo cum ardore enitendi jam inde ab incunabulis paratum iter videbatur. Ortum duxit ex gente præclara & antiquiſſima, utpote jam ante hos quingentos annos in terris Auſtriacis nobilitatis laude florente, ubi nec hodie deſunt, qui, Pontificiorum ſacris addicti, illuſtrem Baronum de *Leyſer* dignitatem tuentur. Sed, cum parentes Noſtri adeo ab omni mentis elatione alieni fuerint, ut, ejurata Romanenſium ſuperſtitione, ultro ſe hoc fortunæ ſplendore abdicaverint, non in natalium, ſed virtutis, nitore veram nobilitatem collocantes; ad literarum ſtudia animum applicare, quam externo faſtu atque luxu alios plus juſto antecedere, maluerunt. Præ ceteris vero ſtudiis nobilioribus Theologiam amplexi ſunt toto animo, & ſatis conſtat, non

patrem

patrem ſolum *Polycarpi* noſtri, ſed & avum paternum, maximi ſuis temporibus nominis, & de Eccleſia Evangelica meritiſſimos Theologos fuiſſe. Patrem quidem habuit *Polycarpum Leyſerum*, S. S. Theol. Doctorem, & id temporis Wunſtorpienſis Eccleſiæ ſupremum Antiſtitem, poſtea vero Auguſtiſſimo Magnæ Britanniæ Regi a Conſiliis ſacris, & Eccleſiarum Ducatus Cellenſis Superintendentem Generalem; avum vero *Fridericum Wilhelmum*, Cathedralis Eccleſiæ, quæ Magdeburgi eſt, primarium quondam Antiſtitem. Mater ei fuit *Margaretha Magdalena*, *Hermanni Barckhuſii*, Viri magnorum itidem in Theologiam meritorum, filia. His ornatiſſimis majoribus & fortunatis parentibus Wunſtorpii editus d. 4 Sept. A. 1690, tenera admodum ætate, cum fratre ſuo natu minore *Friderico Wilhelmo*, relicta urbe patria, quæ tum temporis ingenia formandæ juventuti apta non ferebat, in varia literarum Gymnaſia, Ilfeldenſe præcipue, Gœttingenſe & Magdeburgenſe, ſe contulit, in quibus una cum fratre ſibi conjunctiſſimo tam diligenter doctrinarum ſtudiis operatus eſt, ut non in primis tantum literarum elementis, ſed in ipſis etiam diſciplinis nobilioribus, brevi tempore inſignes faceret progreſſus. Cujus rei teſtis præter alios cumprimis eſſe poterat *Juſtus a Dransfeld*, id temporis Pædagogii Gœttingenſis Director, qui, quoties Noſter ſub ipſius ductu aut dicendo, aut diſputando, aut alio exercitationis genere, vires ingenii ſui periclitaretur, nunquam præclara hæc induſtriæ ſpecimina publico & typis exſcripto Elogio condecorare intermiſit. Poſitis ita ſtudiorum tirociniis, laudabiliterque jactis magnæ doctrinæ fundamentis, A. 1709 Gymnaſia cum Academiis commutavit. Haſſo-Schauenburgicam, quæ Rintelii floret, primam ſalutavit, cumque, non minus optimi ſuaſu parentis, quam glorioſo nonnullorum ex majoribus exemplo, concitatus, ſanctioris doctrinæ ac Scripturæ ſacræ, cognitioni totum ſe dederet, præeuntes hic celeberrimos Viros, *Kahlerum* & *Bierlingium*, Theologos tam pios, quam eruditos, impigre ſecutus eſt. Anno vix confecto, Rintelio Roſtochium diſceſſit, cœptam feliciter ſtudiorum telam hic pertexturus.

Digitized by Google

Audivit hic celeberrimos Theologos, & *Fechtii, Grunenbergii, Grapii, Krakewitzii* & *Kœpkenii*, ſcholis, ſtudio ſacro dicatis, examinatoriis præſertim & diſputatoriis, diligenter interfuit. Præſide *Grapio* partem Theologiæ Polemicæ *Ravianæ* reſpondendo ventilavit. Moderatoribus certaminis *Krakewitzio* & *Kœpkenio*, Theologiam cum aliis commilitonibus diſputando abſolvit, id quod bina typis exſcripta Programmata teſtantur. Biennio exacto, Helmſtadium delatus, ducente inprimis ſumme venerabili Abbate *Jo. Andr. Schmidio*, iter theologicum proſecutus eſt, privatim & publice cum ſocio *Jo. Andr. Duvio* Theologiam diſputando percurrens, teſte *Proluſionum Marianarum*, quas edidit *Schmidius, tertia.* Solennem his adjecit eodem conflictus moderatore *de Conciliis Moguntinenſibus, præſertim de eo, quod A. 1310 a Petro habitum eſt*, Diſſertationem. Neque intermiſit alios almæ Juliæ doctores adire, ex quorum omnium fideli inſtitutione tantum profecit, ut inſignem omnino largiſſimæ meſſis faceret expectationem. Deſiderium vero parentis ſui prompto obſequio impleturus, A. 1713 patrios ad tempus repetiit lares, & otium nactus, ea, quæ Rintelii, Roſtochii & Helmſtadii, audiverat, perinduſtrie feliciterque in uſus ſuos convertit, jamque lectioni librorum ſe totum dedidit, atque ex his optima quæque ad locupletandam doctrinam hauſit. At vero, in hoc ſeceſſu ſolitario cum a frequentiori eruditorum conſuetudine, qualis in Academiis patet, nimis ſe remotum cerneret, *Wunſtorpii* diutius hærere noluit, tenebrisque domeſticis lucem prætulit Academicam. Rationibus omnibus probe ſubductis, in almam *Leucorim*, celebratiſſimam ad Albim bonarum artium mercaturam, commigrandum ſibi duxit. Ingreſſus hanc A. 1714, pari ardore, quo antea, ad cœleſtis doctrinæ culturam animum appulit, ediditque nobilioris ſtudii documenta publica, *Diſcordiam rationis & fidei in controverſiis cum Antitrinitariis, inſertis Wiſſowarci, Leibnitii, & aliorum, ſcriptis hujus argumenti ineditis*, & Diſſertationes binas, tecto nomine publicatas, quarum altera: *Num bona opera in actu Juſtificationis ſint præſentia?* Præſide *Wernsdorfio*, altera *de Pro-*

mo-

movendis commodis Eccleſiæ Evangelicæ, Præſide *Chladenio* ventilata eſt. Conſcripſit præterea Epiſtolam *de Præſumtione contra Clerum*, & Diſſertationem *de noviter adornanda N. Teſt. Græci editione*. Hactenus *Leyſerum* noſtrum ſtrenuum Theologiæ cultorem vidimus; jam, mutata forma, ſpectandum ſe nobis præbeat Philoſophum. Quantum ſapientiæ ſtudiis pretium ſtatuerit, non ſolum exinde apparet, quod, cum ſcholaſtica adhuc ſubſellia premeret, Philoſophiam cupidiſſime conſectatus eſt, poſteaque, cum Academiam ſalutaſſet, adeo in amoribus habuit, ut A. 1714 Wittebergæ in ſolenni Magiſtrorum renunciatione, Cel. Philologo, *Wichmanshuſio*, tum temporis hujus præmii diſtributore, Philoſophiæ Doctoris titulo, quem vulgo Magiſtrum vocant, digniſſimus judicaretur. Neque vero poſtmodum tanto ſe honore indignum præbuit, ſed omnes potius eo intendit nervos, ut cuique ſe tam excellenti doctrina, quam probis moribus, maxime commendaret. Scholas aperuit Philoſophicas, magno ſemper audientium numero frequentes. Præſes plus ſimplici vice cathedram Philoſophicam conſcendit, *Societatem Colligentium* inſtituit, operamque dedit, ut Obſervationum de variis ex omni eruditionis genere ſelectis argumentis aliquot in lucem prodirent faſciculi. Quo ſpectant potiſſimum nonnulla ejuſdem Opuſcula, temporibus diverſis edita, eruditeque conſcripta: *Cautiones circa Bibliothecas*; *Vindiciæ generales Scriptorum, qui vulgo ſuppoſititii habentur*; *Meditationes de genuina Hiſtoria literaria*; *de Vita & ſcriptis Jo. Bodini*; *Animadverſiones criticæ in Ephemeridum literatarum, inprimis hodiernarum, methodum*; *Obſervationes de prætenſis terminis technicis a Moſe adhibitis, contra Andr. Rudigerum*; *Apparatus literarius, ex variis quibusdam & ſelectis obſervationibus conſtans*; *Diſcuſſio conviciorum, quibus Andr Rudigerus Phyſicam ſuam tueri molitus eſt*; *Examen Philoſophiæ Wolfianæ Philoſophicum*; *Erinnerung gegen Idirpii Cenſur, ſo er von dem Examine Philoſophiæ Wolfianæ gefället*; aliaque. Non immerito igitur Noſter in numerum Aſſeſſorum Ordinis Philoſophici receptus, locum in eodem occupa-

Digitized by Google

vit A. 1716, habita prius pereleganti, *de Origine eruditionis non ad Judæos, ſed ad Indos, referenda,* Diſſertatione. Neque vero, rebus ita conſtitutis, intermiſit ſimiliter tam Themidi, quam Æſculapio, ſacra facere. Roſtochii non tantum *Schœpffe-ri* ſcholas diligenter frequentare, ſed & in ejusdem conſuetudine verſari, pulchrum ſibi ac honorificum exiſtimabat. Adiit ibidem *Schaperum*, cui, omnes Medicinæ partes docendo percurrenti, ita adhæſit, ut eo duce nullam earum reliquerit intactam. Wittebergæ vero Celeb. Medici & Archiatri Regii *Bergeri* lectionibus privatiſſimis, frequentique alloquio & interiore admiſſione, magno ſuo cum fructu uſus eſt. Præparatus igitur Noſter ad quæcunque munera rite obeunda, diutius in obſcuro latere non potuit; quin Wittebergæ adhuc hærens, ad munus Philoſophiæ extra ordinem docendæ ſolenni vocatione Helmſtadium fuit excitus. Quam ſibi demandatam provinciam A. 1718 eleganti Oratione, *de Ficta medii ævi barbarie, inprimis circa Poeſin Latinam*, publicatoque *de Reformationis diſciplinarum neceſſitate* Programmate, auſpicatus eſt. Quam tamen Philoſophiæ Extraordinariam cum Ordinaria Poeſeos Profeſſione, anno vix exacto, ſuperiorum juſſu permutavit. Habuit & ſub hujus muneris initium perelegantem *de Poeſi diſciplinarum principe* Orationem. Neque vero, quod maxime quidem ſui eſſe putabat muneris, artem poeticam ore tantum docuit, ſed & variis pulcherrimisque ſcriptis illuſtravit. Habemus *Hiſtoriam Poetarum & Poematum medii ævi*; *Programmata de Vera Poeſeos indole; de Artis Poeticæ Horatianæ virtutibus & vitiis; Gualteri Mapes Rhythmos binos de Concordia rationis & fidei ex Codice MSto erutos; Auguſtini Calmet Diſſ. de Poeſi veterum Ebræorum in Latinam linguam translatam; de Fruſtra quæſita Poeſi in Codice ſacro Hebræo; Galfridi de Vinoſalvo Artem Poeticam ex MStis editam*; denique *de Acuminibus ſpuriis in arte poetica vitandis.* Quæ cum maxime ageret Noſter, miſſus fuit ab Academia Helmſtadienſi A. 1721 Rintelium, qui ſacris ejusdem ſecularibus publico nomine intereſ-

ſet,

Digitized by Google

ſet, quippe non magna ſolum eruditione ſua, ſed elegantiſſimis etiam & ad genium ætatis compoſitis moribus, eximiaque corporis forma, ad officium legati obeundum præ ceteris quam maxime commendatus. Qua favente adeo occaſione, in mentem veniebat Noſtro, a Sereniſſimo ſuo Principe, ut ſibi per menſes aliquot ab Academia Julia abeſſe liceret, exorare veniam. Qua facile impetrata, eam ſuperioris Germaniæ partem, quæ Rheno alluitur, hoc potiſſimum conſilio brevi peregrinatione perluſtrare inſtituit, ut exteris quoque innoteſceret eruditis, atque ab iis literarias quasdam merces colligeret, non tam in peculiarem rei ſuæ familiaris, quam in communem orbis, quaqua patet, eruditi uſum, convertendas. Primum autem omnium Rintelio diſcedens, perrexit Caſſellas, itineris comite perilluſtri Barone de *Danckelmann*, Sereniſſimo Haſſiæ Principi a Conſiliis regiminis. Quicquid Caſſellæ in aula, palatiis, muſeis, magnificum ſplendidumque habent, aut artis usquam ac elegantiæ oſtentant, totum hoc, quantumcunque eſt, vidit, perſpexit, cognovit, intenteque obſervavit, ut ipſe fuſius refert in Cogitatis *de Flore Academiarum promovendo*, A. 1723 publicatis. Marpurgum tranſeunti *Borellum*, magni nominis Medicum, ac *Schminckium*, hodie Haſſo-Caſſellani Principis Conſiliarium, Hiſtoriographum & Bibliothecarium, ſalutare licuit. In Academia Gieſſena per haud longum temporis ſpatium commoratus, *Schupartum*, Theologum, *Liebknechtium*, Mathematicum & Theologum, *Weberum*, Conſiliarium & JCtum, qui Hiſtoricos MStos & nummos antiquos inſpiciendos ei obtulit, *Kortholtum*, Eloquentiæ & Poeſeos Profeſſorem, *Maſſonium*, Moralium, & *Ayrmannum*, Hiſtoriarum Profeſſorem, adiit. Francofurti ad Mœnum cathedrale templum, in quo electionis & coronationis Invictiſſimorum Imperatorum ſacra celebrari ſolent, oſſaque Guntheri Schwartzburgici ſunt condita, conclavia Electorum, conventibus in Curia deſtinata, & Caroli IV de eligendo Imperatore decretum, aureo ſigillo Bullave munitum, vidit; at Moguntiam delatus ſpe videndi alius aureæ Bullæ exemplaris excidit. Inter-

terfuit tamen Diſputationibus Theologicis Patrum e Societate Jeſu, & horum non minus, quam aliorum, Monachorum Bibliothecas, ſcriptis præcipue Codicibus illuſtres, nec non muſea *Gedultiana* & *Schlechteriana*, diligenti oculo perluſtravit. Heidelbergæ auditoria publica ſplendidiſſima, *Olympiæ Fulviæ Moratæ* ſepulchrum, *Miegii*, Theologi, & *Nebelii*, Medici, exquiſitiores conſpexit Bibliothecas. Agentoratum poſtquam pervenit, ſingularis hujus urbis & Academiæ celebritas permovit eum, ut non ſolum in urbe aliquantiſper commorari, ſed & ab Academia honores Doctorales animum induxerit expetere. Neque facti adeo ipſum pœnituit. Tanta enim ubique gratia & humanitate exceptus fuit, ut, ſimul atque Academiæ Patribus innotuit, non ſolum ſolennioribus ſingulis actibus eum intereſſe, ſed etiam proximum ſemper a Rectore Magnifico locum occupare, voluerint. Itaque Academicorum numero adſcriptus, id ipſum, cujus rei gratia Argentorati per annum integrum ſubſtitit, ordine aggreſſurus, d. 8 Jan. A. 1722 a Decano *Scheidio*, Medico ſeniore, in Medicinæ Candidatorum numerum receptus eſt. Inſequebantur d. 28 ejusdem menſis prius examen Medicum, & d. 29 poſterius, in quibus Problemata, *de uſu lienis* theoreticum, & *de ſcorbuto* practicum, ſolvenda erant. Quibus tentaminibus exantlatis, dum conſcribendæ Diſſertationi, quam vocant, Inaugurali operam impendit, a ſcopo haud alienum duxit, Candidatorum Jurisprudentiæ numero inſeri. Quod proinde deſiderium cum locum inveniſſet, dedit nomen ordini JCtorum, Decano *Scherzio*. Sponte concedente Academia, ut Theſes Inaugurales in ſuperiori cathedra ventilarentur, & Reſpondens cooptaretur, pro Licentia, ut ajunt, Doctoris Medici honores & privilegia conſequendi, d. 3 menſis Martii *Primas novi Syſtematis medici lineas* publice propoſuit & defendit, reſpondente *Jo. Georg. Wegelino*. Præſentia ſua illuſtriorem fecerunt Panegyrin Sereniſſimus hæreditarius Saxo-Meinungenſis Princeps, & plurimi Proceres, aliique dignitate & genere illuſtriſſimi. Opponentium vero vices ſuſceperant nonnulli ex Profeſſorum ordine, *Scheidius*,

Aca-

Digitized by Google

Academiæ Rector, & ordinis sui Decanus, *Sachsius*, Physices Professor, & ordinis Philosophici Decanus, *Saltzmannus*, Medicinæ, inprimis artis Anatomicæ, doctor, *Bæclerus*, Botanicæ Professor, denique *Hertensteinius*, non incelebris Mathematicus. Incessurus porro, qua cœperat, via, d. 9 Mart. de profectibus in Jurisprudentia requisitus est prima vice, mox d. 11 altera, ubi postremo examine pro recepto more utriusque Juris, Civilis & Canonici, leges erant resolvendæ. Postquam Dissertatio Inauguralis, *de eo, quod justum est circa Jurisprudentiam emendandam*, Antecessorum in Academia censuræ fuerat subjecta, iidemque Præsidium priori simile humanissime indulserant, respondente *Jo. Henr. Greuhmio*, Quindecimviri filio, d. 9 April. inspectantibus eodem Celsissimo Duce aliisque honoratioribus, ventilatio Disputationis est peracta, impugnantium partes sustinentibus *Bullingero*, Equite Coloniensi, *Friderico* S. R. I. Lib. Barone de *Geyder*, dicto *Rabensteiner*, *Linckio*, Academiæ Rectore, *Scherzio*, Decano, *Felzio*, ordinis sui Seniore, & *Bæclero*, Antecessore. Licentia impetrata, supererant solennia Doctoralia, quæ, quoniam quinque Candidatis illustriora reddebantur, in Augusti mensis sextum diem sunt protracta. Quo demum illucescente, consuetis cerimoniis, Decano & Promotore *Saltzmanno*, privilegia Medicinæ Doctoris impetravit, Problemate publice ante enodato: *Utrum Medicina reliquis disciplinis quoad certitudinem cedat?* Denique colophonem scopo in Academia Argentoratensi præfixo imposuit, d. 5 Novembr. A. 1722 Doctoris in utroque Jure laurea, *Felzio* promotore, ornatus. Quæstionem ea occasione explicandam accepit: *An & qua ratione Jurisprudentia quoad fictiones cum Poesi conveniat?* Reliquo tempore, quod a laboribus & solennitatibus vacuum erat, non tantum publicis Disputationibus, partim audiendo, partim argumentando, sæpius interfuit, sed Bibliothecas etiam illustres, & præcipua nummophylacia, aliaque id generis ornamenta publica, diligenter pervestigavit. Itaque illi, animum re literaria maxime refecturo, nihil omnino deliciarum hujus-

modi defuiſſet, niſi malevoli quidam homunciones interea ejus famam & exiſtimationem omni niſu fuiſſent inſectati. Rumor enim in vulgus emanaverat, incertum, quo autore, *Leyſerum* ad alia ſacra tranſeundi cupidine tentari. Quam ob cauſam, cum nuntius adeo infauſtus Argentoratum perferretur, etiamſi nullius ſibi culpæ conſcius eſſet, neceſſitate tamen coactus, ne prorſus commodorum ſuorum negligens haberetur, non tantum publico ab Academia Argentoratenſi Teſtimonio calumnias iſtas retundere, ſed etiam reditum ſuum in patriam absque mora coactus eſt maturare. Redux inde, jamque ad priſtinos ſuos labores Academicos rediturus, omnem in eo poſuit operam atque laborem, ut paulo longiorem ſuam abſentiam tam publicis & privatis ſcholis, quam variis, iisque haud inconcinnis, circa hoc tempus in lucem emiſſis, ſcriptis compenſaret. Pertinent huc, præter Diſſertationes Juridicas, quas ſtatim poſt reditum ſuum in publico eruditorum examine ventilavit, utpote *de Fruſtranea cadaveris inſpectione in homicidio*, binasque *de Limitibus, qui JCtis a Theologis ponuntur*, & duo Programmata, alterum *de Primis Juris Germanici ſcripti incunabulis*, alterum *de Veterum JCtorum diviſionibus non juridicis*, Opuſcula nonnulla Hiſtorica, quibus hiſtoriæ Imperii Romano - Germanici qua media tempora egregiam affudit lucem; *Hiſtoria* nempe *Comitum Wunſtorpienſium*; *Hiſtoria Comitum Eberſteinenſium*; *Vertheidigung ſeiner Eberſteiniſchen Hiſtorie gegen Herrn D. Behrens Remonſtration*; *Genealogiæ Comitum Blanckenburgenſium, Reinſteinenſium, Eberſteinenſium, & Hojenſium*; *Commentatio de Contraſigillis medii ævi*; *Programmata de Lachis Loubæ*; *de Exiſtentia Joannæ Papiſſæ*; *de Profectione Principum & adventu felici in nummis veterum Romanorum*, & aliud: *Salus Auguſti ex nummis*; *Panegyricus in Magnæ Britanniæ Regem, Georgium I*; *Specimen Tabularum Progonologicarum, Auguſtiſſimi Regis Georgii I majores aliquos, Imperatores maxime & Reges, ſiſtentium*; *Conſilium & monita de Diplomatico Hiſtoriæ Germanicæ Corpore concinnando*; *Obſervatæ Di-*

Diplomatico-Historica: 1) *de Jure Justinianeo a Lothario Imperatore in Germaniam minime introducto*; 2) *de Lanttinc, Jure Germanorum honorario*; 3) *de Servis servorum*; 4) *de Frilingis*; 5) *de Differentia Nobilium medii & hodierni ævi*; 6) *de Litonum absolutione*; 7) *de Iniquitate testamentorum*; 8) *de Servis nobilibus*; 9) *de Patria potestate in Germania ignorata*; 10) *de Jure legitimæ*; 11) *de Adoptione per Andelungam*; 12) *de Origine Patriciorum Germaniæ*; 13) *de Advocatis Principum*; 14) *de Mundiburdio*. Nec prætermittenda est Commentatio ejusdem *de Vera Geographiæ methodo*. Atque his & similibus in studium Historicum meritis non tantum id consecutus est, ut fama ejus quotidie cresceret, sed etiam, qui Viro illustri, *Habnio*, Hannoveram evocato, in Historiarum Professione succederet, præter eum dignior nemo inventus sit. Injunctæ igitur ei primum sunt Lectiones vicariæ, additis tamen promissis, fore, ut, si, qua cœpisset, via pergeret de studiis Historicis præclare mereri, propediem ipsum Historici munus obtineret. Lectionibus hisce vicariis Programmatis loco brevi quidem, sed multa eruditione referta, *de Sigillo Principum Brunsuicensium Majestatico*, prælusit Commentatione. In ipsa vero Historiæ tractatione ea semper usus est methodo, ut, posthabitis & valere jussis recentiorum scriptorum Systematibus vel Compendiis historicis, asserta sua scriptorum coævorum autoritate, & antiquorum Diplomatum, aliorumque fide dignorum documentorum, testimoniis adstruere semper laboraret, unde etiam evenit, ut, cum circa idem tempus audiret, latere in Septentrione, & quidem in privatorum scriniis, multa egregia documenta historica, tempore bellorum, in Saxonia inferiori gestorum, ex tabulariis & monasteriis eo translata, A. 1726 mense Martio, impetrata Superiorum concessione, iter novum per duos menses in Daniam susciperet, nullis parcens sumtibus, quantumvis magnis, ad ea undique conquirenda, quæ sibi aliquando videbantur profutura. Quo in itinere constituto non tantum exoptatissima assulsit

occasio, permultos viros eruditos, & inter eos maxime Reverendissimum literatissimumque Hafniensium Episcopum, *Wormium*, qui ipsum rarissimo MSto donavit, compellandi, sed & varia hinc inde in publicis Bibliothecis, tabulariis, statuis, marmoribus, antiquis inscriptionibus, Diplomatibus, sigillis & monetis, annotandi, unde obscurissimæ Cimbricarum gentium antiquitates, & ipsorum Germanorum res gestæ, non parum lucis fœnerantur. Cujus itineris fructum deinceps Noster in usum redundare orbis eruditi jussit, cum Helmstadium reversus, insignem illam doctoris Historici spartam circa finem A. 1726 obtineret; cujus gravissimi muneris auspicatissimum tersa sane & eleganter elaborata Oratione, *quod nihil sciatur, nisi quod historice scitur*, initium fecit. Atque hunc ardorem animi, in rebus suis strenue fideliterque peragendis adhiberi solitum, non nisi cum vita deposuit. Clarus ita fuit *Leyserus* natalium splendore, a majoribus accepto, clarus magnitudine eruditionis, clarus etiam amplissimis dignitatibus. Id unum tantum ejus felicitatem aliquantisper videbatur remorari, quod, molestissimis sæpe domesticarum rerum curis districtus, impediretur, quo minus literarum studia tanto ardore, quanto in eadem ferebatur, tractare posset, &, quanto lubentius alias vitam cœlibem conjugali multis de causis præferebat, tanto magis inde haberet, cur serio tandem vitæ sociam, cum qua curas partiretur, expeteret. Fuit hæc maximarum dotium ac laudum matrona, *Louisa*, Excell. & Consult. Viri, *Schræteri*, J. U. in Acad. Salana Doctoris quondam celeberrimi, vidua, & S. Ven. Abbatis *Schmidii* filia, in ordine nascendi tertia, sponso suo tam generis, quam dignitatis, claritate non impar; cum qua *Polycarpus* noster A. 1726 d. 31 Octobr. faustum auspicatus est connubium, nec prorsus infœcundum, cum ex eo optimæ spei filia, *Philippina Sibylla*, superstes adhuc, felici prodierit partu. Ceterum, si reliquam Nostri vitam spectes, fuit hæc ita comparata, ut bonus atque pius magis esse, quam videri, voluerit.

Publi-

Publicorum quidem ſacrorum contemtor haud fuit, neque tamen, his unis omnem abſolvi Numinis divini cultum, unquam ſibi perſuaderi paſſus eſt. In obſequio ſuperioribus præſtando fuit promtus diligentiſſimusque. Collegas amore proſecutus eſt fideque integerrima. Nunquam cum eorum quopiam vel ſimultates aluit, vel ulli alii mortalium gravis fuit atque moleſtus. Apud illos, quorum curæ potiſſimum res tam publica, quam ſcholaſtica & literaria, commiſſa eſt, neminem Collegarum, nec quemquam alium, calumniis impetiit, aut creſcenti alterius honori obicem poſuit, malas quippe artes, viro bono indignas, vehementer deteſtatus. In ſenatu Academico ſingularem oſtendit prudentiam; rogatus ſententiam libere dixit, optimarum ſemper partium. Pro conſervandis Academiæ juribus, & Ordinis Profeſſorii honore, vel vitam ponere paratus erat, jurisjurandi, a ſe ſanctiſſime quondam præſtiti, haud immemor. Cum aliis de rebus ad eruditionem ſpectantibus conferens, aut more Academico diſceptans, nunquam ſe præbuit moroſum, aut cedere nolentem. Sententiam ſuam profeſſus, aliis ſentiendi libertatem non denegavit, ſed facillimus in ferendis diſſentientibus ſemper extitit. Ut rebus ſecundis elatum nunquam, ita in adverſis nunquam ſe fractum & oppreſſum oſtendit, & adverſus quoscunque caſus obfirmatum atque immotum animum ſervavit. In amicis deligendis adeo cautus & circumſpectus fuit, ut neminem amicitia ſua dignaretur, niſi quem penitus inſpexiſſet. In communi vita & vulgari conſuetudine ſingularem ſemper præ ſe tulit morum ſuavitatem, gravitate conjunctam. Ad ſe venientium nemini aditu interdixit, ſed quemcunque ſumma cum humanitate excepit, omnibus quippe obvius addictiſſimusque. Horas ſubſecivas, veterum more Romanorum, honeſtiſſimis amicorum colloquiis conceſſit, ut animum ſtudiis defatigatum aliquantum reficeret, & ad altiora rurſus excitaret. Eo tamen ſe imprudentiæ haud paſſus eſt perduci, ut vel inte-

integros dies, vel tempus diurnum, quippe quod ad ſtudia colenda aptiſſimum ſemper non tam judicavit, quam ipſe expertus eſt, intempeſtivis conviviis, aut aliis voluptatibus, more quidem non ita paucis hodie conſueto, perderet. Brevibus *Leyſerus* noſter talis fuit, qualem eſſe oportebat, qui multos alios tam nominis ſui fama atque celebritate, quam maximis eruditionis theſauris, morum gravitate, vitæ integritate, & reliquis viri boni atque honeſti virtutibus, anteiret. Ulterius ergo nihil reſtat, quam ut de ultima ejus valetudine & beato ex hac miſeriarum valle diſceſſu pauca adhuc adjiciamus. Viribus videbatur integris & corpore robuſto, cum nocte iſta, quæ primum & ſecundum menſis Aprilis diem intercedit, ex improviſo ferventiſſimus quidam eum invaderet æſtus, cum anxietatibus præcordialibus & præternaturali ſudore conjunctus. Quæ ſymptomata, quia ſigna videbantur eſſe latentis adhuc mali gravioris, eum permoverunt, ut, adhibito ſtatim in conſilium celeberrimo quodam Medico, variis atque optimis remediis morbo obviam iret. Quorum etiam uſu primis tribus diebus ſe non leviter corroboratum ſenſit, adeo, ut ſpe propediem convaleſcendi prorſus non deſtitueretur. Indiciis vero purpuræ rubræ, quæ ab initio hinc inde apparuerant, ſubito evaneſcentibus, & morbo ipſo in purpuram, quam vocant, albam degenerante, triſti ſuo exemplo ſatis ſuperque docuit, non ſemper eſſe Medici, depellere morbos, ſed horum vim atque renitentiam ſæpius ejus dexteritatem juvandique ſuperare conatum. Vix enim ſex integri præterierant dies, cum omnibus viribus deſtitutus, ingraveſcenti malo Noſter ſuccumberet, & inſecuta 7 Aprilis die circa horam veſpertinam nonam præmatura nimis morte, inter preces & lachrymas ſuorum, præſentibus Viro S. Rev. *Weiſio*, ſuo in Chriſto patre, & aliis quibusdam amicis, integra ratione, pleniſque ſenſibus, atque in ipſo ætatis ſuæ flore, non ſine ſummo Academiæ & eorum, qui cognitam habebant eruditionem ejus incomparabilem, omnium dolore, placide ac leniter obdormiret, non niſi annos natus 37, menſes 7, & dies 7.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. IV.

STORIE DI GIOVANNI, MATTEO E FILIPPO Villani &c.

h. e.

HISTORIÆ JOANNIS, MATTHÆI ET PHILIPPI, VILLANORUM, in hac nova Editione comparatæ ad celebrem Codicem MStum Rever. Abbatis, JOANNIS BAPTISTÆ RECANATI, Patricii Veneti, & alias adhuc duos Florentinos, quorum beneficio plurimis locis adauctæ & insigniter emendatæ sunt. Edidit PHILIPPUS ARGELATUS.

Tomi II.

Mediolani, 1729, fol.

T. I Alph. 2 pl. 18, T. II Alph. 3

INter Italos, qui patriam Historiam per integrum Seculi XIV decursum scriptis tradere instituerunt, vix ullum celebrius exstitit *Joannis, Matthai & Philippi, Villanorum,* civium Florentinorum, nomine; qui res Florentinas vernaculo sermone consignare aggressi sunt. Summa primarum editionum raritas, quas quidem de *Joannis* Opere princeps, licet

licet imperfecte, fecit *Jacobus Faſolus* Venetiis A. 1537 in fol. & poſt hunc bis repetierunt *Fratres Juntæ* Venet. A. 1559 & Florentiæ A. 1587 in quarto, quibus & *Matthæi* ac *Philippi* labores, Florentiæ annis 1562, 1577 & 1581 impreſſi, debentur, abunde demonſtrant pretium, quod de illis communi applauſu conſtituerunt Viri eruditi, tam exteri, quam indigenæ. Reliquit poſt ſe eximio intervallo ſcriptores duos alteros *Joannes*, tum amplitudine argumenti, ſiquidem cœptum ab ipſis conditæ urbis Florentinæ initiis narrationis filum perſequitur, & ad annum usque 1348, quo peſte conſumtus vivere deſiit, continuat, tum & ſtili elegantia linguæque Tuſcæ puritate; unde meruit ſubinde in *Vocabulario della Cruſca* tanquam emendatiſſimum ſcribendi bene exemplum allegari. Non equidem caret omnino fabulis; ſed commune hoc Hiſtoricorum iſtius ævi vitium tolerandum tantiſper etiam in Noſtro fuerit. Succeſſit in hanc provinciam defuncti frater *Matthæus*, & *Hiſtoriam Florentinam* ad annum usque 1363 deduxit, quo ipſo, ſimili cum germano mortalitatis peſtilentis fato uſus, obiit. Addidit tandem brevem unius anni mantiſſam *Matthæi* filius, *Philippus*.

Quid exiſtiment de hoc Opere univerſim rerum periti, apud *Gesnerum* & *Poſſevinum* in Bibliothecis, *Bellarminum* de Scriptoribus Eccleſiaſticis, pluresque alios, larga manu excitatos a *Julio Negri* in Hiſtoria Scriptorum Florentinorum, legi poteſt. Mirum interim fuit, cum tot alii rerum geſtarum conditores hac tempeſtate Italorum prela exerceant, levioris ſæpe pretii atque momenti, de *Villanis* recudendis neminem tamen unum cogitaſſe; quorum exempla non frequenter nimis obvia multo ære redimere ſubinde oportuit. Compenſavit igitur hunc defectum Vir Cl. *Ludovicus Antonius Muratorius*, & *Villanorum Hiſtoriam* inſigni iſti Operi, quod *Syllogen* præſtantiſſimorum *Italicæ Hiſtoriæ Autorum* continet, inſeruit, ubi Tomo XIII & ſequenti collocata, & hinc inde auctior & correctior exſcripta, apparet. Hoc de *Joannis* inprimis Commentariis factum eſt beneficio eximii cujusdam Codicis MSti, ad nobiliſſimum Virum *Joannem Baptiſtam*

ptiſtam

ptiſtam Recanatum, Patritium Venetum, ſpectantis; quocum alius membranaceus *Bibliothecæ Ambroſianæ* Mediolanenſis, Autori fere *σύγχρονος*, amiciſſime conſpirat. *Matthæi* & *Philippi* vero textus emendare licuit Cl. *Muratorio* ex duobus aliis MStis probæ notæ, quorum unum Abbas *Corſo Ricci*, alterum *Marcus Covonius*, Patritius uterque Florentinus, poſſidet. Ceterum duæ potiſſimum cauſæ induxerunt præſtantiſſimum *Argelatum*, ut in animum induceret curare novam hanc *Villanorum* editionem nitidiſſimam. Una eſt, quod commodare ſic ſe poſſe exiſtimaret elegantiſſimis hujus ævi *Italorum* ingeniis, qui certatim in colendo vernaculo ſermone elaborant, dum ſeparatim ita ipſis exhiberet ſcriptorem, uti ſupra jam dictum eſt, ex ſtili venuſtate commendatiſſimum, frequentique lectione digniſſimum, quem magis difficulter compararent atque evolverent in voluminoſa *Collectione Muratoriana*, quæ cum jam tum XVII Tomis conſtaret, fortaſſis XXII numerum eſt exceſſura. Secunda cauſa fuit deſiderium videndi celebrium horum *Triumvirorum Opera* inſtructa *Indicibus*, veluti ad faciliorem uſum ſummo opere neceſſariis, ita, quam copioſiſſime fieri poſſet, adornandis. Suſcepit in ſe hanc provinciam Clariſſ. *Argelatus*, & improbo octo menſium labore feliciter tandem perfecit *Indices* locupletiſſimos, præter res maxime notatu dignas, omnium etiam urbium & locorum Italiæ, familiarumque nomina inibi commemorata exactiſſima induſtria recenſita exhibentes. Nos doctiſſimo Viro novum hoc ex novo Opere decus læti gratulamur.

Hailsbronniſcher Antiquitäten-Schatz ꝛc.

h. e.

THESAURUS ANTIQUITATUM HAILSbronnenſium, reſeratus a M. JOANNE LUDOVICO HOCKERO.

Norimbergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1731, fol. Alph. 3, cum Fig. 17.

QUod Autor *Germaniæ Principis p. 660* de Hailsbronna, olim monachorum Ciſtercienſis Ordinis, hodie juvenum bonis literis operantium, ſede, judicavit: oppidum illud ob antiquiſſima Principum & procerum monumenta, quæ in templo, ab uſibus monaſterii ad ſacra puriora translato, ibidem conſervantur, erudito iter eo ſuſcepturo largam delectationis materiam poſſe præbere; id ut & ſine moleſtiis itinerum cuivis obtingere poſſit, & delectationi utilitatem adjunctam habeat, latiſſime patentem atque ad omnes pertinentem, effecit induſtria perquam Reverendi Autoris. Duabus Partibus hic Theſaurus abſolvitur, quarum primam nunc in medium producimus, antiquiſſimorum Burggrafiorum Norimbergenſium, atque ex illis oriundorum Marchionum atque Electorum Brandenburgicorum, quorundam etiam Comitum, & nobilium familiarum nonnullarum, monumenta, inſignia & inſcriptiones ſepulchrales, complexam: cui tanquam Appendix ſubnectitur Hiſtoria Abbatum Monaſterii, Presbyterorum, quibus poſt puriorem religionem receptam cura ſacrorum commiſſa fuit; & Rectorum ſcholæ, quæ ſub auſpiciis utriusque Sereniſſimorum Marchionum Brandenburgicorum, Onoldini ac Barythini, hodieque ibidem floret. Integra hæc prima libri Pars ſex conſtat Sectionibus, quarum prima recenſet monumenta & ſepulchrales inſcriptiones Principum, ibidem ſepultorum, quæ quidem temporum injurias ſuperarunt, & ætatem tulerunt. Enumerantur hic ſepulchrorum inſcriptiones Principibus de ſtirpe Zollerana ſatis dicatæ, & ab Autore de monumentis ipſis deſcriptæ, numero XXIV, quarum X Burggrafiis Norimbergenſibus, VII Marggrafiis, III Electoribus Brandenburgicis, poſitæ; reliquæ Principum filiorum & filiarum atque conjugum memoriæ conſervandæ deſtinatæ ſunt. Quamquam in ſingulis horum Epitaphiorum præter nomen ſepulti, numerus anni, quo is obiit, atque dies etiam emortualis, traditus fuerit; antiquioribus præter memorata momenta pro temporum illorum ſimplicitate vix quidquam aliud continentibus; recentioribus contra, quo ab ætate noſtra propius abſunt,

ſunt, eo deinceps prolixioribus: tamen marmoris & metallorum durities impedire non potuit, quo minus in quibusdam deleti ſint annorum numeri; nominibus Principum ſolis ſuperſtitibus, quos ex variis aliis hiſtoriarum monumentis atque Autorum teſtimoniis reſtitutos hic deprehendere licet; in aliis contra, anno ætatis obitusque ſolo conſervato, nomen ſepulti plane exeſum fuerit, quod per calculum Chronologicum, in ſubſidium vocatum, quaſi poſtliminio reſtituit Autor. Nec minus ſolicite annotatum eſt, quæ illorum monumentorum, ne ſqualore obſita obliterarentur penitus atque interirent, recentiore cura renovata ſint, quæve ſine inſtaurationis *auxilio reſtiterint* ævo edaci; id quod rerum harum amatoribus non poteſt non eſſe acceptum. Antiquiſſimum omnium ſepulchrorum, quorum memoria hoc Opere conſervatur, eſt Friderici inter Burggrafios Norimbergenſes hoc nomine inſignitos primi, qui anno Chriſti 1218 diem ſupremum obiit: recentiſſimum contra Marchionis *Joachimi Erneſti*, qui Joannis Georgii, ſeptimi in ordine Electorum Brandenburgicorum, filius, A. 1628 vita exceſſit: unde patet, quam temporis periodum liber hic potiſſimum illuſtret. Inſcriptiones IX primæ ſermone Latino, reliquæ vernaculo, exaratæ ſunt, illarumque poſtrema Friderico V, Conqueſtoris cognomine inter Burggrafios Noricos claro, A. 1399 defuncto, harum vero prima Joanni III Burggrafio, A. 1420 mortuo, conſecratæ cernuntur, ex quo æra linguæ vernaculæ monumentis publicis iſtis in terris primum adhibitæ perſpicitur. Huic primæ Sectioni velut coronidis loco ſubjungitur monumentum chartaceum, quod appellat Autor, Oratio Latina funebris, ab ipſo in obitum beati Principis Wilhelmi, Marggrafii Onoldini, in Gymnaſio Hailsbronnenſi recitata, qua & vita hujus Herois deſcribitur, & præterea pii illi ac Chriſtiano Principe digniſſimi ſermones memoriæ poſterorum traduntur, quos is cum Autore noſtro aliquot dies ante beatum e vita diſceſſum miſcuit. Ceterum ne reliquorum quidem monumentorum, hac prima Sectione comprehenſorum, omnium eadem materia eſt, nonnullis ligno inſculptis, aliis in ligni, vitrique etiam,

ſuperficiem pictis, plurimis vero ſaxo ac marmore conſtantibus. Secunda Sectione recenſentur inſignia, quibus monumenta ante enarrata conſpicua ſunt, atque annotationibus quibusdam, ex arte Heraldica petitis, illuſtrantur. Inter decem Burggrafios, quorum monumenta ſuperſunt, octo priores ſolis inſignibus, genti Zolleranæ propriis, in monumentis ſuis uſi ſunt. Qui Burggrafialibus inſignibus in ſepulchrali pictura ſua primus condecoratur, Bertholdus eſt, filius Friderici, ut hodie numerantur, quarti, ut in monumento ſuo appellatur, junioris Burggrafii Norimbergenſis, qui Epiſcopatu Eichſtadienſi auctus, A. 1365 diem ultimum obiit. Pleraque inſignia una cum integris monumentis, in quibus deprehenſa ſunt, inter figuras æri nitide inciſas hic comparent. Tertia Sectio monumenta, quæ ſuperſunt, Comitum & Nobilium perſequitur. Ut intelligatur illorum varietas, lubet nomina familiarum illuſtrium apponere. Habent igitur monumenta ſua hic conſervata comites Oettingenſes, Naſſovici, Abenbergenſes, Hirſchbergenſes, Hohenlohenſes, Dornbergenſes, Truhendingenſes, Heideccenſes, Barones Grundlaccenſes & Brauneccenſes, Nobiles de Abenberg, Abſperg, Aurach, Bernheim, Bruckberg, Büchelberg, Buttendorf, Ehenheim, Eyb, Ellrichshauſen, Eſchenbach, Geiling, Grumbach, Helmſtædt, Hollbach, Hall, Kemmaten, Kolenberger, Knœrringen, Lentersheim, Leonrod, Liechtenſtein, Liederach, Mæhrer, Meimberg, Mur, Muffel, Onolzbach, Pfæfferbalcken, Rechberg, Richau, Rindsmaul, Rothhan, Seckendorf, Schencken, Sommersdorf, Thann, Vendebach, Veſtenberg, Uſickheim, Wirsberg, Wannbach, Wœrnizer, Wollmershauſſen, Zetwiz. Quarta Sectio Abbatum hujus monaſterii hiſtoriam pertexit, cujus fundatio incidit in annum 1100, ab Ottone, Bambergenſi Epiſcopo, ex genere Comitum Andeccenſium oriundo, cœpta magis, quam peracta, dein liberalitate Rapathonis & Conradi, fratrum Comitum de Abenberg, adjuta atque ſuffulta. Teſtantur id verſus, picturæ cuidam pervetuſtæ, quæ æri inſculpta ſiſtitur, ſubſcripti. Diploma, quo fundatio hæc firmatur, paullo recentius

centius eſt, quippe ſub regimine Lotharii A. 1132 datum. Ortum traxit hæc Abbatia a Monaſterio Eboracenſi, cujus ſecunda filia in monumentis vocatur, & ab alio monaſterio, *de Morimundo* dicto, in Gallia ſito, & a Citterzienſis Ordinis monachis frequentato, cujus neptis ibidem appellatur; quæ denominationes omnes quo modo locum habere poſſint, cum cura diſquirit Autor. In libris membranaceis, quibus privilegia, huic monaſterio conceſſa, inſcripta ſunt, ultra quinquaginta a duodecim diverſis Imperatoribus impetrata, & major numerus a viginti itidem diverſis Pontificibus conceſſorum, reperiuntur: inter quæ ultima illud inprimis ſingulare eſt, Romæ A. 1300 datum, quo cuivis, qui monacho cuipiam Hailsbronnenſi peccata ſua confeſſus fuerit, bis millium & octoginta dierum indulgentiæ conceduntur. Ab Imperatore Ludovico IV Bavaro monaſterium hoc Burggrafiis Norimbergenſibus cuſtodibus ac defenſoribus traditum fuit. Varia denique memoria digna alia hic proferuntur de jurisdictione civili ac criminali, quam monaſterium exercuit, de frugalitate, quæ legibus monachis præfinita erat, de reliquiis Sanctorum, huic monaſterio creditis, quarum quædam ad hanc usque diem præter ſuperſtitionem ſervantur, denique de ſtudiorum generibus, quæ hic floruerunt. Quæ vero ad religionis cultum in hoc monaſterio Deo oblatum propius ſpectant, ea tribus, quas vocat Autor, periodis diſtincta traduntur: quarum prima tenebras papatus ab A. 1132 ad A. 1518, ſecunda orientis Evangelii auroram ſeculo fere dimidio illuceſcentem, ad annum 1555, tertia plenam orti in rebus ad religionem pertinentibus, ſolis lucem ad A. 1611 perſequitur, quo monaſterium ab exercitu, Tyllii præfecti juſſibus parente, exuſtum atque adeo deſolatum eſt, ut Abbate poſt ea tempora plane caruerit. Tribus hiſce Periodis XL Abbatum vitæ enarrantur, e quibus hæc pauca delibaſſe ſuffecerit, ut pateat, quibus modis veritas & hic invaluerit. *Joanni Wenckio*, Abbati hujus monaſterii Caſimirus Marchio XXIII, Articulos, capita mutandæ religionis complexos, A. 1524 obtulit, & ad eos ipſum reſpondere juſſit; quod is ita ſane præſtitit, ut inde

de pateret, ipſum a ſanioribus conſiliis veræ religionis recipiendæ parum profecto abfuiſſe. Ipſi Articuli cum Abbatis reſponſionibus Appendici documentorum, huic Operi ſubjunctæ, inſerti leguntur. *Joannes Schopper*, *Wenckii* ſucceſſor, primus ordinarios concionatores in monaſterium recepit, monachalem cucullum aliquandiu depoſuit, &, monachorum numero minuto, in eorum locum duodecim pueros in ſchola, hac occaſione aperta, erudiendos aſſumſit: quod inſtitutum Gymnaſio hodie florenti prima dedit ſtamina. Hunc ſecuti *Sebaſtiani Wagneri* permiſſu quidam monachi, relicto monaſterio, matrimonia contraxerunt, quæ exempla & ipſe Abbas tandem A. 1543 ſecutus, ideo moliminibus Prioris & Conventus adverſus ipſum concitatorum, munere ſuo excidit. Tandem A. 1555 publica rituum papalium abolitio inſecuta, atque forma cultus publici, Abbate *Friderico Schornero* atque Conventu monachorum conſentientibus, immutata eſt: a quo tempore VII Abbates curam monaſterii puriori religioni addicti geſſerunt. Ad Sectionem quintam progreſſi, præmonemus, non omnium vitas hic enarrari, qui in oppido hocce veritates revelatas populo pro concione explicarunt, ſed ſolum Antiſtitum vel Paſtorum primariorum, inter quos cum perquam Reverendus Autor ſit vigeſimus ſecundus atque ultimus, paucis ea, quæ ipſum ſpectant, repetemus. Natus Lentershemii A. 1670, patre *Joanne Wilhelmo*, pagi illius ad monaſterium ſpectantis Paſtore, Rottenburgi primum, dein & Onoldi, literis operam dedit. Quam Academiam adierit, aſſerere non poſſumus, neque enim ipſe vel verbo memorat. Primum munus ipſi injunctum fuit erudiendi nobiles juvenes in aula Onoldina verſantes, ſimulque milites pro concione veritates divinas docendi. Poſtea A. 1696 cum exercitu in regiones Rhenum ſuperiorem adjacentes delatus, dein, qui Principem Juvenem, Wilhelmum Fridericum ſupra memoratum in itinere in Italiam ſuſcipiendo comitaretur, concionator deſignatus, denique, itinere iſto belli metu interrupto, cum copiis in Belgium abiit, quæ Seckendorfio, Jano & Schmettavio ducibus ſuberant. Redux inde, Crailshemii

hemii Diaconi munere per viginti annos functus, ab utroque Marchione, scholæ Hailsbronnensis nutritoribus, ad obeunda officia Antistitis sacri, Professoris S. Theologiæ in Gymnasio, atque in oppido Pastoris, evocatus est, quibus muneribus adhuc hodie cum laude præest. Sectio ultima ludi, ab Abbatibus, ut diximus, constituti, magistros & Gymnasii, postea fundati, Rectores solos recenset, quanquam plures omnino sint doctores, qui juvenibus in Gymnasio erudiendis operam impendunt suam. Subjungitur, quod supra præmonuimus, Appendix viginti documentorum, quibus partim Historia *Ecclesiastica*, partim civilis, ars quoque Heraldica, juvatur. *Subdubitamus*, an descriptio Bibliothecæ Hailsbronnensis, quam perquam Reverendus Autor edidit, nosque in *Novis Actis Anni 1732 Mense Februario p. 52 seq.* commendavimus, altera sit Pars hujus Operis habenda, quam titulus innuit. Præter inscriptionem hanc firmare istam suspicionem poterat utriusque eadem forma, atque bibliopolarum utrumque conjunctim vendentium usus. Obstat tamen eidem idioma diversum, quippe prima Pars hæc vernaculo, illa descriptio vero Latino sermone contineatur. Latet igitur nos, an altera Pars hujus Operis, in fronte libri promissa, prodierit jam, an vero expectanda sit. Ceterum præsens libri Pars & chartæ, utpote scriptoriæ, elegantia, & formis monumentorum æri nitidissime incisis magnopere sese commendat.

Caspar Abels Teutsche und Sächsische Alterthümer ꝛc.

h. e.

CASPARIS ABELII ANTIQUITATES Germanicæ & Saxonicæ, quibus Germanorum & Saxonum res gestæ, majores, nomina, origines, patria, migrationes, bella, populi, regna, Reges, Principes, familiæ illustres, pagi, circuli, regiones, religio, mores & consuetudines, una cum reliquiis, quotquot supersunt, veterum monumentorum, ex optimis quibusque scripto-

ribus & genuinis fontibus, multorum annorum vigiliis, quam accuratiſſime exponuntur, plurimisque novis Annotationibus illuſtrantur, inprimis vero celſiſſima ſtirps Regiæ, Electoralis & Ducalis domus Brunſuiga-Luneburgicæ usque ad noſtra tempora deducitur, una cum Chronico veteri Saxoniæ inferioris nondum edito.

Brunſuigæ, impenſis Ludolphi Schrœderi, 1729, 8. Alph. 1 pl. 10.

QUi Hiſtoria ſua Geographiaque Boruſſico-Brandenburgica, itemque libro, quo de Monarchiis ortus antiqui egit, tantam pridem ab eruditis gratiam iniit Plur. Rever. Autor, ut plura ingenii induſtriæque monumenta proferret in lucem, expectari jure potuit. Tametſi enim poſt miſſionem e ſchola impetratam ſacro muneri præeſſe juſſus, tanto majori jure his literis nuntium mittere poſſe videbatur, quod nihil illæ ad lautiorem ei ſpartam impetrandam profuiſſent, tantum nihilominus amor earum a teneris, quod ajunt, unguiculis conceptus potuit, ut, cum *Genſchius*, bibliopola Halberſtadienſis, ab eo peteret, uti Halberſtadienſem Hiſtoriam Topographiamque contexeret, originibus Germanicis ac Saxonicis præmiſſis, eum laborem non invitus demandari ſibi pateretur. Ab eo tempore promitti ſubinde liber is in Catalogo novorum librorum, qui ſub nundinas Lipſienſes prodire ſolet, cœpit, ſed nihilominus diutius paulo latuit, *Genſchenio* bibliopola e vivis erepto, alioque, qui impenſas imprimendi ejus ſe facturum receperat, poſt impreſſas aliquot plagulas operi ſuſcepto ſubducente ſe, cui cum *Ludolph. Schrœderus*, cujus tandem auſpiciis prodiit, ſuccederet, denuo aliquot anni elapſi ſunt, antequam lucem aſpiceret. De eo ſuum cuique judicium relinquit Autor; exiſtimat tamen, tempus chartamque a ſe perditam haud eſſe, ſed præſtitiſſe ſe, quantum id libraria ſupellex permiſerit, quæ in fronte libri promittat: in hiſtoricis rebus critico ſe acumine uti, & novas opinio-

opiniones proferre, ſed nemini obtrudendas: moram, antequam imprimeretur hic liber, & profuiſſe ſibi, ſæpius repetito ejus examine, & additionibus hic illic inſertis, & obfuiſſe pariter, ſerie contextus novis additamentis ſubinde diſturbata: commoda tamen moræ illius tanto eſſe majora, quod occaſio ſe interea obtulerit magnum Chronicum Saxoniæ inferioris, anno circiter 1486 ſcriptum, quod in Halberſtadienſi Bibliotheca quadam aſſervatur, & de quo *Reimannus* pridem plura tradidit, excerpendi, & huc ſpectantia libro huic ſubjungendi: is labor in hoc Chronico deſcribendo ſi lectorum ſuffragia tulerit, Magdeburgenſe & Halberſtadienſe Chronicon, *Tomo II* rerum Brunſuic. *Meibomii*, ſed cum vitiis deſcriptoris longe plurimis, inſertum, emendatius editurum ſe, animoque tranquillo expectaturum, dum obtulerit ſe, qui Halberſtadienſem itemque Monarchiæ Perſicæ Hiſtoriam, luci publicæ paratam, ſuo ſumtu edat. Ceterum conſtat liber hic duobus Capitibus. Altero agitur de nomine & origine Germanorum, antiquis ſedibus rebusque geſtis in Oriente, Aſia, Græcia, & Romano Imperio, altero de populis Germanorum, qui partim cum Romanis bella geſſerunt, partim Romanum Imperium vaſtavere, ac plura inde alia condiderunt. Poſteriori ſubjunctum eſt excerptum Chronici laudati, ſed quod vix unam paginam implet.

Caſpar Abels Sächſiſche Alterthümer ꝛc.

h. e.

CASPARIS ABELII SAXONICÆ ANTIquitates, quibus Saxonum res antiquitus geſtæ, majores, nomina, origines, patria, migrationes, bella, populi, regna, coloniæ, Reges ac Principes, illuſtres familiæ, monaſteria, pagi, circuli & regiones, mores & conſuetudines, una cum reliquiis veterum monumentorum, pari diligentia, ac Germanicæ Antiquitates, exponuntur, inprimisque celſa ſtirps Regiæ, Electoralis &

Ducalis domus Brůnſuiga-Luneburgicæ usque ad noſtra tempora quam accuratiſſime deducitur, atque ab incognita adhuc origine derivatur.

Brunſuigæ, impenſis Ludolphi Schrœderi, 1730, 8.

Alph 2.

HÆc eſt poſterior Pars Antiquitatum patriarum Pl. Reverendi *Abelii*, ſi quid vota ejus potuiſſent, a priori non divellenda, titulo quippe priori eo præfixo, qui & poſteriorem hanc ambitu ſuo complectitur. Sed moram hanc, dum hæc etiam Pars ſequeretur, non ægre ferent æqui lectores, quibus, quoad ejus fieri potuit, ſatisfacere jam ſtuduit Vir diligentiſſimus, neque adeo dubitat, æqui eos bonique omnia conſulturos. Niſi hæc ſcripta lucubratio pridem poteſtate ejus exiiſſet, hic illic vel emendaſſet nonnulla, vel Supplementis ditaſſet. Veretur enim, ne feſtinatione factum ſit, ut de familiis illuſtribus monaſteriisque haud una prætermiſerit, quæ, quod impreſſas plagulas nanciſci, atque adeo, quid potiſſimum deſit, ſcire nequiverit, addi jam nullo modo poſſint. Quæ ceteroqui ſingularia in hac Parte poſteriori reperiuntur, ut de Agone, Duce Forojulienſi, progenitore Ducum Brunſuicenſium, de Saxoniæ Ducibus oriundis a Rege Suevorum Bodico vel Buzico, cui monumentum tribuit nuperrime prope Grimslebiam repertum, de Anhaltinis Principibus ab Odoacri fratre, Arnulpho, & antiquis Regibus Hartungicis Brandenburgenſium derivandis, atque alia, aliis curatius expendenda relinquit, &, cum editam pridem Hiſtoriam Geographiamque Boruſſico-Brandenburgicam denuo ſub incudem revocare, emendatioremque & auctiorem prelo committere, conſtituerit, oſtendit, ſi quis ſuppetias ferre, & Catalogum accuratiorem nobilium familiarum Boruſſiæ & bonorum, quæ poſſident, præfecturarumque, ſuppeditare voluerit, multum ei ſe debiturum. Conſtat vero hic liber tribus Capitibus, quorum primo agitur de nomine, origine, ſedibus, migrationibus, bellis, Regibus, Principibus, Heroibus, & rebus geſtis Saxonum, a prima inde origine usque ad Henrici Leonis exilium

um in Anglia, altero de Saxonum moribus, religione, antiquis monumentis, regimine, terris, pagis, populis, illustribus familiis & coloniis, tertio de celsissima stirpe gentis Regiæ, Electoralis & Ducalis Brunsuicensis usque ad annum 1730.

Sammlung etlicher noch nicht gedruckten alten Chronicken 2c.

h. e.

SYLLOGE ALIQUOT VETERUM CHROnicorum, ut Saxoniæ inferioris, Halberstadiensis, Quedlinburgensis, Ascherslebiensis & Ermslebiensis, quæ singulari studio ex MStis Codicibus eduntur, atque hic illic necessariis Observationibus illustrantur, una cum Additamento ad Germanicas & Saxonicas Antiquitates, quo veteris Buzicæ gentis origo & patria curatius expenditur, ac varia ad veterem Germanicam & Saxonicam Historiam spectantia Supplementa & emendationes adjiciuntur, una cum Indice duplici; Autore CASPARE ABELIO.

Brunsuigæ, impensis Ludolphi Schrœderi, 1732, 8.

Alph. 2 pl. 8.

REceperat in Parte altera Antiquitatum patriarum, quas laudavimus, Pl. Rever. *Abelius*, tertia atque ultima Parte se Chronicon vetus, dialecto, quæ in Saxonia inferiori etiamnum obtinet, scriptum, una cum aliis Codicibus nondum prelo expressis, & Indicibus omnium trium Partium, in lucem prolaturum. Id jam serius quidem, quam spem fecit, sed nihilominus tamen præstat Vir doctissimus, cui tanto majores eo nomine gratiæ debentur, quanto diutius latuere adhuc, & quanto plus utilitatis pollicentur. Sperat is, gratum se instituto hoc suo facturum cum eruditis, tum ceteris, eosque pellecturum, ut plura hujus generis monumenta hic illic dispersa suppeditent, exemplum secuti Senatus Ascherslebiensis,

 qui

qui, quicquid rerum antiquarum in ſcriniis ſuis aſſervat, liberaliter cum Autore communicavit. Animus ei fuerat, *Meibomii* Chronicon Walbeccenſe, quod rarius invenitur, & Chronicon Halberſtadienſe Latinum, quod Ill. *Leibnitius*, ſed admodum vitioſe deſcriptum, edidit ex MStis, emendatius edere, adjicereque Annotationes, ſed, qui ſumtus in editionem erogat, bibliopola, veritus, ne liber in magnam nimis molem excreſceret, conſilium hoc, quod nemo non calculo ſuo comprobaturus erat, intervertit. Reperitur igitur in hoc libro 1) Vetus Chronicon Saxonicum, ex magno, quod Halberſtadii lingua Saxoniæ inferioris conſcriptum aſſervatur, contractum & Annotationibus illuſtratum. Id quinque Capitibus conſtat. Primum agit de rebus geſtis Saxonum & Thuringorum nondum Chriſtianorum usque ad annum 820; 2 de rebus geſtis bellisque Saxonum usque ad Henricum IV annumque 1056; 3 de iisdem usque ad interregnum annumque 1250; 4 de iisdem usque ad annum 1438; 5 de Archiepiſcopis atque Epiſcopis nonnullis inferioris Saxoniæ. Sequitur 2) Chronicon Halberſtadienſe *Joannis Winnigſtadii*, nunc primum, una cum continuatione, ex MStis Codicibus editum, notisque marginalibus & aliis Documentis, ex MStis Codicibus deſumtis, auctum, quo Epiſcopi Halberſtadienſes recenſentur. Huic 3) Chronicon Quedlinburgenſe ſuccedit, eodem *Winnigſtadio* Autore, usque ad annum 1600, quo de Abbatiſſarum Quedlinburgenſium vita exponitur. Id 4) excipit Chronicon Aſcanienſe ex MStis tum curiæ Waldmannianisque, tum aliis vetuſtis Diplomatibus ſchedisque, collectum. Inde 5) Chronicon Emlebienſe, A. 1580 circiter cœptum, adeoque perbreve, lectori ſe offert; cui 6) Fragmentum Chronici duarum paginarum ſubjunctum eſt. Coronidis loco Pl. Rever. Autor, poſtquam Celeb. *Krauſio*, Profeſſori Wittebergenſi, qui Diſſertatione *de Theodor. Buzico*, ejusque genere & patria, ſententiam ejus oppugnaverat, reſpondit, variis Obſervationibus & Supplementis adjectis, libro huic finem imponit, quem Index duplex, alter librorum, Capitum, Paragraphorum & lemma-

tum

tum adſcriptorum, alter rerum, lectori ſtudioſo non parum ſe commendabit.

DELINEATIO JURIS PUBLICI ECCLEſiaſtici Proteſtantium, exhibens Jura & Beneficia Auguſtanæ Confeſſionis, eique addictorum; Autore JO. GEORGIO ESTOR.

Francofurti & Lipſiæ, literis Müllerianis, 1731, 4.
Alph. 1 pl. 10.

Latuit huc usque publici Juris Eccleſiaſtici, tum univerſalis, tum particularis, ſcientia, quæ uti momenti eſt graviſſimi, ita rite tractata, ſuis cultoribus ſummam omnino ſolet afferre exiſtimationem. Non enim eſt ulla humanæ eruditionis pars, ubi, præter exactam omnium doctrinarum notitiam, majori opus ſit circumſpectione; hac quippe neglecta, mala inde nata, quis eſt, qui verbis ſatis exprimere queat? Adhibuit eam, ſuoque officio rite defunctus eſt præſentis Opuſculi Cl. Autor. Sunt autem juſſa ſummi Mæcenatis, quæ illum ad ſcribendum impulerunt, prouti ipſe teſtatur in Præfatione, in qua eorum audaciam, aut, ſi mavis, proterviam, qui auſu nefando tabulas pacis religioſæ ac Oſnabrugenſis infringere conati ſunt, egregie caſtigat, libertatemque ſacrorum noſtrorum dicendi genere ſatis ad rem accommodato vindicat. Monuit inſuper quædam circa Auguſtanæ Confeſſionis Hiſtoriam generalem, quæ notatu præ ceteris digna videbantur. Nec ſummorum noſtri ævi virorum in eam merita ſilentio prætermiſit. Caput, quod ſequitur, primum
de Auguſtana Confeſſione in genere agit. Miſerum Eccle- 2. 3.
ſiæ Chriſtianæ tempore repurgatorum ſacrorum ſtatum, re-
formationis initiis objecta impedimenta, quæ A. C. amovere 4.
ſtudet, ſingularem porro Summi Numinis in hoc negotio 5.
providentiam, maximum A. C. in univerſa Europa applau- 6.
ſum, præſtantiam, diviſionem, ubi *Philippi Melanchtonis* flexi- 10. 11.
bilis animus notatur, editiones, ſcriptores, autoritatem denique, 14. 15.
brevi & eleganti oratione perſequitur. Cap. II, quod de Ordinibus

nibus Imperii, qui Augustanam Confessionem exhibuerunt,
& sigillatim de Philippi Magnanimi, Hassiæ Landgravii, ejusque
e stirpe Darmstadina successorum, in eam meritis insignibus
inscribitur, Philippi hujus merita inprimis enumerat,
17. ducto ab egregiis ejus animi dotibus initio. Notari meretur
20. inter cetera ejus in A. C. purioremque religionem studia libellus,
quem de suis, quæ profitebatur, sacris Gallico sermone
conscribendum, & per legatum suum, Michaelem de
Kaden, Cæsari Bononiæ curavit offerendum. Posterorum
32. ipsius celeberrimus est Georgius II, lineæ Darmstadinæ, qui,
33. instaurata Academia Giessensi, primum A. C. ut ita dicamus,
celebravit Jubilæum, scriptisque, quorum nomina recensentur,
fidem defendere conatus est, colloquio Rhinfeldensi, quod
sub eo habitum, alioquin celebris. Reliquorum Imperii Or-
35. 36. dinum, qui A. C. exhibuerunt, sequentibus §§. habetur ratio,
quo loco & alia quædam circa A. C. notatu digna occurrunt.
Cap. III agit de Jure Principum reformantium exhibendi
39. Augustanam Confessionem. Competiisse Jus sacrorum Imperii
nostri Principibus ante reformationem ex observantia,
statuit Cl. Autor, ac magni nominis Viros, qui pluribus hoc
argumentum exemplis illustrarunt partim, partim data opera
prosecuti sunt, in medium producit. Sed cum, quæ ad
externum Summi Numinis cultum spectant, omnino civili
potestati sint subjecta; omni etiam tempore, uti ex historiarum
monumentis constat, ex quo summi Principes fidem
Christianam amplexi sunt, hoc sibi jus vindicare conati sunt.
Quo factum, ut & antiqui Romanorum Imperatores Christiani,
& qui postea Imperii Romani fastigium in Occidente instauraverunt,
Carolus M. & posteri ipsius, eximia circa sacra
gavisi sint autoritate, cui sequentibus temporibus Clerici
tot artibus ac strategematibus subducere se maximo quidem
labore annisi sunt, nunquam autem, quantum nobis
constat, plenam libertatem omnimodamque exemtionem
consecuti sunt. Hinc nobis ea stat sententia, exercuisse Imperii
nostri Principes hoc jus ante pristinæ religionis instaurationem,
non ex observantia, sed uti cetera jura ad Impera-

peratorum imitationem, antiquæ eorum circa divinum cultum poteſtatis memores; repurgatis autem ſacris, eodem potitos ad 41.
hunc usque diem, nullum ſupereſt dubium. Cap. IV de illis, quibus 49.
A. C. exhibita fuit, deque Jure Cæſaris & Imperii poſtulandi & examinandi formulam fidei a Proteſtantibus conditam, agit, & Imperatoris ordinumque in Comitiis dictis præſentium indolem, 53.
& Antonii Perenot de Granvella peſſima inprimis conſilia, exponit. Devenimus ad Caput V, quod Jus Cæſaris, quo A. C. negotium in Comitiis tractavit, nobis indicat. Competit hoc jus in Germania Cæſari & ordinibus junctim ſumtis, quoni- 67,69,71,72.
am apud hos ſola eſt majeſtas, cujus pars cura ſacrorum. Caput VI A. C. effectus generatim conſideratos & Jura A. C. ad- 73.
dictorum in genere exhibet. Duplicis hæc ſunt generis, Theo- 75.
logica alia, quæ dogmatum rationem ſpectant, alia juridica, quæ jura Principum & privatorum commonſtrant, ac unice huc pertinent. Recenſet effectus hos juridicos Cl. Autor, eundo per partes. Caput VII commodis Imperatorum ex A. C. in ipſos redundantibus dicatum eſt. Deprimit Impe- 98.
ratoris majeſtatem Jus Canonicum, variisque injuriis afficit, evehit contra A. C. anſamque inprimis præbet abrogandi Concordata Germanicæ nationis, Imperio noſtro adeo fune- 99.
ſta atque gravia. Caput VIII agit de A. C. Electoribus, ſive de commodis & juribus ex A. C. in eos redundantibus. Fruuntur hi cum Pontificiis æqualibus prærogativis ac juribus, 102.
nec inter Coronationis ſolennia Pontificiorum ſacris intereſſe tenentur. Caput IX, de effectibus A. C. intuitu Principum, ſive de juribus & commodis, quibus gaudent Status Imperii Proteſtantes, inſcriptum, indicem præcipuorum circa ſacra jurium, quæ ſummæ majeſtatis ſunt partes, poſtliminii jure a Principibus vindicatæ, ſuppeditat. Tribuit etiam ipſis §. 24 Cl. 130.
Autor jus primariarum precum in beneficiis ſuis Eccleſiaſticis, exemplis quidem ab eo firmatum, non autem Juris præ- 131.
ſidiis munitum. Num Cæſari hoc jus in ejusmodi beneficiis 132.
competat, in dubio relinquit, nec Annatarum jus Principi Evangelico tuto aſſerere audet. Peculiaris porro eſt quæſtio, num Princeps Evangelicus ſubditos ſuos, qui Pontificiorum

sacris addicti sunt, Legenda, quam dicunt, Gregorii VII Pontificis jure interdicere, electionemque sacerdotis Pontificii instituere queat, & quæ sunt ejusmodi alia plura, quæ omnia
133. Principi omnino licere docet §. 26. Caput X de Episcopis & Abbatissis A. C. addictis, iisque immediatis, inscriptum est.
140, 141. Gaudent illi jurisdictione Ecclesiastica, qua territoriorum domini. Hinc (ex mente Cl. Autoris) in rebus alienandis condendisque legibus Capituli consensu opus non habent, matrimoniaque rite ineunt. Sed, ad priora duo quod attinet momenta, Cl. Autori ut assensum præbeamus, adduci non possumus. Nec enim adest lex, aut scripta, aut usu introducta, quæ Evangelicis Episcopis ac Abbatissis hanc tribuat licentiam. Pactis potius & Capitulorum Statutis in momentis, quæ a fidei norma non abhorrent, æque ipsos, ac Pontificios, alligatos censemus. Nimirum electi vel postulati, æque ac illi, Capitulationem, quam dicunt, inire, juramentoque firmare, tenentur, quod ut servent, & divini & humani Juris regulæ præcipiunt. Nec
142. ideo ipsis sua autoritate dotalitium in Episcopatu constituere absque Capituli consensu, ex nostra quidem sententia, licet, utut dissentiat Autor doctissimus. Non enim hic valet vis argumenti, petiti a Feudis regalibus, quibus ejusmodi Episcopatus annumerare conatur. Obstat pactum cum Capitulo initum, quod administrandi Episcopatus normam præscribit, quodque servari omnino debet. Nec denique Principem matrimonii libertatem in Abbatibus & Abbatissis ac Canonicis Evangelicis facile posse restringere, contra Cl. Autorem judicamus. Caput XI persequitur effectus A. C. intuitu augustorum Imperii tribunalium. Obtinet ubique ratione Præsidum ac As-
144. sessorum ac ceterarum personarum religionis paritas, vel obtinere potius debet. De judice enim nec lex, nec exemplum,
159. testatur. Cap. XII, quod agit de effectibus A. C. intuitu Nobilium immediatorum, qui intra formulam Augustanam se tenent, jus sacrorum Nobilibus immediatis, vi religiosæ pacis, & reformandi jus, vi pacis Osnabrugensis monstrat, partesque hujus juris breviter persequitur. Cap. XIII effectus A. C.
162. intuitu subditorum Ecclesiasticorum Protestantium, qui domino

mino parent Pontificio, enumerat. Ita ſunt Evangelici Canonicatuum, quos vocat, capaces, ſed anni decretorii rationem ducimus habendam, licet Cl. Autor cum Cel. *Titio* hanc regulam admodum extendere videatur. Admittuntur etiam ad Ordinem E- 166, 167.
queſtrem Teutonicum & Joanniticum; ubi inprimis Cl. Autor Commendam Ordinis Teutonici Griffſtadienſem, in Thuringia ſitam, Balliviæ Haſſorum, non Thuringorum, contra communem ſententiam, vindicat. Attribuit etiam Clericis Proteſtantium 172.
jus rigori cambii ſeſe ſubjicendi; ſed in Saxonia illis eodem eſt interdictum ſpeciali Auguſtiſſimi Regis, piæ memoriæ, Mandato. *Cap. XIV* De A. C. effectibus intuitu Statuum mediatorum, *h. e.* de juribus civium Evangelicorum, qui poteſtati Statuum Catholicorum ſubſunt, eſt inſcriptum. In rebus ſa- 178.
cris ejusmodi ſubditi ab omni imperio dominorum ſuorum ſunt exemti, & Epiſcopi Catholici, licet in anno decretorio jurisdictione in Evangelicos gaviſi fuerint, conſcientiæ ipſorum vim inferre nihilo ſecius prohibentur. Emigrandi jure etiam fruuntur ejusmodi ſubditi, ſed recte monuit Cl. Autor, 179.
Principem Catholicum ſubjectis ſuis, religionem mutantibus, ut emigrent, jure imperare non poſſe, ſed ex mente Inſtrumenti pacis, ut patienter eos toleret, requiri. Simultanei, baptiſmatis, matrimoniorum & ſepulturarum, rationem fuſe 182-201.
ſatis in hoc Capite deſcribit Cl. Autor, &, quid juris ſit circa feſtorum dierum diverſitatem, abunde demonſtrat. His omnibus exempla nonnulla ſubnectit, quibus ordines Provinciales 201.
A. C. a dominis territorii ſecurum ſacrorum exercitium ſibi ſtipulati ſunt, finemque Operi imponit, interpoſitis ſolenni confeſſione, ſe nemini injuriam facere voluiſſe, votisque pro Evangelicis atque Cæſare. Appendicis loco Juris, quod 205.
vocant, Reſponſum incluti JCtorum ordinis in Academia Gieſſenſi adjungit, ſimultaneum, annum decretorium 1624, jurisdictionem Eccleſiaſticam, & jus Reformandi Statuum Catholicorum, intuitu ſubditorum ſuorum Evangelicorum, egregie illuſtrans. Agmen claudunt locus e Celeb. *P. Baylii Di-* 228.
ctionario Hiſtorico & Critico Art. François I p. 129, politicas de rebus Proteſtantium conſiderationes exhibens, & Addenda de-

nique nonnulla. Hæc ſunt potiora momenta, quibus judicium de libri hujus præſtantia innititur. Sed, ſicuti ipſe Cl. Autor, nobiliſſimi hujus argumenti indicem ſaltem a ſe dari in hoc Opuſculo, ingenue fatetur, ita & unusquisque facile, illo lecto, perſpiciet, non ad perfecti laboris adſcendere metam. Sint nihilominus Cl. Autori obſtricti omnes devinctique, neceſſe eſt, quotquot doctrinæ hujus præſtantiam curæ cordique habent, quod viam aperire ipſi placuerit ad cognoſcenda ea, quæ in Imperio Romano-Germanico multum omnino momenti habent. Et, licet ſummam tantummodo rerum attigerit, quædam etiam interdum attulerit, quæ non ſatis accurate dicta videntur, plurimis tamen iisque non ſpernendis obſervationibus plenum eſt Opuſculum.

MECHANICES MORBORUM, DESUMtæ a motu febrium; Autore JOANNE BAPTISTA MAZINO, Philoſopho & Medico Brixienſi.

Pars III.

Brixiæ, ex Typographia Joannis Mariæ Ricciardi, 1727, 4 maj. Pl. 13.

PErgit in propoſito Cl. Autor, atque morborum mechanicem, quam Parte prima ex motu ſolidorum, ſecunda ex motu fluidorum, explicaverat, (de quibus videatur *Supplem. T. IX Sect. VI p. 250 ſeq.*) nunc a motu febrium illuſtrare ſtudet. De forma Operis externa, ſtili indole, & ſimilibus, aliquid monere ſupervacuum ducimus, ſiquidem prioribus hæc per omnia reſpondent. Brevem itaque doctrinæ ejus de febribus ideam Lectoribus noſtris exhibebimus. Novam febris definitionem, quæ magis ad mechanicæ leges, quam hactenus receptæ accommodata Autori viſa eſt, effingit. Febris morbus univerſalior, illi dicitur, motus aſſymeter mixtionis elementorum maſſæ ſanguinis cum inæquali, aut diſſimili exceſſu, vel defectu proportionalis velocitatis fluidorum

rum & solidorum. Scilicet in massa sanguinis duplicia agnoscit elementa, elastica, ad quæ particulas sulphureas, aereas, & globulos plano-ovales, quos *Löwenhokius* primus observavit, refert, atque inertia, inter quæ* salia cujuscunque generis, particulas aqueas, seu serosas, & terram damnatam, commemorat, hæc ad æquilibrium mixtionis massæ sanguineæ in statu sanitatis conservandum in ratione reciproca quam proxime se habere contendit; a qua si longius recedant, & elementa inertia elastica multum superent, febres generari *intermittentes*, sin vero elastica inertium proportionem excedant, *continuas* metuendas esse, contendit. Quæ, ut eo clarius pateant, priori Dissertatione momenta corporum elasticorum & non elasticorum inter se expendit; deinde proportiones eorundem respectu seri, in quo innatant, ostendit; denique proportiones seri reliquorumve elementorum respective ad vasa continentia & nervos eadem cingentes explicat. In altera Dissertatione, quæ de febribus intermittentibus agit, bina potissimum momenta sibi discutienda sumsit. Primo enim causam frigoris indeque subsequentis caloris indagat. Frigoris autem sensationem ab irritatione organorum sensoriorum, quæ salinis particulis, ad nitri indolem accedentibus, debetur, induci putat, quo stimulo fibræ membranarum vasorumque contrahantur, particulæ vero elasticæ a reliquis inertibus constrictæ atque in angustius spatium a sero ad concrescendum prono compressæ, motum ac velocitatem naturalem acquirere non possint; quantum vero motus a particulis elasticis & inertibus se tangentibus subtrahitur, tantum etiam caloris in massa sanguinis peribit, atque pro minore vel majore crassitie, densitate, & pondere corporum non elasticorum, frigoris affectio augebitur aut minuetur. Cum vero corpora elastica in violento compressionis præternaturalis statu diu manere nequeant; tandem validissime undiquaque se dilatare conabuntur, impetusque in corpora facient inertia, quæ pro ratione suarum soliditatum reagent in corpora elastica, qua mutua actione & reactione utrorumque singula movebunt movebunturque, urgebunt atque urgebuntur,

buntur; unde de vi caloris orituri judicium ferre licet, ſimulque patet, ſalia, fibroſum ſanguinis craſſamentum, & filamenta ſeri ad concreſcendum prona, hoc motu atteri, & per organa ſecretoria ſub urinæ ſudorisque ſpecie eliminari; quæ omnia tamdiu durabunt, donec juſta elaſticorum & inertium in ſanguine elementorum proportio fuerit reſtituta. Alterum momentum, quod in explicatione febrium intermittentium attendi meretur, atque in quo multis aqua hæſit Autoribus, eſt ille febrilium paroxyſmorum ſtatuto tempore recurſus, quem quomodo ex ſua hypotheſi declarare conatus ſit, paucis declarabimus. Nimirum, etſi maſſa ſanguinis poſt ſuperatum paroxyſmum ad ſtatum naturalem quam proxime reſtituta videatur, aliquæ tamen impuritatum reliquiæ in variis viſceribus hærere poterunt, quæ poſt determinatum circulationum numerum denuo ſanguini immixtæ, easdem, quas ſub initium febris excitaverant, turbas iterum creabunt. Pro diverſo itaque numero, denſitate, craſſitie ac pondere corporum heterogeneorum, nunc intra unius, nunc duorum triumve dierum ſpatium, novam frigoris ſubſequentisve caloris invaſionem eſſe metuendam, cenſet; quæ an ad explicandos omnium febrium paroxyſmos ſufficiant, Lectorum judicio relinquimus; nobis certe, ut unum ſolum commemoremus dubium, quartanæ duplicis paroxiſmos inde deducere, minus expeditum viſum eſt. In variorum ſymptomatum, quæ has febres comitari ſolent, explanatione, inter alia enormis illius urinæ effuſionis, quæ ſubinde naturalem ſeri quantitatem, potionesque ingeſtas, multum ſuperat, hanc adducit rationem, quod aer, qui per pulmones, per ventriculum, inter cibos potusque receptus, atque ſanguini admixtus, in ſanguine nimis laxo, quam ut intimam aeris cum reliquis particulis mixtionem ſuſtinere queat, ſero natura frigidiori unitus, illud foras urgeat, ſimulque cum eodem in humorem denſatus excernatur, quale quid etiam in diarrhæis modum excedentibus contingere ſtatuit. In tertia Diſſertatione ortum febrium continuarum ab excedente particularum activarum elatere deducit, quo fiat, ut ſanguis majori impetu ex arteriis pellatur,

tur, quam ut tanta copia ac celeritate a venis reſorberi valeat; unde in poris partium ſtagnando lenteſcat, febresque inflammatorias accerſat, aut etiam humores nimis attenuentur, ſicque malignæ atque exanthematicæ febres generentur. Qua occaſione contra frigidæ uſum in his morbis ab ægris avide expetitum, & a quibusdam Medicis liberaliter nimis conceſſum, copioſe diſputat, atque quartam Partem, Mechanices remediorum titulo inſigniendam, pollicetur.

HENRICI LEONIS AUTORITAS CIRCA Sacra in conſtituendis atque confirmandis Epiſcopis, ex Hiſtoriæ monumentis expoſita ac commonſtrata a TOBIA ECKHARDO, *Ill. Quedl. Rectore.*

Guelferbyti, apud Jo. Chriſtoph. Meiſnerum, 1732, 4. Pl. 12 ½.

PLus præſtat, quam in titulo promittit, Clariſſimus & jam dudum bene de literis promeritus Autor. Non enim ſolum, quanta uſus ſit *Henricus Leo* poteſtate in rebus Eccleſiaſticis, exponit, ſed univerſam magni illius Principis Hiſtoriam perſequitur, adductis ubique autoritatibus ad ea, quæ dixit, confirmanda idoneis. Initio igitur nomen *Guelfi*, quod Henricus ille geſſit, conſiderans, non a *catulis*, quæ vulgi fabula eſt, id natum, ſed a majoribus, inter quos Wolfo I Caroli M. tempore vixit, acceptum eſſe, docet. Ad cognomen *Leonis* quod attinet, non ſolum fabellam de leone ex Oriente ipſum ſecuto explodit, ſed etiam *Schurzfleiſchii* aliorumque ſententias repudiat, quorum quidam putant, Henricum ex Anglia reducem imagine leonis ornaſſe inſignia ſua, nonnulli, eum a ſua fortitudine id nominis traxiſſe, credunt; oſtendens, eum jam ante geſſiſſe nomen Leonis, & adhuc puerum ita cognominatum fuiſſe a ſcriptore συγχρόνῳ, *Helmoldo.* Jam cum patri quoque Henrici noſtri tributum fuerit cognomen *Leonis*, id quod priſca monumenta loquun-

quuntur; non dubitat, quin cognomen id fuerit gentilitium, Ducumque Saxoniæ commune, quippe cum & antiquiores Saxones insignium loco leonem habuerint. Hinc describit, quo jure Bavariam Saxoniamque Henricus ipsiusque pater tenuerit, & eximiam illam Historiæ medii ævi partem præclare illustrat. Exponit deinde res maximas bello & pace gestas ab Henrico, utpote qui magnum se adjutorem præbuit Imperatori Friderico in Italia bellanti, Regem Daniæ expulsum restituit in regnum suum, Lubecam urbem instauravit & mirifice ornavit, Comitatum Stadensem sibi vindicavit, iter sacrum in Palæstinam suscepit, cum pluribus Germaniæ Principibus suæ potentiæ invidentibus gloriose belligeravit, urbem Bardevicum rebellionis ream solo æquavit, Venedos seu Slavos armis coercuit, atque inter eos religionem Christianam propagare studuit. Sed veniamus age ad res Henrici Leonis Ecclesiasticas. Tres scilicet restauravit vel potius condidit Episcopatus, Aldenburgensem, Suerinensem, ac Razeburgensem, & quidem ita, ut Episcopos ibi constitueret ipsemet, &, quod Germanica appellatione vocant *investire*, (*befestigen*,) confirmaret. Cum enim illius ævi Imperatores quorundam Pontificum injuria sibi ademtum jus investiendi Episcopos rursus usurparent subinde; Henricus quoque Leo suis in terris fortiter jus illud exercuit, Clero licet vehementer repugnante. Augebat hanc Henrici autoritatem Imp. Fridericus I, qui, quod antea Henricus Auceps Duci Bavariæ concesserat, idem concedebat Henrico Leoni, ut videlicet Episcopos suarum terrarum creare posset atque investire. Idem Leo sua solius autoritate Episcopatum Aldenburgensem transtulit Lubecam, mortuoque Episcopo substituit alium, indignantibus quidem Clericis, sed tanto Heroi obsistere haud sustinentibus. Pari modo Meklenburgensem Episcopatum in urbem Suerinum transtulit, & Bremensibus novum dedit Archiepiscopum, Halberstadiensemque Episcopum Ulricum munere suo exuit. Qualia facta cum invidiam ipsi conflassent non solum Cleri, sed etiam quorundam Germaniæ Principum, posteaque & Imperator Fridericus Ænobarbus ei succen-

cenſeret propterea, quod expeditionem Italicam cum ipſo ſuſcipere recuſaret, (quod enim dicitur Henricus Imperatorem ad ſuos pedes prolapſum contemſiſſe, fabuloſum Noſtro videtur,) factum eſt, ut iſte Imperator Principum de Henrico querelis locum relinqueret, eumque, cum coram cauſam dicere nollet, Ducatu ſuo exueret. Tum vero alius Principum in aliam Henrici regionem invaſit, qui, cum ſe videret hoſtibus ſuis imparem eſſe, A. 1182 in Angliam ſe contulit. Unde A. 1185 redux cum terras patrimonii ſui, (hoc eſt, Brunſuicenſes ac Luneburgenſes,) quas ſalvas fore promiſerat ipſi Imperator, deprehenderet imminutas, nec Imperator, niſi præduris conditionibus, eas ipſi reſtituendas curare vellet, arma cepit, urbesque immorigeras ad obſequium redire coegit. Tandem novus Imperator Henricus VI reliquique Principes ei reconciliantur: ex quo tempore quiete vixit ad annum usque 1195, quo deceſſit. Cl. Autor, qui omnes has hiſtorias veterum ſcriptorum teſtimoniis ſatis ſuperque ſtabilit, &, ubi aliqua ſuboritur dubitatio, nodum ſolvit ſolertiſſime, ad extremum fata Henrici ſui comparat cum fatis ipſius poſterorum. Ipſe ſcilicet Anglam uxorem habens exutus eſt terris ſuis: quod idem poſtea Friderico V, Electori Palatino, accidit, Regis Angliæ Jacobi I filiam habenti in matrimonio. Nunc utriusque poſteritas regnat in Britannia. Porro & Henricus Leo acriter ſibi vindicavit jus circa ſacra, & Palatinus ille Fridericus ad defendendam religionem creari ſe Regem paſſus eſt a Bohemis. Utriusque poſteritas ſolium obtinens nunc Britannicum, auguſto exſplendeſcit titulo *Defenſoris fidei*. Finito jam Operi Cl. Autor annexuit Diſſertationem, A. 1723 primum editam, in qua breviter, ſed tamen accurate, deſcribit Henrici Superbi, qui Leonis pater fuit, hiſtoriam.

Jacob Bruckers Kurtze Fragen ꝛc.

h. e.

JACOBI BRUCKERI HISTORIA PHILOſophica, erotematice propoſita.

Pars III.

Ulmæ, apud Dan. Bartholomæi, 1732, 12.
Alph. 2 pl. 14.

CUm superiore in Tomo filum Historiæ Philosophicæ perductum sit ad id tempus, quo natus est Servator humani generis, in hoc & proxime secuturo Tomis Cl. Autor eorum Philosophorum persequitur historiam, qui inde a nativitate Christi usque ad nonum floruerunt seculum. Orsus vero a Philosophia Romanorum, cum ea jam ante natum Christum nonnullas egerit radices, omnem ejus historiam (*Gaudentianam* enim *Historiam Philosophiæ Romanorum p. 10* valde contemnit,) simul hoc loco describendam censuit. Disces igitur ex *Cap. 1* fata, quibus usa Romæ est Philosophia inde a Numa, vel potius, quia falso Numam Philosophis adscribi socium judicat, a fine seculi Romani sexti usque ad humanam Christi ætatem. Hic recensentur e Romanis non solum patroni, sed etiam cultores Philosophiæ, observaturque, eos sectandam suscepisse Philosophiam Græcam, aliis *Pythagoreos*, aliis *Platonicos*, Academicos, Stoicos, Peripateticos, *Epicureos*, sequentibus Philosophos. Et *Pythagoreus* quidem erat *Nigidius Figulus*, isque solus; *Platonicus Varro*, Academicus *Cicero*; Stoicus *Cato Uticensis*; *Epicureus Lucretius*. De singulis agitur copiose ac simul accurate. Inprimis *p. 74 - 123* longam habes Dissertationem de *Ciceronis* vita & eruditione Philosophica, addito de progressibus ejus in Philosophia deque scriptis ejus philosophicis judicio. *Cap. II* agit Cl. Autor de fatis Philosophiæ sub Imperatoribus Romanis. Hic paucis perstricta philosophica eruditione *Virgilii*, ceterorumque Poetarum, *Livii* item, *Strabonis*, ac *Taciti*; singulas Philosophiæ sectas considerat. *Pythagoricis* igitur dogmatibus addicti hoc temporis spatio fuerunt *Anaxilaus Larissæus*, *Q. Sextius*, *Sotion*, *Moderatus Gaditanus*, *Euxenus*, *Apollonius Tyanensis*, *Secundus*, & *Nicomachus Gerasenus*. Quæ *Sextio* tribui consueverunt *Sententiæ morales*,

les, an jure vereque a *Rufino* tribuantur Episcopo Romano Sixto II, vehementer dubitat, pluresque affert in contrariam eundi sententiam causas. De *Apollonio*, famoso illo mago, agit *p. 214 - 339*, nec vitam solum ejus fuse persequitur, sed & rite expendit historiam ejus a *Philostrato* confectam vel verius confictam. Eam enim habet pro fabula quadam Romanensi, ad detrahendam Christianæ religioni suam autoritatem composita, diligenterque producit mendaciorum indicia: quanquam, aliquid veri subesse narrationibus *Philostrateis*, facile concedit, putatque, *Apollonium* fuisse magum, nonnulla jactantem miracula, quæ re vera præstigiæ erant, cupientemque videri, exemplo *Simonis* magi, virum plane divinum. Hinc sistit *Platonicos* hujus ævi, de iisque eodem modo, hoc est, pari copia parique diligentia, disserit. Occurrunt hic *Thrasyllus*, *Theo Smyrnaus*, *Alcinous*, *Favorinus*, *Taurus*, *Apulejus*, *Atticus*, *Numenius*, & *Maximus Tyrius*. His subjungit *Plutarchum* & *Galenum*, fideles quidem illos *Platonis* asseclas, ita tamen, ut & *Aristotelis* complura dogmata facerent sua. Tum sectam nobis exhibet eclecticam, cujus autor *Potamo*, propagator *Ammonius Saccas*. Etsi vero hoc Philosophorum genus ex omnium Philosophorum placitis deligere se profitebatur optima; Noster tamen a potiori eos appellat sectam *Pythagorico-Platonicam*. Ceterûm, de *Potamonis* ævo cum orta sit controversia, Cl. Autor, Cl. *Heumannum* sequens ducem, credit, ipsum vixisse tempore Imp. Alexandri Severi. *Ammonii* illius discipulos commemorat clariores, *Dionysium Longinum*, *Herennium*, *Origenem*, (a Christiano *Origene Adamantio* diversum,) & *Plotinum*. Quos inter cum *Plotinus* doctrinæ virtutumque fama eminuerit, *p. 475 - 504* de eo disserit, ejusque historiam a *Porphyrio* relictam cum eodem *Heumanno* inter splendida rejicit mendacia, idque unum egisse contendit *Porphyrium*, ut Christo opponeret *Plotinum*, eoque pacto novas ferret suppetias labanti religioni ethnicæ; simulque contemnit scripta *Plotini*, quæ supersunt. Pulchre vero obser-

vat *p. 505 ſeq.* ſectæ hujus *Pythagorico - Platonicæ* Philoſophos omnes id ſibi propoſuiſſe, ut invaleſcenti tum religioni Chriſtianæ opponerent religionem philoſophicam, ideoque glorioſe jactaſſe *Pythagoræ* aliorumque miracula, ſua cum Diis vel dæmonibus commercia, ſuos ſingulares & plane divinos in virtute progreſſus: prætereaque ineptas illas ac prorſus abſurdas veterum de Diis narrationes interpretatos eſſe ſenſu myſtico: denique, ne ullum fraudis genus facerent reliquum, libros compoſuiſſe nomine *Zoroaſtris*, *Hermetis*, aliorumque magnorum priſci ævi virorum. Exhibet etiam ex *Jamblicho* tum ſyſtema Theologicum hujus ſectæ antichriſtianæ *p. 557 ſeq.* tum ſyſtema doctrinæ moralis *p. 574 ſeq.* Progreditur inde ad ſucceſſores *Plotini*, de iisque criticam expromit hiſtoriam, de *Amelio* videlicet, *Porphyrio*, *Jamblicho*, *Ædeſio*, *Euſtathio*, ejusque uxore, *Soſipatra*, *Antonino*, *Euſebio Mindio*, *Maximo*, *Chryſanthio*, *Eunapio*, (quem, ipſum huic ſectæ addictum, ſuperiorum vitas deſcriptas reliquiſſe docet, ſed fabulis mendaciisque refertas,) *Hierocle*, *Plutarcho*, *Syriano*, *Proclo*, *Marino*, *Iſidoro Gazæo*, *Hypatia*, Philoſopha, & *Damaſcio*. Præcipue de *Porphyrio* longus eſt & *Jamblicho* & *Maximo* & *Hierocle* & *Proclo* & *Iſidoro*, ejusque conjuge, *Hypatia*. Nec omittit Imp. *Julianum*, ſed juſtam exhibet de philoſophica ejus religione & hiſtoriam & epicriſin. Venit hinc ad Peripateticos hujus ævi, *Soſigenem*, *Boethum Sidonium*, *Nicolaum Damaſcenum*, *Xenarchum*, *Athenæum*, *Alexandros Ægeum* & *Aphrodiſæum*, (quorum hic novum caput ſectæ *Ariſtotelicæ*,) *Dexippum*, *Themiſtium*, *Olympiodorum*, & *Simplicium*: diſſerens ad ultimum de variis methodis, quibus tractata hoc temporis tractu fuerit Philoſophia *Ariſtotelis*, *p. 953 ſeq.* Sequuntur Cynici ſub Imperatoribus Romanis eminentiores, *Muſonius Babylonius*, (quem Cl. Autor docet perperam a quibusdam non diſcerni a *Muſonio* Stoico,) *Demetrius*, *Oenomaus*, (quem tamen non ſine omni dubitatione hanc in ſocietatem refert,) *Demonax*, *Creſcens*, *Peregrinus*, & *Salluſtius*. Stoicæ ſectæ cur his temporibus tam multi nomen ſuum dederint, præfatus,

colle-

Digitized by Google

collectam e veteribus monumentis hiſtoriam recitat de *Athenodoro*, *Cornuto*, *Muſonio*, *Chæremone*, *Epicteto*, *Seneca*, (de quo Philoſophorum pari eximio longior eſt,) *Dione Chryſoſtomo*, *Euphrate*, *Sexto*, & Imp. *M. Aur. Antonino*, de quo a *p. 1186* diſſerit usque ad *p. 1247*. Nec *Epicureis* caruit hoc temporis intervallum. Hic igitur videas *Celſum*, *Plinium*, *Lucianum*, & *Diogenem Laertium*: quem tamen ſummo jure inter Philoſophos referri negat, adeoque aliorum potius, quam ſuum, ſecutus judicium, hic loci deſcribit. Ultimum locum dedit Cl. Autor Scepticis ævi hujus, quorum ſecta ſuos habuit magiſtros usque ad tertium ſeculum Chriſtianum: inter quos tamen unus tantummodo libros de hoc philoſophandi genere conſcripſit publicavitque *Sextus Empiricus*. Et hæc ſunt hujus Tomi argumenta. Nondum vero, ut jam ſupra diximus, hoc pacto finita eſt hæc Hiſtoriæ Philoſophicæ periodus omnis, ſed proximo Tomo (quem quin cupide exſpectent plurimi, non eſt, quod dubitemus,) eruditiſſimus Autor pertractabit Philoſophiam Judæorum tum *Cabbaliſticam*, tum *Ariſtotelicam*: Philoſophiam item Chriſtianorum ad nonum usque Seculum.

ARBORETI SACRI PERFECTIORIS SPECIMEN, ſiſtens Laurum ex omni antiquitate erutam; Autore D. JO. GERARDO WAGNERO, Medico Lubecenſi.

Helmſtadii, apud Paul. Dieteric. Schnorrium, 1732, 8. Pl. 13.

ETſi *Arboretum ſacrum* jam edidit *Jo. Meurſius* filius, itemque *Jo. Henricus Urſinus*, multaque de lauro *Paſchalius* congeſſit in ſuo *de Coronis* Opere, ac *Jo. Bodaus* in *Commentar. ad Theophraſti Hiſtoriam plantarum*; Noſter tamen doctiſſimus Autor, Cl. *Wagneri*, Phyſici & Mathematici Helmſtadienſis, filius, longum ſibi ab his relictum eſſe ſpicilegium, ſentiens, præſentem libellum concinnavit jure meritoque.

toque. Duos autem digessit in libros, quæ in vetustis reperit monumentis, priore agens *de usu lauri sacro*. Hic primo *Capite*, quis Apollo ille sit, cui laurus sacra, disquirit, ac, rejectis fabulis, censet, hominem quendam, nomine Apollinem, insigni lauri usu inclaruisse, quo inter Deos relato, factum esse, ut ipsi arbor ista sacraretur. Hinc erudite ostendit, non solum imaginem Apollinis lauro ornatam fuisse, sed & templum ejus laureis corollis circumdatum, imo id everri solitum lauri frondibus. Nec vero solum Apollinem sive Phœbum, sed alios quoque Deos lauro fuisse ornatos, docet exemplo Jani, Vestæ, & Æsculapii. *Cap. 2* differitur de usu lauri in Pythia vate aliisque sacerdotibus; *Cap. 3* de usu lauri cum in consulendo Apolline, tum in sacris aliorum Deorum; *Cap. 4* de usu lauri in sacrificiis; & *Cap. 5* de lauri usu in festis Apollinis, Jani, Junonis, aliisque. *Altera* hujus libri *Sectio* est de vaticinatione per laurum; *tertia* de lauro fascinationum & instrumento & remedio; *quarta* de lauri usu apud Poetas; & *quinta* de lauro cum victorum, tum Poetarum, præmio. *Secundus Liber* civilem persequitur lauri usum per plures *Sectiones*: quarum *prima* sistit Cl. Autor considerationem lauri physicam, duce *Plinio* aliisque factam; *altera* usum lauri medicum, itemque effectus lauri sympatheticos & antipatheticos. Utrobique Cl. Autor veteres tantum autoritates producit, non nisi antiquam scilicet exhibens lauri historiam. *Sectio III* continet usum lauri militarem. Agitur itaque hic de laureis coronis militum, de lauro deditionis atque induciarum indicio, de literis laureatis victorum, de manibus laureatis. *Sectio IV* exhibet lauri usum in triumphis, item in spectaculis & ludis. *Quinta* agit de Principibus lauro coronatis, de laureatis Imperatorum foribus, de fascibus & lictoribus laureatis. Quæ sequuntur, tres *Sectiones* e priscis monumentis docent, quis lauri fuerit usus in conviviis, in nuptiis, & in funeribus.

LAURENTII REINHARDI SYNOPSIS Philosophiæ Moralis.

Vina-

Vinariæ, 1732, 8.

Pl. 13.

CUm Cl. Autoris *Philosophia prima*, itemque *Logica*, egregium commodum adhuc juventuti in meliores incumbenti literas attulerit; ex clementissimo mandato Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis hanc *Moralis Philosophiæ Synopsin* confecit: in qua veritates præcipuas secundum principia *pii, honesti, justi, decori*, & *prudentiæ*, ita explicuit, ut nitor elegantioris latinitatis ubique appareat. Complectitur itaque hic libellus etiam primaria *Politices* capita: in qua doctrina *de prudentia imperandi* & *de prudentia militari* historicis exemplis perspicue est illustrata. Præmisit utili Opusculo Commentationem *de fatis Moralis Philosophiæ*, lectu utique dignam. Leges divinas positivas universales exsistere, negat & pernegat.

Der erläuterte Grund-Text vom Prediger Salomo.

h. e.

TEXTUS ORIGINALIS AD ECCLESIAsten Salomonis versione ac notis M. CHRISTIANI FRIDERICI BAUERI illustratus.

Lipsiæ, impensis Jo. Christiani Martini, 1732, 4.

Alph. 2.

INprimis boni interpretis est propria veri inquisitio atque investigatio. Quare diu multumque S. Codicis amantissimi exoptarunt, ut Hebraicæ veritatis ratio tam accurata pervestigatione philologica excoleretur, quam profani scriptores doctissimorum Criticorum notis illustrati suas eruditis delicias repræsentant. Omnino enim cum S. Reverend. *Læschero* ex ejus Præfatione in caussas linguæ Hebrææ dolendum & inter Satanæ stratagemata numerandum est: *Hebræum idioma longe minori cura, ingeniorum vi ac sagacitate, tractari,* *quam*

quam Græcum & Latinum. Utinam unicus, qui nobis superest, liber vere Hebræus, quantum ad genium linguæ stilique rationem, & ea, quæ criseos philologicæ sunt, ea diligentia atque accuratione pertractatus esset, qua Theocritum, Laertium, & Persium, Casaubonus, Plinium Harduinus, Hesiodum Clericus, pervestigarunt. Operam itaque satis laudabilem Rev. Autor suscepit, illustrando Ecclesiasten, penitiori linguæ & accentuationis Hebraicæ cura. Textus originalis, punctis instructus, & στιχηρῶς scriptus, seu ex accentuum distinctivorum observatione in portiunculas divisus, in una columna legitur; in altera autem, qui sensus ex Hebraico idiomate sit efferendus, per appositam versionem Germanicam communicatur. Textui subjunctæ sunt notæ Germanicæ, quæ justas sibique constantes versionis suæ rationes, ex linguarum natura, argumenti indole, & tenacibus contextus vinculis, petitas, continent. Totum etiam Ecclesiasten, ut perpetuam Salomonis orationem, ad eam sensus & cohærentiæ conditionem perducit, ut Salomonem nihil nisi sua sapientia dignum optimeque cohærens perorasse, ex jugo antecedentium & consequentium scrutinio constet. In præmissa enim introductione ad Ecclesiasten probatur, hunc librum esse solennem Salomonis orationem, quam habuit post Jerobeami fugam in Ægytum, cujus scopus & argumentum eo abeat, ut in vanissimam hominum vitam animadvertat, & vanitatibus i. e. vanissimis hominum studiis opponat officiorum præcepta, tanquam יתרון meliorem vivendi rationem, seu summum hominis officium. De quibus tamen omnibus ut non nostrum, sed eruditorum, sit judicium, specimen novæ Ecclesiastæ versionis, ab Autore Latino etiam idiomate adornatæ, & benevole nobiscum communicatæ, his *Actis* inserere juvabit.

Ecclesiastæ Cap. I v. 1: Hæc est oratio Ecclesiastæ, filii Davidis, Regis Hierosolymis. *v. 2* O vanissima hominum studia! inquit Ecclesiastes, o vanissima hominum studia! quam vana sunt omnia ista! *v. 3* Quid itaque factu melius esset homini? quis labor laborum ejus omnium est is, quo sub hoc sole se occuparet? *v. 4* Utpote ubi pereunte generatione

ratione una, succedit & altera, ut terra sic tempus suum nobis absconditum persistat. *v. 5* Oriente etiam aut occidente sole, locus datur, cui id convenit, sive exæstuet, sive exoriatur mane, versatur ibidem. *v. 6* Quod si a nobis annuo cursu recedit, est pro meridionalibus regionibus; quod si circumeundo revertitur, est pro septentrionalibus. Prout autem sol circumeundo revertitur, etiam ventus mutatur; & secundum ipsius vicissitudines aer revertitur. *v. 7* Omnium fluviorum est, ut ad mare decurrant; & maris, ut non superabundet. Ad quem locum fluviis fluendum est, in eundem etiam fluendo revertuntur. *v. 8.* O lassa autem hominis negotia! o virum orationis facultate non usurum! o oculum non satis visurum! o aurem ex auditu non satis perficiendam! *v. 9* Et quid est, quod jam sit? idem, quod erit amplius. Et quid actum est? idem, quod paragetur amplius; nec omnis erit renovatus sub hoc sole. *v. 10* Licet sit ipse λόγος, qui dicturus est, ecce qualis sit novus homo, erit tamen, ut præsenti, sic etiam subsequentibus seculis, idem, quod a nobis perpetratur. *v. 11* Nulla resipiscendi memoria fuit majoribus, & posteris, qui jam sunt, etiam est nulla, æque ac nulla erit iis, qui ultimis erunt temporibus. *v. 12* Ego Ecclesiastes fui Rex Israelis Hierosolymis. *v. 13* Et converti animum meum ad disquirendum & pervestigandum sapientissime, quod attinet omne, quod homines sub cœlis factitant, cum prava sit occupatio, utrum Deus ita constituerit hominibus, ut in ea sese occupent. *v. 14* Consideravi itaque omnia, ut peraguntur sub hoc sole, negotia, & ecce omnia ista erant vanitas & spiritus infirmitas. *v. 15* Siquidem curvatum a me non haberi poterit pro recto, nec numerari, quod deficit. *v. 16* Quamvis egomet ipse ex animo mihi hæc proponerem, dicens: quid mei est officii? ecce magni faciam & adaugebo sapientiam præ omnibus, qui mecum degunt Hierosolymis. Ideo enim cor tuum multum sapientiæ & scientiæ perspicit. *v. 17* Ergo omnem nunc applicabo animum meum ad efficiendum, ut tam sapientiam pernoscant, quam stultitiarum ac astutiarum cognitionem habeant. Sed animadverti tamen,

quid hic etiam defatigatum reddat ſpiritum. *v. 18* Quia quo plus eſt ſapientiæ, eo plura animus inveniet ægre ferenda, & ſcientiam aucturus, quia ſibi augebit dolores.

Cap. II v. 1: Ideo hæc animo agitabam meo: agedum principem me geram in lætitia, tu igitur bono ſis animo. Ecce autem etiam hoc erat vanitas. *v. 2* Riſui potius dicendum exiſtimo, reddis inſipientem; & lætitiæ, quid eſt, quod facis? *v. 3* Quotiescunque igitur animadverto in animo meo cupiditatem, quæ carnem meam ad vinum alliciet, o tunc cor meum ad ſapientiam ſum appulſurus, cum in ejusmodi ſtultitia invenero, donec cognoſcendum eſt mihi, quam bonum ſit iſtud hominibus, quod etiam facerent ſub cœlis, continuis omnis vitæ ſuæ diebus. *v. 4* Effeci, ut magnifica eſſent opera mea. Sic ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas. *v. 5* Feci mihi hortos & paradiſos, in quos fructiferas omnis generis arbores plantabam. *v. 6* Effodiendas mihi curavi aquarum piſcinas ad irrigandum ex illis feracem ligni arborem. *v. 7* Acquiſivi mihi ſervos & ancillas, & ex illis in domo mea prognati, omnes erant mei. Boum ac ovium etiam major mihi eſt poſſeſſio, quam omnibus, qui degunt mecum Hieroſolymis. *v. 8* Collegi mihi etiam argentum & aurum, & quicquid Reges & provinciæ inſtar pretioſi habent peculii. Conſtitui mihi cantores & cantatrices, & quæ ſunt deliciæ hominum, chorearum peritam & peritas. *v. 9* Ad magnificentiam evectus & ampliatus ſum præ omnibus, qui mecum degunt Hieroſolymis, usque eo ſapientia mihi adſtitit adjumento. *v. 10* Nec quidquam, quod reviſere oculi mei deſiderant, ab iis retinui, nec animum meum ab ejusmodi lætitia præcluſi, quin potius animus meus lætaretur de omni labore meo, & hæc foret pars mea de omni labore meo. *v. 11* Sed cum circumſpicio ad omnia opera mea, quæ manus mea fecit, & ad laborem, quo in iis perficiendis defunctus ſum, ecce etiam hæc omnia ſunt vanitas & ſpiritus infirmitas, nec præcipuum meum ſub hoc ſole officium. *v. 12* Quod ſi etiam de futuris circumſpicio, prudentiam cogniturus, adſunt imprudentia & nequitia. O enim hominem ſucceſſurum poſt hunc

Digitized by Google

hunc Regem, utpote quem jam constituunt. *v. 13* Licet vero perspiciam, eam esse præstantiam sapientiæ præ stultitia, quæ luci est præ tenebris. *v. 14* Licet sapiens ut oculos in capite gerens, stultus vero in tenebris ambulent; nihilo minus tamen & ista novi, unum idemque unicuique horum posse accidere. *v. 15* Exinde, licet hæc animo meo cogitare possem: cum idem, quod stulto accidit, mihi etiam accidere cognoscam, cur sapientiæ me dedi, cur continuandi est adhuc animus? tamen alta mente repono, id etiam fore vanitatem. *v. 16* Num sapiens æque ac insipiens non recordetur futuræ & absconditæ æternitatis! num perinde ac præsentibus, sic futuris etiam, diebus omne hoc oblivioni erit traditum? & quid quod? num iste, qui sapiens fuit, moriatur ut insipiens? *v. 17* Ac hæc vita num ideo mihi habenda est odio, quia mihi contrariantur studia & machinationes, quæ fiunt sub hoc sole, ubi omnia ista sunt vanitas & spiritus infirmitas? *v. 18* Et omnem laborem meum, cui sub hoc sole operam dedi, num ideo odio habeam, quod eum relinquam homini post me futuro? *v. 19* Quis scit autem, utrum sapiens futurus sit, an stolidus, & tamen dominaturus est in omnem laborem meum, quo operose & sapienter sub hoc sole defunctus sum? Sed hoc etiam foret vanitas. *v. 20* Quid enim me circumvenirem, animum meum denuo defatigando, circa laborem, quo jam sub sole defunctus sum? *v. 21* Propterea quod ego fuissem homo, qui laborem suum in sapientia, cognitione & dexteritate, perfecisset; homini autem, qui in illo non laborasset, in partem ejus relinqueret; hoc etiam vanitas magnaque malitia foret. *v. 22* Etenim quis talem in omni labore suo animique affectibus se gereret hominem, qualis sequens est sub hoc sole operarius. *v. 23* Qui ita se habet, ut omnes dies sui sint dies dolorum, nec alia ejus occupatio, quam indignatio, ut ne nocte quidem quiescat animus. Etiam hoc esset vanitas. *v. 24* Nonne ejusmodi homini magis conduceret, si cibo potuque fruens, bono esset animo in labore suo? O vero id etiam atque etiam a me considerandum, hoc venire e manu Dei! *v. 25* Alias quis libentior ederet

ret, & solertia uteretur, quam ego? *v. 26* Cum ipse autem homini, in conspectu ipsius bono, det sapientiam & scientiam, imo & lætitiam, peccatori autem molestam det operam colligendi & augendi ea, quæ dein daturus est Deus alteri in conspectu ipsius bono: ergo id etiam (nempe præsumptio bono utendi animo, Deo non largiente sapientiam & gaudium,) erat vanitas & debilitas animi.

Caput III v. 1: Suum cuique rei necesse est tempus terminatum, & opportuna tempestate opus est, ad omnia, quæ sub cœlis molimur. *v. 2* Ubi datur tempus gignendi, at datur etiam moriendi, datur tempus plantandi, at datur etiam plantatum evellendi. *v. 3* Datur tempus occidendi, at datur etiam curandi. Datur tempus diruendi, at datur etiam ædificandi. *v. 4* Datur tempus lachrymandi, at datur etiam ridendi. Datur tempus plangendi, at datur etiam saltandi. *v. 5* Datur tempus, quo lapides abjiciuntur, at datur etiam, quo colliguntur. Datur tempus amplexandi, at datur etiam ab amplexu recedendi. *v. 6* Datur tempus promovendi, at datur etiam perdendi. Datur tempus, quo quid asservatur, datur etiam, quo abjicitur. *v. 7* Datur tempus lacerandi, at datur etiam consuendi, datur tempus silendi, at datur etiam loquendi. *v. 8* Datur tempus amandi, at datur etiam odio habendi; datur tempus belli, & datur etiam pacis. *v. 9* Quid nunc pro optimo eligat homo negotiosus, cujus est, ut sit laboriosus sub hoc sole? *v. 10* Omnem occupationem, quam Deus hominibus subeundam dedit, eo abire cognosco. *v. 11* Si modo quis omnia, quæ facienda sunt, faciat decenter, & suo tempore; tunc etiam cum tempore ex ipsorum animis dabit, licet non sit semper, ut homo directionis divinæ opus assequatur, quomodo ipse Deus suum opus ab initio usque ad finem sit perfecturus. *v. 12* Scio itaque, hac rerum facie nihil esse melius, quam læto esse animo, bonumque operari in hac vita. *v. 13* Siquidem omnem etiam hominem, qui cibo potuque frui, & videre potest, bonum quid omni suo inesse labori, hoc pro dono Dei habere oportet. *v. 14* Scio etiam omne, quod faciet Deus, futurum esse in æternum; ei nihil ad-

addendum esse, & ab eo etiam nihil demendum esse. Hoc autem facit Deus, ut ab ipso timeamus. *v. 15* O! quicquid est, quod fieri oportet, id jam etiam fit: & quidem, quomodo fieri oportet, sic jam accidit! dum Deus eum, quem alii persequuntur, servandum quæret. *v. 16* Si progredior autem, & video, sub sole hinc inde esse locum judicii, quo impietas, & locum justititiæ, quo iterum ea observatur. *v. 17* Tunc ego animo meo cogito, quod justum & impium judicaturus sit Deus. Licet enim hic tempus sit variam explendi libidinem, istic tamen de omni isto, quod factum est, judicaturus est Deus. *v. 18* Item tunc ego in animo meo cogito contra ejusmodi hominum conditionem, quod eos dignoscat Deus, imo quod perspiciat, qui sint illi, qui sibimet ipsis obbrutescent. *v. 19* Quoniam aliquid, quod hominibus accidit, etiam brutis accidit, ut ergo plane unum idemque ipsis accidere oporteat, ut, sicut hæc moriuntur, etiam istos mori oporteret, ut unus idemque spiritus esset ambobus, nec inter hominem & belluam magnum quid interesset, sed omne hoc esset vanitas. *v. 20* Quoniam hæc omnia pereunt, ergo in unum eundemque locum abirent, quoniam hæc omnia sunt facta ex pulvere, ergo hæc omnia ad pulverem redirent. (Sic sunt Syllogismi obbrutescentium sibi hominum.) *v. 21* Utinam vero talis cognosceret, spiritum hominis (ut immortalem) esse adscendentem ad superiora, & spiritum bruti (ut longe inferiorem) esse descendentem infra ad hanc terram. *v. 22* Deinde perspicio etiam, nihil boni expectandum esse ab ejusmodi homine, qui in operibus suis sic indulgebit lætitiæ, quasi nulla alia vitæ ipsius pars, quam hæc tantum. Nam quis ejusmodi hominem eo adigat, ut, quæ post se futura sint, animadvertat?

Cap. IV v. 1: Si progredior consideraturus omnes injuria oppressos, quo rediguntur sub hoc sole, ecce conspiciuntur lachrymæ oppressorum, qui nullum habent consolatorem. Nam cum sit potentia in manu opprimentium eos, nec eis ullus est consolator. *v. 2* Num autem hic celebrem mortuos, qui mortem ideo sibi statim accelerarunt, præ viventibus, qui

vitam duxerunt quam diutissime? v. 3 Aut utrisque præferam eum, qui nondum exstitit, nec, quam malum facinus sub hoc sole perpetratur, vidit? v. 4 Aut id pro labore & dexteritate omnium maxima habeam, cum unus in alterum ira incitatus furit? Id etiam foret vanitas debilitasque spiritus. v. 5 Demens est, qui suis vacabit manibus, altero ejus carnem devoraturo. v. 6 Licet etiam melius sit id, quod unam tantum volam replet, pacate autem tenetur, quam quod utramque manum replebit cum molestia & animi mœrore conjunctum. v. 7 Progredienti mihi ulterius, ulteriores etiam se conspiciendas præbent vanitates. v. 8 Est cælebs quidam, socio privus, cui nec filius nec frater est, & tamen modum laborum suorum nescit. Cujus vero in gratiam sic laborarem, ut ab omni bono meum præcluderem animum. Etiam hoc foret vanitas malaque occupatio. v. 9 O quam meliori fruuntur conditione bini, quam singuli, si combinatorum labores sic comparati, ut lucrum ex iis sit faciendum. v. 10 Horum enim cadentem alterum alter eriget. Væ autem unico, si ceciderit, cui erigendo nullus est secundus. v. 11 Pari modo duo concumbentes concalescent invicem. Unico autem quantum calefiet? v. 12 Quantopere etiam unicus se corroboret, duo tamen prævalebunt ipsi. Triplicatus vero funis non tam facile disrumpetur. v. 13 Interim etiam puer egenus, si modo sit sapiens, antistare poterit Regi veterano, ac tam stulto, ut amplius præmoneri nolit. v. 14 Quia non minus iste ad regendum ex captivorum numero exire, quam hic in regno suo depauperari, & pueri loco haberi potest. v. 15 Licet autem conspicerem, omnes tunc sub sole viventes isti se associare puero, hujus in locum successuro; v. 16 Nec populi, qui hac in re omnibus præiret, ineundum esse numerum, postremo tamen posteri ipsius non sunt gavisuri; ut ita hoc etiam sit vanitas & afflictio spiritus. v. 17 O custodi igitur pedem tuum, ac si frequentares templum, & auscultandi sis proclivior, quam sacrificium stultorum offerendi; sunt enim, qui nesciunt, se facere malum.

Sufficiant hæc iis, qui rationem concinnam atque accuratam

ratam interpretationis hujus noſſe cupiunt; ſunt enim reliqua ſimili ſtudio & induſtria compoſita, dignaque omnino, quæ loco opportuniore olim S. Rev. Autor in uſum juventutis, cui ad cognitionem Scripturæ ſacræ duce opus eſt, expromat.

ELOGIUM JOANNIS HÜBNERI, Lycei Hamburgenſis Rectoris.

PAtrium ſolum, quod *B. Hübnerus* primum naſcens attigit, *Tyrgavia* fuit, locus Zittaviæ vicinus, hoc cive dignus commemorari, licet alioqui non magis fortaſſe celebris, quam Stagira Macedoniæ fuiſſent, niſi *Ariſtotelem* Philoſophum protuliſſent. Ne igitur quærendi laborem hominibus præberet, Zittavia-Luſatum ſe Noſter ſcripſit, hanc quoque gratiam rependens ſuæ Zittaviæ, quæ pueritiam ejus & adoleſcentiam benigne enutrivit. Parentes, quibus editus fuit A. C. 1668 d. 16 Cal. Maji, honeſti, ſed non adeo lautæ conditionis, *Joannes Hübnerus* & *Chriſtina Staubia*; quandoquidem avus, *Elias Hübnerus*, propter religionis cauſam profugus e Bohemis, re familiari ſatis locuplete relicta ac valere juſſa, Tyrgaviam ſe contulerat A. 1654. Fratrem juniorem natu, *Chriſtianum Hübnerum*, Conrectorem Scholæ Martisburgenſis, Noſter dilexit unice, præmaturaque morte ereptum, atque eodem, quo conjux fratris, die 20 Jun. A. 1713 extinctum, acerbe luxit. Tirocinia ſtudiorum poſuit Zittaviæ, in ſcholam publicam datus a parentibus ab anno ætatis undecimo, in qua per claſſium gradus, probata magiſtris induſtria, ad annum vigeſimum primum usque perduravit, præceptoribus uſus fideliſſimis, tum aliis, tum *M. Curtio*, & *Adamo Erdmanno Miro*; præcipue autem celeberrimo illo ac de re ſcholaſtica longe præclariſſime promerito, *Chriſtiano Weiſio*, cui doctori ac hoſpiti ſuo ſemper plurima debere ſe per omnem vitam præ ſe tulit, & cujus etiam memoriam & elogium ipſe ante paucos annos in cathedra Joannei publice celebravit Oratione ſingulari. Non immatura igitur ſtudia in Academiam propulſurus, ſed probe paratus & idoneis inſtructus

ctus subsidiis, & commendatione *Weisii* sui ornatus, venit Lipsiam A. 1689, ubi, cum in Philosophicis disciplinis ab optimi *D. Valentini Alberti* ore pependisset, in Historicis auscultasset viros doctos, *Ottonem Menckenium* & *D. Christianum Gothofredum Franckensteinium*, deinde animum ad sacra applicans studia, frequentavit lectiones Theologorum meritissimorum, *Thomæ Ittigii, Gottlobii Friderici Seligmanni, Joannis Güntheri*, & *Joannis Schmidii*. Magistri auctus titulo & juribus, inter Candidatos XXXIV A. 1691 hoc egit inprimis, ut docendo disceret magisque proficeret. Itaque Collegia nec unius generis nec infrequentia habuit, quibus juvenes ingenuarum artium studiosos, ad Oratoriam, ad Poesin, ad Geographiam, ad Historiæ latifundia, & ad civilem disciplinam, monstrari sibi viam cupientes, non per ambages circumduceret, sed certa ac probata docendi ratione brevissimum tramitem præiret. Ex Disputationibus sive speciminibus, quæ circa idem tempus edidit, publicis, duo maxime memoratu digna sunt, unum *de Dilemmatibus Politicorum*, A. 1691, & alterum *de Prudentia ex historiarum lectione comparanda*, A. 1693, utraque Lipsiæ, edita, publiceque ventilata. Ad Recturam inde vocatus Lycei Martisburgensis A. 1694, post anni spatium connubio junxit se per triginta annos stabili cum virgine lectissima, *Anna Sibylla*, filia tertio genita Theologi Lipsiensis celebratissimi, *D. Joannis Olearii*, cumque illa ita vixit concordi felicitate, ut in Dedicatione Metaphraseos librorum *Kempisianorum*, quam memoriæ ejus sacram esse voluit, profiteatur, nunquam sibi ab illa datam esse ansam ullam mœroris, nisi semel & acerbissimi illius quidem, quem d. 6 Cal. Mart. A. 1726, ætatis quinquagesimo secundo, afflictus obitu ejusdem, persensit. Ex hoc conjugio quinque suscepit liberos: 1) *Joannam Sibyllam*, quam A. 1725 nuptiis locavit felicibus Viro S. Rev. *Philippo Friderico Hane*, S. S. Theol. Doctori, ejusdemque & Historiæ Ecclesiasticæ ac Civilis Professori in Academia Kiloniensi celeberrimo, duarum ex hoc conjugio neptium uniusque nepotis avus, *Joannæ Elisabethæ*, *Annæ Benedictæ*, sed quæ

post

post anni & dimidii brevem moram in cœlum evocata desiderium Avo & Parentibus reliquit,) & *Stephani Gottlieb Hanie*; 2) *Sophiam Elisabetham*, A. 1719 nuptam nobilissimo Bibliopolæ Lipsiensi, *Joanni Gottlieb Gleditschio*, filiæque ex eo matrem unicæ, adhuc superstitis, *Joannæ Sophiæ*, sed in flore ætatis extinctam Lipsiæ A. 1721; 3) *Joannem Hübnerum*, J. U. Licentiatum, & variis jam ingenii felicis monumentis in lucem editis per vestigia clarissimi parentis strenue incedentem, majoraque etiam promittentem & luculentiora; 4) *Christianam Fridericam*, & 5), mox, postquam in lucem hanc susceptus esset, iterum defunctum, *Benedictum*. Nunc ad illud tempus est deveniendum, quo, cum a Rectura Joannei S. Rev. *Fabricium*, ejus ipsius precibus permoti, Amplissimi Scholarchæ consensissent tandem dimittere, &, quod unice desiderabat, soli Gymnasio operam suam ut addiceret, benignissime concedere, de cooptando in locum ejus novo Rectore cogitarunt. Quo facto doctrinæ meritorumque fama præ ceteris commendatus illis *B. Hübnerus*, electus die 7 Jan. A. 1711, introductus autem solenniter est die 13 Junii, Venerando sacri Ministerii tunc Seniore, *D. Jo. Volcmaro*, verba faciente *de Sanctorum studiis profanis*, cujus Orationem *Hübneriana de Scholis bene constitutis* proxime excepit. Huic præluserat Programmate lepido, de pariter fugiendis vitiis duobus adversis inter se & extremis utrinque, reique scholasticæ pestibus duplicibus pariter exitiosis, *Galantismo* & *Padantismo*, quæ utraque certissime ad communem scopum ignorantiæ collineant, pariter ineptos homines reddunt & infelices. Si quis vero dexteritatem consideret & merita *B. Hübneri*, quibus præcipue enituit, atque inter scholarum moderatores innumeros velut lumen eluxit, ingentemque sibi comparavit famam, hæc duo inprimis in eo admirabitur, primo quidem loco aciem penetrandi rerum nexus, notandi ordinem, momenta & partes omnes observandi distinguendique, ut, quemadmodum Cel. Marpurgensium Philosophus, *Christianus Wolfius*, a) *intelle-*

a) In Horis subsecivis A. 1729 Trimestri brumali p. 107 seq.

ctum ſyſtematicum in nonnullis viris magnis reperiri nuper obſervavit, ita *B. Hübnero* noſtro *intellectum methodicum* tribuere ſummo jure debeamus; qua in parte ſingularem fuiſſe ejus ſolertiam ac dexteritatem, omnia ejus ſcripta loquuntur. Alterum eſt, quod ea, quæ plana & ad diſcentium captum apta methodo digeſſit, lepide & vivide, & mira perſpicuitate, proponere conſueverit. In nullum ſtudiorum genus tanta exſtant *B. Hübneri* noſtri merita, quam in Geographicum, Hiſtoricum atque Genealogicum. Atque, ut de *Geographico* primum dicamus, quantum ille unus contulerit, ut, quam ille tanto faciliorem reddidit pulcherrimam utiliſſimamque diſciplinam, a longe pluribus intra & extra Germaniam libentius coleretur, atque adoleſcentibus colenda etiamnum commendetur, hinc licet conjecturam facere, quod Compendium ejus Geographicum, quod ſine nomine Autoris, præmiſſam habens Præfationem *Chriſtiani Weiſii*, prodiit primum Lipſiæ 1693, 12: *Kurtze Fragen aus der neuen und alten Geographie, zum guten Fundament der curieuſen und politiſchen Wiſſenſchafften bequem und deutlich eingerichtet*, & nomine *Hübneri* ſextæ demum editioni præfixo A. 1696, ab eo tempore Lipſiæ non modo toties prelo iterum ſit ſubjectum, emendatius etiam ac plenius, ut tricies & ſexies Germanice recuſum, & per centies mille exempla amplius diſtractum conſtet, ſed etiam in plures exſtet translatum linguas, *Belgicam* b) inprimis, *Gallicamque*, & ab *Antonio Chiuſole* c) in *Italicam*, & in *Suecicam* a M. *Canuto Nicolao Lenæo*, d) quin, ſi vera ad nos fama pervenit, a neſcio quo in *Ruſſicam*. Præterea quid non ad hoc ſtudium *Hübnerus* adjunxit commodi ac ſubſidii, excogitato mapparum Geographicarum genere, in quibus tirones nomina omiſſa locorum ex ſolo regionum mariumque ac fluminum ſitu notare jubentur; unde natus *Atlas methodicus*, explorandis juvenum profectibus in ſtudio Geographico ad

b) Boekſaal van Europe A. 1706 T. II p. 521.

c) Giornale de' letterati d' Italia T. XXVI p. 491.

d) Holmiæ 1727, 8.

Digitized by Google

ad methodum *Hübnerianam* accommodatus a *Jo. Baptiſta Homanno*, Noribergæ, 1719, fol. Neque omittendum ſtudium ſingulare magnæque utilitatis pariter & amœnitatis, quo docuit curavitque chartas Geographicas ita coloribus diverſis illuminari ac diſtingui, ut uno ſtatim obtutu ditiones diverſæ diverſarumque ditionum limites, etiam ubi ſunt, ut in Germania, mirum in modum permixtæ ac multifariæ, diſtingui facili negotio & accurate queant. Quod inſtitutum ſuum perſpicue expoſuit in libello, qui inſcribitur: *Jo. Hübners Nachricht von den Land-Charten, welche unter ſeiner Aufſicht in Hamburg illuminiret werden*, 1718, 12. Edidit etiam aliquot annis interjectis Deſcriptionem Muſei ſui Geographici, ſive ſelectus pulcherrimi & divitis copiæ meliorum chartarum Geographicarum, ex omni collectarum Europa, & digeſtarum in varios Atlantes, pro cujusque emtoris captu vel re familiari majores minoresque, mapparum XVIII, XXV, XXX, XL, L, LXXV, C, CLX, CC, atque ita ad mille usque: *Ausführliche Nachricht von dem Hamburgiſchen Muſeo Geographico, Hamburg, 1722, 12.* Denique ipſius laudabili curæ & inſtitutioni debemus, quod *Hübnerum* nobili & cognomine in filio videmus redivivum, a cujus induſtria & præclaro ingenio majora etiam & ampliora pollicetur ſibi ut Hiſtoricum & Genealogicum ſtudium, ſic res Geographica; cujus rei fidem certam fecit, ſpecimenque jam illuſtre edidit in Volumine triplici plenioris Geographiæ, in cujus Parte ſecunda profitetur, ſe ad eam adornandam uſum eſſe Collectione Chartarum Geographicarum ſelectarum 1300. Non minora B. Viri merita ſunt in omnem *Hiſtoriam*, ſive quatenus ejus primæ lineæ ducendæ memoriæque imprimendæ ſunt, ſive quatenus præcipuæ notandæ rerum converſiones, & veluti lapides ac termini limitesque in uniuscujusque gentis hiſtoria obſervandi, & hiſtoriæ ipſæ diverſarum periodorum, ætatum & gentium, diſcernendæ invicem diſtincteque conſiderandæ. Quibus in rebus omnibus nemo reperitur, qui tam facili methodo & ordine tam perſpicuo & tam plene hæc tradiderit ante *Hübnerum* noſtrum, in Opere poſt primam

Digitized by Google

editionem ab A. 1697--1707 vulgato primum decem ſpiſſis in minori forma Voluminibus, toties exinde recuſo, quod inſcripſit: *Kurtze Fragen aus der Politiſchen Hiſtoria bis auf gegenwärtige Zeit continuiret.* Singulis Tomis Introductio ſive Epitome brevis præmiſſa eſt, commendanda inprimis tironibus, & memoriæ perquam utile ſubſidium, repetitum etiam luculentius Tomo decimo, qui compendium hiſtoriarum totius orbis exhibet ordine, delectu, disjunctione, copia, brevitate, ac perſpicuitate, incomparabile. Ut ſunt varia hominum ingenia, variæ animorum inclinationes, aliis methodus erotematica per quæſtiones & reſponſiones ſingula perſequendi diſplicuit, aliis tamen eadem mirifice probata, & ad perſpicuitatem & res ſingulas diſcernendas viſa eſt non parum momenti afferre. Fuerunt ſeveriores cenſores, qui in deſcribendis ſingulis non ſemper accuratum notarent, vel vitio verterent, quod fabulis interdum videretur potius oblectare lectorem, quam de vere geſtis inſtruere. Quibus reſpondere licet, ſi teſtes, quibus uſus fuit, conſulantur, pauciora fortaſſe eſſe B. Autoris peccata, quam Ariſtarchis illis viſum, deinde in illa varietate illoque diſſenſu ſcriptorum dandam eſſe veniam antiquitati, dandam fabulis quoque, ita narratis tamen, ut plura transſcribi ab Autore, quam credi, facile appareat, ut a maximis Hiſtoricis ſemper eſt factum, quibus, ut *T. Livio*, nec affirmare, nec refellere, vulgatas ejusmodi & ab hilaritate legentium admiſſas narrationes in animo fuit. Præterea non venditatur hoc corpus Hiſtoriæ omnibus numeris abſolutum, cui addi nihil, in quo perfici nihil poſſit, neque per Compendium hujuſcemodi tironum uſibus accommodatum aptiſſimumque prohibetur, qui cupit & poteſt, ipſos accedere fontes & haurire, uberioremque & ſolidiorem ſingulorum notitiam ſibi comparare. Magna interim laus utiliſſimo huic Operi ejusque Autori merito integra manet, quam magis etiam propriam ſibi aſſeruit editis ſubinde *Supplementis* ſedecim, quibus Quæſtiones ſuas Hiſtoricas, Genealogicas, & Geographicas, ab Anno 1708 in Annum 1723 continuavit. Quam multorum tulerit ſuffragia, præter iteratas edi-

editiones oſtendit, ne alia jam memoremus, verſio Belgica, e) cujus primus Tomus lucem vidit Lugduni Batavorum A. 1719, 8, & *Caſparis Diebolti* Opus, *Hiſtoriſche Welt*, editum Tiguri A. 1715, 4, ex *Hübneri* Quæſtionibus Hiſtoricis totum expreſſum, ut Autor ipſe non abnuit, profeſſus, ſe iisdem valide ac potenter uſum fuiſſe, *daſs er ſich derſelben kräfftig bedienet habe.* Non defuere, qui Autores ſuis quosque locis in Quæſtionibus Hiſtoricis laudatos deſiderarent, quod *Hübnerus* quidem inſtituto ſuo parum accommodatum exiſtimans, de induſtria facere omiſit. De tironum enim profectu ſolicitus ac memoria, gnarusque, quod, ex veteri proverbii fide, *diſcentes oportet credere*, minus neceſſarium eſſe exiſtimavit, Autorum nominibus, quod facile ipſi fuiſſet, Operis ſui margines onerare. Ut tamen lectoribus ſuis hac etiam in parte ſatisfaceret, præcipuosque oſtenderet fontes, in omni genere hiſtoriarum conſulendos ab iis, qui ad altiora progredi cuperent, aliud condidit Opus hiſtoricum literarium, ſimiliter, ut Quæſtiones hiſtoricæ, Voluminibus decem diſtinctum in forma duodecima, (niſi quod nonnulla etiam exempla latioribus marginibus in quarto ordine excuſa ſunt) ab A. 1715 ad A. 1729, conſtans *Centuriis decem*, ſive notitia ſcriptorum ſelectorum hiſtoricorum omnis ætatis & gentis mille, Indiceque accuratiſſimo Autorum & materiarum. Titulus Operis eſt: *Hamburgiſche Bibliotheca hiſtorica, der ſtudirenden Jugend zum beſten zuſammen getragen.* Quod, licet nomen *Hübneri* non præferat, tamen, præter paucas amicorum obſervationes, totum ejus induſtriæ debetur, & non minus ab amœnitate ſtili proprioque ipſi cultu ac nitore ſe commendat, quam obſervationum copia, delectu atque accuratione, ſtudioſis hiſtoriarum neutiquam videbitur negligendum eſſe. Debent etiam hoc loco memorari a nobis Præfationes, quibus plures editiones duplicis Lexici ornavit *Hübnerus*, unius quidem illius omnium excepti plauſu, & duodecies amplius repetiti typis, quod inſcribitur *Reales Staats-Zeitungs-und Converſations-*

e) Maendelyke Uittreckſels A. 1719 Jul.

Lexicon, Lipſ. A. 1704, 1706, 1708, 1708, 1709, 1711, 1713 &c. 8, & alterius, cui titulus: *Curieuſes und reales Natur Kunſt-Berg-Gewerck-und Handlungs-Lexicon*, Lipſ. 1712, 1714, 1717 &c. 8; quorum prioris Lexici ipſius cum Autorem *Hübnerum* præter rem feciſſet, & varia in illo & in *Hübneri* ſcriptis acerbius reprehendiſſet Autor libri: *Gründliche Anleitung zur Deutſchen Staats-Kunſt*, 1710, 8, operæ pretium eſt videre, quomodo hunc adverſarium repreſſerit, ab omni alioqui alios in ſcriptis ſuis laceſſendi libidine alieniſſimus, in ſcripto brevi, Lipſiæ A. 1710, 12, edito: *Abgenöthigte Vertheidigung ſeiner herausgegebenen Schrifften, wider die unbillige Cenſur, welche ſich Herr J. B. M. (Jo. Burch. Majus) angemaſſet hat.* In ſtudium *Genealogicum* præcipua *Hübneri* merita facile agnoſcas, ita, ut, cum primum modo Volumen Tabularum in lucem edidiſſet, jam eruditis viſus ſit ſe ipſum ſuperaſſe. Tribus autem Opus ejus Genealogicum Voluminibus conſtat & *Tabulis mille.* Primum Volumen excuſum jam quater, A. 1708, 1712, 1719 & 1725, familiis Regum dicatum Principumque, Tabulas 333 continet, alterum A. 1727 itidem 333, & tertium A. 1728 Tabulas 334, utraque Comitum gentes perſequuntur. Jungendus his Tabulis libellus, itidem ſæpius recuſus: *Kurtze Fragen aus der Genealogie, zur Erläuterung der politiſchen Hiſtorie.* In *Oratoria*, ſicut in carmine quoque, non diffitebatur *B. Hübnerus*, Præceptoris ſui deſideratiſſimi *Weiſii* legere ſe veſtigia, & nativam facilitatem leporemque illius imitari, quod & in Latinis Orationibus & in vernaculis ſcriptis perpetuo teſtatum fecit. Latinas ejus Orationes nullas typis exſcriptas meminimus, ſed, quas e cathedra ſcholaſtica in utroque Jubilæo A. 1717 & 1730, & quas præter inauguralem A. 1711 in anniverſariis examinibus viginti habuit, in multorum adhuc animis ac memoria verſantur. Germanicæ autem eloquentiæ ejus ſpecimina plura exſtant edita, una cum Inſtitutione ejus Oratoria vernacula, libello accommodatiſſimo non ſolum tironum uſibus, ſed etiam docentium, avideque emto, ut repetitæ editiones fidem faciunt. Titulus illius Inſtitutionis, quam amico ſuo *M. Godofredo Hofmanno*, meritiſſimo illi de

rectis

rectis adoleſcentum ſtudiis Rectori Laubanenſi, dicavit, hic eſt: *Kurtze Fragen aus der Oratoria, zur Erleichterung der Information abgefaſſet.* Editioni tertiæ A. 1704, 12, primum acceſſit Appendix de uſu harum Quæſtionum. Excerpta vero Oratoria, ſacri etiam pleraque argumenti, comprehenduntur Parte ſecunda, quæ A. 1720, tertia, quæ A.1726, & quarta, quæ A. 1729 typis Lipſienſibus exſcripta legitur. His ſuperiore A. 1730 etiam quinta acceſſit, in qua Reformationis Eccleſiæ Hiſtoria, per B. *Lutherum* feliciter inſtitutæ, pluribus brevibus ſermonibus enarrata traditur. *Latina* ejus *Carmina* pauca vidimus, eaque amœna facilitate, nec deſtituta ingenio; ſed *Germanica Poeſis* multum inprimis *Hübnero* debet, de cujus ſtudioſis præclariſſime promeritus videri poteſt triplici nomine. Nam & præceptorum libellum conſignavit brevem, perſpicuum, juſto ordine & exemplis inſtructum idoneis: & Lexicon compoſuit, pleniſſimum hactenus, & methodo opportuna in Poetarum futurorum uſus ita adornatum, ut alphabetico ordine digeſtæ ultimæ vocum Germanicarum ſyllabæ ad homœoteleuta ſtatim invenienda exhibeantur. Titulus Operis utriusque eſt: *Poetiſches Hand-Buch, das iſt, ein vollſtandiges Reim-Regiſter, nebſt einem ausführlichen Unterricht von den Deutſchen Reimen, Leipzig, 1696, 8.* Tertio ſpecimina venæ ſuæ poeticæ lingua vernacula edidit bene multa & varii generis, characterisque non unius, nec junctim excuſa, ſed quæ produnt felicitatem ejus ingenii pluribus etiam apri, ſi ſtudium & induſtriam in illis parem ponere voluiſſet: quanquam præcipue admiranda ejus videtur poeſis in Metaphraſi *Thomæ Kempiſii*, vulgata Lipſiæ A.1727, 8, in qua nativus & inaffectatus decor certat cum rerum pondere ac ſublimitate. Sed, quod ipſe ſolebat inter amicos dicere, ut ferebat tempus vel aliorum laborum moles, interdum alios patiebatur ſibi profeſtos ac quotidianos verſus excidere, alios, quoties ducebat pretium operæ, feſtos diligentiusque tornatos atque exaſciatos, in lucem dabat. Quod poſtremo loco jam commemoraturi ſumus Opus, hoc inprimis præclariſſime promeritum eſſe de Chriſtiana juventute *Hübnerum* noſtrum, non dubitamus. Eſt autem illud delectus ille 52 Hiſtoriarum Bibli-

Biblicarum ex Veteri, & totidem ex Novo Teſtamento, ita verbis Biblicis excerptarum, ut hebdomadatim parvulorum non modo proponi memoriæ, ſed etiam per quæſtiones additas & poriſmata inculcari animis, & judicium eorundem atque attentio excitari poſſit. Singulis quoque Hexaſticha Germanica, & in recentioribus editionibus Latina etiam, addidit, mandanda memoriæ, & eximiam ſententiam, hiſtoriæque præmiſſæ uſum & applicationem continentia. Hic liber ſub titulo: *Zwey mahl zwey und funffzig auserleſene Bibliſche Hiſtorien*, poſt primam editionem, Hamb. A. 1714, privilegio Ampliſſimi Senatus & commendatione Venerandi Miniſterii Hamburgenſis ornatam, non modo frequenter variis locis formisque recuſus eſt, ſed etiam imitatores plures reperit, & alios ad ſimile ſtudium excitavit, Latine etiam ſtilo non inelegante expreſſus a V. C. *M. Abrahamo Krigel*, Lipſ. 1726, a *Petro* autem *Conrado Monath* centum & quatuor iconibus ære deſcriptis exornatus, Norimb. 1731, 8. Jam nihil nobis videmus ſupereſſe, quam ut ultima beati Viri, & quomodo rebus humanis valedixerit affecto jam corpore & exhauſto viribus, ut vel mutata inſigniter ejus facies ab aliquo tempore omnibus prodebat, paucis exponamus. Pridie Dominicæ *Rogate* poſt prandium adiit templum S. Petri, ubi ſacram confeſſionem editurus ad Venerandum *Bramayerum* acceſſit. Sed Dominica mane, tertio Cal. Maji, antequam templum repeteret, ſacræ Cœnæ futurus conviva, inſultu corripitur apoplectico, qui mox in vehementem narium hæmorrhagiam, atque inde in febrem continuam malignam, non ſine graviſſimis ſymptomatibus, deflexit, cui acceſſit, quod die Maji quarto iteratus apoplecticus inſultus tanto vehementius proſtravit vires, tanto magis morbi auxit vim, ut, quanquam allucente ſubinde qualicunque ſpe recreationis, tamen ultima linea fuerit mors, qua placide extinctus obiit, anima optimo Servatori ſuo commendata, A. 1731 d. 21 Maji, hora ſeptima matutina, annos natus 63, menſem unum, & dies quinque. Qui rei ſcholaſticæ bene cupiunt, hi & jacturam *Hübneri* lugebunt graviſſime, &, ne deſint in poſterum, qui hujus præditi ingenio ſimilem in educanda erudiendaque juventute curam ac laborem ponant, ex animo vovebunt.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. V.

JOSEPHI SIMONII ASSEMANI BIBLIotheca Orientalis Clementino-Vaticana.

Tomi III Pars I & II.

Romæ, typis ſacræ Congregationis de propaganda fide, 1725 & 1728, fol.

Pars I Alph. 3 plag. 19, Pars II Alph. 5 plag. 4.

Quo obſcurior huc usque, nec ex Græcis Latinisque monumentis cognoſcenda fuit vera Eccleſiæ Neſtorianæ facies, eo majorem gratiam ab omnibus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudio deditis iniiſſe cenſendus eſt eruditiſſimus ac ſtupendi laboris Vir, quod, tradita jam præcedentibus duobus Tomis Syrorum Orthodoxorum ac Monophyſitarum hiſtoria, duobus aliis hanc quoque de Neſtorianis agentem complecti voluit. Ac in prima quidem Parte, edito denuo, poſt *Abrahamum Ecchellenſem*, quem multis in locis correxit, Syriaco *Hebedjeſu* Catalogo, ſcriptores Eccleſiaſticos prolixe & accurate recenſet, dum in ipſo Indice non genuinam ſolum lectionem ex MSto Vaticano reſtituit, ſed & nova verſione ac notis egregiis eum ubique illuſtravit. Præmiſſis igitur, Autoris Syriaci ductu, veteris & Novi Teſtamenti, & aliis quibusdam Hebræorum Veterum libris, Scriptores ipſos hoc ordine enumerat, ut Cap. III ſequatur, *Tatiani & Ammonii* Diateſſaron; IV *Dionyſius Areopagita*; V *Clemens Romanus*; VI *Africanus (Julius)*, Epiſcopus Em-

Pag. 4-12.
13.
14.

Pag. 15, 16. Emmaus; VII *Hippolytus*, Epiſcopus & Martyr; VIII *Da-*
17. *maſus*, Papa; IX *Ignatius*, Antiochenus; X *Symmachus*;
18, 19. XI *Euſebius*, Cæſarienſis; XII *Athanaſius*, Alexandrinus;
20, 21, 22. XIII *Baſilius Magnus*; XIV *Gregorius Nyſſenus*; XV *Gre-*
24, 27. *gorius Nazianzenus*; XVI *Joannes Chryſoſtomus*; XVII *Me-*
28, 30. *thodius*, Epiſcopus Olympi; XVIII *Diodorus*, Tarſenſis; XIX
35. *Theodorus*, Mopſueſtenus; XX *Neſtorius*, Patriarcha Con-
37. ſtantinopolitanus; XXI *Theodulus*, diſcipulus *Theodori*;
38. XXII *Aquilinus*; XXIII *Baſilius Cilix*; XXIV *Cyrus*, Epi-
ſcopus Hierapolis; XXV *Irenaus*, Tyrius; XXVI *Philo-*
39. *theus*, liber *Theodoriti* ſic inſcriptus; XXVII *Theodoritus*
41. *Cyri*; XXVIII *Socrates*; XXIX *Titus*, Boſtrenſis; XXX *E-*
42. *raniſtes*, liber *Theodoriti* ſic inſcriptus; XXXI *Theophilus*,
Perſa; XXXII *Eutherius*, Tyanenſis; XXXIII *Epiphanius*.
43. XXXIV *Zenobius*; XXXV *Iſiodorus*, *Lucius*, *Abraham*, &
44. *Job*; XXXVI *Euſebius*, Emeſſenus; XXXVII *Macarius*, Æ-
45. gyptius; XXXVIII *Marcus*; XXXIX *Joannes*, Monachus.
46, 47. XL *Evagrius*, Ponticus; XLI *Iſaias*, Abbas; XLII *Ammo-*
nas, Monachus & Epiſcopus; XLIII *Macarius*, Alexandri-
48, 49. nus; XLIV *Xyſtus*; XLV *Nilus*, Monachus; XLVI *Palla-*
50. *dius*, & *Hieronymus*; XLVII *Joannes*, Apameenſis; XLVIII
51. *Jacobus*; XLIX *Simeon* & *Acacius*; L *Milles*, Epiſcopus &
52. Martyr; LI *Jabachues*, Epiſtola Synodica Patrum occi-
61, 63. dentalium ad orientales miſſa; LII *Ephræm*, Syrus. LIII *Nar-*
66, 613. *ſes*; LIV *Barſumas*, Niſibenus; LV *Abrahamus*, Beth-Ra-
631, 73. banenſis; LVI *Joannes*, Beth-Rabanenſis; LVII *Maruthas*,
75, 81. Epiſcopus; LVIII *Mar Abas*, Patriarcha; LIX *Hananus*,
85. Adjabenus; LX *Aphraates*, Perſa; LXI *Hibas*, *Cumas*, &
86. *Probus*; LXII Diſcipuli *Mar Abæ*; LXIII *Thomas*, Edeſſe-
87. nus; LXIV *Sergius*, Rheſinenſis; LXV *Paulus*, Niſibenus;
88, 98. LVI *Babæus Magnus*, Archimandrita; LXVII *Baol Jeſus*,
100, 103. Abbas; LXVIII *Joſeph*, Huzita; LXIX *Joannes*, Daliathen-
104, 105. ſis; LXX *Iſaac*, Ninivita; LXXI *Jeſujabus*, Gadalenſis;
108, 111. LXXII *Jeſujabus*, Arzunita; LXXIII *Cyprianus*, Epiſcopus
113, 114. Niſibis; LXXIV *Jeſujabus*, Adjabenus; LXXV *Ananjeſus*,
147. Monachus; LXXVI *Michael*, Epiſcopus Huzitarum; LXXVII
Theo-

Theodorus, Epiſcopus Maru; LXXVIII *Gabriel*, Epiſcopus
Hormuzi; LXXIX *Elias*, Epiſcopus Maru; LXXX *Geor-* Pag. 148, 149.
gius, Patriarcha; LXXXI *Gabriel*, Arius; LXXXII *Ananje-* 153, 154.
ſus Haghira, Patriarcha; LXXXIII *Aba*, hoc eſt, *Abraham*,
Caſcarenſis; LXXXIV *Ananjeſus II*, Patriarcha; LXXXV 155, 157.
Mar Aba II, Patriarcha; LXXXVI *Timotheus*, Patriarcha; 158.
LXXXVII *Ephræm*, Epiſcopus Elamitarum; LXXXVIII *Ho-* 163, 164.
nanius, Medicus, filius *Iſaaci*; LXXXIX *Joſue bar Nun*, Pa- 165.
triarcha; XC *Eliſæus*, Commentator, Patriarcha; XCI *Si-* 166, 168.
meon Carmæy; XCII *Surinus*, Commentator, Patriarcha.
XCIII *Barbudbeſcibiada Arabs*; XCIV *Michæas*; XCV *Cyry*; 169, 170.
XCVI *Paulonas*; XCVII *Sergius*; XCVIII *Mares*, Perſa; 171, 172.
XCIX *Abraham*, Mahuzita; C *Paulus Anbaræ*, Epiſcopus;
CI *Gabriel*, Catarenſis; CII *Jacobus*, Calatenſis; CIII *Bar-* 173.
ſumas, Charchenſis; CIV *Ebed Jeſus*, Aſſyriæ Epiſcopus;
CV *Daniel*, Epiſcopus Tahal; CVI *Abraham*, Epiſcopus 174, 175.
Baſſoræ; CVII *Job*, Catarenſis; CVIII *Ibus*, aliis *Benha*;
CIX *Scialita*, Epiſcopus Rheſinæ; CX *Babæus*, Perſarum 176.
Epiſcopus; CXI *Sciaadoſtus*, Tirhanæ Epiſcopus; CXII 177.
Abibus, Monachus; CXIII *Babæus*, Niſibenus; CXIV *Si-* 181.
meon, Taibutha; CXV *Joannes Azrak*, Hirtæ Epiſcopus; 182.
CXVI *Joannes*, Dilumita; CXVII *Marjabus*, & *Aphnima-* 186.
ranus; CXVIII *Jeſuphana*, Catarenſis; CXIX *Babæus*, 188.
Maarenſis; CXX *Sciubchalmaranus*, Seleucienſis; CXXI 189.
Joannes Bar-Phincaje; CXXII *Abraham*, Neptharenus; 191.
CXXIII *Gregorius*, Abbas; CXXIV *Ebedjeſus*, Monachus,
CXXV *Achudemes*, Metropolita; CXXVI *Abraham Bar-* 192, 194.
daſcendad; CXXVII *Jeſubochtus*, Perſarum Metropolita; 198.
CXXVIII *Jeſudenha*, Epiſcopus Koſræ; CXXIX *Abraham* 195, 196.
Bar-Liphe. CXXX *Alexander*, Epiſcopus Hierapolis. CXXXI 197.
Proclus, Patriarcha Conſtantinopolitanus; CXXXII *Ebedmeſ-* 198.
ſias, Hirtenſis; CXXXIII *Theodorus Bar-Choni*; CXXXIV 199.
Ebedjeſus I, Patriarcha; CXXXV *Andreas*, Epiſcopus Sa- 202.
moſaſæ; CXXXVI *Gabriel*, Epiſcopus Baſſoræ; CXXXVII 303.
Joannes, Garmachita; CXXXVIII *Abraham*, Beth-Halenſis. 205.
CXXXIX *Salomon*, Epiſcopus Hadathæ; CXL *Jeſudadus*, 210.

Digitized by Google

Pag. 212, 213. Epiſcopus Hadathæ; CXLI *Abu Noe*; CXLII *Candius*;
214. CXLIII *Joannes*, Ninivita; CXLIV *Dadjeſus*, Patriarcha;
215. CXLV *Cyriacus*, Epiſcopus Niſibis; CXLVI *Simeon*, Caſca-
216. renſis; CXLVII *Meſſias-Zacha*, ſeu *Jeſus-Zacha*; CXLVIII
217, 219. *Mar Atkenus*, Monachus; CXLIX *Georgius*, Neſræus; CL
223. *Enos*, Epiſcopus Anbaræ; CLI *Bud Periodeutes*; CLII *Da-*
224. *niel Rheſiina*; CLIII *Abraham Bar-Kadache*; CLIV *Na-*
225. *thanael*; CLV *Eliſæus*, Bar-Saphanin; CLVI *Abraham*, Ka-
226. tina; CLVII *Simeon*, Abbas; CLVIII *Jazidades*, Abbas;
227. CLIX *Bar-Jacob*, ſeu *Bar-Sahak*; CLX *Domnius*; CLXI
228. *Suſæus*, Suſenſis; CLXII *Abraham*, Saba; CLXIII *Grego-*
rius, Suſtrenſis; CLXIV *Barſchedes*, Charchæus; CLXV
229, 230. *Jacobus*, Edeſſenus; CLXVI *Simeon*, Charchæus; CLXVII
Ara, & Pacorus; CLXVIII *Bar-Koſinus*, ſeu *Bar-Koſra*;
231. CLXIX *Daniel*, Mariæ filius; CLXX *Zachæus*, Surenſis;
232, 238. CLXXI *Joannes Bar-Kainæus*; CLXXII *Joannes Bar-Ab-*
249. *gari*, Patriarcha; Ejusdem Canones de Altari & Euchari-
254. ſtia; Quæſtiones Eccleſiaſticæ; CLXXIII *David*, Beth-Ra-
256. banenſis Epiſcopus; CLXXIV *Joannes Stylita*; CLXXV
257. *Joannes*, Chamiſii Epiſcopus; CLXXVI *Joſue Bar-Bahlul*,
258. *Joſue Bar-Ali*, *Joſue Maruzæus*, & *Gabriel Bochtjeſu*;
261. CLXXVII *Elias*, Epiſcopus Anbaræ; CLXXVIII *Ananjeſus*
Bar-Saruſuæus, Epiſcopus Hirtæ; CLXXIX *Abzud*, Schola-
262. ſticus; CLXXX *Elias*, Epiſcopus Caſcarenſis; CLXXXI
265. *Elias I*, Patriarcha; CLXXXII *Joannes Bar-Chaldon*;
266, 275. CLXXXIII *Elias*, Epiſcopus Niſibenſis; CLXXXIV *Bedje-*
276. *ſus*, Camulæus; CLXXXV *Moyſes*, Charchenſis Epiſcopus;
277. CLXXXVI *Joannes Hermes*; CLXXXVII *Emmanuel*, Do-
ctor; CLXXXVIII *Gabriel*, Epiſcopus Perſarum; CLXXXIX
278, 279. *Synodi Occidentalium*; CXC *Statuta Imperatorum*; CXCI
280. *Synodi Orientalium*; CXCII *Collectores Canonum*; CXCIII
287, 295. *Libri Anonymi*; CXCIV *Elias III*, Patriarcha; CXCV *Je-*
307. *ſujabus*, Epiſcopus Niſibis; CXCVI *Joannes*, Zughi Pres-
309. byter, & Monachus; CXCVII *Salomon*, Epiſcopus Baſſoræ;
325. CXCVIII *Ebedjeſus*, Metropolita Sobenſis, Catalogi hujus
361. Autor; CXCIX *Epilogus*; Cum vero *Hebedjeſu* non pau-

cos

cos Scriptores Neſtorianos prætermiſerit, ipſe, ut plenior eo-
rum notitia habeatur, appendicis loco plures ordine ſequenti
adjecit. Cap. I *Iſaac*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epi- Pag. 363.
ſcopus; II *Achæus*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſco- 368.
pus; III *Jaballaha*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſco- 370.
pus; IV *Mianes*, Perſa; V *Acacius*, Seleuciæ & Cteſi- 376, 378.
phontis Archi-Epiſcopus; VI *Babæus*, Neſtorianorum Pa- 395.
triarcha; Chronologia Regum Perſarum ab *Iezdegerde I*,
ad *Iezdegerdem* poſtremum ejus gentis Regem, hoc eſt,
ab Anno Chriſti 399 ad Annum 651; VII *Job*, Monachus. 396.
VIII *Joſeph*, Patriarcha; IX *Ezechiel*, Patriarcha; X *Pau-* 431, 432, 435.
lus, Perſa; XI *Bautha*, Monachus; XII *Sergius*, Mona- 439.
chus; XIII *Sabarjeſus*, Patriarcha; XIV *Gregorius*, Patri- 441, 449.
archa; XV *Schadunas*, Epiſcopus Garmæorum; XVI *Sa-* 453, 454.
barjeſus, Roſtamus Monachus; XVII *Georgius*, Epiſcopus 456.
Niſibis; XVIII *Gabriel Taurata*, Monachus; XIX *Barita*, 458.
Monachus; XX *Salomon Bar-Garaph*, Monachus; XXI 459, 460.
Gabriel Rakeda, Epiſcopus Garmæorum; XXII *Saliba*, 463.
Presbyter Manſurenſis; XXIII *Thomas*, Epiſcopus Margen- 464.
ſis; Hiſtoria monaſtica *Thomæ*; XXIV *Joannes Meſue*;
XXV *Sabarjeſus*, cognomento Damaſcenus, Patriarcha; 501.
XXVI *Abraham*, Patriarcha; XXVII *Abraham Auni*; XXVIII 504, 508, 509.
Theodoſius, Patriarcha; XXIX *Sapores Sabeli*; XXX *Iſrael*, 512.
Epiſcopus Caſcaræ; XXXI *Elias*, Damaſci Metropolita; 513.
XXXII *Joſeph Saber*, Presbyter; XXXIII *Matthæus Jonæ*; 517.
XXXIV *Cyriacus*; XXXV *Georgius*, Arbelæ & Moſuli Me- 518.
tropolita; XXXVI *Jeuſjabus*, Arbelæ Metropolita; XXXVII 540.
Abdjeſus Sciahari; XXXVIII *Abuſabelus*, Medicus; XXXIX 541.
Sabarjeſus, filius *Pauli*; XL *Abulpharagius*, *Abdalla* Benat- 544.
tibus; XLI *Jahia*, *Giazalæ* filius; XLII *Machicha*, Patri- 548, 549.
archa; XLIII *Sabarjeſus*, Epiſcopus Caſcaræ; XLIV *Ma-* 554.
res, *Salomonis* filius; XLV *Hebatolla Ebn-Talmid*; XLVI 555, 556.
Saidus Abulhaſanus, & *Maras Abulchairus*, Archi-Diaconus;
XLVII *Jahia*, *Saidi* filius; XLVIII *Joannes*, Zabarum & 557.
Nili Epiſcopus; XLIX *Michael*, Amidæ & Majapharchini
Epiſcopus; L *Georgius Varda*; LI *Maſudus Kaſcia*; LII 561, 562.

Digitized by Google

Pag. 564. *Simeon*, Presbyter & Monachus. LIII *Denba*, Patriarcha.
566. LIV *Gabriel*, Metropolita Moſulanus. LV *Chamiſius Kar-*
567, 580. *dachi.* LVI *Thimotheus II*, Patriarcha. LVII *Amrus Mat-*
589. *thæi.* LVIII *Thomas, Jaballaba, Jacobus*, & *Denba*, India-
599. rum Epiſcopi. LIX *Abraham*, Epiſcopus Seleuciæ. LX
600. *Elias*, Patriarcha. LXI *Simeon*, Epiſcopus Amidæ. *Gabriel*,
603. Epiſcopus Heſnæ. *Elias*, Patriarcha. LXII *Joſephus II*,
608. Patriarcha. LXIII Scriptores incertæ ætatis. *Omarus*, Baſ-
ſorenſis. *Joannes*, Scholaſticus, qui & *Philoponus*, Monophy-
609. ſita. *Jabia*, ſeu *Joannes*, *Hariri*, Tagritenſis, filius, co-
gnomento *Abul-Naſry*, Jacobita. *Theodorus Abucara*, Epi-
ſcopus Haran. *Andreas*, Edeſſenus. *Elias*, Edeſſenus, Epi-
610. ſcopus. *Abraham*, Baſſorenſis. *Abulezzus*, *Chedri* filius,
Presbyter. Patriarchæ Chaldæorum ſeu Neſtorianorum, a *S.*
611. *Thoma* Apoſtolo ad præſentem usque diem. Patriarchæ
624. Chaldæorum ordine Alphabetico. Index Syriacus Alphabe-
627. ticus Patriarcharum Chaldæorum. Addenda, & corrigenda.
635. Codices manuſcripti Syriaci, Coptici, Arabici, & Armenici, ty-
pis impreſſi, ad ſacram Congregationem de propaganda fide
ex Oriente tranſmiſſi, ejusdem decreto in Bibliothecam Vati-
canam illati.

Abſoluto ſic tum Canonicorum utriusque Fœderis Libro-
rum, Patrumque e Græco & Latino in Syriacum converſorum,
tum Syrorum maxime Neſtorianorum, Indice, *Parte Secunda*
hiſtoriam illorum inde a principio texere aggreditur; &
3. Cap. I eorum religionem a temporibus Apoſtolicis ſuſce-
4 - 35. ptam exponit, fuſe quoque de eorum Apoſtolis, *Petro, Tho-
ma, Bartholomæo, Matthæo* & *Juda*, *Jacobi* ſeu *Thadda*,
qui & *Lebiſus* dicitur, ex duodecim, nec non *Thaddæo* alte-
ro ex ſeptuaginta, & *Mare*, & *Aghæo*, diſſerit. Cap. II ſequitur
eorundem ſtatus poſt acceptam Chriſtianam religionem us-
38. que ad initia Neſtorianæ hæreſeos. 1) Primum Chriſti Se-
culum: ubi de primæva Syrorum Eccleſia, deque Parthis,
Edeſſenisque Regibus. 2) Secundum Chriſti Seculum: ubi
40. de perſecutione *Trajani*. 3) Tertium Chriſti Seculum: ubi
43. de hæreſi Manichæorum. 4) Quartum Chriſti Seculum: ubi
de

Digitized by Google

de Monachatus origine, deque Perſica perſecutione. 5) Quin- Pag. 47.
tum Chriſti Seculum: ubi de perſecutione Vararanis, & de
Iezdegerde, & reliquis Perſarum Regibus, & Archi-Epiſcopis
Seleuciæ. III Neſtorianiſmi origines in Oriente. 1) Aucto- 60.
rum ſententiæ de origine *Neſtorianæ* hæreſeos. 2) Vera Ne- 67.
ſtorianiſmi origo: ubi de Perſica Schola, & Edeſſenis Epiſco-
pis, *Rabula* & *Iba*. 3) *Neſtorii* nomen *Neſtorianis* exoſum. 69 - 75.
IV Ejusdem hæreſeos progreſſiones. 1) Progreſſiones Ne-
ſtorianiſmi in Syria, Meſopotamia, Chaldæa, & Perſide: ubi
de *Barſuma* Niſibeno, *Narſete*, ejusque ſociis: deque *Acacio*,
Babæo, *Sila*, & reliquis Seleuciæ Archi-Epiſcopis. 2) Ejus- 77.
dem hæreſeos initia & incrementa in Arabia, Ægypto, India,
Tartaria. V *Neſtorianorum* ſtatus ſub Regibus Romano- 81.
rum, Perſarum, Arabum, Tartarorum, & Turcorum. 1) *Ne-*
ſtorianorum ſtatus ſub Imperatoribus Romanorum: ubi de
Paulicianis hæreticis in Thracia. 2) *Neſtorianorum* ſtatus 83.
ſub Regibus Perſarum ab Anno Chriſti 485 ad Annum 640.
3) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Caliphis Saracenorum, ſeu Regi- 87.
bus Arabum, ab Anno Chriſti 622 ad Annum 1257. 4) *Ne-* 94.
ſtorianorum ſtatus ſub Tartaris, ſeu Mogulis, ab Anno Chriſti
1257, ad Annum 1404: ubi de Regibus Tartaris a *Ginchiz-*
Chano usque ad *Timurchanum*: deque hujus Succeſſoribus in
Tranſoxana & India. 5) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Regibus 101.
Turcomanis Nigris & Albis: de Regibus Perſarum *Sofii*
Iſmaelis Succeſſoribus: de Regibus Turcorum, qui *Otho-*
manidæ audiunt: de *Neſtorianis* in Cypro & India: de-
que tripartito hujus gentis Patriarchatu in *Elias*, *Simeones*, &
Joſephos. VI *Neſtorianorum* ſchiſmata, & Synodi. 1) Schi- 138.
ſmata *Neſtorianorum*. 2) Synodi *Neſtorianorum*, 8 catholi-
corum, & 24 hæreticorum: & collectores Canonum. VII 175.
Neſtorianorum veterum & recentiorum errores; 1 *Diodori*,
Theodori, ac *Neſtorii* hæreſis circa Incarnationem Verbi: ubi
de duodecim ineditis *Neſtorii* Anathematiſmis; 2 errores 190 - 203.
Theodori Mopſueſteni; 3 errores *Neſtorii*; 4 errores *Ne-* 207.
ſtorianorum: ac primum de Chriſto Domino, ejusque per-
ſona, hypoſtaſi, naturis, voluntatibus; 5 de hæreticis, quos 210.
reci-

Digitized by Google

Pag. 224. recipiunt, & Synodis ac Patribus, quos repudiant; 6 erro-
232, 236. res eorum de Deo; 7 de Sacra Scriptura; 8 de Sacramen-
240. tis Eccleſiæ; 9 de Baptiſmo: ubi ordo & ritus deſcribitur,
quo Baptiſmus ab eis confertur: deque oleo catechumeno-
241. rum, & peccato originali; 10 de Confirmatione & extrema
271, 285. unctione; 11 de pœnitentia. 12 de Euchariſtia, & liturgia;
290. 13 de Matrimonio, & gradibus conſanguinitatis & affinita-
tis: deque nuptiis Presbyterorum, Diaconorum, & Monacho-
317. rum; 14 de ordine: deque Clericorum ætate, & veſtibus,
331, 337. & iteratis ordinationibus; 15 de horis Canonicis; 16 de
342. ſtatu animarum corporibus exutarum; 17 de ſacris Imagi-
349. 355. nibus; 18 de reliquiis Sanctorum; 19 de jejuniis; 20 de
358, 362. lumine ſancti ſepulchri; 21 de prærogativis, quas *Neſtoriani* ſi-
369. bi vindicant; 22 Ritus & conſuetudines peculiares *Neſtoria-*
377. *norum*; 23 Reſponſio ad libellum *Crozii*, Gallice inſcri-
391. ptum, *Hiſtoire du Chriſtianiſme des Indes.* VIII Conver-
407. ſio *Neſtorianorum* ad fidem orthodoxam; 1) Armenorum
reconciliationes cum Eccleſia Catholica a *Morino* ad *Neſto-*
408. *rianos* referuntur, de *Maraba*, & *Aramo* Chaldæis; 2) Par-
410. ticulares & generales *Neſtorianorum* converſiones. IX De
Chriſtianis *Sancti Thomæ* in India; deque *Neſtorianis* in
413. Tartaria, & vaſto Sinarum Imperio; 1) Chriſtiani in Adja-
bena, Elamitide, Perſide, Parthia, Media, Hyrcania, & Ba-
414. ctriana; 2) *Neſtoriani* in Meſopotamia, Armenia, Syria, Pa-
428, 435. læſtina & Cypro; 3) Chriſtiani *S. Thomæ* in India, *S. Tho-*
mas, Indorum Apoſtolus. An etiam Sinarum? Indiæ limites:
& an alii præter *Thomam* Apoſtoli ibi prædicaverint. Me-
436, 437. tropolitanus & Epiſcopi Indorum. Antiqua Indorum Chri-
ſtianorum monumenta usque ad Luſitanorum adventum.
441, 442. De *Thoma Cana*, deque *Epocha* Indorum. Res geſtæ in Ma-
labaria ab adventu Luſitanorum usque in præſentem diem.
446, 449. Chriſtianorum Malabarum numerus & Eccleſiæ. 4) Syri
451. Monoptyſitæ in India. Indi ſeptimo exeunte Chriſti Seculo
452. Epiſcopum ab *Alexandrino* Patriarcha poſtulant. Illos In-
diæ Gangeticæ populos eſſe, affirmat *Renaudotius.* Oſtendi-
tur, eos Indos fuiſſe Homeritas vel Æthiopas, non Indiæ Gan-
geti-

Digitized by Google

geticæ populos. De Phantaſiaſtarum in Indiam Arabicam Pag. 453.
vel Æthiopicam irruptione. Reſpondetur *Renaudotio*. *Kir-* 455.
cheri & *Mülleri* opinio confutatur, ajentium, ab *Alexandrino* 459.
Patriarcha Copto-Æthiopes Evangelii præcones in Indiam &
Sinam miſſos fuiſſe exeunte Seculo octavo. De *Atallo*, Sy-
ro Epiſcopo. De *Stephano*, Armeno. Epiſcopi Syri Jaco- 460 - 461.
bitæ in Malabaria *Gregorius*, *Andreas*, *Baſilius*, *Joannes*, & 463.
Thomas. De *Thoma*, Syrorum Jacobitarum Epiſcopo. E-
jusdem *Thomæ* Epiſtola Syriaca ad *Ignatium*, Antiochenum
Jacobitarum Patriarcham. 5) Chriſtiani in Tartaria. Tar- 464.
tari, ſeu tartari, iidem ac Scythæ. Scythæ utriusque limites
ac populi. Tartariæ proprie dictæ fines, & qui ſint Iguritæ 468.
ſeu Jaguritæ, a quibus Tartari literas acceperunt. Tartaro- 469.
rum imperium & mores. Eorundem idololatria, & Ma- 471.
hometica ſuperſtitio. Chriſtiana fides in Scythia utraque, ac 472.
primum in Hyrcania, Choraſana, Mavaralnahra ſeu Trans-
oxana. Chriſtiani in Scythia ultra Imaum, ſeu apud Tur- 476.
cos & Tartaros proprie dictos. Regis Turcorum ſeu Tar- 481.
tarorum, quos *Cherith* vocant, ad Chriſti fidem converſio
circa annum milleſimum. Quatuor Turcorum ſeu Tartaro- 483.
rum Cheritenſium Reges, qui *Unch-Chani* & *Joannis* Regis no-
men geſſere: ab Anno ſcilicet Chriſti 1000 ad Annum 1200.
Primus & alter *Unch-Chanus*, ſeu *Joannes* Rex. Tertius 487.
Unch-Chanus, ſeu *Joannes* Rex, vulgo *Joannes* Presbyter.
De Presbyteri *Joannis* nomine. Quartus *Unch-Chanus*, ſeu 488, 494.
Joannes Rex, quem *Ginghiz-Chanus*, primus Tartarorum
Imperator, interfecit. De poſteris *Unch-Chani*, ſeu *Joannis* 495.
Regis, usque ad Annum Chriſti 1703. Chriſtianorum in Tar- 500.
taria ſtatus ſub imperio Regum, qui *Unch-Chani* dicti ſunt,
eorumque poſterior. 6) Chriſtiani in Chataja & Sina. Cha- 502.
tajæ ſeu Sinæ borealis nomina & fines. Chataja Tartaris 504.
ſubjecta. Chatajenſium religio & mores. Chatajæ & Si- 505, 506.
næ ſtatus ſub Tartaris Imperatoribus. De Mangi ſeu Sina: 508.
de Cambalu ſeu Pekino: deque muro Sinenſi. Annalium Si- 512.
nenſium cum aliis hiſtoriis comparatio. An *S. Thomas* fu- 515.
erit Sinarum Apoſtolus. An Chriſtiana fides invecta in Si- 516.

Digitized by Google

Pag. 521. nas ante hæreſin *Neſtorianam.* Antiquitates Chriſtianæ in Si-
522. nis ex teſtimonio Orientalium. Latinorum teſtimonium de
Neſtorianis in Sinarum regno verſantibus: deque prima
524. Fratrum Minorum in idem regnum miſſione. Chriſtianæ
fidei progreſſiones in Sinarum regno opera *Joannis de Mon-*
te Corvino, ſociorumque fratrum Minorum, ab Anno 1293 ad
527. Annum 1369. Chriſtianæ religionis ſtatus in Sinarum regno
535. poſt Annum 1369. Quis primus Latinorum in Sinis Roma-
537. nam Catholicam fidem annunciaverit. 7) De monumen-
to Syro-Sinico. Monumenti Syro-Sinici reperti tempus,
538, 539. locus, verſiones. Expoſitio Inſcriptionis Sinicæ. Pars pri-
542. ma Inſcriptionis Syriacæ. Pars ſecunda Inſcriptionis Syria-
548. cæ. X De Chriſtianis *S. Joannis* in Arabia, Perſide & In-
552. dia; 1) Arabum fines, genus, populi, oppida. Arabia deſer-
553. ta, petræa, & felix. Arabum indigenarum origo ex *Jecta-*
ne, & *Chus*, eorumque filiis. Arabum advenarum origo ex
554. filiis *Hagar*, & *Ceturæ*: ex filiis *Loth*, & *Eſau*, ſeu *Edom.*
Minæi, Nabatæi, Huræi, Batanæi, Auranitæ, Gaulanitæ, Ar-
555. *gobeni, Ammonitæ, Moabitæ, Madianitæ, Idumæi.* Arabum
nomina & oppida apud antiquos recenteſque ſcriptores, tam
558. in felice, quam in petræa ac deſerta, Arabia. Arabum no-
565. men in ſacris Scripturis. Unde Arabes dicti. De Saraceno-
567. rum nomine. Homeritæ, Æthiopes, & Indi, Arabiæ felicis
568. incolæ appellati. Arabum Jamanitarum tribus ex propriis
570. ipſorum monumentis. Iſmaelitarum tribus ex Mahometa-
573. nis ſcriptoribus. Septem Arabum Poetæ ante Mahometi tem-
579, 580. pora. 2) Arabum Religio ante Chriſtum natum. Primi A-
rabes verum Deum coluerunt, etſi poſtea in Idololatriam pro-
581. lapſi ſunt. Præcipuum eorum Numen *Sol*, qui Madianitis &
Moabitis *Chamos* & *Beelphegor*, Ammonitis *Moloch*, reliquis
582. *Vrotal.* Alterum Numen *Luna*, ſeu *Venus*, quæ *Allat Ozzæ*
583. & *Zohara.* Tertium Numen *Saba*, *Chuſi* filius, qui & *Bac-*
584. *chus* & *Duſares.* Delubri Meccani Idola Bacchus, &
585. Allatæa. De Caaba & lapide nigro; Fabulæ Maho-
587. metanorum de fano Mecchæ. Cetera Idolorum Arabico-
590. rum nomina. Reliquæ Arabum ſectæ. Arabum Inſtituta
ante

Google

ante Mahometiſmum. 3) Chriſtianæ religionis initia & Pag. 591.
progreſſus in Arabia. Primi Arabum Apoſtoli Magni: dein-
de *Petrus*, Apoſtolorum princeps. Arabum Apoſtoli *Pau-* 592.
lus, *Andreas*, *Joannes*, *Matthæus*, *Thaddæus*, *Adæus*, *Philip-*
pus, *Timon*, & *Mares*. Epiſcopales ſedes in Arabia, quarum 593.
primo una Metropolis fuit Boſtrorum, deinde altera *Petræ*. 597.
Saraceni Scenitæ ad fidem Chriſti traducti. Homeritæ ſa- 599.
cra Chriſtiana amplexi. Menenſes, Cataræi, & Raminitæ A-
rabes ad Chriſtum converſi. 4) Monophyſitæ & Neſtoria- 603.
ni in Arabia. Monophyſitæ in Arabia. Neſtoriani in Ara- 605.
bia. 5) De Sabæis in Arabia & Perſide, quos Chriſtianos *S.* 607.
Joannis vocant. Quæ *Ignatius* a Jeſu tradit de origine, lo- 609.
co, numero, & erroribus Chriſtianorum *S. Joannis*. An ii 610.
fuerint Chaldæo-Neſtoriani. Oſtenditur, illos fuiſſe Sabæos 611.
Haranitas, & Paganos. Sarigani & Ariani Sabæis conjuncti
videntur. XI De Patriarcha Neſtorianorum; 1) Patriar- 614, 615.
chæ dignitas, quo primum tempore a Syris Neſtorianis uſur-
pata. Univerſus Oriens proprie dictus ſub unius Antiocheni
Patriarchæ poteſtate olim fuit. Catholici ſeu Primates qua-
tuor ſub eodem Antiocheno Patriarcha: nimirum Seleuciæ,
Perſidis, Armeniæ, & Iberiæ. Apud Græcos bini Catholici 616.
in Patriarchatu Antiocheno perhibentur: Bagdadenſi ſcili-
cet, & Perſidis, ſeu Indiæ. In communione Neſtoriana Se-
leuciæ Catholicus Patriarchicam dignitatem uſurpavit A.
C. 498. Idem Seleuciæ Catholicus Primatem Perſidis 617.
ſibi ſubjecit usque ad A. 1580, quo hic antiqua Eccleſiæ
ſuæ jura reſtituit. 2) Patriarchæ Neſtorianorum tituli. Epi-
ſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis. Idem Archi-Epiſcopus & 619.
Metropolita dictus. Idem Catholicus. Idem Patriarcha.
3) Sedes Patriarchæ Neſtorianorum. Seleuciæ & Cteſiphon. 620.
Seleucia alias Coche. Cteſiphon alias Chalane & Spanira. 622.
Bagdadum & Babylon Seleuciæ ſucceſſore. Moſulana urbs, 625.
& Amida, ſedes Patriarchæ Babylonici. Item dicta ſedes *S.* 626.
Thaddæi, ſedes *S. Mariæ*, ſedes Orientis, ſedes Chaldæorum,
& ſedes Orientalium. Loca, ubi domicilium fixere Patriar- 627.
chæ Neſtorianorum. 4) Provincia Patriarchalis. Patriar- 628.

Pag. 630. chæ autoritas in omnes ubique locorum Neſtorianos. Me-
tropolitani Catholico Neſtoriano ſubjecti. Epiſcopalis Pa-
triarchæ diœceſis. Provincia Patriarchæ & Archi-Epiſcopi.
5) Patriarchæ autoritas in ſubjectos Metropolitas & Epiſco-
631. pos. Patriarchæ Neſtoriani poteſtas quoad Metropolitano-
632. rum & Epiſcopalium Eccleſiarum inſtitutionem. Metropo-
638. litarum & Epiſcoporum ab una Eccleſia ad alteram transla-
tio, eorum depoſitio. Metropolitæ & Epiſcopi a Patriar-
640. chis ordinati, profecti, translati, ac depoſiti. Eccleſiæ & cœ-
nobia autoritate Patriarchæ ab ordinariorum poteſtate exi-
642. muntur. Nomen Patriarchæ in omnibus Eccleſiis prædica-
tur. Rituum Eccleſiaſticorum forma a Patriarchis præſcri-
643. pta, ab omnibus obſervatur. 6) Patriarchæ electio. Ritus
electionis Patriarchæ ex Conſtitutionibus *Marabæ*, *Joſephi*,
Timothei, *Jeſujabi*. Quot Metropolitæ & Epiſcopi ad ele-
647. ctionem Patriarchæ requirantur. De ſedis Patriarchalis Cu-
ſtode, deque primoribus laicis, qui in electione Patriarchæ dant
650, 652. ſuffragia. Exempla electionum. Electio per ſortem. Mu-
662, 663. tatio nominis. Diploma regium. Dona a Regibus electo
664, 665. conceſſa. Veſtis communis Patriarcharum. Cidaris Patri-
666, 667. archalis colores. 7) Ritus conſecrationis. Patriarchæ electio.
668. Ante conſecrationem officium veſpertinum. Officium no-
669. cturnum, & matutinum. Patriarchæ conſecratio. Conſe-
675, 676. crati Enthroniſmus. Poſt conſecrationem Liturgia. Poſt
Liturgiam conſecratus adit cœnobium *Timothei*. Die ſe-
quenti adit cœnobium Salibæ, & Eccleſiam Cochenſem: tum
cœnobium *Mariæ* in Dor-Kena, & *Gabrielis* in Charſa. Po-
678. ſtremo Bagdadum redit, ibique triduo excipitur. 8) Obſer-
vationes in præcedentem ritum. Quæ ſint partes Clerico-
rum primatumque laicorum Eccleſiæ Patriarchalis in electio-
ne Patriarchæ, & in adminiſtratione ſedis vocantis. Epiſco-
pus Caſcarenſis quamdiu ſedem Patriarchalem cuſtodiat. Nu-
merus electorum Patriarchæ. Quæ fieri conſueverint apud
Caliphaam ejusque adminiſtros ante conſecrationem Patriar-
679. chæ: deque ſolenni epulo. De horis canonicis, quæ con-
680. ſecrationi præmittuntur. Electus Presbyterialibus paramen-

tis

tis induitur, antequam conſecretur. Una eademque eſt con-
ſecrationis forma, ſive electus Metropolita fuerit, ſive Epiſco-
pus, aut Presbyter. Caſcaræ Epiſcopus paramentis Diacona- Pag. 681.
libus utitur in conſecratione Patriarchæ. Eadem precatio 682.
in conſecratione Epiſcopi, ac Patriarchæ, mutato tantum di-
gnitatis nomine. Ab Archi-Diacono perperam proclamatur
Patriarcha Orientis & Occidentis. Diſcrimen in acclamatione
Patriarchæ, Metropolitæ, Epiſcopi. Paramenta ſacra Patri-
archæ. XII De Metropolitanis & Epiſcopis; 1) Epiſco- 683, 684.
porum & Metropolitanorum conſecratio. Ante conſecratio-
nem officium veſpertinum, nocturnum & matutinum. Epi-
ſcopi vel Metropolitæ conſecratio. De ritu conſecrationis 685.
Metropolitæ & Patriarchæ. 2) Obſervationes in præceden- 689.
tem ritum. Dies Dominicus conſecrationi Epiſcodorum de- 690.
ſtinatus. Odæ, Seſſiones, Pſalmi, & Cantus, qui & Canones 691.
vocantur. *Morini* hallucinationes. Epiſcoporum ordina-
tio ad Patriarcham vel Metropolitanum ſpectat. Clerici per
ſaltum promoti. Hæretici inter Sanctos commemorati. Ev- 692.
angelium electo Epiſcopo imponitur. Evangelii lectio pe-
culiari ritu Neſtorianorum. Promulgatio decreti de electio- 693.
ne facti. Precatio conſecratoria Epiſcopi. Privilegium a 694.
Patriarcha Antiocheno conceſſum Primati Seleucienſi, ut E-
piſcopos ordinare poſſit. Conſignatio capitis ordinati. Ar- 695.
chi-Diaconi proclamatio. Populi acclamatio. Epiſcopi offi- 696.
cia. De unctione chriſmatis aut olei. Ordinandus utrum- 697.
que genu flectit. Neſtorianorum diſſenſio in crucis deſcri- 699.
bendæ forma. Ordinati ad oſculum admiſſio. Enthronis- 700.
mus Epiſcopi recens conſecrati. Quo Liturgiæ loco ſit E-
piſcopi conſecratio. Ter ſanctus hymnus lectioni Epiſtolæ
permiſſus. Antiqua conſuetudo a Patriarchis Neſtorianis ab-
rogata. Ritus ordinationis Metropolitarum & Epiſcoporum. 701.
3) Epiſcoporum, qui a Metropolitanis conſecrati ſunt, per
Patriarcham perfectio. 4) Obſervationes in præcedentem 704.
ritum. 5) Notitia Eccleſiarum Metropolitanarum, & Epi-
ſcopalium, quæ ſunt Patriarchæ Neſtoriano ſubjectæ, ordine
Alphabetico, una cum recenſione Epiſcoporum vel Metro-

Digitized by Google

Pag. 705. politanorum, qui ſingulis Eccleſiis profuere. XIII De Le-
ctoribus, Hypo-Diaconis, Diaconis, Archi-Diaconis, Presby-
teris, Chor-Epiſcopis, Periodevtis, Oeconomis, & Diaconiſſis.
788. Clericorum nomen, & ritus ſacrarum ordinationum apud Sy-
ros Neſtorianos. Eorundem Codices MSS. Pontificales, qui
789. exſtant in Bibliotheca Vaticana. Græcorum, Coptorum, &
Syrorum Maronitarum atque Jacobitarum, ordinationes. *Mo-
rinus* imperfectas edidit Ordinationes Syrorum Maronitarum,
790. Jacobitarum, & Neſtorianorum. 1) Numerus ordinum apud
791, 793. Syros Neſtorianos. 2) De Lectoribus. Ritus ordinationis
lectorum. Tonſura Lectoratui præmiſſa, aliique minores
ordines a Neſtorianis & Græcis omiſſi. Ordinandus Lector
795. cingulo præcingitur. Lector extra Sanctuarium ordinatur.
796. Orarium Lectorum, & libri, qui eis traduntur. *Morini* hal-
798. lucinatio. Epiſcopus *Rabba*, & Presbyter *Rabban* apud Sy-
799. ros vocatur. De decreto electionis Lectoris, Sub-Diaconi,
Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi, cujus initium, divina gratia,
in quo nonnulli formam ordinationis conſiſtere arbitrantur.
800. De forma lectoratus, ejusque officiis. 3) De Hypo-Diaco-
801. nis. Ritus ordinationis Hypo-Diaconorum. Tres gradus
ante portam Sanctuarii pro Lectoribus, Hypo-Diaconis, & Dia-
802. conis. De forma & officiis Hypo-Diaconatus. De oſculo
805. in capite ordinati Hypo-Diaconi, Diaconi, & Presbyteri. De
806. veſte, & orario Sub-Diaconi. 4) De Diaconis. Ritus or-
809. dinationis Diaconorum. Obſervationes in ritum præceden-
810. tem. Forma Diaconatus. Inſtrumenta, quæ Diacono tra-
811. duntur. Enunciatio ordinationis Diaconi, Presbyteri, & E-
812. piſcopi. Diaconi ordinationis tempus. Quæ ordinationes
813. in Miſſa, & quæ extra Miſſam peragi ſoleant. 5) De Presbyte-
ris. Ritus ordinationis Presbyterorum. Obſervationes in ri-
815, 816. tum præcedentem. De tonſura Presbyterorum. Ritus ge-
nuflexionis in ordinationibus Diaconi, Presbyteri, & Epiſco-
817. pi. Decretum electionis apud Neſtorianos, & apud ceteros
818. Orientales. Forma Presbyteratus. Veſtis Presbyterorum
819. propria. Orarium & ſacræ veſtes Presbyterorum. Inſtru-
menta, quæ Presbyteris traduntur. 6) De Presbyteris, quos
Neſto-

Digitized by Google

ſloriani Sciaharas, hoc eſt, Vigiles ſeu Excubitores, vocant.
Quinam ſint Sciaharæ, hoc eſt, Vigiles, ſeu excubitores. An Pag. 820.
licita ſit ordinatio Presbyteri cæci, & qualis debeat eſſe. Ri- 821.
tus ordinationis Sciaharæ. Obſervationes in ritum præceden- 823.
tem. 7) De Chor-Epiſcopis, Periodevtis, & Archi-Presby- 825.
teris. Chor-Epiſcoporum nomen, origo, officium, duratio. 826.
Ampla Chor-Epiſcoporum poteſtas quoad ordinationes, &
alia munera Pontificalia. Eorundem ordinatio in Eucho- 827.
logiis Arabicis, & Syriacis Patriarchatus Antiocheni, & du-
ratio usque in præſentem diem. Exarchi & Periodevtæ in 828.
locum Chor-Epiſcoporum ſucceſſere apud Græcos Melchi-
tas, & Neſtorianos: ſecus apud Maronitas & Jacobitas. Dis- 829.
crimen in ordinationibus Periodevtæ, Chor-Epiſcopi civitatis
ſive Archi-Presbyteri, & Chor-Epiſcopi vicorum, apud Sy-
ros Maronitas: item in uſu mitræ geminæque crucis, qui
Periodevtis negatur: par tamen eſt omnium poteſtas. Chor- 831.
Epiſcopi, & Periodevtæ ordinatio, poteſtas, & ornamentum
apud Græcos Melchitas, Jacobitas, & Neſtorianos. Ritus or- 832.
dinationis Chor-Epiſcopi & Periodevtæ juxta Syros Neſtoria-
nos. Tres poſt Epiſcopum dignitates apud Neſtorianos: 835.
Chor-Epiſcopi ſcilicet, Archi-Presbyteri, & Archi-Diaconi. 836.
8) De Archi-Diaconis. Archi-Diaconi nomen, inſtitutio, & 838
electio. Ejusdem poteſtas in Eccleſiis, Latina, Græca, & Sy- 839.
riaca, Maronitarum atque Jacobitarum. Archi-Diaconi privi- 840.
legia apud Neſtorianos. Ritus ordinationis Archi-Diaconi
juxta Neſtorianos, Græcos, Marionitas, & Jacobitas. 9) De 842.
Oeconomis. Oeconomi dignitas, officium, & promotio apud 845.
Syros Maronitas, Neſtorianas, & Jacobitas. Tres Oeconomorum 846.
ſpecies. 10) De Diaconiſſis. Diaconiſſarum ſpecies & inſtitu- 847.
tio. Earundem officia. An & quando mulieribus interdictus 848.
ſit acceſſus ad altare: & quamdiu officium Diaconiſſarum
duraverit in Oriente. Ritus benedictionis Diaconiſſæ. Obſer- 849, 852.
vationes in ritum præcedentem. XIV De Monachis. Mo- 853.
nachorum nomina & genera. De Monachis Cœnobitis & 857.
Anachoritis, ſeu Eremitis. 1) Monachorum origo, & pro-
greſſiones in Meſopotamia, Aſſyria, Arabia, Perſide, Scythia

&

Digitized by Google

Pag. 860. & India. *Antonius Magnus* fuit Pater Monachorum omnium, primusque inſtituti monaſtici in Ægypto autor. *Hilarion* in Palæſtinam & Syriam; *Aones*, ſive *Eugenius*, in Meſopotamiam & Aſſyriam, idem inſtitutum invexere: *Baſilius*
861. *Magnus* poſt utrumque in Pontum & Cappadociam. De *A-*
862. *one*, ſeu *Eugenio*, ejusque diſcipulis & imitatoribus. Cœno-
863 bia in Meſopotamia & Aſſyria. Cœnobia in Babylonia &
869, 871. Arabia. Cœnobia in Corduene & Garmæa. Cœnobia apud Bactros, Hunnos, Perſas, Pergamenos, Medos, Elamitas, Indos.
872. Monachorum & Clericorum mores, *Barſumæ Babæi*que opera, corrupti. *Marabas* Clericos, *Abrabam* vero Monachos ad priſtinam diſciplinam reduxit. 2) Monachatus apud Sy-
874. ros Neſtorianos reſtitutus & auctus. Cœnobium *Abrabæ* in monte Izlenſi apud Niſibin, ubi monaſtica diſciplina refloruit. Ex monaſterio Izlenſi Coloniæ in diverſas regiones
875. deductæ. 3) De Monialibus. Qui Monachorum, iidem &
881. monialium parentes fuere in Ægypto, Palæſtina, Syria, Meſopotamia, Ponto & Cappadocia. De Cœnobio Monialium Niſibi in Meſopotamia, quod in Actis Febroniæ memoratur.
882. Neque Monachorum, neque Monialium, monaſteria in Syria fuiſſe, niſi poſt *Diocletiani* perſecutionem, & *Aonis* Ab-
884. batis ætatem. *Parergon* de Eccleſia Niſibena, deque Monachis nonnullis in Syria & Meſopotamia: ac præſertim de in-
886. ſtituto Aroemetarum. Monialium monaſteria in Meſopota-
887. mia ſeculo quarto exeunte. Poſt ſeculum quintum frequens
889. Monialium mentio apud Syros & Chaldæos. Canones Antiſtitum Neſtorianorum de Monialibus. Monialium Cœno-
892. bia in urbibus & pagis. Monialium Monachorumque diſciplina collapſa apud Neſtorianos. Veterum Monialium Mo-
894. nachorumque diſciplina. 4) De tonſura Monachorum. Tres
896. Monachorum gradus apud Græcos, & quiſnam ſit proprius uniuscujusque habitus. Gradus & habitus Monachorum
898. penes Ægyptios & Syros. Tonſuræ monaſticæ & clericalis multiplex forma. 5) Ritus Tonſuræ Monachorum. Du-
900. plex Tonſuræ Monachorum officium apud Neſtorianos. Notæ in præcedentem ritum, ejusque cum ritu Græcorum, Ægypti-

Ægyptiacorum, Syrorumque Maronitarum & Jacobitarum, Pag. 903.
comparatio. 6) Ritus tonſuræ monialium apud Græcos, Æ- 908.
gyptios & Syros. Idem apud Neſtorianos. Notæ in præ- 910.
cedentem ritum. 7) De Abbate, ſeu monaſterii præfecto. 911.
Abbatis, ſeu Hegumeni Monachorum, nomina apud Syros 913.
Orientales. Canones de Abbatibus. Abbatis benedictio apud
Syros & Græcos. Ritus benedictionis Abbatis penes Neſto- 915.
rianos. 8) De Abatiſſa, ſive monaſterii Præpoſita. Monia- 916.
lium Abbatiſſæ, ſeu Præpoſitæ, nomina. Ejus benedictio ab
Epiſcopo facienda, & officia. XV De Scholis & literarum 917.
ſtudiis; 1) Scholarum inſtitutio & antiquitas in Oriente. 919.
Scholæ nomina, & variæ ſignificationes. Scholarum inſti-
tutio ab ipſis fidei Chriſtianæ primordiis: ubi de Doctoribus
& Catechiſtis primorum Eccleſiæ ſeculorum. Divinarum 920.
humaniorumque literarum ſtudia in ſcholis exculta, & a Pa-
tribus commendata. 2) Antiquæ recentesque ſcholæ Syro- 922.
rum, Chaldæorum & Perſarum. Schola Edeſſena. Scho- 924.
la Niſibena. Schola Seleuciæ, ſeu Modainæ. Schola Dor- 927, 929.
kenæ. Schola Mahuzæ, Ædium Romæorum, & *Caliljeſu* apud 930.
Bagdadum: & *S. Gabrielis* ad Tigrim. Scholæ in regione 931.
Garmæorum. Schola in regione Elamitarum. Schola Per- 932.
ſarum. Schola Arabum. Schola Coraſanæ. Scholæ Ad-
jabenicæ, ac præſertim in regione Margenſi. 3) Scholæ 934.
apud Eccleſias & Monaſteria. Scholarum cura ab Epiſco-
pis commiſſa Chor-Epiſcopo & Monachis. Clerici & laici 935.
in ſcholis Monaſteriorum inſtituti. 4) De ſtudiorum me 937.
thodo, librorumque examine. Methodus ſtudiorum apud
Jacobitas. Quæ in ſcholis Neſtorianis ſtudia floruerint. Re-
gulæ ſcholarum. Quæ ſtudiorum methodus fuerit in ſcho- 939.
lis Orientis & Occidentis. De librorum, qui in vulgus pro- 942.
deunt, examine. 5) Privilegia ſcholis, Doctoribus, & Schola- 943.
ribus conceſſa. Privilegia Magiſtrorum & Scholarium. Pri- 944.
vilegia ſcholarum & Monaſteriorum. Inſcriptiones ſepul- 946.
chrales Patriarcharum Neſtorianorum in Moſulana Eccleſia. 948.

Joh. Friedrich Pfeffingers Hiſtorie des Braunſchweig-Lüneburgiſchen Hauſes, und ſelbiger Landen, ꝛc.

h. e.

JO. FRID. PFEFFINGERI, CONSILIARII HANnoverani, & Inſpectoris Academiæ Luneburgi equeſtris, Hiſtoria Domus Brunſuicenſis ac Luneburgenſis Sereniſſimæ, Acceſſionibus hiſtoricis de familiis Comitum, Baronum & Dominorum, nec non de Capitulis, Cœnobiis, juribus urbium, ſpeciatim Luneburgi, aucta & edita a patruele, JO. FRID. PFEFFINGERO, JCto Argentino.

Tomi II.

Hamburgi, ſumtibus Kœnigii & Richteri, 1731 & 1732, 8.
Tom. I Alph. 2 pl. 17, Tom. II Alph. 3 pl. 4.

Haud ignorant eruditi ſumma *Pfeffingeri*, Profeſſoris Luneburgenſis & Conſiliarii Britannici, merita in hiſtoriam Germaniæ, in Jus publicum, a *Vitriario* ſuccincte concinnatum, & nominatim in hiſtoriam Saxoniæ inferioris. Id tamen in eo omnes notant, quod haud ſatis explicate ea, quæ per maximam induſtriam hinc inde collegerat, ediſſeruerit. Dolendum eſt, eadem labe hoc Opus poſthumum laborare; quod quidem manibus defuncti condonandum, ſiquidem limam ultimam Compendio huic hiſtorico addere non potuit. Inſunt tractationi haud inexpectata; ſed hiſtoria Ducum e *Vitriario illuſtrato*, Ven. *Rehtmeieri Chronico Büntingo-Lezneriano*, & aliis recentiorum ſcriptis, excerpta & in compendium miſſa fuit, eo quidem fine, ut beatus *Pfeffingerus* adoleſcentes generoſos hac promulſide ad qualemcunque patriæ notitiam excitaret. *Pars prior* inſcripta eſt *Friderico Ludovico*, hæredi Magnæ Britanniæ Sereniſſimo, *Georgii*que *II*, Regis invictiſſimi, filio natu maximo. *Pars poſterior* præfert icona Sereniſſimi Principis, *Wilhelmi Auguſti*, Ducis Cumberlandiæ, & Principis Electoralis Brunſuico-Luneburgici, ejusque meritas prædicat laudes, encomio majores, in Dedicationis formula. In Præfatione, quæ *Parti priori* præmittitur, præter ea, quæ ad ſcopum declarandum faciunt, proferuntur nonnulla de collectaneis *Pfeffingeri* ſenioris,

Digitized by Google

ris, ad pertexendam hiſtoriam *Dominorum de Grote, de Meding, de Eſtorff, de Wittorff*, ſeu *Luneburg*, & *de Spærke*, facientibus, e quibus in præſens paucula duntaxat inſeruntur. Adjungit *Pfeffingerus*, junior, ſimul in Præfatione, nobilitatem Germaniæ ab ævo *Henrici* Aucupis arceſſendam eſſe, & exoptat, ut nobiles noſtræ ætatis per incrementa tirociniorum equeſtrium ad faſtigium virtutum digniſſimarum, more priſco, præparentur. Provocat ad *Rixneri* libellum, dictum *Turnier-Buch*, tanquam idoneum teſtem haſtiludiorum ſeculi decimi. Liceat nobis ea minus negligere, quæ de origine torneamentorum doctiſſimi *du Fresne, J. G. ab Eckard*, & *Gæbelius*, in lucem protulerunt. In tractatione ipſa notamus, quod hiſtoriæ Cœnobiorum & Nobilium accuratius ſint elaboratæ, rebusque Ducum paſſim inſperſæ diligentius, quam Principum Genealogiæ & hiſtoriæ. Moleſtum videbitur nonnullis, res Ducum non ſeparatim prodiiſſe; ſiquidem id commode fieri poterat. Infitiari tamen vix licet, compendii leges debite fuiſſe ſervatas, Diplomata nonnulla inedita in lucem eſſe protracta, & diligentiæ ſpecimina ubique exſtare haud contemnenda. *Libri primi Caput primum* Autoribus, rerum Brunſuicenſium ac Luneburgenſium momenta recenſentibus, eſt conſecratum. Librorum ſingulæ editiones haud ſunt adductæ. Forma libri editi plerumque fuit neglecta. Catalogus Cl. *Baringii* eſt locupletior, qui in poſteriori editione ejusdem judicia quoque addidit, quæ hic deſiderantur. Generoſi Domini *de Campen* confunduntur, & tum Luneburgici, tum ii, qui Kirchbergam ac Ildehuſam inter Seſam & Stauffenburgum tenent, ad unam ſtirpem revocantur. Falſo quidem. Priores enim incoluerunt prædium *Campen*, inter Brunſuici & Regiolothariæ urbes ſitum: ac dudum interciderunt. Poſteriores a Doctore quodam *Campen*, Conſiliario Guelferbitano, ſuperiori ſeculo orti ſunt, ac de Ducibus, Guelferbiti ſedentibus, receperunt beneficiaria prædia, quibus quondam Dux *Henricus*, junior, ſpurios ſuos, ex *Eva de Trotten* genitos, donaverat, nominatim *Theuerdanckium* ac *Eitel-Henricum*. Error hic fuit ſubindicatus

Pag. 3 ſq.

Digitized by Google

ad calcem *Partis poſterioris*, ſed ita, ut lector haud abeat ſcientior. Animadvertimus porro, libros Autorum huc facientium ſecundum inſcriptionem integram haud fuiſſe laudatos.
Pag. 6. Teſtamur librum Cel. *Ludovici Antonii Muratorii de Antiquitatibus Eſtenſibus*, cujus quippe *A. 1717 fol.* Mutinæ prodiit non niſi *Pars prior*, quam proxime excipiet editio *Tomi poſterioris*. Autor Clariſſimus mentionem *Partis prioris* haud fecit. Omiſit idem vetuſtiſſimam hiſtoriam Ducum Saxoniæ, qui haſce terras gubernarunt, tum *Ludolfiadum*, tum *Billungicorum*, Comitumque *Northeimenſium*. Prætermiſit *Alberti Azonis II*, qui ex *Cunigunda, Welfi III* filia, *Welfonem IV*, Ducem Bavariæ, *Henrici Nigri* patrem, progenuit, majores, ex *Bonifacio*, primo Comite Lucenſi & Duce Thuſciæ,
16. cujus ad A. 811 injicitur mentio, procreatos. Primordia hic capiuntur a *Welfone IV*, Duce Bavariæ, patre *Henrici Superbi*. Nomen *Superbi* retinebimus, quippe quod per ſeſe elationem animi immodicam haud denotat. *Welfonem* ſibi deſponſaſſe *Ethelindam, Ottonis*, Comitis Bavariæ Ducisque Bavariæ, filiam, negari non poteſt; nuptiæ ipſæ argumento ſatis firmo ſunt comprobandæ. Vix enim illud, a repudia-
20. tione ductum, ſufficit. Ponitur, *Wulfildem, Henrici Nigri* uxorem, filiam *Magni*, ultimi Ducis Saxoniæ ex *Billungis*, attuliſſe marito jus ſuccendi in Principatum Luneburgicum. Evincendum erat, ipſam fuiſſe natu majorem, ſolamque natu majorem exſtitiſſe ſucceſſionis capacem. Hæreditatis illius rationem ſic expedire liceat. Ducatus fuit beneficium Cæſaris Regisve Germanorum, ideoque per filias transferri in alios non potuit. Patrimonium *Ludolfiadum* Luneburgenſe tradi non potuit filiabus, donec ſtirps tota maſcula defeciſſet. At ea non intercidit in *Magno*, quippe qui hæredia *Ludolfiadum* jure ſingulari ſibi vindicare non potuit. Comites Brunſuicenſes ex *Brunone*, *Ludolfi* filio natu majore, progeniti, jure quæſito in patrimonium Luneburgenſe gaviſi ſunt, defuncto *Henrico II*, Imperatore. Quare idem jus per *Gertrudem, Ecberti II*, Comitis Brunſuicenſis ac Marchionis Thuringiæ, ſororem, ad *Henricum Pinguem*, ejusque generum Lotharium Regem

Regem, fuit tranſlatum. Sed perſequamur reliqua. *Welſonem VI* A.1191 d.14 Dec. obiiſſe, perhibetur. *Chronicon Wingartenſe* habet A.1191 d.18 Cal. Januar. Qui norunt diſcrimen inter faſtos Romanos & noſtros, credent, ſignificari A. 1191 d. 15 Dec. Pag. 23.
Autori probatur ſententia, qua commemoratur, *Henricum Magnanimum* anno demum 1136 Ducatum Saxoniæ per *inveſtituram* ſuſcepiſſe. Traditio poſſeſſionis tum evenit, ut ex *Alberto Stadenſi*, Autore Hiſtoriæ Archi-Epiſcoporum Bremenſium, aliisque, conſtat; declaratio autem & *infeudatio* jam A. 1127 contigit. Chronicon Holſaticum *Cap. 13 p. 23 Leibn. Vitus Arenpeck p. 662, Urſpergenſis p. 211*, aliique, ſic teſtantur. Omittendum non fuiſſe videtur id, quod de beneficiariis poſſeſſionibus, a *Lothario* in generum collatis, veteres memoriæ prodiderunt. Nam Noriberga, Gredinga, & tutela armata in Epiſcopos & Præſules Bavariæ fuit *Henrico Superbo* circa A. 1127 omnino concredita a ſocero. Hoc ſatis perſpicitur ex collatione *Conradi Urſpergenſis ad A. 1127 p. 740, Aventini L. VI Cap. 3, & Chronici Weingartenſis Cap. 11 p. 786.* Verum Autori placuit, fines compendii non tranſſilire. 24.
Idem in ea eſt opinione, *Brunonem, Melverodæ* Dominum, unde Comites Brunſuicenſes ſolent deduci, fuiſſe filium *Henrici*, Ducis Bavariæ & Lotharingiæ, ex *Henrico* Aucupe nati, & Marchionis Saxoniæ. At Comites Brunſuicenſes dicti ſunt *Marchiones* demum, ex quo *Egbertus I* Marchionatum Thuringiæ & Saxoniæ, ſeu potius Miſniæ, obtinuit A. 1067, eumque morti proximus A. 1068 pro filio *Egberto II* ab Imperatore precibus impetravit. Hæc ex Annaliſta Saxone patent. Deinde memoratu dignum eſt, *Brunonem II*, Comitem Brunſuicenſem, ex *Brunone*, filio *Ludolfi*, Ducis Saxoniæ Orientalis, fuiſſe per mares exortum. Id certe ex *Autore Chronici rhythmici Principum Brunſuicenſium Cap. 14 v. 90 ſq. & 119 ſq. p. 25 Tom. III Leibn.* dilucide intelligitur. Eſt, qui hæc loca & competitiones regni ad calculos revocat, ideoque hanc effingit Tabulam de Comitibus Brunſuicenſibus genealogicam, in qua generationum ſeries indicatur numeris a *Brunone* ad *Brunonem II*, & ab *Ottone III* atque *Henrico II* ad *Ottonem Illuſtrem* ordine retrogrado. En illam plane novam: 28.

BRUNO ſeu *Berno*, 775.
uxor *Geva, Giſela, Haſala*, filia *Wittikindi M.* ex *Geva*, filia *Sifridi*, Regis Daniæ.

- **EGBERTUS**, ſeu *Wigbertus*, uxor *Ida*, A. 785.
  - *Addila*, Abatiſſa Herivord. amita Hathumodæ.
  - *Warinus*, Abbas Corbej. † 856.
  - *Cobbo*, Comes Saxoniæ Occident.
    - *Cobbo*, † 885.
    - *Hedwigis*, Abbatiſſa Herivord. poſt *Addilam*.
  - *Filia*, nupta *Warino*.
- *Hedewig*, uxor *Welfi*.
  - **LUDOLFUS**, Dux Saxoniæ Orientalis, † 875 initio Quadrageſimæ. Uxor *Oda*, nata ex Billungo C. & Æda A. 807, † 913.
    - *Filii tres & una filia* in tenera infantia exſtincti.
    - I BRUNO, Dux Sax. † 880 d. 2 Februar.
    - V OTTO M. & *Illuſtris* † 912, ux. *Hathwig*.
      - IV *Henricus* Auceps, uxor *Mechtildis*, ſoror *Friderunæ*.
        - III *Otto I.*
          - II *Otto II.*
            - I *Otto III.*
        - III *Henricus*.
          - II *Henricus*.
            - I *Henricus II* Imp.
    - *Filius*, Monachus.
    - *Hathumoda*, nata 840, Abbatiſſa Brunshuſana 852, † 874 d. 29 Nov.
    - *Enda*, nupta N. N.
    - *Gerbirgis*, Abbatiſſa Gandersh. 875, † 896 d. 24 Jul.
    - *Chriſtina*, Abb. Gandh. † 919.
    - *Sophia*.
    - *Liutgarda*, uxor *Ludovici*, Regis Germ. jun. 866, † 885 d. 31 Nov. ſepulta Aſchafnaburgi.

[Second branch, after Bruno:]

- 2 *Ludolfus*.
  - 3 *Eckehardus*, maritus *Friderunæ*, Comes Melverodenſis.
    - 4 **BRUNO I**, † 972, uxor *Hildeſindus* † 25 Dec.
      - *Mechtildis*, avia *Ditmari*.
      - **BRUNO II**, inhiat regno A. 1002, † 1006. Uxor 1) *Giſela*, filia *Hermanni*, C. de Werle & Jutæ; 2) *Giſela*, filia *Hermanni II*, Ducis Sueviæ, † 1043 d. 14 Feb.
        - 1 *Ludolfus*, † 1023.
          - *Sigfridus*, Com. Pal.
          - *Bruno*, Ep. Mind.
        - 2 **LUDOLFUS**, † 1038 d. 23 April. uxor *Gertrudis*, filia *Arnolfi* Gandavenſis, Com. Friſ.
          - **BRUNO III**, Conditor Brunſuici, † 1057.
          - **EGBERTUS I**, fit Marchio A. 1067, † 1068. Uxor *Irmegardis* A. 1057.
            - **EGBERTUS II**, natus 1060, † 1090. Uxor *Oda*.
            - *Gertrudis*, uxor 1) *Theoderici*, C. de Catelnburg, qui † 1085 d. 20 Jan. 2) *Henrico Pingui*, C. Northeim. qui † 1101 d. 10 April. 3) *Henrico Wettinenſi*, C. Marchioni Ileburg. Ipſa † 1117.
              - 1 *Fridericus*, junior, Catelnb. † 1103. Uxor *Ade*-
              - *Otto*, † tener.
              - 2 RICHENZA, nupta *Lothario*.
              - 2 *Gertrudis*, nupta *Sigfrido*, C. [illegible]
              - 3 *Henricus*, junior, † 1127.
      - *Emnildis*, † 991.
    - *Ecbertus* Monoculus, † 992.
      - *Filii Ecberti*, Comites Seburgenſes, e quorum ſorore Comites Querfurtani.

Ebertum II in *mola* ad Brunſuicum fuiſſe trucidatum, vulgo Pag. 31, 32.
referunt ii, quos Autor ſequitur. Credibile autem eſt, locum necis ad *Salicam* amnem, haud procul Quedlinburgo, eſſe quærendum. Argumenta enim ſunt in promtu. *Lambertus Schafnaburgenſis ad A. 1089* diſtincte: *Eckibertus Marchio juxta aquam, quæ dicitur Sclicha, in molendino quodam miſerabiliter interfectus occubuit. Sigebertus ad A. 1090* oſtendit, *Ecbertum* tum conſectatum fuiſſe ſectatores Imperatoris. Unde conſequitur, ipſum ea tempeſtate a domo ſua abſuiſſe, ac foris arma tractaſſe. Periit *Ecbertus* præterea occiſus a percuſſoribus, ab *Adelheida II*, Abbatiſſa Quedlinburgenſi, *Henrici IV* ſorore, immiſſis. Quamobrem rurſus fit veroſimile, prope Quedlinburgum in Epiſcopatu Halberſtadenſi aut Magdeburgenſi cædem fuiſſe commiſſam. *Conradus Botho* in Chronico picturato Brunſuicenſi *p. 330 molam Ayſenbüttel* determinat. At is eſt ſcriptor recentior, qui ſæpe ex rumore incerto antiquiora arripuit. *Bothonem* ſecutus eſt *Krantzius Saxon. L. V Cap. 44. Henricum Leonem* fuiſſe natum A. 40.
1129, aſſeritur ex teſtimonio *Gerhardi*, Abbatis Steterburgenſis, *p. 687 Tom. I Leibn.* Sed qui fieri potuit, ut A. 1136 in feſto Pentecoſtes baptizatus ſit? Hoc habet *Conradus Urſpergenſis p. 792.* Nuptias contraxiſſe dicitur *Henri-* 41.
cus Leo cum *Clementia* A. 1146; ſed *Joanis Ruffi* Chronicon Lubecenſe definit annum 1147. *Liuppoldus de Hertesberg* hic vocatur *de Harzburg.* *Albertus*, Monachus 57.
trium fontium, quem nuper recudi fecit B. *Menckenius*, di- 65.
cendus erat *Albericus.* Epiſcopatum Bardevicenſem eſſe Verdam translatum, hic oſtenditur. Circa liberos *Henrici Leo-* 71 ſq.
nis monemus, *Rixam* ex *Clementia* unicam fuiſſe natam, nuptam A. 1167 *Friderico* Rotenburgenſi, Duci Sueviæ, eoque defuncto A. 1167 d. 19 Aug. perrexiſſe A. 1169 ad nuptias, cum *Canuto*, filio *Waldemari*, Regis Daniæ, contractas. *Ericus p. 272 ad A. 1221: Obiit Rikece Regina.* Ipſa fuit ſterilis, teſte *Alberto Stadenſi ad A. 1171.* *Helmoldus* eam vocat *unicam filiam*, reſpectu ad *Clementiam* habito. Nomen *Rixæ* ſervavit *Botho p. 344.* Ut duæ *Rixæ*, ex *Clementia* natæ, attribuantur *Henrico*, efficit *Saxo Grammaticus*, qui

Lib. 14

Lib.XIV rerum Danicarum p.205 memoriæ prodidit, *Henricum* filiam ſuam *minorem* filio Regis Daniæ obtuliſſe, quia major natu, quæ prius ei deſponſata fuerit, morbo perierit. Sed *Helmoldi* fides eſt major. *Alienora*, quam *Gervaſius* Tilberienſis vocavit *Comitiſſam*, nupſit *Ludovico*, Comiti de Dempnowe ſeu Dipenau, uti docuit *J. G. Eccardus* in *Erklærung eines alten Kleinodien-Kæſtleins* §.15 p. 35. *Rogerius Hovedenus ad A.* 1182 memorat, *Henricum* in Normannia ad *Argentonium* filium ſuſcepiſſe. Si is non eſt ipſe *Otto IV*, numerus filiorum *Henrici Leonis* videtur dilatandus. Verum in Compendio hiſtorico hæc fortaſſis fuerunt negligenda.
Pag. 74. Priorem *Henrici Longi* uxorem Autor vocat *Agneſam*. Ita etiam dicitur in Dipl. XX in Sylloge *Gudeni* p. 48, in Chronico *Weingartenſi* p. 805. At narratio *Altabenſis* p. 21 T. II *Leibn.* eam appellat *Judithbam*, concinente *Joach. Frid. Fellero* p.371.
75 ſq. De cœnobio *Winhuſenſi* inſeruntur notabiliora. Utrum
85. *Maria*, an *Beatrix*, *Ottonis IV* fuerit prior uxor, Autor pronuntiat incertum. *Otto* cum *Beatrice* fuit deſponſatus A. 1208 & 1209 Francofurti & Wirceburgi, prævia Papæ conceſſione. Erat ipſa *Philippi*, Suevi, filia natu maxima ex *Irene*. Nuptiæ celebratæ ſunt A. 1212 Northuſæ, nequaquam Brunſuici, ita tamen, ut ipſa quarto die vel decimo quarto a nuptiis peractis obierit. Cl. *Jo. Dav. Kœlerus*, ſecutus Chronicon vetus Ducum Brunſuicenſium, quod Chronico rhythmico & *Bothoni* non erat præferendum, eam putat obiiſſe A. 1213 d. 11 Aug. *Otto* jam inierat ſponſalia A. 1199 cum *Maria*, filia *Henrici I*, Ducis Brabantiæ, & *Mathildis*, Comitis Bullionenſis. Duxit vero ipſam A. 1214, teſte *Alberico*. Ita id, quod videbatur incertum, facile innoteſcit, præcipue ubi vita *Ottonis*, a *B. Simone Friderico Hahnio* conſcripta, conſulitur. Imperante *Ottone IV*, imperium pace exoptata gaviſum eſſe, neſcio, qui dici queat, ubi turbas Papæ & Anticæſarum memoria recolis. *Ottonem* ex veneno occubuiſſe, ex *Alberico* videtur colligi poſſe. *Henricum* A. 1204 a fratre *Ottone* diſceſſiſſe ad
86. partes *Philippi*, Anti-Cæſaris, verum eſt. At fratres demum A. 1208, occiſo *Philippo*, in gratiam rediiſſe, ſtare non poteſt cum iis, quæ *Eccardus* quondam demonſtravit. Poteramus longo plura emendare, ſi ea nobis provincia jam eſ-

ſet

ſet demandata. Excerpemus hinc inde adhuc nonnulla, ut Lectori conſtet, de quibus cœnobiis ac nobilibus viris familiisque hic varia ſint in medium allata. Libet enim fateri, inedita Diplomata tractationi huic, ad calcem paginæ plerumque rejectæ, ſæpius fuiſſe adjuncta. De cœnobio Neo-Iſenhagenſi diligenter Vir Cl. commentatur, nec non de Comitibus Aſſeburgicis, quos tamen cum ipſo ex ætate *Henrici* Aucupis repetere recuſamus. De *Steinbergiis* reponitur opinio ex Piermont. At conſtat ſatis, vocem *Steinberge* eſſe ex caſtro (a) prope Goslariam ſito: vocem *Piermont* eſſe deducendam ex amne *Viermont*, qui ab oppidulo *Lüde* non adeo remotus, *Emmeram* influit: & Comites de Bodenburg ac *Monte lapideo* ex Comitibus de Haldensleve fuiſſe exortos. Falſum eſt, *Georgium de Steinberg* eſſe adhuc in vivis. Perſtat patris dudum defuncti gloria in duobus filiis, quorum natu major Satrapam provincialem Oſterodæ agit, ac olim Epiſcopi Osnabrugenſis a Conſiliis fuit intimis. In *Conradi Bertoldi Behrenſii* Genealogia *Steinbergica* reſtant multa emendanda, tantum abeſt, ut Lector tuto ad eam remitti poſſit. *Henrici Mirabilis Grubenhagici* liberi accurate percenſentur, ac in ejus proſapia exſequenda Autores ætate ſuppares dextre ſunt conſulti. Optandum eſſet, ut de oppignoratis bonis *Aichsfeldicis* Cl. *Joannis* ſcrinia fuiſſent ſolicitata. *Erneſto* Oſterodenſi aſſeritur filia, quæ fuit Abbatiſſa Oſterodenſis, ex teſtimonio *Engelhuſii p. 21 Tom. II Leibn.* Domini *de Helden* perhibentur olim tenuiſſe *ſalinas der Hellen.*

Pag. 108 ſq.

117.

141 ſq.

142.

144.

145.

152.

Ee At

(a) Caſtrum Seculo XI fuit everſum. Sed id reædificare juſſit *Henricus IV*, Imperator, *Ottonem*, Comitem Northeimenſem, A. 1076. Seculo XII id. fuit inſtauratum, & Seculo XII denuo deſtructum; mons ipſe in manus Comitum Wernigerodenſium incidit. *Henricus*, Comes, montem Reipublicæ Goslarienſi vendidit in perpetuum. Venditionem confirmavit A. 1410 *Rupertus Palatinus*, Rex Romanorum. *Hahnius* confirmationis formulam edidit *Tom. Collect. 154 Monum. inedit.*

Digitized by Google

Pag. 154. At dicti ſunt *ab Inferno, von der Hellen.* *Albertus* & *Joannes* capti ſunt A. 1362 a Comitibus Waldeccenſibus, teſte
155. *Praſſero p. 822 Tom. I ineditorum Hahnii.* A Noſtro ponitur annus 1361. Circa liberos *Erici Grubenhagici* nonnulla hic
156 ſq. afferuntur, quæ limam exſpectant. Nam *Sophia*, Abbatiſſa Gandershemenſis, A. 1412 obiit. *Eliſabethæ* maritus non dictus fuit *Bogislaus*, nec ipſa fato conceſſit A. 1454. *Sophia*, junior, Abbatiſſa Gandershemenſis, haud exſtitit *Alberti III* filia,
175. nec obiit A. 1481. *Otto* Eimbecenſis non obiit A. 1411, ut hic no-
194 ſq. tatur, ſed A. 1451. Domini *de Saldern* ſuccincte pertexun-
232 ſq. tur. Cœnobium *Medingen*, *Scharenbeck*, Nobiles *de Man-*
283 ſq. *delslo, de Spœrke*, & *Schwigelt*, cœnobium *S. Michaelis* Luneburgicum, Nobiles Domini *de Grote*, *de Monte*, ſeu *von dem Berge*, cœnobium *Zibelingborſteld*, ſeu *Sanctæ Vallis*, ſeu *S. Joannis*, Luneburgicum, Nobiles *de Melzing* & *de Grone*, locus Gruona ad Gottingam, Nobiles *de Eſtorff, de Roſtorf, de Gilten, de Veltheim, de Wrisberg, de Pleſſe* per Saxoniam Holſatiamque & Meclenburgum obvii, *de Schulenburg, Medingi, Alvensleben, de Wittorf, de Kneſebeck*, magna ſane cum induſtria enarrantur, Diplomatibus illuſtrantur, & ad guſtum familiarum florentium attemperantur. Addemus paroramata nonnulla, ab Autore haud evitata. *Roſtorf* dicitur *p. 487* præfectura *Calenbergenſis*. Inſignia Baronum de *Wrisberg p. 550* nova ratione recenſentur. Error fuit emendatus ſub calcem *Partis poſterioris*. Initia genealogiæ Dominorum *de Pleſſe p. 589 ſq.* ab *Immedo* & *Adela* erant pertexenda, ac ab *Hermanno Bavaro*, qui *Meinwerci*, Epiſcopi, ſororem in matrimonium duxit. *Autor Vitæ S. Meinwerci* hic facem præferre poteſt. *Udo*, Epiſcopus Hildesheimenſis, annumeratur Comitibus Alslevienſibus *p. 676 ſq.* At *Reinhardi Opuſculum* & *Diplomata Udonis* docent, ipſum fuiſſe Comitem *Gleichæ*, ad *Gottingam* ſitæ. Tantum de *Parte priori.* Progredimur nunc ad *poſteriorem.* Præter compendiariam Ducum genealogiam & hiſtoriam hic rurſus occurrunt varia, quæ ad exactiorem cœnobiorum Saxoniæ inferioris & familiarum generoſiorum notitiam faciunt.

Ad

Digitized by Google

Ad ſepulchrum *Ottonis Claudi*, quod in cœnobio *S Michaelis* Luneburgico exſtat, adjungitur ſeries Ducum & virorum primariorum, qui in æde ſacra ejusdem cœnobii terræ fuerint mandati. Epitaphium *Ottonis Strenui*, de quo Ven. *Rehtmeierum* inter & *J. G. Eccardum* olim gliſcebat liticula, accurate hic exhibetur. Initium eſt: *Anno. dni. MCCCXXX. quinto. Nonas. Aprilis. in. ſecunda. feria. poſt. diem. paſcha. obiit - -* De cœnobio *Ebſtorff* afferuntur nonnulla, nec non de Urſinis, ſeu Bariis. Principes Anhaltinos ex Urſinis deduxit Autor, inductus inſigni gentilitio Anhaltino, ſcilicet *urſo mœnia ſcandente*. An aliis id approbari poſſit, qui *Eccardianam* perſpexerunt genealogicam de Principibus Anhaltinis tabulam, divinare nolumus. Monaſterium *Scharnebeck* olim dictum *Stenbeck*. De Salinis Luneburgicis agitur *p. 40 - 66.* De Capitulo Ramelsloenſi non pauca inſeruntur *p. 75 - 119.* Diploma vero *Ludovici*, Regis Germanorum, A. 945 datum, eſt omnino ſuppoſitum. De tribus ſequentibus idem judicium videtur ferendum. De Salinis Luneburgicis reſumitur filum hiſtoricum *p. 121*, ac pertexitur usque ad *p. 149.* De Generoſis viris, a *Guſtede* dictis, diſſeritur *p. 152 - 180.* De præcellentiſſima *Bulowiorum* gente producuntur momenta, alibi nondum obvia, *p. 181 - 289.* De urbe Harburgi nonnulla habentur *p. 307 - 311.* Nobiles *de Weybe* recenſentur *p. 312 - 333.* Comites *de Dannenberg* & Nobiles ex eis orti enarrantur *p. 358 - 379.* Nobiles Domini *de Hodenberg* repræſentantur *p. 403 - 425.* Comites & Domini *de Hoya* commemorantur *p. 551 - 580*, ita tamen, ut pleraque ad immunitates Nobilium Hoyenſium ſpectent. Autor promittit hiſtoriam de Comitibus Luchovienſibus *p. 597.* Nobiles *de Hitzacker* perſequitur *p. 598 - 617.* De cœnobio Lune diſſeruntur varia *p. 625 - 667.* De collegio ſacro *Raceburgenſi* exquiſita ſuppeditantur *p. 671 - 681.* Urbs *Munda*, ad confluentem *Fuldæ Werræ*que poſita, fuit olim juris Francici, dicta *Gemünda*, & *Ottoni Puero* ſeſe dedidit A. 1246. Jus Stapulæ ab Imperatoribus ei fuit conceſſum & confirmatum. Sequuntur Domini de Bardeleben *p. 724 729.*

P. II Pag 3 ſq. — 10 ſq. — 25. — 36. — 698. — 703 ſq.

electio *Statii Friderici de Poſt* in Abbatem *S. Michaelis* Luneburgenſem *p. 730 - 735*; Inſpectores Gymnaſii & Academiæ equeſtris Luneburgenſis *p. 736*, cum juribus ipſius Academiæ *p. 737 - 760*, genus generoſiſſimorum de Poſt *p. 761 - 771*, cœnobium *Medingen p. 775 - 779*, progenies virorum encomiis ſummis digniſſimorum, qui de *Wackerbart* cognominantur, *p. 782 - 801*, ſtirps *Hammerſteinia p. 804 - 807*, deſcriptio terræ *Hadelenſis p. 888 - 913*, Barones *de Marſchalck p. 913 - 921*, caſtrum *Heimburg p. 925 - 932*, Domini *de Lafferde p. 934 - 941*, deſcriptio Capituli *Bardevicenſis p. 943 - 953*, urbisque *Hannoveræ p. 953 - 960*, Barones *de Bothmer p. 961 - 999*, Domini *de Honborſt p. 1063 - 1068*, & *Püchler p. 1069, 1070.* Duces hiſce urbibus, collegiis ſacris, Comitibus, Baronibus, Dominisque, quorum elaboratio ad Cl. *Pfeffingerum* maximam partem ſpectat, immiſſi ſunt, ſiquidem eorum hiſtoria multam lucem ex hiſtoria ſubditorum ipſis fœneratur. Qui methodum reprehendent, copioſo Indice querelas ſuas facile ſublevabunt. Faxit ſupremum Numen, ut tandem *monumenta* illa *Brunſuicenſia* ac *Luneburgenſia*, quibus *Leibnitius*, *Eccardus* & *Habnius*, immortui ſunt, in perennem Regum Angliæ potentiſſimorum ac Ducum Brunſuicenſium gloriam, in lucem emittantur.

JUS PUBLICUM ROMANORUM, ID EST, Faſciculus I & II Arcanorum Status Reipublicæ Romanæ, deſcriptorum opera clariſſimorum Autorum, cura JOANNIS GODESCHALCI CLAUSINGII, Conſil. Lippiaci, & J. U. D.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1726 & 1731, 8.
Faſcic. I Alph. 1 pl. 23, Faſcic. II Alph. 2 pl. 19.

F*aſciculo primo* exhibentur libri *Pſeudo-Feneſtellæ* de *Sacerdotiis & Magiſtratibus Romanorum; Pomponii Læti* ſcriptum de *Magiſtratibus Romanorum; Nicolai Grucchii* libri tres de *Comitiis Romanorum;* nec non *Juſti Lipſii*

octo

octo peculiares Tractatus, ad cognoscendam historiam Romanorum apprime utiles. Promittit hæc Index, libro præfixus. At in *Fasciculo* ipso etiam continentur complura alia. Habes enim hic quoque *Valerii Probi Opusculum de Literis antiquis*, vel potius de compendiis scripturæ Romanæ, & præterea *Alexandri Sardi* librum *de nummis*, in quo numismata & pecunia Romana æstimantur nummis notioribus nationum Europæ, idque admodum compendiose. *Lipsii* octo libelli sunt hi: 1) *de Magistratibus veteris populi Romani*; 2) *de Vetere Latinorum scriptura*; 3) *de Pecunia veterum Romanorum*; 4) *de Nominibus veterum Romanorum*; 5) *de Ritu conviviorum apud Romanos*; 6) *de Supplicio crucis*; 7) *de Censura & Censu*; 8) *de Anno ejusque ratione & intercalatione*. Adjecta est *Lipsii* Epistola, *qua Viro cuidam Principi, deliberanti, bellumne an pax, an potius induciæ, expediant Regi Hispaniarum, cum Gallo, Anglo, Batavo, &c. respondet.* An hæc scripta singula ad arcana dominationis Reipublicæ veteris Romanæ spectent, facile patescit. Usum collectionis hujus Autor Consultiss. in Præfatione prædicat, pungitque in ea Theologos, eo quod autoritate & vastitate doctrinæ ceteris eminere mortalibus studeant, eas fortasse urbes & terras ignorans, in quibus primarii Theologorum negant, fas esse, ut is muneri Ecclesiastico vel scholastico adhibeatur, qui librum ullum conscribit. Rationem inscriptionis Autor depromit ex scopo librorum, quos hoc *Fasciculo* est complexus. Existimat enim, *munia Reipublicæ & arcana status Reipublicæ Romanæ* iis contineri. Ne moneas, *Pseudo-Festenellæ* librum patre usum esse satis novitio, videlicet *Andrea Dominico Flocco ad Brandam*, Cardinali Placentino, ad A. 1443 defuncto, ideoque Antiquitates Romanas ex fontibus antiquis & genuinis gratius hauriri; Autor *Fenestellæ* commentitio adjecit additamenta *Joannis Camerti*, singulis Capitibus suffixa, infra autem passim adscivit in notulis adspersis loca veterum, ac *Rosini, Nieupoortii, Heineccii*, quæ vel comprobandæ vel fusius exponendæ inservire sententiæ videntur. *Pomponius Lætus* ap-

paret nudus. *Grucchius* ipſe libros ſuos rationibus teſtimoniisque veterum ſcriptorum exornavit. Hoſce ob pretium ſingulare *Gravius Theſauro* ſuo inſeruit, adjectis ipſius cum *Carolo Sigonio* doctis concertationibus, quas hic deſideramus. *Alexandri Sardi* libellum *Gravius Tomo XI* jam indiderat. In Collectione altera, quæ inſcribitur *Reſpublica Romana*, *Pſeudo-Feneſtella* ac *Pomponius Lætus*, nec non *Lipſii* Commentariolus *de Magiſtratibus veteris populi Romani*, exhibentur. *Libris quatuor*, quos ſub nomine *Antiquitatum Romanarum Philippus Carolus Francof. 1670, 12*, edidit, ſubjiciuntur idem *Pſeudo-Feneſtella*, *Pomponius Lætus*, & *Valerius Probus*, *de interpretandis literis antiquis Romanorum*. In *Faſciculo II* continentur *Pauli Manutii* inſignes libri, videlicet unus *Antiquitatum Romanarum de Legibus*, & alter *de Senatu*, ac tertius *de Veterum dierum ratione*, cum *Additamento ad Lib. III Pauli Manutii de Calendarii Romani explicatione*. Hiſce porro adjectos vides libros alios quatuor. Unus eſt *Joſephi Moniardi interpretatio Rubr. Cod.* Publicæ Lætitiæ, vel Conſulum, in qua omnia ludorum genera mira quadam jucunditate & jucunda brevitate ad vivum reſecantur. Excipiunt hanc interpretationem *Libri III Alexandri Sardi Ferrarienſis de moribus ac ritibus gentium*, in quibus ritus & loca variarum gentium, pauca ad Romanorum rempublicam ſpectantia, recenſentur. *Manutii* ſane ſcripta hæc, excepto tertio, dudum *Theſauro Grævii* ſunt illata. De hujus *Manutii* patre *Aldo* nonnulla literaria in Præfatione afferuntur. Vir Clariſſimus, qui hoſce *Faſciculos* edidit, ac libellos, iis inſertos, paſſim ſuis notis illuſtravit, de publicis commodis egregie meritus fuit, dum ea, quæ hinc inde vix obvia ſunt, ſcripta magis vendibilia uſuique ſtudioſæ juventutis accommodatiora reddidit. Exoptamus enixe, ut Vir Conſultiſſ. ea ſemper gaudeat valetudine otiique abundantia, qua deſideriis eruditorum porro poſſit ſatisfacere ac velificari.

DISSERTATIONS NOUVELLES SUR LES MALAdies de la Poitrine, &c.

h.e.

DIS-

DISSERTATIONES DE MORBIS PECTORIS, cordis, stomachi, fœminarum, venereis, aliisque nonnullis morbis singularibus; Autore BARBEYRACIO, *Doct. Med Montispeliensi. Adjectæ sunt binæ Historiæ morborum, nondum descriptorum, per* BOERHAAVIUM.

Amstelodami, apud Waesbergios, 1731, 12.
Alph. 1 pl. 2.

Bibliopola in Præfatione monet, hunc ipsum librum olim quidem Lugduni sub titulo *Nouveaux Traités de Medicine*, multis tamen locis corruptum atque mutilum, prodiisse. Quare cum eundem, his non obstantibus defectibus, a plurimis Galliæ Medicis cum applausu exceptum esse intellexerit, multam se a lectoribus gratiam initurum speravit, si editionem, in qua prioris defectus non solum solicite emendati essent, sed quæ tertia fere parte adaucta esset, exhiberet. Quod si hoc institutum suum probari intellexerit, brevi plura his similia expectare jubet. Ipse vero liber concisam morborum in titulo commemoratorum historiam, una cum ipsorum, ex Autoris sententia, caussis atque medendi methodo, continet. Si rubro fides habenda, ubique clara & distincta morborum idea secundum recentiorum inventa, antiquorum hypothesibus opposita, traditur, quæ tamen an nostris temporibus apud omnes assensum inventura sit, dubitamus. Ætiologia ubique fere doctrinam de fermentis, quæ nostra ætate maximam partem deferbuerunt, spirat, medendi methodus potissimum frequenti venæsectionis, clysterum, atque purgantium usu absolvitur, quorum etiam formulæ liberali manu harum cognitionem desiderantibus suppeditantur. In venereorum morborum cura, ubi de salivatione agitur, inunctionem corporis reliquis methodis præfert; internum pro hoc scopo mercurii usum tanquam noxium damnat: quo jure quave injuria, alii judicabunt. In fine adjectæ sunt binæ morborum atrocissimorum, prius non descriptorum, historiæ a Cel. *Boerhaa-*
vio

rio latino idiomate A. 1724 & 1728 evulgatæ, hic in gratiam eorum, qui latina non capiunt, in gallicum ſermonem translatæ; quarum prima gulæ, poſt crebriorem vomitoriorum uſum, in medio thoracis rupturam, hinc omnium aſſumptorum in eundem effuſionem, reſpirationis ob pulmonum coarctationem impedimenta, dolorem atrociſſimum, & reliqua hinc pendentia ſymptomata, accurate recenſet; altera ſteatomatis interni, utrumque thoracis latus occupantis, hinc pulmonum lobos in anguſtum ſpatium comprimentis, moleſtiſſimumque aſthma producentis, phænomena exhibet. Utraque ita conſcripta eſt, ut primo, quid toto morbi tempore ægro acciderit, de quo conqueſtus, quid applicatum remedii loco, quomodo tandem ad funeſtum exitum declinaverit morbus, commemoretur, deinde, quomodo ſectio poſt fatum demum genuinam malorum cauſam, antea nulla divinatione aſſequendam, docuerit, cum ſalubribus monitis inde deducendis, lectoribus indicetur.

Angenehme, curieuſe, und nützliche Nachrichten von Phyſical- und Mediciniſchen, auch dahin gehörigen Kunſt- und Literatur-Geſchichten, &c.

h. e.

MISCELLANEORUM PHYSICO-MEDICO-MAthematicorum, editorum a D. ANDREA ELIA BUCHNERO, Inſtit. Med. P. P. Facult. Med. Aſſeſſore, & S. R. I. Med. Nat. Curioſ. Collega, integer Annus 1728.

Erffordiæ, apud Carol. Frid. Jungnicol, 1732, 4.

Quadra I & II Alph. 2 plag. 2 cum Tabb. æn. 2, Quadra III & IV Alph. 2 plag. 1 cum Tab. æn. 1.

In ſuſcepto poſt obitum Cl. *Kanoldi* labore ſtrenue pergit Cl. Autor, atque Hiſtoriam Phyſico-Medicam anno-

annorum proxime præterlapſorum quam promtiſſime ſupplere allaborat. Nos in præſentiarum aliqua ex Anni 1728 obſervationibus ſpecimina exhibebimus. Ex Aſtronomicis, præter accurata diaria meteorologica, varia rariora cœli phænomena recenſentur, v. g. *p. 925*, meteoron rarum, capra ſaltans dictum *p. 986*, an ex maculis ſolaribus motus telluris tam diurnus, quam annuus, evinci queat; disquiritur, *p. 1701*, phœnomena Martis planetæ *Copernici* ſyſtemati præ reliquis obſtare, demonſtratur. Ex ſubterraneis naturæ phænomenis annotamus *p. 927* commemorari, ingentem maſſam ferri ſolidi, intus cavernæ in modum excavatam, variisque figuris ibidem conſpicuis exornatam, ex ferraria eſſe extractam; quod metallum in Gallia a quibusdam in cuprum arte permutari, *p. 944* refertur. *P. 1269* crypta ſubterranea prope Coburgum deprehenſa accurate deſcribitur; *p. 1501* fontis ſoterii prope Epſteinium poſt montis rupturam exorti mentio injicitur. Ad Obſervationes Anatomicas pertinet Anatome muris *Alpini*, a Cel. *Scheuchzero* communicata, *p. 804*, item Obſervatio de ſceleto fœtus mortui, ſalva matre per anum excreti, *p. 809* de ſceleto humano, in locis ſubterraneis binas inter columnas lapideas ſtante, invento, *p. 1055*, ut & quæ de fœtibus monſtroſis *p. 1006*, *1211*, *&c.* referuntur. Ex copioſis Obſervationibus Pathologico-practicis aliqua ſaltem addimus. *P. 850 ſq.* notatu digna Obſervatio de fœmina Argentoratenſi, quæ illius loci Medicis per 39 annos ficta ingenti corporis mole impoſuit, recenſetur; qua occaſione ſimul Cl. *Jo. Bœcleri*, Prof. Argent. Epiſtola inſeritur, in qua, præter relationem totius impoſturæ, ſimul Obſervationes aliquot de ingentibus corporis tumoribus adjiciuntur, quibus aliæ plures, a diverſis Medicis obſervatæ, ab Autore adduntur. *P. 918* curatio fœminæ Melancholia Hypochondriaca laborantis inſeritur, & in Hypochondriacæ atque Hyſtericæ Melancholiæ diſcrimen operoſe inquiritur. *P. 930* obſervatio rara de enormi, ſalutari tamen, Hæmorrhagia narium fœminæ 83 annorum inſeritur; *p. 973*, pleraſque moniales ob vitam ſedentariam menſium ſuppreſſione laborare, ex obſervatione frequenti aſſeritur; *p. 978*, exemplum inſolitæ in puella morboſa cibi potus-

que per aliquot annos averſationis annotatur; *p. 994*, calculi veſicæ, in ſeparatis cavitatibus præternaturalibus in veſica formatis abſconditi, commemorantur; *p. 1031*, curatio febrium intermittentium per electuarium ex cortice peruviano ex rationibus & obſervationibus contra hujus methodi adverſarios defenditur; *p. 1212*, radicis colchici in aſthmate uſus commendatur; *p. 1430*, variolarum epidemice A. 1728 graſſantium indoles & curatio deſcribitur; *p. 1497*, cura motuum convulſivorum, ex ſpiſſitudine ſanguinis & inertia vaſorum ortorum, per martialia recenſetur, ſimulque morbi æque ac therapiæ ratio redditur. Hæc & alia plura, non minus lectu digna, qui accuratius noſſe cupit, ipſum librum evolvat, neque, quantum nobis videtur, hujus illum laboris pœnitebit. Obſervationes A. 1729 proxime expectare jubemur.

PRAXIS GEOMETRIÆ, worinnen nicht nur &c.

h. e.

QVA NON SOLUM OMNES GEOMETRIÆ practicæ caſus, cum variis compendiis, luculenter exponuntur, ſed & accurata elaboratio delineationum quarumcunque, fideliter communicatur a JO. FRID. PENTHER, Comiti de Stolberg a Conſiliis Cameræ, &c.

Auguſtæ Vindelicorum, apud Jerem. Wolffium, 1732, fol. Alph. 1 pl. 4 cum Tabb. 25 æri inciſis.

Quanquam non deſunt, qui Geometriam practicam variis ſcriptis illuſtrare conati ſunt; dubium tamen non eſt, quin apud plerosque harum rerum ſtudioſos magnam inierit gratiam Nobiliſſ. præſentis libri Autor, quippe qui omni ſtudio id egit, ut ſcitu neceſſaria ordine & perſpicue exponeret, nec quidquam facile præteriret, quod ſtudioſorum commodo inſervire poſſe videretur. Totum Opus diviſum eſt in Partes duas, cum ſuccincta tractatione præliminari de inſtru-

ſtrumentis Geometricis. In *priore Parte* tribus capitibus principia explicantur, quæ ad Euthymetriam, Epipedometriam, & Stereometriam, pertinent, ita, ut primo loco termini declarentur, deinde neceſſaria Problemata ſolvantur, ac poſtremo de dimenſione, computo, & mutatione variarum ſuperficierum & corporum, agatur, quoad hæ fieri in muſeo poſſunt. *Pars altera* Operationes complectitur extra muſeum peragendas, dividiturque in *ſex Capita*; quorum *unum* dimenſiones docet, quæ ope triangulorum inſtituuntur; in *altero* baculorum; in *tertio* Aſtrolabii; in *quarto* pyxidis magneticæ; in *quinto* menſulæ uſus diligenter exponitur. *Sextum* de Altimetria agit, idemque rurſus in *tres Sectiones* doctiſſimus Autor partitus eſt. In *prima* de dimetiendis variis altitudinibus; in *altera* de libellæ uſu & conſtitutione; in *tertia* de dimenſione ſuperficierum montoſarum, ita differit, ut inprimis Quadrati altimetrici applicationem & compendia commendet. Poſtremo etiam appendicem adjecit, ubi methodus docetur, ſuperficiem quamque in varias partes accurate dividendi; itemque Indicem rerum & terminorum maxime notabilium. De cetero neque ea omittenda judicavit, quæ ad accurate elaborandas cum minores tum majores delineationes, cum variis ornamentis, ſpectant. Exemplis hoc loco non opus eſſe videtur.

S. F. D. DE SOLOECISMIS ET BARBAriſmis Dialogi de Cauſis corruptæ Eloquentiæ Obſervatio.

Perluſtranti mihi ſæpenumero *Dialogum de Cauſis corruptæ Eloquentiæ*, & de ætate ejus altius cogitanti, mirum omnino videtur, qui fiat, ut cum tantum non omnes, qui hac de re commentati ſunt, exiſtiment argentea linguæ Latinæ ætate ſcriptum eſſe. Etenim, quo minus huic ego ſententiæ aſſentiri queam, inprimis obſtant *Solœciſmi* iſti ac *Barbariſmi*, qui in eo paſſim obſervantur, quique eum vix ærea, nedum argentea, ætate dignum eſſe, dilucide de-

Digitized by Google

monſtrant. Itaque, ut unicuique hac de re integrum ſit judicare, *Solœciſmos* ac *Barbariſmos*, quos in *Dialogo de Cauſis corruptæ Eloquentiæ* annotavi, in medium producam, idque eo magis, quod hi ſatis mihi videantur barbaram & ærea ætate minorem Latinitatem indicare. Inſtituti, quod mihi propoſui, ratio non permittit, ut multis differentiam inter *Solœciſmos* & *Barbariſmos* vel examinem, vel contra eos, qui eam negant penitus, defendam, cum, ſalvo aliorum judicio, optimum mihi videar magiſtrum, communem illum Romanæ juventutis præceptorem, *Fabium Quinctilianum*, quem ſequerer, elegiſſe, quo judice *Inſtitut. Orator. I, 5, p. 60* edit. *Burman. Solœciſmus complexu orationis accidit*, at *p. 51 vitium, quod fit in ſingulis verbis, eſt Barbariſmus.* Quod igitur ad *Solœciſmos* attinet, horum tres leguntur in uno *Capite VI.* Nam *n. 4*, cum τῷ *tanta*, quod præceſſerat, reſpondere *quanta* debuiſſet, *quam* poſuit Autor, quando ait, *Ullane* tanta *ingentium opum ac magnæ potentiæ voluptas*, quam *ſpectare homines veteres & ſenes*? *n. 7*, vero duo ſatis ingentes *Solœciſmi* occurrunt: *illa ſecretiora & tantum ipſis* orantibus *nota, majora ſunt.* Sive *accuratam meditatamque* affert *orationem*, ſive *novam & recentem curam non ſine aliqua trepidatione animi* attulerit. Nam primum præcedenti numero plurali *orantibus* reſpondet verbum ſingulare *affert*. Deinde *ſive* in priori ſententia cum indicativo *affert*, & in poſteriori cum conjunctivo *attulerit* junctum legitur. Equidem Cel. *Chriſt. Auguſt. Heumannum* memini hos Autoris *Solœciſmos* excuſare, quia optimis quoque ſcriptoribus ſolet ſomnus obrepere, & quia inter ſcribendum ſoli argumento intenti a Grammaticorum regulis ſæpe aberramus. Quæ tamen an ſint iis, qui præjudicata antiquitatis opinione de hoc Dialogo non ſunt correpti, ſatisfactura, non immerito mihi videor dubitare. Quodſi enim de Autore hujus Dialogi, ejusque ætate, certo conſtaret, eadem quidem, qua id in reliquis fieri conſuevit, ratione parum accurate dicta excuſari poſſent. Cum vero illud tam ſit incertum, quam quod maxime, hæc mihi vitia non obſcure viden-

tur

tur recentiorem multo, quam adhuc creditum fuit, ætatem hujus Dialogi indicare. Tres hos *Solœciſmos* excipiat alius, non minoris, ſed majoris longe, turpitudinis, *Cap. XXXII n.* 7, ubi de eloquentia ſermo eſt: *Ut - - - nunc circumciſa & amputata ſine apparatu, ſine honore, pæne dixerim ſine ingenuitate quaſi* una ex ſordidiſſimis artificiis *diſcatur*. Quis in noſtræ ætatis ſcriptore vitium, quod in primam Grammatices regulam impingit, ferret, vel ſaltem excuſaret? Nonne ejusmodi genera dicendi ad barbaram potius, quam ad argenteam, ætatem ſunt referenda? Huc etiam referrem *Cap. X n. 5:* Quamcunque *aliam ſpeciem eloquentiæ* habeat, ſi vera eſſent, quæ *Chriſtoph. Cellarius* in *Cur. Poſter. p. 418* de formula, *quicquid ſit*, eumque ſecutus Cel. *Heumannus*, ad h.l. commentantur. Nam dicto Dialogi loco non *habet*, quod Vir ſummus reſtituit, ſed *habeat* omnino legendum eſſe cum editionibus optimis & MSS. videtur. Obſervationem autem Doctiſſ. *Cellarii*, qua affirmat *quicquid* veteres cum indicatio uſos fuiſſe, quo minus veram eſſe cenſeam, aſſidui optimorum Autorum loci intercedunt, ex quibus bene multis noſtrum erit hic quosdam proferre. Sic *Cicero Famil. Lib. X Epiſt. 5 n. 8*: *His temporibus difficillimis reipublicæ* quicquid ſubveneris, *id erit totum & proprium tuum. Lib. XIII Ep. 16 n. 10*: Quicquid *ei* commodaveris, *erit mihi majorem in modum gratum*; vid. *Epiſt. 53 n. 4*. Sic *Livius VII, 30*: Quicquid *deinde* habuerimus, quicquid *ipſi* fuerimus, *veſtrum id omne exiſtimaturi*. Sic *Plinius Panegyr. 70, 3*: Quicquid *a quoque in provinciis bene* fieret. Sed, quo magis hæc ſufficere arbitror deſtruendæ Cl. *Cellarii* opinioni, hoc minus temperare mihi poſſum, quin unum & item alterum locum producam, ubi *quicunque* eodem modo cum conjunctivo jungitur, ne quid præter verum, & de Cel. Viri laudibus detrahendi libidine ſcripſiſſe videar. Sic *Cicero Orat. Cap. 3*, quem ipſe Vir ſummus ad hujus Dialogi *Cap. XXXII n. 10* attulit: *Et fateor, me Oratorem, ſi modo ſim, aut etiam* quicunque ſim, *non ex Rhetorum officinis, ſed ex Academiæ ſpatiis extitiſſe*. Idem *Famil. Lib. XIII Epiſt. 18 n. 7*: *Teque ita exiſtimare volo*, quibuscunque *officiis in Epiroticis*

reliquisque rebus Atticum obſtrinxeris, *iisdem me tibi obligatum fore*; vid. *epiſt. 72 n. 5. Virgilius Æneid. X, 49*: *Et* quamcunque *viam* dederit *fortuna, ſequatur*; vid. *Lib. XI, 591*. Sed nimius jam forſitan fui cum in afferendis exemplis, tum in *Solœciſmis* Dialogi notandis, dum in mentem venit, quod habet *Seneca Epiſt. 95*: *Grammaticus non erubeſcit Solœciſmum, ſi ſciens facit.* Itaque ad *Barbariſmos*, quos mihi video in ſæpius dicto Dialogo deprehendiſſe, me nulla interpoſita mora converto. Prius tamen, quam rem aggrediar ipſam, non ab re erit, quædam de ſtylo hujus Dialogi generatim monere. Etenim non inficior, conſpici in hoc Dialogo nonnulla aurea ætate digniſſima. Sed cum huic ſeculo a nemine, quod ſciam, adhuc fuerit inſertus, ea ad antiquitatem ejus aſſerendam hoc minus facere videntur, quod in noſtræ tempeſtatis ſcriptoribus elegantiarum paulo ſtudioſioribus ejusmodi minime raro obſervantur. Nec præterea animus eſt negare, longe plura dicendi genera in hoc Dialogo uſurpari, quæ ætatis argenteæ jure meritoque cenſentur. Huc, ut ex bene multis nonnulla indicem, pertinent nomina, *antiquarius*, *abſolutiſſimus*, *converſatio*, alia, & dictiones, *ſpectandum habere*, *flectere a via*, reliquæ. Inprimis ad argenteam ætatem refertur frequentiſſima illa vocabulorum idem ſonantium coacervatio, quæ vero tam crebra eſt tamque ingrata in hoc Dialogo, ut pigeat multa ejus rei teſtimonia afferre. Quo tamen omnibus pateſcat, frigidiorem hanc eſſe in Dialogo noſtro conjunctionem vocum idem valentium, quam ut eam linguæ Latinæ ætas argentea admittat, unum tantummodo *Caput XVIII* percurram, & hoc genus dicendi ex eo pauciſſimis excerpam. Atqui eſt ibi n. 1 *fama gloriaque*, n. 2 *horridi & impoliti*, *& rudes & informes*, *fortius & audentius*, *formas & genera dicendi*, n. 3 *plenior & uberior*, *politior & ornatior*, *mitior & dulcior*, n. 5 *inflatus & tumens nec ſatis preſſus*, *exultans & ſuperfluens*, n. 6 *exanguem & attritum*, *otioſum atque disjunctum*, n. 7 *ſolutum & enervem.* Atque hujusmodi exempla in nullo non Capite ſine ullo negotio offendi poſſunt, usque

uſque eo, ut mihi vix perſuadeam, ſerio a quoquam, qui de linguæ Latinæ ætatibus judicare aliquid poteſt, autorem Dialogi argentea ætate dignum haberi poſſe, cum vel iſta vocum idem ſignificantium accumulatio ſatis teſtetur, ea, qua hic ſcriptus eſt Dialogus, ætate linguam Latinam a priſca ſua integritate in meram loquacitatem ac jejunam ſcribendi rationem degeneraſſe. Huc accedunt dictiones illæ, quæ vix ad æream, nedum ad argenteam, ætatem referri merentur. Quo in numero habendam eſſe duco illam, qua utitur *Cap. VIII* n. 6 autor Dialogi: *Qui ſine commendatione natalium, ſine* ſubſtantia facultatem, *neuter moribus egregius.* Nam phraſin *ſubſtantia facultatum* plus ſatis redolere arbitror æream ætatem, cum qua paria omnino facere videtur Genitivus nominis *vis*, qui occurrit *Cap. XXVI* n. 6 *Quanquam in magna parte librorum ſuorum plus* vis *habeat, quam ſanguinis*, JCtorum filiis uſitatus. In hunc cenſum ex ſententia Cl. *Chriſt. Cellarii Cur. Poſter. p. 236* pertineret illud *Cap. III* n. 3 Novæ cogitationi *toto pectore* incumbam, quia ſuperiores hoc ſenſu dixiſſet, *in* vel *ad cogitationem incumbam.* Sed effugit Viri doctiſſimi admirabilem induſtriam *Senecæ* locus, ubi *incumbo* de ſtudiis cum Dativo junctum reperitur. Habetur ille in fine *Præfat. Lib. I Natural. Quæſt. Hæc inſpicere, hæc diſcere,* his incumbere, *nonne tranſilire eſt mortalitatem ſuam?* Ex quibus intelligitur, autorem Dialogi non tantum argenteæ ætatis locutionibus uti, ſed etiam iis, quæ æream ſolum præ ſe ferunt, quibus tamen multo pejores ſunt illi ipſi Barbariſmi, quos jam nunc ſum in pulverem protracturus. Sic barbara eſt, ni fallor, locutio *intento ore dicere Cap. XI* n. 1, i. e. interprete Cl *Heumanno*, vehementius cum altero diſputare, defixis acriter in antagoniſtam oculis. Nam locus *Virgilii Æneid. II, 1, Conticuere, omnes intentique ora tenebant*, a Viro Cel. adductus, tantum abeſt, ut lucem quandam huic dictioni afferat, & Barbariſmi maculam abſtergeat, ut eam abſurdam eſſe evincat, quia *intentus* apud Poetam denotat idem, quod attentus. Quo ſi ſenſu hic capiatur, quid *intento* vel *attento ore dicere* ſignificet, non intel-

intelligo, quamvis negare nolim, autorem Dialogi imitatum forſitan fuiſſe *Maronem*, licet haud auſpicato. Huc etiam referenda mihi videtur notio, quam nomini *notitia* tribuit Autor, quaque idem ſonat, quod *fama, celebritas nominis*, ſicut *Cap. XI* n. 4: *Hodie ſi quid nobis* notitiæ *ac nominis eſt*; vid. *Cap. XXXVI* n. 5. Novo etiam uſu ſenſuque idem adhibet particulas *tam, quam*, prout ex *Cap. VIII* n. 8 eſt manifeſtum: *Quæ neque ipſa tamen*, inquit, *negliguntur* tam *hercule*, quam *divitiæ & opes*; vid. *Cap. XXI* n. 10. Durum etiam, & neſcio quid barbarum in ſe continere videtur loquendi genus *unus ac alter*, quod occurrit *Cap. XXXIX*, n. 5. Unus *inter hæc dicenti* ac alter *aſſiſtit*. Nam veteres dixerunt *unus & alter*, *unus vel alter*, *unus & item alter*, qua de re alibi. Neque inſuper vera tradidiſſe cenſendus eſt Cl. *Schwarzius ad Turſellinum p. 21*, quando, Ac *conſonantibus*, inquit, *ſtudioſiſſime præmittit Cicero, ut vix unum exemplum contrarium afferri poſſit*. Sic enim *Cicero pro Milone Cap. XII*: *Ut præclarum inde munus* ac inſtrumentum *Tribunatus ad aliquem deferre poſſes*. vid. *Philipp. III, 3*. At, niſi quis tamen veterum *unus ac alter* dixiſſe fuerit obſervatus, vix inſolentioris cujusdam dictionis ac barbaræ nota abſolvi poterit Autor Dialogi. Inaudita eſt priſcis notio verbi *agitare* pro *exagitare*, quæ eſt Autori noſtro pæne familiaris. Sic *Cap. IV* n. 2: *Nam nec tu* agitare *& inſequi Poetas intermittis*; vid. *Cap. XXI* n. 15, alibi. Mere vero barbarus eſt ſignificatus verbi *vexare* pro *irridere*, quo plus eſt vice ſimplici ab Autore uſurpatum, ſicut *Cap. XXIV* n. 1: *Quam copioſe ac varie* vexavit *antiquos* & in primis *Cap. I* n. 5: *Neque enim defuit, qui diverſam quoque partem ſuſciperet, ac multum* vexata *& irriſa vetuſtate noſtrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis anteferret*. Clariſſime ex hoc loco patet, *vexare* Autori hujus Dialogi nihil aliud ſignificare, niſi *irridere*, dum pro more ſuo ſatis frigido hic duo verba idem ſignificantia accumulavit, ne cui de barbaro verbi *vexare* ſignificatu dubium ullum remaneret. Nam teſte *Gellio Noct. Attic. II, 6, p. 135* edit. *Gronov. Qui fertur & raptatur, atque huc atque illuc*

huc diſtrabitur, is vexari proprie dicitur. Et, quanquam paulo poſt idem addit: *Vulgo dici ſolet, vexatum eſſe quem fumo, aut vento, aut pulvere,* nullibi tamen teſtatur, *vexare* ſua ætate valuiſſe *irridere.* Purus putus etiam barbariſmus eſt *Cap. VI* n.1: *Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ tranſeo, cujus jucunditas non* uno aliove *momento, ſed omnibus prope diebus, ſed prope omnibus horis, contingit.* Nam, quando *Gronovius* pro *uno aliove,* quod plane barbarum eſt, *uno alterove* mavult, Cel. *Heumannus* autem *uno aliquo,* fit id ex ingenio, invitis MSS. & exemplaribus tantum non omnibus, & ex præjudicata de Autoris ætate opinione. Tam dilucide corruptam ſui ſeculi Latinitatem, & ab argentea ætate quam longiſſime recedentem, hic mihi Autor prodidiſſe videtur, ut de barbara ejus ætate nemini limatioris paulo ingenii non conſtet. Neſcio, an barbariſmis inſerenda ſit ſignificatio nominis *dictio*, quando in hoc Dialogo eandem vim obtinet, quam veteres nomini *recitatio* ſubjecerunt; vid. *Cap. XXXIV* n. 2, alibi. Itaque, cum hoc in Dialogo de cauſis corruptæ eloquentiæ locutiones inveniantur non ſolum vix ænea linguæ Latinæ ætate dignæ, verum etiam plane barbaræ, ſequi omnino mihi videtur, eum nequaquam argentea ætate, cui adhuc fuit adſcriptus, ſed barbaro demum ſeculo, elaboratum eſſe. Et, licet temporis momenta, quæ in hoc Dialogo obſervantur, argenteæ ætati apprime conveniant, hæc tamen omnia tam facile fingi potuerunt, quam difficulter barbaræ tempeſtatis ſtilus diſſimulari potuit ac penitus evitari. Quocirca, niſi forſitan fides MSS. & autoritas obſtat, qua de re judicent, qui eorum gaudent copia, parum abeſt, quin hunc Dialogum ſuſpicer a Viro quodam tribus ſeculis vix quidem ſuperiore conſcriptum, & pro *Quintiliani* Opere, quod ſe ipſe ſcripſiſſe memorat, venditatum eſſe. Sed manum de tabula.

LUX IN TENEBRIS, QUAM ZOHAR, ANTIquum Judæorum monumentum, genti ſuæ occæcatæ

præbet ad mysterium SS. Trinitatis eo facilius apprehendendum, observata & manifestata pridem, cujus Continuatio nunc sequitur, studio M. NICOLAI LÜTKENS, *Ecclesiastæ Hamburgensis in Billwerder.*

Hamburgi, typis Franc. Dan. Bruncovii, 1731, 8. Plag. 11.

Exposuerat Autor Pl.Rev.A.1706 Lipsiæ pro impetrandis Magistrorum privilegiis examini eruditorum Dissertationem, quæ inscriptionem præfert: *Zohar, antiquum Judæorum monumentum.* In ea præcipue de Autore hujus libri Cabbalistici & antiquitate disseruerat, multa in eo opera posita, ut objectiones a *Morino* in antiquitatem illam eliminandam directas dilueret. Nunc eam curavit recudendam, & Sectione altera locupletavit, qua erudite pertractat summa capita de argumento libri *Zohar*, ejus methodo, stilo, partibus, fine, usu, editionibus, versionibus, Commentariis. Præfixit inscriptionem quoque ei novam, quæ consentit cum ea, quam supra attulimus. Excusa est *Pars* hæc *prima Altonaviæ typis Henr. Christiani Hüllii.* Quam, biennio elapso, excepit Continuatio, quam vocat Autor *Dissertationem posteriorem.* Et quidem *Sectio* ejus tantum *prima* nunc exiit, constans Capitibus sex & Epilogo, nec non Præfatione. Suspicamur, unam & alteram ejus partem proxime esse secuturam. Fatendum est, insignem libri *Zoharis* esse usum ad Judæos recentiores refellendos. Insunt enim ei rudera de *Trinitate*, & expositiones V. T. dictorum, quæ *Christus* & Apostoli æque de *Messia* interpretati sunt, Judæi vero postea misere detorserunt. Dolendum tamen, interpolatores nonnulla inseruisse, & *R. Simeonem*, Autorem libri potissimum, favisse Philosophiæ Orientali, uti patet ex methodo docendi allegorica, doctrina de emanationibus Dei, de duplici Adami forma

ma, a *Platone* etiam & Fanaticis ac *Gichtelio* ſuſcepta, de purgatione & apocataſtaſi animarum, de ſubordinatione perſonarum Dei, item amore magiæ, fictis revelationibus, ſpeciebus incantationum, aliiſque momentis, quibus Chaldæorum & Magorum Philoſophia ſcatuit. Palmaria *Zoharis* pars eſt Commentarius in Pentateuchum, conſtans Dialogis inter *R. Simeonem ben Jochai* & diſcipulos ejus inſtitutis. Hunc excipiunt libelli *Siphra de Zeniutha*, *Idra rabba kadiſcha*, & *Idra zuta kadiſcha*, qui Commentario ipſi ſuis locis ſunt inſerti. Inſcriptio *Zohar*, זוהר, eſt vel ex voce cœleſti, quæ *Simeoni* acclamavit, *illuminare*, vel ex *Dan. XII, 3.* Sunt & alii libelli, qui vocantur *Zohar*, quamvis longe recentiores, quales exſtant *Zohar harakia*, *Zohar al harrephua*, *Zohar Jehovah*. Antiqui, de quo diſſerit Autor, non fit mentio ante Seculum XIII, cujus ſilentii cauſam in occultationem myſteriorum transfert. *Joannes Morinus*, præeunte *R. Gedalia*, eum habuit pro fœtu, quem *R. Moſes Leo* ſuppoſuerit. Sed docuit *Bartoloccius*, *R. Moſen Leonem* ſuæ expoſitioni in Pentateuchum inſeruiſſe verba *Zoharis* per modum impoſturæ, quæ ſtatim ex diverſiſſima dialecto pateſcit. Autores libri genuini ſunt *R. Simeon*, filius *Elieſer*, diſcipuli ejus, & interpolatores. Ætas *Simeonis* eſt æqualis Imperatoribus *Hadriano* & *Antonio*. Præceptor *Simeonis*, *R. Akiba*, A. C. 120 Bitteræ interiit. *Simeon*, ſimilia fata a Romanis metuens, ſeſe abdidit cum filio per duodecim annos in antro, in quo fertur *vocem cæleſtem* audiiſſe, & mira ſpeculatus eſſe. Ortu fuit Galilæus. Immortuus eſt verbis de *Meſſia* habitis. *R. Juda ben Baba* eum in Thanaitam promovit. Antiquitatem *Zoharis* Autor comprobat ex ætate ſociorum *R. Simeonis*, *R. Abba*, *R. Joſe*, *R. Chija*, *R. Jizchac*, & *R. Elieſer* filii, quorum ſingulos ſub *Adriano* floruiſſe, *Lightfootus* oſtendit: ex dialecto Hieroſolymitana & Talmudica, impuriori vocibus *Jonathanis* & *Onkeloſi*: ex teſtimoniis de Trinitate & Meſſia: ex momentis minoribus

Digitized by Google

ribus aliis, & inprimis ex assumtis vocibus Græcis ac Latinis. Vocabula Italica & Hispanica interpolatoribus transscribit. Diluit deinde objectiones *Morini*, & urget, mentionem de punctis vocalibus ac accentibus antiquitati nil derogare, quia Codex Mischnicus accentum, quibus cum punctis illis nexus sit arctissimus, & *literæ nun mysticæ* quoque, mentionem injiciat. Obiter addo, verosimile esse, literas in Bibliis Hebraicis mysticas spirare spes Judæorum de suo *Messia*, & iniquitatem in *Jesum*. Testor inductionem. Masoretæ jam mystici *Nun* meminerunt. *Theodorus Hasæus* olim quæstionem moverat, quid significaret *Nun* inversum, finale in medio, & suspensum. Sed nemo publice hunc modum apte solvit. Succedit nunc *Continuatio*, seu *Sectio I*, *Dissertationis posterioris*, de tribus in una indivisa Dei essentia personis. *R. Simeon* sæpius provocat ad dogmata, majorum per manus tradita. Deus dicitur *Lev. XVI*, 18, אֲדֹנָי · יֱהֹוִה. *R. Simeon* docet, per vocem *Elohim* designari *judicem*: per *Jehovah* significari Deum *misericordem*: per יֱהֹוִה notari duas voces *Jehovah* & *Elohim*, i. e. Deum, cujus misericordiam impii commutent in judicium vindictæ. Patet hinc antiquitas punctorum vocalium. Addit *R. Simeon*: Hic indicantur *tres personæ*, ג' דרגין per nomina *Adonai*, *Jehovah* & *Elohim*, ac *qualibet persona distincta est ab alia; &, quamvis hoc ita sit, omnes tamen sunt unum & conjuncta in uno, neque separantur alia ab alia.* Vox *Eloeh* judicem notat *Psalm. LXXXII*, 6, 7, *Exod. VII*, 1, *XXII*, 7, 8, 26, *Jo. X*, 34. Sed num ubique? Putemus, ea denotari *substantiam venerandam ob potestatem supremam*, vel absolute talem, vel ab ea cum altero communicatam. Vox יהוה videtur liberationem, misericordiam & salutem, involvere *Exod. VI*, 3, 7, 8, *XXXIV*, 6, 7, *Es. XLIII*, 11, *Exod. XII*, 12. *Darga* notat in *Zobare personam*, quod plurimis hic firmatur exemplis. Decem tamen *sephiroth* quoque inibi dicuntur *dargin*. Et tum vox *eminentes Dei proprietates*, judice Nostro, designat,

gnat. *Zobar* docet, *Meſſiam* eſſe *Jehovah*, & dici *Zeir*
appin, *μικροπρόσωπον*. Hæc forſitan ad utramque natu-
ram indicandam tendunt. Voces אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה
a Noſtro exponuntur ita: *Benignam nunc præſtabo libe-*
rationem, qui olim eandem Iſraeli ſpirituali exhibebo.
R. Simeon diſtincte porro tradidit, tres eſſe perſonas, quæ
tamen ſint חד *unus Deus*. In loco *Gen. XIX*, 24, *Zo-* Pag. 49.
bar agnoſcit *perſonam judicii inferioris, quæ acceperit po-*
teſtatem a ſuperiori. Sed ſubordinatio illa vix ſolide ex-
cuſatur, ut caute monet Noſter. Procedit porro Autor ad
triſagion illud *Eſ. VI*, 3, 8, de quo *R. Simeon* faſſus fu- 61 ſq.
erit, quod *omnibus una ſit eſſentia, nempe Schechinæ ſu-*
periori & Schechinæ inferiori illi, & ei, qui procedat ex
illis, Spiritui, & ingrediatur unam illam eſſentiam. E-
lucet hinc proceſſio Spiritus Sancti a Patre & Filio. Græ-
cis hinc conſtare poteſt, novum dogma non eſſe, *Spiri-*
tum a Filio procedere. Additur, nomen *Schechinæ* & Pa-
tri & Filio & Spiritui S. tribui. *R. Simeon* locum *Eſ.* 72 ſq.
XLVIII, 16, ubi ſit mentio legati a Domino ejusque Spiri-
tu miſſi, exponit de Meſſia a Patre miſſo. Judæi re-
centiores eum locum mire torquent. Objectionibus *R.* 87 ſq.
Iſaaci egregie ſatisfacit Noſter, non gravatus addere ana-
lyſin logicam totius Capitis *Eſaiæ XLVIII.* Adjungitur dein & 94 ſq.
ſubvertitur *Cryptoſociniani* cujusdam Altorfienſis perverſa 111 ſq.
interpretatio, qui per *enallagen* incommode adſcitam inſi-
gne hoc vaticinium enervare ſtuduerat. Tandem delabi-
tur Autor ad arborem cabbaliſticam ſeu decem *Sephiroth*,
cujus jam in *Zobare* injicitur mentio. Cabbaliſtæ recentio-
res de *emanationibus* ſuis *Spinoziſticis* eam exponunt.
R. Simeon vocem ספירות ex ספיר *Sapphiro Exod.*
XXIV, 10, exponit, alii ex ספר per *recenſiones*. Autor
exiſtimat, per tres priores *Sephiroth* exprimi tres unius
divinæ eſſentiæ perſonas a ſe invicem diſtinguendas; per
reliquas majeſtatem Dei, ſigillatim Meſſiæ, illuſtrandam
ex 1 *Chron. XXX*, 10 *ſq. Prov. III*, 19, *Jer. LI*, 15.

Alii omnes *Sephiroth* convertunt ad indicandas Messiæ proprietates. B. *Buddeus* non multum præsidii collocavit in trinitate *Zoharistica*, quippe quæ Arianis plus faveat, quam Orthodoxis. Distinguit Autor inter formulas loquendi inconcinnas & rudera ipsa veritatis. *Jo. Bened. Carpzovius* ingenue fatetur, Cabbalam *R. Simeonis* refertam esse multis superstitionibus, nugis & incantamentis. Spes est, Autorem loca *Zoharis* de Messia eodem modo esse collecturum & illustraturum. Utinam in eodem clivo sudasset Autor Cabbalæ denudatæ. A doctissimo Autore in posterum hoc exspectari meliora possunt, quo major est ejus cognitio literaturæ Hebraicæ, cujus quippe specimen esse luculentum jussit præsentem *de Zohar* Dissertationem, aut Dissertationis potius particulam.

MODESTA ET SOLIDA RESPONSIO ad Virum Clariss. STEPHANI VITI iniquissimum librum, quem inscripsit Apologiam, in qua nostram Evangelicam Doctrinam in Synodo Dordracena proscriptam esse, B. LUTHERUM, Formulæ Concordiæ Autores, ceterosque antiquiores Theologos Ecclesiæ Lutheranæ, a doctrina Supralapsariorum alienissimos fuisse, nihil denique eorum, quæ VITUS doctrinæ nostræ objecit, merito objici, luculenter evincitur, CL. VITUS autem innumerorum conviciorum, paralogismorum, doli mali etiam, & levitatis, modeste coarguitur. Accedunt Stricturæ ad ejusdem VITI Vindicias, Autore M. GEORGIO LUDOVICO OEDERO.

Hambur-

Hamburgi, apud viduam Felgineri, 1732, 8.
Alph. 1 plag. 14.

Totum titulum adſcripſimus, ut hic brevioribus nobis eſſe liceat. Nimirum juſtis de cauſis verborum parciores erimus in libro, quem cum voluptate totum legimus, ea tantum excerpturi, ex ipſa potiſſimum Præfatione, quæ ad hiſtoriam libri & præjudicium qualecunque de eo pertinent. Cum ſilentium præſtantiſſimorum Virorum, quos in *Apologia* vehementiſſime laceſſiverat Cl. *Vitus*, is ita interpretaretur in *Vindiciis*, quaſi non eſſet, quod regeri poſſet, perſuaderi ſibi ab amicis paſſus eſt Autor Max. Rev. ut efficeret, ne vacua in aula diutius ille triumpharet. De ſummis Diſputationis capitibus ex ipſo, quem propoſuimus, titulo ſatis conſtat. Dicendi genus eſt non modo terſum, &, quantum res ipſa patitur, Latinum, quod oſtendat virum de ſchola etiam bene merentem, ſed etiam acutum, & tale, quod dormitare lectorem eruditum non patitur: interim modeſtum, Chriſtiano homine & Theologo ſcilicet dignum. *Quanquam enim*, inquit Max. Rev. Autor, *Vito, cujus libello nullum intemperantiorem videre unquam contigit, niſi* Weislingeri Friſs Vogel, *& ſimiles aliquot, acerbiores dicere velis, nulla fieret injuria, ſi ſale perfricaretur mordaci; at argumento & dignitati cauſæ, quæ hoc genus dicendi reſpuit, & moribus comtioribus ſeculi injuria fieret. -- Multo minus Eccleſiam Reformatam duris inceſſi verbis, ut ille quidem noſtram duriſſimis, in qua* furorem regnare *dixit.* Ne tamen, quantum ad ipſas res, molliter nimis cum *Vito* actum putemus, vel ex Indice licet cognoſcere, in quo *Vitus male allegat*; indicantur loca 12: *Viti convicia plurimis omiſſis*, indicantur paginæ 24: *Vitus doli mali reus* agitur undequadrageſies, qui numerus nos admonebat ſupplicii flagellationis Judaicæ: *Viti Contradictiones* duodequadraginta paginis indicantur: *Viti para-*

paralogiſmi arguuntur 44, quo quidem in genere fatetur Cl. *Oederus* poſſe facilius fieri, quam in aliis, ut aliis aliter, quam ſibi, videatur. *Levitas Viti* accuſatur locis 61, quo nomine intelligi vult Autor, *quicquid ignorantiam rerum, de quibus ſcribendum fuit, & jactantiam ſapere* ipſi videtur, quo in genere illud etiam refert, quod ſubinde ſe recipit ad Cel. Philoſophum, *Chriſtianum Wolfium*, cujus ſcripta eum non legiſſe, ita ubique patere ait Noſter, ut pudere eum neceſſe ſit imperitiæ. *Quoties ad antiquos Lutheranos conatus eſt Vitus provocare* (verba & hæc ſunt Cl. *Oederi*) *toties hallucinatum eſſe oſtendi. Quæ e Pandocheo collegerat, diſſipavi omnia, ita denique nudavi & inermem omnium oculis Clariſſimum Vitum expoſui, ut non eſſe credam, quod contra hunc Virum porro ſcribi neceſſe ſit. Neque vero hæc ita ſcribo, quod a me potiſſimum proficiſci poſſe crederem, quibus is proſterneretur, ſed quod contra levem adverſarium facilis eſſet victoria.* Poterant iſta jactantius dicta videri, ſed ſunt alii, qui idem ſentiunt. Incidit in manus noſtras judicium Viri cujusdam, emunctæ, ſi quisquam, naris, & minime ſtudio aliquo partium intemperante impediti, qui ſcriberet, *riſum ſibi ſubinde miſerum Vitum exprimere, quem plane deplumem Oederus reddiderit.* Nos judicio, quin longiore libri, multas ob cauſas lectu digni, recenſione abſtinemus, tum quod abhorrere a noſtro inſtituto controverſiarum id genus tractationem putamus, tum quod ne commode quidem fieri poteſt, niſi momentis utriusque partis e regione poſitis. Illud videmur vere confirmare poſſe, Virum Clariſſimum & eruditiſſimi Theologi & Chriſtiani moderati ac ſapientis viri, nec minus tamen acuti & acris diſputatoris, perſonam præclare pertuliſſe, qui ægre ceteroquin nobiscum feret, negligenter adeo impreſſum, & tot operarum vitiis deformatum, librum ſuum prodiiſſe.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X. Sect. VI.

JO. PETRI BELLORII, ROMANI, ANNOTATIONES, nunc primum evulgatæ, in XII priorum Cæsarum Numismata, ab ÆNEA VICO, Parmensi, olim edita, noviter additis eorundem Cæsarum imaginibus, majori forma a præstantioribus Chalcographis æri incisis, Eminentissimo ac Reverendissimo Principi, Domino D. ALEXANDRO S Mariæ in Cosmedin S. R. E. Diacono Cardinali ALBANO, dicatæ.

Romæ, impensis Fausti Amidei in via cursus, 1730, fol. Alph. 1, cum Tabb. æn. 84.

Serius paulo, quam speravimus, ad nos pervenit liber præstantissimus, qui duorum, quibus nemo paulo humanior non assurgit, Virorum celeberrimorum, ex Præfatione, sive vitam ac studiorum rationem, sive libros, ab iis editos, spectes, uberius cognoscendorum, nomina præfert, *Æneæ* nempe *Vici*, Parmensis, & *Jo. Petri Bellorii*. At ea ipsa, ut auguramur, perficient, ut etiamnum non inviti cognoscant Lectores nostri, quæ breviter de eo in medium afferemus. Edidit *Æneas Vicus* Par-

 mæ

mæ A. 1653, & poſtea rurſus anno inſequenti, duodecim priorum Cæſarum numiſmata, quæ editio deinde Romæ iterata eſt per *Jo. Moſcardum* A. 1714. Quarum editionum exempla cum rariſſime invenirentur, atque apud bibliopolas proſtare dudum deſiiſſent; *Jo. Petrus Bellorius*, Antiquariorum Romanorum princeps, denuo edendi libri notisque ornandi conſilium cepit, idque ea ratione, ut Cæſarum vultus, qui partibus numorum averſis præmittuntur, majori forma a præſtantioribus, qui tum florebant, Chalcographis exprimerentur. Id conſilium cum ſumma dexteritate Vir ad hæc ſtudia natus perfeciſſet, accidit nihilominus, ut labor optimus & luce digniſſimus diu cum tenebris luctaretur, e quibus jam felici auſpicio protraxit *Fauſtus Amideus*, impenſis nullis, quibus redimendus fuit, parcendum ratus, ut antiquitatum ſtudioſis rem gratam facere poſſet. Habent igitur illi hic & *Vici* numiſmata, & *Bellorii* celeberrimi Annotationes, tam doctas & exquiſitas, ut ex magnis & plurimis Voluminibus, quibus numi veteres magno apparatu deſcripti illuſtratique proſtant, plus profici haudquaquam poſſe videatur. Specimina in medium afferre haud una facile poſſemus; ſed, cum ſummæ doctrinæ ſummam brevitatem junxerit *Bellorius*, atque adeo ipſa verba ejus repetenda videantur, Lectores harum rerum cupidos ad librum ipſum, cujus potior pars Tabulis æneis, longe diligentiſſime ſculptis, conſtat, ablegare, ut arbitramur, non invitos licebit.

Des Heil. Römiſchen Reichs vollſtändige Staats-Rechts-Lehre ꝛc.

h. e.

JACOBI CAROLI SPENERI PLENIOR DOCTRINA Juris Publici Imperii Romano-Germanici.

Tomus VII.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Georgii Marci Knochii, 1732. 4. Alph. 2 plag. 4.

Quin-

Quinquennium fere interceſſit temporis, ex quo continuationem hujus Operis optavimus, ſed concatenati labores, & denique mors B. *Speneri* omnem fere ſpem interverterant. Poſtquam vero inter alia beate defuncti Autoris ſcripta is quoque liber prorſus ad umbilicum perductus, isque propria Autoris manu conſcriptus, inventus eſt; Bibliopola indefeſſus, quam primum potuit & licuit, omnem navavit operam, ut textus integri Syſtematis, a *Spenero* non minori ſtudio, ingenio & judicio, quam in Tomis prioribus, elaboratus, notis eruditis illuſtraretur. Quam ob rem, uti nobis certo relatum, Conſ. *Jacobum Auguſtum Franckenſteinium*, Collegam olim noſtrum diligentiſſimum, nuper non ſine magno dolore noſtro ex hac vita evocatum, adiit, & haſce ei demandavit partes, cujus quoque opera & notis illuſtratus Tomus VII in publicum nunc prodit, cui ſemeſtri quovis ſpatio comitem addere Tomum novum, apud animum habuerat conſtitutum. Tomi VI recenſionem nos in *Actis A. 1727 M. Dec.* dediſſe meminimus; jam ſumma capita hujus Tomi VII attingere placet, in quo *Juris Publici Speneriani Liber V*, & in illo *Jura Electorum* proponuntur. *Cap. I de Collegii Electoralis Praeminentia, Praerogativis, Titulis & Ceremoniis*, & *Capite II de Electorum Electione, Poſtulatione & Succeſſione aeque, ac Jure Tutelari*, agitur. Hæc cum præter opinionem notis adjectis ob inſignem materiarum dignitatem nimium excreverint; harum Autor, ut modum finemque Operis reſpiceret, hic jam duxit perſiſtendum. Multa hoc Tomo continentur, quæ alibi vix collecta invenias, &, quoniam ea eſt Prærogativarum æque ac Ceremoniarum indoles, ut in diem magis magisque adaucta ſæpius mutetur, multa eorum, quæ noſtris demum temporibus geſta ſunt, hocce Tomo prima vice recenſentur. Speciminis loco nota inſerviat, in qua per aliquot pagellas diſſerit *Annotationum Autor*, quomodo ſucceſſu temporis præcedentia Electorum majora in dies ſumſerit incrementa. Quam ob cauſam monet, Electorem Bavariæ in aula ſua jam Seculo XVII Principibus reliquis Sacri Rom. Imp. cedere noluiſſe, cum e contrario antiquiſſimis temporibus Electores Eccleſiaſtici, ut Pag. 11.

Digitized by Google

& Saxo & Brandenburgicus, hac occaſione potentioribus Ducibus, Landgraviis & Marchionibus, nec non Epiſcopis, locum honoratiorem non denegaverint, licet, ut paucis multa expediamus, Diis minoribus eundem haud conceſſerint.
Pag. 12. Porro obſervat Autor, ante Seculum XVII ab Electoribus nomine *Regiæ Excellentiæ* vel *Dignitatis* Reges tantum honoratos, ſub Seculi vero illius initium Reges *Majeſtatis* nomine laudatos, & velut in remunerationem *Fratrum* honores accepiſſe Electores.
13. Quibus abſolutis, probat, ſecundum Aureæ Bullæ *Tit. VI* in negotiis publicis Imperii Electores ipſis Regibus præſentibus non inferiores eſſe, ſed non interrupto ordine omnes antecedere; unde *Joannes Georgius*, Brandenburgi Elector, *Rudolpho II*, ſinguli Electorum *Ferdinando III*, Elector Moguntinus *Leopoldo*, & Elector Bavariæ *Joſepho*, Hungariæ Regibus, dextram
14. concedere noluerint. Hanc prærogativam rationibus confirmat, & *Carpzovium*, qui id juris unice Bohemo competere contendit, refutat. Deinde *Buxtorffium* notat, qui eandem præcedentiam præ Regibus in aliis occaſionibus Electoribus irrito conatu vindicare annititur.
15. His expoſitis, ad aliam quæſtionem deſcendens, inquirit, quænam ſit conſuetudo, ſi Elector cum Regum Fratribus ac Filiis Principibus concurrat. Qua occaſione tam notatu digna, quam dubia, exempla in utramque partem recenſet, & in fine inter Principem primo- & ſecundo-genitum, inter Principem regni hæreditarii &
16 ſq. electivi, diſtinguit. Poſtea lis de proedria Electorum æque præ Archi-Ducibus Auſtriæ, quam præ Ducibus Burgundiæ,
17. & rationibus & exemplis ubivis æqua lance expenditur. Nec iſta, quæ Dux Lotharingiæ pro ſtabilienda ſua præcedentia Electoribus objicit, ſunt omiſſa; ſed, juribus Ducis Sabaudiæ accuratius examinatis, quæ huic, tanquam Regi olim Siciliæ, nunc Sardiniæ, quodammodo ceſſa fuerint, Lotharingico plane denegantur, quamvis & illum nonnulli ob prætenſa ſaltem in Siciliam & Neapolim jura Electoribus anteponere haud dubitaverint. Denique, ne ſingularium quidquam de-

ſide-

Digitized by Google

ſideretur, Magni Ducis Florentini contentiones circa hancce rem commemorat, & conventum Magni Ducis, Coſmi *III*, cum Electore Saxoniæ, *Jo. Georgio III*, in aula Dresdenſi, in quo hic illi hoſpitali favore ceſſit, ſed Princeps Electoralis primogenitus non niſi ſemel in angiportu occurrit, pluribus refert. Et hæc ſunt, quæ ſpeciminis loco dixiſſe ſufficiat. *Tomo VIII de Electorum Unione, Diætis*, &c. &, hiſce abſolutis, *de ſingulis Electoribus in ſpecie* dicendum erat, niſi fatorum lege nunc quidem interruptum eſſet conſilium hoc laudatiſſimum.

D. Johann Gottfried von Meiern Gedancken von der Rechtmäßigkeit des ſechſten Zinnß-Thalers in Deutſchland, &c.

h. e.

D. JO. GODOFREDI DE MEIER, MAGNÆ Britanniæ Regi & Electori Brunſuico-Luneburgenſi a Conſiliis Aulæ, Meditationes de Juſtitia uſurarum ſemiſſalium in Germania, occaſione memorabilis Concluſi, a Senatu Imperiali Aulico die lunæ 5 Maji A. 1732 in cauſa de Kniggen contra Ducem Saxo-Iſenacenſem & ejus Status Provinciales in cauſa debiti lati; in quibus natura & indoles Germanici pignoris ſimul exponitur, &, in noviſſimo Imperii Receſſu de Anno 1654 uſuras in mutuo ad quincunces minime reſtrictas fuiſſe, ex Actis publicis comitialibus evincitur.

Hannoveræ, apud Jo. Chriſtoph. Ludolph. Schultzium, 1732, 4.

Alph. 1 pl. 12.

Magnam a doctis Viris haud dubie inibit gratiam Conſ. *Meierus*, qui popularem illum errorem, quincunces

Imperii legibus usuras saltem admitti, non solum fortiter impugnavit, verum etiam illum e Themidis sacrario expulit, ejecit, exterminavit fortunatissime. Nemo enim quisquam majori felicitate hoc opus exequi potuisset, præter Illustrem Autorem, qui, præter exquisitam ac singularem, qua in jure pollet, doctrinam, a multis retrò annis, in veteribus chartis Diplomatibusque conquirendis, quæ antiquam Germaniæ conditionem repræsentant, nullis sumtibus laboribusque pepercit. His præsidiis instructus, ad scribendum hunc librum, quem Germanicæ antiquitatis thesaurum jure meritoque vocaveris, accessit. Sed, qui communem errorem feliciter profligavit, communes etiam methodi leges deseruit.

§. 3. Neque enim de Doctorum autoritate magnopere fuit solicitus, tum quia assensum JCtorum reperturum se difficulter crederet, tum quia contraria opinio communem regulam constitueret, iique, qui veram sententiam ante ipsum propugnaverant, problematis instar eandem proposuissent;

4. neque discrimen inter usuras, fœnus & interesse, determinat, propterea quod integram numerisque suis absolutam de usuris Commentationem scribere, rem existimaret & longioris operis, & ab instituto ipsius plane alienam. Atque certe non multum differt, utrum fructus illos, quos quis ex re aut pecunia sua consequitur, usuras, aut fœnus, aut interesse, appellaveris, si modo his verbis intellexeris fructus sortis civiles, quos debitor creditori in incrementum sortis ipsi mutuo datæ annuatim præstare aut dare promisit. Res tota eo redit, ut, quænam usuræ justæ licitæque sint,

5, 6, 7. dispiciamus penitius. Illustrat hanc rem ex Romano Pontificioque jure Cl. Autor, & sat firmis invictisque argumentis, nunquam Pontificum decreta, quoad usuras, observasse

8. Germanos, ipsosque potius Pontifices hanc antiquam Germaniæ consuetudinem confirmasse, evincit, cujus rei clarum testimonium præbent *Martini V*, & *Calixti III*, Pontificum Maximorum, Bullæ ex Seculo XV, quæ in *Extravagantibus communibus* titulo emtionis venditionis insertæ sunt. Disci-

9. mus ex iis, 1) pervetustam, laudabilem justamque consue-

tudi-

tudinem viguiſſe apud majores noſtros, quod quilibet certos annuos reditus, cenſus & uſuras, ex prædiis, domibus & opibus ſuis, alteri promittere potuerit, qui ipſi pecuniam mutuo dederat; 2) determinationem quanti uſurarum contrahentium relictam fuiſſe arbitrio, 3) pro qualibet *marca* annui cenſus X, XI, XIII, XIV *marcas* polliceri, & ita beſſes, dodrantes, decunces uſuras accipere, rem fuiſſe extra legum pœnam conſtitutam; 4) creditorem aut emtorem ejusmodi annuorum redituum ſortem amiſiſſe, quando hypotheca, aut illa res, ex qua annuus cenſus præſtari debuit, caſu & ſine creditoris culpa interiiſſet; denique 5) Pontifices hunc antiquum Germanorum morem juſtum pronuntiaſſe, pontificiaque Decreta, contra pravitatem uſurariam emiſſa, ad hanc conſuetudinem non pertinuiſſe. Inde recte inferimus, injuriam fieri Pontificibus Cleroque, quando, annuos reditus in fraudem legis ab ipſis effictos, illis imputamus, ut ſub hoc prætextu pecuniam, quam ſub uſurarum nomine non poterant, fœnori locarent. Nam quid aliud ſunt annui reditus, quam Germanorum mutuum, quod inter laicos ſemper celebratum fuit? Hos Pontifices Magiſtratusque initio valde improbarunt, ſed, cum creditores hoc ægre ferrent, ingentesque turbas excitarent, resque ad Pontifices deferretur, ii tam juſte, quam prudenter, Germanorum conſuetudinem retinendam eſſe decreverunt. Nemini vero mirum videri debet, Imperii Regimento in Comitiis Auguſtanis A. 1500 præceptum fuiſſe, ut in certam formam redigerentur annui reditus. Hoc enim ſapienti laudabilique factum eſt conſilio, ne immites ac feroces creditores ad incitas redigerent debitores, illosque fortunis bonisque penitus ſpoliarent, id quod nonnullos feciſſe, improbumque exercuiſſe fœnus, illorum temporum monumenta loquuntur. Ut eo clarior hujus rei conſtet veritas, tenendum eſt, plane alium fuiſſe Germanorum mutui contractum, ac Romanorum, quippe illi pecunia numerata fere deſtituti, eadem, ſine ſubtilibus acutisque formulis diſtinctionibusque contractuum, alienæ ſuccurrerunt inopiæ. Adeo rara erat his temporibus in Germania pecunia, ut

§. 10.

11.

Digitized by Google

ut prædia & regiones tam vili pretio venderentur, quæ noſtris temporibus decem tanto pluris æſtimantur. Omnis eorum reditus ex agricultura, re pecuaria, & vino; eæque ſolæ & gratiſſimæ opes. Hinc, cum ſine pecunia nemo fere vivere, is vero, qui ea abundabat, uſuras in pecunia exſoluturum debitorem, minime ſperare poterat, venditiones rerum ſub lege & conditione reluendi & vendendi excogitarunt. Ut vero creditores callidi & verſuti exactione annuarum uſurarum ſe liberarent, non prius numos ſolvebant debitori, quam prædium illud, ex quo annuos reditus & fructus perciperent; utendum poſſidendumque ipſis tradidiſſet. Sed, ne debitor paternis avitisque laribus, quod ſatis lugubre ac triſte videbatur Romanis, in perpetuum carere opus haberet, luitionem ſibi reſervavit, attamen, quia ob nimiam pecuniæ raritatem illa valde incerta eſſet, vel nullum certum tempus, intra quod pignus lueretur, adjecerunt, vel illud debitoris unice commiſerunt arbitrio. Et hæc vera cauſa eſt, quare debitor vel venditor cenſus a creditore non adigi potuit, ut prædium relueret, ne ſagax aſtutusque creditor tempus aucuparetur, eoque tempore ſolutionem urgeret, quo diſſolvere æs alienum debitoris prohiberet inopia. Inde in creditorem dominium ejusmodi prædii, non quidem in perpetuum, ſed ad tempus, usque dum relueret debitor, tranſiiſſe conſequitur, tum quia dubiæ res erat aleæ, an & quando debitor pignus redemturus eſſet, tum quia debitor facile alteri concedere poterat nomen domini illius prædii, cujus fructibus ſe plane abdicaverat. Etenim Germani in contractibus pactisque magis rem, quam miſeras anxiasque juris, quas feliciter ignorabant, ſubtilitates reſpiciebant. Quapropter creditor ſæpe pactus eſt, re oppignorata utendi fruendi, quanti ipſe poſſet ac vellet, cum is ac dominus caſum & interitum rei præſtare debuit, fortisque fecit jacturam, ſi quando res, ex qua cenſum accepit, etiam citra ipſius culpam periit. Indicat hoc nomen pignoris dominus (*Pfands-Herr*), pignoratitium dominium (*Pfands-Herrſchafft*), ac quotidianum exercitium

eorum,

eorum, qui in Germania tum res Imperii quam aliorum oppignoratas habent, qui plenario dominio, præter unicam liberam alienandi facultatem, utuntur. Quapropter omnino §. 12.
ii in ſummo verſantur errore, qui, ſub hoc noſtro mutuo fiduciæ contractum latitare, ſibi ègregie perſuadent. Inde 13.
perobſcuras ac perdifficiles quæſtiones facile ſolveris, ſi ea, quæ ſupra collocavimus, principia in mentem revocaveris. Sic debitor nullam actionem in rem ſcriptam contra tertium ad res pignori datas recuperandas inſtituere poterat, ſi quando res oppignorata a creditore in tertium translata eſſet. Cum enim dominium & periculum rei in creditorem devolutum eſſet, pignus, utpote dominus, in tertium valide transferre poterat, nec opus erat, ut priſtini domini, debitoris, conſenſum impetraret; &, quia nullum inter debitorem & tertium, novum prædii poſſeſſorem, negotium interceſſerat, non ipſum, ſed creditorem, ejusque hæredes, actione convenire poterat debitor. Porro ex iisdem principiis ratio patet, qua- 14.
propter creditor Germanus ſortem amiſerit, ſi res pignori data, ſive dolo, ſive culpa, ſive caſu, perierit, propterea quod creditor pignoris dominium nactus eſt, & ſic ex natura dominii caſum quoque ferre debuit; quam ſententiam optimæ notæ chartis Diplomatibusque ſtabilivit munivitque Autor. 15 - 20.
Et ſic ſatisfieri poteſt illis Doctoribus, qui nimio juris Ro- 21 - 22.
mani amore abrepti, rem tot chartis Diplomatibusque confirmatam negare aut in dubium vocare audent. Id fatendum eſt, quod negari nequit, rem pignori oppoſitam in debitoris manſiſſe interdum dominio. Sed hoc raro fiebat, & ſolum tunc, quando debitoris fidem ſatis cognitam exploratamque habebat creditor, aut exigua pecuniæ ſumma mutuo data erat. In majoris momenti pignoribus nullum ejusmodi 23.
exemplum afferri poterit, ubi plenum dominium usque ad ſubſecutam lultionem in creditorem transferebatur. Ex qua 24.
pignoris Germanici natura quæſtio, an jus reluendi in pignore Germanico præſcribi queat, decidi poteſt, quam non definit Autor. Hæc eum in finem commemoravimus, ut cauſam, quæ tam graves uſuras produxit, penitius inſpice-

 remus.

remus. Et tunc mirari deſinimus, tam immodicum permiſſum fuiſſe fœnus, ſi pecuniam valde raram, ceteras autem res, quas natura progignere ſolet in ſumma copia affluentiaque affuiſſe cognoverimus.
§. 25 - 29. Comprobant hujus rei veritatem urbis Mœllenſis libri hæreditatum, aliæque chartæ, ex quibus perſpicimus, 1) in contractibus ſuper mutuo initis nec certas formulas, nec ſubtilem diſtinctionem inter emtionem venditionem cum pacto de retrovendendo, & contractum pignoratitium obſervaſſe Germanos, tum quia cum ingenuo Germanorum candore certabat hæc ſubtilitas, tum quia contrahentibus unum idemque erat, quomodo cauſam contractus exprimerent. Teſtantur id formulæ, *habet & emit, reemere & redimere poteſt*; *recepit*; *vendere vel exponere, rehabere vel redimere*; *ſibi dabimus*; *vendiderunt & locaverunt*; *exſolutionem & repoſtulationem*. Quid? quod in antiquis chartis, Diplomatibus legibusque verbum *commodare*, pro *mutuo dare*, *commodator* pro *creditore*, *commodatarius* pro *debitore* ſæpenumero uſurpatur, quemadmodum in Germanica lingua vocabulum *leihen* & *mutuum* & *commodatum* denotat; 2) nullum uſurarum præfinitum fuiſſe modum, ſed tot permiſſas, quot placuerunt contrahentibus; 3) Seculo XIII & XIV decunces uſuras polliceri, uſitatum & pervulgatum obtinuiſſe morem; 4) Seculo XV, quo aurum argentumque in Germaniam immigraverat, uſurarum quantitatem mirum in modum decreviſſe, usque dum in Comitiis Auguſtanis A. 1500, ut annuis reditibus certum modum ponerent, conſilia agitarunt Imperii Ordines, quæ demum A. 1530 exitum ſortita ſunt. De uſuris nihil definitum fuit, propterea quod alius, præter annuos reditus, pecuniam fœnori dandi modus ignorabatur, id quod formulæ contractuum, quas adduxit Conſ. Autor, luculenter docent, qui & fata poſtea enarrat, quæ doctrina uſurarum in ſupremis
30 - 41. Imperii judiciis habuit. Camera Imperialis eum in pronuntiando modum tenuit, ut 1) annuos reditus ex promiſſo & pacto, tanquam vetitum & illicitum fœnus, creditori abjudicaret; 2) ſtipulationem aut pactum uſurarum non attenderet,

deret, ſed intereſſe moræ ſaltem adjudicaret; 3) hanc moram, niſi alia ratione probare poterat, a tempore litis conteſtationis computaret, & 4) quincunces uſuras, ſi mora interpoſita fuerat, permitteret. Imo Cel. cujusdam JCti literis, quas ex §. 38.
abditis ſcriniis extraxit, tempore Receſſus noviſſimi opinionem contra uſuras ex ſtipulatu in Camera Imperiali adhuc obtinuiſſe, evincit Autor, donec easdem, ſed ſaltem a tempore noviſſimi Receſſus publicati, admiſit. Judicium Imperii 40.
Aulicum ante Receſſum noviſſimum nullam in materia uſu- 43.
rarum ſententiam tulit, quippe cui adhuc initio Seculi XVII
ſtatus quæſtionem excitarunt Imperii Proceres, ipſique ju- 42.
risdictionem in cauſis privatis denegarunt. Obſervatu digna ſunt, quæ Autor ex Actis comitialibus in hanc rem notis inſeruit. Verum paucis ab hinc annis duo memorabiles res judicatæ hujus illuſtris Senatus occurrunt, una in cauſa *von Oſtein contra Brandenburg-Culmbach*, altera, quæ occaſionem 44 & 45.
huic libro dedit, in cauſa *von Kniggen contra Sachſen-Eyſe-* 46.
nach, in quibus uſuræ ſemiſſes ex ſtipulatione adjudicati fuerunt. Quod concluſum eo majorem attentionem meretur, 47.
quo clarioribus verbis pactum ſemisſalium uſurarum licitum & uſitatum declarat. Abeant itaque, resque ſuas habeant, qui, ſemisſales uſuras Imperii legibus prohiberi, perverſe improbeque aſſerunt, cum ſupremum illud Germaniæ judicium easdem licitas, æquas, juſtasque pronuntiarit. Sed id ſolum iis accidit, qui genuinis interpretandi regulis deſtituti, majores ſuos, tanquam oves antecedentium gregem, ſequuntur.
Quod ſi enim Receſſum Imperii noviſſimum, quo, tanquam 48-56.
clypeo, ſe tuentur, accuratiori mente inſpexiſſent, facile deprehendiſſent, noluiſſe Imperii Ordines generalem uſurarum regulam conſtituere, ac ſi futuræ uſuræ quincuncium modum non excedere deberent, ſed Sereniſſimi legislatores de caſu ſingulari disponere, & debitoribus, quibus infauſtum illud tricennale bellum bona abſtulerat, proſpicere voluerunt. Indicant hæc verba: *Wiedrigenfalls ſelbige des Beneficii hujus conſtitutionis verluſtig ſeyn ſollen*, quam acerbam pœnam illis debitoribus minatur lex, qui has uſuras non quotannis

 rite

rite ſolverent. Multis iisdemque evidentiſſimis teſtimoniis id probat Conſ. Autor, ſententiamque ſuam ex ipſis Actis comitialibus confirmat. Quo ipſo finem huic Commentationi imponit, quam Diplomata, chartæ & appendices, valde utilem atque fructuoſam reddunt.

JO. FRID. POLAC, J. U. D. & PROF. JURIS Extra-Ordin. in Academ. Viadr. nunc vero Rintel. evocati Prof. Jur. Ordin. Syſtema Jurisprudentiæ Civilis Germanicæ antiquæ, ex ipſis fontibus Legum antiquiſſimarum Germanicarum, quotquot earum ſuperſunt, depromtum, methodo commoda ad genuina Juris principia revocatum.

Lipſiæ, apud hæredes Lanckiſios, 1733. 4.
Alph. 1 pl. 16.

Dandum hoc eſt ſeculo præſenti, quod ſtudium Juris Germanici, quamvis diu ſatis delituerit, nunc tandem in dies magis magisque efflorescere incipiat, ex quo inveteratum illud præjudicium, quo laboravit per tot retro ſecula Germania noſtra, exſtirpatum, &, ſi non apud omnes, apud intelligentiores tamen, penitus extinctum eſt, datum nempe fuiſſe repudium omnibus legibus patriis, antiquis inprimis, ab eo ſcilicet tempore, quo Jus Romanum receptum, & tanto ſtudio ac fervore apud noſtrates numeroſa & pene infinita Commentariorum multitudine illuſtratum fuit. Nemo enim tunc temporis de moribus patriis cogitavit, cum foris noſtris Romanæ ſaltem leges obſtreperent, quo factum, ut bona noſtra Cenſitica in Romanorum Emphyteuſin, pacta familiæ in fideicommiſſa transmutata, & fere pleræque patriæ conſuetudines cum Romanis confuſæ fuerint. Suboluit itaque hoc multis de Jurisprudentia egregie meritis Viris, actum ſic eſſe de juribus noſtris, utut convenientioribus, & magis accommodatis ſtatui præſenti. Et, quemadmodum illi feliciores experti demum progreſſus, qui in indagando

Jure

Jure Romano curam ſuam ad antiquiſſima ejus tempora & prima initia extenderunt, ita pariter cœperunt Jura noſtra antiqua hinc inde diſperſa & ſepulta colligere, atque in lucem protrahere, prout laudabili inſtituto perfecit *Heroldus*, *Lindenbrogius*, aliique, quorum Collectionibus uſus Ill. *Schilterus*, verus Jurisprudentiæ Germanicæ inſtaurator, in ſuo incomparabili Opere Exercitationum ad Dig. ſingulis fere paginis comprobavit, receptum quidem fuiſſe Jus Romanum, aſt ſilentibus tantum legibus patriis, ſicque in ſubſidium, nec quemquam in definiendis cauſis noſtris poſſe tuto carere Jure noſtro proprio, antiquo pariter ac novo. Cum vero prædictæ legum antiquarum Collectiones partim raræ admodum & in paucorum, numeroſis licet, Bibliothecis aſſervatæ inveniantur, partim hoc incommodi adhuc habeant, quod ſine ordine diſpoſitæ & male collocatæ deprehendantur; autor jam publice fuit eruditis Ill. *Hoffmannus* in Diſſertat. de Principiis & Fontibus Leg. Germ. § 10, ut eorum aliquis, illas in ordinem redigendo, rem ſyſtematice pertractaret. Quam ob cauſam operæ pretium ſe eſſe facturum credidit Conſ. Autor, ſi illud in hoc ſuo Syſtemate Jurisprudentiæ Civilis antiquæ Germanicæ perficeret, inprimis cum Ill. *Hoffmannus* omnibus ſubſidiis ad id neceſſariis, & numeroſa & inſtructiſſima Bibliotheca, ipſum adjuvare non dedignatus fuerit, ut pluribus adducit Autor in Præfatione Operi præfixa. Totius Syſtematis ordo *quatuor Libris* abſolvitur, quorum *primus* agit de Principiis Jurisprudentiæ antiquæ & Jure perſonarum in quo per *XIX Capita* jura ſtatuum, conjugalis, herilis, ac ſervilis, ex populorum Germanicorum antiquiſſimis legibus ac moribus, a *Tacito*, *Cæſare*, *Strabone*, aliisque, collectis, pertractata, omnia que, quanta fieri potuit, cura ad ſua principia revocata fuerunt. *Liber ſecundus* jura rerum, ut dominii, hæreditatis, ſervitutis, pignoris, & omnium ſimul contractuum circa res, per *XXII Capita* perſequitur. *Liber tertius*, conſtans *XVI Capitibus*, materiam delictorum, & *Liber* denique *quartus* ipſas actiones ſeu proceſſum Germanorum antiquiſſimum *XVII* diſtinctis *Capitibus* tradit. Omnium tamen legum, in hoc

Syſtemate propoſitarum, collectio usque ad tempora Speculi Saxonici & Suevici ejusque confectionem & ſic usque ad Seculum XIII ſaltem procedit, atque antiquiſſimæ Jurisprudentiæ Germanicæ periodum abſolvit; quippe leges Speculorum prædictorum mediam Jurisprudentiam, quam ſibi peculiari Syſtemate pertractandam ſumſit Autor, conficiunt. Ceterum, cum in his legibus, quæ eſt injuria illius ſeculi, quo conſcriptæ, multæ barbaræ voces occurrant, ne earum intellectus, (quippe ubique ipſa legum verba adducta,) difficilior paulo reddatur, cuivis Paragrapho, quoties neceſſarium viſum, ſubjunctæ ſunt notæ, in quibus ex probatiſſimis Gloſſariis, *Freſnæi*, *Wendelini*, *Spelmanni*, *Schilteri*, aliorumque, verba illa barbara ac obſcura mediæ & infimæ Latinitatis explicantur.

OBSERVATIONS DE CHIRURGIE, &c.

h. e.

OBSERVATIONES CHIRURGICÆ, QUIBUS adjunctæ ſunt complures in easdem meditationes in gratiam ſtudioſorum, per HENRICUM FRANCISCUM LE DRAN, e Societate Academica Artium, Chirurgum juratum Pariſienſem, Præpoſitum Seniorem ſui Conſortii, Senioremque Chirurgum majorem Xenodochii a Charitate dicti, & Demonſtratorem Anatomiæ in eodem Xenodochio.

Tomi II.

Lutetiæ Pariſ. apud Carolum Osmont, 1731, 12 maj.
Tom. I Alph. 1 pl. 6, Tom. II Alph. 1 pl. 7.

Quanquam variæ jam proſtant, a præſtantibus atque in arte ſua probe exercitatis Chirurgis in lucem editæ, Obſervationes, quibus univerſa res Chirurgica egregie illuſtratur; tantum tamen abeſt, ut has, de quibus jam dicemus,

mus, Obſervationes propterea inutiles bonæque frugis expertes eſſe credamus, ut potius eas non ſine plauſu a probis reique intelligentibus viris exceptum iri facile exiſtimemus. Non incelebre ob peritiam Chirurgicam, librosque alios, jam ab ipſo publicatos, Autoris nomen eſt, ut inde de hoc etiam libello judicium eo facilius ferre liceat. Non ſine ratione inculcat, in Præfatione, ut complurium aliarum artium, ita & Chirurgiæ, perfectionem, cum obſervatione, tum ratione quærendam eſſe; primas ejus origines obſervationi deberi, eandemque adhuc continuandam amplius, & fundamenti loco ſemper ponendam eſſe; ſed non decere, ut in hac ſubſiſtamus, quin potius id requiri, ut progrediamur longius, atque harum ope Obſervationum ipſam Theoriam emendemus, novisque acceſſionibus augeamus. Præclaro igitur conſilio Noſter utrumque hoc libello conjungere conſtituit, Obſervationesque produxit ſingulares & eximias de variis morbis operationibusque, quæ ad Chirurgiam pertinent, cum a ſe ipſo in noſocomio Pariſienſi, quod a charitate nomen habet, collectas, tum in ſchedis parentis ſui repertas, itemque ab aliis Chirurgis ſecum communicatas, quæ res non vulgares & tritas, ſed ſelectiores, complectuntur. Addidit plerisque epicriſin ſuam, quibus hiſtoriam in ſuccum velut & ſanguinem convertere, ejusque uſum in perficienda Chirurgia oſtendere conatur, ut, quid imitari debeant Chirurgi, quidve vitare, exinde cognoſcant. Quemadmodum autem *duobus Tomis* ſecundum partes corporis humani hæ Obſervationes traduntur, ita & nos ad eundem ductum indidicem illarum daturi ſumus, ut, pro ea, qua ſemper uti conſuevimus, brevitate, omnia ea argumenta, quæ hic illuſtrantur, in unum velut conſpectum producamus. *Tomus prior* eas continet Obſervationes, quæ ad caput, collum, pectus, artusque ſuperiores, pertinent. Hinc *Obſerv.* 1 tumorem capitis in infante recens nato, 2 fiſtulam parotidis, 3 fracturam utriusque maxillæ, 4 morbum quendam linguæ, 5 ulcus faciei, 6 & 7 exſtirpationes polypi, 8 fracturam maxillæ inferioris, 9 & 10 tumores cancroſos, 11 tumorem cancro-

crosum superioris labii, 12 vulnus gutturis per instrumentum scindens, 13 carbunculum colli, 14 carbunculum nuchæ, 15 contusionem pericranii, 16 vulnus capitis cum commotione violenta, 17 simile vulnus cum fractura tabulæ interioris syncipitis, 18 vulnus capitis cum fractura cranii, 19 grandem contusionem cum fractura cranii, & extravasatione sanguinis super dura matre, 20 vulnus capitis cum fractura cranii, 21 & 22 vulnus capitis & faciei, 23 vulnus capitis, & trepanum accidentale, 24 vulnus capitis sclopetarium cum deperditione substantiæ, 25 vulnus cranii per ictum gladii, 26 vulnus capitis sine fractura, 27 costam fractam & emphysema, 28 effectus pleuritidis, 29 sectionem cadaveris pleuritide denati, 30 sectionem cadaveris & empyema, 31 ulcera sanata, & abscessum pulmonis, 32 pleuritidem notham, s. abscessum inter pleuram & pulmonem, 33 calculos pulmonum collectionemque puris, 34 abscessum criticum sub musculo, qui latissimus dorsi vocatur, 35 vulnus pectoris & emphysema, 36 ictum gladii in pectore, 37 ictum cultri in pectore, 38 aneurysma in trunco aortæ, 39 abscessum sub axillis, 40 tumorem cancrosum scapulæ, 41 cariem cum exostosi, in parte superiori humeri, & amputationem brachii in articulatione cum scapula, 42 abscessum, s. suppurationem capsulæ, quæ investit caput ossis humeri, 43 erysipelas phlegmonicum, & decubitum symptomaticum, 44 vulnus brachii sclopetarium, 45 abscessum fistulosum sub axilla, & hæmorrhagiam, 46 ictum gladii in cubito, 47 vulnus femoris sclopetarium, 48 ictum gladii brachio illatum, 49 & 50 cariem ossis cubiti, 51 eandem cum abscessu critico, 52 digitos conquassatos, 53 suppurationem super dorso manus, 54 fracturam complicatam ossis metacarpi exhibet. *Alter Tomus*, quæ ad abdomen artusque inferiores pertinent, persequitur. Sistit hinc *Observatio* 55 Bubonocelen, 56 incisionem corporis, & herniam cruralem, 57 Bubonocelen, 58 Herniam completam, enterocelen, 59 & 60 Herniam completam enteroepiplocelen, 61 Herniam epiplomphalon,

len, quæ fecit abſceſſum in regione epigaſtrica, 62 abſceſſum ventris, 63 tumorem inter peritonæum & muſculos abdominis, 64 abſceſſum in membrana adipoſa, 65 collectionem puris in regione lumbari, 66 abſceſſum in textu reticulari peritonæi, 67 collectionem puris cum carie, ſe manifeſtantem in lumbo ſiniſtro, 68 ſuppurationem, ſequelam variolarum, 69 ſarcocelen, tumorem teſticuli, 70 tumorem ſcirrhoſum teſticuli, 71 fiſtulam ſcroti, 72 caſtrationem, 73 hydrocelen in ſacco herniario, 74 abſceſſum perinæi, cariemque totius oſſis pubis, coſtæ dextræ, 75 & 76 *fiſtulas* perinæi, 77 calculum in urethra, & fiſtulam perinæi, 78 morbum veſicæ, 79 lupum inter nates, 80 fiſtulam cæcam & internam ani, 81 fiſtulam ani, 82 abſceſſum fiſtuloſum & varioloſum, 83 fiſtulam ani completam, factam per corpus externum peregrinum in recto, 84 amputationem hæmorrhoidum, 85 hæmorrhoides, 86 vulnus ſtomachi, 87 vulnus abdominis cum exitu omenti, 88 ictum gladii ventriculo illatum, 89 obſtetricationem ſingularem, 90 ancyloſin articulationis femoris cum oſſe ilei, 91 ancyloſin pedis, 92 cariem oſſis ilei, 93 tumorem femoris, & collectionem puris, 94 cariem trochanteris majoris, 95 tumorem per congeſtionem in femore, 96 fracturam femoris, commotionemque totius corporis, 97 lupum in genu, 98 amputationem, 99 cariem in articulatione genu, amputationem, 100 tumorem ſcrophuloſum in genu amputationemque, 101 ſpinam ventoſam, 102 vulnus tibiæ, 103 eryſipelas phlegmonicum, 104 vulnus tibiæ, effectusque tormenti bellici, 105 fracturam complicatam pedis amputationemque, 106 luxationem pedis dextri, 107 gangrænam a cauſa externa, 108 gangrænam & carbunculum, 109 cariem oſſis metatarſi, quod ſuſtinet hallucem, ſ. digitum pedis majorem, 110 cariem oſſis ſeſamoidei, 112 cariem hallucis a cauſa interna, 113 ulcus malleoli externi. Adjecit Autor in fine deſcriptionem quorundam remediorum, eorumque omnium, ſi a poſtremo diſceſſeris, externorum, quæ

 ſibi

ſibi maxime familiaria in Obſervationibus identidem collaudavit. Ad extremum comparet Index rerum, quæ duobus his Tomis pertractantur.

LETTERA INTORNO ALLA CAGIONE DE' Terremoti &c.

h. e.

EPISTOLA DE CAUSIS TERRÆMOTUUM, DATA a Doctore HIERON. GIUNTINO, Medico ac Phyſico, ad Illuſtriſſ. Equitem, JOSEPHUM RIDOLFUM.

Florentiæ, absque mentione Typographi, 1729, 4. Plag. 5.

Præmiſſa Opuſculo huic Cel. *Anton. Valliſnerii* Epiſtola ad Autorem dignitatem ejus ac præſtantiam abunde teſtatur; quamobrem ipſum, ut typis illud evulgari patiatur, exſtimulat. Ipſe Autor paucis de tremendo hoc naturæ effectu præfatus, divino conſilio homines terrenis rebus nimium implicatos, ita ſubinde ad reverentiam erga naturæ autorem revocari arbitratur, &, quam attenta mente pagani etiam ſtupendos hoſce terræ contremiſcentis motus ſuſpexerint, cauſam illorum ad iram Deorum transferentes, demonſtrat. Babylonii, rationem ejus antiquiſſimis temporibus indagaturi, aſtra reſpiciebant, atque ex vario ſiderum inter ſe poſitu horrendam hanc terræ conquaſſationem derivabant. Græci Neptunum ventorum ac tempeſtatum rectorem accuſabant; quapropter non uno loco ab *Homero* terræ motor ac concuſſor appellatur. Romani, prudenter dubii in determinanda vera tremendi hujus naturæ arcani ratione, ſingulari Numinis indignationi illud tribuebant, &, ne debito victimarum ac libationum honore defraudatum exacerbarent, ignoto Deo ſacra faciebant. *Epicurus*, cum varias terræ motuum cauſas ſuſpicatus eſſet, incertus, quam potiſſimum deſignaret, ignem

ignem tamen inprimis accuſare animo inclinabat, proteſtatus, ſe in re obſcura nemini tanquam indubia obtrudere velle, quæ divinando fere collegerat. Miſſis igitur aliorum ſententiis, Noſter, vadum ipſe tentaturus, obſervat, inter omnes activas ſubſtantias, quæ violentius & impetu concepto operantur, vehementiorem nullam, quam ignem, inveniri, quem in imis terræ viſceribus ali, ut credamus, gemina experientia inducimur. Alteram præbent tot montes ignivomi, qui a primordiis hujus univerſi obſervati, usque ad finem ejus duraturi videntur. Æque in calidis ac frigidis terræ regionibus exiſtunt, & Geographi, numerum illorum ineuntes, ſexaginta fere recenſent. Altera eſt terræ foſſorum experientia, qui profundos puteos excavantes, teſtantur, primum ſe frigus, mox, profundius paulo deſcendentes, frigus magis intenſum obſervaſſe, altius porro penetrantes, teporem ſenſiſſe, quem inſignis denique calor inſecutus ſit. Rationi itaque conſonum eſt, ut cauſam repentini atque violenti hujus, quem in terræ motu obſervamus, effectus ignem eſſe ſuſpicemur, cum impetu ejus muros fortiſſimos frangi, urbes, imo integras regiones, deſtrui & radicitus exſtirpari videamus, maxime cum, horrenda illa naturæ miraculæ, fulmina, tonitrua, velociſſimam lucis propagationem, &c. ejus vehementia fieri, indubium ſit. Non quidem neceſſe eſt, cum nonnemine ex recentioribus Philoſophis ſtatuere, ſubterraneum hunc ignem in abditis terræ viſceribus perpetuo tanquam in accenſa fornace ardere, cum illa aeris ſucceſſio atque libertas omnino locis illis deſit, quæ, ut flamma alatur, requiritur. Imo omnis terra in cinerem mox atque pulverem verteretur, atque vix nutriendo igni ſufficeret, qui viſcera atque medullam ejus continuo exederet. Multo minus ſoli, etiamſi caloris fons ſit, ſubterranea hæc incendia tribuere fas eſt, cum terram vix paucis infra extimam ejus ſuperficiem pedibus virtute ejus incaleſcere, metalli ac terræ foſſorum experientia conſtet. Ipſam terram noſtram receptaculum commune atque penu primarum atque radicalium ſubſtantiarum omnium eſſe, foventem in ſinu ſuo ſemina

 rerum

errum omnium, ex quibus mixta quævis deinde extrahuntur ac componuntur, Poeta Philoſophus olim communi fere aliorum naturæ ſcrutatorum conſenſu ſuppoſuit. Non ex alia ratione *Lucretius* illam poeticis caloribus ſub Cybeles, quæ antiquiſſima omnium rerum mater credebatur, nomine depinxit, quam quod reapſe omnium metallorum ac foſſilium nutrix ac vena ſit, atque quaſi nidus rerum omnium calidarum æque ac frigidarum, ut omnia in ſinu ejus ſervata, ac paulatim enutrita, ſuo olim tempore, poſtquam ſatis maturuere, feliciter excludantur. Dubium igitur non eſt, ignis quoque ſemina in illa recondita deliteſcere, quibus vicinæ thermæ, aqæ fumantes, atque mineralium tantum non ebullientes venæ, in Pannonia inprimis atque terra Neapolitana, incaleſcunt. Semina hæc ignis, licet non uni rerum generi arcte innexa atque alligata ſint, inprimis tamen cum bitumine, ſulphure, aliisque materiis, quæ ignem facile concipiunt, combinata ſunt. Cum itaque certum ſit, hanc caloris materiam in imis terræ penetralibus paſſim abſconditam eſſe; naturale eſt, ut repentinæ conflagrationi ejusmodi corpuſculorum in imis terræ viſceribus motuum terræ phænomena tribuamus, cum materiæ igneæ vehementia, vi ſuccenturiata virtutis elaſticæ nitri ſubterranei, ejusque expanſione, forte augentur, eadem fere ratione, qua in libero aere fulmen ſulphurearum atque nitroſarum particularum exhalatione generatur. Confirmat ſententiam hanc nota ſatis experientia, quod motus terræ vehementiores ac crebriores in iis regionibus accidant, ubi ſolum ſulphureis, nitroſis, atque bituminoſis venis abundat, aut quibus montes bitumine ac ſulphure impprægnati vicini ſunt. Mirum itaque non eſt, in pinguibus Siliciæ arvis, & in fertili agro Neapolitano, ſæpius terram conquaſſari, cum ſolum iſtud ignivomorum montium, Ætnæ ac Veſuvii, cineribus ac igneis particulis ſubinde imprægnetur. Teſtantur præterea hiſtoriarum monumenta, terram non frequentius tremere, quam in locis, quæ ignivomis montibus vicina ſunt, atque ſæpius ante non ita multo contremuiſſe, quam flammæ ex montium jugis eructatæ fuerunt.

Mul-

Multa alia terræ motus comitantur, quæ ignem cauſam ejus eſſe nobis perſuadent, ab Autore copioſe enarrata. Ut pauca ex illis delibemus, refert, *Ariſtotelem Meteorol. Libr. I Cap. 2* modum, quo urbs Liparæorum contremiſcente terra evanuit, accurate annotaſſe. Intumuiſſe prius agrum, atque ad molem collis ſurrexiſſe, eoque diſrupto, ſpiritus multos & favillam cum cinere exiiſſe, quibus urbs Liparæorum incinerata fuit. Sed teſtimoniis opus non eſt, cum noſtræ ætatis homines mirabiles illos terræ motuum effectus ſcite imitentur, dum ſubterraneum antrum pulvere pyrio gravidum accendunt, cujus impulſui vaſtæ moles cedunt, eoque conquaſſantur ac evertuntur. Nec alia deſunt exempla, quibus artifices terræ motus æmulantur, ex quibus Autor ſulphur tritum Chymicorum duntaxat ſeligit, quod limaturæ ferri permixtum ac humectatum, cum ſub terra defoditur, repente accenditur, nec non pulverem tonantem, inprimis vero aurum, quod fulminans appellari ſolet; ut taceamus phoſphoros plures atque lapides luciferos, qui, libero aeri expoſiti, ſubito cum ingenti fragore diſſiliunt. Si quæratur, quis vero igneas illas particulas ſub terra ſepultas accendat, temere profecto naturæ vires anguſtis nimium cancellis circumſcriberet, qui unicam incendii hujus cauſam definire præſumeret. Accendi interdum ignea hæc terræ ſemina poſſunt irroratione diverſorum humorum, ſicut in chymicis nonnullis artificiis, ſi vera quidem ſunt, quæ *Ariſtoteles* refert, terram ſæpius in regionibus maritimis, quam in locis, quæ longius a mari diſtant, tremere. Imo teſtantur hiſtoriarum monumenta, favillam & cineres, ab Ætna monte eructatos, pluribus annis nonnunquam refriguiſſe, ſed pluvia ſubinde madefactos, denuo vehementer incaluiſſe. Accendi poſſunt attritu ac inteſtino concurſu partium ſolidarum in terræ viſceribus. Addunt nonnulli, aeris agitatione, tanquam flabello, ignem hunc ſubterraneum excitari, quibus patrocinatur, quod *Strabo* refert, Veſuvii ac Ætnæ igneos vomitus ventorum furore ac vehementia increſcere. Doctiſſimi Philoſophi fermentationem inprimis particularum nitroſarum &

Digitized by Google

ſulphurearum reſpiciunt, cum omnis calor ex celerrimo & confuſo motu particularum minimarum & ſenſus noſtros fugientium oriatur, quod Chymici variis operibus ſuis demonſtrant. Licet vero ignis prima atque palmaria terræ motuum cauſa ſit; vires tamen aeris elaſticæ proxime ac immediate, ut terra contremiſcat, efficiunt. Nemo enim in naturali Philoſophia ita hoſpes eſt, ut neſciat, absque ventilatione aeris ignem ardere & flammam concipere haud poſſe. Equidem Cl. *Haucksbejus* novo experimento docuit, globum vitreum, in loco ab aere vacuo agitatum, per frictionem incaleſcere atque lucere; quo demonſtrari videtur, igni non opus eſſe alimento aereo. Proteſtatur vero Autor, ſe hoc experimento a ſententia ſua haud dimotum iri, cum particularum attritus ex frictione officio aeris fungatur. Cum itaque paulo ante demonſtratum fuerit, latere ſub terra ingentem igneæ materiæ copiam, neceſſe eſt, aeri, qui expandi admodum poſſit, atque vi ignis accenſus, longe majus ſpatium occupet, aditum ad illam concedere. In eo igitur Autor verſatur, ut aeri virtutem hanc expanſivam vindicet, uſus inprimis ſolertiſſimi *Boylei* experimentis. Rectius forte ad illa provocaſſet, quæ induſtrie ac ſumma cum cura Cel. *Muſſchenbræckius* inſtituit, atque in Animadverſionibus ad experimenta Florentina nuper recenſuit. Illud inprimis notatu dignum ſuoque propoſito conveniens arbitratur, quod laudatus *Boyleus* ſe obſervaſſe refert, aerem, per multos annos in lagena vitrea probe obturata aſſervatum, nihil de vi ſua elaſtica perdidiſſe, cum alia corpora omnia, ſi per aliquod tempus in ſitu, ei, quem affectant, contrario, ſerventur, tonum denique omnem perdant, & quaſi flacceſcant. Celebrem illam *Papini* machinam, quam digeſtoris nomine donavit inventor, ſententiam ſuam vehementer confirmare, exiſtimat. Illa per aeris rarefactionem carnes cujuscunque generis, imo, quod magis mirandum, duriſſima oſſa ita elixantur atque emolliuntur, ut a liquore potui deſtinato nihil plane differant. Facile inde colligitur, quid aer, abditis terræ ſpeluncis incluſus,

ſus, præſtare valeat, dum virtute ignis in fornacibus ſubterraneis calefactus rareſcit. Produnt ejusmodi fornaces atque ſubterranea antra ipſi terræ motus, cum ſæpe obſervatum ſit, ceſſante terræ tremore, colles montesque quaſi a terra abſorptos ſubſediſſe, aut ipſam nova arva, inſulas, ac montes parturiiſſe, quod pluribus exemplis Autor luculenter demonſtrat. Certe ipſi terræ motus, ſi accurate rem æſtimemus, nil aliud ſunt, quam materia e ſuo loco dimota, atque congeſta in alia loca, ante ſolidis corporibus vacua, ſatis capacia, ut montium tractus, inſulas, partem maris, &c. in ſinu ſuo abſcondere poſſint. Id forte cauſæ eſt, cur montium ignivomorum incendia poſt certa temporum momenta ſe inſequi obſerventur, etiamſi longo terrarum intervallo montes illi disjungantur. Ætna & Veſuvius eodem fere tempore ardere viſi ſunt, ſucceſſerunt eructationes montium ignivomorum Syriæ, poſtea Arabiæ felicis, donec flamma per ſubterraneas cavernas ad Abyſſiniæ montes penetravit. Hiſce argumentis poſtquam Cl. Autor ſuam ſententiam ſtabilivit, aliorum induſtriæ relinquit, ut poſita a ſe principia ſingulis caſibus applicent, atque nonnullorum opinionem, qui terræ motum potius aeris, quam terræ, tremorem eſſe exiſtimant, paucis proſcribit.

DISSERTATIUNCULA, QUA PAULO OROSIO nomen tertium Hormisdæ reſtituitur a C. A. H.

Pauli Oroſii, qui *Auguſtini* fuit & *Hieronymi* diſcipulus, quam noti ſunt (a) *libri hiſtoriarum ſeptem*, tam obſcurus eſt, qui exemplaribus eorum MSS. nonnullis præfixus deprehenditur,

(a) Digna eſt, quæ hic memoretur, editio hujus Operis Auguſtana A. 1471 fol. quam habet Bibliotheca Heilsbronnenſis, teſte ipſius *Catalogo*, nuper edito, *p. 245.* Ut adeo longe erret

tur, titulus. In aliis enim (b) inſcribitur hoc Opus *Hormeſta*, in aliis *Ormiſta*, in aliis *de ormeſta*, in aliis *Ormiſta mundi*, in aliis (c) *de Ormeſta mundi*, in aliis denique (d) *de Hormeſta mundi*. Quid hoc ſibi velit, cum ignorare nollent Critici, alius in aliam incidit ſententiam, vereque hanc inſcriptionem retuleris inter *cruces Criticorum*, quæ, ut ſtilo uti pergam (e) *Terentiano*, *eos omnibus cruciarunt modis*. Nam, quantoque ſtudio intenderunt nervos ingenii, nihil tamen egerunt univerſi, recteque de tot conjectoribus (f) pronuntiavit *Dufreſnius*: *Vix quippiam veroſimilis*, inquiens, *nedum certi, tradunt*. Recitabo interpretationes illas omnes, & cujusvis ſubjiciam judicio. *Voſſius*, poſtquam primas ſuas de reſcribendo *Hormeuta* vel *Hormatho* conjecturas ingenue damnarat, (g) putabat, *dominum libri Hormisdam vocatum, in frontiſpicio ejus nomen ſuum adſcripſiſſe*; *id poſtea ab imperito librario factum eſſe partem inſcriptionis*. Illico tamen aliam conjecturam ſubjicit, eamque magis ſibi placere profitetur. *Hormeſta* ſcilicet natus ei videtur ex *hominum miſeria*, & quidem ex compendio literarum, quam vulgo *abbreviaturam* vocant. Ac certe *Bongarſius* (h) teſtis eſt, ſe in codicem quendam *Oroſii* incidiſſe, inſcriptum *de miſeria hominum*.

erret *Læſcherus*, *Stromat. p. 279* docens, anno demum 1524 a typographo editum fuiſſe *Oroſium*. (b) vid. *Dufreſnii Gloſſarium Latinum* v. *Ormeſta* & *Hormeſta*; itemque *Biblioth. Hiſt. Theol. Brem. T. I p. 325 ſq.* (c) Hunc titulum memorat *Ordericus Vitalis*, Seculi XII ſcriptor, cujus locum indicavit *Dufresnius*. (d) Hunc titulum in ſuo codice habebat *Trithemius de Script. Eccl. Cap. 121.* (e) *Eun. II, 3.* (f) Omitto *Bæcleri* de iis judicium, non minus ſeveritate, quam veritate, notabile. Exſtat id in ejus *Bibliograph. Crit. p. 182.* (g) *Lib. II de Hiſtoricis Lat. Cap. 14.* (h) Ejus verba recitat *Bælius Dict. v. Oroſe* not. G. Cum vero *Eccardus Biblioth. Brem. T. I p. 327* e *Gennadio* conſtare ait, Opus Oroſianum inſcriptum fuiſſe *de miſeria mundi*, cave, ei credas. Ex loco enim *Gennadii* id apparet minime.

minum. Alibi denique (i) contendit, *Hormisdam* factum fuiſſe ex *orcheſtra*, & hanc omnino eſſe ἐπιγραφὴν genuinam. Verum non primo *Voſſio* venit in mentem iſta correctio, ſed, quotquot ita ſenſerunt, (ſenſerunt autem ita & *Andreas* (k) *Schottus*, *Thomas* (l) *Reineſius*, *Franciſcus* (m) *Juretus*, & *Paulus* (n) *Colomeſius*,) ducem ſecuti ſunt *Stephanum Vinandum Pighium*, qui hoc protulerat in *Hercule* ſuo (o) *Prodicio*. Rojicitur autem hæc ſententia ſuo merito a *Caſp.* (p) *Barthio*, ſed nec ipſo expromente meliorem. Credit enim, *Ormeſta* illud proveniſſe ex compendioſe ſcripto *omnis hiſtoriæ*. Similis eſt hariolatio *Balthaſaris* (q) *Bonifacii*, *Ormeſta* vitio librarii ſcriptum eſſe modo putantis pro *Or. Meſta*, id eſt, *orbis mæſtitia*, (a quo parum recedit conjectura *Jo. Leonhardi Friſchii*, (r) pro *Hormeſta* legendum *Hor. Meſta*, idque interpretandum *Horoſii Mæſta* ſuſpicantis,) modo pro *Or. M. Iſta*, hoc eſt, *Oroſii mundi hiſtoria*. *Jo. Bapt. Cotelerius* (s) titulum illum ab ὁρμῇ derivans, quia ſcilicet varios humani generis *motus* deſcribit hiſtoria, omnium maxime ridiculum ſomniavit ſomnium, vir alioqui multa laude conſpicuus. *Jo. Schilterus* (t) vocabulum *Hormeſta* corruptum fuiſſe putat e Græco ὅραμα, inſcriptumque ab *Oroſio* hoc Opus eſſe *Horama mundi*. Non probabat ſe hæc ſententia *Joanni Dieemanno*, Theologo pariter ac Philologo excellenti, pro

(i) *Lib. III de Vitiis ſerm. Cap. 30 p. 525*, & *Comment. ad Plinii Lib. X Epiſt. 97 p. 797* editionis *Veenhuſianæ*. (k) In *Præfat. ad Oroſium*, & in *Biblioth. Hiſp. p. 206*. (l) *Var. Lect. Lib. III Cap. 3 p. 386*. (m) *Annot. ad Symmachum p. 73*. (n) *Not. ad Catal. MSS. Iſ. Voſſii p. 867*. (o) *p. 112*. Recordor hic, etiam *Petrum Pithæum Adverſ. ſubſec. Lib. II Cap. 17* in loco quodam *Quintiliani* verbum *orcheſtræ* reſtituiſſe. (p) *Adverſar. Lib. XXXVI Cap. 17*. (q) *Lib. de Scriptor. Hiſt. Rom. Cap. 31*. (r) In *Miſcellan. Berolinenſ. Continuat. II p. 311*. (s) *Not. ad T. II Monum. Eccl. Græcæ p. 621 ſq*. (t) Ad *Chronicon Kœnigshofii p. 455 ſq*.

Digitized by Google

cui (u) pro *Hormeſta* reſcribere placebat *Harmoſta*, ut eo vocabulo ſignificetur *coagmentator & concinnator hiſtoriarum.* Eodem tempore *Jo. Georg. Eccardus*, Hiſtoricus & Bibliothecarius Regius Hannoveræ, acu ſibi rem videbatur tetigiſſe, ita (x) cenſens, *Ormiſta* eſſe verbum Germanicum *armiſt*, hoc eſt, *miſeria*, adeoque recte ab *Oroſio*, Gothorum ſcilicet in gratiam, inſcriptum ſic fuiſſe librum *de miſeria mundi* agentem. Cum vero ne id quidem probaverit, unquam vobabulum *armiſt* in mundo fuiſſe, (certe nec in *Gloſſario Teutonico Schilteriano* id verbi reperitur,) ſummo jure hæc opinio ſuo autori relicta ſoli eſt. *Gundlingius*, ſui quoque ingenii expertus vires, *Hormeſtam* (y) arbitrabatur vitioſe ſcriptum fuiſſe pro *Oreſte*. *Oreſten* quippe inſcribi hoc Opus potuiſſe, cum contineat *prolixiſſimam tragœdiam & multarum calamitatum hiſtoriam.* Mihi duæ conjecturæ venerunt in mentem, quarum poſteriorem priori præferendam judico. Prius namque, cum & (z) *Fabricius* & (a) *Freinshemius* me docuiſſent, multa *Oroſii* ad verbum repeti in *Hiſtoria miſcella*, ſuſpicabar, *Oroſii* quoque *Hiſtoriam* a monachis (nam docebat (b) *Voſſius*, *Hormeſtæ* titulum nec ſcriptores (c) veteres, nec melioris ævi codices, agnoſcere,) inſcriptam fuiſſe *Hiſtoriam miſcellam*, & quidem hoc uſis ſcripturæ compendio *Hor. mſ la*, indeque facili errore enatum eſſe *Hormiſta.* Nec deſunt alia ſimillima exempla. *Lipſius* in *Antiquis* (d) *Lectionibus* obſervavit, in quodam *Quintiliani* loco ex *ac tli*, id eſt, *ac tituli*, librarium feciſſe *Attali*. Idem in *Quæſtionibus* (e) *epiſto-*

(u) In *Biblioth. Brem. T. I p. 549.* Conf. *Suiceri Theſ. Eccleſ.* v. ἀρμοςής. (x) *Biblioth. Brem. T. I p. 333.* (y) *Gundlingianorum Parte XXV p. 440 ſq.* (z) *Biblioth. Lat. T. III p. 538.* (a) *Comment. ad Curtii III, 11, 27, & IV, 16, 26.* (b) *Lib. II de Hiſt. Lat. Cap. 14.* (c) Certe *Gennadius*, qui eodem, quo *Oroſius*, vixit ſeculo, *Lib. de Script. Eccleſ. Cap. 39* hunc Operis titulum non commemorat, nec *Honorius Auguſtodunenſis Lib. II de Script. Eccleſ. Cap. 39*, nec *Freculphus Lexovienſis*, perpetuus *Oroſianæ* Hiſtoriæ transſcriptor. (d) *Lib. I Cap. 16.* (e) *Lib. I Cap. 10.*

epiſtolicis docet, in *Plinio* ſcribam ex *mea*, id eſt, *memoria*, inepte feciſſe *menſa*, & apud *Tacitum* ex *miæ*, hoc eſt, *miſericordiæ*, feciſſe *iræ*. Similes librariorum errores alios indicavit *Rutgerſius* in *Variis* (f) *Lectionibus*, *Hadr. Valeſius* in (g) *Valeſianis*, *Montefalconius* in (h) *Palæographia Græca*, & *Joannes Clericus* in (i) *Arte* ſua *Critica*. At, cum nec ſciam, duas illas abbreviaturas librariis uſitatas fuiſſe, & vetuſtiſſimi codices MSS. contra, quam dixit *Voſſius*, *Hormiſtam* habeant, altera mihi nunc placet de *Oroſii* titulo ſententia. Nihil ſcilicet obſtare video, quo minus huic Autori nomen fuerit *Pauli Oroſii Hormiſdæ*. Eo enim ævo multinomines fuiſſe viros haud paucos, jam alibi (k) pluribus exemplis feci manifeſtum. Ac ſextum Seculum, quod *Oroſii* ætati proximum eſt, Epiſcopum Romanum habuit (l) *Hormiſdam*, cujus aliquot Epiſtolæ ſuperſunt. Cum igitur *Hormiſdæ* nomen eo tempore Chriſtianis non fuerit inuſitatum, iique veterum, qui (m) laudarunt *Oroſium*, prænomen quoque *Pauli* brevitatis ſtudio ſoleant omittere, ſimillimum eſt vero, nonnullos codices MSS. integrum *Oroſii* nomen in titulo Operis expreſſum geſſiſſe. Ut adeo inter omnes Criticos, qui originem illius tituli inveſtigarunt, quam proxime a vero abſuerit *Voſſius*, *Hormiſdæ* videlicet nomen in titulo agnoſcens, ſed poſſeſſori libri, non Autori, id tribuens. Confir-

(f) *Lib. I Cap. 18.* (g) *p. 80 ſq.* (h) *Lib. V Cap. 1 p. 342 ſq. & p. 347.* (i) *P. III Sect. I Cap. 11*, quod duodecimum eſt in editione recentiſſima. (k) *Præf. ad Lactantii Sympoſium §. XXII.* Unde vel tria hæc exempla liceat repetere: *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius*; *Q. Septimius Florens Tertullianus*; *Aurelius Prudentius Clemens.* (l) Eſt hoc nomen origine Perſicum, duoſque *Juliani* Imp. duces bellicos, *Hormiſdas* nomine, natione Perſas, commemorat *Zoſimus Lib. II Hiſt. Cap. 27*, & *Lib. III Cap. 11*, & *Lib. IV Cap. 30.* (m) Ipſe *Gennadius* & *Auguſtodunenſis Honorius.*

firmat meam ſententiam (n) Codex MS. Bibliothecæ Guelpherbytanæ, undecimo exaratus Seculo, in quo hæc verba: *Incipit liber primus Ormiſtæ Oroſii*; duoque alii ultimæ vetuſtatis Codices, nomen *Ormeſtæ* præferentes: quorum autoritate ductus *Eccardus* (o) jure ſtatuit, *vocem Ormiſta* vel *Ormeſta non eſſe depravatam, ſed genuinam.* Fortaſſe quæret ex me quispiam, quid verbum *mundi* ſibi velit, quod nonnullis in Codicibus nomini *Hormiſtæ* adjunctum conſpicitur. Etſi vero objicere alios Codices queo, quorum titulus illo verbo caret; malo tamen (p) credere, hoc eſſe quartum *Oroſii* nomen. Nomen enim *Mundi* virile olim uſitatum fuiſſe, vel e turpi illa de *Decio Mundo*, equite Romano, hiſtoria, quam *Joſephus* (q) deſcribit, liquet. Ac mulier quoque quædam, cui nomen *Munda*, in *Gruterianis* occurrit (r) *Inſcriptionibus*. Ceterum, cum multi Codices *Oroſiani* Operis, omiſſa *Mundi* mentione, ſolum *Hormiſtam* exhibeant, non debeo æque certum habere *Mundi* nomen, ac *Hormisdæ*, ſed hanc rem relinquere in medio.

(n) Vid. *Biblioth. Brem. T. I p. 226.* (o) Loco cit. *p. 327.* (p) Suſpicabar initio, *Mundii* legendum eſſe, id eſt, *Mundenſis*. Hoc modo, qui Corinthi nati ſunt vel Rhodi, dicuntur *Corinthii* & *Rhodii*. Nec enim ignota eſt vel ex *Julii Cæſaris* Hiſtoria urbs Hiſpaniæ *Munda*, quæ procreaſſe potuit noſtrum *Oroſium*, natione Hiſpanum haud dubie. At, cum non fuerit olim moris, nomini ſuo adjicere mentionem patriæ, conjecturam iſtam repudiavi. (q) *Lib. XVIII Cap. 3 §. 4.* (r) *p. 988 n. 2.*

HISTORIA VITÆ, FATORUM ATQUE MERITORUM GEORGII GENTII, Dhama-Saxonis, Conſiliarii Electoris Saxonici, viri Linguarum, tum Orientalium, tum Occidentalium, peritiſſimi, Literati infeliciſſimi.

Digitized by Google

mi. *Ex Autographis collegit, digessit, edidit M. AUGUSTUS BEYERUS, R. M. C. Freybergensis.*

Dresdæ & Lipsiæ, apud Christ. Hekelii B. filium, 1733, 8. Plag. 9.

Quam crebra superiori, quo vixit, Seculo *Georgii Gentii* in hominum ore coævorum mentio exstitit, tam rara hodie hactenus apud posteros viguit ex monumentorum defectu, ut penitus fere cum tempore occisura videretur, nisi opportune intercessisset doctissimus *Beyerus*, *Gentianæ* doctrinæ ac fatorum industrius Commentator. Fuit olim viro isti sub ultimum vitæ tempus cum Autoris avo, *M. Andrea Beyero*, Theologo Freybergensi, familiaritas, ex qua non novisse tantum ipsum intimius didicit, sed varia etiam tum *actorum*, tum *scriptorum Gentii*, hypomnemata chartacea accepit. Composuit illorum subsidio inde aliquando *Beyerus* senior *Biographiam Gentianam*, atque ad *Henningum Wittenium*, Memorias eruditorum tum vulgaturum, scripto transmisit. Oportet autem illam intercidisse, quod nuspiam apud *Wittenium* occurrat. Bonum vero factum, quod Noster λείψανα ista nunc in publicos usus convertere instituit, pluriumque sic eruditorum gratiam hac scriptione demereri; cujus summam jucunde hic repræsentamus. Sectabimur concinnam ipsiusmet Opellæ distributionem, & primum *vitam Georgii*, *fata*, & *in rem publicam merita*; demum vero *doctrinam*, *scripta* ac *merita in eruditam civitatem* potissima referemus. Natus fuit *Gentius* Dhamæ, quod est oppidum ad Principatum Saxo-Querfurtensem pertinens, A. 1618 patre *Joanne*, loci ejus caupone ac Senatore, sub ipsa belli tricennalis auspicia; ut falsi hinc fuisse manifesto deprehendantur, qui Batavum origine tradiderunt. Pueritiam duram admodum expertus, in juvenili ætate variis etiam calamitatibus, quæ egestatem plerumque comitantur, pressus, studia tamen bonarum literarum proprio quodam instinctu sectabatur, &

Halæ Saxonum, Hamburgi, Bremæ, atque alibi, naviter excolebat, linguarum, potiſſimum Orientalium prope omnium, ac Græcæ inſuper Latinæque, perquiſitione intimiori maxime delectatus; quorum laborum inſecuto etiam tempore fructus non omnino nullos retulit. Auxit in his mirifice ſuos profectus, poſtquam A. 1636 in Belgium abiiſſet, florentiſſimum illa tempeſtate doctoribus Philologis ſummis, *Dan. Heinſio, Gerh. Voſſio, Ludovico de Dieu, Jacobo Golio, Conſtantino l'Empereur, Hugone Grotio, Caſp. Barlæo*, & Judæo illo famigerabili, *R. Menaſſe Ben Iſrael*; in quorum omnium notitiam, quorundam etiam familiaritatem, admiſſus, ingentes doctrinæ reconditioris theſauros ſibi comparavit, in alios etiam iterum, occaſione ſic ferente, docendo transtulit. Contigit opportune, ut, qui in Belgis tum verſabatur, Turcici Imperatoris, *Ibrahimi*, Legatus, *Muſtapha Abraham*, reditum pararet ad ſuos; in cujus comitatum *Gentius* adſcitus, Conſtantinopolin, quod pridem optaverat ſerio, ſub finem A. 1641 pervenit. *Muſtapha*, quem diximus, conciliatore uſus & amico, ipſam Bibliothecam & κειμήλια literaria Imperatoris, inacceſſa plerumque alias exteris, inſpexit, & multa in uſus ſuos, ignota adhuc, ex Hiſtoricorum atque Geographorum Orientalium monumentis deſcripſit. Coluit præterea familiariter quamplures Græcos eruditos, Antiſtitem præcipue Alexandrinum, *Metrophanem*, morte poſtea A. 1643 defunctum. Quandoque etiam in vicinas Græciæ regiones, quin in ipſam, quod quidam perhibent, Perſiam, excurrit. Uno verbo, nihil eorum in hoc otio literario prætermiſit, quibus animum rerum Orientalium notitiæ amplioris cupidiſſimum demulceret. Hæc omnia autem ut præſtare commode poſſet, virorum aliquot, tum literarum exterarum ſtudiis, tum ipſi, adeo naviter illa conſectanti, bene cupientium, liberalitas effecit. *Henricus* ſiquidem *Copſius*, illa tempeſtate Prolegatus in aula Turcica Belgicus, in ædibus ſuis *Gentium* fovit; *Genebrardus Anslonius*, ad quem ſubinde MSta Orientalia transmittebat, argento adfuit, quod & fecerunt *Boſwellus*, Orator in Belgio Anglicus, & *Peſſerii* fratres, mercatores Roterodamen-

ſes.

ſes. Interceſſerunt tamen inſecuto tempore ingentes ipſi cum *Copſio* ſimultates, quarum rationes ac eventum curioſis apud Autorem ipſum legere permittimus, veluti & quæ non multo poſt de *Nicolao* quodam *Cochio* Hamburgenſi traduntur, *Gentii* artificio ac beneficio ex ſervitute Turcarum in libertatem aſſerto. Revertit tandem, ſeptennio integro exacto, per Italiam in patriam, exquiſitis vitæ bene actæ teſtimoniis inſtructus, & mirifica exoticorum idiomatum intelligentia ornatus. Horum commendatione non eruditorum modo fere omnium plauſum atque admirationem conſequebatur, ſed & in ſummorum quorundam Germaniæ Principum gratiam venit atque exiſtimationem. Herus præcipue, quem originis & nationis jure primo loco venerabatur, *Joannes Georgius II*, Saxoniæ Elector, vix reducem in clientelam accepit, ac, tributo quotannis luculento ſexcentorum thalerorum ſtipendio, atque inſuper ſumtibus pro excudendo typis *Musladini Roſario Politico* principali munificentia præbitis, ut hujus negotii expediendi cauſa Amſtelodami aliquandiu hæreret, clementer permiſit. Revocatus tandem A. 1655 Dresdam, & ſplendido Conſiliarii titulo mactatus, eodem anno Electoris juſſu ad Belgas rediit, ſecundum in Orientem iter ſuſcepturus. Diſcuſſa tamen iterum mox fuere hæc deſtinata, ſiquidem *Gentius* biennio poſt in comitiis, Francofurti ad Mœnum pro eligendo Imperatore habitis, Hero ſuo Secretarius adfuiſſe deprehenditur. Ad ſummum tunc *Gentii* fortuna in tota vita progreſſa eſt; ſtipendium duplo plus, ob res bene geſtas, adauctum; nominis fama per Principum quoque ora celebrata, atque inter hos, *Auguſti*, Brunſuicenſium Ducis, a quo ad luſtrandas aurifodinas Ramelsbergenſes adhibitus fuerat, *Friderici Wilhelmi*, Electoris Brandenburgici, cujus nomine Legatos Tataricos in caſtris prope Sedinum A. 1677 Oratione excepit, &, qui primo loco nominandus fuerat, *Leopoldi Auguſti*, qui ſimplici plus vice coram, tum Francofurti, tum Viennæ, clementiſſime admiſſum, exquiſitis principalis gratiæ argumentis cohoneſtavit. Superavit tamen omnes *Joannis Georgii*, domini, favor, illuſtrium

Friſ-

Digitized by Google

Friſiorum fratrum commendatione nutritus, & ab ipſo demum *Gentio* officiorum dexteritate & fide ſuſtentatus. Sed terga iterum vertit fortuna aulica; quod, qua ratione factum ſit, referre adeo expoſite omiſit Cl. *Beyerus*, monumentorum forſitan inopia. Hoc luculenter interim colligas licet, tertium ipſum in Orientem migrationem deſtinaviſſe, in Turcici Oratoris apud *Leopoldum* comitatu ſuſcipiendam, eaque propter aliquandiu Viennæ hæſiſſe, quamvis irrito iterum eventu. Privatam hinc vitam ultimis annis egit, ſed miſerrimam iſtam maximeque deploratam, bonis ſiquidem & hæreditate paterna, perfidia propinquorum, qui & veneno illum tollere voluiſſe perhibentur, plane exutus, infinitis adverſariorum calumniis oppreſſus, quæ Patronis poſtremum omnibus bonum virum deſtituebant, & duriſſima tandem egeſtate vexatus, tantum animi mœrorem contraxit, ut in profundiſſimam melancholiam incideret, & humanas res pertæſus πάντα δαιμόνων πλήρη reputaret. Finem fecit malorum beata mors, quæ illum Septembri menſe A. 1687 grandaevum abſtulit Freybergæ; quorſum non multo ante ſe, Saxoniæ Electricis, *Magdalenæ Sophiæ*, funus comitaturus, receperat. Age jam, ac de *doctrina*, *ſcriptis* ac *meritis Gentii in rem literariam* ſumma capita delibemus. In *Linguarum* ipſum *ſtudium* miro quodam impetu propendiſſe, & feliciſſime easdem excoluiſſe, monitum jam ſupra fuit. Latinæ profecto non exiguam facultatem ſcripta demonſtrant. In Græca, dum Conſtantinopoli degeret, proficiendi nullam occaſionem prætermiſit. Calluit præterea & recentiora idiomáta, Gallicum, Belgicum, Anglicum, Italicum. Vicit tamen omnes Orientalium amor ac intelligentia, Arabicæ potiſſimum, Turcicæ atque Perſicæ, quarum cultum ipſe inter noſtros eximie promovit. Prudentiæ juris ac politicæ non omnino expertem inde facile judicaveris, quod publicis negotiis vacavit, ſuaque officia probavit viro principi. Botanicam ductore *Conrado Vorſtio* in Belgis jam tum ac Medicinæ elementa apprehendit antequam ad Turcas proficiſceretur, poſtremam etiam provectis annis quandoque exercuit, ut vitam

vitam utcumque commodius toleraret. Doctrinæ ita *Gentianæ* ratio liquido conſtat. Ad *ſcripta* quod pertinet, princeps merito locus tribuitur *Musladini Sadi Guliſtan*, ſive *Roſario Politico Perſico*, cum verſione Latina & notis edito Amſtelodami, A. 1651 fol. quem librum, ſummæ inter Perſas exiſtimationis, *συλλογὴν* eſſe variæ fortunæ exemplorum, præceptorumque religionis naturalis ac morum, non ignorant eruditi. Neque defuit *Gentio* apud hos impenſi laboris gratia, præſertim cum in commodiores uſus Perſica non legentium *verſionem Latinam* ſolam cum Commentario ibid. A. 1655 minori forma, quam duodecimam dicunt, exſcribi typis curaret. *Verſionem* Operis *Germanicam* dedit *Adamus Olearius*, Sleſuici, A. 1654 fol. impreſſam, ſed invito & inſcio *Gentio*, qui multorum hinc errorum Interpretem publice inſimulavit. Inſecuta eſt *Roſarii* editionem *R. Schelomo Ben Virga*, Hiſpani, *Hiſtoriæ Judaicæ*, ab excidio Hieroſolymitano ad Seculum Chriſtianum decimum quintum, ſub titulo שבט יהודה, *Sceptrum Judæ*, deductæ, Latina itidem converſio, iterum Amſtelodami, A. 1651 excuſa, & hortatore *R. Manaſſe Ben Iſrael* a *Gentio*, neque adeo infeliciter, ſuſcepta. Refert Cl. *Beyerus*, parum abfuiſſe, quin ingens famæ diſcrimen ſubierit labore iſto *Gentius*. Siquidem inſcripſit Opus Senatui Hamburgenſi ampliſſimo, & centum inde ducatorum munus retulit, Profeſſioni etiam Linguarum Orientalium in *Ægidii Gutbierii* locum quam certiſſime ibidem admovendus, niſi interceſſiſſent divini verbi Miniſtri Hamburgenſes. Illi enim pro publico ſuggeſtu in *Gentium* acerbiſſime invecti, quod in libro iſto occaecatam Judæorum gentem nimis, quam pro merito, dilaudaſſet, & intermiſiſſet addere graviſſimæ *confutationis* antidotum; quod pollicitus quidem fuerat, nunquam tamen præſtitit. Tertio demum loco exſtat itidem Latina verſio libelli cujusdam, qui *Ethicæ Rabbinicæ* vicem ſupplere tantisper judicatur, libri nempe הלכות רעות. *R. Moſis Maimonidis*, edita Amſtelodami, A. 1640, 4 notisque eruditis inſtructa. Prodromus hic eſſe debuerat interpretationis integri Operis ejusdem Au-

toris יד חזקה inſcripti, cujus ſecundam Partem conſtituit, ſed nunquam comparuit. Idem contigit de reliquis *Gentii* inſtitutis *latentibus*, aut *deperditis*; ad quorum cenſum referuntur: *Boſtam*, *Pomarium Politicum*, ſimilis cum *Roſario* argumenti, & in illius Præfatione promiſſum, libri *de ſplendida Gemmarum materia*, *de Perſarum Regum moribus*, *de Militia & Regibus Ebræorum*, ex Ebræo *Maimonidis* traductus, editio *των Targumin* ſ. *paraphraſeos Chaldaicæ in libros Paralipomenon*, quæ pro non exſtante unquam habita fuit eruditis, donec demum ex Codice Erfurtenſi deſcriptam in medium protuliſſet *Matthias Fridericus Beckius*, Theologus Auguſtanus; & quædam minoris momenti forte alia, cum *Gravii* Epiſtolarum farragine. Si quid judicamus, magni certe ſuo merito habebitur *Lexici Perſico-Latini*, affecti itidem a *Gentio*, ſed non perfecti, Philologiæ cultoribus jactura.

ADDITAMENTA LITERARIA.

Quo obſcuriora huc usque Hiſpanorum in literas vel elegantiores, vel quascunque, merita fuere; hoc majorem a Lectoribus noſtris inituros nos gratiam ſperamus, publicato librorum, qui inde ab aliquot annis prelo exierunt in his terris, qualitercunque ſcripti, catalogo. Debemus hunc inſigni noſtri ſtudio, publice hic prædicando, & incredibili in literas amori Generoſiſſimi Equitis Saxonici, *Dieterici de Schœnberg*, qui ex nobiliſſimis itineribus, haud ita pridem per omnem cultiorem Europam ſuſceptis, fructum hunc, multis expetitum fruſtra, retulit, ut in amicitiam virorum, quos gens quæque alit, præſtantiſſimorum receptus, admirabilem rei literariæ & librorum, hic vel illic editorum, ſibi comparaverit notitiam. Cui cum per alia negotia non licuerit ubique annotare locum vel annum, quo liber quisque lucem adſpexit; æqui Lectoris fuerit, hæc, prout a nobis exhibentur, grato animo accipere:

Franc.

Franc. Lopez Oliver *Repreſentacion humilde al Rey y Manifieſto claro de la razon de eſtablecer en España la Imprenta de el nuevo Rezado.* Valencia, 1729, fol.

Greg. Garcia *Origen de los Indios de el nuevo Mundo, e Indias Occidentales.* Madriti, 1729, cum æn. numiſin. fol.

Ant. de Herrera *Deſcripcion de las Indias Occidentales.* Madr. 1725, cum fig. æn. fol.

Ejusd. Hiſtoria general de los hechos de los Caſtellanos en las Islas y Tierra firme del mar oceano. Madr. 1726 Decada I - V, Ibid. 1728 VI - VIII, Voll. 4, fol.

Pet. de Hontalba *Tract. de Putativa natalium ſpurietate.* Barcinone, 1729, fol.

Emm. Arredondo *Carmona Senatusconſulta Hiſpaniæ illuſtrata.* Tom. I. Vallis Oleti, 1729, fol.

Carta de Maeſtro de Niños. Zaragoza, 1713, 4.

Gabr. Alvarez de Toledo *Palacio de Momo.* Leon. 1714, 4.

Jornada de los Coches de Madrid à Alcala, o Satisfacion al Palacio de Momo, y a las apuntaciones à la Carta de Maeſtro de Niños. Zaragoza, 1714, 4.

Mart. Martinez *Obſervatio rara de corde in monſtroſo infantulo; con Ejusd. Diſcurſo Phiſico ſobre ſi las Vivoras deban reputarſe por Carne ô peſcado.* Madriti, 1723, 4.

Vocabulario Portuguez e Latino, autorizado con Exemplos, pelo Padre D. Raphael Bluteau. Tom. I - VIII. *Coimbra, no real Collegio das Artes da Companhia de Jeſu.* 1712 - 1727, fol.

Clarin Evangelico, ſu autor Fr. Baſilio Iturri de Roncal, *de la Orden de S. Franciſco.* 1731.

Diſcurſo, i Geometrica Invenſion de dos medias continuas proporcionales entre dos rectas dadas en razon dupla, ſu autor D. Pedro Julve. 1731.

Cathedra de las miſerias de la vida humana, i conſideraciones de la gloria tranſitoria, ſu autor D. Gabriel de Azarbe. 1731.

Segundo i tercer Tomo de Theologia ſobre la primera parte

de S. Thomas; del Sennor D. Fr. Josef de Montalvan. 1731. fol.

Confesionario General, su autor D. Ignacio del Campo, *Preceptor de Gramatica.* 1731.

S. Augustinus exantiquatus, denuo disputans de peccato originali; en dos Tomos, su autor el Padre Maestro Fr. Pedro Manso, *del orden de S. Augustin.* 1731.

Seminario Victoriense, que contiene los Preceptos de la Gramatica, su autor D. Josef Saez de Tegeda. 1731.

Sucesion Pontificia. Vidas de los sumos Pontifices desde Clemente VII, hasta Leon XI, su autor el P. Fr. Josef de la Fuente. 1731.

Gloria posthuma de S. Fernando hasta la Translacion ultima de su Cuerpo. 1731.

El Benjamin de la Santissima Trinidad, i la Descripcion del hombre desde que nace hasta que muere. 1731.

Vida de S. German, Obispo Antisiodorense, su autor D. Juan Alonso Maldonado. 1731.

El Oraculo de Apolo, i Examen del Discurso Matematico de D. Pedro Julve *sobre la invencion de dos medias continuas proporcionales entre dos lineas rectas dadas en razon dupla, su autor* D. Ant. Sesè. 1731.

Cartilla de D. Diego de Torres *en respuesta del ultimo sacudimiento de Tontos, su autor el Conde* Nolegar Giatamar, *Astrologo Italiano.* 1731.

Gramatica Laconica con la Prosodia, i Tropos i Figuras Rhetoricas, su autor D. Ignacio de Campo. 1731.

Vieira impugnado por la Madre Juana Inès, i defendido por la Madre Sor Margarita Ignacia, *Religiosa de S. Augustin en S. Monica de Lisboa.* 1731.

El Alfonso, o Fundacion del Reino de Portugal, Poema Epico, su autor D. Francisco Botello. 1731.

Compendio del Martirio que padeciò en Argel D. Diego Coronel Suarez, su autor D. Pedro Garcia de Vega. 1731.

Historia de la Orden de Predicadores, su autor el R. P. Presentado Fr. Manuel de Medrano. 1731.

Vida

Vida de S. Thomas de Villanueva, ſu autor D. Joſef Vicente Orti. 1731.

Amarguras de la muerte i penſamientos Chriſtianos, por D. *Thomas Añorbe i Corregel.* 1731.

Engaños del Amor mundano, por D. Gabriel de Artabe. 1731.

Vida de la venerable Madre Geronima de la Aſuncion, natural de Toledo, i fundadora de Manila, ſu autor Fr. Auguſtin de Madrid. 1731.

Modo de ganar i ofrecer el Jubilèo de las quarenta horas, i Theſoro de los que oyen Miſa, por D. Sebaſtian Alvarez de Pedroſa *Pr.* 1731.

Miſſion formada en dos Tomos, por el P. Fr. Joaquin de Jeſus, *Religioſo Deſcalzo de S. Franciſco. Papel nuevo reſtaurando la propiedad del B.* 1731.

Moldeſterrada por D. Gregorio *Santiſo, ſu autor* D. Luis Cirilo Gonzalez. 1731.

El Manifieſto ſobre el lance ſucedido en Toledo en la Opoſicion a la Prebenda Magiſtral, ſu autor Don Salvador Callados. 1731.

Origen i antiguedad de la lengua Baſcongada, ſu autor el Capitan D. Juan de Perochegui. 1731.

Suceſion Pontificia. Tomo octavo, por el P. Fr. Joſef de la Fuente. 1731.

Manual de Salud, ſu autor el Obiſpo de Albarracin. 1731.

Miſtica Recopilacion de Oraciones por el M. Matheo Sanchez del Cerro. 1731.

Apendice Dogmatica contra la Sceptica aprehenſion del D. Martinez. 1731.

Eva, Ave, o Maria Triunfante. Theatro de la Erudicion, i Filoſofia Chriſtiana, ſu autor Ant. Souſa de Macedo, *traducido de Portugues en Eſpañol por* D. Diego Suarez de Figueroa. 1731.

Dialogo Critico Fiſico entre un Capon, i una Beata. 1731.

La Hiſtoria del Emperador Theodoſio el Grande, traducida de Frances en Eſpañol por el P. Joſef Franciſco de Isla, *de la Compañia de Jeſus.* 1731.

El Porque de la Compañia. 1731.

Tomo ſegundo del Ceſar, o nada S. Felix de Cantalicio, ſu autor el P. Fr. Diego de Madrid, *Capuchino.* 1731.

Diego Martinez de Ciſneros *Anti-Ferreras.* Madriti, 1724, 4.

Franc. de Berganza *Ferreras convencido con Critico deſengaño en el Tribunal de los doctos.* Ibid. 1729, 4.

El porque de todas las coſas. Ibid. 1730.

Alibio para pueblos y deſcanſo de adminiſtradores. Ibid. 1730.

P. Joſeph Caſſini *Eſcuela militar.* Madriti, 1704, c. fig. æn. 4. Autor libri eſt Ordinis Jeſu, & Collegii Imperialis, quod Madriti floret, ſocius.

Ejusd. Vida de S. Luis Gonzaga. Ibid. 1726, 8.

Ejusd. Vida de S. Staniſl. Koſtka. Ibid. 1715, 8.

Ejusd. Noticia de la Incorrupcion milagroſa que ſe venera en el Colegio de la Compañia de Jeſus en 24 formas, en Alcala (de Henares). Liber hic Madriti in 8 impreſſus eſt.

Alvaro Alonſo Barba *Arte de los Metales, y Alonſo Carrillo y Laſo Tratado de las antiguas Minas de Eſpaña.* Madrid, 1729, 4.

Fr. Jo. a Divo Antonio *Minorum Fratrum, Origine domiciliove Diſcalceatorum, atramento & ſanguine ſcriptorum Bibliotheca, pro Supplemento Wadingianæ, incrementoque novæ Franciſcanæ Bibliothecæ.* Salmanticæ, ex Typographia Eugenii Garcia de Honorato & S. Miguèl, 1728, 4. Autor eſt *Salmantinus*, S. Theologiæ Ex-Lector, Bibliothecarum Zamorenſis Diœceſis Sancti Tribunalis autoritate Reviſor, Provinciarum S. Gabrielis ac S. Didaci Vice-Viſitator, Provinciæ S. Pauli ſtrictioris Obſervantiæ Diſcalceatorum alumnus, actualis Diffinitor ejusque Chronologus.

Miguel Aguſtin Libro de los Secretos de Agricultura, Caſa de Campo, y Paſtoril. Barcelona, 1722, 4.

Ant. Sanchez Tortoles El Entretenido. Madriti, 1723, 4.

Diſſertaciones Hiſtoricas del Beato Raymundo Lullio, *con un Apendiz de ſu Vida, por* Miguel Juan Net, Geronimo *Alemañy*, Salvador Truyols, Andres Parets, Pedro Andres Campos, *y* Jayme Serra. Mallorca, 1700, 4.

Joſ. Steph. de Noriega *Diſſertatio apologetica Mariano Candida, in qua de Marianis Eccleſiis & ſpecialibus Cultoribus Norbertinis &c.* Salmanticæ, 1723, 4.

Ejusd.

Ejuſd. Diſſertatio hiſtorica de S. Dominico de Guzman, Ord. Præmonſtr. Patriarcha. Ibid, 1723, 4.

Mich. Ximenez Barranco *Incognitus per ſe cognitus, ſ. Diſſertatio comparativa, in qua* Petrum Berchorium *verum Autorem Expoſitionis in Pſalmi Incogniti nomine vulgatæ propugnat.* Madriti, 1720, 8.

Jo. a S. Angelo *Diſſertatio apologetica pro Incognito per ſe cognito,* Mich. Ayguano de Bononia, *Autore Commentariorum in Pſalmos Davidicos ſine Autoris nomine editorum, in* Mich. Ximenez Barranco *Diſſertationem comparativam,* Madriti, 1721, 4.

Mich. Ximenez Barranco *Incognitus apertius cognitus, ſ.* Petrus Berchorius *ſecundo aſſertus Autor Commentarii in Pſalmos Incogniti nomine vulgati, contra* Jo. a S. Angelo *Objectiones.* Ibid. 1722, 8.

Ejuſd. Concluſio allegationis in lite ſuper certitudine Autoris Incogniti in Pſalmos, ſ. Supplementum duplicis Tractatus pro Pet. Berchorio *vero Autore editi.* Ibid. 1728, 8.

Ant. de la Cruz Brocarte *Medula de la Muſica Theorica.* Salamanca, 1707, 8.

Franc. Santos *Dia y Noche de Madrid Diſcurſos de los notable que en el ſe paſſa.* Madrid, 1718, 8.

Balt. de Vitoria *Theatro de los Dioſes de la Gentilidad.* T. I, II, III. Barcelona, 1722, 4. Voll. 3.

Hernando Caſtrillo *Hiſtoria y Magia natural.* Madr. 1723, 4.

Joſ. de Muñana *Dignitas Philoſophiæ acclamata & vindicata.* Hiſpali, 1702, 4.

Ejuſd. Dignitas Ariſtotelis acclamata & vindicata. Ib. 1702, 4.

Joſeph. Joach. Lorgæ *Oratio in Dialecticæ laudem.* Valentiæ Edetanorum, 1729, 4.

Franc. Rodrigo, *e Soc. Jeſu, Oratio gratulatoria pro Univerſitatis Valentinæ Patronatus exercitio.* Valentiæ, 1720, 4.

La Juventud triunfante, por Rodrigo Cavellero y Llanes. Salamanca, 1727, 4.

Luis Pareja y Primo *Canals iluſtrada*. Valencia, 1728, 4. Agitur hic inprimis de viris dignitate & doctrina illuſtribus, quos protulit civitas Valentiæ nobiliſſima, Canalia.

Juan de Sandoval *Oracion funebre en las exequias de Math. Perez Galeote*. Salamanca, 1728, 4.

Armonia del Parnas, por Vicent Garcia, *Rector de Vall Fogona*. Barcelona, 1703, 4.

Obras de Franc. de Quevedo Villegas. T. I, II, III, IV, V, VI. Madrid, 1729, 4. Voll. 6.

Breve Reſumen, Epitome verdadero de las plauſibles Fieſtas reales de Toros, y Cañas executadas en Sevilla, por Juan Franc. Freile. Sevilla, 1730, 4.

Franc. Martinez *Montiño Arte de Cocina y Paſteleria*. Pamplona, 1715, 8.

Luis de Leon *Traduccion y Expoſicion paraphraſtica del Pſalmo 50 en Verſo Caſtellano, con una Cancion a Chriſto crucificado*. Madrid, 1727, 8.

Th. Martinez Galindo *Inſtituta Hiſpanica, ſ. Opus ſingulare Inſtitutionum Juris*. Hiſpali, 1713, 8.

(Ant. Bordazar) *Practica de Ortografia Eſpañola*. Valencia, 8.

Salvador Joſef Mañer *Methodo breve de Ortographia Caſtellana*. Cordova, 1725, 8.

Juan Perez Caſtiel y Artigues *Tratado de la Ortographia Eſpañola*. Valencia, 1727, 8.

Joſef Gazola *El Mundo engañado de los falſos Medicos, trad. del Toſcano (por* Greg. Mayàns y Ant. Bordazar). Valencia, 1729, 8.

Gonzalo Antonio Serrano *Theatro ſupremo de Minerva, contra el Juizio final de la Aſtrologia, eſcrito por el Doct.* D. Martin Martinez. Cordoba, 1727, 4.

Pedro Aquenza *Breves Apuntamientos en Defenſa de la Medicina y de los Medicos, contra el Theatro Critico univerſal*. Madrid, 1726, 4.

Carta que eſcrive a D. Domingo Rocamora *ſu amigo D.* Remigio Llopiz de Unzueta, *en que dice lo que ſiente ſobre el papel intitulado: Deſagravio de la Medicina, que sacò a luz* D. Antonio Fonlazo y Areniz, *contra el Templador Vete-*

Veterinario, que eſcriviò Franciſco Garcia Cabero, *Albeytar*, Valladolid. 1727, 4.

Pragmatica del Tiempo, en Defenſa de la buena Aſtrologia, contra el Juizio final de la Aſtrologia, que eſcriviò el Doctor Don Martin Martinez; *ſu autor el Licenciado Don* Julian Salinero. Madrid, 1727, 4.

Juizio particular del Juizio Univerſal. Carta Cenſoria, que Don Felige Brizeño *y Zuñiga eſcriviò al Marquès del Pedroſo, ſobre algunas Clauſulas que eſtampò el P. M. Fr.* Benito Geronimo Feijoò, *en el Segundo Tomo de ſu Theatro Critico Univerſal.* Madrid, 1728, 4.

Apologia de la Medicina, y ſus doctos Profeſſores, contra los Criticos, y Defenſa de la Doctrina de Hypocrates, y Galeno, contra los errores vulgares, ſu Autor Don Franc. Lloret y Marti. Ibid. 1726, 4.

Posdatas de Torres a Martinez, en la Reſpueſta a Don Juan Barroſo, *ſobre la Carta defenſiva, que eſcribiò a Fr.* Benito Feijoò; *y en ellas explica de camino el Globo de Luz, o Phenomeno que aparezió en nueſtros Orizontes el dia 19 de Octubre del año de 1726.* Salamanca, 1726, 8.

Theſoro Fiſico-Medico-Theologico, hallado en las verdades infalibles de la Sagrada Eſcritura, por el Doctor Don Franc. de Sueyras. Madrid, 1728, 4

Templador Veterinario de la Furia vulgar, en Defenſa de la Facultad Veterinaria, ò Medicina de Beſtias, y de los Albeytares peritos, y doctos; aſſimiſmo contra el deſprecio que de todos haze el Doct. D. Franc. Suarez de Ribera, *en ſu Templador Medico, y Manifieſto de que la Albeyteria, Medicina, y Cirugia, es toda una Ciencia, ò Arte, por* Franc. Garcia Cabero. Madrid, 1727, 4.

Agradecimientos ſatiſfactorios, con que reconocido correſponde Fr. Juſto Palero, *a un P. Fr.* Anſelmo, *cirujano Latino, por la Meritoria, y caritativa correccion fraterna que diò al Autor de los breves Aputamientos.* Ibid. 1726, 4.

Gazeta Critica de eſta, y otras muchas partes. Madr. 1727, 4, pl. ½.

Reparos medicos, Satiſfaccion amiſtoſa, y ſaludable Conſejo, que a la Hiſtoria del Fol. 51 en la erudita Apologia, que ſacò a

Digitized by Google

luz el Dr. Don Franc. Lloret y Marti, *ponia Don* Alex. Martinez *Argandoña, Medico Complutenſe, Socio de la Regia Sociedad de Sevilla; Medico de la Real Carcel de Corte, y del Convento de Nueſtra Señora de Atocha.* Ibid. 1727, 4.

Erneſto Frayer *Diſcurſo Philologico-Critico, ſobre el Corolario del Diſcurſo XV del Theatro Critico Univerſal.* Madrid, 1727, 4.

Don Diego de Torres *Entierro del Juizio final, y vivificacion de la Aſtrologia.* Ibid. 1727, 4.

Ejusd. Viſiones, y Viſitas de Torres con D. Franciſco de Quevedo, *por la Corte.* P. I, II, III. Madrid, 1727 & 1728, 4. Voll. 3.

Critico i Cortes Caſtigo de pluma contra los deſcuidos i errores que publica el P. M. Feijoò *en el Tomo 4 de ſu Theatro Critico.* Madrid, 1731.

Præcurſus Scholæ Thomiſticæ vindicatæ. Reſpueſta al manifieſto del Dr. D. Salvador Collados, *ſu Autor* D. Manuel Garcia Perez.

Antitheatro Critico ſobre el Tomo 3 del Theatro Critico univerſal, i Replica ſatisfactoria a la iluſtracion Apologetica del P. Maeſtro Feijoò. *Tomo Segundo dividido en dos Volumenes, ſu Autor D.* Salvador Joſef Mañer.

Vida del Fundador de la Orden de San-Tiago, i Continuacion de la Apologia por el habito de Santo Domingo, *ſu Autor* D. Joſef Lopez Agurleta, *Canonigo Reglar de S. Aguſtin.*

Anatomia Critica del Manifieſto del Dr. Collados, Su Autor el P. M. Fr. Marcos del Pozo, *del Orden de Predicadores.*

Sermones varios del P. Joſef de Aguilar *de la Compañia de Jeſus. Tomos VIII.*

Arotorcha Arithmetica Practica. Autor Don Juan Antonio Taboada i Ulloa.

Secretos medicos i Quirurgicos del Dr. Juan Curbo Semnedo. *Traducidos de idioma Portugues en Caſtellano por Dr. D.* Thomas Cortijo Herraiz.

Reſpueſta al Preverſor dela Eſcuela Thomiſtica con una advertencia previa ſobre la Anatomia Critica Chronologica del P. M. Fr. Marcos del Pozo. *Su Autor el Dr. D.* Salvador de Collados.

Pa-

Paleſtra Biblica. Su Autor el Padre Diego de Quadros, *de la Compañia de Jeſus. Tomo tercero, i quarto.*

Curſo Filoſofico del P. Frai Domingo de San Pedro de Alcantara. 4.

Conſtitucion Unigenitus. Su Autor el Dr. D. Manuel Garcia Perez.

D. Auguſtini *Opera de Gratia & Prædeſtinatione Sanctorum; & Divi Bernardi Tractatus de gratia & libero arbitrio.*

Tragedia de Cinna en la conjuracion contra Auguſto Ceſar.

El quinto Tomo de Angelis del Señor D. Fr. Juan de Montalvan.

Memorial del Perro de Tobias. Su Autor Don Luis Amergelina.

Theſoro de Medecina ſacado delos Aforiſmos dela caridad por Frai Gil Villalon, *Capuchino.*

Empreſas Politicas i militares para formar un perfectiſſimo Soldado, por Don Juan Ant. Lopez.

El Geneſis con reflexion en dos Tomos en 4. Su Autor el P. Fr. Geronimo Belvis Valenciano, *monge* Geronimo.

Adiciones a los dos Tomos de Peccato Originali del P. Fr. Pedro Manſo.

Promtuario de vocablos Latinos, que correſponden a los Caſtellanos por D. Nicolas Vellon.

Milagros de N. S. de Guadalupe. Por Frai Franciſco de San Joſef, *dela Orden de S. Geronimo.*

Diccionario Eſpañol i Frances; i Frances i Eſpañol. Gramaticas Franceſa i Eſpañola. Economia General de caſa de Campo. Obras poſthumas del Dr. D. Franciſco de la Torre.

Tercera Parte de la clave medico-quirurgica Univerſal del Dr. Ribera.

El Piſcator de Salamanca de D. Diego de Torres.

Vida dela ſierva de Dios, Franciſca del ſantiſſimo Sacramento. Autor D. Baut. de la Nuza.

Libro de todas las feſtividades que ſe celebran en las Igleſias de Madrid, novenas, i Jubileos.

El Piſcator Sarrabal de Milan.

Digitized by Google

El Piſcator con Anteojos.

Sermones Panegiricos morales, ſu Autor Fr. Buenaventura de S. Aguſtin.

Manifieſto del error diſſimulado entre mathematicas verdades ſobre el Arte de eſcrivir contra Polanco. Autor D. Manuel Dias Buſtamante.

Catalogo General. Enquiridion de noticias particulares que han ſucedido en toda Eſpaña, i otras partes desde la creacion del mundo haſta eſte año 1732 por D. Diego de Torres.

El Dotor a pie. Medicina barata. Lunario ſaludable de D. Diego de Torres.

Delos mas ſelectos experimentados remedios ſimples, i compueſtos para las confermedades, i accidentes de Cirugia. Tomo 2, *de D.* Juan de Roda.

Contrapronoſtico Chriſtiano, verdadero, perpetuo, i univerſal de D. Lucas de los Santos.

El Manogito de flores añadido por ſu Autor el P. Fr Buenaventura Tellado.

Grados del Alma Paraphraſis ſobre los Salmos. Autor D. Franciſco Toredano, *traducido por* Mathias Juzguito.

Alfabeto diſpueſto por D. Joſef Hiponito Valiente.

Hipolito contra Hipolito: El Eſpañol Vindicado, i ſu Alfabeto defendido por D. Gabriel de Artàbe.

Serios Dilemas del P. Fr. Juan de S. Antonio, *Franciſcano Deſcalzo.*

*Iluſtracion i publicacion de 17 Secretos, que el Dr.*Curbo *dejo reſervados. Su Autor el Dr.* Ribera.

Defenſa del Idioma Eſpañol por D. Gabriel de Artàbe.

Hoſpital en que cura amor de amor la locura. Su Autor D. Diego de Torres.

Nuevo uſo para reducir a reales de Vellon todo genero de Moneda.

Jubileo de las 40 horas, i Theſoro de los que Oyen Miſſa.

El Sol dela Fè en Marcella, i Converſion dela Francia de S. *Maria Magdalena Comedia de* D Bernardo Joſef Reinero *i Quiñones.*

El Jardinero delos Planetas. Almanak nuevo ſobre el año 1732.

Reſtauracion dela abundancia de Eſpaña. Segunda impreſion. Su Autor D. Miguel Caja de Seruela.

Hi-

Hiſtoria Critica dela Paſion de nueſtro Redentor ajuſtada a la letra del Evangelio, conforme a los Santos Padres, i ſagrados Expoſitores. Su Autor D. Salvador Joſef Manner.

Sermones i Canonizacion de S. Luis Gonzaga *i* S. Eſtanislao Koska.

Diario Hiſtorico, Politico, Canonico, i Moral, ſu Autor el P. Fr. Joſef Alvarez dela Fuente.

Tractatus de incarnatione del Maeſtro Fr. Domingo Perez Dominico.

Dialogos del Purgatorio: para examen de un libro publicado con el titulo Defenſa de Doctos, i Armas contra imprudentes. Su Autor el P. D. Gaſpar de Oliden, Cayetano.

Nueva Corona Angelica. Autor el P. Fr. Joſef Franciſco Poſada, *Clerigo Menor.*

Siglos Geronimianos, *Hiſtoria Ecleſiaſtica, i monaſtica, Tomo 9. Su Autor el P. M.* Fr. Pablo de S. Nicolas.

De la era i fechas de Eſpanna. Chronologia Eſpannola i Reglas del Occidente, ſu Autor el P. M. Fr. Pablo Yannez *Chroniſta de Su Mag. i de ſus Reinos.*

Medulla Juris in variis, & de jure competente fiſco. Su Autor el Lic. D. Ant. Contreras.

Defenſorio de las Ordenes militares. Su Autor D. *Frai* Innigo de la Cruz Maurique de Lara, *Señor de los Cameros, Conde de Aguilar.* Madrid, 1732, fol.

Greg. Majanſii, *Generoſi & Anteceſſoris Valentini, Epiſtolarum libri ſex. Valentiæ Edetanorum, apud* Ant. Bordazar. 1732, 4.

El Poema heroyco del Macabeo, ò Reſtauracion de Jeruſalén. Su Autor Miguel de Silveyra. Madrid, 1732.

Bibliotheca Univerſal Franciſcana, ſu Autor el P. Fr. Juan de San Antonio, *Lector de Theologia, Cuſtodio de ſu Provincia de* S. *Pablo, y Chroniſta General de la Orden de S. Franciſco.* Madrid, 1732.

Ant. Palomino *Muſeo Pictorico.* Madrid, T. I 1715, T. II 1724, c. fig. æn. fol.

Didac. Sarmiento & Valladares & Vidal Marin *Noviſſimus Librorum prohibitorum & expurgandorum Index.* T. I, II. Madriti, 1707, Voll 2, fol.

Juan de San Antonio *Chronica de la Provincia de San Pablo, o Franciſcos Deſcalzos en Caſtilla la Vieja.* T. I, II. Madrid, 1728 & 1729, fol.

Nueva Recopilacion de las Leyes del Reyno, y Autos Acordados del Conſejo, divididas en quatro Tomos. Madrid, *en caſa de Juan de Ariztia, en la calle de Alcalá.* 1732.

Raiyo Epico de la Conquiſta de Orán, ſu Autor Don Eugenio Gerardo Lobo, *en octavas; en caſa de Juan Oliveras, frente del Correo de Caſtilla.* Madrid, 1732.

Relacion de lo que ſe executó el dia 17 de Octubre de eſte anno de 1732, en la ſalida que hizo la Guarnicion de Ceuta contra los Moros, que puſieron el ſitio. Madrid, *en caſa de Juan de Ariztia, en la Calle de Alcala.* 1732.

El Mundo enganado por los falſos Medicos; Diſcurſos del Doctor Joſeph Gazola, *traducido del Toſcano.* Madrid, *en caſa de Juan de Moya, frente de S. Phelipe.* 1732.

Modo Chriſtiano, Politico y Corteſano de jugar bien al Rebeſino, ſu Autor D. Miguel de Armendariz. Madrid, ibid. 1732.

Diario Eſpiritual. Gloſſa miſtica de la Octava que dice: Yo para que naci? *con ſiete conſideraciones conferidas a las Principales virtudes de San* Franciſco Javier. *Su Autor el Licenciado* Don Gabriel de Artabe. 1732.

Diario Hiſtorico, Politico &c. Su Autor el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente. 1732.

Leyes Penales de la Milicia Eſpannola, proceros i conſejos de Guerra. Su Autor el Licenciado Don Franciſco de Oya. 1732.

Theologia particular contrahida a la obligacion de cada uno de los hombres en ſus ocupaciones, i oficios por el Dr. D. Nicolas Molina Guion. 1732.

Examen de Cirugia nuevamente annadido con las Operaciones. Su Autor el D. Don Martin Martinez. 1732.

Novena del Apoſtol San Judas Tadeo, compueſta por el P. Fr. Juan Melo, *Religioſo de la Orden de San Franciſco.* 1732.

Indice de todos los titulos de los Derechos civil, i Canonico, por orden Alfabetico. 1732.

Poeſias varias, i Anales de la Rioja con la Chronologia de los Reyes de Eſpanna haſta Don Felipe quinto. Su Autor el Licenciado Don Juan Joſef Salazer. 1732.

Bibliotheca univerſal Franciſcana. Su Autor el P. Fr. Juan de San Antonio. 1732.

Ramillete de flores annadido por Juan de Lama. 1732.

Ovidio iluſtrado por el Dr. Diego Suarez de Figueroa. 1732.

Te-

Digitized by Google

Tercer Tomo del Diario Hiſtorico del mes de Marzo por el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente. 1732.

Cartilla Fiſiologica, Galenico-Eſpagirica, Mathematico-medica eſcrita por el D. Don Juan Gimenez de Molina. 1732.

Practico Egercicio de las virtudes; ſu Autor el P. Maeſtro Fr. Franciſco Fajardo, 1732.

Epiſtola decima de Ovidio traducida de Latin en Caſtellano por Don Eſtevan Pierres. 1732.

Methodo racional, i Govierno Quirurgico. Su Autor el Licenciado Carmona. 1732.

Criſol Eſpeculativo, demonſtrativo practico de la deſtreza de las armas conſtaminas en dos Tomos, compueſto por Don Nicolas Rodrigo Nobeli. 1732.

La figura incorporea. Deſcarte politico de la baraja del entendimiento. Su Autor D. Lucas de Montoya. 1731.

Oracion Panegirica en accion de gracias a San Antonio de Padua por la feliz recuperacion de Orán por el Dr. D. Franciſco Cano Machuca. 1731.

Adicion racional, i methodica a la curacion de la Lupia contra el de los coloquios de Albeiteria. Su Autor el Maeſtro Franciſco Garcia Cobero. 1732.

Diſcurſos politicos i morales fundados i deducidos de la vida de la miſtica Dotora Santa Thereſa de Jeſus. Su Autor el Licenciado Don Pedro de Loſa. 1732.

Monedas peſas, i medidas de Caſtilla. Su Autor el Licenciado Don Joſef Garcia Cavallero. 1732.

Tomo 2. de la Bibliotheca univerſal Franciſcana. Su Autor el Rev. P. Fr. Juan de San Antonio, *Letor de Theologia*. 1732.

El tercer Tomo del Diccionario de la Lengua Caſtellana compueſto por la Real Academia, que contiene la letra C. 1732.

Tomo 5 Diario Hiſtorico del mes de Mayo. Su Autor el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente, *de la Orden de S. Franciſco*. 1732.

Conſulado del mar de Barcelona nuevamente traducido de Lengua Catalana en Caſtellana por Don Cayetano de Palleja. 1732.

Raſgo Epico de la conquiſta de Orán. Su Autor Don Eugenio Gerardo Lobo. 1732. 8.

Modo Chriſtiano, Politico, i Corteſano de jugar bien al reueſino. Su Autor Don Miguel de Armendariz. 1732.

Inſinuacion de la divina piedad en la vida i revelaciones de S. Gertrudis. 1732.

Epiſtola decima de Ovidio; Ariadna a Theſeo iluſtrada. 1732.

Senatus-Conſulta Hiſpaniæ illuſtrata. Su Autor D. Manuel Arredondo. 1732.

Ovidio del Remedio del amor impuro comentado por el Dr. Don Diego Suarez de Figueroa. 1732.

Anno Eterno, dias antiguos, Diſcurſos Evangelicos, formados en Platicas de obediencia, y documentos, ſegun el orden de las Dominicas, que ſe practican en la Congregacion de la Eſcuela de Chriſto. Su Autor Fr. Franciſco de S. Nicolás Sertate, *Lector de Theologia, Difinitor y Cuſtodio de Provincia de San Diego, Franciſcos Deſcalzos de Andalucia; en Sevilla en la calle de Genoua, en caſa de* Antonio de Vargas. 1732.

Deſpertador de la Fè de los ultimos ſiglos, traducido de Francès en Eſpannol, por el R. P. Diego de Quadros, *de la Compannia de Jeſus, Maeſtro de Eſcriptura, y Lengua Hebrea, en el Colegio Imperial.* Madrid, 1732.

El Tomo quinto del Diario Hiſtorico del me de Mayo. Su Autor el P. Fr. Joſeph Alvarez de la Fuente. Madrid, 1732.

Piiſſima erga Dei Genitricem devotio ad impetrandam gratiam pro articulo mortis. Madrid, 1732.

Remedios de deplorados; probados en la Piedra Lidio *de la Experiencia. Su Autor* D. Franciſco Suarez de Ribera, *Medico.* Madrid, 1732, *en caſa de* Franciſco Laſſo, *frente de* San Phelipe.

La Nueva Impreſſion del Poema de la Moſchea, de D. Joſeph de Villaviciosa. Madrid, *en la Libreria de Juan Perez, frente de S. Phelipe.* 1732.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. VII.

PANTOPOLOGIA CALABRA, IN QUA CELEBriorum ejusdem provinciæ locorum virorumque, armis, pietate, titulis, doctrina, ſanguine illuſtrium, monumenta expenduntur. Autore Fr. ELIA DE AMATO, *S. Theol. Mag. & Doctore, a Montalto, utriusque Provinciæ Calabriæ, Ordinis Carmelitarum bis Exprovinciali, Viſitatore, Commiſſario & Generali Diffinitore, Cathedræ S. Marci Examinatore Synodali, nec non atque Academiæ Incultorum ejusdem urbis perpetuo Archi-Agricola.*

Neapoli, ex Typographia Felicis Moſca, 1725, 4.
Alph. 2 plag. 13.

Quamvis ſerius aliquanto Neapoli ad nos delatus ſit hic liber; nefas tamen putavimus illius memoriam notitiamque omnem in his *Eruditorum Actis* prætermittere, quippe quæ non ingrata accidere poſſit literariæ rei amatoribus, novoque Italorum in hoc ſtudiorum genere perficiendo laudabili conjunctam æmulationi induſtriam argumento demon-

 ſtret.

ſtret. Clariſſimus præſentis Operis conditor, *Elias de Amato*, veluti variis ſacrarum dignitatum titulis fulget, ita etiam pridem uno pluribus ſcriptis inter ſuos inclaruit. Pertinent huc, & ſub Articulo *Montaltum*, quam urbem patriam habet Noſter, *p. 268 ſeq.* recenſentur fere ſequentia: *Il Coro delle Scienze ragunate à commendar le grandezze di Dio ne'ſuoi Santi, Panegirici ſacri*, Neapoli, 1710, 4; *Lettere erudite, Chieſiaſtico-Civili Accademico-Critiche*, Tomi duo, Genuæ, 1714, 4; *Congreſſi Accademici ſullo diſcettabile Storico della Bibbia*, Tomi ſex, Venetiis, 1720, 8, &c. Poſtremi duo libri argumentorum delectu, varietate & pretio, ampliſſimam Autoris in ſacris & profanis doctrinam oſtendunt. Inter promiſſa & ad prelum parata habentur: *Theoremata Biblica ſuper ſelectiora S. Scripturæ dubia*; *Secoli Criſtiani illuſtrati dalla Cronologia Chieſiaſtico-Civile*; *Viaggio per lo mundo fantaſtico de' Filoſofanti*; *Inſtitutio Philoſophiæ Rationalis & Corpuſcularis Democritica*; *&c.* Hujus, quam manibus tenemus, *Pantopologiæ Calabræ* veſtibulum ornat *Prodromus*, veluti Autor inſcripſit, *Encomiaſtes*, *laudes Calabriæ*, principis in regno Neapolitano Provinciæ, ex ſcriptoribus priſcis atque recentioribus, indigenis atque exteris, diligenter derivatas complexus, atque de illius origine, vetuſtate, opibus, naturæ donis, artisque ornamentis, & ſimilibus aliis, jucunde exponens, ſingulis, quæ proferuntur, idoneis potiſſimum Autorum probatiſſimorum teſtimoniis confirmatis. Sequitur mox ipſum Opus, tanto magis ad veram Calabriæ gloriam conciliandum comparatum, quanto præſtabilior reliquis, in Prodromo commendatis, merito putatur laus ab ipſa incolarum claritate repetita. Hoc ſecundum urbium nomina, Alphabetico Ordine diſpoſita, inſtruxit Vir doctus; quæ methodus & nobis commodiſſima omnium videtur. Unum requirimus fortaſſe non injuria, quod, cum variæ urbes duplici nomine, priſcis alio temporibus, alio iterum recentiori ævo, celebratæ deprehendantur, quæ miris interdum modis diſcrepant, Clariſſimus *de Amato* in hoc caſu utrumque haud ſemper annotaverit, ſed, modo hoc, modo illud,

prouti

prouti pronius ipſi fuit, præſcripſerit, *Antonii*, quod non diffitetur in Præfatione ipſemet, *Vaſconcellii* in *Hiſtoria Regum Luſitaniæ* exemplum imitatus. Ceterum ad ſingulos urbium articulos, quarum conſpectus ad calcem libri proponitur lecturis, annotantur utplurimum, veluti in fronte promiſſum eſt, quæ tum de locis ipſis, tum de eorundem incolarum armis, pietate, titulis, doctrina, ſanguine parta nobilitate, grataque harum rerum poſterorum memoria, reperire licuit. In recenſendis *viris eruditis*, (hi enim ad noſtros corymbos ſpectant maxime,) quandoque ingenii, quibus fulſerunt, dotes, præcipue autem *ſcripta*, quorum beneficio illuſtrare rem literariam anniſi ſunt, & *merita* varii generis in eandem, commemorantur; interdum etiam ab aliis Scriptoribus ſecus atque inexplorato de illis tradita de induſtria corriguntur. Ait Autor in Anteceſſione, prudenti ac humano Lectori inſcripta, inter alia, *multa profecto carpturum eſſe reprehenſibilia* in hoc Opere *Hiſtoricum, ſi invido legat oculo*; *plura notaturum Grammaticum, ſi rigido polleat animo*; metumque adeo cenſuræ aſperioris, quam averruncatam optat, imo jubet, maxime a ſuo Opuſculo, prodit manifeſto. Nos vero, veluti invidum oculum non magis, quam rigidum animum, ad illius perluſtrationem attulimus, ita ſancta fide Lectoribus aſſeveramus, & Hiſtoricum & Grammaticum uberem paſſim hic & cenſendi & deſiderandi materiam inventurum eſſe; quod ipſum tamen officit minime omnium, ut nullius manibus verſari dignum inde habeatur prorſus. Ita enim comparatus eſt fere notitiarum literariarum genius, ut qualescunque etiam fontes illarum cupidis ſitim facile reſtinguant, ſatisque habeatur plerumque Lectori, ad minus arbitrandum inclinato, addiſcere quædam, & ex vulgarium de aliquo libro rerum farragine ſingularia decerpere, uſui aliquando ac jucunditati futura, quam illa ignorare univerſim. Libet nobis, ut tanto luculentior jam dictis in præſentiſſimo exemplo veritas conſtet, vel duobus hæc ex utravis Parte repetitis ſpeciminibus comprobare. Unum præbeat, de quo ſub Articulo urbis *Croto p. 163 ſeq.* nonnulla differuntur,

tur, nobiliſſimum priſcis *Pythagoræ*, Philoſophi, nomen. Hujus tum perſonæ, tum ſcholæ, tum diſciplinæ, tum ſectatorum, placitorumque poſtremum, adeo ſterilis atque jejuna inſtituitur ibi commemoratio, uti a nullo temere Autore levius atque frigidius potuiſſet expediri, majorique curari cum omnium ſubſidiorum, vel tironibus ubique proſtantium, negligentia. Alterum ex adverſo ſuppeditet præclaræ itidem quondam famæ vir, *Bernardinus Teleſius*, primus omnium ſeculo Chriſtiano decimo ſexto tyrannidis Philoſophicæ *Ariſtoteleæ* in Italia, neque infelix prorſus, impugnator; de cujus gente, laudibus ac ſcriptis quædam hic leguntur aliis neutiquam prius animadverſa. Ab illis vero huc referendis in eorum, quorum intereſſe fortean poſſet, gratiam tanto facilius jam quidem abſtinemus, quanto certiorem nobis ſpem fecit Collega noſter, *Joannes Georgius Lotterus*, publicis typis tandem aliquando, intra tres fere menſes, vulgatum inſpiciendi ſuum *de Vita & Philoſophia B. Teleſii* Commentarium, quem dudum ad finem perduxit, prius autem apparere cohibuerunt impedimenta alia.

Altes und Neues Rügen, &c.

h. e.

RUGIA VETUS ET NOVA, ID EST, EORUM, quæ in Rugiæ Principatu acciderunt, ſive ad res civiles, ſive Eccleſiaſticas, ſpectant, Hiſtoria; Autore M. ERNESTO HENRICO WACKENRODER.

Gryphiswaldiæ, apud Jacobum Lœfflerum, 1732, 4.
Alph. 2 plag. $6\frac{1}{2}$.

Quem librum Bibliopola A. 1730 prelo ſubjecerat omiſſo Autoris nomine, ignarus ipſe, ut in Præfatione fatetur, qui ſit hujus fœtus parens, eum nunc cum Supplemento recuſum Autori ſuo certiora edoctus reſtituit. Rev. *Wackenrode-*

roderus, qui, cum hæc ſcriberet, miniſterio verbi divini in Rugia fungebatur, translatus poſtea in Pomeraniam, univerſam Rugiæ Hiſtoriam hoc Opuſculo comprehenſurus, *duas* ejus *Partes* fecit, quarum *prima*, quæcunque memoratu digna in rebus & civilibus & Eccleſiaſticis acciderunt, habita ſeriei annorum ratione, recenſuit, *altera* vero de Præpoſituris & Paſtoratibus Præpoſitisque & Paſtoribus prolixe diſſeruit. Ex *Libris quinque*, qui *priorem Partem* abſolvunt, priores bini religionem veterum Rugianorum ejusque faciem ante & poſt Chriſtum natum ſiſtunt, in quibus Rev. Autor ita verſatus eſt, ut, quæ de Diis, Sacerdotibus, Sacrificiis, diebus feſtis, odioque & crudelitate in Chriſtianum nomen, veterum Celtarum, Slavorum, & Rugianorum maxime, apud recentiores harum rerum interpretes reperiret, verteret in rem ſuam. Præcipua Deorum ſimulacra deſcribit, Svantoviti, Rugeviti, Poreviti, Radegaſti, aliorum, abunde notorum, de quibus etiam parum in medium attulit, quod non ab aliis dictum ſit prius. Imo nonnunquam Autores parum idoneos ſecutus, admiſcet fabulas, ſatis interdum ridiculas. Rugiæ Romano-Catholicæ *Liber III* hujus *Partis* deſtinatus eſt, quo tamen non ſolum fata Monaſteriorum & Eccleſiarum, aliaque ad ſacra ſpectantia, ſed & plura, quæ a principibus Rugiæ dominis ab A. 1169 usque ad 1533 domi militiæque geſta ſunt, exponuntur, *Micralio* præſertim, *Cranzio* & *Cramero*, autoribus. Inde *Libro IV*, qui annos 1534 & ſequentes usque ad A. 1648 complectitur, incrementa religionis purioris, ut ea in Rugia effloruerit, & radices egerit, enarrantur, admixtis aliis, ut in ſuperioribus libris obſervatum eſt, ex Hiſtoria civili petitis. *Parti priori* finem *Liber V* imponit, reliqua continens, quæ ab A. 1648 usque ad 1707 in Rugia Suecico ſceptro ſubjecta contigerunt. Atque ita Rev. Autor ad *Partem II* progreditur, in qua diſtinctis *quatuor Libris* ſingulas Rugiæ Eccleſias ita enumeravit, ut plerumque, deſcriptione loci præmiſſa, templa, reditus, parochianos, & alia ſimilia, recenſeat, Præpoſitosque & Paſtores Evangelicæ religionis ſingulos, addita uniuscujusque biographia brevi, enarret. Acceſſit in altera editio-

ditione huic *Parti* Paſtoratus Trentenſis deſcriptio, eodem modo, quo reliquorum, adornata. Enimvero, cum eorum, quorum vitam longa ſerie retulit Rev. Autor, nomina magnam partem ſint ignobilia, resque ipſæ, quæ commemorantur, nonnunquam notatu vix dignæ, idem de hoc, quod de aliis id genus laboribus, dicendum videtur, uſum eorum eſſe perexiguum. Ceterum & in *prima Parte* multa minus accurate dicta & errores varii, præſertim in nominibus propriis, fœdiſſime depravatis, reperiuntur, quod in libro, antequam prelo ſubjiceretur, ſæpius deſcripto, nemini mirum videri poteſt; quæ tamen omnia, quando hujus Hiſtoriæ prodibit Supplementum, emendatum iri promiſit Bibliopola.

INTRODUCTIO IN CHRISTOLOGIAM MORAlem & Jus Divinum naturæ Chriſti humanæ. Pars I; exhibens normam actionum Chriſti moralium, ſeu Vindicias glorioſæ immunitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti ab obligatione ſuimet ipſius legali in honorem Servatoris dogmatice concinnata a L. THEODORO CRÜGER, *Paſtore Primario Eccleſ. Kirchbaynenſis.*

Dresdæ & Lipſiæ, ſumtibus hæredum Zimmermanni & J. N. Gerlachii, 1732, 4.
Alph. 2 pl. 14.

Librum hunc & humanitatis & ſoliditatis conjugio eſſe conſpicuum, res ipſa loquitur. Elegantiſſimam & Autore ſuo dignam Præfationem præmiſit ſummus Saxoniæ ſuperioris Theologus, & Polyhiſtor diligentiſſimus, *D. Valentinus Erneſtus Læſcherus*, Socer S. Rev. *Crügeri*. An ſocer genero, an gener ſocero de candore & perſpicuitate in exponendis Theologiæ monumentis graviſſimis gratulari magis debeat, venit in controverſiam. Venerandus Socer in Præfatione docet, Theologis eruditis ſolidisque induſtriam laudi eſſe ducendam, præcipue in laboribus aut ab aliis nondum ſuſceptis, aut ſtatim a procorum inconſtantia derelictis. Marcet enim

enim virtus Scriptorum noſtri Seculi in enodandis doctrinis ſpecialibus, quibus veſtigia antecedentium nondum impreſſa apparent. Ut habeant, quod agant, viri otio, judicio, & ſupellectili convenienti ſatis inſtructi, Ven. coryphæus jam olim indicem elaborandorum ſuppeditavit in *Introductione ad Chreſtomathiam Theol. Annalium Theologicorum Decennio primo præfixam* p. 53 & 63, in *Initiis Academicis Col.* S. 4, ac *Decimis Academicis* P. VI p. 372, 374, 394. In præſens in deſideratis refert *Corpus veri purique juris divini*, vel collectionem ſufficientem mandatorum & prohibitionum divinarum catholicarum & perpetuo valore præditarum, nec non ſanctionum pœnalium & beneficiorum omnium in ſacro Codice occurrentium, porro rationum moralium revelatarum, nec non judicatorum, quæ a Deo ἀμέσως profecta ſunt, denique conſiliorum Dei herilium. Porro ad eandem claſſem delegat *Collectionem certiorem Obſervationum de potentiis animi humani omnibus*, earum inter ſe juſto ordine ac œconomia, & connexione cum momentis moralibus quibusque, ac *Collectionem omnium momentorum moralium*, ſtimulantium & remorantium: præterea *indicem morborum mentis*, *hiſtoriam conſcientiæ*, *de nationum integrarum conſcientiis*, *de conſcientiis per diverſas religiones diſciſſis*, *Theologias morales perſonales* ex exemplis ſacris. Ad intentatas ejusmodi doctrinas præſens quoque Tractatio ſpectat de Theologia morali Jeſu Servatoris, quam, cohortante tanto Socero, gener admodum Rev. hic ex parte repræſentat, intentus de cetero edendæ Exercitationi *de Meliori Theologia Hibernorum, qui olim Scoti vocabantur*. Adſpiret Numen Autori vitam tranquillam & valetudinem inoffenſam! Autor ipſe Præfationem ſuam quoque adjunxit de pretio vivæ cognitionis de Deo & Chriſto, præcipue ejus, quæ nititur luculentiſſimo Servatoris exemplo. In hac exponenda verſati ſunt *Jeremias Taylor*, Downenſis & Connorienſis Epiſcopus, *D. Erneſtus Salomo Cyprianus*, Jeſuita *Joannes Croiſet* in libro *Parallele des mœurs de ce ſiecle & de morale de Jeſus Chriſt*, *M. Adamus Bernd* in *Unterſcheid der Moral Chriſti und* der

der Phariſæer, Nicolaus Tſcheer in *Reden und Worten Chriſti, vorgetragen von Theoſophiæ cultore, erroribus graviſſimis fœdato, Thomas a Kempis de Imitatione Chriſti*, qui tamen liber nobis videtur *Thoma* antiquior. Ad hiſtoriam ſcripti *Crügeriani* hæc habe. Magnificus *D. Jo. Caſpar Haſerungius*, Theologus & Profeſſor Vitebergenſis, affirmaverat in Diſſ. *Crügeri* inaugurali *de Supplicationibus Chriſti pro ſemet ipſo Poriſm. IV p. 26 ſq.* Chriſtum, ſecundum humanam naturam ſpectatum, ad precandum pro ſemet ipſo ſicque ad ſervandam pro ſe legem moralem fuiſſe obligatum. Negaverant id Theologi ejus Academiæ reliqui, in qua Decanus ipſe Diſſertationem inauguralem concinnat. Claſſicum mox cecinit *Sebaſtianus Edzardus*, qui A. 1729, 8, edidit ſub nomine perſonati *Auguſti Ludolffi Vindicationem Articuli de Chriſto a corruptela Haſerungiana: Chriſtum ſecundum humanam naturam per ſe obligatum fuiſſe, ut legi faciendæ ſtudeat.* In hac *Crügerus* noſter compellatus fuerat ad diſſenſum vel conſenſum publico ſcripto manifeſtandum. *D. Haſerungius* exiſtimavit, hanc provocationem deberi incitationibus *Crügeri*, ideoque, ſuam ſententiam ornaturus, cum orbe literario communicavit *Crügerum* ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενον. *Crügerus* id quidem negat. Noluit tamen controverſiæ dare operam, licet privatim amicos ac quærentes monuerit, ſeſe a ſententia *Haſerungiana* eſſe alienum. Progreſſus eſt longius Ven. *Haſerungius* in *Programmate Strohbachiano.* Ea de cauſa pars Epiſtolæ *Crügerianæ*, eam in rem A. 1729 ſcriptæ, *Relationibus Nov-antiquis II Beytrag 1730 p. 245* eſt inſerta. Oppoſuit ſe in ipſa Academia Vitebergenſi *Staurophilus* quidam, & edidit Chriſtianopoli A. 1730, 12, *Quæſtionem, an Chriſtus ſecundum humanam naturam non tantum ex officio mediatorio, ſed & per ſe obligatus fuerit, ut univerſam, quam late patet, legem intueretur, eique faciendæ ſtuderet.* Reſpondit *D. Haſerungius* in libello: *Graculus Æſopicus, ſeu Staurophilus, dum optimorum Theologorum teſtimoniis in fraudem veritatis abutitur, ignorantiæ & malitiæ convictus, & propria nuditate in rubo-*

rem

rem datur. In hoc provocatur *Crügerus* ad experiendum Martem apertum. At utinam Mars abeſſet a Chriſtianorum ſcholis! Reſpondit *Staurophilus*, edito *Specimine Theologiæ, amoris modeſtiæque D. Haferungi erga proximum & diſſentientes, ex Graculo ejus Æſopico, ut ridicule appellat, exhibito,* A. 1731, 12. *M. Godefridus Chriſt. Claudius* tum quoque evulgavit *Gloriam Chriſti a Φλυαρίαις Haferungicis defenſam.* Nuper *Jo. Frid. Wagnerus*, Noribergenſis, edidit libellum: *Apologia pro celeberrimis Autoribus Antiquo-novorum & pro Anonymo quodam adverſus D. Haferungi Crügerum ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενον conſcripta*, 1731, 12. *Anonymus* ediderat *Conſiderationem Paragraphi* XII *Diſſertationis Haferungianæ de Supplicationibus Chriſti pro ſemet ipſo*, 1729, 8. Dolemus ſane, rem in nervum erupiſſe, ac fuiſſe, qui exemplum manſuetiſſimi Chriſti non ſatis ob oculos poſuerint, quem nemo magis imitatur, quam qui vulnera Eccleſiæ lenit, &, ſalva veritate, ſancto amore tegit. Si numero ſentientium & teſtimoniis Theologorum Evangelicorum controverſiam definire placet, lis eſt perorata & ſublata. Admiramur *Auguſtinum*, tum ob egregias doctrinas, tum ob libros *Retractationum* editos. Summa profecto is dignus eſt gloria, qui ſententiam retractat, quæ ſcopo aſſumtæ humanæ naturæ Chriſti & unctioni ultra modum in ea ſuſceptæ repugnat. At controverſia ipſa ſic eſt comparata, ut legis & obligationis legalis, & naturæ Chriſti humanæ, intima attingat viſcera. Ab una parte occurrunt denominationes Chriſti, per quas *ſervus, legatus, legi obnoxius factus &c.* dicitur, *fides in domo, invocatio, ſupplicatio, gratiarum actio, exemplum faciendæ legis, impletio voluntatis divinæ, obedientia ad crucem, ſponſio de obedientia &c.* Ab altera parte occurrunt *ſcopus aſſumti corporis humani, indivulſus nexus humanæ naturæ cum divina natura & majeſtate ac dominio atque poteſtate judiciali ac legumlativa, perſpicua S. Scripturæ dicta, conſenſus Theologorum, recepta ſententia, & antiquitas ſententiæ, gratia indebita ſeſe legi pro aliis ſubjiciendi,* & momenta complura alia. Si attendimus ad gloriam Chriſti

amplificandam, domini dominantium & Regis Regum cauſa dicta eſt. Fortaſſis *obligationis* vocabulum ita enodari poteſt, ut utrinque pax gratiſſima coeat. Ea enim eſt vel voluntaria, gratuita & exemplaris, immunis a coactione, neceſſitate & ſubmiſſione, & hac quidem ex natura finita, eaque imperfecta, fluente, vel, ſi proprio nomine eam ſumas, eſt ratio naturæ per ſe non ſanctæ nec ad majeſtatis divinæ uſum & poſſeſſionem evectæ, quæ finitam voluntatem rationalem, cui ſanctitatis fons arctiſſime communicatus & majeſtas a Deo data deeſt, in perpetuum obnoxiam & ſubjectam ſupremo Domino ejusque voluntati reddit. Facile patet, quid prudentia Eccleſiaſtica ſuadeat, jubens, ne novis vocabulorum acceptionibus amori in proximum, concordiæ, & advertendis litibus, minus conſulamus, dum controverſiæ magis minuendæ ſint, quam augendæ. *Pars prima* Chriſtologiæ moralis *Crügerianæ* diſtributa eſt in *Sectiones duas*, & Mantiſſam παρασκευαστικὴν de entibus moralibus Chriſti generatim ſpectatis. *Sectione priori* expenditur indoles & diſcrimen obligationis & ſubjectionis legalis; *poſteriori* oſtenditur, Chriſtum eſſe immunem ab obligatione per ſe legali. Et quidem hæc conſtat e Capitibus quinque. *Primum* ſtabilit theſin per quinque argumentorum claſſes. *Secundum* reſolvit dubia diſſentientium, & ἔλεγχον συνειδήσεως *Haſerungianum* modeſte ac humaniter declinat. *Tertium* vocat libros ſymbolicos Eccleſiæ Lutheranæ omnes & Patres Eccleſiæ primæ in ſubſidium. *Quarto* & *quinto* exhibentur ſuffragia Theologorum antiquiorum & recentiorum. Hæc eſt libri ſumma. Delibabimus adhuc unum & alterum. Radix obligationis a parte Dei eſt ſanctitas infinita ſeu concordia omnium attributorum puriſſima in dominio ſuper ſubſtantias finitas, libertate gaudentes contradictoria & contraria, ſeſe exſerens. Radix obligationis præſtandæ eſt a parte ſubſtantiæ finitæ in ſubjectione poſita, per quam hæc ſubſtantia, ut finem, ſibi præſtitutum a Deo, conſequatur, debet actiones ſuas inſtituere ad voluntatem legiſlatoris, ni fine divinitus præſtituto excidere, ac pœnam contrahere velit. *Debitum* fundatum eſt

in

in dependentia, quæ duplici reſpectu expendi poteſt, videlicet tum ratione exiſtendi, tum conſervationis percipiendæ. Fundamentum innititur facultati perficiendi naturam finitam, & finem bonum a Deo præſtitutum ſenſim obtinendi. Facultas hæc conjuncta eſt cum facultate ea, qua quis poteſt omittere illum perficiendæ ſuæ ſubſtantiæ actum. In Chriſto ejusque natura humana, in ſubſiſtentiam & unionem perſonalem τῦ λόγυ aſſumta, adeſt radix obligationis activæ, non paſſivæ. Nam Chriſtus homo per illam unionem eſt judex & dominus mundi, atque Rex æternus. Repugnant vero invicem hæc duo: dominum eſſe & judicem mundi, & pro ſeſe eſſe legi ſubjectum. Ceſſat enim obligatio paſſiva, quando 1) exiſtentia eſt voluntaria, 2) & pro aliis tantum ex mera gratia & favore indebito ſuſcepta, 3) conjuncta cum indivulſo ſanctitatis ſummæ nexu, 4) excludens facultatem omnem plenioris pro ſeſe perfectionis, 5) inhærens ſempiterno divinitatis conjugio, per quod in humana Chriſti natura habitat omnis plenitudo Deitatis ac attributorum complexus, majeſtas ſuprema, ac dominium excellentiſſimum. Si Chriſtus foret merus homo, utique obligatio paſſiva locum inveniret. Sed num filius Dei obligatus erat per legem quandam ad aſſumendam naturam humanam? Nonne humana natura per aſſumtionem & evectionem in ſubſiſtentiam & communionem τῦ λόγυ eſt beatiſſima? Num excogitari poteſt actus, quo ſtatus humanæ hujus naturæ magis perfici & ad majorem felicitatem perduci poteſt? Nonne per ſummam felicitatem, ex unione perſonali fluentem, voluntas Chriſti hominis eſt voluntati divinæ congruentiſſima? Nonne ſanctitas hæc ſumma, felicitati ſupremæ & majeſtati perfectiſſimæ juncta, excludit omnem præmii & pœnæ reſpectum, omne virtutis incrementum, omnem felicitatis acceſſionem? Quare igitur pro ſe Chriſtus homo ad legem ſervandam obligatus foret? Promiſſio agendi hoc & illud ſi obligationem paſſivam involvit, Deus pater ab ea non erit immunis. Quare nec ſponſio Chriſti mediatoria ex obligatione paſſiva profluxit; nam ſibi nihil inde meruit, nullius quippe felicita-

tis majoris indigus vel patiens. Ut Rev. *Crügerus* hæc oſtenderet, ex Jure Naturæ & Philoſophia morali præmiſit nonnulla de entibus moralibus, obligatione ejusque fundamento,
Pag. 6. materia, objecto perſonali, forma & fine. Principium obligationis paſſivæ ipſi eſt *voluntas legislatoris obligantis promulgata, a cujus poteſtate ſubjectum obligandum non eſt immune.* Subjectum igitur obligandum eſt id, quod fontem perfectionis acquirendæ majoris non intra ſeſe & ſuam naturam eſſentiamque habet, ſed in Domino ſuo, ac perfectionis illius non redditur particeps, ni actiones ſuas liberas ad ſanctam Domini voluntatem attemperet. Sancta vero illa voluntas, quia fertur in omne bonum, cujus creatura capax eſt, non potuit non adminiculum dare & medium, quo deſideriis ad felicitatem anhelantibus conſuli poſſit. Voluntas vero illa impune contemneretur, ni Deus emineret ea perfectione, qua creaturas finibus convenientiſſimis deſtinare poteſt. Inde elucet ejus *dominium*, quippe quod conſiſtit in rebus dependentibus ad fines ſuos adhibendis. Subjectum vero, quod majorem perfectionem acquirere non poteſt, ac fontem felicitatis in ſua perſona perpetuo poſſidet, dici non poteſt obligandum. Deeſt enim uſus, finis, & ratio ſufficiens, cur id obligaretur. Ceſſante vero obligationis fundamento, ceſſat obligatio ipſa. Præterea Chriſtus eſt Dominus legis *Marc. II, 28;* quomodo igitur ſe eſt ipſe ſuperior & inferior? Si obligatus pro ſe ad legem eſt; ergo ſe eſt ipſe inferior. Si ideo obligatus ad legem, quia ex mera gratia officium meditatorium ſpopondit; ergo ſe ipſe obligat, hoc eſt, ſimul eſt ipſe ſe ſuperior & inferior, eodem reſpectu morali. At quis hæc ſuo calculo approbabit? Conſenſu quidem liberrimo Chriſtus ſeſe ſubjecit legi, ſed ad homines, in
10. peccata prolapſos, redimendos, nequaquam ad ſemet redimendum a pœna prævaricationis, *Gal. IV, 4, 5.* Aſſertur por-
15 ſq. ro diſcrimen inter *ἐννομίαν* & *ὑπονομίαν, Rom. VII, 21, Act. XIX, 39, 1 Cor. IX, 21*, obviam. *Ἐννομίαν* exponit ſtatum legi congruentem, perſeverantiamque in tenore legis: *ἀνομίαν* per ſtatum transgreſſionis legis divinæ: *ἐνοχίαν* per obli-

obligationem legalem, quæ inhibet libertatem inſtar freni,
& actionibus imminet, reddendo eas voluntati legali obno-
xias. *Paulus* ſeſe vocavit ἔννομον τῷ Χριςῷ *1 Cor. IX, 21.*
Monet Noſter, νόμον hic notare *doctrinam*, uti vox תורה, Pag. 33.
quo ſenſu νόμος πίςεως occurrat *Rom. III, 27*; ac ἔννομον
Χριςῷ eſſe *perſeverantem in doctrina Chriſti*, obligationem
generaliſſimam ad inſtituta Chriſti includente. Ὑπονομίαν
Noſter exponit per ſubjectionem legalem, quæ pendeat ex poſ-
ſibili abuſu libertatis emendando. Humanam Chriſti natu-
ram eſſe ὑπόνομον, omnes negant; ἔννομον eſſe, unus & al-
ter affirmat. Digreditur inde ad ὑποταγὴν, quam per ſub-
ordinationem ſeu ſubjectionem ad certum ordinem reſtri-
ctam interpretatur, monens, ὑποταγὴν communem eſſe & 31.
eis, qui legi adverſantur, & eis, qui in ejus vinculo & obſer-
vatione ultro ac lubentes perſiſtunt. Hoc probat ex *1 Cor.*
XIV, 32, 2 Cor. IX, 13, ubi dona divina hominibus conceſſa
ad ὑποταγὴν referuntur, hominibus, inquam, juſtis & piis.
Docet deinceps ex Juris Naturæ ſcriptoribus præcipuis, illum 35 ſq.
duntaxat obligari, qui legiſlatoris imperio ſit ſubjectus.
Agmen eorum *claudat*, inquit Vir Reverendus, *qui ducere id* 37.
poſſe jure putandus eſt, acutiſſimus ævi noſtri Philoſophus,
Chr. Wolfius. Affertur diſtinctio inter diſſimilitudinem acci- 39.
dentalem & diverſitatem ipſam realem, atque ipſa quidem
applicata ad obligationem & ſubjectionem moralem. Utram-
que hanc vocat Autor diſſimilem, a diverſitate tamen reali
liberam. Qua occaſione adoptat principium rationis ſuffi- 41.
cientis, idque collaudat, & convenientiam diſſimilitudinem-
que obligationis ac ſubjectionis legalis per omnia cauſarum
genera demonſtrat. Alibi ὑπόνομος ei dicitur is, cui ſub le-
gis ſervitute gementi peccatum dominatur; ἔννομος vero is,
qui cum voluptate legi obſequatur. Ubi generalia de obli-
gatione & ſubjectione dogmata ad rem præſentem accom-
modantur, oſtenditur ſpeciatim, actiones Chriſti eſſe ipſam
legem divinam exemplo expreſſam, ex obligatione aut ſubje-
ctione legali tamen pro ſemet ipſo ipſas non fluere, quæ
quippe utramque transſcendant. Largitur etiam, naturam 55.

 Chri-

Digitized by Google

Chriſti humanam ſuo modo fuiſſe ἔννομον; negat vero, eam
obligatam aut ſubjectam legi *ratione ſuimet* fuiſſe. Id quod
in *Sect. II Cap. 1* argumentis comprobatur, quæ ad quinque
Pag. 67. claſſes ſunt revocata. Præmittitur ſtatus controverſiæ, & ve-
nuſte monetur, humanam Chriſti naturam citra unionem per-
ſonalem & extra ὑπόςασιν τῦ λόγυ abſtractive conſideratam
eſſe ens rationis, a ſacris literis & doctrinis practicis, e. g. ad-
oratione Chriſti, alienum. Negatur, Chriſtum in ſtatu exi-
nanitionis, eumque hominem, ſed θεάνθρωπον, obligatum
fuiſſe *extrinſecus* ad legem pro ſemet ſervandam & im-
plendam. *Intrinſecus* fuiſſe obligatum, ſi quis dicit, is largi-
tur, aliquem obligare ſe ipſum. Quod, ſi proprie loquimur,
ad *obligationem* non pertinet. En rationes: 1) Chriſtus
Servator gaudet perfectiſſima, eaque interna, libertate, *Jo. X, 18*,
addimus, tendente, per ſupremam ſapientiam, ad fines ſemper
convenientiſſimos & optimos. Reſtricta fuit illa libertas, ſed
ultro & pro nobis. Oportebat ipſum pro nobis pati, eo quod
liberrime & ſanctiſſime ita conſtituerat. Erat enim ipſi
poteſtas ſumma in corporis humani aſſumti mortem & vi-
tam. Quis ſanctiſſimum Dominum credet reum legis legi-
ve obnoxium? At Chriſtus fuit obligatus ad ἐντολὴν
patris perficiendam. Reſpondet Noſter, ἐντολὴν *Jo. X,*
18, notare *inſtitutum*, &, ἐντάλματα legaliter ſemper obli-
gare, negat. Idem ex complexu orationis oſtenditur, in quo
de vinculo legis moralis nil habetur, ſed potius agitur de œ-
conomia officii & ἐξȣσίας Chriſti. Alibi quoque manifeſta-
tio arcanæ Dei deſtinationis dicitur ἐντολὴ, ut *1 Jo. V, 3*, ſim-
pliciſſime ἐντολὴ vertitur per *diſpoſitionem* vel *deſtinationem*.
91 ſeq. 2) Chriſtus eſt intrinſecus, abſolute & perfectiſſime, rectus
ac inhæſive ſanctus, ac ſecundum humanam naturam poſſi-
98. det communionem omnis perfectionis divinæ, *Deut. XXXII,*
4. Pſ. XCII, 16, Ebr. II, 10, 1 Petr. I, 15, Luc. I, 31, 35,
Matth. XVI, 16. Præterea Chriſti humana natura ſanctita-
tem tenet, ab eſſentiali ſanctitate divinæ Chriſti naturæ de-
106. pendentem, non ab obligatione legali profectam. Inſeritur
translatio loci *Eſaiæ LIII, 9*, commodiſſima hunc in modum:
Occluſit Meſſias improbitates noſtras in ſepulchro, & conſtituit

no-

noſtrum quemvis divitem per mortem ſuam. Attamen non fecit violentiam, nec in ore ejus fuit periculum (peccandi pro ſeſe). Chriſtus dicitur ſanctiſſimus *Dan. IX, 24, Ebr. IV, 15.* 3) Chriſtus homo fulget gloria ἐνυποςασίας divinæ, ideoque eſt dominus legis per ſe, minime pro ſeſe ſervus legis. Obiter notatur moralitas objectiva & intrinſeca. Sed ea exponi poteſt per fundamentum moralitatis, quod in objectiva convenientia effectuum ac actionum poſſibilium cum agentis ſtatu ponendum. Fortaſſis vocabulum *moralitatis* & *obligationis objectivæ* ſic improprie ſumitur. Sed furtum tamen a Deo non potuit in virtutem mutari ac præcipi, qua tale. Oportet igitur ponere fundamentum objectivum moralitatis, & id immutabile & æternum. Sed id fundamentum exſiſtit tum in ſanctitate Dei, ratione æternæ originis, tum in dominio Dei in ſpiritus finitos, ratione obligationis factæ. Egregie hæc ex mente *Læſcheri*, Soceri Venerandi, recenſet Autor. En viam mediam, quæ ſatisfacere poteſt eis, qui, ne Deum *tollant*, moralitatem objectivam fugiunt, & ad unicam Dei voluntatem ſeu arbitrium rejiciunt obligationis legalis fundamentum; nec minus eis, qui veritatibus abſolutis, quarum ratio a poſſibilitate interna pendet, contemplandis innutriti, moralitatem objectivam i. e. quæ ab æterno obverſatur intellectui divino, affectantur. Cum vero naturæ non obligentur, ſed perſonæ, & Chriſtus homo perſonalitate divina ſubſiſtat; ideo facile intelligitur, Chriſtum hominem per & pro ſeſe haud ſubjectum eſſe legi. Qua de cauſa corpus Chriſti quoque fuit ἄφθαρτον, *Pſ. XVI, 10, Actor. II, 31.* Videri tamen poterat nonnullis, obligationem Chriſti pro ſe legalem derivari poſſe ex donis ſanctificantibus & adminiſtrantibus, Chriſto homini peculiariter infuſis, e. g ſpe, fiducia, charitate, patientia, precibus, &c. Sed hæc ad officium mediatorium ſpectant, per quod Chriſtus ſub culpa noſtra, in ſeſe ſuſcepta, gemebat, preces effundebat, eventum glorioſum ſperabat, patientiæque exemplum præbebat. Exinanitionis enim ſcopus unice ex ſuſceptis deprecatoris partibus pendebat. Ergo ea, quæ ex ſtatu exinanitionis per ſe fluxerunt,

Pag. 132 ſq.

134.

142.

151.

runt, ad communem fontem reducenda ſunt. Huc indubie ſpectat ſupplicatio ac deprecatio. Quid enim ſibi expeteret is, qui nullius rei erat indigus, ac felicitatem ſummam, quantam adire poterat, per unionem perſonalem poſſidebat? 4) Chriſtus homo erat in ſtatu exinanitionis quoque dominus Sabbati. Ergo legi de Sabbato ſubjectus non fuit. Similis ratio reliquorum decalogi præceptorum, *Luc. VI, 5. Marc. II, 28.* 5) Chriſtus homo erat exemtus a tenore præcepti quarti, *Matth. XVII, 26, Jo. XIX, 11.* 6) Actiones humanæ Chriſti unice pertinent ad redemtionem hominum & ad exemplar ſanctitatis exhibendum. Alium ſcopum ex ſacris literis haud addiſcimus. Si pro ſe Chriſtus legem præſtare debuit, dubii hæremus, an aliquid, an dimidium, *loco noſtro* præſtiterit, & nil reſtat, niſi ut noſmet ad exemplum ejus legem divinam exacte impleamus. Quod ipſum eſt illud præcipitium, in quod ſanctificationis illius, quæ juſtificationi inimica eſt, præcones nunc certatim ruunt. Omittimus cetera, quæ facile ex hiſce dijudicari poſſunt. Dubia enim obmota feliciter ſolvuntur. Teſtimonia præcipuorum Theologorum, quos Academiæ Evangelicæ ſuſpiciunt & plurimi faciunt, ac ipſius Ven. *Speneri*, uno quaſi ore pro immunitate Jeſu Chriſti ab obligatione ſuimet ipſius legali pronuntiant. Gratulamur Viro præſtantiſſimo de labore ſuo tam utiliter & modeſte collocato, Chriſtologiæ moralis *Partem ſecundam* anxie exſpectantes, ac, ut eam propediem cum Theologis communicet, votis ardenter conceptis expetentes.

Pag. 173.

GABRIELIS SCHWEDERI, JCTI, ANTECESſoris Tubingenſis, &c. Diſputationes varii, ex Civilis, Privati, Publici, atque Feudalis Juris prudentia ſelecti, argumenti, conjunctim editæ, ſummis marginalibus, additionibus nonnullis, atque copioſiſſimo Indice, auctæ, cura nepotis, WOLFGANGI PAULI BURGERMEISTERI DE DEI CISOU.

Tomi II.

Eslin-

Eslingæ, typis Theophili Mæntleri, 1731, 4.
Tomus I Alph. 6 plag. 22, Tomus II Alph. 8 plag. 20.

Si animus esset nobis commemorare præclara & æternitate digna Amplissimi *Schwederi* in Jurisprudentiam merita; verendum nobis esset magnopere, ne importuno nostro elogio Viri summi laudes in illustri loco positas obtereremus magis, quam eveheremus. Tam excellenter enim, tamque insigniter, Juris publici scientiam, quæ ante ipsum inculto sordidoque habitu pæne depressa jacuerat, exornavit, illustrioremque reddidit, ut permagnam splendoris sui partem acceptam referat *Schwedero*, qui sagacissimam mentem, candidumque & a partium studio alienum pectus, præcipuum Juris publici doctoris ornamentum, ad illam attulit, & libris, singulari doctrina refertis, editis, præstantissimæ scientiæ pomœria mirifice ampliavit. Nec minori industria, nec infeliciori successu, Juris civilis, pontificii, beneficiariique, curam in se suscepit, nec in ipsa senectute unquam a pristino studio laboreque cessavit. Peregregium hujus rei documentum præbent Dissertationes Academicæ, summo studio summaque diligentia conscriptæ, quas dispersas errantesque in unum corpus collectas orbis literati conspectui obtulit nepos *Schwederi*, *Wolfgangus Paulus Burgermeisterus de Deicisou*, Vir clarus, & non ignobile inter eruditos nomen consecutus. Dabimus, cum angustæ illæ, quibus circumscribimur, regiones non permittant, ut singulas Dissertationes perlustremus, titulos earundem, ex quibus, tanquam ex Phidiæ quodam signo, de præstantia & dignitate hujus Operis unusquisque facile judicare poterit. Prior Tomus continet Dissertationes *I de Foro illustrium, Imperio Romano-Germanico immediate subjectorum; II de Privilegio fori personarum miserabilium; III de Matrimonio ad Morganaticam; IV de Meliorationibus feudi; V de Privilegiis juribusque singularibus personarum illustrium; VI de Clausula Investituræ Feudalis; cum pertinentiis, ejusque effectu; VII de Exceptione non impleti con-*

tractus ; VIII de Uſuris pretii tardius ſoluti ; IX de Succeſſione feudali ; X de Clauſula teſtamenti perſonas honoratas ultimæ teſtatoris voluntati contravenientes relictis privante; XI de Remedio L. III C. communia utriusque judicii læſis in diviſionibus ſuccurrente ; XII de Condictione ex lege liberis ad ſupplementum legitimæ competente ; XIII de Jure Sacratiſſimi Imperatoris & Imperii in Ducatum Mediolanenſem ; XIV de Jure liberorum inſcio vel non conſentiente patre legitimatorum ; XV de Dinumeramentis & Reverſalibus feudi ; XVI de Fructibus feudi ; XVII de Domanio Sacri Romano-Germanici Imperii ; XVIII de Renunciatione appellationis ; XIX de Sereniſſimorum Comitum Palatinorum Rheni ſingularibus juribus, ac prærogativis præcipuis ; XX de Alienatione bonorum fideicommiſſo obnoxiorum ; XXI de Agnitione & approbatione ultimæ voluntatis defuncti ; XXII de Jurisdictione per inveſtituram feudalem conceſſa ; XXIII de Pacis religioſæ conſtantia & perpetuitate ; XXIV de Jure agnatorum in feudis ; XXV de Impedimentis. Tomus poſterior complectitur Diſſ. *XXVI de Inſignioribus Imperiorum & regnorum Europæ revolutionibus & mutationibus, quæ per elapſum Seculum XVII & paulo poſt in plerisque Europæ regnis contigere ; XXVII de Electione Imperatoris ; XXVIII de Felonia Domini ; XXIX de Auguſtiſſimi Imperatoris reſervatis ; XXX de Pari nexu civitatum Imperialium cum S. R. Imperio ; XXXI de Voto deciſivo Civitatum Imperialium in Sacri Romano-Germanici Comitiis univerſalibus ; XXXII de Controverſiis Juris publici ; XXXIII de Autoritate publica ad pignoris ſeu hypothecæ publicæ conſtitutionem neceſſaria ; XXXIV de Concurſu & electione utiliori remediorum contra ſententias in ſupremis Imperii tribunalibus latas ; XXXV de confirmatione Jurium & Privilegiorum ab Auguſtiſſimo Imperatore, Statibus, aliisque membris Imperii, facienda ; XXXVI de Feminarum in feudis cum maſculis concurrentium excluſione, harumque prærogativa ; XXXVII de Caſu practico in puncto Succeſſionis feudalis in feudo feminino ; XXXVIII de Sereniſſimæ Domus Auſtriæ præ-*

præeminentiis, prærogativis, juribus, ac privilegiis præcipuis, & in ſpecie de Auguſtiſſimæ hujus Domus Judicio Provinciali Cæſareo Sueviæ; XXXIX de Statutorum alienationem bonorum immobilium in Eccleſias & Clericos prohibentium validitate; XL de Advocatia ab Imperatore Proteſtantium Eccleſiis non minus, ac Rom. Catholicis, æquali jure præſtanda; XLI de Origine Juris Suffragiorum; XLII de Appropriatione feudi; XLIII de Coexercitio ſive ſimultaneo utriusque Romano-Catholicæ ac Evangelicæ Religionis exercitio, licito ac illicito; XLIV de Controverſiis ex Inſtitutionibus Juſtinianeis; XLV de Collatione Capitulationum Cæſarearum poſt Weſtphalicam pacem factarum, cum Projecto Capitulationis perpetuæ Comitiali; XLVI de Jure eundi in partes, ſive de caſibus a jure majoris partis in Comitiis S. R. G. Imperii exceptis, in Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ Art. V §. 52 firmatis. Excipit Diſſertationes *Schwederianas* Appendix, in qua reperies quatuor ſcripta, quæ libertatem decimarum laicalium a contributione ad refectionem Eccleſiarum parochialium aſſerunt, impugnant, vindicant. Duo ſcilicet JCtorum Tubingenſium reſponſa, Herbipolenſium & Illuſtris *Bœhmeri* de hac lite judicium. Favemus tam perutili fructuoſoque labori, in quo nihil, niſi ſtili elegantiam, accuratioremque verborum curam, facile deſideraveris.

DE TERRA MEDICINALI TOKAYENSI, a Chymicis quibusdam pro Solari habita, Tractatus Medico-Phyſicus; Autore D. DANIELE FISCHERO, *Hungaro, Comitatus Scepuſienſis Phyſico, &c.*

Uratislaviæ, apud Mich. Hubertum, 1732, 4.
Plag. 19.

Quantum Hiſtoriæ Naturalis ſtudium promoveri, variarumque traditionum vel veritas confirmari, vel vanitas confuta-

ſutari queat, ſi quisque rerum indigenarum accuratius inſtitueret examen, atque, ſi quid notatu dignum deprehenderet, benevole cum aliis communicaret, probe gnarus Cl. Autor naturalium in Pannonia ſcrutinium curæ ſemper cordique habuit. Cujus induſtriæ ſuæ ſpecimen hunc *de terra medicinali Tokayenſi* Tractatum eſſe voluit, plura ſi hæc Lectoribus arriderent, ex ingenti curioſorum Hungariæ copia pollicitus. Sub initium juſto, uti videtur, zelo abreptus, contra illos, qui omnem naturæ ordinem intra anguſtos aliquot elementorum cancellos coercere conantur, per aliquot plagas diſputat, cumque plurimi inter hæc terram quoque referant, quam parum huic elemento nomen competat, evincere ſtudet, inde ad varias terrarum medicinalium ſpecies delabitur, earumque notas atque virtutes commemorat, donec tandem *§. 25* ad terram medicinalem Tokayenſem, cujus gratia totam hanc ſcriptionem ſuſcepit, ſe convertit. *Primum* de ejus virtutibus ſcripſiſſe putat *Jo. Cratonem a Krafftheim*, atque ejus ductum omnes, qui ejusdem injecere mentionem, absque ulteriore tentamine, ſecutos putat, unde factum, ut parum ad hunc diem certi de indole ejus ulterioribus comprobata documentis conſtaret. Locus hujus terræ natalis eſt oppidum Tokay, ejusque adjacentes vineæ, ob præſtantiſſimum, quod ibi generatur, vinum longe lateque inclutum, ad cujus præſtantiam hanc ipſam terram, ex qua nutrimentum capit, multum conferre putat Cl. Autor. Terra hæc partim rubra, partim alba, reperitur, & quidem in eodem loco, ita, ut ſuperius ſtratum albo gaudeat colore, inferius vero rubro ſit conſpicuum, quæ bina ſtrata ita arcte ſibi invicem cohærent, ut unum ſeparare ab altero inani conatu contendas; ceterum ad tactum unguinoſæ, denſæ, leves tamen & friabiles, reperiuntur, & odorem ſpargunt argillaceum; linguæ admotæ, tenaciter adhærent, atque glutinoſum quid exhibent, ſaliva imbutæ, cum ſtridore in partes minutas diſſolvuntur, atque ſubſtantiam quoque arenoſam ex parte ſiſtunt. Ex quibus phænomenis aliisque experimentis ab ipſo inſtitutis colligit, has terras eſſe venas metallicas immaturas, per

hali-

halitus acres in subſtantiam terream ac friabilem mutatas, martialem proſapiam referentes. Qua occaſione acriter admodum contra illos diſputat, qui ſolares has venditarunt, quos inter potiſſimum Cl. *Jo. Georg. Siegesbekium*, qui in *Annal. Uratislav. Medico-Phyſicis A. 1721 p. 525* a ſolari ſulphure in illis latente ſingularem ſibi efficaciam pollicitus eſt, ſibi refutandum ſumſit. Neque enim aurum ulla arte inde elici poſſe teſtatur, neque ſingulare ſulphur ſolare agnoſcit, cùm omnia omnino mineralium ſulphura inter ſe conveniant, & pro diverſa ſolum minera ad hoc vel illud metallum generandum concurrant. His de natura & contentis harum terrarum prælibatis, in uſum earum inquirit, atque denuo fuſe admodum contra *Siegesbekium*, qui virtutem illis antiloimicam atque analepticam ob ſulphur ſolare tribuit, tincturamque ſolarem inde paratam extollit, non ſine magna animi contentione diſputat; neque tamen uſum harum terrarum in peſte etiam atque aliis febribus continuis malignis rejicit, ſed pro ratione indicationis a Medico prudenter judicandæ concedit. Scilicet, ubicunque moderanda humorum commotio nimia, eorumque æſtus temperandus, ac turbata mixtio corrigenda, laxiorque fibrarum tonus roborandus eſt, ibi egregie prodeſſe terrarum harum uſum fatetur, verbo, omnes illis laudes, quas veteres & recentiores bolo Armeniæ, terræ Lemniæ, ſigillatæ Sileſiacæ, ex merito tribuerunt, competere, atque has commode illis ſubſtitui poſſe, experientia multiplici edoctus, aſſerit.

ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΧΕΔΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ, *Agapeti Diaconi Schedam Regiam præceptorum de officio boni Principis ad Imperatorem Juſtinianum recenſuit, notis JACOBI. & JAC. PANCRATII BRUNONUM & ſuis, Indicibusque inſtruxit JO. AUGUSTINUS GROEBELIUS.*

Lipsiæ, impensis Jo. Christiani Martini, 1733, 8.
Plag. 14.

Quo plus in universam rem publicam solet emolumenti redundare ex solida & decenti puerorum institutione, eo majores gratiæ illis suo jure decernuntur, qui hoc bonum publicum pro virili adaugere contendunt, & tum viva informatione, tum scriptis salubribus & captui juventutis accommodatis, salutem communem promovere allaborant. Atque huc cum Cl. *Græbelius* in edenda *Agapeti Scheda Regia* omnem operam ac studium impenderit, unusquisque facile perspiciet, quanti hæc sit industria, utilitati communi adeo proficua, æstimanda, quam in laudato libello tam emendando, quam illustrando, consumsit. At dixerit forsan aliquis, quid scholis cum *Agapeto*, qui de officio boni Principis exponit, cujusque lectio tantum ad Principes pertinere videtur? Sed huic dubio jam ipse respondit Doctiss. Editor, & hunc ipsum libellum vel ideo in scholis legi posse censet, quia vita Principis norma nostræ est, & vim legis dominantis exemplum habet, nec minus pœnæ metu ad recte faciendum, quam obsequio & æmulandi studio, invitamur. Huc accedit, quod mature assuefaciendi sunt pueri, ut intelligere discant, quam augusta sit, quam summus Rex illis imposuerit, Principum persona, ut a primis statim annis illos colant & observent. Denique vitæ regulæ, quas Principibus tradit *Agapetus*, omnis ætatis ordinisque hominibus communes sunt & convenientes. Quod vero ad operam, quam in hac editione præstitit Cl. *Græbelius*, attinet, id sibi negotii datum existimavit, ut textum, quam fieri potest, emendatissime ex editionibus inter se collatis exhiberet. Quo factum est, ut sæpius lectionem aliarum præferret illi, quam *Brunonum* industria procuratam sequendam sibi duxit in primis. Annotationes vero, quas modo appellavimus, *Brunonum* nonnullis etiam suæ industriæ documentis & doctrinæ auxit. Quæ licet plerumque sint illis longe breviores, tamen id non tam dicendorum inopia, quam brevitatis studio, factum esse, exinde

Pag. 21, 24, 60.

de patet, quia nonnunquam etiam longiores, re ita poſtulante, adjecit. Accuratæ ſunt ſatis pleræque, & ingeniis teneris perquam commodæ, in eo tamen nobis vix probandæ, quod interdum exhibeant analyſin verborum a regulari formatione nihil abeuntium, ignaviæ diſcipulorum tantummodo patronam. Nec ſatis circumſpecte verbum Activum πορεύω dicitur ſignificare *vado*, cum ſit ex conſenſu tam veterum, quam recentiorum, *mitto*, æque atque illud, quando Optativus ἀπολαύσειας cum vulgo Grammaticorum dialecto Æolicæ tantum adſcribitur, qui tamen apud *Iſocratem, Demoſthenem*, aliosque Atticæ elegantiæ ſcriptores, eſt frequentiſſimus. Sed hæc tamen non tantum facile incommodum juventuti allatura eſſe exiſtimamus, quantum ex reliquis utilitatis in pubem dimanaturum eſſe ſperamus. Atque ex his ipſis annotationibus etiam cognoſcitur, Cl. *Græbelio* deberi *Hugonis pia deſideria*, doctiſſimis nuper interpretationibus in lucem emiſſa, eumque variis jam Programmatibus e. g. *de Terræ filiis, de Affectatæ divinitatis reis, de Priſcis Acoemetis, juſtæ lucubrationis exemplo*, de orbe literato bene meritum eſſe. Illud tamen hunc *Agapeti* libellum perluſtrantes inprimis male habuit, quod liber, qui pueris prima Græcorum rudimenta tractantibus exſcriptus eſt, fœdiſſimis qaandoque nec admodum raris operarum erroribus vehementer laborat, quod ipſum non mediocre ſolet pueris impedimentum eſſe in accuratiore Græcæ linguæ diſcendæ ratione. Ceterum, quemadmodum præter Epiſtolam nuncupatoriam ipſi *Agapeto* præmittitur breviſſima Præfatio, cum teſtimoniis de hoc Autore, & duabus editionibus, quæ Cel. *Fabricii* induſtriam fugerunt, ita eidem ſubjicitur triplex Index. *Primus* continet Capita, ſive præcepta, eorumque ſummarium, *alter* vero voces Græcas, in Annotationibus expoſitas, *tertius* denique res memorabiles in iisdem his Annotationibus occurrentes.

Pag. 2, 6 ſeq.

214.

220.

TOBIÆ ECKHARDI OBSERVATIONES PHIlologicæ ex Ariſtophanis Pluto dictioni Novi Fœderis illu-

Digitized by Google

illustrandæ inservientes. Accedit ejusdem generis Dissertatio ex Homeri Iliade Z.

Quedlinburgi & Ascaniæ, 1733, 4.
Plag. 18.

Etsi multi Viri, iique Græcæ linguæ cognitione & eruditionis laude clarissimi magno opere dictionem Novi Fœderis Græci ex profanorum Autorum genere dicendi illustrare contenderunt, in eamque rem vel universos perlustrarunt scriptores, quos habemus reliquos, vel unum tantummodo, & inprimis pedestrem; nemo tamen adhuc id sibi muneris sumsit, ut Poetam quendam ex professo percurreret, ejusque dictionem Græcitati Novi Fœderis accommodaret. Id ergo ut præstaret Cl. *Eckhardus*, *Aristophanem* Comicum delegit, & primam ejus Comœdiam, quæ *Plutus* inscribitur, ex eaque per horas succisivas Observationes, de quibus mox agemus, Philologicas collegit. Etenim, si quis veterum est scriptorum, qui longe plurimum confert ad interpretationem sacrarum literarum, est sane *Aristophanes*, adeo, ut *Scaliger* negaverit, se unquam plura apud ullos Autores legisse, quæ se magis ad interpretationem S. Scripturæ ducerent, quam apud *Aristophanem*. Quod verum esse Cl. *Eckhardus* suo ipse exemplo observavit. Nec id mirum videbitur ulli, qui cogitaverit, dictionem Novi Fœderis popularem, idioticam nonnulli vocant, ex sententia Doctiss. Autoris accommodatam etiam plebeculæ esse, quæ maximam Ecclesiæ partem ejus principio constituerit, ad quam sacri Scriptores Evangelia & Epistolas exaraverint. Et, quamvis multa jam sint exempla ex hac ipsa *Aristophanis* Comœdia ab aliis ad Novi Fœderis illustrationem allata, tamen vel in his Cl. Autor ostendit, dum varias Interpretum Observationes affert in medium, & indicat, se in scriptis ad Novi Fœderis interpretationem facientibus recentioribus esse versatissimum. Itaque vel ob id ipsum Doctiss. Autori Observationes istæ laudi cedunt, etiam-

etiamſi parum in illis novi allatum eſſe videatur. Incaute tamen Cl. *Elsnerum* ſecutus, verbum ἀπηλλάχθαι, *Luc. XII, 58*, nobis videtur generatim de quocunque adverſario placando *p.* 7 expoſuiſſe, cum Evangeliſtæ ſpeciatim adhibeatur de creditore. Namque Activum ἀπαλλάττειν inter alia etiam de *debitore, qui ſoluto debito creditorem abſolvit*, apud veteres occurrit. Vid. *Demoſthenes adverſ. Apatur. p. 580*, *Iſocrates Trapezit. p. 870*, *Andocides Orat. de myſteriis p. 234, &c.* Contra ea Paſſivum de creditore dicitur, a quo dimittitur aut abſolvitur debitor. Atque huc pertinet locus *Ariſtophanis* poſt Cl. *Elsnerum* a Doctiſſ. Autore adductus. Addatur *Ariſtoteles Oeconom. II p. 687 B*, & *Demoſthenes adverſ. Apatur. p. 580*, C. Ex quibus pariter cognoſcitur, perperam a bene multis in eodem *Lucæ* loco Latiniſmum quæſitum eſſe, in locutione δὸς ἐργασίαν, quam *Salmaſius* recte jam eſt interpretatus, *da uſuram*. Immerito etiam *Stephanus p. 59* reprehenditur, propterea quod *Nonnum, Joannis* Paraphraſten, notavit, qui Chriſtum loco υἱοῦ παῖδα appellavit. Nam, licet nomen παῖς non ſervum tantum, ſed etiam filium ingenuum & honoratum, quemadmodum id poſt Ven. *Raphelium* recte annotatum eſt, denotet, nullibi tamen in Scriptura S. Chriſtus vocatur παῖς τοῦ ἀνθρώπου, ſed conſtanti ac perpetuo uſo υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Itaque non ſufficit ad *Nonnum* vindicandum ſuperior de nomine παῖς ſignificatio, niſi præterea probetur, Chriſtum etiam vocari παῖδα τοῦ ἀνθρώπου. Recte tamen dubitat Cl. *Eckhardus p. 125*, an Aor. I med. ἀπήγξατο unquam de mœrore animi legatur, etiamſi ipſi verbo hic ſit ſignificatus a *Perizonio* ſatis vindicatus. Nec injuſte *p. 123* reprehenditur *Gaza*, qui hanc differentiam inter Præpoſitiones εἰς & πρὸς tradidit, ut hoc de motu ad perſonam ſeu rem animatam, illud vero de motu ad rem inanimatam adhibeatur. Satis enim id evincunt loci Autorum aſſidui, quos ibidem legere juvat. Ipſis denique Obſervationibus adjicitur brevis Index locorum Scripturæ breviter illuſtratorum. Ceterum, quo majori hæ ipſæ Obſervationes, ex optimis quibusque, maxime

Digitized by Google

recentioribus, Autoribus collectæ, Docliſſ. Autori ſunt laudi, hoc magis dolendum eſt, eas infinitis pæne operarum erroribus adeo fœdatas eſſe, ut vix verſus aliquis in univerſo opere occurrat, qui non aliquo typorum vitio laborare deprehendatur. Conſuluit quidem hac in parte jam quodammodo lectorum ſtudio ipſe Autor, dum integram erratorum paginam in calce ſubjecit; ſed multo graviora multoque frequentiora illa eſſe per omnes paginas, ipſa quemlibet docebit libelli doctiſſimi perluſtratio.

Chriſtoph Friedrich Ayrmanns Einleitung zur Heßiſchen Hiſtorie der ältern und mittlern Zeiten.

h. e.

CHRISTOPH. FRID. AYRMANNI INTRODUCTIO ad Hiſtoriam Haſſiacam priſci & medii ævi.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Jo. Philip Krieger, 1732, 8. Plag. 20.

Quoniam in Gieſſenſi Academia jam pridem legibus cautum eſt, ut inter alia Hiſtoria etiam Haſſiaca juventuti prælegatur, corpus vero ejus abſolutum a celeberrimo Conſiliario & Hiſtoriographo Haſſo-Caſſellano, *Schminckio*, diu fruſtra expectatum eſt, tum quoque Compendium elegans Cl. Marpurgenſium Profeſſoris, *Hartmanni*, in paucorum pervenit manus, non male egiſſe cenſendus eſt Cl. Autor, qui complures annos in Gieſſenſi Academia Profeſſoris Hiſtoriarum munere non ſine laude functus eſt, quod brevem hanc nec inelegantem Hiſtoriæ Haſſiacæ delineationem evulgavit, propediem ad recentiſſima pertexendam tempora, cui quod in commodum Bibliopolæ detrahendum fuit, nova mox *Dilichiani* Chronici, notis ſuis emendandi & augendi, pluriumque eodem pertinentium ſolidiorum ſcriptorum, elucubratione ſupplere conſtituit. Summa inſtituti fuit, ut viam tiro-

tironibus aperiret ad certitudinem, quæ quidem in hoc doctrinæ genere obtineri poteſt, aut ſaltem maxime probabilem ſententiam inveſtigandam, ſimulque plurimas tralatitias opiniones in dubium vocando, eo citius veritatem a peritioribus magisque idoneis inſtructis ſubſidiis eliceret. Igitur, poſtquam initio libri de adminiculis ad hanc rem neceſſariis diſſeruit, formataque notione Hiſtoriæ Haſſiacæ accurata, in quinque eam periodos partitus eſt, totum Opus *quatuor Sectionibus*, in ſua rurſus diviſis Capita, abſolvit. Ac *primo* pro indubitato habet, maximam hodiernarum regionum Haſſiacarum partem a Cattis, & Cattorum populo, Mattiacis, qui hic locorum primi omnium ex hiſtoriis antiquis certo innotuerunt, habitatam fuiſſe, partem etiam aliquando tenuiſſe aut attigiſſe Ubios, Tenchteros, Uſipetes, &c. Adveniſſe deinde in hæc loca inprimis Francos, quorum ſocietati ſenſim & Catti, & veteres Germaniæ populi, acceſſerint, tandem etiam in novum Francorum nomen tranſituri, unaque cum his maximam partem in Gallias migraturi, quorum ſedes reliquiasque exinde diverſis partibus temporibusque finitimi, Alemanni inprimis, Saxones & Thuringi, occuparint. Hinc, conſtituto in Galliis Francorum regno, hos arma in Germaniam convertiſſe, ſubactisque Alemannis & Thuringis, tum, cohibitis Saxonibus, in regiones interjectas, diuturnis bellis vaſtatas & exhauſtas, novas e Galliis colonias traduxiſſe, quæ valde probabilis Franciæ Orientalis, qua peculiarem in Germania Francorum provinciam denotat, origo fuerit. Porro provincias haſce, Ducibus regendas traditas, nova nunc ratione in pagos diviſas, ſingulisque Comites præfectos eſſe, unde in finibus Haſſiæ hodiernæ enati ſint pagi Haſſiæ proprie ſic appellatæ, Buchoniæ, Loganenſis, Wetteraviæ, &c. Dubio quoque propemodum hodie carere, hos pagos ſtatim Ducatu Franciæ Orientalis fuiſſe comprehenſos, nutaſſe tamen per intervalla, aut intercidiſſe Francorum in eos imperium, continuis cum his Saxonum bellis, Thuringorumque crebris rebellionibus, quorum invaſionibus poſtremo ultima iisdem pagis calamitas vaſtitasque illata, religioque Chriſtiana in illis oppreſſa & abolita fuerit. Superiori-

rioribus verum demum virtute Caroli Martelli Francis, inſtauratam in iisdem rem civilem pariter ac ſacram, novaque rurſus incrementa ſumſiſſe *S. Bonifacii* inprimis opera Chriſtianiſmum, fundatis paſſim Eccleſiis & monaſteriis, ſedi fere Moguntinæ, ad quam evectus ille tandem fuit, ſubjectis. Tunc vero primum Haſſiæ & Haſſorum nomen hiſtoriarum, quæ ad memoriam noſtram pervenere, monumentis inſertum reperiri, certoque certius eſſe, his proximisque temporibus per illud ſignificari pagum Francicum, cujus initia circa Adranam, Fuldæ permixtam, quærenda ſint, unde ſenſim verſus Weſtphaliæ & Thuringiæ fines dilatatus, ex altera parte verſus Logingaviam, Wetteraviam, Buchoniam, *Grabfeldiam*que, terminos Haſſiæ inferioris hodiernæ haud exceſſerit, cujus quæ propiora cis Werram, Fuldam verſus, Thuringiæ ſunt, ad hanc eodem tempore adhuc pertinuiſſe arbitratur, cum cetera, ad pagum Haſſiæ ſpectantia, una cum pagis finitimis procul dubio pars Franconiæ veteris cenſenda ſint, perperam a nonnullis jam tum Thuringiæ etiam attributa. Rejectis igitur vulgaribus de origine ac nomine Haſſorum opinionibus, eorum præſertim, qui veterum Cattorum gentisque hodiernæ genus & appellationem pro iisdem plane habent, Haſſos æque ac proximorum pagorum Francicorum incolas potius pro Francis in genere, non ex Cattorum ſolum, ſed aliorum quoque veterum Germaniæ populorum, reliquiis permixtis, quam in ſpecie pro Cattis, reputandos eſſe cenſet. De nomine vero Haſſiæ ſive Heſſiæ primus omnium, uti opinatur, hanc non improbabilem conjecturam profert, quemadmodum alii finitimi pagi a fluviis eos irrigantibus denominati inveniantur, ita Haſſiacum quoque initio appellatum a fluviolo Eſſe, qui in chartis nonnullis Geographicis proximus originariæ ejus ſedi deprehenditur, unde ſponte fluat, a nomine pagi incolas nova Haſſorum appellatione inſignitos fuiſſe. Docetur porro, ob defectum Hiſtoriæ patriæ antiquiſſimos Haſſiæ contiguorumque pagorum Comites vix ſolo nomine ſatis hodie cognitos eſſe, dubio tamen carere, eos una cum ceteris eorum optimatibus ex nobiliſſi-

bilisſimis Francorum, quos Salios vocarunt, fuiſſe oriundos. Horum allodiis, quorum ſpecies terræ Salicæ fuerint, plenos pagos iſtos fuiſſe, nec tamen deſtitutos Regum Francicorum & Imperatorum poſtea Germanicorum domaniis plurimis, quorum nonnulla protinus in feudum ceſſerint Comitibus, qui ſenſim iſta quoque Ducum exemplo hæreditario jure auſi ſint poſſidere & aliquando una cum ceteris in proprietatem convertere, quin ex horum poſteris cœpiſſe nonnullos Comitis uti titulo, quamvis nulla amplius feuda, ſed mera allodia, tenuerint. Hujusmodi vero inter Comites, qui ad Hiſtoriam Haſſiacam pertineant, notiorem demum factum eſſe *Conradum*, qui A 905 *Frideslariæ* occiſus ſit, una cum fratribus *Gebhardo* & *Eberhardo*. *Conradi* filium & hæredem fuiſſe *Conradum*, quem nonnulli Ducem Franciæ Orientalis vocant, Imperatorem poſt hujus nominis primum, cui ſucceſſerint in hæreditariis regionibus fratres *Eberbardus* & *Otto*, horumque poſteri, qui procul dubio ſtemma Ca.-ingicum cognatione, quamvis nondum ſatis explorata, attigerint. Ex horum proſapia quoque deſcendiſſe *Conradum Salicum*, nec hujus tamen nexu liquide adhuc demonſtrato, in cujus familia cum Haſſiacis ceteræ quoque Franconiæ terræ hæreditariæ diu perdurarint. Hujus igitur & ſucceſſorum ætate jam majorem Haſſiæ viciniæque partem a diverſis dominis, ipſisque fortaſſis etiam ex eadem familia Imperatoribus, allodiali jure poſſeſſam, aut ſaltem iisdem Imperatoribus, Ducatu ſimul Franconiæ gaviſis, immediate ſubjectam fuiſſe. Quo tempore quoque Moguntini Præſules nova in Haſſiam & Thuringiam jura adepti ſint, nullo tamen fundamento a nonnullis ad utramque regionem univerſam extenſa, quæ interim credibile ſit aucta non parum eſſe turbulentis *Henrici IV* & *V* temporibus. Reliquas vero horum familiæ in Haſſiaco & Loganenſi pago poſſeſſiones tandem ad *Ludovici Barbati* poſteros eſſe devolutas, atque a Ducatu Franconiæ plane exemtas, quamvis hæc ſimiliaque propter obſcuritatem iſtius ævi Autor nondum audeat certo definire. Nihilominus probabile exiſtimat, genus *Ludovici* ex eorundem Imperatorum familia proxime repetendum eſſe, ipſum vero cum filio jam poſſeſſiones iſtas te-

nuiſſe, quod recentiorum nonnullis placuit, ex coævis teſtibus certa ratione colligere haud potuit, nepotem tamen easdem jam in ſe derivaſſe, antequam Landgraviatu Thuringiæ ab Imperatore *Lothario II* inveſtiretur, manifeſtum exiſtimat. Atque hoc primum cenſet initium Haſſiæ, cum Thuringia conjungendæ, quod tamen non ita cum vulgo accipiendum putat, ac ſi hac ratione Haſſia univerſa Landgraviatui Thuringiæ innexa, atque in naturam ejus mutata fuerit, quin potius probare ſtuduit, peculiares eam ſemper rationes, durante *Ludovici Barbati* ſtirpe maſcula, ſervaſſe, partemque ejus, una cum regione Lano contermina, Wezlariam usque, communi nunc etiam Haſſiæ comprehenſa nomine, tanquam allodium ab eadem poſſeſſam, partem ex vetuſtiſſimorum Haſſiæ Comitum beneficiis conſtantem, jam tum forte ad Moguntinos traductam Præſules, in feudum ab his acceptam eſſe, partem denique peculiares adhuc dominos, Landgraviis quoque inprimis ſucceſſu temporis devinciendos, retinuiſſe, quales e. g. fuerint Comites Ziegenhainenſes, Reichenbacenſes, Battenbergenſes, Wetterani, Domini Itterani, Schœnenbergenſes, &c. Cumque major adeo pars Haſſiæ ex allodiis fuerit compoſita, jamque etiam pridem hic locorum veterum pagorum ratio haberi deſierit; haud mirandum eſſe exiſtimat, quod Landgravii non tam Comitum, quam Dominorum, titulo eandem deinceps maluerint poſſidere. Multo minus mirum ipſi videtur, per diuturnam hanc Haſſiæ cum Thuringia conjunctionem ſenſim effectum eſſe, ut illa quoque deinceps non raro Thuringiæ aut Weſtthuringiæ nomine comprehenderetur, ex quo vocabuli hujus abuſu haud pauci procul dubio pervulgati errores originem traxerint. Ceſſaſſe igitur protinus hanc confuſionem, quamprimum proprios rurſus Haſſia conſecuta ſit dominos. Extincta enim cum *Henrico Raſpone* ſtirpe Thuringiæ Landgraviorum maſcula, ad *Henricum puerum*, natum ex *Sophia* Thuringica Brabantiæ Ducem, Haſſiacas terras perveniſſe, cujus Sereniſſima progenies hodieque in eadem rerum potitur. De hujus *Henrici* matrisque in Landgraviatum Thuringiæ jure non negat, in controverſiam id adduci potuiſ-

potuiſſe, ſecus vèro omnino de Haſſia exiſtimat, quin contra receptam vulgo opinionem liquido probare nititur, *Henricum Illuſtrem*, occupata Thuringia, Haſſiaca allodia nunquam ſerio affectaſſe. Quo facilior etiam mox fuerit, depoſito armorum furore, infauſtis Interregni magni temporibus condonando, tranſactio, ceſſa *Henrico puero* una cum Landgravii titulo Haſſia, ſeudis Moguntinis aliisque brevi acceſſionibus mira felicitate amplificanda. Quod ea tunc adhuc maximam partem ex allodiis conſtiterit, ex hoc luce meridiana clarius elucere perſuaſum habet, quod *Henricus puer*, relicta fratri majori natu Brabantia, Principis Imperii conſecuturus jura, neque ex ſolo Landgravii titulo, nunquam antea Haſſiæ annexo, neque ex ipſius Haſſiæ allodialis maximam partem poſſeſſione plene competentia, eo nomine demum neceſſarium duxerit, partem proprietatis Haſſiacæ in feudum Imperatori *Adolpho* offerre, & Principatus nunc primum inſignitam decore ab eodem recipere, reliqua parte ab ipſo & ſucceſſoribus diu dominorum terræ Haſſiacæ titulo, non dubio allodialis qualitatis indice, poſſeſſa. Sed, mutatis ſenſim temporibus, convenientius fore viſum eſſe, ſi æqualis etiam omnino Landgraviatui Thuringico dignitas, & ſimilia plane jura, conſentientibus Miſnenſibus, ad Haſſiam, eamque univerſam, tum quæcunque ipſi in poſterum acceſſura eſſent, extenderentur, eaque omnia feudi Imperii immediati naturam reciperent, de quo quidem, ut veroſimillimum Autori videtur, inter pacta confraternitatis, ſub *Henrico Ferreo* & *Hermanno* confecta, primum utraque Sereniſſima domus tranſegerit, re ſtatim ex communi voto ab Imperatore *Carolo IV* ejusque ſucceſſoribus approbata & confirmata, quæ demum maxime probabilia Landgraviatus Haſſiaci hodierni initia eſſe exiſtimat.

J. C. S. EXPLANATIO II SAMUEL. Cap. VIII, v. 8.

Davides e *Betach* & e *Berothai*, oppidis *Hadudeſeri*, plurimum æris ſuſtuliſſe dicitur. Quæritur ergo, quæ iſtæ urbes

urbes ſint apud alios ſcriptores, & ubi ſitæ fuerint. Si *Joſe-ſephum* conſulas, is magis irretire nos videtur, quam expedire. Nam, cum *libro Antiq. VII Cap. 5 ſ. 3* eandem hiſtoriam attingit, quam ſcriptor ſacer, urbes Βαττααίαν nominat & Μάχωνα. Si e ceteris Geographis aliqua explanandarum urbium harum ſubſidia exquiras; omnino illi nos deſtituere videntur. Nihil *Strabo* ſuppeditat, nihil *Plinius*, nihil *Solinus*, nihil *Mela*, & alii. Neque Commentatores aut *Joſephi*, *Hudſon*, *Spanhemius*, *Bernardus*, *Relandus*, aut libri poſterioris *Samuelis*, *Munſterus*, *Vatablus*, *Caſtalio*, *Clarius*, *Druſius*, *Grotius*, quidquam adſcripſerunt, unde aliqua lux affulgeret. Quo magis & neceſſitas meditandæ veritatis elucet, & venia parta erit a literatis, ſi maxime præter veriſimilitudinem nihil attulerimus. Primum igitur certum eſt, urbes illas ad Euphratem ſitas fuiſſe. Id enim ex *II Sam. VIII, 3*, ſatis liquet, ubi Rex Zobæ recuperare voluiſſe dicitur potentiam ſuam ad flumen Euphratem. Jam notum eſt ex infinitis exemplis, nomina peregrina hominum, urbium, aliarumque rerum, a ſcriptoribus Græcis mire flecti & deformari, ut ad linguam eorum quoquo modo conformentur. Ita ex *Hadadeſer* fit Ἀδράζαρος, ex *Thirza Therſa*, ex *Jeruſchalem* Ἱεροσόλυμα, ex *Eſiongeber Aſiongabaros*, ex aliis nominibus alia vocabula, conflantur. Literæ igitur conſonæ ſunt potiſſimum ſpectandæ, ſi verum hic invenire velis, vocales contemnendæ. Hoc autem ſi hic fecerimus; habebimus urbem Arabiæ *Berytum*, quam *Stephanus* nobis commemorat, & *Birtham*, quam in eadem Arabia jacere *Ptolemaeus* memoriæ prodidit. Quid dubitabimus igitur *Birtham & Berytum* pro una eademque Arabiæ urbe venditare? *Berytus* autem a *Berothai* quid tandem differt? *Birtha* paulo magis diſcrepat; ſed ſalvæ ſunt literæ conſonæ, ſalva origo nominis peregrini. Nam ipſe jam *Stephanus Berytum* a *puteis* vel *robore* dictam eſſe ait. Dices, Scriptorem ſacrum de Syriæ magis, quam de Arabiæ, urbibus loqui. Fateor, rem ita eſſe. Sed Syriæ nomen ſæpe tam late patet, ut multa etiam Arabiæ loca complectatur. Secundum *Plinium* ipſum Syria

quon-

quondam ad Babylonem uſque pertinuit. Vide illius *Lib. V Cap. 12.* Sed poſteriora tempora de hac Syriæ amplitudine multum limarunt, & Arabiæ nomen amplificare cœperunt. *Birtha* autem in confinio Syriæ & Arabiæ jacet ad Euphratem, uti *Berothai*. Quare mirum non eſt, ad utramque & Syriam & Arabiam referri urbem *Birtham* ſeu *Berothai* ab aliis atque aliis ſcriptoribus. *Joſephi* autem Μαχὼν ex Hebraico מכון eſſe poteſt, quod vel *certam ſedem*, vel *paratum & omni apparatu inſtructum locum* ſignare poteſt. Μαχὼν igitur cum *Berothai* mirifice congruit. Nam Syrorum lingua *Berothai* etiam *locum cibis & cetero apparatu inſtructum* ſignare poteſt. Ergo & nominis & ſitus & ſignificationis ſimilitudo *Berytum* & *Berothai* & *Machona* eandem eſſe urbem declarat. Jam vero, *Betach* quæ urbs ſit apud alios, & præſertim Græcos, ſcriptores, videbimus. Ex *1 Reg. V, 4*, clarum eſt, *Thapſacum* ſeu תפסח ultimam urbem Salomonei regni fuiſſe ad Euphratem. Eam *Salomo* a patre *Davide* per hæreditatem accepiſſe videtur. Quid igitur? cum duæ modo urbes *Davidis* ad Euphratem ſitæ memorentur, & altera earum *Birtha* ſit; num, alteram *Thapſacum* eſſe, non licet ſuſpicari? Eſt enim *Thapſacus* in vicinia *Birthæ* ſeu *Berothai*, & ultra *Birtham*; ut a *Thapſaco* urbe ulteriore fines regni Salomonei Gazam usque rectius duci potuerint, quam a *Birtha*. *Stephanus*, *Thapſacum* olim *Turmedam* nominatam fuiſſe, teſtatur. *Turmeda* per commutationem literarum linguis Orientalibus perquam uſitatam eſt *Tur beta*, id eſt, צור בטח *rupes fiduciæ*. Nam, ut ex Hebraico תפסח *Thiphſach* Interpretes LXX fecerunt Θάψα, ut *Joſephus* ex בטח Βαττάια, ex נפתוח *Joſ. XV, 9*, iidem LXX Ναφθὼ, ex שלחים iidem Σελεεὶμ, ex זגוח iidem Ζανὼ, ex תפוח iidem Θαφφοὺ &c. ita ex בטח *beta* fieri potuit & debuit. Et, uti *Maſtitani* & *Baſtitani*, *Maſcauda* & *Baſcauda*, *Phorbas* & *Formas*, *Cumacum* & *Cubabum*, Βύρμηξ & Μύρμηξ, Βίσκα & Μάσκα, &c. unum & idem ſunt vocabulum, (vid. *Salmaſ. Exercit. Plin. p. 284 & 923*) ita *meda* iſtud ex *beta* natum eſt.

T vero facile in δ commutatum eſt, quia multa ſunt Græca vocabula conſimilia, v. g. *μῆδος, μήδομαι*, reliqua. Conſtat ergo ratio, quod ad literas attinet. Conſtat eadem, quod ad rem ipſam. Nam *Thapſacus* etiam Ἀμφίπολις appellari cœpit. *Amphipolin* autem appellabant, ſi qua urbs intra utramque fluminis alicujus partem eſſet condita. Vide de *Amphipoli* Macedonica *Cellarium Geogr. II Cap. 13 ſ. 3 §. 77.* Adde *Not. Valeſii ad Harpocrat. p. 31.* Hujusmodi autem urbes ad oppugnandum difficiles erant, uti ex ſitu Tyri in inſula conditæ & Alexandri oppugnatione conſtat. Talis autem ſtatus urbis utrinque aquis circumfuſæ בטח belle dici potuit ab Hebræis. Ad ſitus opportunitatem accedebat, quod ad *Thapſacum* pontes eſſent, quibus in Meſopotamiam facile tranſiri licebat. Quæ res urbem hanc tenentibus ad importandas neceſſitates erat opportuna, & ad hoſtes, ponte rupto, arcendos commoda. Altera igitur jam apparet ratio, cur *Thapſacus* Hebraice *betach* diceretur. Nomen autem תפסח, quia ex פסח *tranſiliit* natum eſt, videtur indicare ſitum urbis, vel in medio fluminis, vel ſaltem in flumen longius porrectum. Talis autem ſitus cum nomine & ſitu urbium, quas Amphipoles appellabant, Græce probe congruit.

COMPENDIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ a Chriſto nato, ad noſtra usque tempora &c. in uſum prælectionis & explicationis, certiſſimæque ex genuinis fontibus confirmationis, adornatum.

Lipſiæ & Laubæ, apud Nicol. Schillium, 1733, 4. Alph. 1 pl. 6.

Qui Chriſtianæ Eccleſiæ Novi Teſtamenti Hiſtoriam Epitomis brevibusque Compendiis exhibuerunt, eorum inter Proteſtantes fuere quidem quamplurimi, pauciſſimi vero, qui poſt *Centuriatores*, quos *Magdeburgenſes* vocant, integro Syſtemate illam complexi fuiſſent. Inter priores locum

cum meretur Autor Anonymus, qui Eccleſiæ, inde a Chriſti nativitate usque ad annum trigeſimum Seculi, quod agitur, Hiſtoriam præſenti Compendio ſuccincte delineavit. In Prooemio, quod huic præmittitur, in eo maxime verſatur Autor Cl. ut fontes indicet, unde haurienda ſit Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cognitio. Siſtit nempe Scriptores ævi non tam antiquioris, quam recentioris, & primum quidem eos, qui in deſcribenda Eccleſiæ Hiſtoria univerſali occupati fuere, tum ex Pontificiis, tum ex Proteſtantibus, Lutheranis nimirum & Reformatis, Doctoribus; deinde eos, qui particularem regnorum & provinciarum, imo & urbium, hiſtoriam ſacram illuſtrarunt, quos porro excipiunt illi, qui & Acta Conciliorum utriusque orbis in unum collecta vaſtiſſimis ſæpe Voluminibus exhibuerunt, & illorum hiſtorias libris ſeorſim deſcripſerunt; quibus tandem eos adjunxit, ex quibus peti poteſt Scriptorum Ecclaſiaſticorum notitia; quorum quidem omnia uti recte omnino ſe habent, ita eorum notitiam Cel. *Sagittario* deberi, dubio procul ipſe fatebitur Autor Cl. Ipſam deinde rerum in Eccleſia geſtarum hiſtoriam ſecundum Seculorum ſeriem dum commemorare aggreditur, hunc ſibi elegit ordinem, ut Seculum quodvis *tria* conſtituant *Capita*, quorum primo in univerſum ſiſtitur Eccleſiarum, Orientalis & Occidentalis, ſtatus, adjuncta ſerie Epiſcoporum, qui ſedem Romanam gubernarunt; ſecundo incrementa Eccleſiæ deſcribuntur & lumina, h. e. religionis propagatio & doctores, qui ſua doctrina Eccleſiam illuſtrarunt; tertio tandem perſecutiones, Schiſmata & Hæreſes, quæ adverſitatum, tam internarum, quam externarum, nomine Autori veniunt, una cum earum remediis, Synodis & Conciliis, exhibentur. Quemadmodum autem non contemnenda eſt methodus, qua utitur Noſter, ita ipſum deinde argumentum, quod Capite quovis ſibi excutiendum ſumſit, ordine concinno diſpoſuit. Non omnia quidem, quæ latiſſimus ille Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ campus ambitu ſuo complectitur, hic delineata habebis; ecquis vero plura ab Autore deſiderabit, cui ſatis erat, paraſſe Compendium, in eorum, qui prima rerum Eccleſiæ cognitione

Digitized by Google

imbuuntur, emolumentum. Vellemus, argumentum confirmasset autoritate Scriptorum; iis enim adducendis dum plane abstinuit Autor Cl. hæc, tantum abest, ut sese probare possint omnibus, ut potius laude majori digni habeantur, qui rerum, sive in Republica, sive in Ecclesia, gestarum, historiæ, quam describendam suscipiunt, fidei probatæ Autoribus pondus adjiciunt.

Engelländischer Kirch-und Schulen-Staat,

h. e.

HENRICI LUDOLPHI BENTHEMII, REG. Magnæ Britanniæ a Consiliis Consistorialibus & Ecclesiasticis, in Electoratu Brunsuico-Luneburgensi Superintendentis Generalis Harburgensis, &c. Status Ecclesiarum & Scholarum Anglicanarum, multis Accessionibus a B. Autore auctus, & denuo editus cum Præfatione BALTH. MENTZERI, *Consiliarii Consistor. & Superint. General. Hannoverani.*

Lipsiæ, apud hæredes Philip. Godofr. Saurmanni, Bibliopolæ Bremensis, 1732, 8 maj.

Alph. 3 plag. 18, cum aliquot fig. æn.

Cum prior hujus libri editio A. 1694 prodiret, jam tum brevi recensu de eodem in his *Actis* relatum est *Tom. III Supplement. Sect. IV p. 196 seq.* Altera ejusdem libri editio, quæ dudum exoptata est, postquam de ea spem fecerat B. Autor, nunc demum post fata ejusdem lucem adspexit. Ut igitur ipse liber ex suo instituto minime novus est, nova tamen sunt plurima, quæ in iterata hac editione accesserunt; idque vel externa libri moles & forma satis comprobat, qua ultra dimidiam partem nunc eum excrevisse, ex utriusque comparatione statim apparet: atque inde etiam est, quod de eodem hic denuo referre non dubitemus. De ratione & modo

modo novarum Acceſſionum, quibus adeo præſtat hæc editio, & quarum nobis potiſſimum mentio hic facienda, ipſe B. *Mentzerus*, qui ſub Cenſoris nomine præfatus eſt, §. XIII multa nos edocuit, quo præeunte pauca hic repetere licebit. Monet autem ille primum in genere, nullum amplius ſupereſſe Caput Tractationis prioris, quod intactum manſerit, probatque illud ex aucto inſigniter Paragraphorum numero, ubi in plerisque Capitibus acceſſiones factæ ſint tantæ, quæ prioris editionis ſtructuram non modo exæquent, ſed & nonnunquam longe ſuperent, cujus rei documentum præbeat *Caput penultimum*, quod in hac nova editione *XXIX* eſt, & ubi de eruditis in Anglia viris traditur. In hoc autem *Capite* ex §§. *31*, quibus in priori editione abſolvebatur, nunc *306* prodierunt, ac totidem fere vitæ eruditorum inter Anglos, cum ſubjuncto ſcriptorum præcipuorum indice, hic exhibentur, de quibus antea vix ultra nomina aliquid prolatum eſt. De novis porro argumentis & integris Capitibus, de quibus itidem a laudato *Mentzero* edocemur, hæc quoque in rem noſtram notare licet. *Caput VI* namque in hac editione prorſus novum acceſſit, traditurque in eodem de Xenodochiis & Societatibus, tum ad fidem Chriſtianam propagandam, tum ad promovendam pietatem, inſtitutis, nec non de ſcholis charitatis ita dictis. *Caput VIII*, quod de Articulis fidei & Libris Symbolicis Eccleſiæ Anglicanæ inſcribitur, olim nudos illos Articulos *XXXIX* Confeſſionis Anglicanæ, A. 1562 regnante *Eliſabetha* promulgatos, exhibuerat; quibus nunc uberior lux ex hiſtoria illius temporis affuſa eſt, ubi & de Articulis *XLII* iſtius Confeſſionis, quos ante ſub *Eduardo VI* continebat, inſtituta diligente horum inter ſe collatione, refertur, exponiturque ratio homiliarum, quarum mentionem infert Confeſſio Anglicana Articulo *XXXV*, iisque publicam & velut ſymbolicam autoritatem addidit. *Caput VIII* editionis prioris de perſonis Eccleſiaſticis & regimine in Eccleſia Anglicana præceperat, quod nunc in *duo Capita* diviſum eſt, & de convocatione Cleri Anglicani, cujus rationem

Digitized by Google

nem prior editio vix attigerat, nunc plenius & ex instituto edisseritur. Quæ sequuntur *Capita, XXI* de Divisione Angliæ Ecclesiastica juxta Episcopatus, *XXII* de Præsentatione Ecclesiæ ministrorum, atque *XXIII* de Cleri Anglicani autoritate, existimatione, immunitatibus, privilegiis & reditibus, prorsus nova accesserunt; e quorum postremo id discimus, minus quidem lautam esse conditionem quorundam Episcoporum inter Anglos, & forte parum æque inter se divisa illos vivere, siquidem, cum aliquibus tribus sint reditus ter mille, & quod excurrit, librarum, nonnullis tam parca manu obtigerunt, ut non ultra centum & quinquaginta libras adscendant; quod tamen non nisi de stato fixoque redituum proventu capiendum esse, ex Autore colligitur. *Caput XXIV* de Academiis Angliæ, & *Cap. XXV* de controversiis & Schismatibus, inde a tempore sacrorum emendatorum in Ecclesia Anglicana enatis, a multis in iisdem factis emendationibus & augmentis nobis commendat *Mentzerus*; quod idem & nos in *Cap. XXX*, eodemque ultimo, observamus, ubi molitiones pro reintroducendo Papatu sub Rege *Jacobo II*, filo narrationis ex integro fere retexto, recensentur. Addimus & illud, de quo *Mentzerus* nihil monuit, bina illa Capita editionis prioris, *XIV* nempe de sepultura mortuorum, & *XVII* de ratione ac methodo homiliarum s. sermonum sacrorum apud Anglos, in iterata hac editione prorsus excidisse, quod argumenta hæc vel steriliora vel etiam notiora B. Autori visa sunt, quam ut de iis denuo referendum duceret. Ut igitur renovatum hunc B. *Benthemii* laborem multorum usui futurum non dubitamus, ita & monendum illud existimamus, in libro quodam alio, qui Germanico idiomate sub titulo *Status Ecclesiastico-Politici Magnæ Britanniæ & Hiberniæ, Lips. 1718*, 4, prodiit, atque ex *Guy Miege* aliorumque fontibus consarcinatus est, multum argumenti similis ac prorsus gemini apparatum lectoribus propinari. Rivis *Benthemii* se arva sua rigasse, Editor ejusdem jam tum fassus est, & sane non ea tantum, quæ prior editio exhibuerat, nos in isthoc libro offendisse meminimus, sed plura etiam, quorum

rum accessione hunc renovatum nostri Autoris laborem auctum deprehendimus. *Benthemium* circa eundem retexendum A. 1716 occupatum, & ultimam tum operi manum ab eodem fuisse admotam; non una produnt vestigia; an vero alterius libri editori jam copia fuerit utendi hisce præsidiis, antequam vulgarentur, aliis inquirendum dijudicandumque relinquimus: ac præterea variam etiam posthumi hujus fœtus sortem inde ab Autoris morte, quæ A. 1723 contigit, fuisse oportet, cum, quæ præmissa est, censura *Mentzeriana* annum 1728, ubi data est, designet. In Bibliopolæ etiam cura, quæ huic editioni iteratæ accessit, id jure desideratur, quod Indice, Operi tam varii argumenti perquam necessario, librum non instruxerit; ne dicamus de erroribus typothetæ, qui passim correctoris incuriam arguunt, & librum haud parum deformant.

Das A. 1729 florirende Schweden,

h. e.

DESCRIPTIO PLENIOR DE PRUDENti ratione, ordine ac statu regiminis in regno Sueciæ, &c. ex prolixo literario commercio collecta, & in publicos usus evulgata ab ANDR. JOACH. AB HENEL, Vigiliarum militarium Magistro.

Lubecæ, typis Jo. Nicol. Greenii, 1729, 4.
Alph. 1 pl. 14.

Geminam hujus libri editionem, alteram vernaculo suo Suecico, alteram autem Germanico nostro idiomate, Generosus Autor eodem tempore adornare instituit; cumque posterior, quæ prior exiit, & in gratiam exterorum typis exscripta est, ad nostras etiam pervenerit manus, ex hac ipsa aliquid in censum referre nostrum, omnino operæ pretium erit. Præsens autem Autoris institutum, quod ex eo natum in Præfatione fatetur, quod viderit, aliud quoddam scriptum, superiori anno a se vulgatum, in quo florentem tum sedis regiæ Holmensis statum descripserat, multorum apud suos tulisse

ſe calculum, eo quidem potiſſimum redit, ut catalogum nectat continuum recenſumque agat Virorum omnium, qui publicis hodie per univerſum Sueciæ regnum præfulgent muneribus; ubi quidem id primum infiniti laboris opus fuiſſe, & commercio literarum conſtituiſſe operoſiori, ut tantam nominum ac perſonarum farraginem, numerum ac ordinem, convaſare licuerit, facile illi largiamur, oportet. Nec nuda tamen ſunt nomina, nudusque duntaxat catalogus eſt, quem Autor hic exhibet, ſed, poſt inſtitutam perſonarum, ſuo loco & ordine collocatarum, dinumerationem, haud omnino prætermittit indicare breviter & concinne, quid cunctis ac ſingulis agendum præſtandumve pro parte ſua incumbat; ut adeo non tantum, quis hodiernus regni Suecici ſtatus ſit, ſed etiam, quæ Juris Publici hodie in eodem ſit facies, haud difficulter ex eo haurire liceat. De quod illud ſaltem, quod moneamus, habemus, perquam utiliter cum hoc libro conjungi Academicam quandam Commentationem *de Formula regiminis Sueciæ A. 1634*, cum noviſſimis *A. 1719* & *1720* collata, & notis illuſtrata, quam Diſputationis loco in Academia Gryphica *A. 1728* propoſuit Conſultiſſ. *Chriſt. Nettelbladt*. Is namque id dedit operam, ut ex ſuperiorum temporum monumentis ac tabulis commonſtraret, quomodo ea, quæ hodie viget, Sueciæ Reipublicæ forma coiverit; atque adeo ex duobus hiſce Scriptoribus, quam novam noſtra memoria Sueciæ regnum induit, faciem ita colligere licebit, ut non modo exteri habeant, quod ſciendi illorum deſiderio ſatisfaciat, ſed & hujus gentis indigenis ex iiſdem ſuppetat copia, hunc ſtatum ſuum domeſticum addiſcendi. Ut autem, qui propius noſſe cupiunt ſtatum hujus regni civilem & politicum, jure ad ipſos hoſce fontes ablegamus, ac proinde miſſum facimus omnem ex hoc *Heneliano* labore excerpendi conatum, cum, quæ Senatus regni, quæ Collegiorum regiminis, aulæ, juſtitiæ, cancellariæ, ac redituum, quæ militiæ campeſtris & navalis, quæ Collegiorum infinitorum aliorum & ſocietatum minorum, ad rem publicam bene conſtitutam pertinentium, ſit facies, non liceat hic repræſentare, niſi integrum Autorem ejusque catalogos velimus exſcri-

Digitized by Google

ſcribere. Illud tamen nobis integrum erit, ut ex deſcripto ſtatu Eccleſiaſtico regni Sueciæ univerſo illud repetamus, quod ad literariæ apud Suecos Reipublicæ faciem propius quodammodo ſpectat, atque hoc magis in cenſum noſtrum venire debet. Statum namque Academiarum quatuor, quæ hodienum Suecico ſceptro ſubjacent, præeunte Autore noſtro, hic exhibebimus, quod haud ingratum fore Lectoribus noſtris confidimus, cum rarior alioquin eruditorum horum exterorum notitia apud nos ſit obvia. Prima Academia *Upſalienſis* eſt, de qua ita Noſter tradit *p. 206 ſq.* *Cancellarius* eſt illuſtris regni Senator, Comes *Guſtavus Cronhielmius*, *Pro-Cancellarius Matthias Steuchius*, Archi-Epiſcopus Upſalienſis, *Theologi*: *Dan. Diurberg*, *Dan. Lundius*, *Olavus Celſius*, & *Eric. Melander*; *JCti*: *Jo. Reſtelius*, Prof. Jur. Suec. *Jac. Wallrave*, Prof. Jur. Rom. *Medici*: *Olaus Rudbeck*, Anat. & Botan. Prof. *Laur. Roberg*, Theor. & Pract. Prof. *Philoſophi*: *Fab. Tærner*, Prof. Eloqu. *Iſr. Neſſelius*, Prof. Græcæ Linguæ, *Pet. Schyllberg*, Prof. Poeſ. *Jo. Hermanſſon*, Prof. Skyttian. *Laur. Arrhenius*, Prof. Hiſt. *Andr. Grœnwall*, Prof. Eth. & Polit. *El. Frondin*, Acad. Quæſt. *Eric. Alſtrin*, Log. & Metaph. Prof. *Eric. Burman*, Prof. Aſtron. *Georg. Wallin*, Acad. Biblioth. *Andr. Boberg*, Prof. LL. OO. *Sam. Klingenſtierna*, Prof. Math. infer. Altera Academia *Londinenſis* Scanorum eſt, de cujus ſtatu & doctoribus Autor *p. 235* ſequentem nectit catalogum: *Cancellarius* regni itidem Senator eſt, Comes *Carolus Gyllenborgius*, *Pro-Cancellarius Jonas Linnerius*, Epiſcopus Lundinenſis; *Theologi*: *Mart. Hegardt*, *Jac. Benzelius*, *Carol. Schulten*; *JCti*: *Arvid Mœller*, *David Nehrmann*; *Medicus*, *Jo. Jac. von Dœbeln*; *Philoſophi*: *Conr. Quenſel*, Prof. Mathem. *Andr. Rydelius*, Prof. Phil. Theor. *Magn. Rydelius*, Prof. Hiſt. & Poeſ. *Car. Papke*, Prof. Eloqu. *Henr. Benzelius*, LL. OO. & Gr. L. P. Extraord. *Petr. Formell*, Prof. Eloqu. *Kilian Stobæus*, Phyſ. Experim Prof. Tertia *Aboenſis* apud Fiones, nunc etiam poſt bellum reſtituta, Academia eſt, cujus ſequentem hoc tempore faciem Autor ſiſtit *p. 249*: *Cancellarius* Senator regni, Comes *Arvidus Horn*; *Pro-Cancellarius Laur. Tamelin*, Epiſcopus Aboenſis; *Theologi*: *Magn. Fahlenius*, *Dan. Juslenius*,

 nius,

nius, Andr. Bergius; *JCtus, Sam. Schulteen*; *Medicus, Herm. Diet. Spæring*; *Philoſophi*: *Andr. Prys*, Biblioth. & Prof. Poeſ. *Jo. Thorwæſte*, Prof. Phyſ. *Algot Scarin*, Prof. Hiſt. & Moral. *Jo. Haartman*, Prof. Phil. Theor. *Nicol. Haſſelbom*, Prof. Math. *Iſaac. Biærcklund*, Lingu. Sacr. Prof. *Henr. Haſſel*, Prof. Eloqu. Quarta denique *Gryphiswaldenſis* apud Pomeranos in Germania noſtra Suecorum Academia habetur, cujus juxta Autorem *p. 264* ſic hodie eſt facies: *Cancellarius*, Senator regni, Comes *Jo. Aug. Meyerfeldt*; *Pro-Cancellarius Alb. Joach. Krakevizius*, Superint. Gen. Pom. *Theologi*: idem *Krakevizius*, *Brand. Henr. Gebhardi*, *Mich. Chriſt. Rusmeyer*, *Jac. Henr. Balthaſar*; *JCti*: *Phil. Balth. Gerdes*, *Joach. Andr. Helwig*, *Chriſt. Nettelbladt*; *Medici*: *Jo. Lembke*, *Chriſt. Scheffelius*; *Philoſophi*: *Theod. Hornius*, Prof. Log. & Metaph. *Jer. Papke*, Prof. Math. *Caſp. Bærries*, Prof. Eloqu. & Poeſ. *Nicol. Kæppen*, LL. OO. P. *Andr. Weſtphal*, P. Moral. & Hiſt. *Alb. Georg. Schwartz*, Prof. honorarius.

AVIS SUR LA MANIERE DE PRECHER,
h. e.
MONITA AD ORATORIAM SACRAM ATTInentia; Autore JOANNE PLACETTE, Paſtore, cum viveret, Eccleſiæ Reformatæ Hafnienſis.

Roterodami, apud Abrahamum Acher, 1733, 12.

Non ferebant inſtituti leges, quas ſibi præſcripſerat Autor Cel. ut quævis Oratoriæ ſacræ præcepta exponeret. Nonnulla itaque tantum monita, ut precibus cederet quorundam, manu ſcripta, hanc doctrinæ partem illuſtrantia, cum iis communicavit. *Tribus* ille *Partibus* ſatisfieri ſcopo poſſe exiſtimavit, ut *prima* ſelectum rerum proponendarum, *altera* modum communicandi eas cum aliis, *tertia*, quæ in pronuntiatione obſervanda, commendaret. Præmiſit Editor, *Cartier de S. Philipp*, Præfationem, præterque circumſtantias, quibus, ut libellus hicce ederetur, factum ſit, vitam doctiſſimi *Placette* ex novis literariis, idiomate Gallico prodeuntibus, aliisque, excerpſit. Natus eſt Bearniæ, Vaſconiæ urbe, A. 1639, Miniſter Eccleſiæ Orthenſis A. 1660, Nayenſis A. 1664 conſtitutus; cumque decre-

tum

ſum Nannetenſe revocaretur, A. 1685 Miniſter Eccleſiæ Reformatæ Haſnienſis vocatus, quo munere ad mortem usque Reginæ, quæ A. 1711 contigit, ſumma cum laude functus eſt; ea autem rebus mortalium erepta, Bataviam conceſſit, & Ultrajecti A. 1718 anno ætatis ſeptuageſimo nono obiit. Libros ſcripſit multos, quorum catalogum hic attulit Editor. Quod ad monita ipſa attinet, *Parte prima* ſelectum cogitationum commendat, in ſermone coram populo neceſſarium. Sermonem ejus generis perfectum credit eſſe, cum ad emendationem ſervorum cupiditatis ſuæ eſt comparatus; eam ut conſequatur, oratorem ſacrum omnem in eo operam, laborem curamque indefeſſam, ponere debere, ut, quam fieri poteſt optime, ſermonem componat, veritatem ſectetur ſemper, conjecturis non indulgeat, ad profectus in veritate & virtute minus attinentibus, neceſſaria præferat minus neceſſariis, utilia minus utilibus. Deinde, quomodo quem verſari oporteat in inſtruendis ignaris, convertendis incredulis, vitiis hominum reprimendis, oſtendit: circumſpectionem denique in eligendis argumentis probantibus, ut & in iis, quæ ab ingenio & arguta dictione laudari nonnullis ſolent, docet. *Parte ſecunda* de *ſtili* claritate, puritate, ad emendationem aliorum attemperatione ſolicita, elegantia item, agit. *Parte tertia pronuntiationem* præceptis, ad ſcopum ducentibus, munit. Duobus eam, credit, Capitibus abſolvi, cum ut alii eam diſtincte audiant, tum ut ſuavitatem alat eadem: præceptis additis, ſatis quidem notis, iis tamen egregiis. Denique *exercitationem*, a ſtudioſis juvenibus dirigente doctore inſtituendam, ſocietates etiam minores ſtudioſorum, eo comparatas, ut pronuntiationi jungatur ſemper exercitatio, qua Oratores in ſuo genere magis magisque perfecti efficiantur, mire commendat.

MICHAELIS CHRISTIANI RUSMEYERI, SS. Theol. Doctoris, & Prof. Ordin. in Academia Gryphica, Commentatio de Palo Pauli, ſeu Angelo Satan Apoſtolum affligente.

Gryphiswaldiæ, proſtat in officina libraria Jacobi Lœfleri, 1731, 4. Plag. 4.

Scilicet S. R. Scriptoris explicatio oraculi Paulini *II Cor. XII, 7-10*, huc redit: per *angelum Satan ſpiritum* quendam *malignum, ſibi adverſantem*, ex more loquendi in ſacris literis uſitato, indicari; hunc vero proprie ſic appellatum eodem in loco σκόλοπα τῇ σαρκὶ, id eſt, *palum carni*, ſeu *veteri homini*, ſuperbiæ ſtimulis exagitato, *immiſſum* metaphorice vocari; *colaphos* hujus angeli indignos ſervilesque modos eſſe, quibus, cum ipſe, tum aliorum a ſuis partibus ſtantium uſus opera, Divum Apoſtolum cruciaverit. Quorſum pertinent, præter *ſermonis* infirmitatem, qua infernus genius effecit, ut *Paulus* verbum Evangelii non niſi ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρέμῳ, nec vero ea, qua voluit, παῤῥησίᾳ prædicare poſſet, *1 Cor. II, 1-4, Gal. IV, 13, 14, 1 Theſſ. II, 2 &c. varia contumeliæ, 1 Theſſ. II, 2, coll. Act. XVI, 22-24, 1 Cor. IV, 9 ſeqq.* ſigillatim *Pſeud-Apoſtolorum convicia 2 Cor. III, 1, X, 13, 2 Cor. IV, 3, X, 1 ſeqq. XI, 21, XIII, 4, XII, 16*, aliæque *neceſſitates 2 Cor. XI, 23-27, perſecutiones, 2 Cor. XI, 31 ſqq. Act. XXI, 27 ſqq. XXIII, 11 ſqq. & in cauſa Chriſti anguſtiæ, 2 Cor. VII, 5, Gal. IV, 19, 2 Cor. XI, 28, 29.* Hæc nimirum omnia verendo Servatoris legato contigiſſe dicuntur, ne eximio beneficio factæ ſibi eminentioris manifeſtationis abuteretur, ſenſuque carnali ſeſe efferret. An igitur hac demum via crux *Pauli*, eademque crux Exegetarum, ſatis expedita ſit, aliorum eſto arbitrium.

ELOGIUM CHRISTIANI GOTTHARDTI WILISCHII, Med. Doct.

Collega hic noſter chariſſimus, nunc deſideratiſſimus, cujus memoriam ab oblivionis injuria vindicare, tabula veluti hac appenſa, ſtudebimus, vitam, ſtudia, meritaque ejusdem ſtrictim expoſituri. Lucem hanc adſpexit d. 26 Aug. A. 1691 Liebſtadii in Miſnia, quod oppidulum a Pirna duobus, a Dresda vero, Bojohemum verſus, quatuor lapidibus diſtat. Parentibus

bus uſus eſt ex gente ſacerdotali, ab utroque latere per duo fere Secula haud ignobili, ortis, *Chriſtiano*, Paſtore dicti loci, & *Maria Sophia Saalbachia*, *Krommenſerorum* nepte. Avum habebat *Jo. Wiliſchium*, Paſtorem Sebnicenſem, proavum *M. Jo. Martinum Wiliſchium*, generum *Greg. Strigenitii*, Theologi olim Jenæ, Vinariæ, & Miſenæ, celebratiſſimi, nec non abavum *Martinum Wiliſchium*, qui Formulæ Concordiæ ſubſcripſit, utrosque Superintendentes Eckardsbergenſes. Decimo jam ætatis anno parente orbatus, Budiſſam, primariam Luſatiæ ſuperioris urbem, delatus, Gymnaſio ſe civem dedit, & primum *Jo. Wiliſchii*, Bibliopolæ ibi, patrui ſui, convictu & domicilio exceptus, poſt vero ab Ampliſſimo Senatu in convictus *Mattigiani* ſocietatem adſcitus, ad pedes *Jo. Roſenbergii*, *Mich. Thymii*, ceterorumque præſtantiſſimorum doctorum, diſcendi cupidus per ſeptem fere annos conſedit, &, præter reliquas, quæ ab humanitate nomen traxere, ſcientias, ad Poeſin inprimis Germanicam animum & ſtudia appulit, ut venuſte, ſcienter, & commode, cantare didicerit. Ab ejusmodi præſidiis aliis, Græcæ videlicet Latinæque linguæ, neque minus hiſtoriæ, reliquarumque elegantiarum omnium, cognitione, inſtructus, vere ineunte A. 1708 in Academiam Lipſienſem ſe contulit, ut cum fratribus ſuis, natu majoribus, ſtudia ſua propulſaret. At enim vero, cum paulo poſt frater ejusdem natu ſecundus & major, *Chriſtianus Fridericus*, hodie S. S. Theologiæ Doctor & Superintendens Freybergenſis, ex Academia Lipſienſi, ad capeſſendam Rectoris Scholæ Annæbergenſis dignitatem evocaretur, Noſter ipſi ſocium cum aliis duobus fratribus natu minimis ſe dedit, & egeſtate inprimis preſſus, ſub ejus cura, doctrina & moderamine, denuo ſcholas minores, publicas & privatas, frequentare ſecum conſtituit. Fratrem, ſupra jam nominatum, ibi habuit Rectorem & hoſpitem, *Georg. Müllerum* vero & *Chriſt. Weberum*, viros, dum nobiscum erant, rei ſcholaſticæ peritiſſimos, & docendi inprimis facilitate præſtantiſſimos, Præceptores. Tandem ſtudiorum Academicorum curſum

Digitized by Google

ſecunda vice iniit, & anno Seculi hujus nono Halas in Saxonibus elegit matrem & patronam, eam inprimis ob cauſam, quia, cum reliqui fratrum, tres Theologiam, duo Jurisprudentiam ſibi elegerint, ipſe tacito quodam impetu ad Medicinam ferebatur. Fama igitur, qua *Georg. Ern. Stahlius* & *Frid. Hoffmannus*, at quanti! jam tum inclareſcebant, Halas Noſtrum arceſſebat, ut a tantis doctoribus recta via ad Hygieæ myſteria deduceretur. Huc igitur delatus, illuſtrem *Chriſtianum Thomaſium* in Philoſophicis, duumviros vero ſupra dictos ſummos in ſingulis Medicinæ partibus audivit, & *Hoffmanno* præ aliis ſe addixit. At enim vero vix per aliquot menſes ibi hæſerat, rerum ſuarum ſatagens, cathedram Academicam cum vitæ aulicæ ſplendore *Stahlius* permutat, *Berolinum*que ſe confert, regiæ valetudinis cuſtos conſtitutus. Quo ſuo doctore primario privatus, Halis dixit vale Noſter, & Vitebergam ſtudiorum ſedem ſibi deſtinavit, ubi præter *Jo. Henr. Bergerum*, *Vateros*, patrem & filium, *Brendelium*, aliosque Academiæ Vitebergenſis doctores, *Jo. Henr. Heuchero* ſe dedit auditorem & ſectatorem, eoque duce & magiſtro univerſum curſum, quem ajunt, medicum ſæpius una vice feliciter decurrit. Quæ cum a Noſtro rite cum laudabili ardore peragerentur, ſtudiorum ſuorum incrementa in publicum quoque producere, & aliis ſe in exemplum ſiſtere, haud detrectavit. Cathedram igitur, tum Philoſophicam, tum Medicam, ſæpius conſcendit, *de Cicerone Medico*, *de ignorantia Anatomicorum*, *de organo tactus*, & aliis ejusmodi argumentis, more Academico, diſputans, ſtrenuum ſe in arena hac præſtitit athletam. Qua quidem ſua diligentia Noſter id conſecutus eſt, ut illuſtris Medicorum Vitebergenſium ordo promeritos honores in ipſum conferret, & d. 4 Octobr. A. 1712 eundem Medicinæ Licentiatum ſolenni ritu renuntiaret, ventilato antea, Præſide *Heuchero* ſuo, doctrinæ ſuæ ſpecimine, *de igne per ignem extinguendo*, ſive *de præſtanti Camphoræ uſu in febribus acutis*, quam dignitatem d. 10 April. A. 1721 tandem Doctoralis eſt conſecuta. Poſtea vero, quam Noſter ſtadium ſuum Academicum non ſi-

ne

Digitized by Google

ne laude & applauſu omnium emenſus fuerat, Pirnam, quam, ut patriam alteram, cum ſuis amabat, elegit, ubi artis ſuæ, quam tantis ducibus & doctoribus Halæ & Vitebergæ edoctus fuerat, dare inciperet ſpecimina. Nec infeliciter ipſi ceſſere omnia. Brevi namque tempore novelli hujus Medici fama Pirnam & agrum, qui circumjacet, implevit & in vicinam Bojohemum quoque penetravit, ita quidem, ut homines infimo pariter ac ſummo nati loco manui ejusdem medicæ ſe traderent. Quæ cum a Noſtro omni fide, ſolicitudine, & diligentia, peragerentur; non poterat non fieri, quin meritis parata eſſent præmia, laboresque honorum conſequerentur augmenta. Anno igitur Seculi, quod vivimus, decimo quinto, Naturæ Curioſorum Academiæ, quæ trium Auguſtorum, *Leopoldi*, *Joſephi*, & *Caroli*, nominibus coruſcat, ſocius, *Baſſi* cognomine inſignitus, paulo poſt regia & electorali autoritate, præſidiariorum in caſtellis regiis, Kœnigſteinii & Sonnenſteinii, militum pariter ac præfecturarum, Pirnenſis, Stolpenſis, & Hohenſteinenſis, Phyſicus Provincialis, annis vero tribus poſt ex patrum, qui ad clavum regundæ urbis Pirnæ ſedent, conſcriptorum voluntate, Poliater omnium conſenſu & in omnium gaudium, quotquot *Wiliſchii* doctrinam quotidiana jam & celeberrima experientia confirmari videbant, conſtituebatur. Neque tot & tanti ſæpiſſime concatenati labores, itinera, & negotia, impedire poterant, quo minus Noſter, quid valeant humeri, & quid præſtent, ſcriptis in lucem publicam editis orbi erudito indicaret. Difficiles quidam morbi, partim fere epidemici, partim ſingulares, materiam ſcribendi ſubinde ipſi ſuppeditabant. Anno igitur 1717 ſcriptum quoddam, ſermone patrio contextum, *de morbo quodam Spasmodico*, paulo poſt aliud quoddam Latinum *de melancholia ex verme umbilicali orta* publicavit. Ut ea taceamus, quæ partim *Actis* noſtris & *Ephemeridibus Academ. Carioſ.* partim *Collectionibus Phyſico-Medico-Hiſtoricis*, quæ tum dirigente *Kanoldo*, Viro, dum vivebat, de re literaria, inprimis

natu-

naturali, immortaliter merito, edi cœpere, inſerta ſunt. Domeſticam Noſtri rem ſi ſcire velis, matrimonium denique iniit cum *Jo. Margaretha*, D. *Andreæ Jacobaeri*, Medici Pirnenſis tunc primarii, filia unica, ex qua ſuſcepit duos filios filiamque unicam, omnes vero filios, vivus adhuc pater, in cunis vagientes, filiam vero in ſeptimo ætatis anno, ad cœleſtes mentium ſanctiſſimarum ſedes, & vidit & enſit, præire. Atque ita Noſtri vita non ſine mœroribus, curis, variisque aliis rerum humanarum viciſſitudinibus, præterlapſa eſt. In pueritia & juventute cum paupertate, ſolitudine, aliisque ejusmodi calamitatibus, conflictandum ipſi fuit: ætas virilis perpetuis laboribus quotidianis, per urbem & per ſingulos ejus vicos diſcurſitationibus atque itineribus moleſtiſſimis, inter queſtus, clamores & ſuſpiria, quibus ægri & lectis affixi dolorem mitigare ſtudent, curisque mordacibus, & centum aliis ſeculi hujus adverſitatibus, adeo fracta & debilitata fuit, ut eandem nondum ad dimidium emenſus, ipſe Noſter mortalitatis ſemina in ſe magis magisque prodire ſenſerit. Licet enim Noſter animi vigore excellenti, & ſatis firma atque proſpera valetudine, a teneris uſus fuerat; nocturnis tamen diurnisque lucubrationibus, laboribus, curis & moleſtiis, factum eſt, ut corpus, alias procerum & fere obeſum, vario morborum genere inciperet tentari. Hæmorrhagia narium, anxietates præcordiorum, tumor œdematoſus, aliaque ejusmodi ſymptomata aurem veluti Noſtro vellicabant, ut Medicus Medicorum, quibuscum vivebat, conſilia peteret. Sed proh dolor! non erat in Medico, ut ipſe relevaretur, & cum priſtina valetudine in gratiam rediret. Malum in dies ingraveſcebat, & Noſter, ſuimet ipſius probe conſcius, ad emigrandum ex hac miſeria ſe accingebat. Medicus, ut erat ingenio erecto, mortem, cui ipſe quondam terror fuerat, & quam detrectant ſæpe ſenes, haudquaquam extimeſcebat, ſed jam appropinquantem animoſe, & ut hominem decet ſui conſtantem, excepit, annorum 38 & menſium 6 in hac vita emenſus curriculum.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. VIII.

SANCTI HILARII, PICTAVIENSIS EPISCOPI, Opera, studio & labore Monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri castigata, aucta, atque illustrata; nunc vero libris de Trinitate, & Commentariis in Psalmos ad binos Capituli Veronensis Codices, antiquitate ac præstantia quosvis ad hanc diem cognitos facile exsuperantes, diligenter exactis, atque octo maxime variantium Tractatuum adjectione locupletatis.

Tomus I & II.

Veronæ, apud Petrum Antonium Bernum & Jacobum Vallarsium, 1730, fol.

Alph. 1 pl. 14.

Cum præ ceteris civitatis Dei doctoribus, quos Patrum nomine veneramur, *Hilarius* celebritatem consecutus sit, &, *Sulpitio Severo* judice, *unius Hilarii beneficio Galliæ a piaculo hæresis Arianæ sint liberatæ*; mirum non est, quod cum plausu ejus Operum editiones fuerint exceptæ, ut sæpius

prela exercere debuerint. Forsitan Lectoribus nostris rem non ingratam faciemus, si, antequam editionis, quam præ manibus habemus, rationem exponamus, editiones Operum *Hilarii* diversas ex Præfatione, quam Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri suæ editioni præfixere, & hoc loco enumeremus. Videlicet *Georgio Cribello*, Presbytero, debetur honos, quod primum *Hilarii* libros de Trinitate, ad *Constantium*, contra *Constantium*, contra *Auxentium*, & de Synodis, e situ & squalore redemptos, publicæ exposuerit luci. Quam quidem laudabilem industriam cum *Joannes Solidus Cracovius*, adhortante *Jacobo Fabro Stapulensi*, edendo *Hilarii* in Psalmos Commentationes, imitaretur; effectum est, ut tandem A. 1510 *Badius Ascensius* Opera *Hilarii* supra enumerata una cum ejusdem in *Matthæum* Commentario, & ad Afram Epistola, typis imprimi curare potuerit. At enimvero, cum neque a suppositiis pura, neque ab omnibus mendis immunis, *Ascensii* esset editio, *Erasmus Roterodamus* hisce nævis, Basileæ A. 1523 iterum editis & ib. A. 1532 recusis *Hilarii* Operibus, mederi studuit. Ob defectum autem Codicum manu exaratorum de castigandis *Hilarii* de Trinitate libris unice solicitus esse potuit. Cumque in Præfatione sæpenumero *Hilarium* reprehenderit, & ejus contra Arianos disputandi methodum taxarit; hæc ipsa editio & ab Inquisitione Romana & a Collegio Theologorum Parisiensi censuris notata est. Superavit in edendis *Hilarii* Operibus *Erasmi* industriam *Ludovicus Miræus*, qui, pluribus MSC. Codd. cum editis *Hilarii* scriptis collatis, atque additis quibusdam, quæ *Hilarii* nomen præ se ferunt, Dissertationibus, Parisiis *Hilarii* excudi curavit Opera. Licet autem *Miræus* in editis *Hilarii* Operibus magnam adhibuerit accurationem; *Martinus* tamen *Lypsius*, cum A. 1551 *Hilarii* ederet Opera, *Erasmi* editionem, quod mireris, unice secutus est, nulla *Mirai* editionis habita ratione. A. 1570 *Jo. Jac. Grynaus* Basileæ *Hilarii* edidit Opera. De qua quidem editione notari meretur, quod in ea vita *Hilarii* primum compareat. Sed, quemadmodum *Grynaus* primum vitam *Hilarii* ejus Operibus præfixit,

sic

ſic etiam ab omnibus erroribus non eſt immunis. Quæ enim de *Hilario* Diacono *Hieronymus* in Dialogo contra Luciferum ſcripſit, ea perperam de *Hilario*, Pictavienſi Epiſcopo, interpretatur. Qui A. 1572 novam *Hilarii* ſcriptorum adornavit editionem, *Gillotius*, ex ipſius *Hilarii*, aliorumque veterum, ſcriptis *Hilarii* vitam recenſuit, & præcipue ſibi datum eſſe credidit, *Hilarii* famæ omnibus modis conſulere. Ipſum *Hilarii* textum non emendare ſtuduit. In quo emendando præcipue deſudarunt, qui A. 1605 Pariſiis *Hilarii* Opera publicæ luci expoſuerunt. Hiſce enim numero multo manu exarata exempla fuere ad manus. Recuſa eſt hæc ipſa Pariſienſis editio Coloniæ, A. 1617 Pariſiis, A. 1631 & 1652. Sed, cum hujus editionis directores nomen ſuum non profeſſi ſint, judicio Monachorum Benedictinorum evenit, quod aſſolet, ut perfunctorie tantum officium ſuum peregerint. Ipſi igitur Monachi Benedictini omnium induſtriam ſuperare conati ſunt. Ex quo enim typis exſcriptos *Hilarii* libros cum numero multis Codd. MStis contulerunt, denuo Pictavienſis Epiſcopi Opera publici juris fecerunt. *Marchio Scipio Maffejus*, cujus ſub auſpiciis, & cujus cum Præfatione, ipſa, quam præ manibus habemus, editio prodiit, editionem, quæ a Benedictinis Maurinæ Congregationis Monachis elaborata eſt, tam diligenter confectam eſſe deprehendit, ut ab ea recedere religioni ſibi duxerit. Ex quo enim Canonicorum Veronenſium cœtus, ejusque Archi-Presbyter, *Jo. Franciſcus Muſellius*, conſtituit ſub ejus præſidio *Hilarii* Opera iterum typis exprimenda eſſe, *Joſepho Blanchinio*, Veronenſi Canonico, Cel. illius *Blanchinii*, qui *Anaſtaſii* vitas Romanorum Pontificum edidit, patruo, Sacerdoti *Dominico Vallarſio*, & P. *Alexandro Bonifacio* e Congregatione Oratorii, autor fuit, ut Monachorum Benedictinorum editionem plane recudi curarent, additis tamen iis, quæ in Codd. MStis Veronenſibus ad *Hilarii* textum illuſtrandum, emendandum, & augendum, facerent. Editionem Monachorum Benedictinorum e Congregatione S. Mauri in *Supplementis* horum *Actorum T. III Sect. II p. 49-55* ex inſtituto recenſuimus; noſtrum igitur tantum

Uu 2 erit,

Digitized by Google

erit, paucis exponere, quid in hac ipſa Veronenſi editione Benedictinorum editioni acceſſerit, & qua in re hæc illam antecedat. Quod dum faciemus, & Codd. MSti, quibus Cl. Editores uſi ſunt, erunt deſcribendi, &, quomodo ex his ipſe *Hilarii* textus emendatus ſit, quibusdam in medium prolatis exemplis declarandum. Duo Veronæ in Capitularibus ſcriniis *S. Hilarii* Codices MSti reperiuntur, quos præſtantiſſimos Cl. Editores appellant. Alter Opus de S. Trinitate, alter in Pſalmos Commentationes complectitur. De utroque Codice ſigillatim erit agendum. Prioris Codicis rationem ipſis *Maffeji* verbis indicabimus. *Liber eſt,* inquit, *maximi moduli, ſingularem tum literarum, tum membranæ, magnificentiam oſtentans, figura quadrata, lævi charta, ac plerumque ſubtili atramento, in flavum vergente, ſcriptura bifida, atque a temporis injuria intacta, oris late circumalbicantibus. Eadem manus, nihil prorſus ab hac amplitudine & ſcripturæ majeſtate deflectens, perſtat usque ad extremum. Sub finem tres aut quatuor deſiderantur chartæ, quapropter nec librarii, nec temporis, ſupereſt nota, ſed quinto aut ſexto Seculo exaratum Codicem perſuadent omnia.* Integræ paginæ hujus Codicis exemplum in æs inciſum Vir Cl. exhibet, ut eo facilius antiquitatem ejus lectoribus ſuis perſuadeat. Exempli loco quædam proferamus,

T. II p. 43. ex quibus pateſcat, quid Codex MStus Veronenſis ad finiendam celebrem quandam, quæ inter *Felicem* Urgellitanum & catholicos Seculi VIII doctores fuit, controverſiam facere Cl. Editoribus videatur. Videlicet *Felix*, Urgellitanus Epiſcopus, defendebat, Chriſtum, ſi humanitatem ejus ſpectes, *adoptivum* Dei eſſe filium, & naturalem, ſi divina ejus conſideretur natura. Quam quidem ſententiam ut *Hilarii* communiret autoritate, ad ejus *Lib. II* de Trinitate *Cap. 21* provocavit, atque ex eodem ſequentia citavit verba: *Aliud intelligitur, aliud videtur, aliud oculis, aliud animo conſpicitur. Parit virgo, partus a Deo eſt. Infans vagit: laudantes angeli audiuntur. Panni ſordent, Deus adoratur. Ita poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adopta-*

tur.

tur. Nihil facit hic locus ad *Felicis* ſententiam defendendam. Quis non intelligit, verbum *adoptatur* de humana natura a Patre adoptata intelligendum eſſe. Interim tamen Seculo VIII doctores e re ſua eſſe duxerunt, negare, *Hilarium* dixiſſe: *carnis humilitas adoptatur*. *Alcuinus Lib. VI* contra *Felicem*, *tu*, inquit, *omnium perverſiſſime dicis adoptatur*, *ubi B. Hilarius dicit adoratur. Carnis equidem humilitas a Magis adorata eſt, & myſticis munerum ſpeciebus honorata, non adoptata.* In Codice Veronenſi, de quo verba facimus, legitur: *dum carnis humilitas adoratur*, *nullo*, Cel. *Maffeji* verba ſunt, *abraſionis veſtigio*, *nulla ſuperinductionis ſuſpicione.* In vacuo autem ſpatio *adoptatur* adjectum eſt, R. ſuperiori margine adſcripto. Quod quidem R. dubiæ lectionis locis adſcribi & *require* denotare ſolet. Quæ cum ita ſint, Cl. *Maffejus* colligi ex MSto Codice Veronenſi poſſe exiſtimat, olim *adoratur* lectum fuiſſe, de ea tamen lectione antiquitus quoque ante *Felicem* Urgellitanum dubitatum fuiſſe. Quæ quidem conſequentia rectiſſime ſeſe haberet, modo extra dubitationem omnem eſſet poſitum, Codicem Veronenſem ante motas a *Felice* controverſias fuiſſe exaratum. Sane, cum argumenta, quæ pro antiquitate hujus Codicis in Præfatione protulit *Maffejus*, ita comparata non ſint, ut omne removeant dubium, forſan ex hoc ipſo *Hilarii* loco poſſet probabilius concludi, ante Seculum octavum Veronenſem Codicem ſcriptum non eſſe. Robur huic conjecturæ ex poſitionibus, ab ipſo *Maffejo* conceſſis, accedit. Primo largitur, *Hilarium* procul dubio *adoptatur* ſcripſiſſe. *Contextum*, inquit, *percurrentibus ſtatim patebit*, *vocem adoratur oratoriæ elegantiæ, quam Autor ibi ſectatur, minime convenire: parit Virgo, partus a Deo eſt; infans vagit, laudantes angeli audiuntur; panni ſordent, Deus adoratur: ita poteſtatis dignitas non admittitur, dum carnis humilitas adoratur. Neque apte immediata orationis membra bis eodem verbo clauduntur, neque mirificum illud, quod ex oppoſitis aucupatur* Hilarius, *oritur ullo modo, ſi dignitatem non amittat, qui adoratur, oritur autem opti-*

 me,

me, ſi dignitatem non amittat, qui carnis humilitatem adoptat. Neque etiam ſecundo Vir doctiſſimus negare audet, lectionem illam, *adoptatur*, poſt controverſias *Felicianas* odio fuiſſe catholicis, quod *Felix* illi ſuperſtruere errorem conatus ſit. Huc accedit, quod *Maffejus* tertio Codicem MStum Veronenſem ob inſignem in ſcribendo adhibitam accurationem laudibus evehat. Quæ cum ita ſint; nonne ſuſpicioni locus, in exemplis Operum *Hilarii*, ſub finem ſeculi octavi & deinceps exaratis, *adoratur*, non *adoptatur*, ſcriptum fuiſſe, in accuratioribus autem Codicibus, ante motas a *Felice* controverſias ſcriptis, *adoptatur* extitiſſe? Ad alterum Codicem MStum Veronenſem progredimur, quem Cl. Editores primum cum *Hilarii* Operibus typis exſcriptis contulerunt. Complectitur ille *Hilarii* in Pſalmos Commentarios. En quomodo ipſe Cel. *Maffejus* hunc Codicem deſcribat: *Libri*, inquit, *forma media & oblonga, membrana, ubi inoffenſa, candida eſt, adeoque ſubtilis ac tenuis, ut quædam folia tactum effugere videantur: atramentum xerampelinum eſt & ſubalbicans: ſcriptura in duas columnas diſcreta - - Ubi Græca incidunt verba, accentibus ac ſpiritibus nullis effinguntur. Quæcunque ſive ex aliis Pſalmis, ſive aliunde, ſumta afferuntur, ſeponuntur, priori verſu rubricato. Rubricata autem verba auri olim ſuperinducti alicubi veſtigia retinent. Scriptionis ſpecies Virgilium Medicæum (parum feliciter ab editis ſpeciminibus repræſentatum) in eo præcipue refert, quod literæ mediocris pariter ſint magnitudinis, & calamo ſubtiliori exaratæ; quod P & Q deſcendant nunquam, neque infra protendantur, & quod in T transverſa linea vix appareat, ut etiam in G & in L inferiores ductus.* Non audet Vir Cl. ex hiſce Codicis MSti notis, quo ſeculo ſcriptus ſit, definire. Non dubitat tamen affirmare, paucos ex Eccleſiaſticis, præſertim MStis Codicibus, reperiri, qui cum hoc antiquitate certent, facieque ipſa ac conſpectu majoris vetuſtatis aucupentur fidem. Variis autem in rebus hic ipſe Codex ab aliis Codicibus Commentariorum *Hilarii* in Pſalmos diverſus eſt,

Primo

mo enim in hoc ipſo Codice *Hilarii* Commentarii in 9, 13 & 191 Pſalmum deprehenduntur, qui huc usque unice in Codice MSto Vaticano reperti ſunt. Quod quidem Cl. *Maffejum* movet, ut in Præfatione defendat, nullum ſupereſſe dubium, quin ipſe *Hilarius* horum Commentariorum autor ſit. Secundo, octo præcipue ſunt in Pſalmos Tractatus, ut in Pſ. 63, 64, 65, 119, 120, 121, 124, 132, Commentarii, qui quam maxime ab editis *Hilarii* Tractatibus diverſi ſunt, multoque iis breviores. Cl. *Maffejus* ſub finem Præfationis hos ipſos octo Tractatus ſigillatim typis exſcribi curavit. Ipſe autem anceps hæret, utrum magis conſentaneum ſit, defendere, ipſum *Hilarium* hoſce Tractatus primum ita elaboraſſe, prout in Codice Veronenſi extant, deinde novis curis auxiſſe & in ampliorem formam redegiſſe, quam, alia typis jam impreſſa *Hilarii* Opera exhibeant; an vero præſtet, ſuſpicari, ab alia manu has epitomas proceſſiſſe, & in proprium uſum a quodam hos Commentarios eſſe excerptos? Tertio, in hoc ipſo, de quo verba facimus, Codice nonnunquam accuratius, quam in typis exſcriptis *Hilarii* Commentariis, *Hilarii* cogitata expreſſa Cl. Editoribus videntur. Neque enim dubitarunt, rejecta huc usque recepta lectione ex hoc Codice interdum aliam ſubſtituere, priore tamen in notis appoſita. Ita v. g.
in Tractatu in *Pſalmum 14 n. 16* jam legitur ſecundum Co- T. I p. 11.
dicem Veronenſem: *Ut enim, quæ Deo offerimus, his quidem ille non eget, ſed per nos debitæ reverentiæ impletur officium &c.* cum antea legeretur: *explentur officio*; in Tra-
ctatu in *Pſ. 9 n. 4* antea legebatur: *Hic igitur eſt finis oc-* 62.
cultis (occultus) mortuorum reſurrectio, ſanctorum glorificatio, malitiæ damnantis abolitio &c. Quam quidem lectionem ex Codice Veronenſi emendarunt, & loco *damnantis* jam legitur *dominantis*. In tractatu in *Pſ. 2 n. 44* verba *1*
Cor. VI, 2, adducuntur: *An neſcitis, quia ſancti mundum* 51.
judicabunt, & in vobis judicabitur mundus? Qua quidem occaſione Cl. Editores annotant, in Codice Veronenſi legi: *judicatur hic mundus*, quæ lectio Græcum textum accuratius exprimat. Plura exempla non commemoramus, cum

ex

ex allatis jam perspicuum sit, qua in re hæc ipsa, quam recensuimus, *Hilarii* Operum Veronensis editio ab editione, quæ Monachorum Benedictinorum auspicio prodiit, differat atque dissentiat.

GEORGII D'ARNAUD LECTIONUM GRÆCArum Libri duo, in quibus Græcorum scripta passim illustrantur & castigantur, inprimis HESYCHII, ARATI, THEONIS & APOLLONII RHODII.

Hagæ Com. apud Petrum de Hondt, 1730, 8.
Alph. 1 pl. 14, ch. maj. dimid.

Laudatum fuit Viri doctissimi Specimen Animadversionum Criticarum in his *Actis Mense Aprili A. 1729 p. 154 seq.* ita quidem, ut etiam annotaretur quædam, in quibus humani aliquid passus videretur. Illis pariter atque aliorum monitis modestissime ac sapienter ille usus, in Præfatione hujus Opusculi sua ipse vinet, hic illic cædit, & ingenuo viro dignum candorem lectoribus probat. Nos in hoc etiam recensendo libertate ea utamur, quam neque ipsi, neque cuiquam bono, ingratam putamus, & sumamus speciminis causa, cum alia ratio in tali libro locum vix habeat, principium eorum, quæ ad *Oppiani Cynegetica* Vir Cl. annotavit. Ad
Pag. 177. *Lib. I v. 6* veretur, ut ἀεριστοπόσεια vocis formam Grammatici condonent *Oppiano*: potius enim flectendum fuisse ἀεριστοποσίεια, ut ab εὐπατὴρ εὐπατέρεια. Sed nescimus, an talis canon fuerit vel verbis ipsis propositus, vel usu comprobatus, qui jubeat semper in locum terminationis genitivi substitui terminationem εια, quoties ea opus esset. Potius ὄρος format ex se ὄρειος, βασιλεὺς βασίλειος, ubi simpliciter adjectivus casus succedit in finem Substantivi. Sed istuc leviculum. Ad *v. 9*, qui parenthesi inclusus ita habet,
178. Ἐυμενέες Τιτὰν Φαέθων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων, non admodum opus erat observare, Φαέθων esse adjectivum a verbo Φαέθω.

θω, ſed aut oſtendendum, *Titan lucens* & *Phœbus Apollo* quomodo hic differant, quod appoſitum nomen plurale poſcit, aut probanda lectio, quam ex vetuſto Codice in margine laudat *Rittershuſius*, εὐμενέοι, qua admiſſa, illa quæſtione non amplius opus eſt. *V.* 37 pro ςιβίης εὐκερδέα ἔργα conjicit ςιβίης δυσδερκέος, ſed bene eſt, quod animi tantum cauſa hoc a ſe factum dicit. Neque enim ulla hic erroris ſuſpicio. *V.* 39 non placet illi ἀδάκρυτος Κυθήρη, quæ tamen nihil videtur habere incommodi; quidni enim ἀδάκρυτον vocet Poeta, h. e. *lachrymarum expertem* beſtiarum venerem, quæ moleſtiis caret illis, quibus comitata hominum ſolet eſſe voluptas, aut eodem intellectu, quo ſolet φιλομμειδῆ venerem appellare *Homerus*. Noſter ἀδιάκριτον vult, & intelligi *inconcinnam* & *inconditam*; ſed, ſi omnino placet illa mutatio, quidni potius vertamus *promiſcuam*, *vagam* &c. Minime omnium arridet ultima Viri doctiſſimi conjectura, ubi ἄκρητον ſubſtitui poſſe putat, h.e. *immoderatam*. Scilicet non recordatus eſt reſponſi Juliæ apud *Macrobium*, *quia beſtiæ ſunt*. Quæ ad *v.* 65 de voce θώμιγξ diſputat, non videntur vulgaria. Interpretatur nimirum *rete cannabinum* proprie *limbum retis*. Laudat præter ipſum *Oppiani* locum, *Anthol.* 1, 60, *p.* 124, & pro *arcus corda* adhibitum oſtendit ab *Æſchylo Eumen. v.* 179. Ad *v.* 72 pluſcula exempla conduxit, ubi dualis cum plurali numero in eadem conſtructione jungitur. Ad *v.* 132 in deſcriptione hiemis ait *Oppianus*, Ἄγχι πυρὸς κλινθεὶς ὡπλίσσατο δόρπον ἀμοργός. *Rittershuſius* ἀμοργὸν interpretatus erat in verſione quidem *lignarium*, neſcimus, qua cauſa; in notis autem, *qui oleum exprimat*. Noſter ἀμορβὸς reponit, h. e. *paſtor*, ingenioſe ſane & mutatione minima. Verum, cum hiems hic deſcribatur, paſtores autem magis miti tempeſtate gaudeant, contra conſtet ex *Columella* 12, 50, & aliunde, Decembri & Januario exprimendum eſſe oleum, retineamus potius ſcripturam conſtantem. Ἀμοργὸν enim eſſe, qui oleum exprimat, dubitari non poteſt vel ex metaphorica & proverbiali formula, ubi *Euſtathio* teſte *p.* 838, 50, & 1608, 57, *edit. Rom.* ἀμοργοὶ

Pag. 181. 182. 184. 185. 188.

Xx ſunt

ſunt depeculatores Reipublicæ, pecuniarum publicarum fures, iidem, qui *ἀμολγοὶ, οἱ ἀμέλγοντες, τὰ κοινὰ ῥήτορες καὶ διαφορεῦντες τὰ δημόσια - - οἷον ὁ ἀμέργων ἐλαίας. - - οἱ ἐκμυζῶντες οἰκνεὶ τὰ ἀλλότρια.* De *ἀμόργη amurca* ne quid
Pag. 190. dicamus. Ad *v. 146* Μηκάδας, & *359 μηκηθμὲς* recte reſtituit *Oppiano*, ubi in prima ſyllaba legitur adhuc υ, quod potius boum eſt, cum η caprino generi attributum ſit. Ceterum neque *μυκὰς* pro bucula, neque *μηκηθμὸς* pro ca-
191. præ balatu adhuc eſt in Lexicis. *V. 150* Βρόχων πολύστονα δεσμὰ acute in *πολύστομα* mutari vult *Ulitius ad Gratium v. 28.* Sed oſtendit Noſter, non fuiſſe reprehendendum ab eo *Rittershuſium*, qui, cum *πολύστονα* inveniſſet in libris, illud verterit ad verbum *ſuſpiriosa vincula.* Πολύστονος enim ſagittæ epitheton Ἰλ. *ο, 451*, & *Apollon. Rhod. 3, 278, it. Heſych.*
195. *πολύστονα, πολλῶν στεναγμῶν αἴτια.* *V. 166* legitur:

Ἵππων δ' αἰόλα φῦλα. τόσ' ἔθνεα μυρία φωτῶν,
Ὅσσα βροτοῖσι γένεθλα δεδασμένα σῖτον ἔδουσι.

Frigidam putat & pene ineptam *ταυτολογίαν* Noſter, quam ſublatum it, mutato *Φωτῶν* in *πώλων.* Sed an non nova exoritur *ταυτολογία*, niſi quod ab hominum genere ea transfertur in equos. *Verſum 176* cum ſequenti recte ita conſtituit:

Βαιὸν ὑπὲρ δειρῆφι, μετήορον, ὑψικάρηνον,
Ἀείροι μέγας αὐτὸς ἐὼν περιηγέα γυῖα,

ut conveniat verſus poſterior cum illo *Gratii v. 503: Nempe ingens, nempe ardua fundit in auras Crura. Rittershuſius* legebat ὕψι κάρηνον Ἀείροι, & vertebat, *ſublime caput*
196. *tollat.* Ad *V. 186* negat ſe cauſam animadvertere Vir Cl. cur *ῥάχιν ἀμφίδυμον geminam ſpinam* equi vocaverit *Oppianus.* Sed *διπλῆν ῥάχιν* requirit in equo etiam *Apſyrtus Geop. 16, 1*, & Hippiatrici, quos ibi laudat *Needhamus.* Ita *duplicem ſpinam* commendat *Varro R. R. 2, 7*, & quicunque equum deſcripſere, quos cum hoc ipſo *Oppiani* loco magno
204. numero producit *Cerda ad Georg. 3, 87.* *V. 484* ita Poeta de venatore inſtituente canem veſtigatorem:

Πρῶ-

Πρῶτα μὲν ἰυθεῖαν, μετέπειτα δὲ δοχμὸν ἐλάυνων
Λαιῇ, δεξιτερῇ, σκολιὴν ὁδὸν ἀμφὶς ἐλίσσων.

Veretur Noster, ne suum fateri refugiat *Oppianus*, illud δοχμὸν ἐλάυνων λαιῇ, quod vix Græcum tinniat, substituitque ipse ὄχμον vel ὄγμον ἐλάυνειν. Sed nos arcendam a Poeta hanc emendationem putamus. Δοχμὸν, adverbialiter positum, ut δοχμοὶ apud *Homerum*, oppositum est illi ἰυθεῖαν; λαιῇ δεξιτερῇ est ἐπεξήγησις; nihil planius, aut Poeta dignius. Addimus aliquid ad *II*, 7, ubi de Hippocentauris Poeta: Pag. 210.

- - - - - ἄγρια φῦλα
Θηρομιγῆ, μερόπων μὲν ἐπ' ἰξύας, ἰξυόφιν δὲ
Ἵππων ἡμιβρότων.

Pro ultima voce, cum parum apte ad descriptionem conveniat, (tota enim posterior pars equina fuit) mavult legere ἡμιτόμων. Sed, ut taceamus, Poetæ concedendum fuisse, si equinam partem Centauri vocare libeat ἵππον ἡμίβροτον, commode illud ἡμιβρότων, ante quod incidi ita debet, refertur ad φῦλα, ut post descriptionem specialem, nomine hoc totam monstrorum naturam complectatur.

ANTIQUITATES GERMANORUM, POTISSIMUM Septentrionalium, selectæ, quibus multa ad rem sacram & domesticam spectantia illustrantur atque explicantur; Autore JO. CHRISTOPHORO CLEFFELIO.

Francofurti & Lipsiæ, apud Viduam B. Pauli, Bibliopolæ Hafniensis, 1733, 8.
Alph. 1 pl. 8.

Eo majorem excellentioremque laudem decernere fas est Cl. *Cleffelio*, qui, applaudentibus congratulantibusque bonis omnibus, nuper ad gubernacula Scholæ Tœnningensis accessit, quo magis mutos tacitosque in tam densis veteris memoriæ tenebris conspicimus interpretes. Ut parum æque & humana illorum censura sit, qui ex suo ingenio alios

metientes, nimis temere cenſent, eos, qui antiquitates gentis noſtræ, diuturnis tenebris involutas, primi illuſtrarunt erexeruntque, non quodam in veritatem aut majores noſtros amore incenſos, ſed pertæſos fuiſſe peregrinarum rerum vulgarium nimis & proletariarum, novamque quæſiiſſe laudis gloriæque materiam. Non notari poterit hac acerba & immiti cenſura *Cleſſelius*, cujus ſingularem erga antiquorum ſcita inſtitutaque venerationem, non dicam, ſingula Capita, ſed ſingulæ loquuntur paginæ. Nondum enim feriari licet iis, qui ultra vulgus ſapiunt, in inveſtigandis nationis ſapientiſſimæ, præſertim Germanorum Septentrionalium, moribus, cum *Saxo*, *Snorro*, *Meurſius*, *Wormius*, *Cluverus*, *Loccenius*, *Bochartus*, *Schedius*, *Keislerus*, ceteri, Autori non ſpicilegium reliquerint, ſed largam copioſamque meſſem. Et profecto nemo quisquam par erat tam arduo difficilique muneri digne exequendo, præter *Cleſſelium*, cui vetuſtiſſimas, abditiſſimas, & jam pugnantes cum tineis blattisque majorum ſchedas, Cl. *Grammii* beneficio, pervolvendi perſcrutandique rara contigit felicitas. Quod igitur tam magnifico optimorum ſubſidiorum apparatu orſus eſt Opus, illud non minori dexteritate ad optatum fortunatumque perduxit exitum. Etenim, præter nativam ſermonis elegantiam, regnat in hoc Opere ſanctum veritatis ſtudium, accuratum de priſcis & recentioribus ſcriptoribus judicium, mirifica in relinquendis aliorum opinionibus modeſtia, & prudentiſſima rerum præſtantiſſimarum ſelectio. In undecim Capita partitus eſt Opus Cl. Autor.

Cap. I § 1. Caput I matrimonia Germanorum pertractat. Dilaudat ex vero incorruptam illam connubiorum fidem, *ut nullius*, verba Autoris ſunt, *populi conjugium ſit, quod cum matrimonio Germanorum aut caſtitatis, aut amoris mutui exemplis comparari queat.* Eſt illud *Julii Cæſaris* virus peſtilentiſſimum, quod evomit in Germanos, non una uxore contentos eſſe eos, ſed promiſcua mulierum uti conſuetudine. Palam profitebimur, quod negari nequit, non plane exulem fuiſſe in Germania polygamiam. Sed, ſi qui plures uxores in torum adſciſcebant, ii primæ nobilitatis

viri

viri erant, quos vicinorum populorum mores hac infauſta contagione infecerant. Cave vero, tribuas id omnibus. Principes ipſi deteſtabantur plurium uxorem conſuetudinem, & Gramus, Rex Daniæ, priorem uxorem dimiſit, cum Signen ſibi matrimonio jungeret, unicamque uxorem habere, quam polygamus eſſe, maluit. Magna circumſpectione §. 2. accurataque conſideratione inierunt connubia Germani, neque uxorem duxerunt, quæ aut nobilioris generis, aut vilioris conditionis eſſet, ne circuli ordinum turbarentur temere. Eodem prudenti mentis ſagaciſſimæ conſilio utebantur pu- 3. ellæ in procis eligendis, quos non facies pigmentis illita, ſed dextræ robur, detracta hoſtium ſpolia, manus cruore repletæ, & fœdæ in pectore medio cicatrices, commendabant. Lau- 4. dandi hic ſunt noſtri Germani, qui non pecorum ritu in promiſcua connubia ruerunt, ſed intra certas fixasque regiones, gradus JCti appellant, continuerunt matrimoniorum licentiam, *ut vix mihi perſuadeam*, inquit Autor, *ex lumine naturæ legem de inceſtu exortam, ſed potius ex ſanctione ipſius Dei conſervatam credam.* Nuptias cum filia privigna, *ſocietatem impiam, Diis immortalibus inviſam, humanoque generi deteſtabilem & probroſam*, ex *Olroſæ* teſtimonio, vocarunt. Et quis crederet, tam tenacem bonorum morum gentem infames illas cum privigno filio, aut fratris cum ſorore, toleraſſe nuptias, quibus perpetuum exilium indixerant. Ceteras affinitatis conſanguinitatisque regiones tranſilire, avunculi aut defuncti fratris uxorem in tori aſſumere ſocietatem, res erat extra legum & infamiæ pœnam conſtituta. Validi validis miſcebantur, & feræ apud Germanos nuptiæ. 5. Interim tantum abeſt, ut laſcivam luxurioſamque vitæ inierint rationem, ut puellæ pudicitiam integram illibatamque ad inferos referre, in præcipuo honore duxerint. Ea inprimis virginum Norwegicarum laus eſt, ut pudicitiam cari ſanctique pignoris inſtar habeant, eandem armis defendant, & mortem contumeliæ præferant, fabulis fidem habentes, quæ mulieres, quæ ultra virorum ſepulturam ſpiritum prorogant, a cæleſtibus *Valhallæ* gaudiis arcent, & ad *Helam*, ad inferos

genios amandant, virginibus vero, quæ caſtam & ab omni
maritorum contagione puram vitam tranſegerunt, non ſolum
hanc æternam cum *Aſiniis*, ſive Deabus, vivendi voluptatem,
verum etiam majorem felicitatis gradum præ aliis fœminis aſ-
ſignant. Variis artibus technisque juvenes virginum ani-
Cap. I mos ſibi conciliabant. Vulgares & tantum non frequentes
§. 6. artes erant, nummis ſibi parare uxorem. Falluntur tamen &
næniis delectantur, qui ad hunc ritum *Taciti* verba torquent:
Dotem non uxor marito, ſed uxori maritus, affert. Nondum
enim *Taciti* ævo conjugia venalia, quæ ad pretium nummari-
7. um *Frotho III*, Danorum Rex, adſtrinxit. Multo celebrior, &
ad ſponſam amabilem inveniendam magis proficuus modus,
fortitudinis heroicæ edito ſpecimine, nominis conſequi decus.
8, 9. Nec incogniti & prorſus inauditi modi, raptu ſuccisque in
10. Venerem mixtis tori ſibi quærere ſociam. Ad nuptias rite
contrahendas requirendus erat parentum conſenſus, quem, ni-
ſi in Principum connubiis, per interpretem aut internuntium
11. expetere, nefas erat. Poſt virginis expiſcanda voluntas. A-
verſabantur Germani coacta matrimonia, quæ raro aut for-
taſſis nunquam auſpicatum ſalutaremque ſortiuntur eventum.
Uti vero delicatulæ difficilesque erant in reddendo conſenſu
connubiali virgines, ita amatores ad deſperationem redacti
ultimam, in philtris & literis amatoriis ſolum unicumque
collocabant præſidium. Nimirum ſomnia ſunt & gerræ Si-
culæ, quibus imponunt nobis illi, qui, literarum ſecreta Ger-
manos ignoraſſe, confidenti dictatoriaque voce decernunt.
Tam inſignem enim literarum notitiam ſibi comparaverant,
quam a tali populo vix exſpectare poteras; ut nugas agant,
qui, eam in amore adhibitam fuiſſe, perverſe negant. Lite-
ræ amatoriæ bacillis ſive aſſerculis inſculptæ erant lignove
alii, quod celebre chartarum genus erat. Præſertim Deo-
rum ope auxilioque utebantur ad impetrandum virginum
conſenſum, invocata Dea ex *Aſarum* gente *Læſn* dicta, quæ
ab *Odino* & *Frygga* facultatem accepiſſe fertur utriusque ſe-
xus animos diverſiſſimos uniendi, & in amoris perducendi
12. ſocietatem. Si ex voto evenerat res, ſequebantur dona ſpon-
ſali-

Digitized by Google

salitia; ipsaque sponsalia annulo pronubo obsignata. His peractis, in tutelam custodiamque paranymphorum transibat novella sponsa, quam illi nuptiali die solenni domum deductione in sponsi reddebant thalamum. Sacrificia tunc immolabant tum *Freæ* sive *Freiæ*, quæ amori nuptiisque præerat, tum aliis Numinibus, & præsertim Deæ, quæ *Siæfna* dicitur, quæ ad amorem inter virum & uxorem conciliandum conservandumque invocabatur. Fabulas redolent *Hachenbergianæ* argutiæ, quasi abrasum fuisset nuptiali die sponsi sponsæque caput. Pugnant hæc cum genio gentis, quæ præcipuum & singulare decus in crinium cultura posuit, quos passos alebat. Ponebantur eo die crines, sed non penitus, sed circumtondebantur & præcidebantur ex more gentis, ut hoc ritu indicarent, in laborum communionem & omnis fortunæ societatem venire novellos conjuges. Neque deerat convivium nuptiale, idque laute & opipare apparatum, quo, tanquam arctissimo vinculo, se devinciri credebant. Hinc tot luculenta tenerrimi integerrimique amoris documenta, cujus veram causam quæsiveris in innata genti probitate, cum egregia educatione conjuncta, & strenuo ardore ac severitate in Philosophia morum excolenda, qua instituti, pro immani facinore habebant perfidiam in thalamo. Præter insitam illam morum probitatem & supplicii gravitas eos avocabat a sacrilega tori violatione, & in ordinem redigebat nefarium & scelestum molientes facinus. Ut itaque pauci in tam numerosa gente adulterio aut vaga libidine sese polluerent. Soli heroes & athletæ in illicitam venerem ferebantur, eamque consuetudinem introducebant, ut cuilibet illorum pellicem habere liceret. Nulla in Germania divortia, nisi adulterium, incestus, perfidia, generis discrimen, & tentata parentum cædes, occasionem præberent dirimendo connubio. Semel tantum nubebant Germanæ mulieres, quæ, extincto marito, sibi vim inferebant, ut eo citius *Valhallæ* perfruerentur gaudio. Quæ enim ex animi inconstantia viris supervivebant, eos in *Nifflheimum* ad *Helam* relegatas, & *Valhallæ* lætitia exclusas, confingebant. Hinc *Freiæ* ad

Cap. I
§. 13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.

ad animas illas recipiendas villam *Folckwangur* (populorum vastum receptaculum,) & in ea palatium *Sessrummer* (laxam
Cap. I
§. 20. lessionem) assignabant. Agrum colere, rem pecuariam tractare, & alia domus officia exequi, mulierum erat. Verum multæ, quæ virilem in muliebri cultu animum alebant, venationibus præliisque comitabantur maritos, quam miram & inusitatam fortitudinem ab *Amazonibus* ad nostram gentem traductam fuisse, probabile est. Digni censura Græci sunt, qui meras fabulas & anilia commenta de *Amazonibus* recitarunt. Ingeniosa est Autoris de voce hac conjectura, qua dictas esse ab *Ambod*, quod instrumenta atque utensilia omnis generis, sive sint rustica, sive bellica, indicat, unde factum *Ambods komm*, Græcumque *Amazonum* verbum, i. e. mulier arma tractans; quam conjecturam confirmat convenientia cum nomine Danico *Skioldmœr*, i.e. matrona scutum tractans. Non sunt miscendæ cum his fœminis bellatricibus mulieres *Skaldmœr*, dictæ a voce *Skald*, unde *Scaldri*, quæ vox Poesin & Poetam denotat, quæ literis & artibus poeticis sese dederunt, & argutis responsis scite celeriterque reddendis ipsos viros in sui converterunt admirationem, certo documento, fuisse in gynæceo veterum Germanorum mulieres argutas, facundas, multiplicique doctrina conspicuas, quæ palmam dubiam reddant doctis omnium nationum seculorumque
Cap. II fœminis. Nuptias excipit Caput II, quod puerperium Ger-
§. 1. manarum mulierum nobis ante oculos ponit. Sterilem esse per totam vitam, & nunquam uterum gestare, invisum Germanis. Ut igitur depellerent sterilitatem fœcunditatemque provocarent, Deorum immortalium opem implorabant, & *viscum*, Germanis *Gut hyl*, secum portabant, cui insignem vim potestatemque juvandi fœminarum conceptum adscribebant. In ipso partu Disas Genios, adhibitis simul *Runis*, quas
2. *Biargrunar*, sive auxiliatrices, appellabant, invocarunt, &, sar-
3. cina uteri deposita, iisdem sacrificia immolarunt. Neque enim lamentabilem vocem edunt, nec lachrymas effundunt, sed fortes se præbent in perferendis partus doloribus, quibus exantla-
4. tis, confestim ad officia sua redeunt. Infantes sanguinolentos

ex-

Digitized by Google

exponere, iisdemque sese abdicare, etsi jure vitæ & necis pol-
lerent patres familias, horrendum & execrabile duxerunt fa- §. 5.
cinus. Vivo flumine ablutis infantibus nomen imponunt 6, 7, 8.
parentes, avi, consanguinei, affines, festo solennique ritu.
Priusquam vero hoc defungerentur officio, lustrationis ali- 9.
qua utebantur specie, & infantes aqua superfundebant, non
ut criminum ablutionem, sed corporum indurationem, & con-
tra vulnera in bellis securitatem tali lavacro consequerentur.
Peragebant hanc lustrationem nobilissimi quique. Sed hoc in
casu summæ necessitatis. Alias, jus illud patri, aut avo, aut sal-
tem patri nutritio, *fostre fader* dicto, competebat, qui infan-
tem lustraret, nomen imponeret, & pro hac nominis impo-
sitione dona infanti offerret. Diem, qui plerumque alter a 10.
partu erat, pro lubitu huic lustrationi constituebant, quem sa-
crificiis epulisque celebrabant. Caput III liberorum educa- Cap. III
tionem contemplatur. Sua quemque mater uberibus alit, §. 1.
nec ancillis aut nutricibus delegantur, nisi mors vel morbus
conjugis emtitiis fœminis liberorum nutritioni consulere im-
peraret. Educatio ipsa dura & aspera, ita tamen compara- 2, 3.
ta, ut & pietate imbuerentur teneri juvenum animi, & armo-
rum tractationem mature addiscerent. Virgines in nutri- 4.
cum potestate erant, quæ illis artibus, quæ virginem decent,
erudirent illas, & contra libidinosos juvenum insultus custo-
dirent usque ad nuptialem diem. Parentum in bona succe- 5, 6.
dunt liberi, quibus vilis, aut nulla, præter arma & equos, hæ-
reditas est. Et hæc iis raro contigit. Tanto enim amore
prosequebantur àrma, ut, ne ad indignos pervenirent, in terra
illa absconderent, aut tumulo inferri præciperent. Pecuniam
similiter abscondebant, eadem superstitione, qua Indi, adhuc
hodie docentes, pecuniam a viris defossam animæ in futura
vita prodesse. Si supererat aliquid nummorum, vel cum mor-
tuo sepulchro addebatur, aut comissationibus, compotationibus,
ludisque equestribus, in honorem defuncti institutis, consume-
batur. Melius agebatur cum liberis, quando prædia, quæ
non tam facile dissipari poterant, reliquerat defunctus. Ubi 7.
hæreditas adeunda erat magnifico opiparoque convivio, quo

Digitized by Google

hæres ſolenni voto ſeſe obſtringebat ad præclarum aliquod facinus edendum. Cerevilia, cujus ingentem copiam in eo ingurgitare conſueverant, hinc nomen *Arffuæll*, ſive cerevilia feralis, retulit. Quantam demum cunque hæreditatem adipiſcebantur liberi, non ſolum amicitias, ſed & inimicitias, immo cædem parentis ulciſcendi animum, ſuſcipere tenebantur. Sancte obſervabatur hæc lex, maxime quando in bello emiſerant animam, aut duello perierant parentes, & non ſolum liberos, verum etiam mulieres, obſtringebant. Accedimus ad Caput IV, quod domicilia veterum deſcribit. Sero

Cap. IV §. 1-3. architecturam coluerunt, nec ante *Caroli M.* ætatem urbes exſtruxerunt, ſed in pagis vicisque, prout illi piſcationi, venationi, agriculturæ, commodi erant, ædes diſperſas collocarunt. *Henricus Auceps* primus fuit, qui urbes condidit, & contra Hungarorum incurſus probe munivit. Ut itaque fruſtra laborent, qui ultra *Caroli M.* tempora urbium natales proferant. Veteres enim, quoties urbium mentionem faciunt, easdem, quas *Caſar* Britannis tribuit, *ſylvam* nempe *impe-*

4, 5. *ditam vallo aut foſſa*, intelligunt. Cauſam ſi requiſiveris, cur in ſylvis plerumque transegerint ætatem majores, nemorum ac fluminum libertatisque amorem, & continuum agri-

6. culturæ ſtudium, fuiſſe ſcias. Ædificandi ratio longe ſimpliciſſima fuit. Sed cave, exiſtimes, pecudes & homines uno eodemque conclavi permixtos jacuiſſe. Falſa hæc eſt & abſurda opinio, & Danorum Holſatorumque ruſticorum hodiernorum exemplo refutatur, apud quos pecora & homines ſub uno tecto quidem vivunt, non tamen pecoribus permixti; ſed commoditati hominum quoque proſpectum eſt, ut aliud

7, 8. conclave homines, aliud pecora, obtineant. Conſequitur inde, & pueris & virginibus ſingulare apud veteres fuiſſe con-

9. clave. Ædes pro genio ſeculi belle exornabant. Parietibus enim, qui cratibus e vimine tecti erant, inducebant argillam varii coloris, in quas res ſuas & majorum fortiter & laudabiliter geſtas depingendas curabant. Immo poſteriori ævo aulæis, ſive tapetibus, quibus pariter hiſtoriolæ breves intextæ erant, parietes textos fuiſſe, antiqua monumenta loquuntur.

Somno

Somno fessi quieti se tradunt, quam plerumque humo, nonnunquam in lectis, capiunt. Illi ex ligno facti, quos non pulvinaribus, quæ raro adhibebant, sed herbis, gramine, & foliis arborum, implebant, quibus superimponebant pelles ferarum, luporum atque ursorum, in venatu captorum, locumque haud procul a foco eligebant. Hinc Germanica locutio, qua hominem pigrum & somno deditum *einen Bærenhæuter* vocamus, a pellibus Germanorum, in quibus dormiebant, apte atque facete derivatur. In expeditionibus bellicis capiti scutum supponebant. Expergefacti sese lavabant, quam lotionem & cubitum ituri repetebant, tum ut sordes eo die contractas abstergerent, tum ut expiationis quodam genere ante somnum forsan uterentur. Fenestræ ex intestinis piscium majorum & phocarum erant. Quid mirum, ejusmodi ædiculas, quæ cum utensilibus ex ea materia, quæ facile flammam concipit, constabant, sæpe igne, vel eorum negligentia, vel aliorum malitia, ulciscendique cupiditate, sepultas concrematasque jacuisse. Quod si contigerat, aut intolerabili frigore æstuve excruciabantur, in speluncas secedebant. Caput V, VI, VII, VIII, vestimentis & ornamentis veterum dicatum est. Capite IX singularem virorum & mulierum in capillis apte disponendis curam recenset Autor. Ad rem œconomicam delabitur Caput X, ubi inertiæ, cui pacis tempore se dedisse creduntur Germani, accusatio ab iis depellitur. Digni sunt Starcatheri versus apud Saxonem, quæ hic apponantur: §. 10. 11. 12. 13. Cap. V-VIII IX. X. §. 1.

Rara quies, somnique breves, labor otia longe
Propulit, & parvo fluxerunt tempora sumtu.

Inanem præterea reddunt hanc accusationem artes illæ, quibus victum sibi pararunt Germani. Præter agriculturam enim mercaturam fecerunt, & quæstus lucellique comparandi causa primum ad vicinas, deinde longe dissitas & disjunctas gentes excurrerunt, non levi vitæ periculo, cum incognita pyxis nautica, piratarum insidiæ, & bonorum naufragorum direptio, in præsens vitæ eos sæpe adducebant discrimen. Elegantia sunt & utilia, quæ de nummorum introductione in septentrionales Germanorum regiones disserit Autor. Sed & piscandi natandique arte, navigatione, venatio- 2, 3. 4 - 6. 7 - 13.

Digitized by Google

nationeque, amplas copiosasque sibi pararunt divitias. Caput X crucis usum apud Germanos demonstrat. Addidit Cl. Autor in fine præcognita Theologiæ veterum Germano-
§. 1, 2. rum. Furiæ sunt, quibus Germanos impetunt illi, qui, supremum aliquod Numen, cujus nutu atque imperio cuncta regantur, negasse Germanos, debitumque cultum eidem subtra-
3. xisse perverse scelerateque statuunt; quos tot luci, tot aræ, tot alia gentilitiæ superstitionis documenta, abunde refellunt. Eam infamiæ notam ipsis inussit præcipue *Julius Cæ-*
4. *sar*, illos ex more Romanorum in Atheorum censum referens, qui non iisdem, quos ipsi colebant, Diis reverentiam
5, 7. præstabant. Accedebat linguæ rerumque Germanicarum ignorantia, insolentia & arrogantia quorundam heroum, qui vel Deos suos omni honore indignos judicabant, seque iis æquiparabant, vel Deos omnes ludibrio habebant, & præter dextræ suæ robur nullum Numen agnoscebant. Et non refragabimur magnopere, si *Cæsarem* hæc callide versuteque protulisse dicas, ut eo magis militum animos accenderet ad prælia cum Germanis, nullius Dei cultui addictis, Diis omni-
8 - 10. bus invisis, & a Diis tutelaribus destitutis, subeunda. Illorum opinio proxime ad veritatem accedit, qui perhibent, plures Deos admisisse Germanos, unum tamen eorum supremum credidisse, reliquos vel summo Deo, ut liberos parenti, sub-
11 - 13. esse sibi persuadentes, vel pro malis Dæmonibus, a quibus nihil metuendum esset periculi, habentes. Unicum decerpamus ex plurimis, quæ Autor in hanc rem affert, testimoniis. *Giestus* in Grœnlandiam abiturienti *Refo* prospere quæque optans, ait: *Obtestor atque precor illud idem, quod solem creavit, ut in omnibus te prosperum reddat.* Illum vero omnis
14 - 19. hujus universi effabricatorem *Odinum* appellabant. Tres hujus Dei personæ recensentur *Odinus, Vite* & *Ve*, indubitato documento, suboluisse Germanis aliquid de sacrosancto
20 - 25. Trinitatis mysterio. Lectu digna sunt, quæ *Cleffelius* de scriptoribus, qui Theologiam veterum libris suis illustrarunt, de minoribus Germanorum Numinibus, & consecratione heroum, qui immortalibus & omnem fidem superantibus facinori-

noribus viam ad Divorum societatem vivi sibi muniverant, in medium docte atque diligenter affert, quæ finem faciunt tam eruditæque elegantique Commentationi, quam cum fructu legere poterunt, non solum ii, qui in antiquis Germanorum rebus proficere cupiunt, sed etiam illi, quibus peregrinæ res in deliciis sunt, ex quibus sæpe illustrat Germanorum instituta libri nostri plastes, ne nauseent illa imprudentes & delicatuli majorum nostrorum osores.

HENRICI THEODORI A. A. F. PAGENSTECHER, Jureconsulti, & in regia Duisburgensi Academia Antecessoris, Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars Quarta, continens Librum Quartum Pomponii ad Sabinum, e Pandectarum fragmentis collectum, secundum argumenti ordinem dispositum, & Notis perpetuis illustratum. Accedit de Puteali Libonis Oratio Inauguralis.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1733, 4.
Plag. 9.

Pagenstecherus, qui splendidissimæ gentis suæ ornamenta non solum egregie refert, verum etiam singulari & præstabili doctrina tuetur atque amplificat, novum industriæ suæ documentum edidit, & de *Pomponio* bene mereri, illiusque Fragmenta ad *Sabinum*, tanquam lacera *Virbii* membra, in Pandectis dispersa, colligere, secundum argumenti ordinem disponere, & notis illustrare, pergit. Jam *Librum Quartum* aggreditur, quem *de bonorum possessionibus* egisse, non infeliciter existimat. Dabimus, nostro more, particulas quasdam nobiliores ex isto fructifero libello, quo sagaciores Lectores de ceteris verum & erectum judicium ferre queant. Ineoncinnum videtur *Pagenstechero*, materiam *de successionibus libertorum* immixtam esse tractationi *de bonorum successionibus*, quæ *ex testamento*, & *ab intestato* dantur, quippe quæ ad utrumque bonorum possessionis ge- Pag. 3.

 nus

nus ex æquo pertineret. Pars illa *trium librorum Juris Civilis Massurii Sabini*, in quos cum aliis JCtis Commentarios scripsit *Pomponius*, pars, inquam, illa, quæ bonorum possessionem complectitur, ipsissimi, Nostri judicio, libri sunt, quos ad Edictum Prætoris urbani composuit. Alias enim, quod incongruum est, *Sabinum* bis de eadem mate-
Pag. 6, 7. ria scripsisse, consequeretur. *Sichardum* jure reprehendit Cl. Autor, qui, patrem pro filio quoque *ignorante* præterito vel exhæredato bonorum possessionem petere posse, contendit. Hoc enim nequaquam admittendum est; *οὐδενὶ ἄκοντι ἁρμόζει διακατοχὴ*, scribunt Græci, sive, quemadmodum interpretatur *Fabrottus*, *invito nemini competit bonorum possessio*, nisi talem sibi fortassis fingat ignorantem, qui deinde
18, 19. id, quod actum est, postliminio quasi, *ratum habuit*. Nimis facilis est in accusando *Triboniano Wissenbachius*, qui eum *partem dimidiam* substituisse scribit, quam tamen in *l. 2 & 26 de bonis libertor. Partem debitam*, & alibi *partem certam, constitutam, legitimam*, appellant veteres JCti. Id quod non probabile videtur Autori. Sive enim pars dimidia debeatur, sive tertia, recte utique pars debita vocatur. Aperte mutila
25. est *l. 1 de interd. & relegat.* in qua *Trajanus* Imperator edicit: *Sed aliud clementiæ meæ convenit, qui inter cetera, quibus innocentiam rationum meorum temporum &c.* ubi forsitan Imperatori excidit verbum *ostendi, probavi*, quod librariorum incuria & ignorantia temere deletum fuit; quod dirum fatum in plerisque profanis Scriptoribus animadvertimus. Per *rationes* autem non intelligit *Trajanus* illam temporum rationem, quam *Justinianus* in *§. ult. I de leg.* sectam suorum temporum appellat, sed accepti & expensi rationes, & quidem fisci rationes, quarum paulo ante mentionem fecerat Imperator. Late id, conductis legum Autorumque testimoniis, evincit *Pagenstecherus*, qui huic Opusculo adjungit perelegantem *de Puteali Libonis* Orationem, quam publice recitavit, cum munus Jura in Academia Duisburgen-
35. si docendi solenniter & ex more majorum auspicaretur. Puteal a puteo deducit, nihilque aliud esse arbitratur, quam o-

percu-

perculum putei. *Libonis Puteal* originem traxiſſe videtur
ab illo puteo, in quo temporibus *Tarquinii Priſci*, *Ac-*
cii Navii, Auguris, novacula cum cote defoſſa ſuit,
cui *Puteal* impoſitum. In eo differunt rerum Romana-
rum ſcriptores, quod *Livius* ab Augure, reliqui a Rege diſ-
ciſſam fuiſſe cotem memorent. Dicitur aliquando ſimpli- Pag. 36.
citer *Puteal*, ſed plenius *Puteal Libonis*, ſive *Puteal Scribonii*
Libonis, & *Scribonianum*. Autor hujus *Putealis* incertus eſt. 37.
Plerique hoc *Liboni*, *Legis Scriboniæ* conditori, vindicant.
Quicunque demum is fuerit, ex *Feſto* tamen compertum ha-
bemus, *Scribonio negotium datum fuiſſe a Senatu, ut con-*
quireret ſacella attacta, *eumque illud procuraſſe*, veramque
exſtruendi *Puteal* cauſam fuiſſe, *fulgur conditum*. Fuit au- 39.
tem *Puteal* in foro Romano, & quidem in Comitio, in for- 41.
mam aræ longis ſertis coronisque circumdatæ, & citharis
nonnullis exornatæ, exſtructum. *Apollini* conſecratum fuit, 42.
non ea propter ſolum, quia tanquam primum Muſices inven-
torem, & tanquam ſolem, demiſſo cultu eundem proſeque-
rentur gentes ſuperſtitionis tenebris immerſæ, verum etiam
quia in abſtruſas & abſconditas pectorum humanorum late-
bras penetrare, easdemque ſolus Numine ſuo in lucem pro-
ferre, crederetur. Ad hoc puteal judices, & utraque pars li- 43.
tigans, cum Advocatis ſuis, antequam Comitium ingredieban-
tur, leviter declinabant, ibidemque ſolenniter, & *ex animi ſen-* 44.
tentia, jurabant. Suaviter atque egregie errat *Jacobus Ræ-* 48, 49.
vardus, quando puteal hoc D. Victoriæ conſecratum fuiſſe
exiſtimat, illo inprimis argumento ductus, quia nummi reperi-
antur *Putealis* nomen & effigiem cum facie ipſius *Libonis*
repræſentantes, hac addita inſcriptione: *Concordia*, & in aliis
nummis legantur verba: *Bon. Event.* quod *bonum even-*
tum denotat. Hoc enim, quicquid rei eſt, refert *Pagenſte-*
cherus ad concordiam duorum fratrum *L. Æmilii Pauli*, &
M. Æmilii Lepidi, quorum in nummis memoratis expreſſa
leguntur nomina, qui per adjectam in altera parte *Putealis*
effigiem & *Libonis* nomen ſignificare volunt, ſe ortum du-
cere ex Auguſtea domo, cum *Scribonia*, eorum avia materna,

Au-

Augusto nupserat. Neque enim res est aut nova aut infrequens Romanis, materno genere, si nobile id esset, aut illustre, superbire & magnifice se efferre. Apud hoc *Puteal* non tantum jurisjurandi religione se exsolvebant Romani, sed & manu, tanquam aram, id attingebant. Ex quo ritu deducit Noster morem, utroque Jure comprobatum, & inter Christianos receptum, tangendi S.S. Evangelia. Qui pejerabat, non *tangere*, sed *flagellare*, Puteal, *Persio* Poetæ, & debitor, qui pejerare timens, occursum creditorum fugit, celeresque usurarum Calendas execratur, *Puteal Janumque timere, celeresque Calendas, Ovidio* dicitur.

Pag. 50.

E. A. PAGENSTECHER, UTRIUSQUE *Juris Doctoris, in Academia Herbornensi Professoris Ordinarii & Syndici, Observationum Legum Justinianearum, in foro adhuc hodie obtinentium, Liber singularis, non observata vulgo, inprimis, quid sit Juris, significans, tam in theoria, quam in foro. Editio altera, aucta & emendata.*

Herbornæ, typis & sumtibus B. J. N. Andreæ viduæ, 1733, 4. Alph. 1 pl. 10.

Inter alia observat Cl. Autor, verba, *quid, aliquid*, ut alias, in Juris Corpore cum emphasi scripta esse, idque significare, quod non *multum*, sed quod *exiguum* est. Ita & v. g. in §. 1 *de Jure Person.* verbis finalibus, *nisi quid vi ac jure prohibeatur*, τo *quid* capi pro eo, quod minimum est. Ita esse probat, quod alias non esset, inter *Libertatem* & *Servitutem* discrimen, quia & servus posset omnia facere, nisi ipsi prohibitum esset. Putat itaque, verbum *quid* ibi scriptum esse exacte, & significare id, quod *minimum* est. Ut hæc scilicet differentia sit inter *Servitutem* & *Libertatem*, quod homini servo *omnia*, sive *multa*, homini libero *pauca, quid*, sive aliquid, interdictum sit, h. e. quod inde simul docet, ut de servo hanc regulam habeamus: *in dubio omnia ipsi prohibita esse, nisi quid ipsi permissum esset*,

Digitized by Google

esset, probari possit; contra in homine libero ut hanc habeamus regulam: *In dubio omnia ipsi permissa esse, nisi, quid ipsi prohibitum sit, probari possit.* Porro, ex verbo, *quid*, ita explicato, docet, hanc notandam Juris regulam: *In omnibus, quæ a libertate recedunt, sive quæ libertati obicem ponunt, debere argumentum duci stricte*, pauca, *quid*, *sive aliquid, non multum, sive plura, probibita esse.* Ita e. g. illam Juris publici quæstionem decidit, *quale bellum probibitum sit suscipere, si inter fœderatos convenerat, ne unus sine alterius voluntate bellum suscipiat?* Cum illis sentit, qui dicunt, bellum solum *offensivum*, non etiam *defensivum*, prohibitum esse suscipere sine alterius voluntate. Probat hanc sententiam, quoniam, ne bellum suscipere permissum sit, contra libertatem est, ast, quando debemus stricte argumentari, pauca, non plura, prohibita esse. *Quid* ergo docet recte, *pauca solum*, bellum offensivum, non *plura*, bellum etiam defensivum prohibitum esse. Eodem modo *το aliquid* interpretatur in §. 1 *de exhæred. liber.* atque in aliis textibus.

PROSPERI ALPINI, PH. ET MED. DOCT. IN Gymnasio Patavino Medic. Prof. Ordinarii, de Præsagienda vita & morte ægrotantium Libri septem, cum Præfatione HERMANNI BOERHAAVE; accurante HIERON. DAV. GAUBIO, Med. Doct. & Chym. Lect.

Lugduni Batav. apud Isaacum Severinum, 1733, 4.
Alph. 3 plag. 10.

Notiora sunt *Alpini*, Medici Seculo decimo sexto incluti, merita, quam quæ nostris egeant præconiis, ipseque, quem jam commemoramus, liber iteratis sæpius editionibus dudum eruditorum consecutus est plausum. Nostra ætate Celeb. *Bærhaave*, probe gnarus, quantum accuratæ antiquorum, atque in illis inprimis *Hippocratis*, ad perficiendam artem salutarem conferant observationes, verum huic, in

quo illas justum in ordinem redactas deprehendere licet, pretium statuit libro, suisque enixe in Præfatione, editioni, Lugduni anno hujus Seculi nono evulgatæ, præmissa, commendavit Auditoribus. Cum vero, priori distracta, novam pararet editionem *Severinus*, eximiam in emendando egregio libro, multis hiatibus mendisque defœdato, locavit operam Cl. *Gaubius*. Cum enim privato antea studio, inter assiduam Operum *Hipprocraticorum* lectionem, *Alpini* subinde Tractatum, tanquam indicem, in quem loca, de præsagio in morbis occurrentia, ad suos referret titulos, contulisset, plurimos facili opera detexit errores, soliciteque emendavit. Hoc igitur ut in publicum quoque prodesset studium, suum Bibliopolæ tradidit exemplar, in quo, præter copiosas mendas graviores correctas, hiatusque feliciter suppletos, inprimis loca ex *Hippocrate* citata juxta editionem *Foesianam* accurate allegata sunt, reliqua, quæ ex *Galeno* aliisque adducuntur, omnia conferre non licuit *Gaubio*. Præterea, quo majori facilitate quævis in hoc Opere tradita reperiri possent, contenta in margine sedulo annotata, & Index locupletior adjectus Lectorum desiderio abunde satisfacient. Gratulamur itaque novam hanc nitidiorem atque correctiorem utilissimi Operis editionem Medicinæ cultoribus, utque antiquorum placita, quæ alto nunc fere supercilio spernunt plurimi, cognoscendi, & in suos usus optima quæque convertendi studium, hujus libri, qui totus ex illis conflatus est, præstantia magis in dies accendatur, optamus.

ADRIANI VAN ROYEN CARMEN ELEGIAcum de Amoribus & connubiis plantarum, cum Ordinariam Medicinæ & Botanices Professionem in Batava, quæ est Leidæ, Academia auspicaretur, dictum.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1732, 4 maj. Pl. $5\frac{1}{2}$.

Non

Non ſatis fuit, hominum animaliumque amores ab omnium ætatum Poetis decantatos eſſe. Plantarum quoque amores atque connubia Cl. Autor nova ratione, carmineque eleganti & nitido, concelebrare inſtituit. Quippe novam quorundam doctrinam, de gemino plantarum ſexu, & fœcundatione fœminarum per adſperſam auram ſeminalem maſculam perficienda, eo proponit, variiſque, quibus Poeſis delectatur, decoribus ornat. Atque maribus quidem ex vegetabilium numero ſtamina, fœminis autem ovaria, tubas, placentaſque, tribuit. In nonnullis plantis organa hæc genitalia eſſe utraque, adeoque ſexum geminum, ita, ut una eademque planta & maris & fœminæ partes, hermaphroditi inſtar, ſuſtineat; in aliis autem ſexum eſſe diſtinctum, ita, ut alia planta maris, alia fœminæ, officium expleat. In illis, ubi nimirum genitalia utraque in una eademque planta conſpiciuntur, ex mente Autoris ad fœcundationem ſeminalis quædam aura ſub arctiori acceſſu e ſtaminibus ingreditur tubas, atque ex his per placentam tumefactam in ova, novo rore recluſa, vehitur, hincque turget ovarium, mutatoque nomine uteri nomen & munus ſuſcipit, ut in eo ſemina enaſcantur. Stamina autem deinceps exhauſtis nervis relangueſcunt ac pereunt. Hac lege fit fœcundatio in pœoniis, tulipis, &c. In reliquis autem ſexus diſtincti diſcretique plantis, flos maſculus tenſis per omnia membra nervis tandem diſrumpitur, ſeminaque in auras ejicit, quæ poſtea ventorum beneficio ad fœminæ ſinum feruntur, eamque fertilem efficiunt. Id quod exemplo palmarum illuſtrat. Quæ tamen omnia non ſimplici hac ratione tradit, ſed variis fictionibus, digreſſionibus & amplificationibus, ad leges Poetarum exactis, ornat atque diſtinguit. Nos quidem, ſi eos locos, quibus hoc argumentum præcipue tractat, quanquam diſperſos variiſque digreſſionibus a ſe divulſos, hic tamen, omiſſis reliquis, collectos, repetamus, id Lectoribus haud ingratum fore arbitramur. Ita vero Noſter:

Scilicet ex illo felices tempore tædas,
Et conceſſa tori gaudia ſenſit humus.

Et modo fœmineos, modo flores læta viriles,
Nunc genus e mixto vidit utroque novum.
Stamina sola mares, ovaria sola puellæ
Prægnantes utero pignora cara gerunt.
Hermaphroditus amans geminos in corpore sexus
Nulla foris quærit commoda, nata domi.
Ast ubi luxuries in odorum transit amictum
Mascula, nec thalami spes super ulla novi,
Nascitur infelix, nec vir, nec fœmina, monstrum,
Opprobrium dominæ ludibriumque suæ.
Stamina degenerant veteresque exuta figuras,
In sterili ponunt sorte perenne decus.
Immemor hinc patriæ soboles virtutis abortit,
Et spado fortunam deperit ipse suam.

Nonnullis interjectis, ita fœcundationem explicat:

Ergo, cupidineas ubi sensit flore sagittas
Impatiens minimæ par juvenile moræ,
Si domus una duos sub eodem vivere tecto
(Vix concessa homini gratia tanta) sinit,
Mas prior accedit, dominæ captatque favorem
Nescio queis tacito murmure blanditiis.
Utque pares ætate, pares & amore, protervus
Connubii stabilis fœdere junxit Hymen,
Nec mora, nec requies ulli datur ulla prius, quam
Intrarit cæcas seminis aura tubas.
Unde per anfractus tumefactæ mille placentæ
Acer in ova novo rore reclusa ruit.
Deliciis fœcunda novis ovaria turgent,
Mutatoque uteri nomine nomen habent.
Ova tument adspersa maris vitalibus auris,
Fertque parens utero semina viva suo.
At pater, exhaustis ubi flaccida stamina nervis
Hesterna pendent languidiora rosa,
Conjugis optatis animam deponit in ulnis,
Ludibrium Zephyro, ludibriumque Noto.

Mox

Mox data progenies viduæ numerosa parenti,
Et minuunt curas gaudia prima novas.
Hac ut Pæoniæ, sic picta lege tulipæ
Fœcundant gremio semina nata suo.

. . . . . .

Ast, ubi, cum tota disjungitur arbore sexus,
Qualis in humano ludit amore Venus,
Stamina sola mares, ovaria sola puellæ,
Solicite a sese turba remota, gerunt,
Masculus en tensis flos membra per omnia nervis
Ardores nequiens sustinuisse suos,
Rumpitur, ut curvus, nimium qui tenditur, arcus,
Ut crepat adducta frigida chorda lyra,
Fervida odoratas & semina sparsa per auras
Ejicit, & flammis fulgurat usque novis.
Nec mora, purpureo præceps ruit Eurus ab ortu,
Cum Zephyro nubes conglomeratque leves:
Mox Boreas raptæ non immemor Orithyiæ,
Et tepidus, gelido qui flat ab axe, Notus,
Certatim excipiunt celeres, blandoque remotæ
Conjugis infundunt semina sparsa sinu.
Quæ, simul ac gremio gravidantem concipit auram,
Lætitiæ tremulis dat nova signa comis,
Et probat absenti fœtu crescente marito,
Semina fœcundam rite replesse nurum.
Invida sic quos terra diu divisit, amantes
Aeris & venti conciliantur ope.
Testor adornantes merito victricia palmas
Tempora, justorum symbola sacra virum.
Quæ se non alia naturæ lege propagant,
Quam qua concesso fœmina virque toro.
Nam procus, & plenis virgo formosior annis,
(Exemplum fausti nobile conjugii)
Vere novo, dum fata sinunt, ad mutua nutant
Fœdera demissis lætus uterque comis.
Fit matrona nurus, fit felix conjuge conjux
Protinus, & dulci prole beata parens.

Digitized by Google

Si tamen, ut nihil eſt ex omni parte beatum,
Quod fruitur ſemper proſperiore Deo,
Præcidere viri vitalia ſtamina Parcæ,
Cogitur & viduo vivere nupta toro,
Quod reliquum vitæ, cultus oblita priores,
Triſtis agit domini funere mœſta ſui.

Diplomatiſche und curieuſe Nachleſe der Hiſtorie von Ober-Sachſen, ꝛc.

h. e.

SPICILEGIUM HISTORIÆ SAXONICÆ DIplomatico-curioſum, inſtitutum a CHRISTIANO SCHOETTGENIO & GEORGIO CHRISTOPHORO KREYSIGIO.

Volumina II, ſive Partes VIII.

Dreſdæ & Lipſiæ, apud B. Chriſt. Heckelii filium, 1730 & 1731, 8.

Alph. 4.

Quamvis Hiſtoria Saxoniæ Superioris quamplurimos ſcriptores nacta ſit; tamen nondum omnia ita ſunt exhauſta, ut nihil diligentiæ Autorum hodiernorum relictum ſit. Docet id ſtrictim Præfatio hujus Operis, in qua fata Hiſtoriæ Saxonicæ per ſingula ſecula exponuntur, quibus vero nec ſemper viri idonei, nec diligentia ſufficiens, apparent. Hoc autem ſeculo novas quaſi vires nacta eſt Hiſtoria patriæ, ſic ut omnia longe accuratius examinentur, quam ab antiquioribus factum fuit. Et hoc cenſu habendi ſunt Autores hujus Operis, quod ſingulis trimeſtribus edi cœptum eſt, & adhuc continuatur. Hi enim ex apparatu ſuo hiſtorico egregia quamplurima protulerunt, quædam ipſi quoque elaborarunt, ut ſane non exigua ex hoc ſperanda ſit Hiſtoriæ Saxonicæ acceſſio. Videbimus, quidnam hi *duo Tomi*

mi ex Historia Naturali, Civili, Ecclesiastica, & Literaria, pro-
ponant. I Ex Historia Naturali dederunt *Christiani Per-*
sonæ, Medicinæ Doctoris, & Physici Rochlicensis, Opusculum Vol. I
de Medulla Saxorum, sive *Marga Rochlicensi*, (*vom Rochlitzer* p. 131
Steinmarck,) Vitembergæ A. 1596 impressum, nec non A-
nonymi relationem de filis sericis, juxta Laucham Thuringiæ 541.
A. 1665 observatis. II In Historia Civili plura notatu
digna occurrunt. Historiam antiquissimam præcipue
sibi tractandum sumsit *Schœttgenius*, & primo in *Hermundu-*
ros inquisivit, quorum sedes, secutus autoritatem priscorum, 1.
accuratius exponit. Hos exceperunt *Sorabi*, quos ex Ser-
via & vicinis regionibus huc ad nos venisse ostendit, & no- 177.
mina plurium urbium, villarum & fluviorum nostrorum, ibi-
dem occurrentia, in Mappa quadam adjecta exhibet. Dein-
de res gestas Soraborum a Sec. VII usque ad *Henricum Au-*
cupem, ex scriptoribus primum Gallicis, tum vero Germa-
nicis, exhibet. Porro de Geographia Soraborum solicitus
fuit, pagosque illorum ex Diplomatibus potissimum delineat, II
nil sine sufficienti autoritate proponens. *Saxones*, horum 361.
victores, paucis contemplatur, sedesque illorum rimatur, ut 1.
ostendat, non omnia, quæ de Saxonibus priscis narrantur,
ad Saxoniam superiorem pertinere, sed ad Westphaliam, par-
tem Belgii, & Saxoniæ, quam nunc inferiorem dicimus. In
nostræ vero patriæ Historia exhibet Annales rerum antiquis- 173.
simarum inde a temporibus *Henrici Aucupis*, usque ad *Con-* 361.
radum Magnum, Marchionem. Ubi simul series & succes-
sio Marchionum Misnensium ex documentis legitimis osten-
ditur, & docetur, ante *Conradi* modo dicti tempora non u-
num, sed plures simul Marchiones Misnenses fuisse. Di-
visio legionum temporibus Imperatorum duplex obtinuit,
secundum Burgwardia & Comitatus, quæ utraque, quantum 377.
documenta huc usque docuerunt, exposita est. Ad res se- 574.
quentium Principum Saxonicorum pertinet relatio, ex Chro-
nico *Barth. Zastrovii*, Secretarii Pomeranici, excerpta, de bello I
Smalcaldico, & variis, quorum pars maxima *Joannes Frideri-* 269.
cus, Elector Saxoniæ, & *Philippus*, Hassiæ Landgravius, fuerunt,
curiosa admodum, & maximam partem hactenus ignota. Ad
histo-

I hiſtoriam Juris Saxonici pertinet *Ordo Supremæ Curiæ Pro-*
p.18. *vincialis*, Lipſiæ & Altenburgi ab *Erneſto* & *Alberto* inſtitu-
109, 287. tæ circa A.1490. Ex familiis Nobilium tanguntur *Wettewi-*
cii, & *Schœnbergii*, quorum Genealogiæ ex variis Diploma-
tibus illuſtrantur. Urbium noſtrarum hiſtorias plura illu-
40. ſtrant documenta, hic obvia. *Lipſienſem* Diplomata XXX ex
Chronico Lipſ. *Jo. Jac. Vogelii*, impreſſo quidem, ſed non-
610. dum edito, & fortaſſe nunquam abſolvendo: *Numburgenſem*
Tranſactiones duæ inter Epiſcopum & Civitatem A. 1514 &
287. 1518: *Wilsdorffenſem*, *Lœmicenſem* & *Warenbruccenſem*, Di-
466, 610. plomata varia inedita. Inſeruerunt quoque Autores *M. Pau-*
158. *li Gebhardi* Deſcriptionem urbis *Plaviæ*, & *Chriſt. Lehmanni*,
II Paſtoris Scheibenbergenſis, Deſcriptionem urbis *Schwartzen-*
529. *bergæ*, utramque Carmine Latino: *Andr. Popperodii* Narra-
50, 473. tionem de urbe *Hetſtadio*, cum additionibus. De turbis *Gu-*
414, 716. *benenſibus* A. 1604 prolixa quoque narratio producitur. Hæc
306. de Hiſtoria Civili. III Ex Hiſtoria Eccleſiaſtica ad notitiam
414, 716. Epiſcopatus Miſnenſis facit deſignatio villarum, quæ quon-
306. dam ad judicium *Breſnicenſe* pertinuerunt, nec non Or-
do ſervandus in Capella caſtri *Stolpen*. Ad Capi-
tulum *Budiſſinenſe* pertinet vita *Jo. Leiſentritii*, De-
I cani ibidem. Ex Martyribus noſtratibus adeſt *Conradus*
595. adoleſcens, a Judæis *Weiſſenſeæ* in Thuringia interfectus A.
1303, de cujus morte relatio, primis typographiæ temporibus
II impreſſa, repetitur. De Monaſteriis adeſt *Andr. Hoppenrodii*
633, 419. Oratio de Monaſteriis Mansfeldenſibus, huc uſque nondum
I edita, Deſcriptio Monaſterii Gerbſtadienſis, Diplomata quædam
446. Portenſia, & Notitia Societatis *S. Chriſtophori*, quæ olim in
II Monaſterio Hennebergico Veſſera locum habuit, ex libello,
29. antiquitus impreſſo, ſed rariſſimo, denuo producta. De tem-
650. plo parochiali Weiſſenfelſenſi repetitur Schediaſma *Jo. Dav.*
Schieferdeckeri, quod rariora & notatu digna plura exhibet.
547. Ad notitiam Fanaticorum noſtratium pertinet *Thomæ Mün-*
tzeri Proteſtatio, in cauſa Bohemorum A. 1521 facta, huc uſque
nondum edita, nec non ejusdem Epiſtola ad Stolbergenſes,
de vitando tumultu, & Orlamundenſium ad Alſtedenſes, quo-
modo Chriſtiano more pugnandum ſit, quæ jam typis editæ
fue-

fuerant. IV Superest Historia Literaria, ad quam pertinet Vol. II
Vita *Gregor. Strigenitii*, Theologi non incelebris, *Jo.* p. 591.
Lindneri, Monachi Pirnensis vulgo dicti, qui Onomasticon I
magnum scripsit, ex quo Excerpta, ad Historiam Saxonicam 150.
spectantia, edidit B. *Jo. Burch. Menckenius*, *Jo. Garzonis*, 329.
Bononiensis, qui vitam *Friderici Admorsi* dedit, & *Erasmi Stellæ*,
Medici, Poetæ, & Consulis Cygneensis, quem Cl. *Kreysigius* 500.
tanquam insignem impostorem in Historia patriæ proposuit.
Promittitur etiam Notitia Historiographorum Saxo- 126.
nicorum. V Denique Miscellanea varia hic occurrunt, non 226.
negligenda, ut sunt Additiones ad Monachum Pirnensem, ex Codice auctiore, quam qui Lipsiæ in Bibliotheca Senatoria habetur, Diplomata item quamplurima, tum inedita, tum etiam in libris rarioribus aut majoris molis occurrentia: quales sunt *Rymeri* Acta Anglicana, *Martene* & *Durandi* Collectio veterum Monumentorum, & *Jo. Jac. Vogelii* Chronicon Lipsiense, cujus aliqua pars impressa quidem est, sed statim quoque suppressa, neque spes editionis unquam effulgebit.

COMPENDIUM ANTIQUITATUM ECCLESIAsticarum, ex Scriptoribus Apologeticis eorundemque Commentatoribus compositum. Accedunt CONR. SAM. SCHURTZFLEISCHII Controversiæ & Quæstiones insigniores Antiquitatum Ecclesiasticarum, ex libro ejus MSpto nunc primum editæ, cura & studio JO. GEORGII WALCHII, Theol. Doct. & Prof. Publ.

Lipsiæ, apud B. Jo. Frid. Gleditschii Filium, 1733, 8.
Alph. 2.

Etsi multos profecto & egregios habemus libros, quibus veteris Christianæ Ecclesiæ ritus & consuetudines gravissimi Viri explicarunt; defuit tamen & adhuc desideratum fuit Compendium Antiquitatum Ecclesiasticarum, quod in Academiis literarum, inprimis sacrarum, alumnis usui esse familiari po-

potuisset. Quod cum animadvertisset B. *Buddeus*, inexhausto literarum cultoribus inserviendi studio ductus, Viro cuidam, cujus licet nomen non sit traditum, eruditissimus tamen & harum literarum maxime peritus dicitur, suasor non solum autorque extitit ad concinnandum Antiquitatum Ecclesiasticarum Compendium, sed & ejus Compendii modum ac rationem præscripsit ipse. Quo factum est, ut hoc ipsum Compendium, præcipua capita rituum, qui in antiquiore Christianorum Ecclesia per tria Secula priora fuerunt, complexum, in duos *libros* divideretur. *Primus tribus* absolvitur *Capitibus*, quorum I agit *de locis sacris, eorumque ornatu, item de locis, qui profani sunt habiti*; II *de temporibus sacris*; III denique *de personis sacris*; *alter* vero, qui est *de Actibus sacris*, sex habet *Capita*: I *de ratione & ordine sacrorum publicorum*; II *de auditionibus sacris*; III *de precibus publicis*; IV *de Cœna Dominica*; V *de Baptismo*; VI *de Ritibus sepulchralibus*. Quinam sint illi Autores, ex quibus hoc Compendium Antiquitatum Ecclesiasticarum sit compositum, ipsa libelli inscriptio ostendit. Ad Scriptores vero *Apologeticos* referuntur *Justinus Martyr*, *Tatianus*, *Justini* discipulus, natione Syrus, *Athenagoras*, Atheniensis, *Theophilus*, Antiochiæ Episcopus, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Minutius Felix*, *Origenes*, *Cyprianus*, *Arnobius*, *Lactantius*, reliqui. In ipsa vero explicatione rituum legem præscriptam secutus Autor, ita se tractavit, ut, locis Apologeticorum in certa capita digestis, primum ipsam rem strictim quidem, at distincte tamen, exponeret, deinde ad illius veritatem comprobandam in Annotationibus ipsos scriptorum locos, ubi quodvis momentum reperitur, accurate excitaret & in medium afferret. Neque tamen habuit satis, ipsos Autores veteres adducere, sed iisdem etiam interpretum observationes, quibus illos illustrarunt, adjiciendas sibi recte existimavit. Quæ igitur *Heraldus*, *Elmenhorstius*, *Spencerus*, *Balduinus*, *Kortholtus*, *Fellus*, *Havercampus*, alii, Antiquitatis Ecclesiasticæ causa commentati sunt, quorumque Annotationes in diversis libris sunt diffusæ, collecta hic ac recto ordine disposita

posita habentur. Non est ergo, quod dubitemus, quin hocce Compendium & brevitate sua, & ordine, & accurata denique ac solida tractandi ratione, iis, quibus Antiquitates Ecclesiasticæ earumque scientia non sordent, eodem se modo sit commendaturum, quo se omnia post fata etiam Cel. *Buddei* monumenta rerum peritis jam diu probarunt. Nam, licet illud non sit a Viro summo ipso concinnatum, ad præscriptas tamen ab eo leges ita est compositum, ut pæne ab ipso elaboratum dici posse videatur. Quemadmodum vero edendo hoc ipso Compendio rem omnino gratam operamque non inutilem orbi erudito præstitit Cel. *Walchius*; sic non minori sibi beneficio devinxisse censendus est rem literariam publicam, quod adjunxit Compendio illi Viri Celeberrimi, *Conr. Sam. Schurtzfleischii*, *Controversias & Quæstiones Antiquitatum Ecclesiasticarum*, ex volumine quodam, ipsius Autoris manu exarato, quod in Bibliotheca Vinariensi exstat, excerptas, & in ordinem, a *Guil. Caveo* in primo Christianismo observatum, dispositas. Quæ quoniam *Schurtzfleischianum* ingenium, id est, insignem eruditionem, præclaram Antiquitatum scientiam, & singularem scribendi castitatem & elegantiam, ubique produnt, satis eas laudasse videbimur, si ipsarum Controversiarum ac Quæstionum indicem hic adjecerimus. Sunt igitur sequentes: I *de Periocha Josephi de Christo*; II *an Mariæ θεοτόκȣ virginitas & partus dæmoni ignota fuerint*; III *an Christi natalem miracula præcesserint*; IV *an S. Ignatius Christum viderit*; V *an Christi tunica inconsutilis unica ejus atque interior vestis fuerit*; VI *an Crux illa prealta & extraordinaria fuerit, in qua Christus patiens spiritum reddidit*; VII *an Evangelium de Christo recte vocetur sapientia*; VIII *de Forma & origine Templorum*; IX *an Ritus Jejunii quadragesimalis primis Ecclesiæ temporibus notus pariter & usitatus fuerit*; X *an & quando Episcopi & Presbyteri discrimen in Ecclesia cœperit*; XI *de Vestibus sacris*; XII *de Conventibus sacris*; XIII *an Vigiliarum origo petenda sit ab Apostolis*; XIV *Designatio Ritus convocandi & conveniendi ad sacra*;

XV *de Ritu Lectionum veterum sacrarum*; XVI *an & quando Hymni in Ecclesia cani cœperint*; XVII *an Contacium prioribus Seculis fuerit usitatum*; XVIII *de Musica veteris Ecclesiæ Christianæ*; XIX *de Instrumentis musicis, speciatimque de Organo musico*; XX *de Concionibus*; XXI *quo Autore & quando Conciones Novi Testamenti cœperint*; XXII *an Crux proprium & peculiare signum fuerit Christianorum*; XXIII *de sacris Ecclesiæ vasis*; XXIV *de Ritu aquæ benedictæ*; XXV *de Luminibus sacris & lucernis*; XXVI *an Diptycha ab Apostolis, aut immediatis ipsorum Successoribus, originem ducant*; XXVII *qualis & quam diversus olim fuerit Baptismi Ritus*; XXVIII *qualis & quam variis fuerit sacræ Cœnæ Ritus*; XXIX *an & quomodo & quamdiu in prisca Ecclesia comederint agapas, ubi de sedendi & accumbendi ratione dicitur, & aliæ simul Antiquitates explicantur*; XXX *Eulogiæ cur & quando fuerint institutæ*; XXXI *de Conviviis Christianorum*; XXXII *qualis fuerit Nuptiarum Ritus apud Christianos*; XXXIII *an Baptismus Martyrii stilo Ecclesiastico dici possit secundus*; XXXIV *qualis Christianorum funerum Ritus fuerit*; XXXV *quæ sit vera origo Imperii Romani Christiani*; XXXVI *an Constantinus M. deflexerit ad Arianismum*; XXXVII *qualis & quemadmodum institutus fuerit Pœnitentiæ Ritus*. His accedit Appendix ex eodem *Schurtzfleischii* MSpto libro, cujus *Caput* I agit *de Evangelistis, Apostolis, Virisque Apostolicis*; II *de Ritibus Seculi primi*; III *de Ritibus Seculi secundi*; IV *de Ritibus Seculi tertii*; V *de Ritibus Seculi quarti*; VI *de Quæstione: an Seculi secundi intervallum constitui possit pro Oraculis Sibyllinis*. Ad calcem denique integri libelli duplex sistitur Index, quorum primus exhibet conspectum tum Librorum & Capitum in Compendio Antiquitatum Ecclesiasticarum, tum Controversiarum & Quæstionum, nec non Appendicis, alter vero est rerum in omnibus his Opusculis memorabilium.

DESIGNATIO INVENTORUM JO. CONRADI HOLZHEY, Ulmensis.

Inter

Digitized by Google

Inter Problemata, quæ Mathematicorum ingeniis ſolvenda adhuc dum relicta ſunt, facile principem tenent locum, quæ expeditam viam certamque methodum requirunt, Longitudinem, quam per compendium dictionis vocant, marinam inveniendi, atque Magneticarum Acuum declinationes figendi, & quæ his connexa hærent. Si enim rei pretium ab uſu æſtimes; non dubium, quin hæcce memorata Problemata cetera multum antecellant. Unde nec mirum eſt, in utroque, maxime autem marina longitudine inveſtiganda, ſtudium operamque ſuam collocaſſe ſummos in re mathematica Viros. Verum enim vero adhuc uſque in caſſum. Interim tentamina illorum, qui longitudini indicandæ ſtuduerunt, ſummatim, luculenter tamen, ſiſtunt Cl. Viri, *Sturmius* Junior, & *Hadlerus*, peculiaribus hac de materia conſcriptis libellis. Nec deferbuit iſte conatus hodienum, cum id argumenti Anglorum cumprimis ingenia, uti accepimus, in dies exerceat. Memet quod attinet, cum a multis retro annis Matheſios amore ductus, otium omne, quod ſuperfuit, huic diſciplinæ dederim, forte fortuna, aut, ut Chriſtiano potius ore loquar, Dei mei providentia gubernante, incidi in hæc ardua Problemata, & mira eorundem cognoſcendorum cupidine accenſus, omnem ingenii vim collectam in illa ipſa effudi. Nec defuit inquiſitioni ſucceſſus Nam, Deo mentis aciem benigne conſervante, eo tandem eniſus ſum, ut, diſcuſſis undique difficultatum dubiorumque nebulis, plena cognitionis luce jamjam fruar. Per varias ambages, fateor, atque difficili & impedito itinere diu ſane oberravi, uſque dum ſcopum, quem anhelavi, aſſecutus fui. Eo obtento, ex rei veritate ſe habere deprehendi, quod & aliis dudum obſervatum fuit, eruditos homines ad eruenda naturæ occulta contendere itineribus longinquis & tortuoſis, nimia artis affectatione quæſitis, cum tamen natura duce per viæ compendia eo recta ire poſſent. Verum e diverticulo in viam. Liceat mihi coram curioſis harum rerum ſciſcitatoribus peritiſque magiſtris exponere Inventionum Indicem, quæ duo illa vexata Problemata proxime tangunt. Nempe

Google

1 Modum inveniendi Longitudinem marinam & terrestrem excogitavi, ubique locorum, quovis tempore, modo sol, luna, & stellæ, luceant, tuta, commoda & celeri via expediendum. Id negotii potest confici duplici modo, uno, ope longitudinum & latitudinum locorum, altero, ope latitudinum solarum. Verum quinque requisita suppono, quæ prænosse oportet. 1 Loci discessus Longitudinem & Latitudinem, quæ vel in Mappis Geographicis, accurate confectis, conspici, vel e Mathematicorum tabulis cognosci possunt; 2 Elevationem Poli, ubi navis existit, & quidem per amplitudines ortivas & occiduas, itemque per puncta culminantia, æque in horis ante ac pomeridianis, maxime in meridie, promiscue; 3 horam diei noctisque in loco navis secundum dictos modos; 4 differentiam horarum inter locos discessus & situs cognoscendam in globo terrestri, vel horologiis universalibus, a me constructis, maxime per Tabulam meam peculiarem, huic rei inservientem; 5 distantiam inter locos discessus & situs, qua milliaria, quæ ex Mappis, cumprimis vero ex singulari Schemate meo quadrato, vel e globo terrestri, acquiri potest.

2 Anomaliam sive irregularitatem solarium horologiorum ea accuratione corrigere possum, ut quovis tempore, sole autem & luna lucente, sine ullo erroris periculo, horas & minuta diei noctisque indicent, idque ope Tabulæ peculiaris & horologii universalis mei. Quam inani & frustraneo conatu absque hac horologiorum correctione longitudinis inveniendæ ratio ineatur, eventus comprobavit, & uno ore omnes harum rerum gnari confitentur.

3 Acus Magneticas quaslibet ad verum accuratumque declinationis statum dirigo & colloco, modo facillimo celerrimoque, pæne sine instrumentis, ubique locorum, & quovis tempore, absque solis lunæque lumine, sereno æque ac nebuloso cœlo. Necessitatem pariter & utilitatem hujus Inventi prædicare, esset actum ab aliis denuo agere, & inani opera docere, quæ in vulgus nota sunt. Cum autem nautæ propter navis agitationem valde impediantur, quo minus operationes & observationes suas rite & accurate instituere queant;

4 Æqui-

Digitized by Google

4 Æquilibrium inveni, quod ne vehementissimo quidem motu e sua justa distantia potest disturbari.

5 Communicare potis sum Horologium solare & lunare, uno Schemate delineatum, cujus ope diei noctisque horas veras accurate dignoscere possumus. Habet id præ reliquis singulare, ut in omnibus Poli Elevationibus usui esse possit.

6 Denique Lineam Meridianam diversis, sed facilibus, celeribus, certisque modis, omni loco & tempore, aere & turbido & sereno, delineare, & in plano designare possum, 1 ope Schematis mei, diversis circulis solstitialibus muniti; 2 per amplitudines ortivas & occiduas; 3 per quodvis punctum culminans, secundum illorum Longitudines & Latitudines; 4 e solis loco ope quarundam Tabularum. Hæc sunt inventa, quæ assidue & circumspecte meditatus cunctis tandem liberavi dubiis. Ea cumprimis facient, ut navigationibus præsertim, &, quæ inde pendent, maximi utique momenti negotiis, pacis bellique tempore, in vasto & invio mari felicissime gerendis, diu desideratam opem tandem certo afferant, ac tuto præstent. Eadem, simul ac cognita sunt, palam facient, memet alia plane in solvendis hisce Problematibus via incedere, ac ii, qui ante me idem argumentum, infelici tamen successu, occupavere. Certioribus enim nituntur principiis demonstrandi, & praxi applicata, a simplicitate insuper & facilitate sese commendant. Ceterum nihil magis in votis habeo, quam ut ea ipsa summis Maris Principibus Dominisque commendata, examini postea ab harum rerum gnaris magistris subjiciantur. Verum, cum ætas mea ad annos jam septuaginta provecta juxta & infirma longius hinc dissitorum Doctorum inquisitioni me tradere ægerrime sinat, eos tantum Mathematicos jussus adire potero, quos Suevia, vel terra huic vicina, colit. Id quod Inventorum horum Patronis ac Mæcenatibus qualicunque hoc scripto significare studui, eorumque gratiam & benevolam voluntatem in me meaque studia demissa & decenti mentis observantia etiam atque etiam peto & obsecro.

Digitized by Google

JO. GOTHOFR. LAKEMACHERI, GR. ET Orient. Lingu. P. O. Observationes Philologicæ, quibus varia, præcipue S. Codicis, loca ex Antiquitatibus illustrantur.

Pars VII & VIII.

Helmstadii, impensis Christ. Frid. Weygandi, 1732, 8.
Plag. 15.

Pergit Cl. Autor eadem, qua cœpit, via in edendis Observa-
tionibus suis, quarum nunc septimam atque octavam *Par-
tem* cum erudito communicat orbe. Sicut igitur anteceden-
tes sex *Partes* in *Actis* nostris *A. 1730 p. 370 seq.* breviter, mo-
re nostro, summatimque recensuimus; ita, quid hac utraque
Pag. 1 - 31. portione contineatur, operæ pretium erit indicare. *Pars VII*
septem complectitur Observationes, quarum prima de *simu-*
31 - 51. *lacro Nebucadnezaris aureo* inscripta, locum *Dan. III, 1,* expo-
nit. Altera *de Pelaim, quod sit Pelusium*, ad *Thren. I, 9,* a-
git. Quo loco ii sacrarum literarum interpretes vituperantur,
qui nomina propria in communia mutarunt, ut *Jud. XV, 4,*
ubi *Schualim* in historia *Simsonis* non sunt *vulpes*, sed *Suali-
tæ*. Cujus rei uberior explanatio in aliam differtur occasio-
52 - 55. nem. Tertia *Formulam ellipticam, nonne ad vos, viatores?*
ad *Thren. I, 12,* explorat. Duplex admittitur ἔλλειψις, una τῆ
ה interrogandi notæ, altera verbi אקרא *clamem*, ex *Prov.*
55 - 65. *VIII, 4,* supplendi. Quarta de *Formulis, motitare caput, & aperire os,* ad *Thren. II, 15, 16, III, 46*, ita statuit, priorem
dicendi rationem gestum τῶν ἐπιχαιρεκάκων, antrorsum caput
moventium, mentum ad pectus applicantium, mox rursus at-
tollentium, exprimere, altera vero idem, atque *convicia ca-*
65 - 72. *lumniasque in aliquem conjicere*, designari. Quinta *de Au-*
73 - 79. *ro Templi per Babylonios obscurato*, ad *Thren. IV, 1;* sexta
de Pueris Judæorum cum ligno impingentibus, ad *Thren. V,*
79 - 96. *13,* denique septima *de Judæorum regione ad mare non sita*,
ad *Josephi L. I* contra *Apionem p. 443* conscripta est. In
Parte VIII septem itidem inveniuntur Observationes. Harum
pri-

prima *Ritus Formulasque precum Pharisæi & publicani* ad Pag. 97 - 132.
Luc. XVIII, 9 seqq. investigatur. Secunda *de cœlestibus, terrestribus & inferis, genua in nomine Jesu Christi flectentibus*, ad *Phil. II, 9, 10*, tractationem continet satis amplam. 133 - 181.
Tripartita veterum Græcorum divisio, qua Deos suos in *ὑπερουρανίους, ἐνουρανίους, ἐπουρανίους*, seu *cœlestes*, in *ἐπιγείους, ἐπιχθονίους, χθονίους*, id est, *terrestres*, ac denique in *ὑπογείους, χθονίους, ὑποχθονίους* & *καταχθονίους*, sive *inferos*, quos *Δαίμονας καταχθονίους Dionysius Halicarnasseus* appellat, dispescere solebant, ad verba *Pauli* illustranda in auxilium vocatur. Sequitur tertia, quæ *Simsonem, portas Gazæ in montem quondam deportantem*, ad *Jud. XVI, 3*, proponit. 182 - 191.
Quarta *Baculum ferreum, quo gentes confringendæ sunt*, ad *Ps. II, 9*, explanat. 192 - 205.
Quinta de voce בְּמֹתָיו *Esaiæ LIII, 9*, agit. 206 - 224.
Hæc nimirum ad designandum *monumentum sepulchrale* hic adhibetur. במה enim, ut *locum* quemvis *excelsum* denotat, ita speciatim *cippum* vel *monumentum sepulchrale* significare videtur, ut *Ezech. XLIII, 7*. Moris etiam erat antiqui, nobiliorum sepulchra hominum ædificiis exornare magnificis, quæ ob *altitudinem* במות non inepte vocantur. Sexta *extrema terræ, Actor. I, 8*, interpretatur, quæ regionem terræ Judaicæ ad septentrionem extremam, hoc est, *Galilæam*, sensu quidem primario designant. 225 - 231.
Observatio VII, eaque ultima, traditionem illam, ex Synagoga Judaica petitam, qua *ii, qui Sacerdotem adspiciunt benedicentem, excæcandi* putantur, illuminatam sistit. 232 - 240.
Quod reliquum est, in votis habemus, ut Cl. Autor ceteras, quas adhuc meditatur, Partes successu æque felici elaboratas in lucem edere pergat.

G. L. OEDERI DE SCOPO EVANGELII S. JOannis, Apostoli, certissime hæresi Cerinthi & Ebionis oppositi, adversus Virum Cl. FRIDER. ADOLPH. LAMPE, Liber unus, in quo & IRENÆUS atque CALOVIUS contra iniquas criminationes defenduntur.

Francofurti & Lipsiæ, absque mentione Typographi, 1732, 8.
Plag. 8.

Vir doctissimus, & impigro studio de interpretatione Scripturæ, & aliis doctrinæ Theologicæ capitibus, præclare merens, primo constantem veterum narrationem de Evangelio *S. Joannis*, *Cerintho* atque *Ebioni* opposito, verbis *Hieronymi*, *Cyrilli Alexandrini*, *Victorini Petavionensis*, *Eusebii*, tum *Irenæi* ipsius, verbis proponit. Tum ostendere conatur, quæ Cl. *Lampius* in *Prolegom. in Joan. L. 2 Cap. 3* contra disputaverit, ea ad communem sententiam evertendam non valere. Dixerat *Lampius*, sensum *Irenæi* ab interprete potuisse corrumpi; sed, ipse huic argumento cum parum tribuat, facile fuit *Oedero*, illud repellere. *Lampius*, sola *Irenæi* autoritate niti, quicquid esset narrationis, confirmaverat; *Cajum* & *Dionysium Alexandrinum* ex *Eusebio* producit *Oederus*, qui ab *Irenæo* non acceperint. Cum juniorem *Joanne* fuisse *Cerinthum* velit *Lampius*; ad illam de balneo narrationem, quo simul cum *Cerintho*, uti voluerit Apostolus, ita provocat *Oederus*, non uti veram certamque contendat, sed ut credi ab his potuisse recte neget, qui *Cerinthum* jam tum hæresiarcham cum *Joanne* non vixisse sciverint. Bene per hanc occasionem adversus quorundam Pyrrhonismum historicum observat, si in minima quadam re dissentiant scriptores ejusdem historiæ, non ideo totam historiam in dubium vocandam, usus exemplo Augustanæ Confessionis, quam a *Brukio* f. *Pontano* Cancellario prælectam fuisse quidam tradunt, cum *Beyerum* fuisse constet. Pergit deinde congredi cum argumentis Cl. *Lampii*. Ait ille, a se *probatum*, *Joannis* Evangelium scriptum ante exilium in Pathmo: negat *Oederus*, id probatum esse, neque ipsum Virum Cl. ultra conjecturam in ipso loco, ad quem provocat *p. 163 §. 15* progressum. Porro etiam hoc negat *Oederus*, sumtum a *Lampio*, *Cerinthum* non ante *Hadrianum* vel *Antoninum Pium* emersisse. Cum ad ordinem, quo enumerantur hæretici ab antiquis scriptoribus, provocetur, ostendit *Oederus* nihil

Cap. I.
pag. 20.
24.
Cap. II.

nihil inde certi poſſe colligi, cum ſibi non conſtent. Nega- Pag. 44 ſeq.
verat Cl. *Lampius*, doctrinam *Cerinthi* fuiſſe, quam oppugnandum ſibi *Joannes* ſumſerit; ſed oſtendit Cl. *Oederus*, per ſingula capita eundo, illud omnino factum, niſi quod de 2.
matre Chriſti virgine, quod etiam negaſſe fertur *Cerinthus*, ſatis habuiſſe putat Apoſtolum, quod reliquorum Evangeliſtarum ſcripta probaret. Jam in aliis etiam rebus *Irenæum* Cap. III.
defendere vel excuſare ſtudet Cl. *Oederus*, in quibus vel Cl. *Lampius*, vel alii inclementius de illo videbantur judicaſſe: *Non caret*, inquit, *labeculis, ſed a labe certe immunis eſt.* V.g. reprehenderat *Lampius*, quod *Papiæ, nugivendulo, ſi quis alius*, nimis tribuat: utrumque negat defenſor, & ægre fert, ita ſevere de illo pronuntiari, cum nullam illius literulam nec viderit cenſor, nec videre potuerit. *Mira*, inquit, *illa eſt cum* p. 56.
laudandi tum vituperandi, & quidem tanta cum fiducia, ratio, cum illius vel herois vel nani digitum nullum, tibiam nullam, tota vita videris. Porro negat in his quidem *Irenæi* ſcriptis, quæ *Eraſmus* edidit, ullam *Papiæ* mentionem, ea- 58.
que occaſione ſubleſtæ fidei arguit, quæ a *Fevardentio* poſteà addita ſunt, & comparat pleniores *Irenæi* ſcriptorum & fragmentorum editiones cum epiſtolis *Ignatianis* longioribus h. e. interpolatis. Quæ quidem res ita obiter & breviter decidi non poteſt. Suſpicatus erat *Lampius*, ſed ſuſpicatus tantum, ſeniorem, cujus mentionem facit aliquoties *Irenæus*, eſſe *Papiam*: ſi ſit, ea laudantur illius dicta, ut propterea *nugivendulus* dici non mereatur. Brevius porro ipſa capita accuſationum & reſponſiones proponemus. Tradit *Irenæus*, *Matthæum* Ebraice ſcripſiſſe: at alii quoque, non ideo contemnendi. Hermæ paſtorem pro Canonico laudat: *Scripturam* vocat, ſed non ideo Canonicum. *Nicolaum* citat, *Nicolaitarum* magiſtrum: ergo illi tanquam idoneo teſti credendum eſt. Salvatori noſtro pene quinquaginta annos vitæ 64 ſeq.
tribuit: humani aliquid paſſus eſt. Verſionem τῶν ό per adſpirationem Dei factam ait: error eſt Hebraicæ linguæ rudi condonandus. Abſurdam fabulam de felicitate futura tra- 71.

didit, *venient dies, in quibus vineæ naſcentur, ſingulæ dena*
millia palmitum habentes, & in uno palmite dena millia bra-
chiorum (ex veterum rei ruſticæ Autorum diſciplina potius in
brachio ſunt *palmites*) *& in uno brachio palmitis dena millia*
flagellorum, & in uno quoque flagello dena millia botrorum,
& in uno quoque botro dena millia acinorum, & unumquod-
que acinum expreſſum dabit viginti quinque metretas vini;
(male ſit homini, tum demum parco, cum ad rem ipſam ven-
tum eſt, quidni eadem facilitate nobis etiam dare poterat de-
na millia metretarum!) *& cum eorum apprehenderit &c.* at
hæ nugæ ſunt Judaicæ, quarum pura eſt *Eraſmi* editio; de
quibus proinde viderit *Fevardentius.* Cum ſemel cauſam
Irenæi ſuſcepit Cl. Autor, modeſtiſſime, & cum ſummæ ob-
ſervantiæ, quam ſane omnes debent virtuti & doctrinæ ejus
Pag. 72. Viri, ſignificatione, monet, etiam Cel. *Fabricium* tribuere, vi-
deri *Irenæo*, quaſi is ἄγραφον dictum Chriſto adſcribat, cum
75. tamen *Irenæus* hoc ipſo nomine hæreticos accuſet. A Chili-
aſmi proprie ita dicti crimine illum defendit etiam aduverſus S.
79. Rev. *Deylingium* noſtrum, itemque ea excutit, quæ B. *Danhaue-*
rus in *Irenæo* deſideraverat, ita quidem, ut quædam neget, quæ-
85. dam interpretetur mitius. Speciatim de pervulgata illa an-
gelorum cum hominibus commixtione hoc mitius cum *I-*
renæo aliisque antiquis agendum cenſet, quo incertiore fun-
damento nititur vulgaris ſententia de filiis Dei, h. e. Sethitis,
88. & hominum filiabus, h. e. Caini progenie. Nec minus diffici-
90. lis quæſtio, *an diabolus demum in hominis ſeductione lapſus*
ſit? Quod autem hominem imperfectum creatum ſtatuere
videtur, illud de minore tantum perfectionis gradu, & qui
94. augeri poſſet, intelligendum eſt. *Vitam* animabus impiorum
95. *æternam* negavit, non durationem infelicem. *Spiritum* &
animam ita diſtinguit, ut non conſtituat tres partes hominis
100. eſſentiales. Ψυχοπαννυχίας error falſo plane *Irenæo* tribui-
tur. De ſex millibus annorum mundi communem erravit
105. cum pluribus errorem. Diſplicuit *Pfaffio* itemque *Deylingio*
argumentatio *Irenæi, quemadmodum, qui eſt a terra, panis,*
per-

percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, &c. sic & corpora nostra, percipientia eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Sed, cum tria ultima verba satis interpretentur vocem *incorruptibilia*, placet argumentatio *Oedero*, uti placuit *Danhauero Christeid. p. 322.* Longiores jam fuimus in libello non magno, si chartas numeres, itaque in ultima Parte breviores esse convenit. Caput rei illud est, nullam factam *Grotio* injuriam a *Calovio*, cum indigne tulit, diversam ab illo salutis viam in Vet. & Novo Testamento, novumque Christum legislatorem tradi. Finit Rev. Autor, uti dicat, permittere se lectoris arbitrio, utri magis dicta sint extrema Cl. *Lampii*, ipsimet, an incomparabili *Calovio. Hæc in transitu, exemplo ut sint, quam facile monstrosorum sæpe dogmatum stigmata viris magnis ab ignaris & malevolis inurantur.*

CATALOGUS MSTORUM MEMBRANACEOrum & Chartaceorum, item librorum ab inventa Typographia usque ad A. 1500 & inde usque ad A. 1500 & ulterius impressorum, rarissimorum, cum multis aliis eximiis Operibus, pro assignato pretio venalium apud JOANNEM LUDOLPHUM BÜNEMANNUM, Reg. Biblioth. & Gymnas. Mindensis Rectorem.

Mindæ, sumtibus Autoris, 1732, 8.
Plag. 8.

Vir Clarissimus, cujus merita in Historiam Literariam magni facienda ducimus, pretiosissima librorum cimelia venum exponit, motus rationibus domesticis. Nostrum erit ea excerpere ex hoc Catalogo, quæ ad Bibliognosiam rario-

 rem

rem & incunabula Typographiæ, Moguntinis vindicandæ, faciunt. A. 1514 *Jacobus Oesler*, J. U. D. *per imperium Romanum artis impressoriæ* fuit *censor & Superattendens generalis.* Rarissimus liber est *Christiani Druthmari, Grammatici, Expositio in Matthæum Evang. familiaris, luculenta & lectu jucunda, cum Epitomatibus in Lucam & Joannem & Epist. S. Martini Episc. ad Mironem Regem, cum privilegio Maximiliani Cæs. & cum censura Jacobi Oesler, A. 1514.* In ea legitur ad *Matth. XIX, fol. 61: Nunc vero in Benevento, quoscunque Clericos facere disponunt, pater & mater in infantia atterunt testiculos, & videntur semper juvenes esse, usque quo canescere incipiunt. Nam in perfecta ætate si factum fuerit, debilitantur statim, & vires amittunt.* Hi certe ex Mosaica lege fieri non potuissent sacerdotes. *Origenes*, qui cicuta libidinem edomuit, testibus admota, his videtur prolusisse.

Pag. 6. *Prudentii* & *Sedulii* nonnulla ex Codicibus MStis restitui & emendari possunt in editis. *Ordo Episcopalis*, Seculo XII scriptus indubie, multa notatu digna habet, ad hierarchiam spectantia. Sistuntur MSti libri *Th. Kempisii XX.*

10. Liber MStus *de Officio Clericorum* editis est copiosior, & scriptus ante 700 annos. Eadem manu scriptus est *Gregorii M.* liber, *Cura pastoralis. Hilarii* libri XII de Trinitate habent ætatem 600 annorum. *Ivonis*, Episcopi Carnotensis, Epistolas MStas hic quoque indicatas vides, nec non *Caroli M.* Epistolam ad Alcuinum de S. Sabbato MStam. Descriptum hic porro indicatur Volumen rarissimum: *Spac-*

13. *cio de la bestia trionfante - - stampato in Parigi*, 1584, 8, de quo disseruerunt *le Spectateur Disc. XXVII T. IV p. 157, la Croze* in *Entretiens sur divers sujets de l'Histoire & Literature p. 326, 329, Heumannus* in *Actor. Philos.* P. IX *n. 11 p. 380 - 426, la Croze ibidem p. 793 - 810, Heumannus inde ad p. 823, Buddeus de Atheismo Cap. I §. 24 p. 116, Reimmannus in Histor. Atheismi p. 375 sq. Tolandus* A. 1713 edidit Londini translationem hujus libri Anglicam. *Lactantii Firmiani* Opera, ab *Adamo* Venetiis A. 1471 impressa, Autor possidet. Editionem hanc, aliis haud visam, accu-

Digitized by Google

accurate descripsit *Schelhornius* in *Amœnitat. Literar. T. I p. 311 - 317.* Hanc editionem & aliam, tum Rostochii excusam, S. Rev. *Jo. Georg. Walchius* si ad manus habuisset, plura, quam fecit, restituisset loca in *Lactantii* sui editione. Liber quidam jam A. 1473 Merseburgi typis publicis Pag. 15.
fuit descriptus; Lipsiæ jam A. 1480. Multos præterea libros, sub initia Typographiæ excusos, hic nuntiari vides, qui *Maittairio* fuerunt incogniti. Memoratu dignum, quod 16.
liber hic producatur, in quo jam ad annum 1476 figuræ, 17.
ligneis formis expressæ, occurrunt. A. 1481 *Biblia Latina, ex fontibus Græcis & Ebraicis emendata*, prodierunt in lucem. *Platinæ Vitæ Pontificum*, non castratæ, emissæ sunt impensis *Antonii Koburger* Norimbergæ A. 1481. Præfixa ad *Platinam* Epistola docet, ipsum *Platinam* per *Hieronymum Squarzaficum Koburgero* hoc Volumen dedisse imprimendum. Alia editio, non castrata, A. 1485 impensis Mag. *Joannis Vercellensis* prodiit. Ad annum jam 1495 libris *Campani* edendis ad decennium *Ludovicus Maria Sfortia*, 20.
Anglus, Dux Mediolanensis, privilegium dedit. Libri rarissima 31.
editio est hæc: *T. Livius Histor. duobus libris jam primum auctus cum T. Flori Epit. Ind. copios. & Annot. in Libros VII bell. Maced. it. cum variis lectionibus, Moguntiæ in ædibus Joannis Scheffer, mense Novembri* A. 1518. In privilegio promisso *Maximilianus* Cæsar docet, avum hujus *Schefferi* invenisse artem typographicam. Præfationem adjunxit ad Archi-Episcopum Moguntinum, *Albertum*, *Ulricus Huttenus*, quo Moguntiæ inventionem illius artis vindicat, & docet, *Laurentium Truchses*, Decanum Moguntiæ, servasse *Joannem Capnionem ex injuriis Theologistarum, & immunem tutumque præstitisse.* Epistolam addidit *Erasmus Roterodamus*, quæ nuperum editorem Operum *Erasmi*, *Joannem Clericum*, fugit, in qua *princeps repertorum Typographiæ* vocatur *Joannes Faust, avus ejus, cui Livium, auctum duobus Voluminibus, debeamus, ut hoc egregium decus partim ad Joannem Scheffer, velut hereditario jure, devolvatur, partim ad Moguntiacæ civitatis gloriam perti-*

Digitized by Google

Pag. 34. *pertineat*. Literæ A. 1519 d. 7 Cal. Mart. datæ sunt. Subjungit *Nicolaus Carbachius* Epistolam ad Lectorem, in qua *Joannis Schefferi* avo inventionem typographicæ artis Mo-
36. guntiacam æque tribuit. *Jacobi Fabri Stapulensis* Commentarii in IV Evangelia, Basil. ex ædibus *Andr. Cratandri* mense Mart. A. 1523 editi, pleni sunt testimoniis veritatis; nam *fol. 363* fatetur, unicum Christum esse viam ad
37. cœlum. *Onus Ecclesiæ* jam A. 1519 Landshutæ typis D.
40 seq. *Joannis Weyssenburgeri* descriptum prodiit. *Ottonis Frisingensis* editio prima Argentorati ex ædibus *Matthiæ Schurerii* A. 1515 ductu *Leonardi* & *Lucæ Alentsee*, fratrum, emissa fuit. *Biblia S. utriusque Testamenti jux-*
41. *ta Hebraic. & Græc. veritatem* cum tertio Machabæorum libro prodierunt Coloniæ A. 1527 per *Petrum Quentel*. Suppressa hæc est editio a Pontificiis. *Alberti Krantzii Saxonia* primum prodiit A. 1520 Coloniæ per *Joannem Soterem*, alias *Heil*, inscripta Carolo V. *Joannis Bocacii de Certaldo Opus de præclaris mulieribus*, impressum Lovanii per *Egidium van der Herstraten* A. 1487, habet imaginem *Joannæ Papissæ*
44. in partu. *Alphonsi de Castro Libri XXIV adversus omnes hæreses* A. 1534 emissi sunt primum, & *Lib. I Cap. 4 fol. 9* id habent: *Omnis homo errare potest in fide, etiamsi Papa sit - - Non, enim credo, aliquem esse adeo impudentem Papæ assentatorem, ut ei tribuere hoc velit, ut nec errare, aut in interpretatione sacrarum literarum hallucinari possit. Nam, cum constet, plures eorum adeo illiteratos esse, ut Grammaticam penitus ignorent, qui fit, ut sacras literas interpre-*
110. *tari possent?* Zodiacus Vitæ a *Marcello Palingenio Stellato* ad Ducem Ferrariæ *Herculem II* Venetiis opera *Bernardini Vitalis*, Veneti, primum editus est. Nomen id *Palingenii* Autor habet pro genuino. Ex hisce unguibus facile apparet leo. Apprecamur Autori emtores, tanta diligentia dignos. Dolemus tamen, ea mercibus his pretia statuta, quæ emtores, ex nostro certe ordine, allicere perpaucos possint.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. IX.

CODEX CONSTITUTIONUM, QUAS SUMMI Pontifices ediderunt in solenni Canonizatione Sanctorum, a JOANNE XV ad BENEDICTUM XIII, sive ab A. D. 993 ad A. D. 1729; accurante JUSTO FONTANINO, Archi-Episcopo Ancyrano, qui lemmata & notulas addidit.

Romæ, ex Typograph. Reverendæ Cameræ Apostolicæ, 1729, fol. Alph. 13 plag. 5.

Inter *Platonicos* Philosophos multi, iique præcipuæ dignationis, doctores defendebant, animas vita functorum in sepultura prope corpus mortui commorari. Jam Sec. II à Christianis doctoribus *Platonica* Philosophia anteferebatur reliquis; non mirum igitur est, quod & hanc ipsam de statu animarum post mortem opinionem suam fecerint, & defenderint, in loco quodam medio prope corpus suum animas vita defunctorum usque ad diem judicii extremi agere. Addebant nonnulli huic *Platonicæ* opinationi aliam, quæ ab hujus Philosophiæ principiis non dissidebat. Videlicet propugnarunt, animas malas mortuorum in sodalitio malorum spirituum deprehendi, animas autem pie defunctorum Sanctorum, angelorum uti commercio, qui quidem angeli & cor-

corpus pie defuncti cuſtodiant. Ita v. g. *Auguſtinus Lib. VIII de Civitate Dei Cap. 27*, *Honoramus hanc*, inquit, *memoriam eorum* (Martyrum) *tanquam ſanctorum hominum Dei*, -- *cum apud eorum memorias offeratur Deo*, *qui eos & homines & martyres fecit*, *& ſanctis ſuis angelis cœleſti honore ſociavit*. Quilibet intelligit, hanc ipſam, quam modo expoſuimus, multorum Chriſtianorum ſententiam occaſionem aperuiſſe reliquiarum cultui, qui a multis ſeculis Eccleſiam turbavit Chriſtianam. Quodſi animæ pie defunctorum prope corpus vagantur, quodſi corpus eorum ſanctis Dei angelis ſociatur, conſequens eſt, ſanctiſſimum eſſe locum, in quo eſt vel corpus, vel membrum corporis pie defuncti *Martyris*, & ſingulari veneratione proſequendas eſſe reliquias ſanctiſſimi alicujus viri. Quemadmodum vero reliquiarum cultus ſenſim tantum non omnium Chriſtianorum occupavit animos, ſic neque defuere fraudulenti homines, qui hanc ſuperſtitionem in rem atque quæſtum ſuum verterent, & vel eo conſilio Sanctorum numerum augerent, ut major illis eſſet reliquiarum copia, vel etiam adulterina illorum, qui pro Sanctis habebantur, cadavera pro optimi valoris nummis ſuperſtitioſis traderentur. Quibus quidem hominum fallaciis ut modus poneretur aliquis, ſtatutum eſt, neminem inter Sanctos habendum eſſe, niſi quem in provincia quadam Eccleſiæ Metropolita & Concilium provinciale hoc honore dignum judicarit, atque nullius reliquias inter genuinas eſſe numerandas, niſi pro talibus a Metropolita ejusque ſuffraganeis Epiſcopis agnitas. Hujus generis judicium de Sanctis eorumque reliquiis ferre, ſub initium omnium erat Antiſtitum. E multis exemplis conſtat, ne conſulto quidem Pontifice Metropolitas Sec. IX, & ipſo etiam X, Sanctos creaſſe. Ipſe *Franc. Pagi* in *Breviar. Vitarum Rom. Pontificum T. II p. 260* exempla quædam in medium protulit. At vero, cum Pontificis Romani autoritas ſenſim augeretur, evenit, ut & ſibi ſoli ſequenti ætate vindicarit poteſtatem, ſolenni ritu inter Sanctos, cultu & veneratione dignos, aliquem vita defunctum referendi. Latius hæc nunc non deducimus. Sed ad ipſum, quem præ manibus habemus, Codicem

Digitized by Google

cem nos convertimus, cujus rationem paucissimis exponemus. Cum numero multi solenni ritu a Pontificibus Romanis inter Sanctos sint relati, neque tamen huc usque omnes Constitutiones, hanc in rem editæ, in unum Volumen fuerint collectæ, *Benedictus* XIII Papa, qui ipse Sanctorum catalogum variis nominibus auxit, id negotii dedit S. Rev. *Justo Fontanino*, Viro de re literaria & antiquitate, etiam ecclesiastica, variis scriptis insigniter merito, ut, quas huc facientes Constitutiones reperire posset, in unum Volumen colligeret. Singulari solertia *Fontaninum* mandata Pontificis executum fuisse, nemo ibit inficias, qui ipsum ab eo collectum Canonizationum Codicem evolvit. Neque enim solum ingentem Constitutionum, quæ ad Canonizationes spectant, numerum iis addidit, quæ in Bullario Romano deprehenduntur, verum etiam multos errores, in Constitutionibus, Bullario Romano insertis, obvios, veterum Codicum ope nonnunquam sustulit. Licet autem magnam in conquirendis Canonizationum Constitutionibus impenderit Cel. *Fontaninus* diligentiam, multas tamen Constitutiones, quas studiose quæsivit, non potuit invenire. Ipse commemorat, frustra a se quæsitas esse literas *Alexandri III* de Canonizatione sancti *Canuti Senioris*, qui fuit Rex Obotritorum, & martyrium fecit A. D. 1132, alterius *Canuti Senioris*, ac Regis Daniæ, A. D. 1086 martyrio perinde sublati, fratris filius. Industriam quoque ejus fugerunt *Innocentii III* literæ de S. *Procopio*, Abbate Ordinis S. Benedicti Pragæ in Bohemia, qui A. 1053 Cal. Aprilis diem suum obiit. Ad Annotationes quod attinet, a Cel. *Fontanino* huic Canonizationum Codici additas, in iis non fontes solum indicat, unde Constitutiones petierit, verum etiam scriptores enumerat, qui de Sancti, cujus res agitur, vita aliquid literis & memoriæ prodidere. Nonnunquam etiam Observationibus criticis Constitutiones, quas collegit, erudite illuminat. Quo vero diligentia sua facilius aliis prodesset, triplici Indice, Sanctorum, Pontificum, & rerum, Lectoribus suis consuluit.

ABREGE' DE L'HISTOIRE UNIVERSELLE, &c.

h. e.

COMPENDIUM HISTORIÆ UNIVERSALIS CLAUDII ISLÆI, *Historiographi & Censoris Regii.*

Tomi VII.

Hagæ Comitum, apud Gosse & Neaulme, 1731, 8 min.

Tom. I pag. 484, Tom. II pag. 451, Tom. III pag. 439, Tom. IV pag. 615, Tom. V pag. 535, Tom. VI pag. 436, Tom. VII pag. 442, cum adjectis hinc atque illinc Mappis aliquot Geographicis.

Autor libri hujus, *Claudius Islæus*, vel *Insulanus*, cum non solum studio historico excolendo se dedisset totum, verum & ad provectam usque ætatem docendæ huic scientiæ vacasset, inter discipulos quidem nobilissimos quosque, principalis etiam dignitatis, juvenes numeravit; in quibus tamen præcipuus Dux Aurelianensis, qui Regimen Franciæ per aliquod tempus administravit. Laudatur, quod se captui cujusvis accommodare sciverit, adeoque ex diversis formulis, hunc in finem consignatis, & sub finem vitæ ab ipso in unum volumen collectis, ortum est præsens Systema historicum. Virtutibus vero & eruditione cum omnium existimationem promeritus fuisset, magno etiam ornamento ipsi extiterunt filii quatuor, singuli in diversis scientiis excellentes, quorum *Guilielmus*, Geographus Regius, Geographiæ, a variis præjudiciis purgatæ, aliam fere formam conciliasse prædicari ex vero potest, & *Simon Claudius* Historiæ pariter totum se dedit; qui quidem ambo jam mortui. Reliqui, *Josephus* & *Ludovicus*, in Academiam Petropolitanam a *Petro*, Russiæ Autocratore, pro Astronomia ornanda vocati, etiam nunc bono rei Mathematicæ vivunt. Ex ipso Opere solidum apparet Autoris judicium, momenta gestorum optime seligentis, & nervose exhibentis. Dum vero ad modum potius Annalium, quam Institutionum historicarum, idem disposuit, provectioribus fortassis

sis rectius consuluisse, quam ipsis huic studio initiandis, videri possit; ipsumque Opus repetitioni potius jam aliunde utcunque cognitarum historiarum, quam fundamentis disciplinæ jaciendis, aptius. Nam, dum seriem annorum sequitur, historicum filum & antecedentia a consequentibus sæpius divellere necesse habuit, quorum nexum non facile perspicere licet, deficientibus marginalibus, in quibus moneri potuisset, quo loco materiarum affinium continuatio quærenda. De cetero distributio Operis est talis, ut faciat ejus *duas Partes*; quarum *prima* ad *natum Servatorem Christum*, *altera* ad *nostra tempora* pertingit. *Prioris Partis* libro *primo* distinctis Capitibus exponit separatim cujusque gentis, de qua tractat, historias, quas *ad imperium usque Cyri* perducit; *secundo* junctim res Persarum & Græcorum usque *ad Alexandrum M.* Atque duo hi libri *primum Tomum* efficiunt. *Secundum* vero liber *tertius*, qui res Monarchiæ, quam a Græcis dicunt, a morte *Darii ad Christum natum* complectitur. *Pars altera Tomos* reliquos *quinque* habet, librum vero *unicum*, vel *primum*, quem tamen nullus, qua de causa, incertum, sequitur *secundus*. Capita hic liber continet novem, sed Capitum divisiones non cum Tomis singulis finiuntur. *Tomus* enim *tertius* septem Capita habet cum octavi Sectionibus binis, pertingitque usque *ad annum æræ vulg. 1410. Tomus IV* Capitis octavi Sectionem tertiam usque *ad annum 1519* comprehendit. Reliquorum *Tomorum* quivis Sectionem aliquam peculiarem Capitis noni, nempe *quintus* primam usque *ad 1600*, *sextus* secundam usque *ad 1653*, *septimus*que demum tertiam ac ultimam, continet. *Tomi tertii* paginæ tantum *91*, *Capita 4* continentes, impenduntur historiis Imperii Romani & *800* annorum, usque ad *Carolum M.* & Imperium occidentale, ab eo, ut vulgo censetur, restitutum. Ita ut festinasse potius videatur Cel. Autor ad recentiora tempora, in quibus explicandis quoque eo fusior, quo propius ad nostram ætatem accedunt. Jam ut specialiorum materiarum gustum Lectoribus demus, in *Præfatione* Autor monet de quibusdam Geographicis, in quibus a *Sansonio* discedendum sibi judicavit. Sed Mappæ,

Digitized by Google

Operi ſine dubio ſaltem a lucripeta Bibliopola additæ, tum nullius elegantiæ, tum quam minime ad illas obſervationes comparatæ, exiſtunt. Ad ipſum dein Opus accedens, non res ſolum mundi creati, ſed & lapſum Angelorum & decretum redemptionis ad hiſtoriam ſuam pertinere ratus eſt, *fundamenta* etiam *Chronologicæ* accurata & dilucida brevitate proponens, ita, ut ipſorum *Calendariorum*, *Judaici*, *Ægyptii*, *Græci*, *Romani*, &c. conſtitutionem exponat, rationem hypotheſium ſuarum ubique addens, ad *Cyrum* vero annos mundi numerans 3468. Et in temporibus quidem *ante diluvium Noeticum* digerendis *Hebræum* textum præferendum judicat LXXvirali Verſioni. In loco tamen *Exod. XII*, *40*, textum Hebræum, qui moræ filiorum ſaltem Iſrael 430 annos tribuere videtur, emendationem vel explicationem ex illa Græca Verſione adhibendam ſtatuit, utpote quæ filiis Iſrael & eorum patribus junctim hoc tempus moræ in Ægypto aſſignat. In numeranda duratione & terminis *captivitatis Babylonicæ Petavium* & *Uſſerium* ſequi ſe profitetur, ejus initium ſcilicet a primo anno *Nebucadnezaris* ducens. Simili ratione a condito mundo ad Chriſti nati annum verum 4000 annos cum eodem *Uſſerio* computat, *æram vulgarem* Chriſtianam 4 annis ſerius illum natalem annum exhibere ſtatuens. *Chronologiam* quoque *Tyriorum* illuſtrat, contradictionem apparentem aliquam hac emendatione tollens, ut loco 7 anni *Nebucadnezaris*, quo cœpta eſt obſidio Tyri, legat 17. Inter *Herodotum* vero, qui 520 annos, & alios, qui ultra 1300 annos durationis regno Aſſyriaco tribuunt, hanc conciliationem inſtituit, ut durationem quidem totalem illius Monarchiæ etiam majorem faciat, ſed ab illo demum tempore, quo extra fines potentiam protulit, & diſſitis quoque regionibus imperavit, illos 520 annos numerandos concedat, *totalem* vero *ſummam* regni *Aſſyrio-Medici uſque ad Cyrum* faciat 1648 annorum. In *Perſicorum* demum *Regum* Chronologia *Ptolemæi canonem* celeberrimum deſerit, aliam annorum regiminis diſtributionem faciens; etſi in totali durationis ſumma conveniat. Singularia ipſi ſunt, quod *mare mortuum*, ſive *lacum Aſphaltitem*,

tem, pridem non extitisse, sed post eversionem tetrapoleos formatum, minus certe probabiliter sibi persuadet. *Diluvium Ogygium* (cujus tempus notat A. 1797 ante Christum natum, 2208 post conditum ex sua hypothesi mundum,) exundatione lacus Copaidis, *Deucalioneum* obstructione Penei amnis, ortum credit. *Tomum tertium* diximus esse, qui eminentiores historias breviori paulo compendio complectatur, ex quo memorabilia quædam enotantibus occurrit, quod, non *Carolum Calvum* esse, qui vanitate aliqua, quo Reges sub se tanquam Imperator haberet, *Bosonem* Arelati Regem nominaverit, sed ipsum *Bosonem* tyrannice hunc titulum sibi sumsisse, evincit. *Britanniam minorem* non adeo late patuisse, sed eis solum terminis clausam fuisse, ac quæ nunc inferior dicitur, nec nisi anno demum 847, & occupata *Rhedonum* civitate, hunc Ducatum ampliorem ditionem habere cœpisse, observat. *Regnum Lotharingiæ Ludovico, Arnulphi* filio, Imperatori, ex Autoris sententia paruit, sed mox in *Caroli Simplicis* potestate fuit. Cum hic *Carolus Simplex* captivus a suis teneretur, implorato *Henrici Aucupis* auxilio, obtulisse ei regnum Lotharingicum, quod *Henricus* quidem occupaverit, sed pro libertate *Caroli* nihil egerit, *Fridericus* vero qui ab *Ottone M.* Lotharingiæ præfectus fuerit, inferiori parte ejus contentus fuisse, titulo tamen *Archi-Ducis Lotharingiæ* primus usus, notatur. Porro ortus regni *Maroccani* in Africa a *Lumtunis*, familia quadam *Breberorum*, qui ipsi populi sunt in regione Africæ, quam corrupte Barbariam dicimus, fundati, quod regnum *Almoravidarum* Hispani dixerunt, accuratius describitur, nec non eorum, qui *Almoravidas* throno dejecerunt, dictorum *Almohadarum*, quasi dicas Unitariorum, Christianos Trinitatisque in Deo cultores crudelius reliquis persequentium. In rebus patriis accuratus admodum Autor, studiose annotat, qua ratione partes & provinciæ quælibet, a proprietate coronæ Gallicæ olim sejunctæ, & Magnatibus aliis parentes, iterum eidem conjunctæ fuerint. Autoritatis regiæ in Gallia, quæ propter nobilium violentiam & superbiam pene evanuerat, restituendæ subsidium Reges Franciæ

Digitized by Google

ciæ in eo quæsivisse docet, ut civitatibus Magistratuum popularium creandorum potestatem darent, literis regiis firmatam: quo adeo eos oppressionibus nobilium opponerent. Nec minus Germaniæ res in præcipuis curat, considerans controversiam, quæ inter Imperatorem & Pontificem Rom. *de investitura Episcoporum* agitabatur, notatis singularibus in Papam meritis duarum fœminarum, *Mathildis*, Mantuæ & Lucæ, & *Adelaidis*, Segusii & Taurini Dominæ. Exitum hujus controversiæ hunc fuisse retur, ut conventum sit, Imperatorem eodem modo, quo Franciæ Rex, investituram daturum, scilicet iis, qui Canonice electi essent, non vero per crucem & annulum; mutatis adeo saltem ceremoniis actus, ingentem sublatam disceptationem; in quo an rem Autor acu tetigerit, aliorum sit, sententiam dicere. Cur *Renaldus*, Comes *Burgundiæ*, quam *liberum Comitatum* nunc dicere solemus, Lothario Imperatori homagium præstare recusaverit, causa allegatur, quod Lotharius non fuerit ex posteris *Conradi Salici*, cui regnum Arelatense ab ultimo Rege *Rudolpho* testamentaria dispositione relictum fuerit. Nec eum a Lothario in ordinem redigi potuisse, quin potius inde ortum libertatis illius Comitatus arcessendum. *Carolum IV*, Imperatorem, post conventum, cum *Urbano V*, Pontifice, institutum, cum *Regem Arelati* coronari se in urbe Arelatensi fecisset, postea *Ludovico Andegavensi*, Galliæ Regis fratri, *regnum Burgundicum* donasse refertur, testimonio *Theodori de Niem*, contemporanei. Quod donum vero ab Autore admodum parvi momenti habetur, quod jura Imperatorum in illo regno fuerint admodum eclipsata, Delphinatu & Provincia vix eorum autoritatem agnoscentibus. Notatur etiam, quam accurate *Rex Galliæ, Carolus VI*, caverit, ne eidem *Carolo IV*, *Imperatori*, cum ex familiaritate pristina eum inviserat, in regno Galliæ a civitatibus, quas transibat, multum honoris tribueretur, metu, ne aliquando honores tales fundamentum allegari possent pro chimæricis (verba sunt Autoris) quibusdam prætensionibus. Itaque nec sono campanarum exceptum, nec sub umbraculo honorifico deductum, & Regem ipsum, cum Impera-

pera-

Digitized by Google

peratori nigrum equum in introitu ſolenni dediſſet, albo invectum eſſe. Majori adeo longe honore ſuſceptum eſſe *Manuelem*, Conſtantinopolitanum Imperatorem, qui auxilia contra Turcas petitum in Galliam venerat, quoniam, ut judicat Autor, non idem periculum fuerit, ac in *Caroli IV*, Imperatoris occidentalis, receptione. Interim Delphino Regis filio *Carolum* irrevocabiliter *Vicariatum Imperii* dediſſe, quod intelligendum *de Arelatenſi regno* Autor ſtatuit, & ex eo factum, ut ſupremo jure Reges Galliæ in illis regionibus gaudeant, etſi prius quoque neminem in iis ſuperiorem agnoverint. Cum de diſſenſionibus, quæ inter *Philippum*, Galliæ Regem, & *Papam* viguerunt, agitur, narratur, Bullam Pontificiam, in qua Pontifex de controverſiis inter Regem & Flandriæ Comitem ſententiam dixerat, in Conſilio regio laceratam, & in ignem conjectam. Sed majores injurias a Papa Regi illatas, editis aliis Bullis, in quarum una ille non veritus ſit dicere, Regem ſub ſua cenſura tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, eſſe, collationem beneficiorum ad Regem non ſpectare, & regalia ab eo injuſte uſurpari. Eodem *Tomo tertio* origo *Imperii Ottomannici*, totius *gentis Turcicæ* & *Selgiukidarum* familiæ hiſtoria, brevibus quidem, ſed nervoſe, exhibetur: item *Armeniæ* regni, quod circa Seculum XII in Cilicia potiſſimum floruit. Quæ de *Zingiscanico* maximo imperio afferuntur, ea forſan noſtro tempore ex Autoribus Arabibus aliisque dari potuiſſent plenius. *Tomus IV* jam fuſior eſt, potiſſimum in rebus Gallicis; unde accuratius in eo deſcriptum videmus modum, quo *Britannia minor* Franciæ regno juncta. Quam parum Itali illo tempore artibus bellicis valuerint, non ſine ſale ex ipſo *Guicciardino* obſervatur, dum de expeditione, quam *Carolus VIII*, Galliæ Rex, in regnum Neapolitanum ſuſcepit, agitur. Ceterum & ortum *Regni Perſici* recentioris, a *Sophidarum* familia fundati, habet hic Tomus. Sequens inter alia geſtorum durante imperio *Caroli V*, Imperatoris, accuratiorem conſiderationem habet. Notat præcipitantiam Papæ in excommunicando *Henrico*, Angliæ Rege. Nam, cum Epiſcopus

Pariſienſis, a *Franciſco*, Galliæ Rege, ad *Henricum* miſſus, ipſi, ut Papæ judicium non ſubterfugeret, jamjam perſuaſiſſet, literæ vero *Henrici* tardius propter impedimenta viæ hiemali tempore Romam venirent, obteſtante Epiſcopo, ut ſex ſaltem dierum inſuper induciæ darentur, hoc negato, & excommunicatione publicata, poſt alterum ſaltem diem adveniſſe *Henrici* literas, quibus ſe ad judicium Papæ totum componebat, levibus ſaltem conditionibus adjectis facillimeque concedendis. Quo facto potuiſſet alienatio Angliæ a ſede Romana prohiberi. Item decem ſaltem menſibus poſt ipſam *Catharinam*, de cujus divortio cum *Henrico* controverſia erat, mortuam, quo ſpatio temporis expectato pariter, omnibus difficultatibus ſublatis, res Pontificia meliori loco eſſe potuiſſet. *Mariæ*, Scotiæ Reginæ, geſta favorabiliter narrantur, & *Buchananus*, qui de moribus ejus parum laudabilia prodidit, mendacii arguitur, etſi circumſtantiæ cædis mariti prioris, *Stuardi*, & feſtinatum conjugium cum parricida ejus, colorem, quem Autor induere conatur, vix admittant. Mortem dein ejus admodum pathetice deſcribit, & *Eliſabetham* quidem jure contra eam irritatam fuiſſe concedit, ſed culpam eſſe non *Mariæ*, ſed hominum ſuæ factionis, qui *Eliſabetham* crebris inſidiis fatigaverint, ſtatuit. Plurima in Anglia & Scotia odio religionis Romanæ ab iis, qui novas opiniones ſequerentur, eſſe facta, queritur; ſincere tamen etiam Autor *lanienam S. Bartholomæi* deteſtatur, notans, quanta cum animi vel conſcientiæ lucta Rex ſignum initii cædis faciendæ dari annuerit. Æque vero ægre ipſum habuerant ſupra *veſperæ Siculæ*, non ſine horrore ipſi commemorandæ. *Philippus II*, Hiſpaniarum Rex, religioni ſuæ adeo addictus, tamen ſupra 2000 Clericos ex Portugallis, qui pertinacius dominationem Hiſpanicam averſarentur, occidiſſe, ſed nihilominus literas abſolutorias a Papa petiiſſe, & impetraſſe, notatur. Quæ in certamine circa *præcedentiam* inter *Galliæ* & *Hiſpaniæ* Reges Venetiis, Tridenti, Romæ, agitata & facta, jucundum eſt, ex Autoris accuratiori expoſitione diſcere. Cum *Henricus III*, Galliæ Rex, dimidiam vitæ partem voluptatibus, dimi-

dimidiam religioſis actibus daret, & proceſſiones ſacras pœnitentiales, ut vocabant, ſed quæ alternis cum feſtivitatibus aulicis & voluptatibus variabantur, inſtitueret, *Parlamentum* has novitates eo ipſo damnaſſe, dum nemo ex ejus membris his proceſſionibus affuerit, commemoratur. Alius generoſus *Parlamenti* actus refertur, cum Pariſienſes propter *Guiſii* mortem, qui ab eodem Rege interfectus fuerat, tumultuarentur. Membra enim ejus curiæ, quæ ab officio in Regem diſcedere nefas duxerant, dum ſe non ad votum tumultuantium gererent, quidam vero eorum, inter quos *Præſes* ipſe, in carcerem ab ipſis ducendi citarentur, univerſus conſeſſus conſurrexit, & ultro reliquos in carcerem ſocialiter bini & bini vadentes ſecuti ſunt. Cum factioſi inter Gallos, qui *Henrico IV* aditum ad regnum Galliæ negare conati fuerant, in clientelam ſe Regis Hiſpaniæ dediſſent, maxime eos ab hoc iterum alienatos, & *Henrico* æquiores factos, patet, cum audiſſent, Regem *Philippum* Pariſios ſuam urbem, Aurelianum ſuam urbem, tanquam eas bello acquiſitas jam teneret, crebro in ſermone uſurpaſſe. Pariter, cum animi fœderatorum contra *Henricum IV* adeo eſſent exacerbati, ut in eo eſſent, ut Regem, quem ipſis Hiſpaniæ Rex nominaturus eſſet, admitterent, hic vero primum filiam, quæ Archi-Duci Auſtriæ *Erneſto* nupſerat, nominaret, poſt vero Ducem *Guiſium*, factioſorum primarius dux *Mayennius*, ægre ferens, alium, quam ſe, appellatum, cum *Henrico* eo promtius in gratiam rediit. *Henrico IV* per *Caſtellum* parricidialiter vulnerato, in quantum *Jeſuitæ* huic crimini implicati fuerint, notatur, & *Guignardi*, ejus Societatis Patris, qui ad mortem quoque damnatus, theſes nefariæ & atroces non diſſimulantur; Rex vero *Henricus* publice teſtatus memoratur, optaſſe ſe, ut *Jeſuitæ* hoc crimine onerari non potuiſſent: at, cum iidem Edicto publico regno expellerentur, & ſcholis inſtitutionum puerilium ipſis interdiceretur, Toloſanum & Burdegalenſe Parlamentum ſolum eorum patrocinium ſuſcepiſſe. Tandem & *Barnabæ Briſſonii*, integerrimi viri, & Parlamenti Pariſienſis Præſidis, mors indigna, qua a ſeditioſis, ſimul cum

duobus aliis graviſſimis viris, ſuſpendio in camera Curiæ aliqua necatus fuerat, refertur; una cum pœna, de quibusdam ſceleratorum horum a *Mayennio* duce ſumta. Ceterum hic *Tomus* nobis quoque conſervavit memoriam *Principis Cameracenſis*, quem titulum quidam *Balagny*, Gallus, qui inter turbas Belgicas præſidio urbis ejus præfectus fuerat, uſque ad finem vitæ uſurpavit. *Tomus VII* accuratius exponit, quæ de *Comitatu Aſpremontano* inter Lotharingiæ Ducem & Comites ejus nominis geſta fuere. De cetero recentiſſima tempora fuſius explicat, totus fere in expeditionibus *Ludovici XIV* magno cum encomio repræſentandis. Inprimis vero contenta *Articulorum Pacificationum*, ſucceſſive initarum, nervoſe exhibet, finiens in obſidione *Barcinonenſi*, qua finis quoque impoſitus eſt actibus bellicis, poſt Badenſem pacem initam. Studioſe Autor varia facta *Ludovici XIV* Regis ornat, vel palliat, dum, contra ſenſum vel intentionem pacificationum, ex quorundam verborum vel omiſſione, vel explicatione, aliisve prætextibus captatis, modo ſic dictis *Reunionibus* partium, quæ ad Metenſem, Tullenſem & Viridunenſem Epiſcopatum, vel alias ipſi ceſſas regiones, ſpectarent, vicinos vexaret, modo Luxenburgicum fere totum Ducatum, tanquam ad *Comitatum Chiny* pertinentem, ſibi vindicaret. Ingenioſus etiam eſt in factis quibusdam recenſendis, & colore, quem vult, iis dando. Inter alia enim, cum Gallicæ claſſis præfectus, *Dux*, qui vocabatur, *Toloſa*, claſſe Anglorum & Batavorum ſubſidio urbi *Barcinonenſi*, quæ a *Philippo*, nunc Rege Hiſpaniæ, tum obſidebatur, a *Carolo* vero, Imperatore noſtro, tunc defendebatur, adventante, ſuam claſſem fuga matura ſubduceret, hoc geſtum ita narrat, tanquam idem Dux propterea, quod, urbe jam ad incitas redacta, præſentiam ſuam ibidem non amplius neceſſariam duxiſſet, ſponte & ultro in patriam reverti deſtinaviſſet. In quibus adeo æque ac aliis ut patriæ amorem non diſſimulavit Autor, ita partium ſtudio, nimio forſan, adſcribendum, quod affectato ſtilo Imperatorem noſtrum *Carolum VI* eo jam tempore, quo Imperatoris Germanici axiomate ornatus erat, tamen Archi-Ducis, & Imperatricem Archi-Duciſſæ titulo ſaltem

tem

ſaltem dignatur. Memoriæ quoque vitio factum forſan, ut *Ulma* ab Electore Bavariæ obſidione capta memoretur, quam conſtat ex improviſo & ſtratagemate quodam, intra unius vel duarum horarum ſpatium, in poteſtatem ejus deveniſſe.

GOTHOFREDI BARTHII, JCTI, ET SCABINAtus Electoralis Lipſienſis Aſſeſſoris, Diſſertationes Juridicæ, cum Mantiſſa Philologica. Collegit, notulisque illuſtravit, & de B. Viri Vita Scriptisque præfatus eſt, D. GEORGIUS CHRISTIANUS GEBAUERUS, Suprem. Cur. Provinc. Aſſeſſor, & Jur. Feud. Comm. & Sax. P.P.

Lipſiæ & Gorlicii, ex officina libraria Marchiana, 1733, 4. Alph. 5 pl. 4.

Vivit in animis hominum *Gothofredus Barthius*, JCtus doctus atque cordatus, & morum integritate vitæque innocentia, & libris multiplici doctrina refertis, æternam nominis famam ſibi peperit. Non enim forenſibus bellis verisque litibus ſe totum addixit, verum etiam docendo Jurisprudentiam, & diſputando de graviſſimis difficillimisque juris quæſtionibus, omnes Juriſconſulti partes egregie atque præclare explevit. Atque ita virorum eruditiſſimorum ſuffragia tulerunt, quas propitia Themide conſcripſerat propugnaveratque, Diſſertationes, ut, cum illæ, quæ vivo ſpiranteque *Barthio* prodierant, Collectiones oculis hominum ſe iterum ſubduxerant, magnopere voverent boni omnes, ut aliquis tam eximias atque frugi plenas Diſſertationes in unum corpus colligeret, atque ad communem proferret utilitatem. Dedit id pietati erga Præceptorem, Hoſpitem, & Amicum integerrimum Cel. *Gebauerus*, Collega noſter perinduſtrius & venerandus, & diſperſas errantesque collegit, notulis ſubinde auxit, & amplam vitæ fatorumque B. *Barthii* præmiſit commemorationem, ex qua præcipua atque ſingularia in uſum convertemus noſtrum. Natus eſt *Barthius* Lipſiæ anno elapſi Seculi quinquageſimo, die 12

Octobris, patre ephippiario. Prima ſtudiorum fundamenta in ſchola Nicolaitana ſub ductu *Friderici Rappolti*, *Jo. Henr. Herrichenii*, & *Joachimi Felleri*, jecit. Mox, tirocinio ſcholaſtico poſito, decimo octavo ætatis anno Academiæ nomen dedit, & Philoſophorum, *Valentini Alberti*, *Ottonis Menckenii*, *Chriſtiani Friderici Franckenſteinii*, & *Adami Rechenbergii*, ſcholas diligenter frequentavit, & *Fellero*, Oratoriam tradenti, indivulſus comes adhæſit. Anno præcedentis Seculi ſeptuageſimo Orationem Pentecoſtalem, *de Comparatione ignis cum Spiritu Sancto*, publice recitavit. Eodem anno primam Philoſophiæ lauream capiti ejus impoſuerunt Philoſophi, qua ut dignum ſe oſtenderet, bis, ex more Academiæ noſtræ, Lectiones caniculares habuit. Poſt diſputando vires exercuit, & elegantem *de Barba* conſcriptam Diſſertationem, conflictus moderatore *Jacobo Thomaſio*, fortiter maſculeque defendit. Ad Medici laudem decusque ferebatur *Barthius*, & *Ammanni* demonſtrationibus Botanicis ſedulo intererat. Sed, re diligentius accuratiusque penſitata, nuntium miſit arti ſalutari, & divæ Themidi ſe totum tradidit, eaque fini Argentoratum commigravit, & ab ore *Jo. Henr. Bœcleri*, *Ulrici Obrechti*, *Jo. Rebhanii*, *Gothofredi Stæſſeri*, & *Gerhardi van Stæcken*, per biennium pependit. Redux inde factus, præceptores in noſtra Academia ſelegit *Henricum Bornium*, *Bartholomæum Leonardum Schwendendœrfferum*, *Auguſtum Benedictum Carpzovium*, *Paulum Franciſcum Romanum*, & *Fridericum Geislerum*, & pertinaci induſtria, & moribus ad omnem elegantiam compoſitis, cunctorum benevolentiam amoremque ſibi conciliavit. Anno ſeptuageſimo quinto *de Extraordinario Imperatoris judicio ad L. unicam C. quando Imp. inter pupill.* Præſide *Auguſto Benedicto Carpzovio*, diſputavit, & locum in Republica aliquem, & præmia navatæ induſtriæ circumſpicere cœpit. Uti vero Noſter æquo animo erat, & magnarum opum contemtor; ita vota ejus in ſcribæ munere ſubſtiterunt, & ejusmodi munus anxie atque perſæpe expetiit. Sed ſemper tulit repulſam, fati ſui, ut ſolent eſſe mortales ad metum, quam ad ſpem, proniores, accu-

ſans

ſans infelicitatem. Verum aliter viſum fuit ſapientiſſimo rerum humanarum diſpenſatori Deo. Etenim *Reinhardus Dietericus de Tauben*, Electoris Saxoniæ Conſiliarius intimus & Cancellarius, gravi *Chriſtiani Friderici Franckenſteinii* commendatione permotus, filii unici, *Erneſti Dieterici*, ſtudiis moribusque præfecit *Barthium*, quem cum contubernali, poſt duos integros annos Dresdæ exactos, Lipſiam remeare juſſit. Cum vero Ill. Comes valetudinis curandæ cauſa Dresdam ſe reciperet, miſſionem honeſte flagitavit Noſter, eandemque tandem, ſed ægre atque difficulter, obtinuit. Conceſſit itaque, commendatore *Jacobo Bornio*, in *Stegerianam* domum, & ſtudiis Viri illuſtris, *Adriani Stegeri*, Conſulis Lipſienſis hodie Ampliſſimi, per quadriennium præfuit, eodemque comite Baſileam contendit, & JCti nomen dignitatemque inde reportavit. Ab eo tempore magno animo forum ingreſſus eſt, & contortas & maxime arduas cauſas feliciter explicuit, & juventutem, Themidi ſacram, proſpero fortunatoque ſucceſſu erudivit. Prodierunt ex ejus inſtitutione plures Comites, Barones, Nobiles, & munerum dignitate illuſtres Viri, qui non informatione ſaltem ejus, ſed & hoſpitio convictuque, uſi ſunt. Matrimonium ipſi beatum atque auſpicatum obtigit cum *Anna Dorothea*, Theologi exquiſitiſſimi, *Jo. Adami Scherzeri*, filia; ſed prole omni caruit. Quam unicam calamitatem, divinitus ſibi inflictam, forti atque conſtanti animo pertulit, & orbitatem ſuam liberalitate munificentiaque erga pauperes & ſortis quadam acerbitate oppreſſos lenivit. Non poterat aliter, quin fama *Barthii* latius ſeſe diſſeminaret, & ad ipſas Divi *Friderici Auguſti*, Sarmatiæ Regis, & Saxoniæ Novemviri, aures perveniret, qui Noſtro, anno Seculi hujus tertio decimo, locum aliquem in Scabinatu Lipſienſi aſſignavit; quo munere tamen ſtatim anno ſequenti ſeſe ſponte iterum abdicavit, & otium ſenile tum utiliſſimis libris conficiendis, tum ſalutari mortis meditationi, pio laudabilique conſilio, conſecravit; uſque dum podagra, cum qua ſæpe certaverat, & victoriam exinde retulerat, triumphum de eo ageret, & d. 31 Junii A. 1728 ſibi & morta-

Google

mortalitati eriperet. Sic mortuus quidem *Barthius* eſt, ſed libri ejus, ſummo cum judicio ſcripti, nunquam emori ſinent Virum de Jurisprudentia præclare atque inſigniter meritum. Operæ igitur pretium nos facturos eſſe arbitramur, ſi quando libros, quos fœcundum *Barthii* ingenium protulit, hic, tanquam in Famæ templo, ſuſpendamus. Edidit ille 1) *Hodegetam Forenſem Civilem & Criminalem, Lipſiæ, 1715 & 1725*; 2) *Commentationem de Gerada, Lipſiæ, 1721*; 3) *Quirini Schacheri Collegium Practicum, juxta titulos Pandectarum Juris Civilis Obſervationibus Practicis ſubinde illuſtratum, Lipſiæ, 1725*; 4) *Diſſertationem de Barba*; 5) *de Judicio Imperatoris extraordinario*; 6) *de Beneficio abſtinendi hæreditate paterna ad effectum retinendi dotem acceptam*; 7) *de Beneficio abſtinendi hæreditate paterna ad effectum exigendi dotem promiſſam*; 8) *de eo, quod juſtum eſt circa pactum executivum*; 9) *de Teſtamento Comiti oblato*; 10) *de Marito uſufructuario Saxonico*; 11) *de Jure paſcendi*; 12) *de Magiſtro navis*; 13) *de Jurisdictione, quam perſonæ Illuſtres & Nobiles per officiales exercere ſolent*; 14) *de Convicto non confeſſo*; 15) *de Succeſſione fœminarum in Feudis, earumque excluſione per maſculos*; 16) *de Negatione contractuum unilateralium*; 17) *de Anticipatione*; 18) *de Juramento Judiciali contra matrimonium non admittendo*; 19) *de Comminatione ſub pœna confeſſi & convicti nec non recogniti in cauſis Civilibus & Criminalibus*; 20) *de Emancipatione Saxonica*; 21) *de Poteſtate Vaſallorum litigandi, nec non tranſigendi de Feudo abſque domini conſenſu ad effectum ſibi, quod pro eo acceperunt, jure allodii retinendi*. Ex his, quæ commemoravimus, *Barthii* ſcriptis Diſſertationes recudendas curavit Cel. *Gebauerus*, & notulis ſuis mirifice illuſtravit exornavitque. Sequemur & hic morem noſtrum, & portiones quasdam ex Diſſertationibus *Barthianis*, ſpeciminis loco, decerpemus. Privilegium *legis unicæ C. quando Imp. inter pupillos* ad uxores gravidas, quæ vel brevi eniſuræ ſunt, vel jam eniſæ, puerperium agunt, ad perſonas divites & illu-

Pag. 33.

ſtres

Digitized by Google

ſtres extendit, quia illæ perſonæ, etſi non habitu quidem, actu tamen, miſerabiles eſſent, & ita ſummum Provocationum Senatum Dresdenſem reſpondiſſe narrat. Singularis *Barthii* ſententia eſt, quod locator, ſi in inſtrumento conductionis ipſi conductorem finito contractu, vel in mercede annua ſolvenda moras nectentem, propria autoritate expellendi poteſtas conceſſa fuerit, irrequiſito judice legem conventionis, dummodo occaſionem majoris tumultus evitet, exequi poſſit. Neque actio ſpolii locum habebit, quam exceptione pacti conventi elidere poterit. Illorum opinionem prolixe refutat *Barthius*, qui ultimas voluntatis noſtræ *tabulas* principi per procuratorem inſinuari poſſe contendunt. Vocabulum *Trift* a verbo *Treiben* derivat, & deſignat hac voce in ſenſu excellentiori jus agendi in locum aliquem cum effectu ibidem quoque paſcendi; in ſenſu vero populari & minus excellentiori jus agendi per locum alterius, non etiam ibi ſubſiſtendi & paſcendi, quod jus in ſpecie actus appellatur. Utrumque jus initio vocarunt *den Trieb*, & corrupte *die Trift*. Ex quo hodienum ruſtici promiſcue hoc vocabulo, *die Trift*, etiam pro actu utuntur. Aſſentitur *Barthius Paulo*, JCto, quando vocem *Magiſtri* a monendo vel monſtrando derivat, ideo, quod ii ſolum in Jure noſtro inſigniri hoc nomine ſoleant, qui præ aliis magis, quam ceteri, diligentiam & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Recte contra *Lauterbachium* & *Heringium* ſtatuit Noſter, *L. ſi contendat* remedium non per modum exceptionis tantum, ſed & actionis, deduci poſſe in judicium. *Legem 26 C. de uſur.* uſurarum anticipationem interdixiſſe ſibi perſuadet *Barthius*, cum tamen ex noſtro judicio id lex iſta nequaquam evincat. Curioſa Obſervatio eſt, vocabulum juramenti, ut minus Latinum, non niſi bis in Pandectis, nimirum in *L. 34 §. 5 de Jurej.* & *L. 25 §. 3 de Probat.* occurrere. Diſputat itidem Noſter contra *Wasleſium*, & jurisjurandi uſum in rebus publicis Chriſtianis docte atque copioſe demonſtrat. Sed hæc ex pluribus delibaſſe ſufficiat.

Pag. 37. 43. 248. 289-294. 378. 406. 632. 661. 707. 713.

Eee CÆSA-

Digitized by Google

CÆSARIS MAGATI, SCANDIANENSIS, IN Almo Ferrarienfi Gymnafio Medicinæ Doct. & Prof. celeberrimi, de rara Medicatione Vulnerum, f. de Vulneribus raro tractandis, Libri duo, &c. Acceffit JO. BAPTISTÆ MAGATI Tractatus, quo rara Vulnerum Curatio contra SENNERTUM defenditur; cum triplici Indice Capitum, Quæftionum, & rerum omnium memorabilium. Cum Præfatione FRIDERICI CHRISTIANI CREGUT, Medicinæ Doct. Illuftriffimi ac Celfiffimi Hanoviæ Comitis Confiliarii, Archiatri, Aulæque Medici, &c. de Italorum in Rempublicam Literariam, præcipue vero Medicam, meritis maximis.

Francofurti, Lipfiæ & Amftelodami, apud Jo. P. Schmidt, 1733, 4.
Alph. 7 plag. $13\frac{1}{2}$.

Rectius omnino fapientiusque ii agunt, qui libros probæ notæ, bonæque frugis, quorum propemodum obliterata eft memoria, ad lucem revocant, publicoque ufui iterum exponunt: quam qui crudos inconditosque fui ingenii fœtus fatis importune obtrudere intelligentioribus laborant. Quamobrem multum debent Chirurgiæ rationalis cultores Cl. Editori, quod librum hunc *Magati* utiliffimum ipforum manibus denuo tradiderit, quo oftenditur, vulnera rarius deliganda, atque turundas tantum non perpetuo ab eorum curatione rejiciendas effe. Plura nos de hoc libro non dicemus, eam ipfam ob caufam, quod nunc primum non editur, fed femel iterumque in lucem jam prodiit, nec in hac nova editione novi quidquam acceffit, præter Præfationem *Cregutianam*, cui tamen non eft, quod multum inhæreamus. Quanquam enim Cl. Autor in libri infcriptione pollicetur, fe in eadem de nobili fatis argumento tractaturum effe, atque fex illis cum dimidia plagulis, quibus Præfatio conftat, concinna fatis meritorum, qui-

quibus Itali rem literariam universam, sigillatimque medicam, cumularunt, delineatio dari potuit; vix tamen umbram ejus inibi extare, pro candore nostro dissimulandum non duximus. Adeo manca, mutila, parumque inter se cohærentia, sunt omnia, ut maxima illius pars variis, iisque verbosis, digressionibus impendatur. Ne tamen nihil huc attulisse videamur, age vitam *Magati* nostri ex ea repetamus, præcipue, quod istam in altera Lexici Eruditorum, ut vocant, editione desiderari adhuc videmus. Natus est *Magatus* noster Scandiani A. 1579, statimque puer ingenii docilitate emicuit, & iis literis, quibus hæc ætas ad humanitatem informari solet, magna se diligentia addixit. Philosophiæ postea & Medicinæ in Bononiensi schola operatus, supremos utriusque honores ibidem anno ætatis circiter decimo septimo impetravit, eadem tamen in urbe aliquot adhuc annos medicæ artis praxin apud *Rotam*, *Claudinum*, & inprimis *Cortesium*, observaturus. Romæ deinceps etiam Medicinæ exercitationi vacavit, magis tamen adhuc Anatomicis sectionibus, & vulgari Chirurgiæ, cujus inprimis studio tenebatur. Unde & Romanis Professoribus innotuit, eorumque opera raram vulnerum curationem primum cognovit. In patriam reversus, praxin Ferrariæ exercuit, idque felici cum successu, & inprimis vulnerum apud alios deploratorum plurimas curationes subinde aggressus est, feliciterque perfecit. Unde, in cassum laborante invidia, A. 1613 de cathedra Medica in Gymnasio Ferrariensi ipsi prospectum fuit, ut publicis Lectionibus raram vulnerum curationem, quam Romæ observaverat, ipsius autem adversarii velut empiricam quandam doctrinam traduxerant, non modo adstrueret, sed ad methodum quoque revocaret. Labori huic debentur libri duo *de rara vulnerum curatione*, bis apud Venetos in lucem editi, & altera quidem vice cum Tractatu fratris, qua hæc medendi methodus contra *Sennertum* propugnatur. Approbatores quoque & defensores habuit *Ludovicum Septalium*, qui eandem in usum vocavit ipse, scriptisque celebravit, & *Joannem Veslingium*, in Patavino Atheneo Anatomicum celeberrimum. Deinceps votum, quod, superato

Digitized by Google

feliciter præſenti vitæ periculo, Noſter ſuſceperat, exſoluturus, Fratrum minorum, quos Capucinos vocant, cœtui adſcribendum ſe curavit, in eoque plures annos pie & religioſe convixit, ſed ſimul tamen, impetrata facultate, quin imo indicta obedientia, in proximas & remotas regiones excurrit, ad perſanandos ægros nobilitate & dignitate præſtantes. Principum quoque Italiæ valetudini utiliter præfuit, & pro re nata ab iis Ordini ſuo fratribusque favorem & præſidium ſubinde impetravit. Medicis quoque ſtudiis privatim vacare, & ſi quid vellet ſcriptis committere, licitum ipſi fuit. Tandem diris ſubinde calculi doloribus cruciatus, Bononiam ſe contulit, anceps ſectionis periculum ibi ſubiturus. Qua utut caute adminiſtrata, prohiberi tamen non potuit, quo minus ex ſuccedente inflammatione & gangræna diem ſuum obiret, anno poſt Chriſtum natum 1640, ætatis autem ſeptuageſimo. In rara vulnerum medicatione nomen poſtea ipſi dedit *Sancaſſanus*, Chirurgisque peſſime inſtructis bellum acerrime indixit. *Belloſte* autem ulterius progreſſus, omnem turundarum uſum e Chirurgia inprovide exterminavit.

EMBRYOLOGIA HISTORICO-MEDICA, hoc eſt, Infantis humani Conſideratio Phyſico-Medico-forenſis, exhibita a D MARTINO SCHURIGIO, Phyſico Dresdenſi.

Dresdæ & Lipſiæ, apud B. Chriſtoph. Hekelii filium, 1732, 4. Alph. 5 plag. 4½.

Qui reliquos Cl. Autoris libros argumenti Medici atque forenſis in his Annalibus noſtris laudavimus, Embryologiam, nuper ab ipſo editam, nulla prætermittendam ratione exiſtimamus. Siſtit ea omne id, quod ad infantem, utero adhuc incluſum, excludendum, & recens natum, pertinet. *Primum* enim *Caput Sectionis I* de Embryonis, in utero materno latitantis, nutritione, ejusdem liquore nutritio, *Cap.* 2 de ipſius formatione, & membranis, quibus circumvolvi ſolet, cho-

chorio nimirum, amnio, hujusque liquore, & allantoide, *Cap.* 3 de funiculo umbilicali & vracho, *Cap.* 4 de placenta uterina & circulatione sanguinis in fœtu, agit. *Sect. II* fœtus in utero vitam, & quidem *Cap.* 1 Embryonis vitam propriam, eandemque in mortua etiam matre superstitem, *Cap.* 2 fœtus in utero vitalitatem s. animationem, *Cap.* 3 ejusdem in utero respirationem & suctionem, *Cap.* 4 vagitum uterinum, proponit. *Sect. III* infantum in utero morbos, & obitum, situmque vitiosum, sigillatim *Cap.* 1 Embryonum epilepsiam, contracturam, variolas & morbillos, febres, luem veneream, vulnera, fœtum croceum, icterum, fœtum nigrum, ejus excoriationem, vesiculas serosas, hydropem, hydrocephalum, singultum, hernias, dentitionem, stigmata, frigiditatem & rigiditatem, item mortem a funiculo umbilicali & lapsu, *Cap.* 2 fœtus in utero corruptionem, nimirum exsiccationem, putrefactionem, consumtionem a vermibus, ossa fœtus per varias vias excreta, sceleta diu utero retenta, fœtum mortuum sine corruptione, fœtum a fulmine occisum salva matre, fœtus petrefactos, *Cap.* 3 fœtum extra uterum in abdomine, item in vesica, inguine, mola, placenta &c. repertum, fœtus magnitudinem & situm, persequitur. *Sect. IV* de partu, *Cap.* 1 de ejus tempore legitimo & præmaturo, variaque abortuum conditione pro varietate mensium, *Cap.* 2 de partu serotino, ejusque caussis, refert. *Sect. V* abortum, *Cap.* 1 ejus definitionem & caussas, *Cap.* 2 abortum nefandum, *Cap.* 3 abortum frequentem, ejusdemque præservationem, *Cap.* 4 signa abortus, *Cap.* 5 insolita abortuum exempla, *Cap.* 6 abortus pœnam, & num aliquando liceat, abortum data opera provocare, explicat. *Sect. VI Cap.* 1 de instantis partus signis, *Cap.* 2 de partus caussis, *Cap.* 3 de ejus modo, ubi inprimis disquiritur, an ossa pubis divelli queant, varia etiam circa partum singularia asseruntur, itemque de partu sine cruentatione, *Cap.* 4 de partu difficili & facili, *Cap.* 5 de partus difficilis symptomatibus, partusque impedimento magico, *Cap.* 6 de partu post mortem matris, *Cap.* 7 de insolita partus ætate, tum præmatura nimis, tum sera, *Cap.* 8 de partu

numeroſo & multiplici, commemorat. *Sect. VII* inſolita circa partum obſervanda, *Cap. 1* inſolitas partus vias, ſcilicet per os, per & circa umbilicum, per ilia, per alvum, per vias urinarias, *Cap. 2* partum inſolitum, ſcilicet humanos fœtus ex brutis animalibus natos, fœtusque brutorum animalium ab hominibus excluſos, partum miraculoſum, brutorum nimirum animalium diverſi generis, molas denique volaticas, enarrat. *Sect. VIII* de procidentia uteri, *Cap. 1* de procidentiæ denominatione & differentia, *Cap. 2* de inverſione vaginæ cum uteri prolapſu, *Cap. 3* de uteri procidentia & inverſione ſimul, *Cap. 4* de procidentiæ uteri cauſis, *Cap. 5* de variis circa uteri prolapſum obſervandis, *Cap. 6* de uteri exſectione, præcipit. *Sect. IX* fœtus mortui in utero moram, ejusque extractionem, & quidem *Cap. 1* fœtus in utero moram, *Cap. 2* ejusdem vivi & mortui ſigna, *Cap. 3* fœtus extractionem, *Cap. 4* ejusdem ex utero matris exſectionem, ſ. partum cæſareum, explanat. *Sect. X* de fœtu recens nato, *Cap. 1* de ejusdem ejulatu & loquela, *Cap. 2* de funiculi umbilicalis deligatione. *Cap. 3* de variis circa umbilicum & ſecundinam occurrentibus, *Cap. 4* de fœtu poſt partum & puerpera, commentatur. Hæc de argumento libri. Ceterum extant denuo in eodem variæ Autoris obſervationes, quarum nonnullas more noſtro huc afferemus. *P. 37* hæc habentur: Fœmina quædam Dresdenſis per abortum veſicam tenuem & transparentem ad digiti magnitudinem cum incluſo Embryone excernebat. In hujus veſicæ exteriori membranula, alia annexa quaſi veſicula oblonga ad unguis magnitudinem, humore limpido pariter referta, ſine tamen alius Embryonis ſigno conſpectui ſe offerebat, ex qua poſt aliquot horas per inciſionem aperta, aqua dimidii circiter cochlearis, quam pro liquore inter chorion & amnion Noſter judicavit, effluebat, altera veſica ſ. ovo cum Embryone permanente adhuc integra, donec poſtea diſrumperetur. *P. 203* infans hydropicus magnum partus laborem faceſſit. *P. 224* fœmina quædam Dresdenſis gravi pondere, quod manibus geſtaverat, doloroſam uteri rupturam effecit, unde juſto tempore in partus labo-

laboribus extincta est. Facta sectione, fœtus cum annexis extra tunicas & uterum jacens dextrum brachium per uteri rupturam versus uteri vaginam extendit, uteri substantia maculis hinc inde lividis & nigricantibus infecta, fœtusque corruptioni proximus fuit. *P. 248* in partu quodam admodum difficili ob nixum nimium crepitus quidam exortus, atque ab adstantibus etiam auditus fuit, detecta post mortem uteri ruptura. *P. 257* mola carnea excernitur a muliere, ultra pugni magnitudinem grandis, in cujus dissectæ cavitate quadam interna comparet Embryo dimidii digiti, masculi notam referens, cum annexa placentula & funiculo umbilicali. Putat Autor, esse ejusmodi molam membranam fœtus majori incremento auctam. *P. 394* fœmina undecies sine justi partus intervallo abortum passa, per venæsectionem ter repetitam demum ab hoc malo liberatur. *P. 449* Autoris uxor, quatuordecim menses gravida, a penetrantissimo spiritus putaminum ovorum odore in lipothymiam incidit, ab eodemque tempore motum fœtus semper percepit. *P. 374* fœmina quædam, instante partus tempore ordinario, in vehementissimos motus epilepticos ultra triginta horas incidebat cum mentis alienatione atque sudoris defectu, puellamque inscia enitebatur; postea ad se redibat quidem, quarto autem die moriebatur. *P. 501* duo exempla capitum Embryonis in partu avulsorum & in utero relictorum commemorantur. *P. 699* fœminæ cuidam post exclusionem veri fœtus maxima uvarum, ut vocantur, s. hydatidum, instar racemorum sibi invicem connexarum, copia extracta fuit. Erant autem dictæ vesiculæ utplurimum rotundæ, nonnullæ etiam oblongæ, s. ovales, & diversæ magnitudinis, aqua lutea, quasi mucilaginosa, intus repletæ; totaque illa moles quatuor librarum pondus superabat. *P. 857* infans, cui optime funiculus umbilicalis deligatus erat, cum nova involutione aliquantum relaxata esset hæc ligatura, aliquid sanguinis denuo profudit, debilisque factus, animam reddidit. De reliquis nihil amplius dicere habemus. Plane enim non dissimilis hic liber esse videtur ceteris Cl. Autoris Commentationibus, quas ex Adversariis

Digitized by Google

riis locisque communibus conflatas eſſe omnes, ſatis apparet. Quid enim ſi a paucis illis obſervationibus propriis diſceſſeris, habent aliud ſibi ſingulare & proprium, quam ut in rebus, quæ ad doctrinæ rationem pertinent, varias variorum Autorum ſententias accumulent, in rebus vero, quæ experientia nitantur, copioſas Autorum obſervationes & hiſtorias afferant, neque tamen de harum fide diſquirant, aut illas ſub examen revocent, ſed ſimpliciter tantum ad ordinem argumentorum exhibeant, nunquam vero Autoris ſententiam ſuis fultam rationibus exprimant. Quod, tantum abeſt, ut Cl. Autori vitio verti velimus, ut potius, a permultis, inprimis, qui curtam librorum ſupellectilem poſſident, gratiam ſatis prolixam ipſum eſſe initurum, nobis perſuadeamus. Neque enim iis tantum aliquid debetur, qui ædificia exſtruunt, ſed iis etiam qui, materiem convehunt, lignumque & lapides ſubminiſtrant.

FRIDERICI GÜNTHERI SEUBERLICHII, Med. Doct. Conſiliarii Schwartzburgici, & Medici quondam Provincialis, Obſervatio ſingularis de XIX Calculis, in cadaveris cujusdam veſica fellea repertis; ſubſecuta hydrope.

Quam olim Ill. *Jo. Gothofredus de Berger*, P. P. Wittebergenſis longe celeberrimus, in doctiſſima, quam edidit, Phyſiologia *p. m. 219* de XXII calculis, in B. *Caſp. Ziegleri*, JCti clariſſimi, veſica fellea a ſe repertis, Obſervationem, non uſque adeo frequentem & ubivis obviam, cum literato orbe communicavit, eandem & nos, ſimilem fere jam recenſitæ, in cadavere quodam ſexus ſequioris, prope *Günſerodam* in ditione regiminis inferioris Schwartzburgica, in via publica reperto, cultroque anatomico ſubjecto, annotavimus. Nobis enim, in cauſam mortis dicti cadaveris inquirentibus, ſtatim in abdomine ſe obtulit inter peritonæum & inteſtina inſignis ſeri extravaſati quantitas, trium, & quod excurrit, librarum; veſica

vesica fellea loco figuræ naturalis pyriformis, instar intestini contorti & ossibus vel alia quadam dura materia infarcti, se repræsentabat, qua vero aperta XIX calculi, coloris flavescentis & politi, diversæ tamen magnitudinis, aliis quidem nucem avellanam æquantibus, aliis vero minoribus existentibus, in conspectum veniebant, quorum figura ut irregularis & angulosa existebat, ita pondus, junctim sumtum, tres tantum drachmas constituebat. Sunt enim, utut numero plures, quod diximus, leviores tamen, & quoad cetera cum omnibus reliquis, ab Ill. *Bergero* adductis, & huc referendis, proprietatibus conspirantes. Bilis, simul in eadem cystide reperta, erat pauca, viscida & lenta, atque ratione coloris ex atro viridis, salvo interim ab omni vitio, scirrhoso vel alio quocunque, reperto hepate. Ventriculus flaccidior existebat una cum intestinis, & ex his cœcum colique initium colore ex atro flavescente tinctum; omentum parvum, corrugatum & corruptum, renes plus justo majores & pallidiores, a calculis tamen cum vesica urinaria vacui, dexterque pulmonum lobus pleuræ adnatus. Corpus externum monstrabat pedes œdematosos, scabiem siccam, pectusque cum artubus superioribus emaciatum. Jam, si, qua morbi specie miserabili personæ obeundum fuerit, quæratur, facile responderi potest, hydropem ascitem ipsi mortem accelerasse, cum bilem, quam deprehendimus, calculosam illam, austeram, & corruptam, tanquam menstruum primæ digestionis summe necessarium, non potuerit non sequi chylus crudus, indigestus, & acris, huncque ipsa tandem M. Seæ acrimonia, qua posita, simul innumeros morbos, morborum causas, ipsamque pariter vasorum lymphaticorum diæresin, tanquam hydropis dicti causam, oriri oportere atque existere, neminem dissentientem nos habituros, confidimus. Qua in re ut per allatam in medium rationem fulsulti tam certi sumus, quam qui certissimi, ita nec nobis desunt, qui, quod asseruimus, exemplis & experientia edocti, satis confirmant, testes, ut putamus, fide dignissimi, *Theophilus* nempe *Bonetus* in *Sepulchret. Tomo II p. m. 305 & 391*, nec non Celeb. *Fridericus Hofmannus* in

 Med.

Med. Ration. Syſtem. Tom. IV, P. II p. 276, itemque B. *Rolfincius*, quippe qui in aula Vinarienſi aperiens cadaver fœmininum, hydrope uteri defunctum, invenit ſimul in veſica fellea lapides, globulum luſorium imitantes, plus quam triginta, fidem faciente eodem in §. *10* Diſſertationis *de calculo renum & veſicæ*, reſpondente *Claudero*, Practico Francohuſano. Ceterum, hac data occaſione, Lectori benevolo ſignificamus, nobis, ſi Deus vires vitamque concesſerit, conſtitutum eſſe, de aere, aquis & locis Francohuſanis nonnulla commentari; cui tamen conatui quo tempore ſimus reſponſuri, vel propterea certo definire non poſſumus, quod nunc demum ejus rei cauſa cœpimus Obſervationes inſtituere & experimenta.

ALBERTI RITTER, IN COLLEGIO ILFELdenſi Regio Con-Rectoris, Epiſtolica Oryctographia Goslarienſis.

Helmſtadii, literis Buchholzianis, 1733, 4.

Plag. 2, & Tab. æn. 1.

Clariſſimus Autor, poſt brevem civitatis Goslarienſis deſcriptionem, res naturales & lapides figuratos varii generis perſequitur, quibus terra circumjacens abundat. Itaque in fodinis argillaceis loci, qui vulgo dicitur *der Bollercke*, reperiuntur particulæ ligni petrefacti, coloris nigri, multa fragmenta cornu *Ammonis* undulati, furcati, ramoſi, vel arboribus quaſi depicti, conchæ minores, lapis lyncis, nigri & obſcuri, vel etiam lucido-punicei coloris, collimus vel ætites coloris flavi, ovalis utplurimum formæ, & fragmenta putatæ urnæ ſepulchralis. Ex aliis locis, quos ſigillatim hic nominare nihil attinet, eruuntur trochi, belemnites, tellinitæ, teſtæ oſtrearum, conchæ anonymæ bivalves, conchæ venereæ, gryphites bivalves rugoſi, terebratulæ, lapides fibulares, conchites, turbinitæ, muſculites, oolithi vel hammites, lapides ſolares, oſtracitæ, alabaſtra, & maſſa lapidis friabilis coloris ferrei, miculis ſpaticis albis ſplendentibus intermiſti, quæ plena eſt matricibus concharum ſtriatarum, & ipſis elegantibus conchis

l.B.II ad Tom X Sect.IX Suppl. Act. Er. pag. 411.

Fig. II.

Fig III.

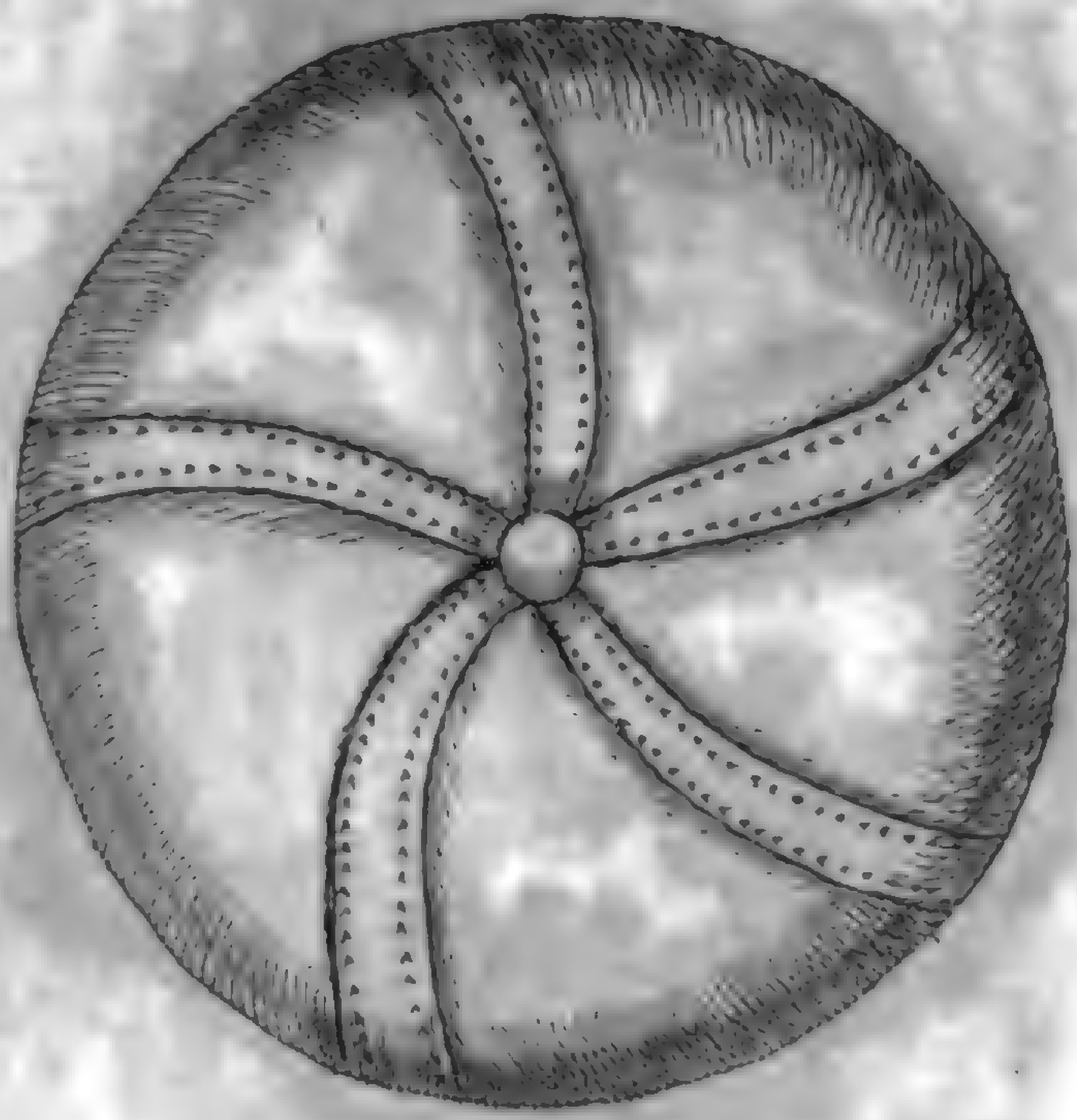

chis univalvibus ſtriatis, colore lucido puniceo gaudentibus. Inprimis vero hæc ab Autore, tanquam magis ſingularia, & vix ubivis obvia commemorantur: 1) *Echinites*, cujus ſuperficies ſignatur cruce quinquangula, a plebe nominata *ein Alpcreutz, ein Truttencreutz*; 2) *Lapis ſolaris*, qui eſt arenoſus, albicans, innumeris ſolibus, coloris lucido-punicei vel flavidi, elegantiſſime quaſi exſculptis, diſſeminatus; 3) *Echinites*, communiter a figura, quam repræſentant, *lapides fibulares, Knopfſtein*, dicti, ex lapide calcario ſolidiore conſtantes, & cæſio ſelenite tenuiſſimo incruſtati: inter quos raro reperitur *Echinites cordatus*, propter formam cordis, quam forte violenta compreſſione acquiſivit, ſic cognominatus; 4) *Cornu Ammonis*, rariſſime integrum, ipſa cochlea marina adhuc obductum, quæ adſpicitur cochlea margaritifera lævis, coloris ſplendentis rubicundi, albidi, flavidi, formoſiſſima, cujus cavitas expletur lapide flavido duriore. Dubium non eſt, quin gratam operam harum rerum ſtudioſis doctiſſimus Autor præſtiterit, ab aliis non ſine fructu imitandus. TAB. II Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3.

ANTIQUITATES HEBRAICÆ, SECUNDUM triplicem Judæorum Statum, Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum, breviter delineatæ a CONRADO IKENIO, *SS. Theol. D. ejusdemque in Ill. Bremenſi Lyceo Prof. Publ. Ord. & ad S. Steph. Paſt. Primar.*

Bremæ, ſumtibus Hermanni Jægeri, 1732, 8.

Plag. 21.

Summe Rev. Autori, ad docendam Theologiam in Gymnaſio Bremenſi vocato, negotium docendarum Antiquitatum Sacrarum ſimul injunctum fuit. Quod initio ſecundum ductum *Relandi* faciens, deprehendit, in ejus *Antiquitatibus Sacris*, ceteroquin diligentiſſime elaborato & multifaria eruditione referto ſcripto, multa deſiderari, in Antiquitatibus nimirum ſacris unice ſubſiſtente, illa autem, quæ politiam & rem

 dome-

Digitized by Google

domeſticam Judæorum ſpectant, obiter tantum tangente, ſine quibus tamen Scriptura Sacra, ubi hæc tradit, vel eo alludit, intelligi plane nequeat. Hinc ipſe de pleniori eorum delineatione in uſum privatarum ſuarum ſcholarum adornanda cogitavit; unde natum illi eſt hoc Opuſculum, quo, ad trinum Statum, Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum, omnibus redactis, ita ſingula Antiquitatum Judaicarum capita proponit, ut in ſtatu Eccleſiaſtico partim doctrinam, partim cultum, & cultum quidem quod ſpectat, tum loca, tum perſonas, tum tempora ſacra, porro cultum ipſum, hinc utriusque, illius per ſectas & errores, hujus per idololatriam & hypocriſin depravationem, exponat; in Politico rem Judæorum, tum civilem, tum militarem, examinet; in Oeconomico matrimonium, liberos, ſervos, tectum, amictum, victum, vitam privatam, mutuaque in illa obſervanda officia, mercaturam, opificia, agriculturam, rem pecuariam, ludos, exercitia, luſtret, in morte denique & ſepultura deſinat. Hæc ita tractat, ut nec prolixitate moleſtus, nec brevitate obſcurus, ſingulari Lectoribus uſui eſſe poſſit, ſubinde etiam, vel additis Scripturæ locis, vel facta Judæorum recentiorum mentione, diſerte monens, quid vetuſtiſſimis, quid recentioribus demum temporibus in gente Judaica obtinuerit, aut hodienum obtineat, vel ita loquens, ut id attentus lector haud obſcure dignoſcere queat. Rabbinorum tamen teſtimonia privatæ tractationi reſervanda eſſe duxit. Atque de hiſce quidem lectorem ipſe in Præfatione monet. Operi præmittit Prolegomena, in quibus Antiquitates Judaicas a jucunditate, præſtantia, utilitate, in Theologia inprimis, porro a neceſſitate, commendat, fontes etiam, unde illæ ſint petendæ, ſacrum Codicem, utriusque fœderis Verſiones maxime antiquiores, libros itidem apocryphos, item *Joſephum*, *Philonem*, Rabbinos, Scriptores etiam profanos, Græcos & Latinos, indicat; nec omittendos ait eos, qui hodiernos Judæorum ritus deſcripſerunt, ſeu ipſi Judæi fuerint, ſeu Chriſtiani. *Parte I*, cum de Statu Eccleſiaſtico tractat, initium ab Eccleſia Judaica &
Pag. 9. fœdere cum illa erecto facit, quod olim cum *Abrahamo* factum,

ctum, repetita in Sinai lege morali renovabat Deus, additis quibusdam non admodum molestis ritibus, quos post μοσχοποιίας crimen, illam gentem durius & negligentius habens, multiplicabat & aggravabat; unde jugum δυσβάστακτον & præcepta non bona appellantur *Ezech. XX, 11, 25.* Hinc *Cap.* 2 ad doctores Judæorum θεοπνεύστους, Mosen & Prophetas, pergit, de quorum numero, divisione, revelationum variis
modis, munere, vestitu, inauguratione, agens, ad hanc minus Pag. 15.
recte a quibusdam unctionem referri, monet: licet ob legitimam constitutionem & donorum Spiritus Sancti collationem משיחים *uncti* appellentur *Ps. CV, 15, 1 Chron. XVI, 22, coll. 1 Reg. XIX, 16.* Cum *Cap. III* de Scriptis sacris, eorumque divisione, numero, in unum Codicem collectione, ab
Esra facta, ordine, in certas Sectiones distinctione, & cha- 20.
ractere, &c. agit, puncta vocalia & accentuum signa, licet vix probabile sit, a Scriptoribus ipsis esse addita, priora nihilominus indubiæ esse autoritatis, nec posteriora usu suo carere, ait. De doctrina Judaica, ejusque præcipuis capitibus *Cap.*
IV differens, eam vulgo in מעשה בראשית *opus creatio-* 22.
nis, quod res potissimum naturales, & מעשה מרכבה *opus currus*, quod Deum & res divinas, spirituales atque æternas, tractat, dispesci, eundemque cum nostra Theologia scopum, scilicet Christum & fidem cum vitæ sanctimonia, habere, affirmat, tandemque de distinctione legum, cum numero earum, deque modo docendi figurato per parabolas & ænigmata, omnibus orientalibus populis familiari, & in ipso sacro Codice recepto, subjicit. Doctrinam *in Scholis & Academiis* propagatam fuisse asserit *Cap. V.* Hinc de earum antiquitate, discrimine, privilegiis, locis, doctoribus, discipulis, ritu docendi, discendi, promovendi, de γραμματέων & νομικῶν differentia, de Scholis & Academiis in Canaan il-
lustrioribus, inprimis de Synagoga magna, ejusque circa sa- 33.
crum Codicem opera, cui punctorum, vocalium & accentuum, &c. inventionem a nonnullis commemorat tribui, tractat. Cumque eam a Deo per Prophetas traditam doctrinam non diu illibatam mansisse constet, ejus corruptionem *Cap. VI*

partim ad falsos Prophetas, partim ad profanos homines, seu
Pag. 34. atheos, contra quos *Esras* jam decrevisse dicatur, ut precibus
Judæorum adderetur מן העולם עד עולם *a seculo in secula*, partim ad varias sectas, Essæorum חסידים, a benignitate & munificentia in alios nomen nactorum, Sadducæorum, Karræorum, Pharisæorum, quorum humanis traditioni-
39. bus, præter verbum revelatum invectis, *Talmud* ortum debeat, & Samaritanorum, referendam esse ostendit, deque singulis, quantum satis est, disserit. Hactenus de doctrina: ad cultum pergit, cujus primo loca tradit, celsa, lucos, (an-
42. te *Mosem* enim templa non fuerunt, imo priscarum gentium nonnullæ ea exstruere nefas duxerunt, quia majestatem divinam parietibus includere, & ἀδύνατον & indignum reputabant,) ædem illam portatilem, tabernaculum, cum structura
46. & vasis, quorum præcipuum altare, intus cavum, ut facilius gestari posset, terra ingesta repleri solebat, unde terreum *Exod. XX, 21.* *Schilunte* autem, cum fixum locum nactum esset, lapidibus impletum, ut Judæi volunt. Rebus in san-
55. cto asservatis addunt quidam קרן השמן *cornu olei sacri*, *1 Reg. I, 39*, & Codicem, in quo *Samuel* jus regium scripsit *1 Sam. X, 25*. In Sancto Sanctorum, vasorum omnium sanctissimum, arca fœderis, custodiebatur; in qua quomodo juxta *1 Reg. VIII, 9*, & *2 Par. V, 10*, nihil præter tabulas fœderis, at juxta *Hebr. IX, 4*, etiam amphoram mannæ & virgam *Aharonis*, fuisse dicatur, explicat, & ἐναντιοφανὲς illud componit. Denique historiam arcæ cum variis ejus migra-
62 seq. tionibus per 486 annos, a structo tabernaculo usque ad absolutum templum elapsos, subjicit. Reliqua, in quibus Cel. Autor eadem diligentia versatur, recensendo persequi non licet; constabit autem ex his, quæ speciminis loco proferre visum fuit, quid de ceteris sit judicandum.

LE VRAY PIETISME, &c.
h. e.
PIETISMUS GENUINUS, AUTORE PETRO ROQUES, Ecclesiæ Gallicanæ Basileensis Pastore.

Basi-

Basileæ, sumtibus Joannis Brandmüller, 1731, 4.
Alph. 3 plag. 8.

In Præfatione, Atheismum, monet Rev. Autor, hæresin esse longe maximam periculosissimamque, quod omnem ille religionem, hujusque fundamentum, existentiam Dei, aggrediatur, licet aperte alius, alius tecte magis, causam suam agat. Omnes itaque singulosque sectarum, quæ sunt inter Christianos, doctores impugnare Atheismum debere, licet officium illud tam necessarium negligatur fere, aut saltim ea circumspectione minus perficiatur, qua debeat, ejus etiam *confutatio* labore non magno adducatur ad finem. Nec affirmare dubitat, hujus erroris reos, tanquam læsæ majestatis divinæ violatores, esse reprimendos, eosque, qui vitam agant libidinibus mancipatam, sermonibusque pariter suis ac libris animum prodant, aut Epicureismo, aut Spinozismo faventem, instar latronum, aut homicidarum, coercendos. Originem impietatis crescentis repetit *a modo docendi dogmata religionis*. Sic nonnullos retinere doctrinas ætate ferrea natas, variaque Romanam Ecclesiam amplecti dogmata, minus cohærentia inter se; multosque, huic sectæ addictos, artem nihil credendi callere, qui solo utilitatis suæ studio externos illos sacrorum ritus imitentur; qui igitur ab erroribus sese tueri velint immunes, Apostolorum doctrinam debere pervestigare, nec sententiis doctorum erroneis adhærescere; in societatem causarum adsciscendum, ait, esse *tradendi moralia modum:* sequi alios doctrinam moralem laxam, nimis rigidam alios; utrosque isti insigne damnum afferre. Adjungendos his, qui miraculis fictis, visionibus, diversique generis fabellis, fidem sibi conciliare velint, rudi quidem plebeculæ imponentes, sed prudentiorum sese exponentes ludibrio, omnem denique veræ religionis amorem prosternentes. Ea impedire quodammodo posse, qui religionem exponant, prout est: ita, summis, quas secum fert religio, utilitatibus conspectis, coerceri impietatem. Ostendere itaque Autor vult, nec moralia religionem præcipere nimis laxa, nec dura nimis: quin potius & Dei perfectionibus, & naturæ hominis, & rationis sanæ principiis,

cipiis, deprehendi consentanea semper. Quare duplex hominum genus, & eorum, qui praxin Christianismi ad nihilum fere redigant, & eorum, qui, præter Evangelii decreta, onus imponant conscientiis, evitari debere. Se, ait, eo consilio ad vocem Dei attendisse, quam in revelatione pariter ac ratione manifestaverit; lectores etiam attentos & ab affectatæ censuræ studio alienos sperare, nisi debito ex his meditationibus fructu semet ipsi privare velint. *Primo* statim loco
P. I. *de natura & effectibus solidæ pietatis* differit, &, præmissa pietatis descriptione, ejus exponit proprietates, probeque, assensum, monet, in autoritatem humanam, opinionesque hujus illiusve, minus resolvendum: quod ita plura sequantur incommoda, quæ cum cura recenset. Pii hominis, prodeuntis in publicum, esse, ut det operam, ne incurrat omnis ejus pietas in oculos aliorum, nunquam autem, ut talis appareat, qualis non est. Elegantem deinde *hypocritæ* imaginem annectit, ad eos applicabilem, qui habent speciem pietatis, sed ejus vim abnegare solent. Emolumenta hujus vitæ commendare pietatem: quod illa ab imperio liberet affectuum, animum efficiat tranquillum, providentiæque divinæ committentem se penitus; quod aliorum etiam existimationem nobis conciliet. Ludibrio quidem nonnunquam haberi homines bonæ mentis, sed nunquam ob veræ studium pietatis, verum ob agendi rationem ridiculam, qua in iis rebus collocent pietatis studium, in quibus quærendum non sit. Simulare certe impios pietatem, velleque videri pios, adeoque perhibere illos dictorum testimonium, majus omni exceptione. Multa addit alia Capitibus sequentibus, quæ asserunt felicitatem hujus vitæ piis, quæque satisfaciunt difficultatibus, plerumque moveri solitis. Differit demum de præmiis, in vita altera expectandis, certissimis, æternis, ex virtutis tantum studio proficiscentibus.
P. II Sect. I. *Parte secunda*, quæ sit *natura abnegationis sui ipsius*, & *quam late illa sese extendat*, exponit, illusque *Sectione prima*, in *relictione omnium facultatum, quas possidemus*, consistere negat, nisi forte, ut bona retinerentur, Evangelii præcepta essent negligenda, aut homines & dignitates

gnitates hujus mundi cum jactura veritatis redimendæ: quo in casu sint relinquenda omnia, ut sectemur veritatem, nec pietatem, ut omnibus hujus mundi occupationibus nuntium mittamus, aut ut in eremum concedamus, requirere. *Sectione secunda de natura renuntiationis Evangelicæ* agit, docetque, Christi asseclam renuntiare debere inordinatæ cupidini habendi, voluptatibus carnis, gloriæ aviditati, familiaritati item cum hominibus vitio & impietati mancipatis; abnegationem sui ipsius non involvere omnem philavtiæ depositionem, deque illa cum cura solideque agit. Eam ipsam doctrinam, *Sect. III* pergit, a nonnullis, præter omnem Christi mentem, extendi nimis; eos, qui se pietati mancipant, non debere renuntiare cœtibus sacris, licet mali mixti sint bonis, nec posse abstinere ab usu sacræ cœnæ, licet aliquem observent disciplinæ Ecclesiasticæ neglectum. Nec requirere pietatem, ut ab omni juramentorum abusu abhorreamus, licet eorum abusus sit cavendus; nec eandem omnem usum armorum & belli rejicere. *P. III de raritate veræ pietatis* agit; corruptionem late sese extendere docet, atque adeo circumspectionem commendat omnibus. Fontem defectuum pietatis a defectu fidei derivat: hunc autem a defectu examinis veritatum ejus generis pendere credit. *Parte IV* ad *media* progreditur acquirendæ, conservandæ, & augendæ fidei accommodata. Quo consilio Scripturæ sacræ lectionem, inquisitionem in naturam & effectus peccati, cognitionem sui ipsius, fugam omnis occasionis peccandi, consuetudinem cum hominibus piis, preces, repressionem cupiditatum carnis, solitudinem, eam tamen rationabilem, amicas aliorum admonitiones, præsentiæ divinæ recordationem, considerationem æternitatis, librorum asceticorum lectionem, circumspectionem tamen in scriptis mysticis legendis, commendat, licet omnem eorum prohibitionem minus approbare velit. *Parte V cautelas* affert, iis observandis, qui exercitium tueri velint pietatis, tam ratione *Separatistarum*, quam aliorum, qui ratione principiorum religionis a nobis dissident; annectit denique agen-

Sect. II.

III.

P. III.

V.

di rationem, quæ Ecclesiæ ministris, in ordine ad errantes, eos etiam, qui se a communione aliorum segregari debere putent, incumbat.

DECIMÆ SACRÆ, SEU OBSERVATIONUM in utriusque Fœderis Libros, quinque Decades, Autore CHRISTIANO LUDOVICO SCHLICHTER, Prof. Regio Ord.

Bremæ, apud Hermannum Jægerum, 1732, 8.
Alph. 1 plag. 14.

I.

Cum primum literæ elegantiores a barbarie, in qua per longum satis tempus detentæ fuerant, liberatæ paululum ac veluti renatæ fuerunt, cum ipsis etiam studium Scripturam sacram ex scriptoribus exteris illustrandi pariter atque interpretandi reviruisse videtur. Cum enim instauratores illi liberalium artium probe intelligerent, sacras literas sine solida cognitione, tum linguarum, tum antiquitatum, ea, qua decet, accuratione exponi non posse, in id statuerunt etiam atque etiam incumbendum sibi esse, ut ex Autoribus veterum & ritibus Codici sacro lucem aliquam conciliarent. Et, quanquam negare nemo poterit, post renatas in Europa literas ubique semper fuisse Viros doctissimos, qui consilium inierunt verbum divinum ex his duobus subsidiis explicandi, nec tamen quemquam facile inficiaturum arbitramur, nostræ ætati eam inprimis laudem deberi, quod complures Viros, eosque doctissimos, tulerit, qui hoc genere literarum nihil sibi duxerunt antiquius. Testantur id satis superque varia volumina, Exercitationes puta sacræ, Observationes sacræ, aut Philologicæ, cetera, quibus id temporis magna lux interpretationi S. S. accensa passim est. Atque hunc in censum suo etiam jure referendæ *Decimæ* illæ *Sacræ* sunt, quas nuper edidit *Christianus Ludovicus Schlichterus*, Prof. Regius Ord. in Gymnasio, quod Halæ est, Reformatorum celeberrimus. Neque enim solum ex indole & natura Græcæ lin-

guæ

Digitized by Google

quæ variis Novi Fœderis locis facem accendit, verum etiam utriusque Fœderis locos ex vastissimo antiquitatum variarum penu illustravit doctissime & explicavit. Cui rei ut fidem quandam modo faciamus, ex quinquaginta Observationibus, quibus hæ *Decimæ Sacræ* absolvuntur, quasdam speciminis loco perlustrabimus, ex quibus de reliquis facile cuivis erit judicatu. Observatio statim prima, quæ agit de *alba Christi veste* ad *Luc. XXIII, 11*, amplissimam Cl. Autoris eruditionem, & multijugam, tam veterum, quam recentiorum, scriptorum lectionem, dilucide ostendit. Nam §. *3* docet, albas Deo vestes albumque colorem, tam in sacris, quam in profanis, monumentis tribui; §. *4* probat, albas vestes Sacerdotibus quondam proprias fuisse non solum inter Ebræos, sed & inter reliquas gentes; §. *5* album tradit colorem lætitiæ emblema quondam fuisse, idque cum ex Scripturæ, tum ex τῶν ἔξω confirmat literis; §. *6* accedit tandem ad rem propius, & vestium albarum usum, inter Reges olim receptum, variis evincit testimoniis, caussam vero, ob quam albas inprimis vestes sibi selegerint Reges, non ultimam censet §. *7* fuisse splendorem illum in colore albo conspicuum; qua occasione copiosius exponit vim & naturam nominis apud Græcos Adjectivi λευκὸς, cui propter cognatas notiones jungit §. *8* nomen πόλιος. Togam albam vel candidam in genere fuisse hominum ingenuorum vestitum apud Græcos & Romanos, quin & Christianos, §. *9* observat, idque in signum sanctitatis factum suspicatur, quemadmodum apud Persas id est in usu. Atque hæc quidem omnia a Cl. Autore hactenus dicta communem illam Interpretum sententiam, quæ ad elusam regiam Christi dignitatem hoc Judæorum factum refert, stabiliunt. Et, licet hanc, quam modo adduximus, opinionem Doctiss. *Schlichterus* nolit penitus rejectam, subjungendas tamen rationibus, ab aliis Viris jam allatis, alias sibi existimavit, tum ex Servatoris innocentissimi vita acta, tum ex usu albarum vestium per se dimanantes. Quarum non ultimam censet fuisse §. *11*, ut Servatorem nostrum seditionis accusarent; nam vestes albas hominum, turbas seditionesque moventium, signum quondam con-

ſtituiſſe, ex *Artemidoro* erudite annotat. Altera vero §. 12 videtur cauſa, cur a Judæis Chriſtus alba veſte fuerit indutus, ut animum Servatoris, quem malum, ſimplicem, ſtolidumque putabant, indicarent. Nam, color albus etſi nonnunquam de homine bono & veritatis amante uſurpatur, eundem tamen in malam etiam partem accipi, ex *Pindaro* & *Plutarcho* comprobat Cl. *Schlichterus*. His tandem pauciſſimis addit §. 13, veſtes albas, in veterum luctu receptas, & colorem in variis animalibus pro peſſimo habitum fuiſſe. In Obſervatione III, de Deo occulto, in id operam ſuam Cl. Autor contulit, ut inde partim regiam Dei dignitatem, partim infeliciſſimum impiorum, qui faciem Dei apertam nunquam conſpexerunt, ſtatum illuſtraret. Quod ad prius pertinet, regiam Dei dignitatem, tum ex aliis S. S. locis, tum ex iis, quibus ſe occultum declarat, elucere probat §. 3, nullamque aliam ob cauſam veterum fana luce ſolis prorſus caruiſſe exiſtimat, niſi ut tenebræ illæ Numinis majeſtatem oſtenderent. Quando autem ex hac ſummi Numinis occultatione magnos Reges Perſiæ anſam arripuiſſe cenſet §. 4, ut ob eximiam, qua valebant, majeſtatem a populo ſuo rarius conſpici ſe paterentur, non immerito dubitamus, an omnes ſibi ſit conſentientes habiturus in his æque, atque in illis, quæ §. 8 de his ipſis Perſarum Regibus protulit. Ibi enim exiſtimat, diſtinctionem illam, quam inter Pontificem Maximum, quo intime utebatur Dominus, & reliquos Sacerdotes Codex ſacer conſtituit, anſam ſuppeditaſſe Regibus Perſarum aliarumque Orientis gentium, ut uni Miniſtrorum ſuorum proximum familiaritatis aditum præ reliquis concederent. Etenim, cum illa ſententia, qua omnes ritus & ceremoniæ, in veterum ſacris uſitatæ, ab Ebræis originem ſuam traxiſſe perhibentur, nec dum ſit ita ad liquidum perducta, ut illi tuto poſſit in omnibus ſubſcribi, tum idem minus videtur faciendum, in illa opinione, quæ etiam reliquos mores gentium exterarum, in omni Republica adhibitos, ab Ebræis derivat. Sed, utcunque ſe habeant iſta, negari nequit, veteres Numina ſua in lucis maxime opacis coluiſſe, docente id ſolide Cl. *Schlichtero* §. 5; quorſum etiam refert

fert nomen *ἀμεύν* §. 6. Occultationem autem faciei divinæ perſpicuum iræ divinæ ſignum eſſe, demonſtrat §. 7, partim e S. Codice, partim ex exteris, quibus ſcilicet certiſſimum divinæ excandeſcentiæ indicium videbatur, niſi unum vel alterum Deorum conſpexiſſent. Idem confirmat §. 7 ex eo, quod gratioſa faciei divinæ revelatio ſolis Dei amicis contingebat. In Obſervatione IV id contendit Cl. *Schlichterus*, ut contra Cel. *Jo. Gothofr. Lakemacherum* evincat, *Jer. IV, 30*, per עינים oculos, non faciem, intelligi oportere. Hoc in loco Prophetæ reſpici arbitratur ad morem illum veterum, quo oculos vel eorum orbes fuco aut ſtibio picturatos gerebant, §. 3 ſatis aſſiduis hanc in rem allatis Autorum teſtimoniis. Inprimis vero ſupercilia nigra in magno fuiſſe pretio & honore §. 5 traditur, uſque eo, ut ipſis etiam Diis, quos pulcherrimos prædicabant, ea tribuere non dubitaverint. Obſervatio XLVII, quæ reliquis palmam præripere videtur, tum eruditionis apparatu, tum molis amplitudine, exhibet conſpicuam Principum dignitatem, ex præcipuis eorum nominibus demonſtratam. Nam, quemadmodum præſtantiſſimis veterum picturis, ſtatuis, monumentisque aliis, nomina artificum inſculpta leguntur, ita Deum, ſummum omnium rerum artificem, pari ratione cum præſtantiſſimo rerum creatarum opere, homine ſcilicet egiſſe, cenſet in proœmio §. 1 & 2. Maxime vero dignitatem imaginis divinæ in Principibus piis conſpici, cum ex aliis conſtare putat indiciis, tum etiam ex eorum nominibus. Agit autem primum de nominibus Ebraicis, quibus inſigniuntur Principes, inter quæ primum occupat locum nomen אלהים, quod non Angelis tantum, quod nonnulli ſtatuunt, verum etiam viris in cathedra *Moſis* judiciali ſedentibus, in Codice S. attribui cenſet §. 1, ita tamen, ut nunquam de ſingulis hominibus, ſed tantum de toto magiſtratus Judæorum corpore, uſurpetur. Gentiles vero Reges ſuos appellare Deos frequentiſſime conſueverunt §. 2, Græcis vero dicuntur *κρείττονες*, quo vocabulo nullum cum Cl. *Lakemachero* judicat reperiri poſſe aptius ad genuinum hujus Ebræi nominis ſignificatum exprimendum. De nomi-

ne אדוני, quod eſt alterum, annotat, illud cum vocali ָ ſignatum, ſemper Deum verum notare - cum, de Principibus terræ, aliisque Viris Dei, occurrere. Nomen אדירים quemadmodum a Rabbinis inter Dei attributa numeratur, ita ſplendoris divini participes fiunt Principes terrarum, quando in ſacris literis eodem titulo exornantur. Huic nomini reſpondere exiſtimat Cl. Autor nomen *μεγιστάνης*, in verſione *Alexandrina* non magis, quam in Novo Fœdere obvium, minus feliciter a Perſiſmo liberatum a *Georgio*. Hinc Principes apud exteros appellantur paſſim *μεγάλοι*, æque ac Dii ipſi, & nonnullis propter corporis proceritatem ac pulchritudinem regna delata fuerunt. Quartum nomen eſt נדיבים, quod munificentiam Principum ac liberalitatem indicat, ubi multa & varia affert de nomine *εὐεργέτης*, tot tamque multis olim Principibus inditum. Quintum nomen, quo Principes nominantur, eſt רועה, quod paſtorem denotat. Neque enim tantum Deus immortalis, ut jam eleganter Ebræi obſervarunt, præſtantiſſimos populi ſui Duces ex Paſtoribus legit, verum etiam gentiles veteres idem obſervaſſe hinc inde leguntur. Sequitur nomen מלך, de cujus pariter ac de nominis *βασιλεὺς* varia pro more ſuo ex veterum affert monumentis Cl. Autor, & agmen tandem claudit inter Ebræa נסיכים, quo ad unctionem ſacram, qua Reges olim initiabantur, atque in dignitate ſua confirmabantur, reſpicit ſine dubio Spiritus Sanctus. Ex nominibus Græcis tria maxime hic ſibi perluſtranda ſumſit Cl. *Schlichterus*, quorum primum eſt *Σωτῆρες*, quod præter Deum etiam tribuitur Regibus, ac Principibus bonis non magis, quam malis. Alterum eſt *σεβαστοὶ*, quo Reges veneratione & adoratione digni nobis commendantur. Tertium denique *ἄνακτες*, quod apud Græcos & Regem & dominum & Deum ſignificat, atque interdum idem ſonat, quod *σωτήρ*. Neque tamen exiſtimandum eſt, omnes omnino Obſervationes, quæ in his Decimis habentur, ejusdem eſſe bonitatis & amplitudinis. Siquidem nonnullæ, licet pauciſſimæ, adeo breves ſunt, ac pæne ſteriles, ut, cur eas Cl. Autor reliquis inſerendas curaverit, miraturi ſint plurimi.

Digitized by Google

rimi. Huc pertinet Observatio XXV ad *Luc. XII, 14*, in qua nihil fere attulisse videtur notatu dignum, nisi ut lectionem sibi communem magis arridere profiteretur. Et, licet de hoc ipso loco variæ jam extent Virorum doctissimorum explicationes, non alienum tamen hic erit, conjecturam quandam de eodem in medium afferre, qua forsitan alii possint adduci, ut hujus loci expositioni, nondum extra omnem dubitionem positæ, operam impendant suam. Verba Scriptoris sacri hæc sunt: Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ac primum quidem monemus, nobis & hanc lectionem vulgarem magis altera illa εὐδοκίας placere, & distinctionem communem, a nobis modo nunc exhibitam. Deinde eorum partibus favemus, qui duas hic statuunt, non tres, orationis partes, a quibus tamen in eo discedimus, quod priorem non post vocem Θεῷ, sed post εἰρήνη, ponendam esse censeamus. Nimirum, ut paucis omnia complectamur, vero nobis videtur simile, *Lucam* per verba δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, nihil aliud indicare, nisi quod reliqui Evangelistæ efferre solent per nomen Ὡσαννὰ, in acclamationibus olim frequentatum. Quæ nos in hanc perduxerunt conjecturam, rationes in primis duæ sunt, quarum altera est, quod *Lucas* nullibi, ut reliqui Evangelistæ, hanc vocem ὡσαννὰ usurpavit, altera vero, quod, ubi *Matthæus* & reliqui hanc vocem exhibuerunt, ibi *Lucas* illam Græce efferat per δόξα & εἰρήνη. Vid. *Matth. XXI, 9*, *Marc. XI, 9 & 10*, & *Joan. XII, 13*, qui omnes habent nomen ὡσαννὰ, at *Lucas* eandem rem narrans *Cap. XIX, 38*, hujus vocis apud *Matthæum* & *Marcum* bis positæ, adhibuit nomina δόξα & εἰρήνη. Itaque hæc verba nihil aliud nisi exclamationem angelicam continere videntur propter reconciliatum genus hominum. Sed, ut ad Cl. *Schlichteri* Decimas Sacras redeamus, licet, ut jam monuimus, in iis quædam Observationes occurrant brevissimæ, nec magni admodum momenti, non tamen ipsis his Decimis eo quidquam volumus gloriæ atque eruditionis detractum, quam præ se ferunt, & omnibus facile probabunt. Siquidem hic multa in unum veluti fasciculum

Digitized by Google

lum congesta habentur ex antiquitatibus, quæ illustrandis Scripturæ locis inserviunt vehementer & prosunt, quæque sacrarum æque atque elegantiorum literarum studiosis fore auguramur gratissima.

SPECIMEN OBSERVATIONUM PHILOLOGICArum in Novum Fœdus, ex LUCIANO potissimum & DIONYSIO Halicarnasseo, M. CAROLI HENRICI LANGII, Gymnas. Lubec. Sub-Rect. & Bibl. Publ. Præf.

Lubecæ, 1732, 8.

Plag. 3.

Cum multi fuerint, iique doctissimi Viri, qui summum studium summamque operam posuerunt in vindicanda Novi Fœderis puritate ex Græcis Scriptoribus, & ab Ebraismis, aliisque idiotismis, quoad ejus fieri posset, liberanda, tum ii omnes in duo possunt genera non immerito distingui. Namque alii id sibi negotii datum crediderunt, ut ex omnibus & singulis, quos Græcia olim tulit, & quorum monumenta ad nostra tempora pervenerunt, Autoribus eas loquendi rationes colligerent, & exhiberent, quæ elegantiam Novi Fœderis etiam atque etiam confirmant. Quo in numero sunt, ut paulo superiores, *Erasmum*, *Bezam*, *Grotium*, alios bene multos, prætereamus, id ætatis Viri doctissimi, *Jacobus Elsnerus*, *Joannes Alberti*, *Joannes Vrimoet*, alii, utpote qui ex multis variisque optima quæque Scriptoribus delibaverunt, & ad explicandam Novi Fœderis dictionem diligentissime contulerunt. Alii vero, quibus hic campus nimis late patere videbatur, rem per compendium aggressuri, unum saltem Scriptorem sigillatim curatius perlegere, &, quæ in eo facerent ad illustrandam Novi Fœderis phrasin, excerpere diligenter, animum induxerunt. Fecit id cumprimis Vir Celeberrimus, *Georgius Raphelius*, cui *Jo. Henr. a Seelen* jungi quodammodo meretur, ut eos, quorum hoc in genere scripta lucem publicam nondum aspexerunt, taceamus. Nec ultimum sa-

no-

ne locum inter hos Novi Fœderis interpretes aliquando tuebitur, si ex unguibus leonem judicare licet, Vir Clarissimus, *Carolus Henricus Langius*, Gymnas. Lubec. Sub-Rector, & Bibl. Publ. Præfectus. Hic enim, cum, exemplo Cel. *Raphelii* incitatus, sibi proposuisset, *Lucianum* & *Dionysium Halicarnasseum* ea ratione pervolvendos, ut inde, quæ ad Novi Fœderis locos nova luce collustrandos facere videantur, seligeret, mirum in modum fuit in instituto confirmatus literis Cel. *Jo. Alberti Fabricii* ad Cl. *Georg. Raphelium*, Præfationi Annotationum Philologicarum ex *Herodoto* insertis, quibus hunc ad horum duorum Autorum collationem adhortatur. Quo in negotio ut eo melius versari possit & progredi, laudabili sane consilio specimen quoddam sui laboris Cl. *Langius* cum eruditis communicavit, hac ratione sententias eorum, qui sunt harum rerum intelligentes, publice rogaturus. Cumque in Præfatione hujus speciminis omnes harum deliciarum existimatores oret, ut cum de instituto generatim, tum de tractandi ratione speciatim, candide sententiam aperiant, nos, instituti nostri memores, de utroque paucissimis mentem nostram explicabimus. Itaque, quod ad ipsum institutum attinet, tantum abest, ut illud intermittendum esse censeamus, ut potius eo majore cura ac studio continuandum ducamus, quo majorem inde fructum interpretatio Novi Fœderis est aliquando perceptura. Potest id jam nunc ex hoc specimine, exiguo licet, erudito tamen, satis intelligi. Eleganter enim a Cl. Autore ex *Luciano* illustratur *Matthæi* locus *XXIII*, *5*, & ibi memorata Pharisæorum superbia, perquam similis *Lucianei* ævi Philosophorum fastui. Nec est dubium, quin gratissima sint omnibus ea, quæ de frivolis Philosophorum altercationibus & quæstionibus ex *Luciano* attulit ad *2 Tim. II, 23*, Cl. *Langius*, æque, atque illa, quæ de Philosophorum γυμνασίᾳ σωματικῇ, quam ad virtutem multum conferre arbitrabantur, ad *1 Timoth. IV, 8*, produxit. Nec minus ipsi dictioni Novi Fœderis ex hoc Opere emolumenti sperandum est, qua de re jam abunde testantur, quæ *p. 11* de emphasi verbi ἀγανακτεῖν,

Digitized by Google

νακτεῖν, *p. 18* de verbo *εὐφραίνεσθαι*, quod non tantum de animi gaudio, quod Cl. *Alberti* & alii affirmarunt, verum etiam de corporis voluptate poni probatur, *p. 29* de verbo *κομᾷν*, quando ſignificat comis ſuperbire, &c. diſſeruntur. Reſtat, ut de tractandi ratione ſpeciatim quædam dicamus. Obſervavit quidem Vir Cl. eandem rationem, quam doctiſſimi Viri, *Raphelius*, *Elſnerus*, *Alberti*, alii, tenuerunt. Sed perlegentibus nobis hoc ſpecimen paulo ſtudioſius, duo inprimis obvenerunt, circa hanc tractandi rationem monenda. Primum enim quædam obſervavimus, quæ omitti ſine incommodo ſacri loci, ad quem commentatio inſtituitur, potuiſſent. Sic ſtatim Obſervatione prima, quæ ad *Matth. II, 11*, agit de verbo *προσκυνεῖν*, ſi omiſſa fuiſſet notio hujus verbi, quando de adoratione civili adhibetur, nullam feciſſet jacturam ſenſus a Spiritu Sancto traditus, quippe qui, ut ſolide docetur, divinum cultum requirit, cujus loco ſi hoc verbum cum Dativo junctum fuerit adductum, multum omnino ad confirmandam dictionis Scripturæ puritatem & depellendum Ebraiſmum, a nonnullis hic creditum contuliſſet. Supervacanea etiam videntur, quæ *p. 26* de voce *κυβερνήτης* in medium afferuntur. Nam, licet non ſit ejus origo in Latio quærenda, ex *Luciano* tamen id hoc minus confirmari poteſt, quod recentioris ætatis eſt ſcriptor. Deinde probe attendendum exiſtimamus & laborandum, ne loci Autorum perperam intellecti adducantur. Factum id fuiſſe annotavimus *p. 30*, ubi de ſenſu verbi *κομᾷν*, quo eſt comis ſuperbire, eſt ſermo, ad quem probandum affertur inter alia locus ex *Luciano* de *Apolline* in Deorum dialogis *p. 129*, *σὺ δὲ κόμᾳ, ὦ Ἄπολλον, κ. τ. λ.* in quo tamen *κομᾷν* non ſignificat comis ſuperbire, ſed comas ornare & componere. Sed ſufficiant iſta in præſentia. Nos, quemadmodum non dubitamus, quin, quæ ejus eſt humanitas, Cl. Autor ea, quæ jam nunc monuimus, æqui boni facturus ſit, & eodem, quo omnes ad ſententias candide aperiendas invitavit, animo ſuſcepturus, ita ipſi ex animo & vires & tempus apprecamur, ad tam præclarum tamque utile

ſacra-

Digitized by Google

ſacrarum literarum ſtudioſis opus quamprimum ex ſententia omnium eruditorum perficiendum, & cum orbe erudito feliciſſime communicandum.

CATECHISME RAISONNE', &c.

h. e.

DIALOGUS PATRIS CUM FILIO DE Principiis Religionis & de Doctrina morum, ſive Catechiſmus rationalis, Autore Lordo quodam Angliæ ſcriptus ſermone Anglico, nunc traductus in Gallicum.

Amſtelodami, apud Wetſtenios & Smithum, 1732, 12 maj. Plag. 7.

Primum A. 1686 Londini ſermone Anglico fuit editus libellus hic, a principe quodam viro, cujus nomen ignoramus, compoſitus, nec ſolum diligenter recenſitus, ſed etiam laudatus a Cl. *Clerico* in *Bibliothecæ* ſuæ *univerſalis Tomo IX p. 95 ſeq.* quæ recenſio & huic Gallicæ verſioni, quam exhibemus, præfixa eſt. Dialogus hic eſt inter patrem & filium, quorum prior præmiſſas, ut cum Logicis loquamur, exhibet, poſterior concluſiones, inde profluentes. Recitabimus igitur concluſiones, ſive ſententias, ex quibus liber hic eſt contextus. 1) Homo amat ſe ipſum amore ſummo, id eſt, ſupra omnia; 2) Homo nihil amat, nec deſiderat, niſi quod ipſum reddere poteſt felicem; 3) Homo cognoſcere geſtit viam perveniendi ad veram felicitatem; 4) Homo conſtat corpore & mente; 5) Mens eſt incorporeum ens & immateriale; 6) Felicitas corporis pro fundamento habet ſanitatem: felicitas animæ conſiſtit in ipſius tranquillitate; 7) Felicitatem hanc homini ſolus dare poteſt hominis creator, id eſt, Deus;

8) Contemplatio mundi docet, existere Deum, & esse ens perfectissimum, hoc est, ens necessario existens, incorporeum, æternum, summa sapientia, summa benignitate, summa potentia; 9) Deus perpetuo exercet providentiam circa res a se creatas; 10) Homo debet quærere & consectari felicitatem suam; 11) Ratio recta est norma humanarum actionum, & felix est, qui rationi convenienter vivit; 12) Menti corpus corporisque cupiditates esse debent subjectæ tanquam domino; 13) Homo homini debet esse amicissimus, & quisque alterius debet inservire commodis; 14) Deus, ens quippe potentissimum, sapientissimum & benignissimum, humillima adoratione, summa fiducia & obsequio, est prosequendus; 15) Hic Dei cultus hominem reddit felicem; 16) Officia nostra erga Deum, erga nos, & erga proximum, non solum nituntur respectu felicitatis nostræ, sed & voluntate Dei, tanquam legislatoris nostri; 17) Bona conscientia parit animi & tranquillitatem & voluptatem; 18) Deus, tanquam ens justissimum, non potest non præmiis afficere eos, qui ipsi obediunt, & eos pœnis, qui leges ipsius negligunt; 19) Hæc præmia & hæ pœnæ cum non tribuantur perfecte in hac vita, sequitur, aliam esse futuram vitam, in qua boni felices, mali erunt miseri; 20) Felicitas futuræ vitæ æterna erit & in mentis perfectione consistet; 21) Traditis jam naturæ principiis necesse est adjungi divinam revelationem: quia vulgus hominum non est capax meditationum philosophicarum, adeoque illi opus est doctore, qui & clare probet, se esse a Deo missum, & perspicue exponat doctrinam divinam: imo nec sapientiores carere queunt revelatione, quippe majori indigentes mentis luce ardentiorique voluntate colendi virtutem; 22) Ex Christi doctrina, vita, miraculis, morte & resurrectione, apparet, Christianam religionem esse veram religionem; 23) Christus nobis præscripsit & exemplo suo præivit summam sanctitatem; 24) Christus & doctrina & resurrectione sua nos reddidit certissimos de vita æterna; 25) Veram esse historiam de Christo, non commentitiam, appa-

apparet ex eo, quod discipuli ejus & potuerunt & voluerunt veritatem eloqui: quibus & propter miracula, quæ patrarunt, horumque miraculorum insignem fructum, habenda fides est: ut adeo nihil cognoscamus certius, quam historiæ de Christo veritatem; 26) Ad felicitatem æternam pervenitur præstando officia, & lege naturæ & lege Christi præscripta; 27) Unica nota veri Christiani est obedientia erga præcepta Christi; 28) Ceremoniæ religiosæ non sunt magni momenti, nisi in quantum adjuvant vitæ morumque sanctitatem; 29) Duæ a Christo ipso institutæ ceremoniæ, Baptismus & sacra Cœna, debent religiosissime retineri una cum scopo a Christo spectato; 30) Dogmata Theologica, quæ non habent influxum in praxin Christianismi, sunt nullius momenti & disputationes inutiles; 31) Articuli fidei fundamentales sunt paucissimi, doctissimisque viris cum rusticis & indoctis communes; 32) Tyrannicum est, speculationes Theologicas, fundamentum fidei non constituentes, obtrudere aliis credendas, recusantes credere pœnis persequi; 33) Ferre debemus aliorum a nostris sententiis Theologicis dissensionem, si nostram alios volumus a suis doctrinis dissensionem tolerare placide; 34) Non est nobis impossibile, leges Dei præceptaque Christi servare. Nam Deus nihil a nobis exigit, quod vires excedat nostras, ipsius gratia auctas. Ac Deo satis est, nos sincere eniti, nostrum ut faciamus officium; 35) Summo ardore incumbendum est in studium sanctitatis; 36) Disputationes sectarum de quæstionibus Theologicis ad fidei fundamentum non pertinentibus sunt opera tenebrarum, quibus abducuntur homines a pietatis studio, credentes, non pietate, sed fide systematica, perveniri ad salutem æternam.

INTRODUCTION TO THE CLASSICS, &c.

h. e.

IN CLASSICOS SCRIPTORES INTRODUCTIO, continens brevem Dissertationem de illorum

 præ-

præstantia, & præcepta illos cum fructu tractandi. Accedit Specimen de Natura & Usu Figurarum Rhetoricarum. Editio quarta auctior.

Londini, apud Carolum Rivington, & Guil. Cantrell, 1728, 12. Plag. 12.

Merebatur olim libellus elegans Autoris alio Opusculo clarissimi, quod laudavimus *M. Aprili 1729*, cujus fieret in his *Actis* mentio, cum primum A. 1718 prodierit. Sed nunc demum in manus nostras pervenit scilicet. Age, breviter argumentum illius indicemus. Incipit a commendatione Grææ & Latinæ linguarum, earumque præ linguis, quas viventes vocamus, prærogativa, quam ex elegantia & duratione sua habent, atque amplitudine, & vinculo, quo cum eruditione quin religione ipsa vera conjunctæ quasi sunt, ut utræque res simul floruerint adhuc ceciderintque. Tum de ipsis scripto-
Pag. 1. ribus ostendit, I) ingenio illos valuisse pariter atque arte, studio summo scripsisse, scripta a se emendasse diligenter, aliis
13. recitasse. Speciatim ab ingenio summo commendat *Homeri* poemata, eaque scuto *Achillis*, a Poeta ipso descripto, comparat, a *Platone* expulsum e Republica sua fatetur, sed receptum in ipsius cubiculum. Similiter *Virgilii* ingenium prædicat, tum *Theocriti*, *Horatii*que, itemque *Herodoti*, ac *Livii*. II)
18. Perspicuitas laudatur præter ceteros *Xenophontis* & *Tullii* Si quid est obscuritatis, ilud non vitio scriptorum, sed antiquitatis ignorationi, & librariorum atque pseudo-criticorum malae sedulitati, tribuendum est; qua occasione therapevticam criticæ partem extollit pro merito, & illustribus aliquot
35. exemplis usum illius declarat. III) Fortunati homines fuerunt veteres scriptores, in magna & re & dignitate constituti, abundantes rebus omnibus, quibus ad magnam & generosam animi propositionem excitari homines possunt, cum nec mercedis respectus, neque alia causa, festinationem imponeret, sed solo fere gloriæ studio ad scribendum ducerentur, &c.
43. quod inductione nobilissimorum scriptorum ostenditur. IV) Numerus oratorius, V) & attemperatus argumento literarum ac syllabarum sonus, facit, ut non tantum narrari res, sed coram

ram geri, videantur: plura hic exempla ſuaviſſima Autor proponit. VI) Hinc apparere ait ſtultitiam & improbitatem ejus generis hominum, qui verſiones Claſſicorum poſtulent, & cum impetrarint ipſa exempla antiqua, ne ſcilicet Græce & Latine diſcendum ſit, abjiciant. *Homines imperitos credere, jejunos autem jactatores, veræ ſcilicet pulchritudinis eorum expertes, perſvaſum ire aliis, interpretationes quasdam exemplis ipſis præferendas:* quæ oratio utrum placere poſſit quibusdam Gallis hominibus, neſcimus. VII) Orationes Hiſtoricorum veterum utiliſſimæ cognitu his, qui ad negotia publica adſpirant, judicantur, ac defenduntur per hanc occaſionem. VIII) Morum praecepta ſaluberrima haurire licet ex ſcriptoribus claſſicis. Hic multus in primis eſt in *Juvenale* laudando. IX) Libri ſacri multum lucis accipiunt e Claſſicis. Hic exemplis utitur accommodatiſſimis, quod in tanta ſylva non fuit difficile. Iſta fere Capite prioris opuſculi primo. Altero tradit præcepta tractandi laudatiſſimos ſcriptores, & primo delectum quendam inſtituit, qui ſint perpetuo terendi, quos ſemel cognoviſſe ſufficiat, ita, ut deinde recurrere ad eos, ſi opus ſit, poſſimus. Deinde illud inter alia commendat, ne quis, difficultate aliqua objecta, diu nimis circa illam hærere velit; pergendum potius ſtrenue, cum fere uſu veniat, ut, quæ primum intuentibus obſcura videbantur, eadem ab his, quæ ſequuntur, lucem accipiant. Conjungendi diligenter Græci Latinis, cum mutuam ſibi operam frequentiſſime præſtent, quod & ipſum luculentis exemplis demonſtratur. Antiquitatis & conſuetudinum notitiam comparandam ſuadet Autor, &, quantum ea res ad Claſſicos etiam ſacros conferat, oſtendit. Hic obiter capita quædam Novi fœderis indicat, quibus epitomen quandam totius doctrinæ cœleſtis contineri arbitratur. Sunt autem iſta *Matth. 5, 6, 7, 25, 26, 27, 28, Marc. 1, 13, Luc. 2, 9, 15, 16, 23, 24, Joh. 1, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, Actor. 26, 27, Rom. 2, 8, 12, 1 Cor. 3, 9, 13, 15, 2 Cor. 4, 6, 11, Eph. 4, 5, 6, Phil. 1, 2, 3, Col. 1, 3, 1 Theſſ. 2, 5, 1 Tim. 1, 6, 2 Tim. 2, 3, Phil. 1, 2, 3, Col. 3, 1 Theſſ. 2, 5, 1 Tim. 1, 6, 2 Tim. 2, 3, Philemon, Hebr. 1, 4, 6,*

Pag. 53. 59. 67. 79. 116. 121. 127.

11, 12,

11, 12, 1 & 2 Petr. int. Jud. 1, Joh. 1, 3, Apoc. 1, 18, 19,
Pag. 138. *20.* Optat, Classicis vulgo dictis adjungi *Chrysostomum*, *Minucium Felicem*, *Lactantium*, quorum hic, ut aliorum alias, pulchra elogia. In fine commendat etiam Autores de Religione Anglos, eloquentiæ causa legendos, in quibus fere omnibus ad usum juventutis præfert *the whole Duty of Man* h. e. librum de officiis. Alterius de figurarum usu libelli recensionem non expectant Lectores. Illud confirmare possumus, elegantem non minus, & luminibus ingenii ac doctrinæ multis distinctum esse. Non est Autor, quod ultimum adjicimus de eorum numero, *felicium* (ut ipse in Præfatione loquitur) *ingeniorum, qui criticam exercent in linguas, quas non intelligunt, & characteres notationesque nobis designant Scriptorum, quos nunquam legerunt.* Quod in vicina præsertim Anglis regione ab aliquo tempore frequenter nimis fieri, apparet.

ΚΕΒΗΤΟΣ ΘΗΒΑΙΟΥ ΠΙΝΑΞ, *SEU CEBETIS Thebani Tabula, Opera THOM. JOHNSON, M. A.*

Londini, impensis Autoris, 1720, 12 maj.

Plag. 12.

Cebetis philosophi Thebani Πίναξ, seu Tabula, qua vitæ humanæ ratio mirifice depingitur, in magno semper pretio fuit, eamque ob causam non modo a viris doctis, inter quos *Aldus*, *Luscinius Ottomarus*, *Hieronym Wolfius*, *Salmasius*, *Meric. Casaubonus*, *Berckelius*, *Gronovius*, principem locum tenent, aliquoties edita; sed etiam ab aliis in varias, quas Europa habet, linguas translata conspicitur. Hæc, quæ a Cl. *Th. Johnson* promulgatur, editio, in puerorum quidem usum, ut libri præ se fert titulus, potissimum concinnata dicitur, eruditorum tamen simul inservire poterit usibus, siquidem cum optimis quibusque Codicibus, quos typis impressos nostra videt ætas, diligenter collata, novam, eandemque satis accuratam, versionem nobis exhibet. In qua conficienda non Latinas tantum & Gallicas, sed & inprimis Anglicam, a *Jer. Collier* elaboratam, versionem editor ob oculos habuit. Nam, quæ ab *Hieronym. Wolfio* prodita erat, versio, propterea quod vir Græce doctissimus in Codices minus emendatos inciderat, a *Cebetis* sententia interdum aliquantisper abire videbatur, ut jam olim *Gronovius* in suis ad hunc librum animadversionibus observaverat. Illius & aliorum selectiores notas Criticas in fine libri seorsim posuit *Johnsonius*, quibus suam interdum superaddidit ἑρμηνείαν, simulque *Ludovici Odaxii Patavini*, qui multum gratia apud *Fredericum*, Urbini Ducem, olim valuit, & literis Græcis eo tempore renascentibus magnopere obstetricatus est, versionem attulit, & locupletissimum Græcarum vocum indicem contexuit.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. X.

LIBER JURIS CIVILIS URBIS VERONÆ, ex Bibliothecæ Capitularis Codice, quem Wilielmus Calvus, Notarius, Anno Domini MCCXXVIII scripsit, per BARTHOLOMÆUM CAMPAGNOLAM, Cancellarium Capituli Veronensis, & Archi-Presbyterum Parochiæ S. Cæciliæ, nunc primum editus.

Veronæ, apud Petrum Antonium Bernum, 1728, 4 maj. Alph. 1 plag. 14.

Multum debere JCtos, eos nempe, queis de meliore luto Deus præcordia finxit, viris doctissimis, quorum indefessa industria infinita veteris memoriæ mediique, quod vocant, ævi monumenta indagantur, eruuntur, in publicam lucem proferuntur, sæpius a nobis observatum est, quod in iisdem passim occurrant, quæ ad legitimam scientiam exornandam illustrandamque faciunt. Eo autem maior apud Juris studiosos initur gratia, quo major fructus est, qui ex noviter vulgatis Codicibus Tabulisque ad eos redundat, quod per istos maxime contingere solet, qui vetusti Juris reliquias ex Ar-

 chivo-

chivorum Bibliothecarumque clauſtris productas communi omnium uſui exponunt, & quos inter eximium ſibi conciliavit decus *Bartholomæus Campagnola*, Reverendiſſimi Capituli Veronenſis Cancellarius ſpectatiſſimus. Hic muneris opportunitate uſus, vetuſtiſſimum Librum Juris Civilis Urbis Veronenſis, quem in avtographo quingentorum annorum Codice delitеſcentem adhuc cognoverat, typis deſcribi fecit, quod
Præf. p. X. *utilem non modo ad mores antiquorum, & vivendi ac juſtitiam adminiſtrandi rationem dignoſcendam & cultum urbis demonſtrandum, ſed præcipue etiam ad loca plurima, quæ in veteribus Notariorum Inſtrumentis teſtamentorum aut quorumvis contractuum, & in ipſo antea edito Statutorum Veronenſium libro, vocabulorum obſoletorum obſcuritate paſſim occurrunt impervia, mirum in modum illuſtranda & aperienda neceſſarium pene* arbitraretur. Initium Operis eſt tale: *Hæc eſt Poſta communis civitatis Veronæ. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen. Incipit Liber Juris Civilis urbis Veronæ ad honorem Dei, & glorioſiſſimæ ejus Genitricis, & beatiſſimi Zenonis, cujus ſacratiſſimi corporis conſolatione gaudemus, & patrocinium, munimen, &*
pag. 211. *ſalvamentum Civitatis Veronæ.* In calce legitur: *Expletus ac peractus eſt liber iſte Juris Civilis urbis Veronæ in menſe Martii, qui fuit in Anno Domini MCCXXVIII Indictione I Domino Comite Manfredo de Curte Nova Poteſtate exiſtente Veronæ - - - Ego Wilielmus, qui dicor Calvus, Domini Ottonis Regis Notarius, prædicta ſcripſi. Inſuper Magiſter Rodolfinus de Vicentino eandem miniaturam fecit.* Recte omnino vel *Calvus* ille, vel quicunque alius huic Operi inſcripſit titulum, *Libri Juris Civilis*, & prorſus ex mente Imperatoris noſtri *Juſtiniani*, qui in §. 2 I. de Jur. Nat. Gent. & Civili, *Nam ſi quis*, inquit, *velit Solonis vel Draconis*, adeoque & Veronenſium, *leges appellare Jus Civile Athenienſium* (Veronenſium) *non erraverit.* Ceterum, a legibus Romanis, quas noſtrorum hominum vulgus unice ſplendido Juris Civilis titulo mactat, plurimum diſſidere, cum levis totius Operis inſpectio, tum manifeſta quædam loca ſatis

tis docebunt, in quibus hæ Veronenſium Leges a Quiritium Jure clare diſtinguuntur. Cap. XXXVI: *Et venditiones vel alienationes, quæ factæ ſunt pro Communi, vel fient ab eo, cui Poteſtas committet, perpetuo firmas tenebo; ſed deinceps factas ab illis duobus, quibus hoc ſpecialiter pro Communi Veronæ eſt, vel fuerit commiſſum, firmas tenebo: eo ſalvo, quod ab Anno Domini MCCXXVIII indictione VI die ultimo Julii, quod ille, cujus res fuerit alienata ab Æxtimatoribus pro Communi ſi fuerit deceptus ultra dimidiam juſti precii, poſſit agere infra triennium, ſicut poſſet alias de Jure Communi, ad venditionem reſcindendam vel ad juſtum precium ſupplendum.* Nec dubitamus, quod Capite LI cautum: *Solennitates Novellarum Conſtitutionum ſervare non tenear in libelli oblationibus, ſatisdationibus, feriis, dilationibus, ſportulis, dandiſque poſſeſſionibus*, ad Νεαρὰς *Juſtiniani* pertinere. Ad easdem Leges Romanas reſpicere exiſtimamus Cap. LXXXII: *In Criminibus non ſim adſtrictus judicare ſecundum leges, vel meo arbitrio diffinire poſſim.* Luculentiſſime autem Cap. CCVII in hunc modum de Conſulum officio conſtitutum legitur: *Et ſint octo Judices pro Conſulibus, qui per triennium in ſcholis ad Leges audiendas extra civitatem Veronæ ſteterint; & non poſſit eſſe aliquis Conſul pro Judice, niſi ſteterit in ſcholis ad Leges audiendas, ut dictum eſt:* ex quibus ſatis patet, fuiſſe Leges in ſcholis audiendas a Jure Civili Veronenſi diverſas, earundem etiam Legum in Communi Veronenſium autoritatem fuiſſe eximiam, ut adeo in verbis etiam Capitis CLXIX, *Jus ſecundum Leges & bonos mores & ſtatutum hujus Civitatis Veronæ dicam*, *Leges* de Jure Romano, *Statutum Civitatis Veronæ* de hac ipſa *Poſta* accipiamus. Diſquirit eruditiſſimus *Campagnola* in Præfatione, num hæc ſit compilatio Juris Veronenſis omnium prima, an vero antiquiora exſtiterint hujus urbis Statuta; & in poſteriorem inclinat ſententiam, maxime motus iis, quæ in Pace Conſtantiæ leguntur. Nobis idem videtur veriſſimum, licet, pace Cl. Editoris dixerimus, locis, quæ ex Pace Conſtantiæ excitat, non admodum

pag. 36.

44.

64.

161.

128.

pag. IX.

Digitized by Google

moveamur. Illa enim priora, quibus Imperator *Fridericus* concedit, ut Civitates, ad quæ Pax Constantiæ spectat, easque inter Verona, exerceant consuetudines, *quas ab antiquo exercucrunt vel exercent, tam in foro vel in nemoribus & pascuis & pontibus, aquis & molendinis, sicut ab antiquo habere consueverunt, vel habent in exercitu in munitionibus civitatum in jurisdictione, tam in causis criminalibus, quam in pecuniariis &c.* ad Jura magis & Privilegia, ad quæ & juris de pecunia & de crimine dicundi potestas pertinet, quam ad Leges & Jurium Codices respicere videntur: & posteriora illa, quod Nuntius Imperatoris *causas examinabit & definiet secundum leges & mores ipsius civitatis*, de Legibus Romanis accipere licet, prorsus ut in paulo ante allegato Cap. CLXIX Juris Veronensis: *Jus secundum leges & bonos mores & statutum bujus Civitatis Veronæ dicam.* Est hic Scriptorum illius ætatis mos perpetuus, ut Legis vel Legum nomine per excellentiam Romana Jura exornent I Feud. I §. 3: *Hoc autem notandum, quod, licet filiæ, ut masculi, patribus succedant* legibus, *tamen ab successione feudi removentur*; II Feud. XXXVII pr. *eodem prorsus observando, quantum ad ordinem gradus, qui continetur in* legibus; II Feud. LVI: *& quæ ut indignis* legibus *auferuntur.* Verum enim vero quis, etiam deficientibus rerum gestarum monumentis, negare ausit, civitatem tam ab antiquo nobilem, tam ista tempestate, qua Pax Constantiæ fiebat, præclaram, ut vel primo loco in Tabulis illius Pacis legatur, peculiaribus Statutis fuisse exornatam, licet temporum injuria omnes Codices hoc Veronensi priores interciderint. Sed & hic ipse Codex satis monstrat, per ea, Pag. 195. quæ post Cap. CCLXIII leguntur, priora illa capita esse anno MCCXXVIII antiquiora, posteriora dicto demum anno esse superaddita, quod ipsum veteris Juris Supplementum dubio procul occasionem subministravit, ut publicus civitatis Codex a *Wilbelmo Calvo* describeretur, atque ita, ut omnium novissimus, ad nostram usque ætatem servaretur. Denique, cum totius Operis compages, ordine prorsus nullo coaliti, satis monstrat, alluvionis ritu Jus illud Veronense in istam molem

lem excreviſſe, tum ſtilus prorſus ſingularis; eſt enim totus ille liber, tot capitibus conſtans, unum Jusjurandum Rectoris, manifeſto indicio, primam iſtorum Statutorum baſim atque fundamentum fuiſſe Sacramentum Poteſtatis Veronenſis, paucis dubio procul capitibus conſiſtens, cui per ſeculorum decurſum tot capita pedetentim paulatim addita ſunt, ut in Juris Civilis Veronenſis Volumen ſat ſpiſſum, licet tenore ſermonis minus commodo, evaſerit. Non injucundum erit, nonnihil exempli loco adduxiſſe, maxime, quod ita omnibus Juris Civilis ſtudioſis perſpicuum futurum ſit, hoc Juris Veronenſis Civilis corpus ab illo Romano multum abire. Cap. XXI ſtatutum, *ut ne Judices, de appellatione cognoſcentes, alicujus appellationem admittant, niſi primo ille, qui appellaverit, juraverit*; idem in Germania noſtra alicubi ſervari, ex ipſis rerum argumentis didicimus. Cap. XXIII, *a quolibet poſſeſſorio judicio & a quolibet gravamine licere appellari ad Poteſtatem*; Cap. XXIX, *principalem debitorem prius conveniendum, quam fidejuſſorem, licet renunciatum fuerit illi Juri*; Cap. XXXIX, *Commodatarium teneri de omni fortuito caſu, eo ſalvo, quod ſi animal commodatum fuerit, non teneatur commodatarius, ſi eo modo interierit, vel deterius factum fuerit, quomodo interiiſſet, vel deterius factum fuiſſet, ſi commodatum non foret*; Cap. CXVII, *creditori, ſi per decennium ſiluerit, nec uſuras inde acceperit, vel in termino non ſteterit, vel ſi debitor per prædictum decennium per ipſum creditorem extra trevam non ſteterit, poſt decennium audientiam non dari*; Cap. CXX, *viam per fundum alienum non niſi XL annis praſcribi.* Sed & illi, qui JCti non ſunt, maxime ſi eos antiquitatis & linguæ patriæ ſtudium tangit, habebunt, quod agant, fructumque ex illius Voluminis lectione ferent. Inde diſcere eſt, quinam *Æxtimatores* Veronæ fuerint, Magiſtratus, qui & bonis debitorum vendundis, & confirmandis minorum Eccleſiarumque contractibus & fundorum vendendorum vel permutandorum æſtimationibus præfuerunt Cap. XXXIII. *Ambaxatores*, Legatorum privatorum genus, ex Cap. CXXIX & CCXLVIII noſcere datur, *Cercatores*

tores inquisitorum genus fuisse leguntur Cap. CLXXIX, quorum fuit, in priorum Magistratuum res gestas inquirere, &, num aliquid turpiter acceperint vel habuerint, indagare. Ipsum *Postæ* vocabulum, pro Lege municipali initio Operis verbis supra adscriptis usurpatum, singulare est. Clarissimus locus est Cap. II: *secundum leges & bonos mores, &* Postas, *sive Jus Civile infra scriptum,* adde Cap. XI, si lubet, pag. 13, & Cap. XXXIII pag. 31. Uti origo nominis dubio procul a latina voce *Posita* est per contractionem, ita nulli dubitamus, sensum esse germanizantem, *Posta, Gesez, Sazung* a *Sezen, Ponere.* Similis naturæ vox est *Podere*, quod *Ducangius* in Glossario explicat *Possessionem, prædium rusticum*; & sane favet nostri Juris Veronensis Cap. CLXXX: *Item nullus homo de districtu Veronæ, qui habet castrum seu Villam vel aliud* Podere *in confinio districtus Veronæ*, &c. conf. Cap. XXXIV. Verius tamen est, omnem alicujus hominis substantiam, aut id, quod in ea præcipuum est, immobilia puta, eo nomine venisse, *das Vermægen.* Cap. XXXV: *Et sufficiat, si subastatio facta est de bonis, hoc modo: Bona, sive* Podere, *quæ fuere quondam Martini & nunc sunt suorum heredum.* Germanicam originem hujus locutionis satis designat usus verbi infinitivi pro nomine substantivo. *Potere* autem est infinitivus, in lingua rustica servatus, verbi obsoleti *Poteo*, cujus in Latio superest participium *Potens.* Ejusdem commatis sunt illa Cap. CCLXXVI, *Item, si in aliqua villa districtus Veronæ - - mercator cum mercibus seu cum* avere *in die hospitatus fuerit - - ut navis vel* avere *in nocte custodiatur - - & damnum datum fuerit de navi seu de* avere &c. Quid impulerit *Ducangium* scribere, esse ex Gall. *Avoir*, ignoramus. Est ex latino *Habere*, cui & Gallicum, *Avoir*, suam originem debet, per Germanismum infinitivi pro nomine Substantivo. Nos dicimus, *die Haabe.* Nimis manifesta sunt vestigia Veronensium olim Germanizantium in eorum Jure Civili, ut ad Gallos recurrrere nihil opus sit. Cap. I pag. 2: *Nec* spia *ero nec guida ero ad dampnum Veronæ.* Non effugerunt hæc verba diligentissimum *Ducangium*, sed ex rivulo *Hier.*

Hier. dalla Corte Historia Veronensi, cujus nunc fontem beneficio nostri *Campagnolæ* tenemus. Nostri dicunt *Spæhen*, *Ausspæhen*, Belgæ *Spieden*. *Octavio Ferrario* pro more est a Latino *Speculor*. Rectius Cl. *Wachterus* in Glossario suo, cum in Præfat. §. 13, tum in ipso Glossario voce: *Spæhen*. *Sturmenum* est nostrum *Stürmen*. Cap. LXXXVIII: *Si quis in* Sturmeno *vel Assultu cum armis interdictis vulneraverit*, &c. item Cap. CV. *Si aliquis fuerit manifestatus per duos Juratos bonæ opinionis alicujus villæ, quod tulisset arma interdicta per villam, stando, eundo, & redeundo per villam, aut ad assultum vel* Sturmenum, *auferam bannum*. Vocabulum hoc effugit *Ducangii* diligentiam. *Rosta* vox nostris Architectis notissima occurrit Cap. CXXXVI: *Nec permittam esse vel fieri per Fossatum Busseti - - aliquam* Rostam, *vel aliquod impedimentum*. Nostri etiam sermonis sunt *Waldemanni* Cap. CLXXXIII de Lanceis, Lanzonibus & Balestis non portandis: - - *Hoc tamen salvo & addito, quod Potestas Veronæ possit concedere deferre dicta arma aliis in servicio Communis Veronæ, & saltuariis &* Waldemannis, *etiam hominibus habitantibus in confinibus districtus Veronæ*, & *Walcarii* Cap. CXCIII, ut nullum ministerium habeat Gastaldionem nisi de se. - - *exceptis Molendinariis &* Walcariis, *qui possint habere Gastaldionem, quem voluerint de Dominis Molendinorum & Fullonum sive* Walcatorum. Possunt & hæ voces novo *Ducangio* supplemento esse. Sed redeamus ad ipsum Opus. Hujus præterea frontem laudatissimus Editor *quinque documentis* antiquis Seculi XII, XIII & XV, calcem duobus *Opusculis Ratherii Episcopi Veronensis* exornavit, quorum alterum est *de Vita & Translatione S. Metronis*, alterum *Epistolæ duæ ad Manassem, Episcopum Vicentinum*. Magno beneficio obstringet antiquitatis amatores, maxime autem Juris veteris studiosos, eruditissimus *Campagnola*, si alias locupletissimi Archivi gazas, inprimis *Synodales Tebaldi & Petri Scaligeri, Episcoporum*, ac *Capitulares Constitutiones*, XIII & XIV Seculo publicatas, nec non *Latini Hostiensis & Veletren-*

Digitized by Google

trensis Episcopi Cardinalis & *Aquilejensia Provincialia Statuta*, ejusdem antiquitatis, præstantissima opera sua in lucem publicam vindicabit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΑ ΤΡΙΑ,

h. e.

ARISTOTELIS DE RHETORICA, SEU Arte dicendi, Libri tres, Græco-Latini.

Cantabrigiæ, 1728, 8 maj.

Alph. 1 pl. 14.

Quamvis nonnulli, qui *Aristoteli* adscribuntur, ejusque nomine circumferuntur, libri tanto tamque acuto viro vix digni merito habeantur; dignissimi tamen suo Autore jure optimo censentur, quos *de Arte Rhetorica* conscripsit, quique ad nostra tempora pervenerunt, libelli. Nam, sive acumen inventionis, rerumque copiam, sive methodum præceptorum, sive denique dicendi genus, quæ in his libris elucent, consideremus, vere *Aristotelicum* hoc Opus reperimus, non injuste a nonnullis *aureum* appellitatum. Nec ipsum Autorem hujus monumenti puduisse, vel ex eo intelligitur, quod non dubitavit ad scripta alia a se jam tunc edita passim provocare. Et continentur sane his libris præcepta bene & apposite dicendi universa, & compendium Artis Rhetoricæ absolutissimum. In hac vero, de qua dicere instituimus paucis, editione ipsa verba *Aristotelis* Græca, textum vulgo appellant, exhibentur ad exemplaria selectiora studiose emendata, satisque accurate, si nonnulla operarum errata exceperis, typis excripta, & non solum in Capita, ut in aliis factum, sed & in Sectiones, his breviores, distincta. Ipsis *Aristotelis* verbis proxime subjungitur singulis paginis Latina interpretatio, quæ, licet in plerisque Græco sensui præclare respondeat, & sæpius non tam verbum de verbo exprimat, quam ipsam Autoris mentem illustret, tamen suis non plane caret maculis. Quodsi enim id inprimis

mis requiritur in interprete, ut, in quamcunque linguam transfert aliena, pure & genio linguæ, in qua ſcribit, convenienter loquatur, utroque hoc vitio Latinam hujus editionis interpretationem laborare, obſervavimus haud difficulter. Sic *pag.* 49 nomina γρυπότης καὶ σιμότης redduntur *naſi aduncitas & ſimitas.* Equidem nomen *aduncitas* ſatis Latinum eſſe novimus, an vero *ſimitas* eodem civitatis Romanæ jure gaudeat, non immerito videmur dubitare. Et eadem pagina jam dudum ab elegantioris literaturæ ſtudioſioribus barbariſmis annumeratum *e contra,* in hac ipſa Latina interpretatione legitur, ut taceamus *prolixa, prolixitas,* ſenſu omnino minus probato adhibita *p.* 522, & 430 *congruitas.* Nec ipſa *Ariſtotelis* ſententia ubique pro eo, ac decet, expreſſa videtur. Nam, quando *p.* 50 verba, πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ita Latine vertuntur: *ad legum lationem quidem libros de regionum peregrinationibus utiles eſſe,* vix appoſite ad mentem ſcriptoris reddita videntur, cui non de libris peregrinationum in alienas regiones, ſed de ipſis his peregrinationibus in exteras terras, ſermo eſt. *Pag.* 522 Græca, Δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν, ſic Latine efferuntur, *Oportet enim rem haud prolixe narrare, ut nec exordiri prolixe, nec prolixam fidem facere.* Non facile quisquam, licet Latine doctiſſimus, quid ultima ſibi, ut reliqua omittamus, verba velint, *prolixam fidem facere,* intelliget, niſi Græca, ipſis longe clariora, conſulat. Interim tamen hæc ipſa interpretatio minime raro ita verba *Ariſtotelis* circumſcribit potius, quam reddit, ut Commentarii vices suppleat. Vide *pag.* 63, 96, 419, alibi. Quod ad Obſervationes, quæ proximum ab interpretatione locum occupant, attinet, ſatis nobis videbimur de iis dixiſſe, ſi ex una pagina eas decerptas exhibuerimus. Itaque *pag.* 127 hæc leguntur: *Rejicit diviſionem nonnullorum Rhetorum, forſan Iſocratis, qui in cauſarum numero complexi ſunt etiam ætates hominum & habitus. Neque enim ætates eſſe veras actionum cauſas, niſi tantum ex accedenti, ut oſtenditur exemplo juvenum. Neque*

etiam fortunas, ut exemplo divitum & egentium. Ex quibus intelligitur, methodum in illis analyticam tantummodo tradi. Atque his ipſis annotationibus inſeruntur etiam loci, ad quos *Ariſtoteles* hinc inde provocat, Autorum non aliorum ſolum, verum etiam ipſius *Ariſtotelis*. Quorum hi quidem ea, qua par eſt, accuratione citantur, illi vero ſatis perfunctorie, vix libro, nedum capite aut verſu, nominato, afferuntur. Variis denique lectionibus, quibus infima cujusque paginæ pars contigit, ſemper præfigitur Γρ. ſenſu omnino dubio, cum hac ratione non conſtet, utrum lectionem receptam, an variantem ſubjectam, ducat Cl. Editor præferendam. Nobis certe neutrum in hac editione locum habere poſſe videtur. Nam, tametſi in multis præſtat illi, quam ipſa verba præ ſe ferunt, lectioni inter varias relata ſcriptura, ſicut *p. 81, 192*, & alibi, tamen in non paucis etiam huic illa omnino eſt anteponenda, quemadmodum *p. 50, 112, 502*, &c. Unicuique *Ariſtotelis* libro ſtatim ſubjiciuntur annotationes in eum quædam ex *Victorii, Majoragii* & *Fabii Paulini* Commentariis ſelectæ. Ceterum, quemadmodum univerſo huic Operi præmittitur præter Præfationem brevem Tabula generalis, ſeu *ἀνακεφαλαίωσις* trium *Ariſtotelis* librorum, ſic ad calcem accedit Index rerum in his ipſis libris memorabilium Latinus. Neque id nobis ſilentio plane prætereundum eſſe exiſtimamus, eundem, qui hos *de Arte Rhetorica* libros *Ariſtotelis* edidit, Autorem etiam ſimili ratione editionem libri *Ariſtotelis de Poetica* emiſſurum, quod ex iis perſpicitur, quæ modo datæ Tabulæ generali ſubjecta editiones *Ariſtotelicorum* librorum indicant, quibus in Annotationibus Autor eſt uſus.

JOANNIS GEORGII LIEBKNECHT, SS. Theol. D. & ejusdem ac Mathem. in Academia Gieſſena P.P. Ordin. &c. Societatis Regiæ Britannicæ & Boruſſ. Membri, Haſſiæ ſubterraneæ Specimen, clariſſima teſtimonia diluvii univerſalis, hic & in locis vicinioribus occurrentia, ex triplici regno, animali, vege-

vegetabili, & minerali petita, Figurisque æneis expoſita, imo omnis antiquitatis exempla certiſſima exhibens, occaſione arboris in mineram ferri mutatæ, quæ variis Obſervationibus & nova ferrum ex limo coquendi methodo illuſtratur. Cui accedit 1) Cel. D. JO. GEILFUSII Tractatio Latine facta de Terra ſigillata Laubacenſi; 2) Diſſert. Epiſtolica Autoris de Serratis & bigatis nummis, ad locum Taciti de Moribus Germanorum Cap. V.

Gieſſæ & Francofurti, apud Eberh. Henr. Lammers, 1730, 4. Alph. 2 pl. 21, cum Fig. æn. 16.

Liber, curioſo argumento eminens, Sereniſſimo Principi Magnæ Britanniæ & Walliæ, Electoratus Brunſuico-Luneburgenſis Hæredi, *Friderico Ludovico*, eſt inſcriptus, oſtendens, Autorem S. Rev. A. 1727 d. 14 Dec. in Societatem Scientiarum Britannicam fuiſſe receptum. Opus ipſum ante decennium & quod excurrit, ſcilicet A. 1714, in forma octava lucem primam adſpexit. At nunc inſignibus ditatum acceſſionibus, & illuſtrationibus locupletatum, bonis avibus prodiit denuo, invitamentis precibusque Virorum ſummorum id expetentibus. Diſſertatio *de Nummis ſerratis & bigatis* olim per Epiſtolæ modum ad Rev. Abbatem Loccumenſem, *Juſtum Chriſtophorum Bœhmerum*, & Illuſtrem *Jo. Georgium ab Eckart*, data erat. Obſervationum *de Antiquitatibus quibusdam Solmenſibus* partem in hiſce *Actis* jam *Anno 1727 Menſe Auguſto p. 373 ſeq.* cum orbe erudito communicavimus. Quibus per eam ſaliva fuit mota, ii hic invenient delicias ſuas. Tractatio, *de Haſſia ſubterranea* ſuſcepta, in *tres* abit *Sectiones*. *Prima* evolvit argumentum de univerſalis diluvii reliquiis. *Secunda* complectitur regnum minerale, & ex hoc arborem in mineram ferri in Wetteravia mutatam. *Tertia* ex adductis eo usque reliquiis Wetteravicis, tam artis, quam naturæ operibus, contemplatio transfertur ad triplex regnum phyſicum & ad metamorphoſin illarum reliquiarum.

Singula ſpirant cultum Numinis ſincerum, judicium limatiſſimum, induſtriam & accurationem elogiis majorem. Fundamenti loco præmittitur id, quod ex doctrina de creatione ad faciem terræ innoxiam, & inundatione univerſali in deterius lapſam, illuſtrandam, tum e ſacris literis, tum ex lumine rationis & teſtimoniis ethnicorum, facere videbatur. *Spiritum Domini, qui ferebatur ſuper aquis*, non fuiſſe ventum intenſiſſimum, eumque naturalem, argumentis non contemnendis evincitur. Inprimis vero id liquido eſt oſtendendum, terram ante lucem illam *Gen. I, 3*, nondum per unam alteramque viciſſitudinis periodum ſtetiſſe. Sunt enim inter Anglos viri longe perſpicaciſſimi, qui a Moſe periodum telluris *Adamicam* deſcribi exiſtimant, rati, ſufficere homini ad vitam æternam deducendo, ſi norit, hoc univerſum a Deo eſſe creatum & conſervatum, quamvis ab inciſo primo *Gen. I* usque ad inciſum tertium innumerabilia carptim enarrentur, vel potius attingantur, quæ ex viſceribus terræ inſpectis penitius evolvi queant. Unde enim ſunt partes navigiorum in mediterraneis profundiſſimisque terræ cavernis? Undenam gemmæ duriſſimæ tenent concluſas vermiculorum figuras aquarumque guttulas? Materia cornea pyritis circumdata excoctionis videtur potius nota, quam inundationis. Sic illi. De luce primigenia & excitatione ejusdem Autor porro diſſerit, ac exinde diverſa terræ ſtrata derivat. Terram illico exuiſſe naturam benigniorem, ſimul ac homo a Deo deſciverat, idem contendit, invitis aliis, qui eam terræ labem diluvio demum credunt inuſtam. Per תהום *Gen. VI, 11*, intelligit interiorem terræ locum, ſeu ipſum gravitatis centrum, cujus fontes ſinguli rupti moles aquarum ſuppeditaverint, adornando cataclyſmo Noachico ſufficientes. Hac ratione multis obviam itur objectionibus, quæ contra Diluvianos nectuntur, partim exiguam aquæ marinæ copiam in partes vocando, partim, tantam foſſilium diſſipationem vix una inundatione fieri potuiſſe, cauſando. Diluvii Noachici ex lapidibus figuratis deducta veritas ſua luce radiat. Verendum tamen eſt, ne vaſa præpropere conclamemus. Dantur enim figurata terræ cor-

Pag. 17 ſeq.
21 ſeq.
25 ſeq.
29.
33 ſeq.

corpora, quæ ſunt recentioris originis : exiſtunt figuræ ex ap-
preſſione corporis, e. g. in marga humectata, in topho, in ar-
gilla, uti id ſtalactites, oſteocolla, lithobiblia,& alii lapides, lo-
quuntur. Diſtincte oſtendendum eſſe, alii clamant, ex unico
univerſali diluvio figuratos diluvii teſtes univerſos prodiiſſe:
hypotheſin illam de ſpeciebus nonnullis animalium in dilu-
vio Noachico penitus exſtinctis argumentis eſſe conroboran-
dam, ne aſylum ignorantiæ & elabendi rima credatur patere.
Sunt, qui conſultiſſimum ducunt, recenſeri obſervationes ac-
curate, omiſſis hypotheſibus & concluſionibus: facile enim
fieri poſſe, ut ob amorem hypotheſeos ſemel ſuſceptæ obſer-
vationum veritas depravetur, & minus dextre exponatur. Cum,
terram ſtare immotam, & Antipodes non dari, crederetur,
neglexerunt plurimi attentionem, in ea phænomena dirigen-
dam, unde motus terræ & Antipodes comprobari potuiſſent.
Sufficit, literis ſacris aſſeri diluvium Noachicum, idque univer-
ſale. Ita ratiocinantur nonnulli, an recte, id alii judicent. At
Vener. Autor longe ſecus ſtatuit, nihilque eorum omittit, un-
de pateſcere poteſt, ſtrata terræ perturbationibus afflicta &
corpora petrefacta eſſe monumenta diluvii Noachici. Figu-
ras animalium & herbarum, quæ ante & poſt inundationem
illam feralem fuerunt conſpicuæ, easdem exſtitiſſe, ex eo com- Pag. 44.
probare conatur, quod formæ rerum ſint immutabiles. Quo
leviora fuerunt corpora emota, eo tardius ſubſederunt. Unde 46.
contigit, ut petrefacta leviora circa ſupremam inveniantur ſu-
perficiem, graviora cum æque gravibus ſubſederint altius.
Terra paludoſa, quæ vocatur *torfa*, eſt miſcellanea quædam 51.
colluvies, conſtans præcipue erica & muſco demerſis, bitumi-
ne & ſulphure nonnullo exſatiatis. Arbores, herbæ & fruti-
ces, ſolidioribus ac bituminoſis ſtratis immerſi, induruerunt;
reliqui ſunt exeſi ac ab aeris perlabentis vi conſumti. Piſcium 53.
figuræ, lapidibus impreſſæ, indicant, materiam lapidum ejus- 56.
modi olim fuiſſe mollem & fluidam. Conſervationi figura-
rum inſerviunt afflatus metallici. Unde id quoque patet,
metalla adhuc poſt diluvium fieri & conſolidari. Suſpicatur 60.
Autor, ſpiritum & eſſentias, e ligno alneo elaboratas, i-
dem in morbis martialibus efficere, ac ferrum rite paratum.

Soli alnorum cortices ſuppeditant tinctoribus nigrum ſuccum,
Pag. 62 ſeq. perinde ac ⊕ aut ♂ acido quodam corroſus. In *Capite tertio Sectionis primæ* ſiſtuntur nonnulla diluvii monumenta
70 ſeq. Wetteravienſia, ex regno animalium repetita. Huc refert Vir Vener. trochitas varios, quos vocat *ſtellares* & *aſterias*. Pace tanti Viri monemus, hos alioſque trochitas, quorum centenæ ſunt ſpecies, eſſe partes petioli, cui encrini inſiſtunt, &, quia encrini quondam frutices fuerunt, ad regnum vegetabile videri referendos. Veſtigia impreſſorum trochitarum, qui interierunt, obvia ſunt in ſaxis Hercinici jugi, prope Hanenklee copioſiſſimis. Exinde apparent ea ſpectatoribus paſſim in lithophylaciis. Omittimus alia petrefacta, hic producta. De-
107 ſeq. ſcribitur porro Numen *Boni Eventus* multo eruditionis apparatu, una cum nummis Romanis per Wetteraviam & ad Rhenum obviis. *Sectionis primæ Capite tertio* præter antiqua
130 ſeq. monumenta, ex regno vegetabili deducta, explanantur ligno-
140 ſeq. rum & lapidum teſtes diluvii univerſalis. De urnis Gieſſenſibus inſeruntur nonnulla, nec non de Munzenbergenſi-
186 ſeq. bus diluvii monumentis. Apparent hic folia variarum arborum & algæ ſpecies. De nummis Romanis, in Wetteravia inventis, proferuntur non contemnenda. Urna ad vicum Villingen curis Illuſtriſſimi Comitis Solmenſis & Braunfeldenſis, *Wilhelmi Mauritii*, debetur. Fuit hæc quoque orienti obverſa. Idem momentum ſitus jam a Cl. *Joanne Mordono* Anglo notatum. At, quænam ſubſit ratio, nemo ſatis expoſuit. In urna Laubacenſi A. 1719 annulos æneos inventos, ex *Tab. IV Fig. I*, his *Actis A. 1727 p. 375* inſerta, æſtimare licet. De Cattorum annulis ferreis locus exſtat perſpi-
200. cuus penes *Tacitum de M. G. Cap. 31.* Sed hi ſunt ænei. Suſpicio eſt, ære ſignatam fuiſſe immortalitatem. Germani forſitan bullas Romanorum ſunt imitati, armillasque, in ſiniſtro
204. brachio adhibitas. Si nobis liceret addere ſuſpicionem noſtram, annulos iſtos pro ſignis ligamentorum haberemus, quæ inſtar armillarum a ſimulacrorum cultoribus adhibita fuerunt. Nonnulla hanc in rem attulit Illuſtris quondam *J. G. ab Eckart* in *Comment. de Rebus Franciæ Orientalis L. XXIII p. 417. 435.*

435. Hinc Vener. Autoris diligentia ad regnum minerale progreditur, ac venuſta promit philoſophemata de arbore in mineram ferri mutata, de qua jam in hiſce *Actis A. 1710* mentio facta, nec minus in *Anglicanis Memoires of Literature A. 1710 Nov. 7 fol. 152.* In *Sectione ſecunda* ſpecimina peritiæ Phyſicæ, Chymicæ, Antiquariæ, Theologicæ, ac Mathematicæ, eduntur loculentiſſima, quæ apud Autorem legi malumus. Projectio arborum ſubterranearum ab eodem tri- Pag. 409.
buitur inundationi Noachicæ, earumque commutatio in lapides & metalla oſtenditur. Corollarii loco docetur diluvii illius univerſalitas. Nummi ſerrati & bigati ad extremum col- 423.
locantur in luce. Bigatos illuſtrat locus *Plinii L. XXXIII, 3*, ex quo conſtat, eis ſignum bigarum fuiſſe impreſſum. Serratos a figura ſerræ impreſſa dictos, multi contendunt. Addunt alii, ſerratos ab ambitu ſerrato dictos. Autor eos potius a typo profundius impreſſo, quo literæ conſerratæ, i. e. connexae & implicatæ, repræſentantur, denominatos eſſe judicat. 472.
Tales ipſe ex apparatu ſuo numiſmatico in medium profert, & in Tabula adjecta cum lectore communicat. Suſpicatur, *aſperos nummos* veterum ab hiſce non abludere. Tudicula 475.
ſimili premuntur nummi noſtri, cum ad minus pretium devolvuntur. Quare ſit credibile, ſerratos ob certi pretii determinationem ſimiliter fuiſſe notatos. Opus ipſum Indice, diligenter contexto, abſolvitur.

ESAIÆ PUFFENDORFFII, POTENTISSIMI Magnæ Britanniæ Regis Conſiliarii in Supremo Appellationum Tribunali, Introductio in Proceſſum Civilem Electoratus Brunſuico-Luneburgici, Provinciarumque ei annexarum, Bremenſis, Verdenſis, Lauenburgenſis, Hadelenſis, nec non Ducatus Brunſuico-Guelpherbytani, Epiſcopatus Hildeſienſis, & Comitatus Schaumburgenſis.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Jo. Jac. Fœrſteri, 1733, 4. Alph. 4 pl. 17.

Eſt

Est omnino illorum laudanda opera, qui ad processum judiciarium introducunt eos, qui ad causidicinam naturali quodam impetu feruntur; illorum præcipue, qui non infamibus & pestiferis cautelis hominum ad forensia bella sese præparantium, & quorum plerique ad malitiam & improbas artes natura proni sunt, animos seducunt atque pessumdant. Quamvis enim tot Compendia Processus in librariorum tabernis venalia sint, illa ut vix una vehere queat ratis, nihilominus desunt adhuc semper ejusmodi Compendia, in quibus ordo, methodus, atque solida scientia utramque paginam faciunt. Plerique, qui ad scribendum rei judiciariæ ordinem accesserunt, tanquam canes ex Nilo bibentes *nimis* festinarunt, & cœcos parturiverunt catulos. Sola Saxonia Superior hac singulari atque præcipua felicitate utitur, quod præstantissimi exquisitissimique Viri certatim quasi ad fori adyta eduxerint sacratam Themidi juventutem. Regnant ibi *Rauchbarus*, *Berlichius*, *Carpzovius*, *Rivinus*, *Menckenius*, *Gribnerus*, *Bergerus*, *Wernherus*, *Barthius*, *Leyserus*, qui in aureis Commentariis suis quotidianum fori usum severe inculcant. Veniunt nunc in eandem fortunæ partem Brunsuico-Luneburgenses terræ, &, quæ iisdem parent, provinciæ, quarum jura nunc publici juris facit Ill. *Puffendorffius*, & cum exteris cordate integreque communicat. Est sanctum venerandumque literatis hominibus *Puffendorffianum* nomen, & nunquam emori sinet grata posteritas illud incomparabile par fratrum, *Samuelem* & *Esaiam Puffendorffium*, Viros immortalitate dignissimos. Illorum merita feliciter æmulatur *Puffendorffianarum* opum *Puffendorffiani*que ingenii hæres, libri hujus plastes doctissimus, & jam aliis elaboratissimis scriptis editis nomen clarum atque illustre consecutus. *Ipse* enim primus iter fregit, ducibus relictis, & partes processus judiciarii terrarum Brunsuico-Luneburgensium omnes egregie atque erudite persecutus est. *Quinque Partibus* totum hoc Opus absolvitur. *Prima pars* de *Processu judiciario in genere*; *Secunda* de *Actibus Processus Civilis præparatoriis*; *Tertia* de *Actibus Processus mediis*; *Quarta* de *Actibus* *Pro-*

Proceſſus poſterioribus, & quidem ſuſpenſivis & devolutivis; Quinta de *Actibus Proceſſus poſterioribus, & quidem executivis*, præcipit. Quamlibet Partem in Capita, & Capita in Sectiones minutulas, dividit Autor. Sed ſingula Capita ſingulasque Sectiones recenſere, vel ſpecimina afferre ex hoc Opere, libri conditio prohibet, præſertim cum nobis, qui manſuetioribus Muſis delectamur, cum turbida & bellicoſa iſta natione nihil ſit commercii. Quapropter brevibus edocebimus Lectores noſtros, quæ hujus libri dos ſit. Illuſtrat Autor ita Braunſuico-Luneburgenſium terrarum jura, ut Romana, Pontificia, Imperii Germanici & vicinarum provinciarum jura cum iisdem ſolicite conferat, quæ aliquam cum illis ſimilitudinem habent, explicet, quæ ab iisdem divortium faciunt, cordate indicet, æquitatemque legislatorum Sereniſſimorum in legibus hiſce condendis ex merito dilaudet. Non vero ſolos forenſium myſteriorum doctores ſequitur, verum etiam in conſilium vocat melioris notæ JCtos, ex quorum fontibus rivulos ſuos nonnunquam irrigare ſolet. Opus profecto, quod non ſolum illis, qui in foro verisque litibus verſantur, ſed etiam eis, qui formam & ordinem proceſſus aliarum terrarum ſcire cupiunt, apprime utile futurum ſit.

TABULÆ ANATOMICÆ, IN QUIBUS CORPORIS humani omniumque ejus partium ſtuctura & uſus breviſſime explicantur. Acceſſerunt majoris perſpicuitatis cauſa Annotationes & Tabulæ æneæ; Autore JOANNE ADAMO KULMO, Med. Doct. ejusdemque & Phyſices in Atheneo Gedan. Prof. Publ. Ordin. & Acad. Imper. N. C. Sodale.

Amſtelodami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1732, 8 maj.
Plag. 14, Tabb. æn. 28.

Undecimus jam annus eſt, quod Cl. Autor, ſuis præcipue auditoribus conſulturus, Tabulas has Anatomicas, easdemque patria lingua conſcriptas, primum edidit, quod tironibus Anatomiæ ſpiſſiores Anatomicorum libros tædium, Compendia vero, ob inopiam figurarum, obſcuritatem parere ſatis cognoviſſet. Divenditis non ita multo poſt exemplaribus, prelum denuo ſubiit libellus A. 1725, ſed inſignioribus Obſervationibus, velut altera parte, auctus. Tertiam nunc præ manibus habemus editionem, eandemque Latine verſam, prioribus cum propter figurarum numerum, earumque & chartæ nitorem, tum alias etiam acceſſiones & decora, ſuperiorem. Una re non ſatis placet. Erant in altera editione ſingulis Tabulis ſingulæ utplurimum paginæ deſtinatæ, ut uno velut conſpectu omnia cujusvis Capitis momenta facillimo negotio paterent, Annotationibus ad calcem rejectis. Eundem ordinem retenturus erat Cl. Autor, ſed aliud Bibliopolæ videbatur, qui notas ubique textui ſubjunxit, adeoque effecit, ut ob ſpatii anguſtiam diſtractæ Tabulæ per plures ſæpe paginas protendantur. Figurarum nonnullas in nova hac editione Autor ipſe delineavit, reliquisque nunc latius diſtributis addidit, adeo, ut nunc ſingulæ Textus tabulæ, quarum duodetriginta numeramus, ſingulis quoque figurarum Tabulis illuſtrentur. Ex his ductus thoracici delineatio Ill. *Ruyſchio* maxime approbata eſt, cui etiam Opuſculum Autor dedicavit. A Germanica editione verſio hæc vix ac ne vix quidem diſſidet, verbo tantum uno vel altero hinc inde adjecto vel mutato; ipſumque libellum tam ſcite & concinne conſcriptum eſſe jam in medicis Germaniæ ſcholis conſtat, ut inter præſtantiſſima Compendia ſuo jure referatur. Ipſæ autem Annotationes eo valent, ut vel Tabulas illuſtrent, vel, quæ brevius ibi dicta erant, latius deducant, quod exemplo ligamentorum, articulationumque, oſſium & foraminum cranii, item ramificationum arteriarum, &c. liquet, aliæ controverſias Anatomicas tractent, nonnullæ etiam argumentum Phyſiologicum perſequantur. Nos pro more noſtro breviter quædam afferemus. *Pag. 26* omnem differentiam glandularum & vaſculorum glandulas mentientium unice in membrana,

na, qua glandulæ inveſtiuntur, poſitam eſſe exiſtimat, utpote quæ in ſimplici illa vaſculoſa compage vel plane deſit, vel quibusdam in locis forte adeo tenera exiſtat, ut ſub præparatione facile dilaceretur, adeoque viſui ſe ſubducat. *Pag. 64* fœminarum æque ac virorum capillos ab injectis vinculis fieri longiores contendit. *Pag. 78* ita commercium mentis & corporis explicat, ut ab harmoniæ præſtabilitæ ſyſtemate parum vel plane non abeſſe videatur. Quia plures ex Anatomicis, interque illos & *Heiſterus*, negarunt, foramen *Stenonis* in palato poſt dentes inciſorios in hominibus & animalibus vivis, eorumque cadaveribus, reperiri, quanquam in ſceletis deprehendatur, *pag. 90* Noſter monet, ſe illud in cervo, urſo, capreis, leporibus, vitulis permultis, canibus, aliisque animalibus, & nuper in puero duorum annorum, obſervaſſe, rationemque illud detegendi deſcribit. Cum in altera editione Germanica unus fere ductui *Coſchwiziano* ſaffragatus eſſet, nunc *p. 94* dubius hæret, an forte in illa monſtri lingua, quæ tum temporis per aliquot dies cum annexis partibus aquæ fuit injecta, venas ſanguine elatas, & aquam continentes, an vero ſub venarum ramis veros ductuum ſalivalium ramos deliteſcentes viderit, quas, cum, *Heiſtero* obſervante, natura hic ſæpius ludere ſoleat, deinceps tam facile reperire non potuit. *Pag. 162* embryonem per os liquore amnii nutriri negat & pernegat. Illud vero miramur, quod *pag. 140* nomen inteſtini coli a colica repetit, cum potius, dolorem colicum ab hoc inteſtino, in quo potiſſimam ſedem habet, dici, ſatis conſtet; item, quod *pag. 14* Myologiam *Cowperi* cum novis Autoris acceſſionibus nondum innotuiſſe perhibet, cujus tamen Operis ſplendidiſſimam editionem jam ante hos novem annos in *Actis* Noſtris dilaudavimus.

MORBI EPIDEMII BREVIS DESCRIPTIO ET curatio per Diaphoreſin, Autore JO. DE GORTER, A. L. M. Medicinæ Doctore, & Profeſſore Ordinario.

Harderovici, apud Wilh. Brinkink, 1733, 4.
Plag. 3½.

Cum ea ſit morborum epidemice graſſantium indoles, ut quivis alia facie incedat, aliamque poſcat medendi methodum, hinc dubium ſub initium reddat Medicum, qua potiſſimum ratione nondum ſatis cognitum hoſtem aggredi deceat; recte omnino ii, quibus perſpecta eſt morbi indoles, ſanandique compendium, publico proſpiciunt commodo, qui ſæviente adhuc malo, ſuam aperiunt ſententiam. Quo nomine jure prædicandum eſt Cl. Autoris ſtudium, quod morbi catarrhalis, qui præterita hyeme totam fere pervagatus eſt Europam, juſtam ideam, atque remedia huic congrua, ingenue communicavit. Ortus ille eſt, poſtquam præmature primum gelu ſteterat aqua, inde vero, cum frigus increſcere deberet, aer humidus, cœnoſus, nubilus, & præter conſuetudinem calidus, atmoſphæram teneret; quo ipſo materia inſenſibilis perſpirationis retenta in corporibus, acriſque facta, tenuem illam atque ſubtilem conſtituit affectus hujus catarrhalis cauſam. Quæ, pulmonibus maxime infeſta, difficilem reſpirationem, tuſſim, anxietatem, pectoris dolorem fere pleuriticum, induxiſſe viſa eſt; cui non raro febricula, plus minusve maligna, acceſſit, facile tamen, materia irritante remota, remittens, phlegmatibus pulmonum ex humoris mucilaginoſi, latera bronchiorum obtegentis, tenacitate ortis, hisque miaſmatibus impraegnatis, ſub ſputi forma ſuccedentibus, unde tuſſis importuna, quæ ob irritationem materiæ, in ſucco aſperæ arteriæ & membranæ pituitariæ potiſſimum hærentis, continuo irritabat, non parum levaminis accipere ſolebat. Penſitata accuratius hujus mali indole, has formandas eſſe indicationes perſpexit, ut, quia tenuis ſit & volatilis materia, illa per inſenſibilem perſpirationem educatur, cumve multa viſciditate corporis intricata hæreat, ea ſolvatur, & utraque ejiciantur. Cui intentioni abunde ſatisfacere deprehendit ſpiritum ſalis ammoniaci extemporaneum, ex ſale ammoniaco in aqua ſoluto & filtrato, & liquore alcalino ex ſale tartari ſimilive, inter ſe miſtis,

paran-

Digitized by Google

parandum; in cujus locum etiam bini hi ſales, aqua deſtillata diluendi, præberi poſſunt. Quod remedium tam certo tollendis catarrhis profuiſſe aſſeverat, quam cortex peruvianus intermittentibus ſiſtendis inſervit; atque hanc formulam ſibi familiarem commendat: ℞ Aq. puleg. hyſſopi āā ℥iv, ſalis ammon. depur. abſinth. āā ℈ij, Rad. contrayerv. Theriac. āā ʒß, Laud. Liquid. Sydenh. gtt. xx, ol. cort. citr. ſaſſafr. āā gtt. iv, Sacch. a. ʒj, Syrup. papav. a. ℥j. M. capiat quavis h. ℥j. Quam ita tamen temperaverit, ut, urgente æſtu febrili, calefacientia minueret, & ſal prunellæ adderet, motu vero languente, aquam theriacalem, tincturam croci, &c. adderet. Hanc methodum ſuam ut eo magis illuſtraret, primo docet, cur ab uſu mucilaginoſorum expectorantium, catarrhis frequentiſſime deſtinari ſolitorum, abſtinendum eſſe duxerit. Materiam peccantem in larynge potiſſimum & membrana pituitaria hærere, antea deduxit, his vero illa incraſſantia neque immediate, neque mediate, aliquid ſolaminis afferre, perſpicue oſtendit. Non immediate, utpote quæ has partes cito præterlabantur, & ad ventriculum deferantur: neque vero mediate, cum actione ventriculi & inteſtinorum ita attenuanda ſint, ut per lactea vaſa, quæ nihil glutinoſi recipiunt, tranſire queant, atque ſanguine ſemel miſta, iterum coire in mucilaginem non poſſint. Imo, ſi concederetur, ea ad pulmones immutata pervenire, potius pulmonum plexus iis obſtruerentur, quam ea per vaſa excretoria minima tranſſudarent; demum ipſa materia peccans tenuis & acris aut corrigenda, aut quantocyus evacuanda, ne mora diuturniore magis corrumpatur, quam ſcilicet ejusmodi involventia conciliarent, tenaciusque adhærere facerent; cum contra reſolventia ſalina phlegmata tenacia abſtergant, ſicque felicem expectorationem promoveant. Demum, methodum ſuam non ſola obſervatione practica confirmari, ſed theoreticis etiam principiis egregie reſpondere, evincit. Materiam enim inſenſibilis tranſſpirationis eſſe lympham, in involucris fibrarum nervearum ab arteriis minimis eo tendentibus ad lubricandas illas depoſitam, quæ, peracto hoc munere, dum in corporis peripheria hæc involu-

Digitized by Google

volucra in corpus reticulare mutantur, juxta latera papillarum evaporet, quibus accedunt emiſſaria arteriarum lymphaticarum in cute, pulmonibus, aſpera arteria, patula, ſimilem liquorem exhalantia. Si vero ab aere humido vel frigido impediatur hæc evacuatio, humorem retentum ſtagnare vel retro pelli, indolemque pravam acquirere, atque partim nervis, in quorum involucris hæret, moleſtam reddi, partim, pulmones & membranam pituitariam irritando, majorem humorum copiam eo allicere, ſicque generare catarrhum. Medicamentum vero laudatum, ex ſale volatili & neutro aqua dilutis conſtans, promtiſſime ad partes affectas pertingere poſſe probat. Neque enim opus eſſe cenſet longis illis per inteſtina & vaſa lactea ambagibus, ſed protinus in ore, œſophago, & ventriculo a venis abſorberi, & per ſyſtema vaſorum ad minima usque ferri; ubi levi ſuo ſtimulo lentos humores reſolvant, atque acre illud exhalando ſecum auferant. Qui ſalutaris effectus eo felicius impetretur, ſi & alia remedia, motum vitalem languidiorem excitantia, hiſce prudenti conſilio jungantur.

FRANC. ERNESTI BRUCKMANNI EPISTOLÆ itinerariæ XIII - XXIV.

Wolffenbuttelæ, 1729, 1730, 4.

Pl. 12, Tabb. æn. 9.

Duodecim priores Cl. *Bruckmanni* Epiſtolas itinerarias in hoc ipſo *Supplem. Tomo X Sect. II p. 84* recenſuimus. Nunc de duodecim aliis, quas deinceps edidit, pauca commemoranda ſunt. Harum igitur prima, quæ eſt ordine tertia decima, de lapidibus agit odoratis: quarta decima de remediis quibusdam odontalgicis: quinta decima de farina foſſili, qualis in Saxonia & Sileſia reperitur, neque aliud quidquam eſt, quam marga quædam farinæ ſimilis: decima ſexta, cum duabus, quæ ſequuntur, de ſanctis Medicis: decima nona de memorabilibus Quedlinburgenſibus: vigeſima de tuberibus terræ: vigeſima prima de Medicis Viennenſibus

bus A. 1723, 1724, 1725, eorumque ſcriptis medicis: vigeſima ſecunda de iisdem rebus, & de medicina Vienneníi: vigeſima tertia de alga ſacharifera, polypo marino petrefacto, kakerlacken, frutice koſzodrewina, & arbore limbowe drewo: denique vigeſima quarta de marmore variorum locorum. In hac Epiſtola quinque & ſexaginta recenſentur marmorum ſpecies, quæ omnes inveniuntur in ſic dicto monte pinifero, *am Fichtelberg*; quarum ſingularum exempla proſtant in ſuppellectili lapidea Cl. Autoris, polita, & in formam quadratam accurate redacta.

ADDITIONES NECESSARIÆ AD CONſiderationem corporis ac motus, anno elapſo coram Acad. Sc. Petropol. inſtitutam.

Rigæ & Halæ Magd. in officina Rengeriana, 1732, 4. Plag. 6.

Conſiderationem corporis ac motus, a Cl. *Schreibero* coram conventu Academico Petropoli A. 1731 inſtitutam, *Menſe Februar. A. 1732* recenſuimus. Hanc, cum obſcura viſa eſſet nonnullis, iisque acumine præditis, nunc reiteravit Vir doctus, clarioremque ac certam reddere, & contra varias objectiones defendere, conatus eſt. Capita fere præcipua hæc ſunt: vim motricem exiſtere in omni corpore: hanc ex viribus elementorum compoſitam eſſe: vim inertiæ corporis eſſe vim veri nominis, quippe cum corpus quodvis, vi inertiæ, reagat in agens, & reagere ſit agere, & actio ponat vim: vim inertiæ eſſe vim movendi minorem, ad majorem alius corporis vim motricem ſub contraria directione relatam: vim mortuam æque conjunctam videri cum motu, ac vim vivam, niſi quod illius motus ſit inteſtinus magis, hujus vero magis ſenſibilis: vim elementorum nuncupari non poſſe vim movendi: eandem, ad generandam vim inertiæ in corpore confluentem, non niſi præpoſtere dici poſſe vim inertiæ elementi; recteque nos in his *Actis* mentem Cl. Autoris expreſſiſſe: vim derivativam eſſe vim primitivam corporis

ris ſpecificatam vel modificatam, modificataque una vi motrice, eo ipſo vires motrices univerſas modificari in æternum, & tranſitum ex chao in materiam ordinatam conſtitiſſe in modificatione vis unius primitivæ: vim mortuam eſſe vim motricem partialem in corpore, ex viribus aliquot conſpirantibus compoſitam, inſufficientem tamen ad motum corpori inducendum, ob vires reſiſtentes, vel in ipſo corpore ſuperſtites, vel in viciniis: denique paſſionem eſſe actionem minorem, ad majorem homogeneam relatam. Perſuaſus eſt Autor nobiliſſimus, ſe & Viro erudito, qui contra Diſſertationem ſuam dubia movit, & ceteris omnibus, ſatisfeciſſe, neque ullo loco hæſurum attentum Lectorem, ſi ſaltim animo tenuerit, quæ ipſe ſuppoſuit, perſpecta.

ESSAY SUR L'ESPRIT, SES DIVERS CHARACTEURS & ſes differentes operations.

h. e.

TENTAMEN DE INGENIO, DIVERSIS EJUS Virtutibus & Operationibus.

Pariſiis, 1731, 12 maj.

Plag. 22.

Qua ambitione nonnulli ex Gallis ingenii ſagacitatem, quam *bel eſprit* vocant, genti ſuæ aſſeruerint, aliis omnibus facultatem hanc negantes, ex *Bouhourſii*, *Bellegardii*, aliorumque, ſcriptis, quorum compendia paſſim in *Actis* his olim dedimus, abunde conſtat. Difficile erat litem componere, cum cauſæ Gallorum advocati, vocis ambitum ſatis deſcribi, aut conceptum verbis apte delineari non poſſe, contenderent. Intercedit jam Autor Operis hujus, accurate explicaturus, quid voce hac intelligendum ſit, ut conſtet, cui vero facultatem hanc jure tribuere liceat. Indignatus enim, frequenti nimis atque vulgari ejus uſu factum eſſe, ut ingenii ſagacitas, ſive *bel eſprit*, tribuatur hominibus, in quibus vix micam ſalis invenias, aliis immerito detrahi, quaſi ab omni intellectus

lectus virtute deſtituerentur, altius rem repetere, atque ipſas ideas, quæ voce hac comprehenduntur, curioſe evolvere ſtatuit. Sequi tamen principia Logicorum, Metaphyſicorum, & reliquæ Philoſophorum cohortis, conſultum non duxit, atque ſublimia, ut ait, *Carteſii, Malebranchii & Lockii*, inventa aſpernatus, ab errore ſolicite ſibi cavere inſtituit. Siquidem in omni ſcientia theoretica ſuſpicioſum nonnihil eſſe deceat, veretur, ne magni hi viri profundis meditationibus ſuis meras fabulas Romanenſes potius excuderint, quibus incauti faſcinantur, quam ſolida, quibus inſtruamur, quibusve in veritatis via provehamur, ſyſtemata. Rejecta igitur omni, quam ab illis accepimus, doctrinæ ſupellectile, in ſe ipſum deſcendit, inque ſuo intellectu argumentum hoc rimari ſuſcipit. Eo tendens, *primo Capite* in ingenii humani naturam, *ſecundo* in cauſas errorum ejus inquirit; *tertio*, quæ ſit illa virtus, quam Galli *bel eſprit* vocant, ſcrutatur; *quarto* intellectus humani bonitatem metaphyſice conſiderat; *quinto* de uſu ejus in civitate politica agit; & *ſexto* vanam atque ſuperficiariam ingenii humani oſtentationem depingit. Explicaturus itaque, quid ſit cogitare, & quibus præſidiis opus ſit, ut recte ac graviter cogitemus, repetit res geſtas intellectus ſui a primis infantiæ annis, obſervans, alias ideas ex prioribus gigni, alias novis deſtrui, & ſolam animi attentionem celerrimo ipſarum motui, ne intellectum prætereuntes evaneſcant, poſſe opponi. Sic extra ſe quaſi poſitus Autor, *Archimedi* ex balneo proſilienti ſimilis, inveniſſe demum ſibi viſus eſt, ingenium, quod Galli *eſprit* vocant, eſſe virtutem recte cogitandi, atque cogitationes illas accurate eloquendi. Deprecatur autem hunc vocis ingenii uſum, quem vulgarem atque paſſim obvium eſſe contendit, cum Philoſophi voce illa innatam homini ſubſtantiam immortalem exprimere ſoleant. Philoſophorum ſermone ingenium principium vocandum eſſe, vulgari autem virtutem ſive facultatem dici poſſe, arbitratur. Definitionem ingenii, a ſe inventam, a brevitate, claritate, atque ambitu, vehementer commendat, magnaque verborum pompa demonſtrationem ejus pollicetur, quam paucis

cis

cis deinde absolvit, suam demonstrandi rationem rigidæ methodo assuetis vix probaturus. Virtutem vocat ingenium humanum, ut intelligatur, donum naturæ illud esse liberaliter concessum, quod nostra industria mercati haud sumus. Recte vero ac sapienter hominem liberali illa largitione uti, debito honore ac cultu munificentiam naturæ prosequi, atque ita acceptum donum paulatim expolire, ornare, & amplificare, circumspiciendo studiose media, quæ artes ac doctrina suppeditant. Legere itaque omni animi attentione opera, ex eodem ingenii fonte promanantia, inquirere in cogitationes, verba, & figuras Rhetorum, secum reputare, an recte alter cogitaverit, scite ea, quæ proponit, disposuerit, eoque ordine omnia exhibuerit, qui instructo his artibus judici probari possit. Excolitur magis hoc naturæ donum amica cum aliis conversatione, qui eandem, quam a natura accepere, facultatem studiose exasciarunt, dum ad ordinem, quem vel cogitantes, vel distribuentes meditationes suas, sectati fuerunt, accurate attendimus. Cum itaque ingenii sagacitas virtute recte cogitandi absolvatur, necessarium ducit Autor, ante definire, quid sit cogitare, quam de cogitationum veritate ac præstantia arbitrari liceat. Ideæ, quæ dum menti repræsentantur, cogitamus, Autori tabulæ pictæ esse videntur, quæ externa objecta animæ nostræ exhibent. Illæ cum magis minusve perfectæ sint, animum qui per sensus tanquam ministros suos cum ipsis cohæret, vel fortiter, vel languide feriunt; quapropter, objecta vel obscura vel clara, parva aut magna, pulchra aut deformia esse, judicamus. Novum hunc mechanismum esse, Autor arbitratur, cujus fons in intimo animæ cum sensibus nexu delitescat, vix certius, quam ex effectu, inveniendus. Inde sequi putat, geminam esse recte de objectis cogitandi methodum, alteram generalem, alteram magis particularem. Recte enim cogitat, qui partem duntaxat objecti alicujus accurate percipit, etiamsi omnem rei ambitum conceptu suo haud complectatur. Qui solem tanquam sidus concipit, ei hac cogitatione falsi nihil repræsentatur; sed multa adhuc desiderantur, ut hæc solis idea perfecta sit, siquidem omnibus ejusmodi universalibus i-

deis

deis obſcuri aliquid adhæreat. Generales rerum ideæ objecta quaſi per tranſennam exhibent, cum altera cogitandi methodo longe clarius repræſententur atque explicentur, ubi v. g. ſolem non ſolum tanquam ſidus, quod ipſi cum pluribus aliis objectis commune eſt, ſed tanquam corpus, concipimus, cui ſoli honor ac dignitas terram noſtram illuſtrandi ac fovendi relicta ſunt. Eum igitur, cui ingenii gloriam tribuimus, ideis non modo veris, ſed completis ita atque exaſciatis, inſtructum eſſe par eſt, ut verbis eundem confeſtim in mente alterius conceptum excitare queat, qui ipſius intellectui obverſatur, h. e. ut alii æque bene ſtatim ipſum intelligant, atque ſe ipſum intelligit. Acumina igitur, quibus ſermonem noſtrum condire ac ornare ſolemus, ingenii ſagacis indicia eſſe, Autor negat, niſi apto loco atque concinne proferantur; neque enim illa differre cenſet a difficilibus nugis, niſi, quas exprimere debent, ideæ juſto ordine inter ſe concatenatæ & diſpoſitæ ſint. Illud forte paradoxum nonnullis viſum iri conjicit, quod ad ſagacitatem ingenii non modo recte cogitandi facultatem, ſed habitum quoque juſto ac concinno ordine ſermonis cogitata proferendi, requirat. Sequi tamen alteram hanc virtutem ex altera autumat, cum impoſſibile ſit, objectum aliquod mente recte concipere, nec verbis illud reddere, atque recte explicare poſſe. Videntur profecto verba obſcura & ambigua confuſionem atque imperfectionem idearum noſtrarum certis indiciis prodere, atque, prout fruſtra deſudamus in evolvendo ac explicando alterius conceptu, quem haud ſatis intelleximus, ita jure meritoque eos damnamus, quod ſe ipſos haud intelligant, qui ita loquantur, ut nemo, quid ſibi velint, capiat. Niſi auditor forte torpido adeo ac hebeti ſit ingenio, ut cogitata alterius, quæ diſerte ſatis eloquitur, verbis, quæ captum hominis attenta mente auſcultantis haud ſuperant, aſſequi nequeat. Comparat Autor verba lineis, quas in tabula ducit pictor, atque, ut ſatis intelligatur, qua induſtria opus ſit, ut animi ſenſa bene exprimamus, quatuor, ut ſermo in ſuo genere perfectus ſit, requiſita depoſcit: ut verba ſubjectis propria, elegantia, vivida, atque ſublimia, ſeli-

gantur: ſingulorumque indolem uberius exponit. Sequenti Capite in cauſam errorum ingenii humani inquirit, qua de re pace Lectoris multa non allegabimus. Cum enim errores illos inde inprimis ſequi contendat, quod ideæ, quas quis in mente habet, eſſentiæ rerum haud conveniant, doctrinas Capitis præcedentis ab Autore hoc Capite ſaltim inverti, &, quæ illis repugnant, uberius evolvi, facile intelligitur. Illud durum multis videbitur, quod Autor omnes fere vel oſcitantia, vel ignorantia, aut præjudicatarum opinionum caligine in Theologiam invectos errores intellectui humano tribuat, Philoſophos autem & Aſtronomos, quorum artem vix intelligere videtur, multorum errorum injurioſe poſtulet. Caput cauſæ ſequenti diſcurſu aggreditur, quid ſit illud, quod *Galli* ingenii ſagacitatem, ſive *bel eſprit*, vocant, explicaturus. Ante tamen pulchritudinis ideam evolvere atque accurate definire ſuſcipit, cenſorum impetum ſe vereri cauſatus. Pulchrum perfectione objectorum niti, imo abſolvi, arbitratur, quantum viſui noſtro illa patet. Ipſam perfectionem vocat agmen aut collectionem rerum ad regulæ leges accurate exaſciatarum, ſuoque loco ea arte apte collocatarum, quam objecti natura ferre poteſt. Tam arcto igitur nexu perfectum & pulchrum cohærere ipſi videntur, ut impoſſibile ſit, rem pulchram eſſe, niſi perfecta ſit, aut perfectam, ſi ab omni pulchritudine deſtituatur; cum pulchritudo ſit neceſſarius perfectionis effectus. Quantum hac pulchri explicatione ab uſu vocis inter cives ſuos diſcedat, facile illi recordabuntur, qui legerunt, quæ *Bourbourſius*, *Crouſazius*, aliique, olim de pulchro prolixe commentati ſunt. Arbitrarium hunc ſermonis uſum ſibi arrogans, vix ſperare poteſt, quod ſe ſuaque civibus ſuis ſit probaturus. Hoc ipſi jam ſuboluiſſe videtur, cum definitionem hanc pulchri uberius explicaturus, demonſtrare ſuſcipiat, ineſſe ei, quod pulchrum dicitur, ſuam atque inſitam perfectionem, quæ non mera hominum opinione nitatur. Absque eo enim negandum eſſet, ipſum naturæ autorem pulchri ideam habuiſſe, cujus infinito intellectui rerum omnium ideæ ſine dubio nunquam non obverſantur. Ipſe, cum infinite perfectus ſit, majori

jori favore, ſi loqui ita licet, perſequitur, atque vehementius amat objecta, quæ per naturæ ſuæ conditionem magis perfecta ſunt. Id enim cauſa eſt, cur poſt ſe ipſum angelos & homines inprimis in deliciis habeat, & aliis rebus a ſe creatis longe anteferat, cum aliis magis perfecti & affines magis ſint divinæ eſſentiæ. Bene dicendo omnibus operibus ſuis, quæ abſolverat, non modo illa probari ſibi teſtabatur, ſed inprimis quoque opes atque ornamenta, quibus illa liberaliter inſtruxerat, ſolenni ratione declarabat. Præterea ex communi hominum conſenſu de rerum eximiarum præſtantia id patet, dari omnino innatam objectis nonnullis pulchritudinem. Unanimi enim mortalium applauſu pulchræ ædes, pulchra fœmina, & gratum omnium hominum obtutui pratum, excipiuntur. Non ex compoſito iis, quæ vere & eximie pulchra ſunt, omnes applaudunt, ſed ipſa rerum conditione atque eſſentia quaſi faſcinati calculum ſuum illis adjiciunt. Licet vero in eo, quod pulchrum eſt, omnino interna quædam dignitas atque partium perfectio deprehendatur, quam criminari aut accuſare vix poſſibile eſt, alia tamen relativa quædam rerum perfectio eſt, judicio hominum atque contradictioni expoſita. Objiciuntur ejusmodi hominum intellectui inprimis partes pulchri, quas ſecum invicem comparare licet. Mens enim, plura objecta inter ſe comparando, eorumque partes accurate diſtinguendo, majorem aliis dignitatem ac præſtantiam tribuit, & ita quidem iis nihil detrahit, quas pulchritudine aliis cedere judicat, ſed de excellentia duntaxat nonnullarum præ aliis ſtatuit. Equidem judicium hoc quandoque nimis feſtinamus, ubi nullius ſolidæ rationis nobis conſcii alterum alteri poſtponimus. Sæpe vero rationes exacte ſupputare licet, quibus moti de majori vel minori pulchritudine atque perfectione ſtatuimus. Illas vero æqua ſemper lance metiri, cum omnibus datum non ſit, benigna natura hanc nonnullorum impotentiam ſingulari ſenſuum ſagacitate compenſavit. Senſus hic veri etiamſi multis involutus ſit tenebris, judicium tamen ſæpe recte dirigit, ut de eo, quod pulchrum eſt, non male nonnulli judicent, licet intimam ejus naturam haud aſſequantur.

Qui duarum ædium aut fœminarum pulchritudinem accurate inter ſe comparat, ſi intellectu ſatis acuto fuerit, rationes exacte ſubducit atque enumerat,cur alterum alteri poſtponat. Idem forte alius feret judicium, licet momenta rationum,quæ mentem ipſius moverunt,diſerte explicare haud valeat,erroris periculo magis expoſitus, rem tamen acu tangens. Res itaque omnes partim propria atque ingenita ſua pulchritudine ſuperbiunt, partim relativa ſplendent, quam benignus naturæ autor ſingulis,quæ creavit, operibus larga manu porrexit. Frivola tamen quæſtio eſt, de judice pulchritudinis hujus contendere,cum aliis pulchrum videatur, quod deforme eſſe alii arbitrantur, incongrua forte norma pulchritudinem rerum metientes, cum, quæ ipſorum uſui inſervire nequeunt, animi affectibus haud blandiuntur, aut præjudicatæ opinioni non conveniunt, aliis placere non debere, inſulſe præſumant. Diverſa igitur pulchritudinis genera Autor recenſet, quæ humanæ menti applicat, eamque vere pulchram eſſe contendit, cum nec innata dignitate, nec relativis & alienis coloribus deſtituatur, ſiquidem ſtupidi etiam homines ſæpe excellentiam ejus ſentiant ac pervideant. Etiamſi in nonnullis ſplendor ejus idearum vel ſine ordine diſpoſitarum vel inconcinne depictarum confuſione valde obſcuretur; coruſcat tamen ſubinde innatis ac propriis radiis ingenium, inprimis ſi induſtrie excolatur, atque debita arte magis ſemper magisque elevetur. Indicia igitur, quibus ingenii ſagacitas, ſive *bel eſprit*, diſtinguitur, varia promit Autor,vindicans ipſi idearum claritatem atque diſtinctionem, ne vel latius pateant, vel anguſtioribus includantur cancellis,quam objecta, quæ repræſentant. Aſſerit illi porro ideas ſublimes, ſuo tamen loco recte poſitas, ne forte ignobile lignum auro apponamus. Suo autem loco ideæ collocantur, ſi de rebus ſublimibus, de Deo, de angelis, mente noſtra, animi candore, morum integritate, &c. graviter ac condigne cogitemus. Requirit multitudinem idearum ac varietatem, eaque re ab infinita intelligentia ingenium humanum diſtingui arbitratur, quod infinitum idearum numerum intellectu noſtro complecti haud liceat. Cum enim materiæ

teriæ partes in infinitum dividi poſſint, non conſtare putat, quomodo a divino Numine homo differret, virtute ideas ſuas in infinitum multiplicandi donatus. Ut tamen, quantum fieri poteſt, ideæ iſtæ extendantur, par eſt; cum, ſi anguſtis nimium cancellis includantur, his repagulis præpeditus intellectus dignitatem ac præſtantiam ingenii ſagacis haud aſſequatur. Imo, cum numerus ac pondus doctrinæ ſagacitatem ingenii fere abſolvant, apparet, in illo ſcientiarum omnium atque artium ornamenta requiri, quem in eorum numerum, qui ſagaci gaudent ingenio, referre dignamur. Certo enim diſciplinæ omnes atque ſcientiæ nexu cohærent, ut in ſingulis ſatis verſatus eſſe nequeat, qui in pluribus hoſpes eſt. Theologus itaque, JCtus, Aſtronomus, Geometra, Medicus, mechanicorum operum inventor, tunc demum ſagaci ingenio erunt, ſi Philoſophi fuerint. Hac via ad Philoſophiæ commendationem ducitur Autor, ubi *Carteſii* doctrinæ inprimis applaudit, dubitans, an futuris olim ſeculis magis dignum aut præſtantius quid excogitari poſſit. Abunde vero ex iis, quæ modo adduximus, apparet, hominem illa ingenii virtute, quam Galli *bel eſprit* vocant, donatum, ſecundum Autoris noſtri mentem vix latum unguem differre a quæſito tot antiquorum votis ſapiente, quem fruſtra ſe cum majoribus ſuis diu multumque quæſiviſſe, *Cicero* & *Seneca* ingenue faſſi ſunt.

HENRICI SCHARBAU, V. D. M. APUD LUbecenſes, Obſervationes ſacræ. Pars altera.

Lubecæ, ſumtibus Jonæ Schmidii, 1733, 4.
Alph. 2 pl. 16.

Quamvis Cl. *Scharbau* nondum animo ſtatuiſſet, cum primam *Obſervationum ſacrarum* Partem, cujus mentio a nobis jam facta eſt *A. 1731 M. Dec. p. 545 ſeq.* in publicum proferret, hunc utiliſſimum & ſacrarum literarum ſtudioſis jucundiſſimum laborem propter muneris, quo fungitur, ſacri gravitatem continuare; tamen, quæ ejus in tractando S. Codice induſtria, non potuit

potuit exiguas temporis, provinciæ ſuæ rationibus non impendendi, reliquias explicandis & ab iniquis interpretationibus vindicandis oraculis divinis non dicare. Continet alterum hoc Volumen XIIX Diſſertationes, eadem, qua prioris, & eruditionis copia & argumentorum præſtantia commendabiles. *Prima* earum agit *de miniſterio Muſices ſacræ in templo ſolis viris vindicato*, & *Auguſtino Calmeto*, Abbati monaſterii S. Leopoldi Ordinis Benedictinorum, quod Nancejum alit, oppoſita eſt. Qui cum multa de Muſica veterum Ebræorum erudite & copioſe diſſeruit in Diſſertationibus ſuis, quibus Commentarios præſertim in Pſalmos ornavit, tum etiam ſibi aliisque perſuadere annititur, munus iſtud Muſicorum in templo ejusque ſacris non a viris tantum, ſed etiam a fœminis, fuiſſe adminiſtratum. Sed contrarium probat Cl. *Scharbau*, & viris ſolis hanc provinciam creditam fuiſſe contendit, propterea quod circa incunabula Muſicæ, circa progreſſum ejus atque incrementum & quaſi adoleſcentiam, & denique, ubi virilem ætatem & ſummum faſtigium attigit, in ſacris a miniſterio templi fœminæ ſemper excluſæ deprehenduntur. Huc accedit, quod, ubi memorabilia multa, ad hiſtoriam Muſicæ, in divino cultu adhibitæ ſpectantia occurrunt, ſoli viri, excluſis fœminis, nominentur. In *Diſſert*. II *de Sacrificio pelle nudato typo Chriſti denudati*, ita verſatur Doctiſſ. Autor, ut, evoluta ex monumentis tam ſacris, quam Talmudicis, victimarum excoriatione, Adamo jam ſacrificanti obſervata, & gentilibus inter ritus ſacrificiales uſitata, eam fuiſſe in lege præſcriptam typum Chriſti in paſſionibus denudati, collatam cum typo Abrahami circumciſi & Noachi denudati, illuſtratam denique ex *Eſ. LIII*, 7, aliisque locis, evincat, & tandem de veſtimentis, quibus indutus fuit Chriſtus, ac de myſteriis Chriſti denudati, quædam in medium producat. *Diſſert*. III, *de Fidelibus N. T. ſcripto a Deo conſignatis*, illuſtrat *Pſalm. LXXXVII*, 6, & hoc in loco non ad conſignationem militum, nec ad memoriale Regum ac Principum, nec denique ad diſpoſitionem teſtamentariam, ſed ad cognitionem Iſraelitarum, ſpeciatim ad numerationem Levitarum & Sacerdotum, reſpici evincit.

Diſſert.

Digitized by Google

Differt. IV *de Ifraelitis cupedias Ægyptiacas appetentibus* ad *Num. XI, 5,* & *Exod. XVI, 3,* demonftratur appetitus Ifraelitarum vefcendi oleribus & pifcibus. *Differt.* V *Encænia familiæ Davidicæ ex titulo Pf. XXX* eruuntur, & ex Hiftoria tam antediluviana Jaredi & Henochi, quam poftdiluviana Abrahami, Jacobi & Jofuæ, quos David imitatus effe dicitur, partim ex Hiftoria rerum a Davide geftarum, partim ex *Pf. CI,* & ex contextu totius Pfalmi, confirmatur, præfertim cum dedicatio rerum, tam privatarum, quam publicarum & perfonarum, fuerit ufitata, atque Judæi hoc Pfalmo in feftis Encæniorum diebus utantur, & hic typus dedicationis domus fuæ a Chrifto factæ occurrat *Ebr, X, 20, 21. Differt.* VI *de nova progenie Deum glorificatura* ex *Pf. CII, 19,* præmiffa totius Pfalmi analyfi & verborum expofitione, oftenditur, hic fermonem effe de celebratione Domini tempore Novi Fœderis, quæ præludium in doxologiis Veteris Teftamenti & umbram, tum in facrificiis laudis, tum in Mufica Veteris Teftamenti, habuiffe probatur ex iftius perfectione, infigni fonitu, & quafi tonitru, & eximia denique fuavitate atque harmonia. *Differt.* VII *de Deo inter ærumnas celebrando* ad *Pf. LXIIX, 20,* id agit Cl. Autor, ut, relicta fententia illorum, qui vel de onere benificii, vel de Deo fuos tanquam onus grave & gratum portante, vel denique de onere legis, hic cogitant, expofitionem de onere afflictionum vindicet, collatis his cum verbis Chrifti *Matth. VI, verf. ult.* & illuftratis ex monumentis exterorum. *Differt.* VIII *de plenilunio Pafchali ejusque myfterio* infcripta eft, in qua varios Sacri Codicis locos, qui de plenilunio agunt, Doctiff. Autor illuftrat & exponit *Differt.* IV *Hæmorrhoufam a fufpicione fuperftitionis liberam Matth. IX, 20-22,* pronuntiat, & contactum fimbriæ non fuperftitiofum, fed humilitatis, verecundiæ & inprimis fidei indicium fuiffe, defendit, & actiones, quæ fpeciem fuperftitionis habent, a fuperftitione diftinguit. *Differt.* X *de excutiendo a pedibus Apoftolorum pulvere* ad *Matth. X, 14,* falvis aliorum cogitatis, docetur, hunc ritum pulverem ex pedibus Apoftolorum excutiendi fignificaffe difperfionem Judæ-

 orum,

orum, diſcrimen inter Judæos & gentes ſublatum, Apoſtolorum ad gentes iter, paratum eorum animum ad iter iſtud ſuſcipiendum, inſtans denique divinum judicium. *Diſſert.* XI *de uberibus divini ſolatii* ad *Eſ. LXVI, 11*, agit. Sion ſub ſchemate matris hic occurrere, & quomodo dicatur infantibus ubera præbere, demonſtratur, & ubertas atque elegantia emblematis explicatur. *Diſſert.* XII *de Juda diabolo* ad *Joan. VI, 70*, *Judam* ratione originis, familiæ, dominii, conſortii, imaginis & pœnæ, merito diabolum dici, typumque hoſtium Jeſu Chriſti repræſentare, contendit. *Diſſert.* XIII *collatio Palæſtinæ cum Atlantico Platonis* exhibetur, eaque tum ex collatione terræ utriusque, ejus nomine, fertilitate, amœnitate & ſitu, tum ex comparatione utriusque populi, ſcilicet ex numero Patriarcharum & tribuum, & ex nominibus Patriarcharum in utraque gente, colligitur. *Diſſert.* XV, quæ *Monumentum pietatis Jobi ad verba ultima Capitis primi* inſcribitur, Cl. Autor tradit verba, quæ inſcriptionem ſacram continent, non a *Jobo*, ſed ab alio ſacro ſcriptore, poſita eſſe, inſcriptiones ejusmodi antiquis receptas, maxime autem durabiles fuiſſe, quæ gemmis inſcriptæ fuerunt, & denique verborum divinorum expoſitionem & illuſtrationem. *In Diſſert.* XVI, *de animo mulieris Jobi impotenti quidem, ſed non in Deum maledico*, id maxime aſſeritur, uxorem *Jobi* non ſolicitaviſſe virum, ut Deo malediceret. *Diſſert.* XVII *gloria obſcurorum virorum* ex *Job. III, 9*, proponitur, ita quidem, ut per obſcuros viros intelligantur fideles, propterea quod pii iſti abſconditi ſint diabolo, mundo, & ſibi ipſis. *Diſſert.* XIIX *de cordibus fidelium epiſtolis* ad *2 Cor. III, 3*, inprimis adſtruit, per epiſtolam hic non tabulam contractus indicari, ſed epiſtolam proprie ſic dictam, metaphora non Ebræis ſolum, ſed & aliis ſcriptoribus, perquam uſitata.

HISTORIA JACOBITARUM, SEU COPTORUM, in Ægypto, Lybia, Nubia, Æthiopia tota, & parte Cypri inſulæ, habitantium, opera JOSEPHI ABUDACNI,

ſeu

ſeu BARBATI, nati Memphis, Ægypti metropoli; quam recudi curavit, Præfatione de vita Jacobi Baradæi & Notis auxit JO. HENR. A SEELEN, SS. Theol. Lic. & Gymn. Lub. Rect.

Lubecæ, ſumtu Jonæ Schmidii, 1733, 8.
Plag. 8.

Cum omnes illi, qui libros lectu omnino dignos, ſed inventu difficiles, typis iterum exſcribendos curant, optime de re literaria publica deque eruditis mereri cenſendi ſint, tum Cel. *Seelenio*, qui *Joſephi Abudacni Hiſtoriam Jacobitarum*, ſive *Coptorum*, denuo prelo ſubjecit, hæc laus tanto minus eſt deneganda, quanto rarior hactenus hæc ipſa Hiſtoria Jacobitarum fuit. Hunc enim libellum rariſſimis ſine controverſia annumerandum & paucis viſum eſſe, luculenta nos non ſinunt teſtimonia dubitare. Teſtatur id ingens pretium, quo editio ejus, quæ Oxonii e Theatro Sheldoniano A. 1675, 12, prodiit, quæque quatuor omnino plagulis abſolvitur, vel emta fuit, vel venum expoſita. Idem etiam dilucide ex variis erroribus, quos doctiſſimi quique viri circa Autorem ejusque nomen verum admiſerunt, intelligitur. Dubium ergo nobis eſt nullum, quin Cel. Editor plurimum apud eruditos, eos cumprimis, quibus Hiſtoria Eccleſiaſtica in deliciis eſt, gratiæ inierit, quod libelli raro admodum occurrentis non novam ſolum, ſed inſtructiorem etiam, editionem adornaverit. Præfatio enim, huic libello a Cel. *Seelenio* præmiſſa, vitam, quoad ejus fieri potuit, *Joſephi Abudacni*, ſive *Barbati*, exponit, quamvis ipſe Doctiſſ. ejusdem Autor fateatur, ſe libenter voluiſſe de vita, fatis, obitu, & aliis ad hunc *Abudacnum* pertinentibus, hac occaſione diſſerere, ſi, quæ eo ſpectant, potuiſſet reperire. Interim tamen ex hac eruditiſſima Præfatione perſpicitur, ex uno hoc eodemque Autore a nonnullis duos, ab aliis vero tres fuiſſe effictos, cumque apud Oxonienſes Profeſſoris Arabicæ linguæ munere functum, & inde in Academiam

miam Lovanienſem delatum, ibique ex nonnullorum ſententia Linguæ ſanctæ ceterarumque Orientalium Profeſſorem Publicum egiſſe, & ſic, Lovanio occaſionem præbente, ad Jeſuitas tandem tranſiiſſe. Quemadmodum vero Cl. Editor animadvertit, hunc libellum non ſufficere ad plenam & integram Jacobitarum notitiam hauriendam, ita prudenti & omnibus probando conſilio alia quædam ſubſidia, tam edita, quam inedita, e quibus ille ſuppleri poſſit, in hac ipſa Præfatione diligentiſſime indicavit. Atque hæc ipſa non minus accepta fore ſperamus rerum Jacobitarum ſtudioſis, quam vitam *Jacobi Baradæi*, ſectæ Jacobitarum Autoris, quam ex *Joſeph. Simon. Aſſemani Bibliot. Orient. Tomo II* exceptam ipſi Hiſtoriæ præmiſit. Neque enim de Jacobitis recte unquam poterit judicare, qui ſectæ hujus autorem penitus ignorat. Quod vero ad ipſum *Abudàcni* libellum, quem hic etiam Præfatio Oxonienſium præcedit, attinet, *Capitibus* ille conſtat *XXIII.* I agit *de nomine Jacobitarum*; II *de Coptorum antiquitate*; III *de Regimine eorum ſpirituali*; IV *de Electione Patriarchæ, Epiſcoporum, &c.* V a. *de Conſecratione Patriarchæ, Archi-Epiſcopi, & Epiſcopi*; V b. *de Conſecratione Sacerdotum, Diaconorum, & Sub-Diaconorum*; VI *de Forma Templi*; VII *de Ceremoniis Eccleſiaſticis*; VIII *de Indumentis ſacris*; IX *de Sacramentis in genere, & eorum uſu*; X *de Baptiſmate*; XI *de Sacramento Confirmationis*; XII *de Confeſſione auriculari*; XIII *de Sacramento Euchariſtiæ*; XIV *de Sacramento ordinis*; XV *de Sacramento matrimonii*; XVI *de Sacramento extremæ unctionis*; XVII *de Cultu Imaginum & Reliquiis Sanctorum*; XVIII *de Monachis & Monachorum habitationis loco*; XIX *de Jejunio*; XX *de Peregrinationibus religionis ergo*; XXI *de Cibis & ratione victus*; XXII *de Educatione liberorum & Scholis publicis*; XXIII *de Exercitio nobilium & plebejorum.* Quanquam autem Cel. Editor in exhibendis *Abudacni* verbis editionem Oxonienſem eſt ſecutus, tamen, cum in ea nonnullas voces vel omiſſas, vel non ſatis accurate expreſſas, obſervaſſet, non dubitavit emendare

eas-

Digitized by Google

easdem & supplere. Annotationes denique quemadmodum Doctiss. *Seelenius* longiores noluit addere, ne libellus in librum, iis, quæ de Jacobitis dici potuissent, dicendis, converteretur, sic vel brevitatis studio omnibus satisfactum esse existimamus, etiamsi ipsæ Observationes adjectæ nec tanta, quanta sunt, eruditione essent repletæ, nec tantum iis locis, qui illustratione quadam & paulo uberiori declaratione indigebant, lucis affunderent.

J. C. S. EXPLANATIO ROM. IX, 1-6.

1. Etsi de loco hoc *Pauli* dudum eruditi tantum disputarunt, ut ceteri & præsertim nos, qui cum iis non sumus comparandi, acquiescere jam posse videamur; tamen, cum sermonis *Paulini* vis nondum plana sit, licebit etiam nobis fortasse, quid de eo sentiamus, brevi exponere. Plura quidem istic insunt, quam eruditi adhuc ibi repererunt, & clarior per se est sententia, quam ut amplius ei tenebræ ab interpretibus offundi posse videantur. Nam, tenebrarum quicquid ibi adhuc fuit, illatum existimo ab iis, qui dictionem *Pauli* non satis perpenderunt. Quod ut pace doctissimorum hominum demonstrem, postulo mihi concedi, primum, ut verba Græca ex linguæ Græcæ natura interpretanda mihi putem: deinde ut verba *Pauli* recte interpretari arbitrer eum, qui sententiam invenerit perpetuo *Pauli* sensui congruentem: tum ut credere liceat, interpunctionem eam veram esse, quæ sententiæ velificetur nihil inepti, nihil insulsi, habenti.

2. Mihi, ex quo linguæ Græcæ rationes diligentius pervestigare cœpi, nihil ineptius visum est, quam si quis οἶον cum ὅτι Græce conjungi posse suspicetur. Cum olim propter muneris rationem ad indolem linguæ Græcæ attenderem, & satis magnum industriæ fructum percipere me putarem, si, toto aliquo libro Græco perlecto, vel pauca loca reperissem, ad illustrandam vindicandamve sacri Codicis dictionem idonea; sæpe dolui magnopere, homines nostros, in cognoscendis Scripturis sacris tantopere occupatos, a tam scito *Pauli* sermone tam in-

ſcitam ſuſpicionem non dudum averruncaſſe & averruncare ſtuduiſſe. Certum eſt enim ex lectione Græcorum ſcriptorum, vocabulum *οἷον fieri poteſt* cum ὅτι copulari non poſſe. Quocirca neceſſitas poſtulat, ut duo illa verba diſtrahamus. Diſtractio autem vel per uſitatam particulæ ὅτι ſignificationem, quæ eſt *quia*, vel per parentheſin fieri poteſt. Parentheſeon enim plena eſt dictio *Pauli*, ut alii copioſius diſputarunt.

3. Ergo videndum erit ante omnia, unde exorſus parentheſeos eſſe debeat, & quatenus patere ejus progreſſio. Exorſus videtur eſſe inde a comm. 3, & terminus conſtituendus ibi, ubi modo dixi, vel ſaltem poſt dimidiam partem verſus ſexti. Res omnis ex verſione, quam ſubjiciam, Latina erit illuſtrior: *Veritatem dico magiſtro Chriſto convenienter, non mentior: quando mea mibi conſcientia per Spiritum Sanctum una teſtificatur, magnopere me contriſtari & animum meum perpetuo dolore affici. (Optarim enim, ut ego ipſe a Chriſti communitate ſecluſus, devovear pro fratribus meis & cognatis, Iſraelitis videlicet, ad quos adoptio Dei, & gloria, & fœdera, & lex, & cultus, & promiſſiones illæ, pertinent, quorumque ſtirps viri ſunt Deo probatiſſimi, ex quibus etiam humana Meſſiæ natura eſt, qui idem Deus eſt, ſuper omnia in æternum collaudandus: ſed fieri id non poteſt, quia Dei jam oraculum editum & idcirco certiſſimum eſt.)* Id eſt, quia ſalutis ſubſidia dudum a Deo definita ſunt, nec devotione hominis ullius immutari queunt. Sin malis conjungere verba ὅτι λύπη μοι ἐςὶ μεγάλη - & ὅτι ἐκπέπλωκεν ὁ λόγος τȣ̃ Θεȣ̃, circumſcriptis verbis (ηὐχόμην γὰρ - ȣ̓χ οἷον δὲ) rurſus ſententia exiſtit commoda. Hæc interpunctio utraque ex linguæ Græcæ natura eſt expreſſa, & nihil habet inepti, nihil inſciti. Ergo eſt vera, orationique *Paulinæ* domeſtica & propria.

4. Alterum eorum, quæ ſupra ſum pollicitus, jam explicare aggrediar. Nihil ſcilicet hoc loco dici, oſtendam, quod non cum perpetuo *Pauli* ſenſu conveniat. *Paulus*, niſi me omnia fallunt, hoc unum nusquam non agit, ut doceat, neceſſitatem requirere, ut univerſi homines communitate Chriſti perfruantur. Hunc finem hominum, hoc ſtudium, hoc officium eſſe vult, poſtulat, jubet *Paulus*.

lus. Hoc ergo unum cum univerſis hominibus debeat eſſe propoſitum; apertum jam eſt, nemini licere contrarium optare. Sin cuiquam licuerit; at *Paulo*, tanto doctori, & de infamia illius optationis certiſſimo, minime omnium licuit. Ergo, ne facinoris iſtius ſuſpicione nomen ſuum contaminaret, neceſſe fuit, ut, ſi quid talis optationis ei excidiſſet, id ſtatim abominaretur. Tantum enim vitium in nomine ſuo quis Chriſtianus inveteraſcere velit? Ergo recte nos verba *Pauli* ſic interpretamur, ut tantum a ſe crimen & opprobrium amoliatur. Adjuvet hanc interpretationem ipſa ſermonis ſententia, vis & natura, ut ſupra jam memoravimus. Video literatiſſimos interpretes verba: *ſi fieri poſſet*, ſubintellecta hic voluiſſe. Sed, quod deſiderant, id in ipſo *Pauli* ſermone ineſt. Non poteſt ergo requiri, quod ſui cuique oculi jam ſuggerunt.

5. Reſtat, ut declarem cauſam, cur verba ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τȣ̃ Θεȣ̃ ita verterim, ut ea nihil cum ceterorum interpretum optationibus commune habeant. Conſiderate id ego feci, ne diutius lateret Germana verbi ἐκπίπτειν ſignificatio, cum *de oraculis, de ſermone Dei, de ſortibus & reſponſis Deorum*, ſermo eſt apud Græcos. Omnibus literatis & præſertim Græce doctis ſatis abunde conſtat, *Paulum* cum de rebus ſacris Chriſtianorum loquitur, fere iiſdem verbis uti, quibus olim Græci Sacerdotes & initiati de ſuis crebro uti ſolebant. Id quod alibi fortaſſe copioſius diſputabitur, ſi ea non ſufficiant, quæ literati homines dudum ea de re diſſeruerunt. Εκπίπτειν ergo Græce dicuntur *ea, quæ ex loco in locum transferuntur, quæ mutare locum ſolent quoquo modo.* Quare exules ſæpe ἐκπεσεῖν dicuntur, & piſces apud *Strabonem VIII pag. 493* ed. *Almel.* Γεννᾶται τὸ ζῶον ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος· ἰσχύσαν δὲ μικρὸν ἐκπίπτει διὰ τȣ̃ ςόματος ἀγεληδόν. *Generatur hoc animal* Pelavys *in paludibus Mæotidos, cumque paulatim invaluit, per oſtium* Ponti Euxini *magno grege exit.* Deinde præſertim etiam de oraculis dicitur verbum ἐκπεσεῖν, cum *jam edita ſunt*, cum *jam e loco, unde proficiſci ſolent, exierunt. Ælian. Hiſt. Var. III Cap. 45:* Φιλίππῳ φασὶν χρηςήριον ἐκπεσεῖν ἐν Βοιωτοῖς

ἐν

ἐν Τροφωνίῳ, φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα. *Philippo ferunt in centro Trophonii in Bœotia oraculum datum, oportere, ut caperet currum.* *Strab. IV pag. 271*: Απαίρουσι γὰρ τοῖς Φωκαεῦσιν ἐκ τῆς οἰκείας λόγιον ἐκπεσεῖν φασιν, ἡγεμόνι χρήσασθαι τοῦ πλοῦ παρὰ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος λαβοῦσι. *Phocaensibus enim abeuntibus e patria oraculum ajunt editum esse, ut navigationis ducem ab Ephesiorum Diana sumerent.* Idem *Strabo XIV pag. 958.* Καὶ λόγιον, inquit, ἐκπεσεῖν αὐτῷ λέγεται φυλάττεσθαι τὸν θώρακα, *& oraculum ei datum esse dicitur de thorace cavendo.* *Livius XXII Cap. 1: Augebant metum prodigia ex pluribus simul locis nuntiata - sortes sua sponte attenuatas, unamque excidisse ita scriptam: Mavors telum suum concutit.* Quid illud est, quod omnis *fama, quæ in vulgus sparsa & longe lateque pervagata est*, ἐκπεσεῖν dicitur? *Strabo XIII pag. 924*: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος, ὅτι δανεισάμενοι χρήματα δημοσίᾳ τὰς στοὰς ὑπέθεντο. εἶτ' οὐκ ἀποδόντες κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν εἴργοντο τῶν περιπάτων. ὅτε μέντοι ὄμβρος εἴη, κατ' αἰδῶ τινα κηρύττοιεν οἱ δανεισταὶ κελεύοντες ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπέρχεσθαι. τοῦ δὲ κήρυκος οὕτω φθεγγομένου, ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπέλθετε, ἐκπεσεῖν λόγον, ὡς Κυμαίων οὐκ αἰσθανομένων, ὡς ἐν τοῖς ὄμβροις ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπελθετέον, ἂν μὴ σημαίνῃ τις αὐτοῖς διὰ κηρύγματος. *Est etiam alia fama, quod Cymæi publice pecuniam mutuati sint, porticibus pro pignore expositis, quam cum ad diem præstitutam non reddidissent, porticibus sint probibiti. Verum tamen, cum imber incidisset, fœneratores pudore commodi per præcones jusserunt cives porticus subire. Hinc factum esse ajunt, ut fama extiterit, Cymæos ingruentibus imbribus nescire porticus esse subeundas, nisi præconio admonerentur.* Jam vero notum est omnibus, oracula, præterquam a *Chrysippo* & similibus ejus, fere certissima & maximæ fidei habita esse. Inde enim nota sunt proverbia, *ex tripode dictum*, & similia. Atque etiam illud satis constat, effata Deorum aliunde immutari non potuisse, ac proinde fidem certissimam merita esse. Hanc ergo firmitatem dictorum *Paulus* inclu-

includit,cum oraculum Dei editum eſſe de Iſraelitis ait. Et, cum ſanctus & juſtus ſit Deus in omnibus rebus ſuis, nemo ſanus de certa dictorum Dei fide dubitabit. Fides autem illa conſiſtit in eo, ut ii modo Iſraelitæ Iſraelitarum jure, gratia,felicitate, fruantur, qui præceptis divinis obtemperent, & ſalutem veram & æternam non in proſapia & ſtirpe Abrahami, ſed in Abrahamicæ fidei imitatione,ponant. Nam illa eſt *πρόθεσις τοῦ Θεοῦ*, quam *Paulus* v. 11 commemorat. Sanguinem & cognationem nihil valere vult Deus: ſanctam cum Abrahamo conſenſionem & quaſi cognationem Deus prædicat & ornat. Si ſanguis & cognatio valuiſſet, jam inde ab ortu & nativitate paria Eſavi ac Jacobi jura,gratia,proſperitas,fuiſſent & manſiſſent. Sed tale quiddam ne ſuſpicari quidem licet. Nam Deus ipſe gratiam ſuam poſteris Abrahami ita propriam & perpetuam fore aſſeveravit, ſi veſtigiis fidei Abrahami ſemper inſtitiſſent, *Gen. XVIII, 18, 19.* Apertum eſt igitur, de abſoluto aliquo Dei decreto nihil hic memorari, ſed de conſilio fidem & obedientiam & integritatem animorum approbandi, præoptandi, ornandi. Nimium tribuebant Judæi ortui ſuo ex Abrahamo, *Matth. III, 9, Rom. II, 17, 18-28, 29.* Ea res officiebat eorum conatui ſalutis germanæ conſequendæ. Ergo inſipientiam hanc perſtringit hoc Capite *Paulus.* Inſimul docet, ut filii Abrahami ex pollicitatione Dei nati Abrahami ſtirps germana, ſtirps fortunata, ſtirps gratiæ divinæ hæres fuerint, ita univerſos eos,qui pollicitatione præmiorum fidei veræ dignos ſe præbeant,per veram fidem & vitæ honeſtatem gratiæ divinæ hæredes certiſſimos fore. Vid. *Rom. IX, 6, 7, 8, 9, 30, 31, 32.* Hiſce igitur verſibus convenienter interpretandi ſunt intermedii ceteri.

6. Veteres ego hic interpretationes confutare nolo. Tantum dico, *ἐκπίπτειν* poſſe dici *de iis, qui excidunt fine & conſilio:* ſed hic quæri, quid conjunctim ſignent verba *ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.* Si *ἐκπίπτειν excidere fine* ſignificare debet; aliquid addendum eſt, ut Latini quoque facere ſolent. *Paulus* vero hic nihil addidit. Quiſquis autem opinatus fuerit, *οὐχ οἷον δὲ* ſignificare poſſe *non quaſi vero,*

is, pace dixerim & bona cum venia Autorum hujus suspicionis, particularum Græcarum usum & vim non perspexit. Quid enim est & ubi *non quasi vero?*

M. FRID. LEBRECHT GOETZII, SS. Theol. Baccal. & Diac. ad D. Cath. Cygn. de Nonismo & Nihilismo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio, Tractatus Theologico-Literarius. Accedit Catalogus Scriptorum de Nihilo & Nemine. Cum Indicibus necessariis.

Chemnitii, sumtibus Jo. Christ. & Jo. Dav. Stœsselii, 1733. 8. Alph. 2.

Non omnino nihil egisse censendus est Autor Cl. dum nobis *Nonismum* & *Nihilismum*, h. e. centum & quinquaginta ζητήματα, quæ ad *Non* & *Nihil* spectant, ex plerisque eruditionis sacræ & profanæ partibus multa industria collecta, concinno ordine nec incondito dicendi genere exhibet. Talia quippe propinat, quæ & prodesse possunt legentibus, & eosdem delectare. Reddita autem in Præfamine tituli & methodi ratione, dispescit Tractatum in *duas Partes*, quarum *prima* Centuriam Quæstionum Theologicarum complectitur, in qua juxta seriem Articulorum fidei ea, quæ a Theologis de eo, quod *Non* & *Nihil* est, disputantur, ita exponit, ut, quæ in scholis Theologorum velut per transennam vel plane non attinguntur, pluribus argumentis e Scriptura Sacra, Libris Symbolicis, Patrum, aliorumque, & Theologorum, & Philosophorum, testimoniis confirmet, illustret, vindicet atque refellat, sicque multis sacrarum literarum oraculis lucem affundat, iisque etiam non ingratam operam præstiterit, quibus scripta recentiorum Fanaticorum, & quæ de annihilatione, vel quæ his sunt similia, somniant, legere non vacat, cum scilicet ex hisce succincte eorum mentem cognoscere, &, quam a sana ratione & Theologia vera remotæ sint eorumnet cogitationes, judicare valeant. *Altera Pars* continet Semicenturiam

riam Quæſtionum non minoris momenti de *Noniſmo* & *Nihiliſmo*, in Philoſophia, Philologia, Hiſtoria, Jure & Medicina obvio, quam Autor in *quatuor Capita* dividit, quorum in *primo* Quæſtiones Philoſophicas ita exhibet, ut, quæ vel Philoſophi in genere, vel ſpeciatim Logici, Metaphyſici, Phyſici, Mathematici, Ethici & Politici, de *Non* & *Nihilo* docent, ſeptem diverſis Articulis proponat. *Secundo Capite* Philologicas Obſervationes de voce *Non* & *Nihil*, cognatisque aliis, affert. *Tertio Capite* ex Hiſtoria Eccleſiaſtica, Politica, Literaria, miſcellanea quædam notatu digniora de fatis *Nihili* admetitur, inſerto ſimul prolixo Catalogo Scriptorum de *Nihilo* & *Nemine*, in quo non ſolum XXVIII Autores recenſet, qui ſcribendo idem argumentum, ſed diverſo fine & methodo, occuparunt, ſed & *Paſſeratii*, *Hutteni*, & quorundam aliorum, Carmina elegantiora de *Nihilo* & *Nemine* integra apponit. *Quarto* denique *Capite* de *Noniſmo* & *Nihiliſmo* juridico & medico pauca ſubjungit, & voto ardenti Tractatum finit. Præmiſit utrique *Parti* Synopſin Quæſtionum, & primæ argumentum latinis Diſtychis operoſe adſtrictum mantiſſæ loco *p. 416 ſeq.* adjecit, tandemque gemino Indice dictorum Scripturæ & rerum memorabilium libellum ornavit. Ceterum non indignum nobis videtur hoc conamen faventioribus legentium animis, cum novum ſit ſpecimen eruditæ diligentiæ, quam S. Rev. Autor editis jam variis Diſſertationibus Epiſtolicis, de *Statura Adami*, de *Doctoratu Theologico*, aliisque, & ante triennium Tractatu de *Piſtrinis veterum*, comprobavit.

DIALOGUE SUR L'EUCHARISTIE, &c.
h. e.
PHILALETHIS ET ANTROPHOPISTÆ de Euchariſtia Dialogus.

Roterodami, apud Abrahamum Acher, 1732, 8.
Plag. 4.

Doctiſſimus hujus Commentationis Autor, cujus nomen ignoramus, Pontificiorum de transſubſtantiatione errores

evertere, & Reformatorum doctorum de ſacra cœna ſententi-
am ſtabilire nova methodo, annititur. Videlicet, dum Phila-
lethem & Antrophopiſtam de ſacra cœna diſputantes introdu-
cit, Antrophopiſta Pontificiorum doctorum agit cauſam, &
eorum more in veteris Eccleſiæ conſenſu ſuo de transſub-
ſtantiatione dogmati quærit præſidium. Philalethes contra,
Reformatorum ſententiam propugnans unice, ad Scripturæ
ſacræ & rationis judicium provocat. Quod quidem dum
facit, ipſiſſimis veteris Eccleſiæ doctorum, qui ante ſeculum
nonum vixerunt, verbis utitur, licet ad eadem in ſua diſpu-
tatione non provocet. Dum igitur ex ſuis principiis deri-
vata argumenta profert in medium, una *κατ' ἄνθρωπον* con-
tra Antrophopiſtam diſputat. Neque ab Antrophopiſta re-
futari poteſt, niſi ille & ipſis Patribus una velit contradicere.
Nonnunquam Autor doctiſſimus, ut explicatius animi ſui ſen-
ſa exponat, quædam verba ſententiis Patrum addidit. Quæ, ut
eo facilius ab ipſis Patrum verbis queant diſcerni, eadem di-
verſi generis imprimi curavit typis, & ipſa quoque Patrum
verba infra textum addidit. Quemadmodum Antrophopiſta
ad veteris Eccleſiæ conſenſum & Dei omnipotentiam præci-
pue provocat; ſic Philalethes tuetur, ipſam Chriſti carnem
Pag. 25, 26. non ſine ſumma impietate dentibus mandi. Idcirco cum *Au-
guſtino* de *doctr. Chriſt. Lib. 3 Cap. 16* Deo indignum judi-
28. cat, manducationem carnis Chriſti præcipere. Eodem *Augu-
ſtino* de *Civitate Dei Lib. 22 Cap. 29* & *Tertulliano* de *Ani-
ma Cap. 17* duce propugnat, ſenſus nos non fallere. Merito igi-
tur de transſubſtantiatione dogmati contradici, quod ſenſuum
judicio ſit contrarium. Idem ex eo cum *Arnobio Lib. 6, Au-*
34, 35. *guſtino* l. c. & *Vigilio Lib. 4 adverſus Eutychen*, confici con-
cludique poſſe exiſtimat; quod abſolute ſit impoſſibile, Chri-
ſti corpus quoad extenſionem uno eodemque tempore in di-
verſis locis eſſe præſens.

DISSERTATION SUR LES MIRACLES, QUE l'on attribue aux Reliques de Monſieur l'Abbé PARIS.

i. e.

i. e.

DISSERTATIO DE MIRACULIS, QUÆ Abbatis PARIS reliquiis tribuuntur; Autore M. A. E. V. DE VOEUX.

Lugduni, apud J. & H. Verbeek, 1732, 8.
Plag. $5\frac{1}{2}$.

Plerique Christiani non dubitant superstitionem incredulitati anteferre. Et recte quidem, modo de hominibus in se consideratis sermo sit. Quodsi autem homines & cives spectentur, fatendum utique est, superstitionem majus publicæ rei afferre detrimentum, quam quidem eadem ab incredulitate patitur. Qui fidem veritati cœlesti denegant, aperte eam oppugnant. Quorum autem animi superstitione sunt occupati, illi, dum causam divinæ veritatis agere videntur, re ipsa eam produnt, quin etiam veritatis hostibus arma suppeditant, quibus contra veritatem certent. Atque hoc ipsum est, quod Cl. Autor noster exemplo superstitionis eximiæ Jansenistarum, qui, solidis argumentis destituti, Abbatis *Paris* reliquiis adscribunt miracula, data opera declarat. Tuetur, illos, qui vera esse tradunt miracula *Paris*, per cuniculos ipsius Christianæ religionis fundamenta evertere. Cum enim Christianæ religionis hostes fallacias in miraculis, quæ Abbati *Paris* tribuuntur, facillimo negotio possint detegere, de sententia Autoris nostri, detecta horum miraculorum falsitate, idem de miraculis Christi dicendum esse propugnabunt. E re igitur esse judicat Cl. Autor, miracula Christi contendere cum miraculis *Paris*, quibus pro veritate doctrinæ suæ Jansenistæ certant. Ubi enim constat, miracula, quibus Chistianæ religionis veritas probatur, maximopere esse diversa ab iis, quæ Abbatis *Paris* tribuuntur reliquiis; turpiter se dabunt, qui a falsitate miraculorum *Paris* ad falsitatem miraculorum Christi ducunt argumentum. *Quatuor* autem *Capitibus* Cl. Autor Pag. 7-37. de hoc ipso argumento commentatur. *Capite primo* characteres externos miraculorum enumerat, & præcipue tradit, quid

 re-

Digitized by Google

requiratur, ut manifeſtum fiat, ſanationem miraculi beneficio eſſe peractam. Ex quo enim monuit, principe loco de veritate facti conſtare debere, annotat, tria ad ſanationem requiri, quæ omnium judicio ſit miraculum. Primo, ut nulla interpoſita mora reſtituatur ſanitas, tum ut ægrotus omnino a morbo, quo laboravit, liberetur, & denique ut ſanatio imaginationi ægroti nullo modo queat tribui. Niſi enim hæc tria adſint requiſita, ſanationem vel naturæ vel arti poſſe tribui, neque rationem eſſe, quare ad extraordinarias cauſas
Pag. 31-44. confugiamus. *Capite ſecundo* Cl. Autor oſtendit, in miraculis Chriſti, quibus Chriſtianæ religionis veritas probatur, eſſe, quibus hi tres characteres competant. Cum enim v. g. Chriſtus mortuos reſuſcitarit, hoc factum neque arti neque ulli
44-73. poſſe tribui imaginationi. *Capite tertio* inquirit, utrum hi ipſi tres characteres in miraculis, quæ Abbatis *Paris* reliquiis
49. adſcribuntur, reperiantur. Tuetur, & exemplis in medium prolatis probat, jure meritoque nonnullorum a Janſeniſtis recenſitorum factorum veritatem in dubium vocari, & poſſe Janſeniſtis illud *Phædri* objici: *Quicunque turpi fraude ſemel innotuit, etiamſi verum dicit, amittit fidem.* Sed, ſi vel maxime concedatur, omnia a Janſeniſtis recenſita facta rectiſſime ſeſe habere, nondum tamen ex iis factis poſſe confici, veri nominis miracula in tumulo Abbatis *Paris* eveniſſe. Omnia enim tria requiſita iis deeſſe. Neque etiam de unica ſanatione certo conſtare, quod nulla humana opera potuerit eſſe promota; & perperam Janſeniſtas omnes illos morbos dicere inſanabiles, ex quibus quorundam Medicorum judicio ægrotus convaleſcere nequeat. Quæ ubi copioſius declaravit, miracula, reliquiis Abbatis *Paris* adſcripta, omnia falſi miraculi
73-86. requiſita habere, probare annititur. *Capite quarto*, eoque ultimo, Doctiſſ. Autor inquirit in cauſas, quare numero multi Janſeniſtarum de Abbatis *Paris* miraculis ſententiæ accedant. Atque hanc in rem primo ad plerorumque hominum provocat indolem, qui nunquam non nimium ad admittenda miracula voluntatis inclinatione propendent, atque omnia illa facta ad miracula referunt, quorum cauſa ipſis cognita non eſt atque

que perspecta. Secundo præsentem Jansenistarum statum multum conferre existimat,ut miracula, quæ Abbati *Paris* tribuuntur, re vera contigisse credantur. Jansenistæ non solum sanctitatis famam dudum sibi conciliarunt, sed etiam in Gallia inter Clericos debiliorem partem constituunt. Quemadmodum autem sanctitatis fama efficit, ut a fallaciis procul abesse judicentur, sic miser eorum status favorem populi illis conciliat, qui imbecillioris partis causam plerumque agere solet. Tertio & illud Jansenistas in rem suam vertere existimat, quod Archi-Episcopus nondum singulari scripto declararit, quid de miraculis Abbatis *Paris* statui velit. Licet enim Autor noster neget,silentium Archi-Episcopi consensum esse dicendum ; de Jansenistis tamen observat, quod e silentio Archi-Episcopi confici posse teneant, eum, de veritate miraculorum *Paris* convictum,publice, quid sentiat, dicere nolle, ne nimis Jansenistarum causam juvet, & suæ parti noceat.

COMMENTATIO DE JEJUNIIS ET SACRIS Religionis Cæremoniis, ex tribus Christi parabolis, quæ Capite quinto Lucæ extremo memorantur, difficilioribus visis, exposita, Autore M. JO. GEORG. ZUR LINDEN.

Jenæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1732, 8.
Plag. $7\frac{1}{2}$.

Post brevem generalem de Parabolis tractationem, ostenditur, propositum locum recte ad parabolas sacras referri, & eam, quæ interpretibus negotium facessivit, obscuritatem ortam esse inprimis ex sensus literalis varia & difficili explicatione. Hoc igitur ante omnia egit Autor, ut externa harum trium parabolarum significatio clara & certa reddatur. Cum *prima* ceteris sit intricatior habita, evincitur,ejus sensum nullum alium,quam hunc, esse: *Neminem eo insaniæ esse processurum,ut ad resarciendam veterem vestem ipse novum indumentum sciens vidensque dilaceret, & sic graviore se mulctet incommodo.* Subjecta accurata, quantum fieri potuit, parabolarum versione, ex similitudine, quæ inter eas ostenditur , tres sententiæ generalissimæ eruuntur ; 1) *illis bonis, quibus licet,*

liceat, libere etiam fruendum eſſe; 2) *ſtulte agi, ſi quis ſe defraudet perfectiſſimo bono, ut percipiat id, quod minus aut apparens tantum eſt;* 3) *quæ minorem utilitatem habent, non eſſe quidem abjicienda, ſed opportune adhibenda; præſtantiora autem & perfectiora quam maxime ſectanda.* Ad has regulas univerſales deinde quodvis ſingulare argumentum revocatur. Scopus Chriſti ex data occaſione, nempe quæſtione Phariſæorum & diſcipulorum Joannis, huc referri oſtenditur, ut declaret, *quid de jejuniis & religionis cæremoniis ipſi videatur.* Poſt recte diſpoſitam quæſtionem & reſponſionem, ubi etiam de diſciplina *Joannis* ejusque diſcipulorum cum Phariſæis conſortio agitur, omnis Tractatio in *duas Partes* diſpeſcitur, quarum altera *vitia jejuniorum & cultus externi* notat, altera *rectum eorundem uſum* vindicat. In vitiis habetur a) intempeſtivum exercitium, quod more veteris & novæ Eccleſiæ refutatur; b) ſuperſtitioſa & ſervilis rituum obſervatio, contraria libertati Chriſtianæ, cujus deſcribitur nobilitas, & adducuntur cauſæ ſervilis religionis & quædam de votis; c) hypocriſis; d) opinio meriti, ubi obſervatur, errores in articulo de juſtificatione alios omnem Chriſti ſatisfactionem tollere, quod Judæis inprimis proprium, alios partim admittere, partim rejicere, ut faciunt, qui ſatisfactionem pro culpa ſeparant a ſatisfactione pro pœna, ad quos prima præſertim parabola de laceratione novæ veſtis transfertur; d) ficta cæremoniarum obligatio, & aliorum ad easdem ſervandas coactio. Diſquiritur hic, an & quatenus exempla ſanctorum hominum obligationem habeant; & ſubjiciuntur nonnulla de mechaniſmo religioſo. In *poſteriore* Commentationis *Parte* primo de cultu externo & ejus neceſſitate generatim traditur, & oſtenditur, a neceſſitate externæ religionis in genere non concludi poſſe ad neceſſitatem earum rerum, quæ in illa modorum inſtar ſe habent. Ad hos referuntur jejunia, & jejunium *dolorem pium* eſſe probatur. Deinde disquiritur, quatenus finis eorum obtineri poſſit in cupiditatibus carnis coercendis, in adjuvandis ſacris meditationibus, & precibus fundendis, denique in præparatione ad res magni momenti ſuſcipiendas. Concluditur, in ipſis jejuniis nullam collocandam eſſe perfectionem, & epimetri loco quædam inſignia *Lutheri* dicta *de libertate Chriſtiana* in fine totius Tractationis ſubjiciuntur.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. XI.

SUECIÆ HISTORIA PRAGMATICA, QUÆ vulgo Jus Publicum dicitur, e traditionibus historicis, legibus non scriptis, & scriptis antiquis & recentioribus, provincialibus & communibus, tum pactis conventis, decretis comitialibus, Statutis, Edictis, & Mandatis &c. inde a primis Regni initiis usque ad hæc nostra tempora per rerum temporumque versuras periodicas ingenue & fideliter deducta.

Holmiæ, apud Jo. Nic. Lossium, 1731, 4.
Alph. 4 pl. 10.

Jus Publicum Sueciæ pauci adhuc data opera tractare instituerunt, &, si qui aggressi sunt, in iis aut fides, aut diligentia, aut utrumque, desideratur. Ipse, qui sub *Carolo XI*, ad modum Germanorum, Jus illud plenius pertexuit, *Claudius J. Prytzius*, cujus MSC. in manibus plurimorum versatur, Scriptor neque satis diligens, neque satis fidus ac locuples. Quare hunc laborem, ab exteris desertum, aut maligne tentatum, ab indigenis adhuc perperam susceptum, fiducia virium & amore veritatis accuratius pertractandum sibi sumsit Vir Cl. *Jac. Wilde*, & specimen hoc, quod in Suecia Pag. 18.

 primum

primum eſt in hoc genere, orbi erudito dare conſtituit. Sed
Pag. 3 ſeq. Opus ſuum maluit *Hiſtoriam Pragmaticam* inſcribere, quam
Jus Publicum, quoniam ſtatus publicus non raro a ratione ju-
ſti longius diſcedit, & facti potius videtur eſſe, quam Juris,
Hiſtoria regni cujuslibet comprehenſus. Præclare igitur Sta-
tum regni uſque a primis initiis ex Actis publicis & Hiſtoria
omnium ſeculorum repetit, & mutationes, quotquot ſunt me-
morabiles, inprimisque cauſas earum, more vere Pragmatico,
exponit. Hoc autem Opus in univerſum *tribus* abſolvitur
Capitibus, quorum *I* continet *Præcognita de natura & con-
ſtitutione Hiſtoriæ Pragmaticæ, ſive Juris Publici in genere,
& ſpeciatim Succiæ*, ubi de Politica Hiſtoriæ Pragmaticæ
innexa, de ratione Status a Jure Publico non ſeparanda, quo-
modo in Suecorum Academiis doceatur Jus Publicum, &c.
30. *Cap. II* de *Initiis, Conſtitutione & antiquiſſimis Diviſionibus
ac Mutationibus Status Politici Suionum*, ubi ex Scaldorum
veterum traditionibus, quæ tunc temporis publicorum Acto-
rum loco erant, ratione probabili hæc eruit atque colligit Au-
tor: Suecana civitas non uno impetu conſtituta, neque ſubito
civile atque eminens invaluit imperium. Neque enim eſt cre-
dibile, homines primævæ libertatis & æqualitatis amantiſſimos,
uni ſeſe patienter ſubjecturos fuiſſe, niſi aſſuetudine, amore,
107. fiducia reverentiaque, paulatim inducti fuiſſent. Metus hoſti-
lis & anxium ſecuritatis deſiderium ad Suecanam civitatem
conſtituendam nihil omnino contulit, ſed ipſa natura & conſer-
vatio vitæ naturalis, maxime per venationes, primo protulit
ſocietatem domeſticam inter parentes & liberos, juris & obli-
gationis reciprocum nexum, ac ſimpliciſſimam vitæ civilis
conditionem, per aliquammulta ſecula durantem. Patresfa-
milias plures, jure & autoritate ſibi pares, nullum agnoſcentes
ſuperiorem, ſibi eligebant arbitrum quendam, Seniorem exper-
tæ virtutis in qualibet vicinia, penes quem ejusque liberos con-
ſenſu tacito manebat arbitrium; unde tandem orti ſunt *Lag-
maduri*, i.e. Legum viri, quorum judicata & ſententiæ pro le-
gibus valebant. Atque arbitrium hoc a patribusfamilias ad
Reges translatum, qui Regis vocabulo diu abſtinentes, *Drot-
tæ*,

Google

tæ, i. e. viri ſapientes, judices ſupremique arbitri, itemque *Attini*, ſive Patres, & poſteri *Atlingi*, antiquo more dicti ſunt. Pag. 107, 125, 130.
Primus omnium *Odinus* imperium moderatum ac populare, 178 ſeq.
relictis antiquæ libertatis quibusdam ſimulacris, in abſolutum 128 ſeq.
atque eminens commutavit, miris atque iisdem fere artibus, quibus uſum fuiſſe *Auguſtum* Imperatorem accepimus, cum Romanæ inſidiaretur libertati: primus etiam populo regnoque nomen *Suitbiod*, ſignificatum habens religionis & cultioris diſci- 131 ſeq.
plinæ, impoſuit. *Odini* inſtituta ſucceſſores, præſertim 140.
Freierus, cognomine *Ynguo*, unde *Ynglingorum* nomen, iisdem artibus continuarunt.

Cap. III Sect. I de *Forma Reipublicæ antiquæ, Periodi I, II & III*, inſcripta eſt. Philoſophi certas claſſes & formas Rerumpubli- 209 ſeq.
carum conſtituunt, & ſecundum eas de earum (quam vocant) regularitate dictatorio ſpiritu pronuntiant. Sed exigendæ ſunt formæ illæ ad regulam, quam omnes agnoſcunt gentes, i. e. ad legem illam naturæ, quæ conſervationem ſui & publicæ ſalutis omnibus præcipit. Hanc unam omnes gentes in conſtituendis civitatibus videntur obſervaſſe, licet modi ſalutem publicam obtinendi, & hinc etiam formæ rerumpublicarum varient. In Suecia primo factum eſt aſſuetudine ſtatus dome- Period. I
ſtici, ut æſtimatio ſtirpis & ſpectata inter bonos moderatio uni arbitratori primatum deferret, qui conſilio magis, quam 205 ſeq.
autoritate, regebat omnes, qui æqualium lites arbitrio dirimebat, cujus etiam ſententiæ per ſolum conſenſum fidemque compromiſſi ſervabantur. Quæ *Periodus* dicitur *Atlingica*. II
Deinde *Drottæ*, ſive Præſides *Ynglingicæ* ſtirpis, Seculo II *Kunung* Reges dicti, ſpecie religionis, ob Pontificatum maximum, quem gerebant, non arbitri ſolum fuerunt, ſed & legiſlatores & executores omnium ſententiarum. Summa quidem po- 179, 207,
teſtas publicam ſalutem procurandi erat penes Regem Upſa- 225.
lenſem; ſed manebant tamen ex ſuperiori ſtatu rerum ſex provinciarum Reguli, qui territorialem poteſtatem libere exercebant, & ad conſilia & decreta de ſumma rerum adhibebantur. Erat ergo tunc reſpublica monarchica, ſed temperata comitiali Regulorum poteſtate, ac plane ſimilis civitati,

Period. III pag. 180 ſeq. ti, quæ nunc eſt, Germanicæ. Trucidatis tandem Regulis & oppreſſis, *Ingialdus* circa finem Sec. VI novum regni ſtatum orſus eſt, ſolusque omnibus æqualiter imperavit, publicato
281. etiam Codice Legum, non minus firmandæ Monarchiæ cau-
248. ſa, quam ut ſecuritati publicæ caveret. Quæ Monarchia di-
271. citur *Lodbrocbica*. Nulla tum quidem fuit Optimatum autoritas, quippe qui a nutu Regum pendentes, regiam poteſtatem firmare magis, quam ullo modo reſtringere, allaborabant. Cives autem, ab Optimatibus diſtincti, ac priſcæ libertatis retinentiſſimi, potentiam Regum librabant reniſu ſuo comitiali. Rex
290, 303. Jura publica univerſæ gentis ſervaturum ſe jurabat. In comitiis univerſalibus plebiſcita, pro legibus valitura, decreto civium
302. & Regis condebantur, quorum executio Regi permiſſa. Suf-
280, 285 ſeq. fragatio fiebat civium per armorum concuſſionem. Principes & quaſi Tribuni civium erant *Lagmanni* ſive *Legumviri*, qui Autores omnis Juris Suecici jam ante leges ſcriptas & conditum Regnum fuerant, & adhuc ſummæ autoritatis habeban-
297. tur. *Lagmannus* enim in publicis comitiis nomine civium
302. liberrime, (ut erant tempora,) ſine ullis adulationis illecebris, Regem admonebat officii, ex plebiſcito etiam, pravo gentis
234, 309. more, extrema immemori Regi minabatur. Atque verus hic Reipublicæ ſtatus multo labore & induſtria fuit eruendus, quoniam Clerici, Hierarchiæ Pontificiæ ſtudioſi, Codices Legum & Hiſtoriarum monumenta depravarunt, aut ſuppreſſerunt, ne ſua Regi populoque Jura conſtarent.

Cap. III Sect. II de *Forma Reipublicæ mediæ, Periodi IV*, agit.
317 ſeq. Regnum Sueciæ miram hoc tempore ſubiit mutationem, novamque cum religione Chriſtiana induit formam, dum, invaleſcente dominatione Clericorum, ita paulatim extulit caput Ariſtocratia, ut tandem vinceret Democratiam, & ſola fere dominaretur. Pontifices enim atque Clerici, pia ſimplicitate Regum atque civium abuſi, primo poteſtatem circa ſacra Regibus eripuerunt, deinde hac via, veluti per gradus, aſtu faſtuque ad ſummam in Republica poteſtatem graſſati ſunt, tractis ad Senatum Regni atque inde ad ſe ipſos plerisque Regum & omnibus civium juribus. Artes præcipuas, quibus dominatum

ac-

Digitized by Google

acquisiverint, auxerint & stabiliverint, quas Cl. Autor luculentissime ac fideliter ex Actis, magnam partem ineditis, demonstrat, hic per indicem notasse juvat. Jam inde a medio Sec. IX clanculum id egerant Pontifices, ut fundamenta jacerent Hierarchiæ in Suecia, confirmatione Hamburgensis Archi-Episcopatus, cujus spirituali dominationi Septentrionales omnes subjiciebantur. Sed non perinde ut in subacto regno Daniæ Pag. 321.
mox & palam firmari potuit Jurisdictio Ecclesiastica, quod Episcopos in Suecia Rex vel populus adhuc libere constitueret, & Præsules Hamburgenses satis haberent, si ferocissimæ genti unum atque alterum sui ingenii mittere possent Episcopum. Arcanum dominationis primum prodere, & jurisdictionem in universo Septentrione palam sibi arrogare ausus est *Adalbertus* circa medium Sec. XI, quæ † vera est causa odii communis Regum Septentrionalium in eum, & quamobrem omnes, 329 seq.
quasi facta conspiratione, Hamburgensem Præsulem recusarent, suamque sibi potestatem circa sacra vindicatum irent. *Sueno*, Rex Daniæ, quem ex eadem causa non solum ob incestum *Adalbertus* acerrime agitaverat, promissis tandem & obsequiis Archi-Episcopi captus, operam ei suam addixit, pro Jurisdictione Ecclesiastica etiam in Suecia Norvegiaque stabilienda. 334 seq.
Et sane successerunt consilia pietate Regum Sueciæ, qui Clericis in comitia publica receptis occasionem præbebant, cives non quidem, ut alibi, coactos & cruciatos, sed convictos, ad 345.
fidem Christianam perducendi. Medio demum Sec. XII per Sueciam & Norvegiam agnita & invecta est Hierarchia; quippe tunc *Suercherus Senior*, mansueto usus imperio, paganorum sacra trium marcarum multa prohibuit, cives fidei Christianæ vinculo obstrinxit, ut etiam, supremitate Pontificis agnita, tum demum, nec ante, denarium *S. Petro* decernerent. 346, conf.
Paulo post e Card. *Nicolai*, Albanensis Episcopi, consilio, ne 324 seq.
Hamburgensi amplius subesset Ecclesia Suecana, Upsalensis creatur Archi-Episcopus, maximoque potestatis regiæ detrimento fun-

† In Historia illorum temporum Adamus Brem. passim malæ fidei arguitur, castigatur, corrigitur & suppletur, v. g. p. 327, 337 & 344.

fundatur Hierarchia. Jam enim non ſolum Archi-Epiſcopus, ſed
& Clerici omnes, omniaque ejus poteſtati ſubdita, regio exime-
bantur imperio, quin etiam ipſi laici in cauſis Eccleſiaſticis
forum Clericorum ſequi cogebantur. Ea jura, Rege inſcio
atque inconſulto, Pontifex addixit Clericis, &, manifeſto affe-
Pag. 351 ſeq. ctatæ dominationis indicio, Parochianis Upſalenſibus, civibus
Regis, obſervanda præcepit. Nam ignoraverant adhuc boni
Sueci Statuta illa Canonica de exemtione Clericorum, &, quid ſit,
habere Archi-Epiſcopum, ſero didicerunt. Inde Archi-Epiſcopus
ejusque Suffraganei, adhuc licet a Rege populoque electi, ſeſe
tamen non tam Regi ex homagio, (quod ipſum tandem exi-
gere prohibitum fuit,) quam Pontifici ex jure pallii, obſtrictos
371. ſe credebant. Magna incrementa dedit Hierarchiæ primo
alterna Regum *Suercheridarum* & *Ericidarum* ſucceſſio, dein-
de regni inter *Birgeri Jarli* filios diviſio, utraque ſuaſu Cle-
ricorum decreta. Diffidentia & æmulatione Regum factum
eſt, ut nihil non indulgerent & largirentur Clericis, ſeque adeo
381 ſeq. & regnum in fidem & clientelam eorum traderent, ut in mil-
vii columbæ. Recenſentur ex ingenti Diplomatum cumulo
ea tantum, in quibus beneficio Regum Clericis aliquid novi
358 ſeq. juris paulatim acceſſit. Ita A. 1250 *Ericus Balbus*, Eccleſiæ
Upſalenſi decimas pauperum conceſſit pro inſtituendo Cano-
362 ſeq. nicorum collegio; ab eoque tempore ceperunt originem Ca-
pitula, & electiones Epiſcoporum, quæ penes Regem adhuc
fuerant, in ea ſunt translatæ, ne ulla in poſterum ratione E-
piſcopatus juris ac beneficii regii haberentur. In ſanctione
Skenningenſi, quam *Wilhelmus*, Cardinalis, A. 1248 pro Hierar-
chia ſtabilienda promulgavit, inter alia ſingularia, ſub pœna ex-
communicationis præcipitur Archi-Epiſcopo Upſalenſi ejusque
368. Suffraganeis omnibus, ut intra annum habeant & poſſideant,
dum vixerint, *Librum Decretalium*, ſecundum ultimam com-
pilationem *Gregorii IX*, & *ut ſtudeant in eo*, *ſecundum quod*
Dominus eis gratiam miniſtraverit. Omnium Regum li-
beraliſſimus fuit in Proceres regni, præſertim Clericos, *Magnus*
411. *Ladulaſius*, ideo dictus *Obedientiæ filius*, eo quod enormia
385 ſeq. *Gregorii X* poſtulata confirmaret, & Clericos omni abſol-
veret

veret erga Regem obligatione, & privilegiorum Clericalium confirmationem honori ſibi duceret, interque regales prærogativas numeraret. Pag. 393. Ineunte Sec. XIV, *Oligarchia* cœpit, quæ Hierarchiam ad ſummum faſtigium evexit. Per impuberem ætatem *Magni II* Senatores, tam Clerici, quam laici, ad jura ſua contra Regem defendenda conſpirare cœperunt. 440 ſeq. Inde per varias artes eo rem perduxerunt Clerici, ut non ſolum Equites, ſed & præcipua aulæ officia, ad Senatum tranſirent, omnesque Clericis obſtricti eſſent Senatores. 308. Denique, ut univerſi jura populi in factionem Hierarchicam transferrentur, tribunitia quoque illa & prævalens poteſtas Legumvirorum, plebe exultante, Senatorio Ordini acceſſit, præcipuum Hierarchiæ firmamentum. 446 ſeq. Jam comitia univerſalia, per cauſam publici levaminis, abrogabantur, conſenſus populi ſpectabatur in conſenſu Senatorum, quos idem velle, idem nolle, arctiſſime conjunxerat. 449. ſeq. Factio hæc non ſolum civibus leges tulit, a Rege confirmandas, ſed & nomine populi leges imperandi, quæ in rem erant, Regibus ſcripſit, negligentiores harum vel cenſuris Eccleſiaſticis, vel turbis concitatis, coercuit, & aliquando ſine ambagibus abdicavit. 436 ſeq. Operæ pretium eſt legiſſe, ut Jus Imperii Vicarii & curam regni ordinandi ad ſe traxerit Senatus, cujus 703. uſurpationibus origo antiquiſſima & immemorialis affingebatur præſcriptio. Atque hanc peſſimam Reipublicæ converſionem Cl. Autor vocare ſolet *Oligarchiam Hierarchicam*, quæ ultra ſequi alterum floruit ſeculum, in qua Senatus Regi atque civibus, univerſis autem dominabantur Clerici.

Cap. III Sect. III Formam Reipublicæ, Periodi V, deſcribit. Ventum eſt ad ea tempora, quibus prævalens ac tandem viribus ſuis impar peſſum ire cœpit Hierarchia. 406 ſeq. Enimvero jam dudum Reges peregrini variis, quæ exponuntur, arcanis contra factionem Hierarchicam niti inſtituerant, & Reges Oldenburgici ad ſubvertendam eam, invento ſatis mirabili, Hierarchicis uſi fuerant ſubſidiis, Chriſtiernus adeo vi aperta, ſed plerique 433 ſeq. magnis auſis, aliqui etiam regno exciderant. Nunc fatalis aderat converſio ex cauſarum nexu & providentiæ divinæ concurſu: Suecia Lodbrochicæ Monarchiæ formam paulo cultio-

rem

rem reſumere geſtiebat. *Guſtavus I*, adhuc Gubernator re-
gni, nihil non impenderat patriæ in libertatem vindicandæ,
deinde Rex votis & precibus omnium conſtitutus, & quaſi
coactus, jamque certior de ſuorum ſtudiis, primo ſecuritatem
publicam præſtitit *Olao Petri*, Concionatori Evangelico, ſibi-
Pag.488. que ac Ordinibus regni libertatem conſcientiæ vindicavit. Jam
tum A. 1525 in Comitiis Holmenſibus nutare cœpit Hierar-
chica dominatio, & cum Clerici calumniis ac turbis Regem
499. ad maturanda conſilia impellerent, A. 1527 labefactata eſt. Nam,
in *Comitiis Aroſienſibus*, omnium Ordinum frequentiſſimis,
Rex graviſſime in tyrannidem & inſolentiam Clericorum in-
vehitur, regni labem & morbos edocet, de remediis adhiben-
dis ſingulorum Ordinum reſponſa, ſeorſim reddenda, ſerio
507. requirit. Id vero telum erat fortiſſimum ad ſubvertendam
Hierarchiam, ut populo Jura Comitialia reſtituerentur. De-
519 ſeq. cretum fit ad omnem poſteritatem oppido memorabile: *Ev-*
angelium publice recipitur; autoritas Papæ circa credenda
aboletur; abuſus Clericorum tolli jubentur; Epiſcoporum po-
563. *teſtas regio imperio ſubjicitur.* Cujus Decreti executione Rex
regia potiſſimum Jura, a Clero uſurpata, ſibi ſuisque ſucceſſo-
ribus vindicat, Eccleſiaſticam Jurisdictionem a civili diſtin-
543, 545. ctam tollit, nervosque omnes Clericalis potentiæ incidit. Si-
567 ſeq. mul ſua ſponte prolapſa erat Senatus autoritas: Rex nova
formula, pleno perfectoque ſibi, quos vellet, obſtringit *Sena-*
tores, qui jam *non regni ſolum, ſed & regiminis & ipſius*
Regis hæreditariorumque Principum ſecretiores Conſiliarios
573 ſeq. ſe appellarunt. Ita obſequio Procerum & civilitate ſeculi re-
gia poteſtas aliquanto abſolutior facta, quam ſub Lodbrochi-
dis fuerat, quippe cum tribunitia adhuc in Senatu reſideret,
447. & cives etiam comitialem imprudenter adjicerent. Sed
577. abuſus hac Ordinum patientia *Ericus XIV*, temperamentum
imperii, ex teſtamenti paterni formula conſtitutum, negligit,
ac territorialem fratrum ſuperioritatem tollere conatur, ſo-
lutusque omni fratrum metu, Ordinum ſtudiis fretus, pro li-
586 ſeq. bidine truculentum in modum dominatur. Sed Ordinum
obſequio, doloſe ac per vim elicito, non abrogatum erat Jus
Publi-

Publicum; quin potius penes Ordines ac Senatum de ſum-
ma rei in commune conſulendi ac ſtatuendi poteſtas mane-
bat. Qua etiam uſi ſunt in ſolenni abdicatione Regis *Erici*,
nil niſi publicam reſpicientes utilitatem. Sub *Joanne III*, Pag. 593.
ſalva ſupremitate Regis, magna pariter Senatus & Principum
hæreditariorum fuit autoritas, nec univerſi ſolum Ordines, ve-
rum etiam ſoli aliquando Optimates de ſumma Reipublicæ &
Sanctionibus pragmaticis ſtatuerunt. *Sigiſmundo* imperante, 617.
autoritas regia, Hierarchiæ nimium ſerviendo, ſenſim eviluit,
comitialis Ordinum poteſtas convaluit, Senatus obſequium & 603, 605.
conſilium præſtitit, in imperii nullam partem venit, cuſtodia
legum & pactorum ad ſolum regni Adminiſtratorem devolu-
ta, vicariumque, quovis regio longe abſolutius, eſſe cœpit im-
perium. *Carolus IX*, qui ſub *Sigiſmundo* imperium ſumma
adminiſtraverat autoritate, poſtea Rex creatus, regiæ poteſta-
tis eminentiam, quantum ratio ſtatus pateretur, ad ſummum 625 ſeq.
perduxit, & id tandem obtinuit, ut Senatores A. 1602 diſerte 706.
ab imperii ſocietate excluderentur. Ceteroquin Ordinum
Jura, præcipue comitialia, conſervavit, deque ſummis regni
negotiis nihil ſine illorum conſilio ſtatuit. In *Receſſu Nor-* 622.
copenſi de A. 1604 Regi conceſſum fuit jus, teſtamento deli-
gendi Vicarium, quin & certam condendi formulam regimi-
nis; ſimul tamen Ordines jus donandi fundos coronæ limita-
runt, diſerte reſtringentes ad confirmationem ſucceſſoris le-
gesque feudales: id quod legitimæ revocationis regiæ omni-
umque vindiciarum fuit fundamentum. Imperium *Guſta-
vi Adolphi* hoc habuit ſingulare, quod, cum ſuperiores Reges,
exemplo *Guſtavi I*, paulatim accidendis Optimatum viribus,
ad abſolutiorem contendiſſent poteſtatem, hic diverſam ini-
ret viam, & Optimatibus fere omnia jura reſtitueret. Initio 628.
quidem regni ſecundum legem Norcopenſem feuda & redi-
tus alienatos ubique rigide revocavit: deinde autem mirabili
facilitate omnes Ordines ita ſibi devinxit, ut aliquoties ei ar- 634 ſeq.
bitrium rerum gerendarum & liberrimam poteſtatem circa
media publicæ tranquillitatis obtinendæ ſumma fiducia per-
mitterent, &, quamvis jam exhauſti creberrimis tributis, ſubſi-

dia tot bellis gerendis pæne incredibili alacritate ſubminiſtra-
rent. Senatus inprimis Regi fuit addictiſſimus, qui ex man-
dato ejus regnum adminiſtrans, Regalia jura illibata ſervavit,
ſuasque proprias vires ad publicam patriæ ſalutem & univer-
ſæ gentis gloriam contulit. Hinc rara illa regno felicitas ac
tranquillitas tandem obtigiſſe videbatur, ut nullis fere motibus
inteſtinis agitaretur, & reniſus Ordinum certo ſiſteretur æqui-
Pag. 639. librio. Rex adhuc vivus per *Axelium Oxenſtiernam*,
Cancellarium, *formulam regiminis perpetui* in caſum (ut vide-
tur) potiſſimum minorennitatis, delineari juſſerat, quæ poſt e-
jus mortem in comitiis A. 1633 & 1634, quod ad regni admini-
ſtrationem & tutelam Reginæ, tanquam publica lex fundamen-
643 ſeq. talis, ſtatim approbata, & vicarium imperium *Senatui Principi*,
ſeu ſupremis Officialibus regni, ſed ex conſilio univerſi Sena-
tus, non ſecus ac ab ipſo Rege, adminiſtrandum decretum eſt.
Ab illo tempore *Senatus* regni proximam regiæ majeſtati
dignationem obtinuit, & *Regiæ Majeſtatis*, vel abſente Rege,
uti titulo cœpit. Sub *Chriſtina* invaleſcebant Ordinum diſſen-
ſiones, a fundorum publicorum alienatione & ab indiſcreta
Reginæ liberalitate atque timida facilitate partim ortæ, partim
corroboratæ, nec niſi converſione Status & Imperii finiendæ.
657 ſeq. Inter Senatores avitæ nobilitatis & novos homines diuturnæ
663. ſimultates, jurgia, duella, nutantis indicia ſtatus. Maxime
658. coloni, cum fundis coronæ alienati, ſe inuſitatis exactionibus
per novos dominos vexari querebantur, & vindicationem fi-
655 ſeq. ſcalium bonorum ardentiſſime flagitabant. Sed Regina, quam-
668. vis neceſſitatem vindiciarum agnoſceret, ſemper tamen a vio-
lento illo revocationis negotio abhorruit, & impar tot curis,
ſponte regno cedens, rem integram una cum imperio ad ſuc-
ceſſores transmiſit. Tandem rei neceſſitas & æquitas ab ipſis
fuit agnita Equitibus, & in comitiis A. 1655 ab univerſis Ordi-
nibus, certis tamen legibus, fuit decreta. Sed, Rege *Carolo
Guſtavo* foris agente, admodum lente negotium procedebat,
& Adminiſtratores regni ſub ipſo revocationis actu fundos
bene meritis donabant. Inter hæc diſſidia, & vicario duran-
te Imperio, ſua nihilominus Regi conſtabat autoritas; quam-
vis

Digitized by Google

vis inde a *Guſtavi Adolphi* tempore per oppoſitam comitialem poteſtatem aliquanto magis reſtringeretur.

Cap. III Sect. IV Formam Reipublicæ, Periodi IV nobis exhibet. Quam ingenti conatu *Guſtavidæ* Reges moliti fuerant reſtitutionem Lodbrochicæ Monarchiæ, tandem favore temporum
facillime perfecit *Carolus XI.* Civiles diſcordiæ liteſque tantis ani- Pag. 674.
morum motibus agitatæ, potiſſimum de fiſco regio adminiſtrando & fundis publicis revocandis, converſionem ſtatus, & Regi poteſtatem pepererunt, nulla interceſſione Ordinum impe-
ditam. Primum Senatores, qui alias in controverſiis, Regem 661.
inter & plebem, conciliatores eſſe conſueverant, jam, quia 716.
ipſi erant inter partes, arbitrio Regis obſequentiſſime omnia
permittere ſatagebant. Deinde A. 1678 Ordo Equeſtris, diu 683, 692.
ſatis obluctatus, & publica tandem inopia permotus, ſponte ſua decrevit, ut Rex alienata ſtrictiſſime nullaque exceptione vindicaret: cui reliqui Ordines jam dudum conſentiebant, &
Rex decretum exequi ex pacto tenebatur. Denique A. 1680 765.
Regi data fuit immunitas a foro humano, & A. 1683 poteſtas 731 ſeq.
libera condendi Statuta, Edicta & Ordinationes. Enimvero 741, 743.
per hæc exteri, rerum ignari, & verborum fuco decepti, libertatem Seciæ turpiter proditam, ſervile jugum temere ac-
ceptum, regiam poteſtatem exlegem factam, nullumque adeo 11 ſeq. 676,
Suecis Jus Publicum eſſe, contenderunt. Quem errorem Cl. 679 ſeq. 688
Autor paulo operoſius multis argumentis, Actiſque integris ſeq. 708, 712
inſertis, deſtruere conatur, & id ſedulo agit, ut probet, impe- ſeq. 719, 735
rium *Caroli XI* fuiſſe monarchicum idque illimitatum, incre- ſeq. 743, 745,
dibili moderatione Regis & benevolentia Ordinum, ſed non 750 ſeq. 754
omni ex parte abſolutum, ſalvis quippe legibus fundamenta- ſeq. 765. 780
libus, ſalva etiam comitiali Ordinum qualicunque autoritate. ſeq 785 ſeq.
Simul *Autor Anecdótorum*, qui apertam violentiam aliaque 788.
vitia impotentis dominationis Regi moderatiſſimo exprobrat, 271, 652 ſeq.
multis locis refutatur, ſæpeque acri calamo perſtringitur, & 675 ſeq. 685
Lucifugus Lucilius, tenebrio, vecors, nugivendulus, ſomniator, 687 ſeq. 690
audaculus ſillographus, maledicentiſſimusque Hiſtoricus voca- ſeq. 699, 702
tur, utpote qui nulla fide & induſtria ſcripſerit, rumores ſo- ſeq. 710, 722,
lum vagos & ſuſpiciones malevolorum confectatus. Imma- 755, 775 ſeq.

tura morte ereptus *Carolus XI*, Jus Publicum certis legibus publice confirmatis definire non potuit, & ita quodammodo abſolutam ſine legibus immaturo hæredi reliquit poteſtatem.
Pag. 790 ſeq. *Carolus XII* coronam quidem ſua ſibi manu impoſuit, neque ſolenne ſacramentum præſtitit, ſed nihilominus ipſa regni aditione adſtrictus erat legibus fundamentalibus. Sed, quoniam fere totum ejus imperium fuit caſtrenſe, inſtituere comitiales de rerum ſumma deliberationes, & ſtatum ſuæ Reipublicæ perdiſcere non potuit. Itaque domi publicæ inter arma (ut fit) fere ſiluerunt leges, neque tamen (quod perperam creditur) everſæ & conculcatæ ſunt, ſed publica calamitate affectæ aut neglectæ, utcunque perdurarunt, donec diuturna bella, aliaque plurima incommoda, ipſamque illimitatam Monarchiam, pertæſi Ordines, gravi conſilio formam Reipublicæ immutarent, noviſſimasque illas imperandi & parendi leges ſcriberent.

Hic finem habet Opus, cujus nos tantummodo ſummas, nec eas omnes, attigimus; ex quo in univerſum colligitur, ab antiquiſſimis temporibus in Suecia certas leges publicas fuiſſe, quibus jura Imperantium & Statuum definiebantur, easque mutatas quidem ſub imperio *Guſtavi I* & *Caroli XI*
460 ſeq. nunquam vero abolitas. Viciſſitudines Reipublicæ, a *Loccenio*
466. & aliis confuſius traditas, primus omnium luculentiſſime ac diſtincte, fidem hiſtoriarum ſecutus, Autor expoſuit. Geſſit ſe pro dignitate argumenti, & par fuit operi, tam arduo, tamque egregio, adornando. Miraberis ſelectum rerum pulcherrimarum, judicium vere pragmaticum, notitiam antiquitatum
167 ſeq. patriæ, ſermonis ubertatem. Uſus eſt Tabulario regio, & ra-
351 ſeq. riſſima quæque monumenta magno numero inſeruit, multa
354, 356 excerpſit, nec pauca fideliter in Latinum tranſtulit. In Præfa-
ſeq. 391, tione tamen dolet, Actorum publicorum copiam longe maxi-
460 &c. mam in privatorum ſcriniis deliteſcere, quæ perveſtigare non licuit. Ceterum hæc *Pars* eſt *Generalis*, proxime (ni fallimur) habebimus, quam ſæpe quaſi jam impreſſam allegat, *Spe-*
21. *cialem*, præterea Ill. Com. *Dahlbergii Sueciam antiquam & hodiernam, cum Geographico Commentario*, propediem edendam.

E. A.

E. A. PAGENSTECHERI, J. U. D. ET IN Acad. Herb. Prof. Ord. & Syndici, Pugillares Institutiones Juris, continentes non multa, sed multum, hoc est, omnem Institutionum Jurisprudentiam, breviter, certis atque nervosis, vulgo non observatis, fundamentis; catenatam etiam ita, ut deponi apud memoriam sine negotio, atque repeti ab ea sine molestia possit. Inter ambulandum traditæ, stilo obiter exceptæ, compositæ & editæ ab JO. PHILIPPO JOSEPHO DE PRATO, JCto.

Herbornæ, typis B. Jo. Nic. Andreæ Viduæ, 1733, 12.
Plag. 16.

Autor brevi atque levi via Jurisprudentiam significat. Quæ alii regulis pluribus, idque non sine earum exceptionibus, non certa tamen quidem etiam, habent, ea unica ita passim regula tradit, ut & plures aliorum regulas, simul & exceptiones, unica regula complectatur. Ita v. g. quæstionem, an & quando matrimonia permissa sint, vel prohibita, ratione sanguinis? quam alii tradunt per regulas plures atque exceptiones, unica hac regula Autor expedit: *Quoties unus vel uterque contrahentium stipiti vel generanti proximo immediate subest, toties prohibitum matrimonium erit; quoties contrahentium neuter stipiti communi proximo immediate subest, toties matrimonium licitum erit.* Notanda sane regula, dum ita in compendio habet, quod alii per plura habent, & juxta quam unicam omnem obvenientem casum decidere quis sine dubio possit. Porro in quocunque Titulo, atque Juris materia, id monstrat, quod primum est, quod JCti ibi ob-

oculos habuerint; & unde ſic omnia in promtu deciſa habere licet. Ita v.g. primum contractus Societatis momentum eſt *quaſtus*, ut ſcilicet uterque ſocius lucrum habeat. Hinc primo Societas bonorum, qua unus a lucro plane removetur, prohibita erit. Hinc porro voluntate unius Societas ſolvetur. Licet enim Juris reliqui analogia aliud velit, ut ita tamen hic exceptio ſit, vult ratio *quaſtus*, ſiquidem cum invito ſocio lucrum facere non poſſumus; neque enim eſt in proverbio, cum invitis canibus facilis eſt venatio. Et ita alia, in hac & in aliis Juris materiis.

HISTORIÆ LATERALIS AD EXTRAhendum calculum ſectionis Appendix, ſive Cyſtotomia Cheſeldeniana; Autore JACOBO DOUGLASSIO, Doctore Medico in Anglia Regio, & S. R. S. Quam, Anglice conſcriptam, Latio donavit PANAJOTA CONDOIDI, Corcyræus.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1733, 4.
Plag. 9, Tab. æn. maj. 1.

Quoniam Cel. Autor, magni apud Britannos nominis Medicus, Hiſtoriam quandam operationis lateralis edidit, qua, quicquid ex libris de noto ſatis fratre *Jacobo*, ejusque calculum extrahendi methodo, & hujus emendationibus, a *Mery*, *Ravio*, atque ipſo, quo uſque ea uſus erat, *Cheſeldeno*, ſuſceptis, cognoverat, complexus eſt; nunc, poſtquam *Cheſeldenus*, miſſa iſta, aliam deinceps, eandemque novam, ſubſtituit, cujus ope etiam a quinquaginta & duobus, quos ſucceſſu temporis in Noſocomio Divi *Thomæ* Londinenſi hac ratione ſecuit, quinquaginta ad perfectam ſanitatem & integritatem redierunt, de eadem Appendicis loco exponere conſtitutum habet. Quippe feliciſſimus methodi *Cheſeldenianæ* ſucceſſus adeo

adeo percussit Chirurgos quosdam, exteros præcipue, ut Cl. *Morand*, Chirurgus Parisiensis, e Regia Academia Scientiarum, & in secandis calculis solertissimus, Londinum adventarit, operationis *Cheseldenianæ* rationem oculis usurpaturus. Ab illo tempore non solum ea methodus Parisiis etiam in usum vocata est, sed varia etiam de exequendi methodo scripta prodierunt. Tria horum quatuorque vidit Cel. *Douglassus*, quæ, etsi plures præcipuasque hujus operationis complectuntur partes, multa tamen, quæ non minus cognitu utilia forent, prætermittunt. Quapropter cum Anglicanæ Chirurgiæ nomini, tum ipsi operationi, quocunque demum locorum postea repetatur, consulturus, eandem plenius enarrare, & integram ejus methodum tradere, animum induxit. Qua in re ita sibi versandum esse intellexit, ut non singularia tantum novæ hujus methodi, sed ea etiam, quæ communia habet cum aliis, quæve ex priori sua methodo retinuit *Cheseldenus*, persequeretur. Plura debentur ipsi *Cheseldeno*, qui eadem summa humanitate aperire non dubitavit. Ut vero ejus operationis notitia ad plures perveniret, qui linguam Anglicanam ignorant, laudabili consilio Cl. *Condoidi* libellum latine vertit, prolixiorem haud dubie ab eruditis initurus gratiam, si interpretatio ad Romanæ linguæ ingenium castitatemque exacta magis fuisset. In sua Præfatione interpres extractionis calculorum historiam variasque methodos, inde ab *Hippocratis* temporibus usque ad inventam methodum *Cheseldenianam*, breviter strictimque percenset. Et, cum Parisienses a posteriori hac methodo huc usque paulo alieniores, magnique apparatus amantiores fuisse constet, felicem eorum in magno apparatu successum enarrat, memoratque, A. 1731 in Nosocomio, quod a charitate nomen habet, septendecim sectos fuisse calculosos, quorum hic nomina, ætatem, & reliqua etiam, commemorat, ex quibus tres tantum perfecte curati discesserint, reliqui vel diem suum obierint, vel prava quædam symptomata exinde retulerint. Ex novem iis in urbe sectis unus tantum perfecte curatus fuit. Et, quanquam tum bini methodo *Cheseldeniana* secti, & deinceps

mortui

mortui essent, id tamen factum existimat, quod nulla plane accesserit methodus, prout ex Diario publico pateret, nec ipsi ejus inimici negare ausi essent. A.1732 ex viginti duobus, in dicto Nosocomio sectis, paucissimi fuerunt perfecte curati. Eodem tamen anno quatuor illi, methodo *Cheseldeniana* secti, perfecte omnes convaluerunt. Sed redeamus ad ipsum *Douglassii* Opusculum, in octo velut Capitula divisum. *Primum* agit de Instrumentis. Ad ea pertinent catheter sulcatus, sive itinerarium, ex chalybe potius temperato, quam argento, confectum, ferramentum, vel cultellus, conductor cavus chalybeus, vel semispeculum, forceps, vel tenacula, incurva acus, filo cerato armata. *Caput II* apparatum exhibet, qui constat plumaceolis, aqua stiptica, oleo dulci, frusto spongiæ. *Cap. III* omnes mensæ, cui imponendus est calculosus, circumstantias accurate describit. *Cap. IV* præparationem docet, quæ in eo consistit, ut blandum remedium purgans die ipsam operationem antecedente porrigatur. Quod si alvum non sufficienter movit, circa vesperam injicitur clysma. *Cap. V* ipsam operationem explanat. Cujus accuratius cognoscendæ gratia cum hoc Opusculum maxime editum esse, ex superioribus pateat, haud ingratam nos Lectoribus harum rerum cupidis operam præstituros esse existimamus, si universam eam descriptionem hic repetamus, & quidem iisdem interpretis verbis, quod eandem breviorem reddere, ob momentorum copiam difficile, refingere autem & aliis verbis pronuntiare, ob exemplaris Anglicani defectum periculosum videtur. Ita vero, postquam de collocando in mensa, continendoque calculoso, nonnulla præmisit Noster, omnem operandi rationem edisserit: *Tunc Dominus Cheseldenus, stans ante ægrum ad limen mensæ, assumit catheterem, oleo prius illitum, quem dimittit, usitata methodo, per urethram in vesicam; ubi, quæsito, & invento calculo, dat ipsum ad dextram sibi adstanti socio Chirurgo, a quo petit primo, velit explorare, num calculus adsit, nec ne? Hoc facto, & adstante Chirurgo tenente manubrium digitis suis & pollice, inclinat idem parum versus femur dextrum ægri, sursum trahens convexam partem appressam*

juxta

juxta os pubis proxime ipſius cum ſocio commiſſuram, ad elevandam & dimovendam ab inteſtino recto, quantum licet, urethram. Iterato regat tunc Dominus Cheſeldenus, *ne inferiora verſus pellat, neque ſulcum catheteris hinc & partes ad anteriora aut exteriora verſus perinæum eminere faciat. Quanquam enim, ſic deſignato loco, externam inciſionem aliquo modo certius actam, ipſumque catheteris ſulcum facilius inveniendum fore in facienda inciſione interna appareat, tamen metus adducendi urethram propius rectum verſus, hujusque tunc vulnerandi periculum facile, eſt longe profecto gravius, quam ut compenſari poſſit apparentibus hiſce commodis. Ceterum nec neceſſarium eſt hoc artificium in hac operandi methodo, etſi nullus periculo eſſet locus, externa plaga exiſtente profunda ſatis & magna. Sic fixe adaptato quoad ſitum cathetere, & ipſius ſulcata parte extrorſum, & ad latus verſa, humiliori ſcamno inſidet Dominus* Cheſeldenus, *adducitque ad ſe patientem, quo uſque parum excedant ipſius limen menſæ clunes, & pedes prorſus non attingant eam. Aſſumit ferramentum vel cultellum, aliquando obductum pauca ſtupa contorta, ne madefacto ſanguine inſtrumento nimis lubrici evadant ipſius digiti. Tenet autem firmiter id manu dextra, pollice in interiorem laminæ partem, indice in exteriorem oppoſitam, medio in externam manubrii partem, & extremitatibus reliquorum digitorum ad ſuperiorem ipſius marginem appoſitis. Tunc diducens tenensque firmiter cutem perinæi pollice & indice ſiniſtræ manus, facit primam vel externam inciſionem per integumenta a ſuperioribus ad inferiora, incipiens in ſiniſtra parte commiſſuræ perinæi inter ſcrotum & anum, ibi fere ubi dilatata perinæi cutis format ſaccos vel burſas, continentes teſticulos; inde pergit extrorſum oblique inferiora verſus, uſque ad medium marginis ani, ad diſtantiam circiter ſemipollicis ab eo proximam in cutem, & conſequenter ultra protuberantiam magnam oſſis Iſchii perveniens. Prima vel ſuperior pars inciſionis hujus eſt modo ſuperficialis, mox vero ad latus recti longe profundius cultellum ſuum adigit, finitque hunc trahendo oblique*

ſe verſus. Triplex hoc manus moderamen obſervari ſemper poteſt in ipſius externa inciſione facienda; attamen ultimum accurata non indiget attentione, cum nullum ſit periculum alicujus aſſequendi mali. Utique ego certe obſervavi, ipſum minus eſſe ſolicitum de ſcrupuloſe determinando loco & limitibus inciſionis externæ; nam vidi ipſum incidentem cutem modo propius verſus anum, in majori alias ab eo diſtantia, aliquando incipientem inciſionem alte valde, alias inferius & quidem tam diverſe in ægris ejusdem magnitudinis. Etenim ſcopus ipſius præcipuus eſt, efficere plagam tam magnam, ac tuto fieri poteſt; interim ſemper evitata non vulneranda celluloſa vel veſiculari ſcroti membrana. Qua eadem opera inciſa profunde ſatis pinguedine maxime prope inteſtinum rectum, muſculis ſphinctere & levatore ani tectum, immittit digitum indicem ſiniſtræ manus intra vulnus, retinetque, donec tota inciſio interna prorſus peracta ſit, ut dirigat primo apicem ferramenti in ipſum catheteris ſulcum, quem nunc digiti pulpa tangit, & ſimul depreſſum retineat inteſtinum rectum, ut mox per ipſius latus tranſiturum ferramentum intactum tamen relinquat. Requirit hæc interna inciſio majorem longe circumſpectionem & attentam cautelam, quam prior. Ferramentum intrat primo ſulcatam rectam roſtri catheteris partem per latera veſicæ immediate ſupra proſtatam; tunc porro ducto ferramento per eundem ſulcum inferiora verſus & anteriora vel ſe ipſum, dividit illam partem ſphincteris veſicæ, quæ ſupra glandem hanc jacet, cujus dimidiæ ſimul externam partem oblique ſcindit, ſequens directionem & totam longitudinem urethræ, quæ trans eãm meat: tandem finit inciſionem internam, muſculoſam urethræ partem ſupra convexam ſui catheteris dividendo. Quando primo incepit hac methodo uti, incidebat perfecte eaſdem partes, ſed contraria via, ſcilicet ferramentum intrabat primo muſculoſam urethræ partem, quam dividebat lateraliter a pendula parte bulbi ipſius ad apicem uſque vel proſtatæ principium; unde porro ducebat ipſum ſurſum & retrorſum ad ipſam uſque veſicam, ut legere eſt in ipſius Appendice, nuperrime

rime addita quartæ editioni sui de Anatome libri. Sed paulo post observavit, multo esse impedimento bulbum urethræ, sulcum catheteris non facile inveniri, & intestinum rectum facilius posse lædi. Sic sufficienti apertura facta, assurgit Dominus Cheseldenus, *tamen ipsius digito continuo manente intra vulnus, & petit conductorem, cujus rostrum sulco catheteris immittit, sicque ipsum intra vesicæ cavum pellit, ubi sæpe ipse calculus mox se offerens dirigit quasi forcipem. Quo facto, extrahit catheterem, & manu sinistra tenens conductorem, introducit prudenter forcipem per conductoris concavam partem, sic, ut sua complanata parte ille emineat, attente observando ipsius per vulnus in cavum vesicæ transitum. Tunc eximit conductorem, &c, forcipe clausa manubrii ipsius partium altera, alteram apprehendit manu, quærit sic lenissime calculum, quo invento aperit rostrum, & conatur inferiorem ipsius partem subducere illi; hoc enim modo tutius commodiusque calculus intra rostrum dilapsus prehenditur. Hoc facto, ipsum extrahit ambabus manibus, una quidem extremum ipsius, altera medium amplectens; lenissimo tamen motu, ut exitum successive dilatatæ permittant partes. Quo maxime pertinet prudens forcipis quaqua versus versio, quantum fieri potest, cavendo calculi lapsum, quem si prævidet, conatur exactius prehendendo evitare, non extracta forcipe. Si lapis est mediocriter magnus & politus, atque jacet in sinu vesicæ ejusdem cum vulnere lateris, quam facillime ipsum educit, & quidem in ægris omnis ætatis; ast, quando lapis est parvus nimis, vel pulchre se non offert forcipi, statim hanc educit, & in vesicam suum digitum immittit, quem vertendo conatur calculum eruere e plicis membranæ internæ vesicæ, ubi aliquando intercipitur. Tunc inducit conductorem supra dorsum sui digiti, & hoc dein educto, vertit conductorem, intromittit forcipem, extrahit calculum, patienter tamen, & sine ulla omnino præcipitatione. Ut evitet mollis extrahendo fracturam calculi, ponit unum vel plures digitos inter manubrii forcipis alas, ut pressio non major sit ea, quæ justa & necessaria requiritur ad adductas has retinendas. Ast, si, elusa omni*

omni hac opera, lapis confringitur, vel plures in veſica extant, ſingulum lapidem vel fragmentum ſucceſſive extrahit, repetita introductione ſui digiti & forcipis, unius ſupra alterum, ut fieri poteſt melius, vel ſupra conductorem, quantum occaſio permittit. Vidi ego aliquando ipſum una vice ſimul extrahentem binis lapidibus armatam forcipem. Nec miretur quis frequentem introductionem forcipis & digitorum aliquando abſolute neceſſariam, nec enim ſtipatur periculo quodam aut prava ſequela, caute ſi peracta fuerit, data ſcilicet opera, ne eo uſque trudatur intra veſicam forceps, ut vulneret, contundat, vel etiam perforet ipſam oppoſito in latere ſitam (quod eſt ſemper mortale). Maxime quoque attendendum eſt, ne eadem intercipiatur, vel plicarum propriæ membranæ internæ aliqua; quod equidem difficillime vitatur, ubi earum aliqua quam proxime calculo contigua adjacet, quo in caſu facile avelli & ſimul extrahi poſſunt. Peragit autem hanc operationem tam dextre & celeriter, ut raro excedat minutum ſecundum, ſi ſcilicet ante ipſam lapidis extractionem nullum occurrat neceſſarie ligandum vas, nec ab ipſo lapide ſingulare aliquod eveniat accidens. Hactenus ipſe Autor. *Cap. VI* curationem tradit. Eo pertinent 1) quæ accidunt immediate poſt operationem peractam, vel ante curationem ipſam abſolutam; 2) modus curandi vulnus ipſum; 3) regimen vel diæta ægroti perſeverante morbo. Quod ad primum, hæmorrhagia gravior ſiſtitur per ligaturam, plerumque poſt extractionem factam, niſi periculum moræ ante extractionem illam poſtulet. Si huic non obedit, intruditur plumaceolum, liquore ſtiptico imbutum. Reliqua ſymptomata, aliis, quam ſectioni, cauſis adſcribenda, tolluntur methodo conſueta, quoniam in aliis ſecandi methodis pariter ſuccedunt. In tenſione, inflammatione, vel tumore abdominis, immittatur clyſter, eoque irrito, lene purgans. Si nec hoc ſufficiat, potio propinetur paregorica. Si ante vel poſt ſuppurationem pulſus eſt valde debilis & lentus, brachiis applicetur veſicatorium. In vulnere perquam impuro admiſcet parum æruginis communi digeſtivo. Si vulnus evadit durum, calloſum & fiſtuloſum,

sum, obducit illius labia pauculo vesicante emplastro. Vulnus tractatur ut simplex quodlibet, diætaque constat, jure diluto, salviæ infuso, sero lactis cum vino Hispanico præparati, Anglis Sackwhey dicto, mane frustulo panis cum butyro. Post quatuor vel quinque dies, quando, facta rite vulneris digestione, laudabile pus conficitur, frustulum pulli cocti in diem semel comedatur, & paulatim deinceps alia recens caro. Ad alvum lubricandam decoctum avenæ mundatæ cum corinthiacis uvis vel clysma convenit. Suppuratio circa quintam diem inchoatur, nisi constitutio ægroti id vetet. In infantibus urina per urethram integre trajicitur circa decimum quartum diem, in adultis circa vigesimum; sed in utrisque per aliquot dies pars per urethram, reliqua per vulnus. Adulti sex hebdomadum spatio, infantes dimidio tempore persanantur. *Cap. VII* partes enumerat, operationi utplurimum expositas. Eo referuntur communia perinæi integumenta, subcutanea pars sphincteris ani, lateralis pars constrictoris urethræ, ligamentum aliquod triangulare, una cum prostatis inferioribus, levator ani, varii rami arteriæ pudendæ, nervi quidam; in vulnere autem interno vesica, prostata & urethra, nonnullæque arteriæ & nervi. *Cap. VIII* methodi *Cheseldenianæ* præstantia præ *Mariana* ostenditur, quam ipsi videant, quorum interest. In Appendice disquiritur, quid in hac operandi ratione jam aliis ante *Cheseldenum*, quidque ipsi *Cheseldeno*, debeatur.

JOANNIS POLENI, IN GYMNASIO PATAVINO Matheseos Prof. Petropolitani Prof. honorarii, & Scient. Societatum, quæ Londini & Berolini sunt, Sodalis, Epistolarum Mathematicarum Fasciculus.

Patavii, absque mentione Typographi, 1729, 4.
Plag. 23, Tabb. æn. 10.

Quæ in hoc Fasciculo continentur Epistolæ, sigillatim singulæ jam publici juris factæ fuere. Primum locum occupat Epistola, ad *Gabrielem Manfredium* perscripta, in qua

agitur de Mercurio in Sole viso A. 1723. Legitur eadem in *Actis A. 1724 p. 71 & seq.* Secundum locum tenet Epistola ad eundem *Manfredium*, in qua exhibetur methodus inveniendæ rationis inter duas indeterminatas quantitates in nonnullis algebraicis æquationibus. Ex hac excerpta dedimus in iisdem *Actis A. 1725 p. 121.* Tertio loco comparet Epistola ad *Jo. Jacobum Marinonium*, in qua agitur de Solis defectu, A. 1724 Patavii observato, & de aliquibus experimentis, pertinentibus ad aquas fluentes. Accedit eidem *Joannis Buteonis* de fluentis aquæ mensura libellus, cum aliquot Annotationibus. Et de hac Epistola ejusque additamentis diximus in *Actis A. 1725 p. 377 & seq.* Quarta est Epistola ad Abbatem D. *Guidonem Grandum*, in qua proponuntur nonnulla de telluris forma. Id potissimum agit, ut adstruat, quæ de figura telluris huc usque tradita fuere, nondum esse satis certa atque explorata. Cumque *Cassinus* figuram telluris ex inæqualitate graduum in Meridiano elicere voluerit, contrariam prorsus ei, quam *Hugenius* atque *Newtonus* ex vi centrifuga, a motu vertiginis telluris pendente, deduxerunt; Noster ostendit, quantum huic controversiæ dirimendæ conducat, si graduum differentiæ in circulis parallelis investigentur, utpote quæ multo majores esse debent, si terræ non fuerit figura sphærica, quam in Meridiano. Docet etiam, quanam causa physica effici possit, ut, non obstante vi centrifuga, in motu vertiginis terra tueatur figuram sphæricam. Sub finem Epistolæ adjicitur Observatio defectus Lunæ, qui contingebat pridie Calendarum Novembris A. 1724, habita Patavii. Epistola quinta, ad eundem *Grandum* perscripta, quædam de causa motus musculorum proponit. Refellit primum eorum sententiam, qui sibi persuadent, solum sanguinem musculis contrahendis sufficere, cum omnem motum a musculis, corde nimirum & carneis annularibus fibris tunicæ muscularis arteriarum, habeat sanguis. Deinde id potissimum agit, ut Problemata *Bernoulliana* de motu musculorum per experimenta ad examen revocet. Differentiæ inter experimenta Cel. Autoris & calculos *Bernoullianos* exiguæ sunt, ut hos illis confirmari nullus dubitet. Epistola sexta,

Digitized by Google

ſexta, ad Abbatem *Antonium Co. de Comitibus* ſcripta, agitur de viribus vivis motorum corporum ab experimento æſtimandis. Sub finem libri de caſtellis menſuram *Leibnitianam* virium vivarum experimentis confirmare conatus fuerat Autor. In hac Epiſtola experimenta ſua tuetur non modo contra *Cribellium* atque *Croſam* ſeu *Cruſatium*, verum etiam contra *Pembertonium*, qui data opera in Transactionibus Anglicanis eadem impugnaverat, quaſi inde menſura *Leibnitiana* confirmari minime poſſet, atque contra *Deſagulierium*, qui in iisdem Transactionibus calamum in Noſtrum ſtrinxerat. Enimvero, cum de hac virium menſura multa jam legantur in hiſce *Actis*, operæ pretium minime nos facturos exiſtimamus, ſi in enarranda hac controverſia prolixiores eſſe velimus. Ultimo denique loco comparent Epiſtolæ ad *Jacobum Hermannum*. Prior harum de organica curvarum tractoriæ atque logarithmicæ conſtructione agit. Et de hac abunde dictum eſt in *Actis A. 1730 p. 202 & ſeq.* Poſterior perbrevis eſt, & nonnullas Obſervationes eclipſium Solis & Lunæ, Patavii habitas, continet.

LES TEMOINS DE LA RESURRECTION DE JEſus Chriſt examinez & jugez ſelon les regles du Barreau &c.

h. e.

TESTES RESURRECTIONIS JESU CHRISTI examinati & judicati ſecundum regulas forenſes; ad occurrendum Objectionibus Cl. WOOLSTONI, & aliorum quorundam Autorum. Convertit ex Anglico, duce ſexta editione, ac Diſſertationem hiſtoricam, ſcripta Cl. WOOLSTONI, ejusdem condemnationem, & ſcripta, contra ipſum publicata, continentem, adjecit A. LE MOINE, Miniſter Eccleſiæ Anglicanæ, ac Ducis Portlandiæ Capellanus.

Hagæ Comitum, apud P. Goſſe & J. Neaulme, 1732, 8 maj. Plag. 16.

Diſſer-

Diſſertationem, Anglice conſcriptam, in qua *Sherlockius*, Epiſcopus hodie Bangorienſis, divinos homines, qui reſurrectionem Servatoris teſtati ſunt, occaſione litis *Woolſtoniana* ſub accuratius examen revocavit, in linguam exteris cultioris Europæ gentibus notiorem eo libentius tranſtulit Cl. *Moinius*, quo exploratius habuit, eam, in Anglia ſexies jam formis deſcriptam, avidiſſimos inveniſſe lectores. Atque hac elaboratiſſima ſane converſione tantam ille gratiam ab iis, qui primo Autoris exemplo carent, iniit, ut, cur illud deſiderent, ne habeant quidem. Illuſtris autem Epiſcopus ea uſus eſt tractandi ratione, quæ per ſe quidem nova plane atque inuſitata, cauſæ vero, quam perorandam ſumſit, ſi rem ipſam bene putes, convenientiſſima eſſe videtur. Adoptavit nimirum formam, quam vocant, Juridicam, ſeque legibus fori adſtrinxit Anglicani, cujus hanc rationem eſſe reperimus. Ita Jus Civile habent conſtitutum Angli, ut cauſarum deciſio capitalium in judices haud cadat ordinarios. Anniverſarii provinciarum præfecti, qui *Sherifs* dicuntur, in ſua quiſque provincia duos ſupra decem eligunt cives, ſeu privatos homines, qui in ſeparata conveniunt domo, ſententias laturi ultimas, quas definitivas Jurium appellant conſulti, easque teſtium confeſſioni accommodant unice. Hi ipſi *Jurati* ſolent nominari, appellatione inde haud dubie ducta, quod, ſimul ut ad hoc officium admittuntur, jurejurando ſancte ſpondent, ſe in omnibus judiciis ſuis nil, præter conſcientiam, conſectaturos. Quo facto, locum occupant in curia, &, ſi qua cauſa criminalis cognoſcenda, quouſque eam hactenus perduxerit *Judex Pacis*, qui reum in vincula conjici juſſit, ipſis ordine prælegitur. Hic vel ipſe, vel per Advocatos, ad cauſam ſuam poſtea dicendam admittitur. *Jurati* illi audiunt teſtes ac rationes, quæ in utramque partem dicuntur; his auditis, judex, qui præſidet, accuratam totius cauſæ repetitionem & enarrationem inſtituit, quid ſibi de ea videatur, ipſis declarat, eosque exhortatur, ut argumenta cum cura ponderent, & conſcientiam in judicando ducem ſequantur. Facta igitur deliberatione, hominem in jus vocatum, aut *pœna dignum* aut *indignum* cenſent; atque

que hoc eorum judicium ante oculos habet Judex in ſententia ei ſua ſecundum leges regni pronuntianda. Hæc *Alfredo Magno* inſtituta debent Angli, qui circa noni finem ſeculi eorum ſeſe præbuit autorem. Nos jam ſatis habemus, hanc fori Anglicani formam leviter adumbraſſe, ut manifeſtum inde reddatur, qua ratione in commemorato ſcripto ſanctos ab inferis excitati Servatoris teſtes examinaverit *Sherlockius*. Dici non poteſt, quantum inde lucis ac roboris veritas ipſorum capiat teſtimonii. Rationes utriusque partis verbis clariſſimis exactiſſimaque propoſitæ ſunt ratione; objectiones ac reſponſiones, miſſis ambagibus, ſe invicem conſequuntur, quo ipſo lectores evadunt idonei, ut ſine negotio de rebus ſuo uti judicio valeant, atque perſpiciant, *Woolſtonum* cauſa cecidiſſe, contra vero Chriſti amicos eandem viciſſe. Ex reliquorum autem numero miraculorum, quorum nervos incidere molitus eſt ineptus homo, reſurrectionem Jeſu Chriſti ſibi vindicandam delegit illuſtris Scriptor, eo quod, omnes res ejus geſtas hujus unius niti veritate, ſagaciſſime intellexit. Verum operæ pretium erit ipſam Diſſertationis ſummam propius intueri, ut, quo modo, dicta methodo, bonæ cauſæ præſtita ſit advocatio, ex noſtra breviori appareat recitatione. Inducuntur hic duo Advocati loquentes, quorum alter cauſam *Woolſtoni* deſperatam coram Judice, inſpectantibus Juratis, exponit agitque, & contra Reſurrectionem Servatoris dubia movet, alter vero, qui a teſtium Chriſti ſtat partibus, convellit ac diluit omnia. Judex, autoritate Juratorum commotus, in mandatis utrique dat parti, ut altera objectiones ſuas ſeparatim, & altera reſponſiones etiam ſigillatim proponat, quo cuncta debito fiant ordine. *Tria* ſunt accuſationis *capita*, quæ *Woolſtoni* patronus, duce *ſexto*, quem is edidit, *Diſcurſu*, in hanc producit ſcenam. *Primum* huc redit: omnem reſurrectionis Jeſu fidem antiqua niti narratione, caſcos Judæorum libros, ſi hodieque ſupereſſent, multo rem aliter nos edocturos, credulam ſemper fuiſſe ac ſuperſtitioſam Judaicam gentem, fabuloſis traditionibus nimis addictam, ex his etiam unis derivandas ſpes eſſe fallaces, quas de magno Principe Ro-

manos devicturo jam dudum concepiſſent, unde multos impoſtores occaſionem nactos populum credulum decipiendi; Jeſum facile prævidiſſe, ſe Romanas copias haud fuſurum; hinc ſenſum prophetiis antiquis alium affricuiſſe, easque de regno quodam ſpirituali accepiſſe; quoque caveret, ne hæc impoſtura enuntiaretur, duodecim ipſum ſibi diſcipulos ſumſiſſe, homines ineptos, nullo ſagaci ingenio præditos, quos vana ductaſſet perſuaſione; tum vero Salvatorem receptæ Judæorum opinioni de miraculis ſerviiſſe; cum vero tandem res ei adeo male ceſſiſſet, ut mortem ſuam præſenſiſſet certiſſimam, neceſſitate ipſum coactum, ut funus ipſe ſuum ſupremamque indiceret horam, addita reſurrectionis pollicitatione. His dictis, teſtium Chriſti advocatus cauſam pro iis accurate eleganterque dicit. Monet generatim, novum ſyſtema contexuiſſe illum, propriasque opiniones ſuas ac fictiones attuliſſe, in quibus ne minima quidem veritatis umbra inſit. Sciſcit, unde ipſi conſtet, antiqua Judæorum monumenta, quæ ſacræ adverſentur hiſtoriæ, unquam extitiſſe, &, ſi qua fuerint, unde, quid iis contineatur, norit, cum perdita ſint. Speciatim ſingulas conſiderat reclamationes, & ultro libenterque concedit, fidem reſurrectionis Jeſu Chriſti antiquam eſſe. Inde vero concludit, hiſtoricam veritatem, a multis inde ſeculis corroboratam, eo majori valere certitudine. Primos teſtes certis ad eam credendam documentis inductos, &, qui hos conſecuti ſint, homines omni ea exceptione majora inveniſſe. Dat, gentem Judaicam haud parum credulam. Negat autem, quod ille hinc ducit, conſectarium. Qui impoſtorem agit, ejus eſt, popularibus ſeſe accommodare opinionibus. At Servator iis ſe objecit omnibus, atque in iis explodendis, dum his in terris verſatus eſt, tantum operæ poſuit, quantum nulla in re alia. Unde omnis prava ſuſpicio, in quam Chriſtum adducturus eſt *Woolſtoni* amicus, cadit in irritum. Noluit Servator Rex magnusque Princeps ſalutari, omnia, quæ in ſacris hiſtoriis commemorantur, media cum iſto pugnant fine. Alienum eſt plane ab impoſtoris cujusdam indole, ſocios ſibi adſciſcere ſimplices, & ab omni remotos calliditate. Non quæritur

tur jam, utrum vates antiqui Chriſtum vaticinati ſint in vitam revocatum iri, nec ne. Hanc rem qui negare audet, ejus eſt, veritatem facti, quæ nunc in lite vertitur, penitus deſtruere. Id quidem certum, Jeſum re vera mortuum, publiceque terræ mandatum. Quod ſi eo tempore, quo funus ſibi indixit, ſeque ad vitam rediturum minatus eſt, Enthuſiaſmo quodam correptus, aut deſperabundus locutus eſt, dubio caret omni, ejusmodi infirmum hominem corpus ſuum vita carens nunquam rurſus erigere valuiſſe; hocque adeo ſi in ſepulchro manſiſſet, incertum prædictionis ſe ipſum palam prodidiſſet. At enim vero, cum veritas facti clariſſima ſplendeat luce, corpusque Chriſti in ſepulchro non amplius ſit inventum; conſequitur, ut aut grande quoddam miraculum hic admitti poſtulet, aut magna, quæ ſubſit, fraus aperienda videatur. Hæc omnia multo efficacius, quam a nobis hic dicuntur, urget, qui ſanctis excitati Servatoris teſtibus patrocinatur. *Woolſtoni* advocatus leviora, quæ his denuo opponat, habet. Nunc eo jam adactus eſt, ut Jeſum ab omni fraudis abſolvat ſuſpicione: ejus autem diſcipulos vult eſſe impoſtores. Hoc conſilio ad *alterum* accuſationis *caput*, venia prius exorata, procedit. Aſſumit, Chriſtum & mortem & reſurrectionem ſuam, eamque tertio a morte die futuram, verbis perſpicuis prædixiſſe. Prius illud re ipſa contigiſſe, extra litem ponit, reſurrectionis autem ſignificationem per ſe ipſam adeo fuiſſe abſurdam atque inauditam contendit, ut, ſimul atque data eſſet, ſe ſponte confutaverit; cum in Lazari excitatione magiſtratus jam inſignem detexiſſet fraudem, ejus fuiſſe, pergit, ut hoc etiam tempore ab omni ſibi præcaveret illuſione vivorum adhuc Servatoris amicorum, quorum haud exigua fuerit caterva. Idcirco factum ait, ut milites Romani ſepulchri darentur cuſtodes; additque demum, ſigillum, eidem impoſitum, tacitæ cujusdam conventionis, principes inter populi atque Chriſti Apoſtolos erectæ, fuiſſe indicium. His ordine explanatis, obſervat, diſcipulos Chriſti contra omnem fidem dextra datam rupiſſe ſigillum, idque nocturno feciſſe tempore, altera parte, cum qua conveniſſent, abſente; milites cuſtodes, i-

pſis utramvis in aurem dormientibus, hos clam ſurripuiſſe magiſtri ſui corpus, diſertis præ ſe tuliſſe verbis. Addit, hoc omnium graviſſimum crimen eſſe, quod ante diem tertium abſtulerint Dominum, hoc unice conſilio, ut fraudem longe jam lateque diffuſam propagarent. Quibus Chriſti in vitam revocati teſtium patronus ita facit ſatis: ſi Judæorum proceres prædictionem illam vanam cenſuiſſent, credibile haud eſſe, ipſos de ea nimis laboraturos fuiſſe; inde vero, quod in mille conſtituti fuerint anguſtiis, vero fieri ſimile, ipſos aliquid excelſius in ejus animadvertiſſe vita, a quo vita functo adeo grandia vererentur. Negat, in Lazari excitatione ullius impoſturæ veſtigium ſacras commemorare tabulas; unde concludit, hanc ex ingenio, cauſæ ſuæ juvandæ ergo, præclare ſubtiliterque ipſum confinxiſſe accuſatorem. Oſtendit, indicatum ſigillorum uſum longe petitum eſſe, atque ab hac omnino abhorrere hiſtoriam, utpote quæ doceat, ipſos diſcipulos, Domino mortuo, animum plane deſpondiſſe, & fuga petiiſſe ſalutem; cuſtodes autem ne dolo quodam uterentur, Judæos cavere ſigillo voluiſſe, ſibi poſcit dari. Rejicit teſtimonium militum dormientium, & ex indole diſcipulorum Servatoris demonſtrat, eos magiſtri ſui haud abſtuliſſe corpus. Erant enim, ex ipſa ejus, qui *Woolſtonum* tuetur, ſententia, homines rudes, inepti, popularibus gentis ſuæ opinionibus addicti. Nemo, qui ſapit, animum inducere poteſt, ut credat, homines hac indole præditos tam grande facinus, ſine ulla ſpe, auſos. Fac, obdormiviſſe cuſtodes: nonne vero hos eo ſomno excitaſſent diſcipuli ſaxum volventes, corpusque efferentes? Erant iidem præſumta regni Jeſu mundani opinione imbuti: anne, quæſo, a mortuo corpore id, quod ſperabant, exſpectare poterant? Fraudem aliquam propagandi conſilium hos ſimplices cepiſſe homines, ipſi huic adverſatur indoli. Firmiſſima cauſæ teſtium Chriſti præſidia divinæ continent tabulæ. Cuſtodes, qui ſuo ſatis officio faciebant, nil contra divinam omnipotentiam poterant efficere. Angelus Domini patefaciebat ſepulchrum, milites ſuis id oculis uſurpabant, in ſummum inde ſtuporem conjecti. Abeunt, accedunt

Digitized by Google

cedunt ad Judæorum principes, rem eis nuntiant. Hi obſtinati jubent eos hanc aliis enarrare fabulam, ſe alta quiete ſepultis, diſcipulos Domini clam illius ſurripuiſſe corpus. Sit ita, hos abſtuliſſe Dominum antea, quam prædictum erat. Sufficit, reſurrectionem intra hoc tempus, quo cuſtodes aderant, accidiſſe. Verum hæc loquendi ratio Judæis & olim erat, & hodieque eſt uſitata, ut certum numerum dierum aut annorum ſignificaturi, primum & ultimum diem ſive annum nominent, quo totus hinc numerus eluceat. Hanc rem declarant loca, *Jo. II, 19, Luc. XXIV, 7, Marc. VIII, 31, Matth. XII, 40. Grotius* ad *Matth. XXVII, 63*, annotavit, locutionem, *μετὰ τρεῖς ἡμέρας, tres dies* incluſive deſignare. Itaque ſecundum prædictionem Servator debuit reſurgere *tertio die*; id quod accidit. Judæi infantem recens natum octavo die juſſu divino ſolebant circumcidere. Primum diem incipiebant numerare, licet, ſole ad interitum vergente, natus eſſet puer. *Ptolomæus*, antiquiſſimus *Chronologiæ* ſcriptor, eandem computandi rationem adoptavit. Conſimilem in modum Judæi non ignorarunt, Dominum ipſum mortis ſuæ diem primo numeraſſe loco, tum vero ſequentem Sabbathi diem alterum appellaſſe, ac tertium eum fuiſſe diem, quo in hanc lucis rediit uſuram. Gravius hic aliquid, idque teſtatiſſimum, non erit ſilentio prætereundum: Judæorum proceres Romanos milites pecunia corrumpebant, ac ſubornabant, quo dictam evulgarent fabulam, reique geſtæ ſilerent veritatem. Non multo poſt Servatorem in vitam revocatum, diſcipuli divino quodam inſtinctu excitati, Hieroſolymis publice Chriſti reſurrectioni perhibent teſtimonium. Audiunt rem, qui Jeſum cruci affigendum curaverant. Quid fit? Jubent, hos male accipi teſtes: vetant, quo minus rem amplius evulgent. Cur eos non poſtulant fraudis, quos jam in ſua tenebant poteſtate? Cur hos populo non proponunt tanquam impoſtores? Plus ſane hoc ipſo, quam minis, quam plagis, profeciſſent. Sed nihil ejus rei factum legimus. Vide *Act. XXIV, XXV, 19, XXVI, 28, 30, 38, 39*. Objicit his pauca quædam *Woolſtoni* Advocatus. His autem dictis, *tertium* accuſationis *caput* libere ſumit de-

Digitized by Google

clarandum. Ubi quærit, quare non niſi certis deſignatis teſtibus poſt reſurrectionem apparuerit Servator, *Act. X, 41*, Judæorum proceribus excluſis, ad quos tamen præcipue miſſus fuiſſet? Habet etiam, quæ in ipſis deſideret teſtibus: hos fuiſſe Angelos, ac, præter hos, fœminas credulas; diſcipulos, quibus ſe ſocium in via adjunxiſſet, eum haud cognoviſſe; corpus excitati, ut putetur, Servatoris non fuiſſe verum, reale, ac naturale, ſed merum ſpectrum, quippe quod per portas intraverit clauſas, oculis ſeſe interdum ſubduxerit celeriter, & a nemine palpari contrectarique potuerit; teſtibus ejusmodi in ea cauſa, quæ ordinario naturæ curſui repugnet, hoc minus fidem adhiberi poſſe. Reſpondet his alter, qui eos defendit, qui vitam Chriſti poſt reſurrectionem actam teſtantur, atque ab ultimo capit initium. Negat, impoſſibilem eſſe, ac naturæ legibus omni ex parte contrariam hominis mortui reſurrectionem. Oſtendit, Deum, qui corpori antea non vivo largiri vitam potuerit, corpori etiam mortuo vitam reddere valere. Fixum vult eſſe, hominem in vitam revocatum ſub ſenſus æque cadere, quam hominem adhuc vivum, nec unquam mortuum. Jam vero, pergit ille, certiſſime ex ſacris conſtat annalibus, viſu, tactu, ceterisque ſenſibus Chriſti excitati corpus exploraſſe diſcipulos. Loca *Jo. XX, 17, 25, 27*, coll. *Matth. XXVIII, 9*, *Luc. XXIV, 13*, non ſatis dextre explicantur; unde & male concluditur: Dominus ſe hoc tempore, certas ob cauſas, tangi noluit, oculis ſe iterum ſubtraxit; E. non habuit verum ac naturale corpus. Quod non niſi certos deſignatos adſcivit teſtes, id quidem pro ea, qua valuit, ſapientia convenientiſſimum, ipſorumque teſtimonium locupletiſſimum exiſtimavit. Neque Judæi jure videntur conqueri poſſe, ipſis defuiſſe teſtes. Milites etenim, quos ipſimet cuſtodes ſepulchri delegarent, teſtes rei geſtæ habebant certiſſimos. Non ſane unus, ſed omnes Apoſtoli, inter ipſos Dominum teſtabantur ſurrexiſſe, ſuamque miraculis corroborabant teſtificationem. Ad Jeſum quod attinet, is jam, antequam moriebatur, iſtud inter illos finiverat munus, quod ei a Patre ſuo cœleſti commiſſum erat; id quod ultima, quibus Judæis

dæis valedixit, verba declarant, accurata contemplatione digna, *Matth. XXIII, 37 - 39, Luc. XIII, 34*, ubi negat, se a Judæis iterum visum iri. Postquam igitur uni, ad quod explendum in hunc orbem missus erat, officio fecerat satis, legationem ad Judaicum populum fideliter obeundo; alterum supererat, Pontificatus summus totius mundi, quo devinctus erat, testes resurrectionis suæ ad omnes ablegare gentes. Neque forsitan pauci, sed bene multi, erant, qui veritatem hujus miraculi in universo, quam latissime patet, orbe testificabantur, *Luc. XXIV, 23, Act. I, 15, 21, 22, 1 Cor. XV, 6.* Hæc testium Domini Advocatus ad postremum, quæ diceret, habuit. Prima dubia sic pellit. Nemo potest serio negare, naturas Deum inter & homines medias dari, aut eas Dei esse ministros, aut incommode ipsorum opera in re adeo miranda usum Deum. Angeli erant ministri Dei, non resurrectionis testes. Neque fides nostra credularum fœminarum nititur enarratione, sed Evangelistarum scriptis, in quibus, Angelos adfuisse, legimus relatum. At præterea fœminæ oculis & auribus fuerant instructæ, idque, quod & viderunt & audiverunt, potuerunt referre. Ideo vero, quod visa & audita narraverunt aliis, inter testes resurrectionis nemo eos numeraverit. Contra ea Apostolorum, genuinorum testium, is in dubium non vocaverit sinceritatem, qui secum consideraverit, eos, hujus defensæ causa veritatis, omnes miserias, & ipsam denique mortem, sicut antea minatus erat Dominus, animo præsenti virilique subiisse. Sed divinæ non ita visum erat voluntati, ut non nisi humano fides resurrectionis Jesu Christi testimonio niteretur. Spiritus veritatis debebat de Servatore ab inferis excitato perhibere testimonium, atque Apostolos idoneos reddere, ut & ipsi testes se præbere possent, *Jo. XV, 26, 27, Act. I, 4, V, 32, Luc. XXIV, 49.* Hac eos mente donis miraculosis extraordinariisque instruxit *1 Jo. V, 9, 10.* Exigua sunt, quæ ad hæc denuo monet *Woolstoni* amicus. Causa ita utrimque cognita, Judex, more in foro Anglicano consueto, singulas objectiones ac responsiones accurate repetit, &, quid sibi videatur, exponit, novasque res addit circumstantes, quæ

Apo-

Apoſtolorum teſtimonio patrocinantur. Omnibus rite peractis, idem quærit ex Juratis: an, rebus ita ſe habentibus, Apoſtoli in cauſa reſurrectionis Domini falſi teſtimonii jure ac merito poſtulentur, nec ne? Reſpondet horum princeps nomine omnium, rationibus utriusque partis haud ſegniter ponderatis, digniſſimos eſſe Chriſti legatos, qui ab omni falſi teſtimonii abſolvantur ſuſpicione. Hanc ultimam ſententiam laudat Judex, & abit, totaque ſcena finitur. Juvat ex Præfatione, quam eruditus converſionis Gallicæ Autor præmiſit, nonnulla excerpere, quæ ad recenſitam pertinent Diſſertationem. *Woolſtonus* præ ſe tulit, *quasdam* objectiones ſuas hic *plene* dilutas eſſe. Verum, omnes exploſas, ipſum in animo credidiſſe, vel inde apparere videtur, quod nihil huic Diſſertationi auſus eſt opponere. Quoniam ea ſine Autore publicæ expoſita luci fuit, accidit, ut variis doctiſſimis hominibus illius elaborationem attribuerent dubii ancipitesque Angli. Forma, qua conſcripta eſt, Juridica nonnullis cauſam dedit credendi, virum quendam in Jure verſatiſſimum eam compoſuiſſe; quo nomine Ill. *Kingium*, Magnum Angliæ Cancellarium, genuinum Autorem eſſe, divinarunt plerique omnes. Tum vero criticæ oraculorum quorundam ſacrorum enodationes, & nonnullæ obſervationes minime vulgares, alios induxerunt in opinionem, ab homine ſanctiori Theologiæ addictiſſimo adeo limatam profectam eſſe Commentationem. Hodie quidem apud omnes in Anglia in confeſſo eſt, Ill. *Sherlockium*, Epiſcopum Bangorienſem, verum eſſe illius Autorem. Id quod ex Commentariis Anglicanis, *The preſent State of the Republick of Letters* inſcriptis, ad *Menſ. Januar. 1730 p. 12*, confirmavit *Moinius*.

ANTONII DRIESSEN, S. S. THEOL. DOCT. ET Profeſſoris in Academia Groning-Omlandica, & Concionatoris Academici, Jeſus naſcens, patiens & moriens, reſurgens, in cœlum adſcendens & ad dextram Patris ſedens, Spiritum S. effundens.

Gronin-

Groningæ, apud Jo. Cost Viduam, 1732, 4.
Alph. 2.

Præmittit Vir doctissimus hunc librum, quod ipse titulus indicat, aliis, ita inscribendis: *Jesus doctor per parabolas & absque parabolis; Jesus rediturus in nubibus cœli cum phænomenis illustrissimis, antecedentibus, comitantibus, insequentibus*; rationem ita redditurus quasi, cur in hoc libro analyses in Jesum doctorem, eundemque judicem, quas nexus doctrinarum videbatur suo quodam jure sibi vindicare, omiserit. Has autem analyses ut luci committeret publicæ, non adduci potuit, nisi ab amico rogatus, easdemque *in vita velut renascente pulchras*, existimavit, *esse futuras studiorum suorum primitias, postquam*, uti Cl. Autor ipse loquitur, *eluctatus esset illam corporis animique ægritudinem, ex qua exitum dari, vel in hac vita, vel post hanc vitam, non crediderit*; quin imo, *ut sibi daretur, Jesum Christum non tantum vivo sermone in Ecclesia Academiaque, sed & calamo posthac exhibere, sibi tam visum fuisse paradoxum, quam si infelicium spirituum aliquis ex inferis præco Jesu Christi excitetur*. Ut autem Lectori statim pateat, quo respiciant duriuscula illa, en ipsa S. Rev. Autoris verba: *Longa lucta & omnigena vexatione exercitus, decernebam aliquamdiu me abstinere ab opere privato & publico, quasi vero sic recentatus animosior ad labores rediturus. Alio me recipiebam, sed, cum subducerem me velut Jona, invalescebat procella, qua graviorem expertus nunquam fueram; projiciebar in mare, absorbebat me monstrum, in cujus visceribus longum tempus continuos inter diurnos nocturnosque cruciatus degebam, in eo miserrimus, quod in ventre belluæ cum Jona orare longum tempus non potuerim, sed eheu! alia omnia, horret animus meminisse, mihi contigerint. Quascunque vexationes omni curriculo ministerii mei subieram, nihil erant ad vel unius horulæ angustias, quibus tunc velut continuo suffocabar. Tandem inopinato ex mari in aridam projectus, ad me meaque redii.* Conferri cum his debent, quæ in antecedentibus habet: *Ejusmodi infernum, qualem nuperrime ingressus fueram, ha-*

 ctenus

ctenus ignorabam, dari in hoc mundo; nemo etiam ejus ſibi conceptum formet, neque ea, quæ in tali ſtatu ſunt corporis, quæque ſunt ipſius ſpiritus, recte diſcriminet, niſi illum ingrediatur ipſe, quod omni afflictione in hac vita deprecandum magis eſt. Quare & ego de eo tantum generalius dico aliquid; neque narro, quam tempeſtatem inſomnem egerim inter nocturnos diurnosque angores ineffabiles, contemplationesque terribiliſſimas, (ne alia allegem,) ad quas finitum intellectum imaginationemque aſſurgere poſſe, nunquam crediidiſſem, & tamen orci velut faucibus ereptus, & vivo, & ſcribo ore calamoque Jeſum, infernalium poteſtatum domitorem, angelum illum ex omni malo aſſertorem celebro. Meminit etiam *Theologia Hiſtorica per omnia capita deducta*, ab ſe concinnatæ, interque *Lutheranos* fratres *Joannem Franciſcum Buddeum*, Theologum Celeberrimum, in veræ doctrinæ ſucceſſione, ſingulis Capitibus ſyſtematis hujus adjecta, plus præſtitiſſe fatetur *Henrico Altingio*, ſtatim tamen eſſe eundem ſubjicit parum æquum in rebus cum Reformatis controverſis, additis variis, quibus Virum duriuſcule habet. Præſentem opellam *quinque Sectionibus* abſolvit, inque *prima* Jeſum naſcentem; *ſecunda* Jeſum patientem; *tertia* Jeſum reſurgentem; *quarta* Jeſum in cœlum adſcendentem, & ad dextram Patris ſedentem; *quinta* Jeſum Spiritum Sanctum effundentem, expendit. In qualibet *Sectione* literam textus ſolicite, brevibus licet, exponit; veritatem narrationis cum cura docet, narrationis cum vaticiniis, cum rei permittit conditio, conſenſum declarat, & applicationem practicam, qua potuit fieri brevitate, annectit. A perſpicuitate etiam laudem inſignem Vir doctiſſimus meretur. Nec dubitandum, quin, quos pollicetur, labores reliqui, facta eorum publicatione, experturi ſint approbationem eruditorum.

MEMORIA B. THEODORI BERCKELMANNI, S. Theol. Doct. & Prof. in Acad. Julia, &c. ſcripta a JO. HENR. STUSS. Accedit D. HENR. PHIL. GUDENII, Conſiliarii Conſiſt. & Eccleſiarum Ducatus

catus Gottingensis Superint. Gen. Commentatio Epistolica de origine & progressu Inspectionis Gottingensis, ejusdemque Ephoris.

Hanoveræ, sumtu Jo. Jac. Færsteri, 1733, 8. Alph. 1 pl. 4.

Alios esse majores, alios clariores, vere dixisse *Plinium*, exemplo quoque suo docet *Theodorus Berckelmannus*, cujus quippe cum late vagata sit fama in Saxonia inferiore, tam parum tamen is cognitus est hodiernis Vitarum Scriptoribus, ut pulchrum duxerit Cl. *Stussius*, Gymnasii nunc Rector Gothani optime merens, singulari libro ejus virtutes factaque exponere orbi, qua literatus est, universo. Ac primum quidem is exhibet *p. 5 - 40* brevem vitæ descriptionem, politissimo usus dicendi genere: ex qua discimus, natum eum esse Neostadii, Ducatus Calenbergici oppido, A. 1576 d. 9 Novembris; in Academia Julia juvenem variæ doctrinæ thesaurum collegisse, duce potissimum *Caselio*; A. 1602 scholæ Cœnobii Riddagshusani præfectum fuisse; triennio post evocatum hinc a Duce *Henrico Julio*, stipendioque literario auctum, in Academiam se contulisse Tubingensem, præclareque ibi se gessisse; A. 1609 Extraordinarium, A. 1612 Ordinarium factum esse Theologiæ Professorem Helmstadii; A. 1625 creatum esse Abbatem Amelunxbornensem; A. 1630 suscepisse Ephoriam generalem Ducatus Gottingensis, una cum Professione in Gymnasio Theologiæ; denique A. 1645 d. 30 Julii pie hac ex vita excessisse. Reliquit is & liberos & libros, utrosque magna virtute conspicuos. Qui superest, nepos Viri optimi, *Jo. Justus Berckelmannus*, Osterodæ vivit Regis Magnæ Britanniæ Consiliarius Consistorialis, & Generalis Principatus Grubenhagensis Superintendens. Libros alios edidit, alios editioni paratos reliquit hæredibus suis. Edidit scilicet *Isagogen Theologicam*, quo in libro luculente præscribit & ingrediendi rite & perficiendi studii Theologici rationem; *Dissertationes Biblicas*, quibus observatu digniora de singulis sacri Codicis libris exponit, juxtaque illustrat loca difficiliora; & *Commenta-*

mentarium in Epistolam ad Galatas. Edenda sub titulo *Xysti poetici* reliquit Carmina plurima, luce communi dignissima. Superest item in scriniis Summe Reverendi nepotis, quem diximus, *Commentarius* ejus in *Confessionem Augustanam*, & *Syntagma universæ Historiæ sacræ*, continens primum Geographica sacri utriusque Codicis, dein Chronologica, tum Genealogica, denique res gestas inde ab ortu mundi usque ad Hierosolymitanum excidium.

Sequuntur *p. 43 - 224* illustrationes hujus Biographiæ, eæque admodum luculentæ. Plura hic exhibentur Carmina *Berckelmanni*, cum heroica, tum elegiaca, quorum in his *Ovidium*, in illis *Virgilium* feliciter ab ipso exprimi, facile assentiaris Cl. Editori: qui & acrosticha ejus Carmina aliquot repræsentat, & alia ingeniosissimo texta artificio. Nos, ut ex ungue quasi quodam Lectores cognoscant nostri hunc virum, ac simul stilum ejus judiciumque videant, ex Dedicatione, *Isagogæ Theologicæ*, quem librum Cl.
Pag. 141. Autor jure meritoque appellat *aureolum*, præfixa, hæc depromimus: *Etsi admodum difficile est, literatissimo hoc seculo in tanta librorum & ingeniorum varietate, ubi multi sive natura sive fortuna modo ad hunc, modo ad alium scriptorem evolvendum impelluntur, certum discendi modum velle præscribere, & forsan non minoris laboris sit, recte præmonere, quot libris carere, a quibus abstinere, quot & quales nescire, quos evitare, quam quibus acquiescere optime ac felicissime possimus; quia tamen nullus est ordo, qui non habeat certas aliquot studii sui regulas stricte observandas, ad officium meum pertinere existimavi, ut optima & generalia quædam præcepta, ad studium Theologicum accommodata, fideliter monstrarem, & ideam informandorum studiorum citra cujusquam præjudicium sine offensione aut contentione breviter delinearem: quam qui mediocri saltem diligentia*
217. *constanter secuti fuerint, a janua aut scopo, ut spero, haudquaquam aberrabunt.* Libet etiam repetere Carmen Itali cujusdam Poetæ, in quendam calculo laborantem, (quo morbo *Berckelmannus* exstinctus est,) a Cl. Editore Latine redditum:

Hei

Hei mihi! Suntne meis prædura in renibus ergo
Condita me tristi saxa datura neci?
Quæ fiunt semper graviora magisque molesta,
Quæque tenent vitæ fata notata meæ.
Si faustos alii numerant meliore lapillo,
Tot mihi funestos his ego signo dies.
Exstruitur duris alias domus integra saxis:
Destruitur nostri corporis hisce casa.
O durum fatum, mea quod mihi viscera duros,
Queis lapider, lapides progenerare jubet!
His in me saxis acuit mors horrida tela:
Dant marmor tumulo viscera nostra meo.

Annectitur huic libro *p. 225 - 353 D. Gudenii* liber, nitido item stilo exaratus, *de Ephoris Gottingensis Diœceseos.* Hos inter eminent *Joachimus Morlinus, Theodosius Fabricius,* & *Godefridus Sluterus.* Ac *Morlini* quidem vitam S. Rev. Autor exponit *p. 239 seq.* ejus quoque scripta recensens *p. 243 - 260. Fabricii* vero de vita librisque disserit *p. 278 seq.* & de *Slutero p. 293 seq.* Commemorabilis inprimis est *Morlini* Epistola excommunicatoria, cujus partem hic *p. 241* offendimus. Nos totam dabimus ex *Dransfeldii Prodromo monumentorum Gottingensium p. 31: Ego Joachimus Mœrlin, S. Theol. D. Superintendens Gottingensis, mando tibi Joanni Wigando* (Pastori Ecclesiæ in pago Gronensi, qui urbi Gottingæ adjacet,) *autoritate ministerii mei, quo ego in præsentia tanquam legatus fungor, ne in Ecclesia Gronensi, quæ ad meam inspectionem pertinet, quam accepi a Domino meo, Jesu Christo, vel docere, vel ministrare Sacramenta præsumas. Ad quam, non vocante Domino, tanquam fur & latro, mendax & perfidus, ut tibi pulchre demonstrare possum, solummodo ventris causa intrasti. Mando igitur tibi & præcipio ratione mei officii, ut ab alieno grege abstineas, in quo me posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Dabam 8 Julii A. 1547.* Illud adjiciendum putamus, Historiam Ephororum Gottingensium non esse hic ad finem usque suum pertextam, sed S. Rev. Au-

 torem

Digitized by Google

torem nunc in eo esse, ut universam componat Ecclesiæ Gottingensis historiam sermone patrio: de qua, utprimum prodierit, (prodibit autem brevi,) more nostro dicturi sumus. Illud postremo loco monere debemus, quod nos ipse docuit Cl. *Stussius*, ipsius libro inserta nonnulla esse ab amico quodam, quæ ipse mallet exarata esse stilo puriori: quale est, quod *p. 134* legitur de *Petro Valentino.*

BIBLIOTHECA CYPRIANICA, SIVE CATALOgus Librorum Historico-Theologicorum, quos ERN. SAL. CYPRIANUS, Theol. D. Consiliarius Consistorialis & Ecclesiasticus Gothanus, sibi undecunque conquisivit. Editio auctior, ad Theologiæ & Historiæ Ecclesiasticæ studiosorum utilitatem priore multo accommodatior.

Lipsiæ, sumtibus Ge. Marci Knoch, 1733, 8.
Alph. 2 pl. 21.

Bibliothecam hanc qui perlustrare volent, haud dubie existimabunt, Theologiæ cultoribus eam ad comparandam librorum notitiam mirifice profuturam esse. Continet enim fontes ac historiam, si minus Orientalium, certe Occidentalium cœtuum ad unum omnium, in quos Christi Ecclesia scissa est. Inprimis autem Diplomatum Ecclesiasticorum, eorumque Scriptorum, quibus sub censuram vocata sunt pleraque, magna hic copia reperitur, nec minor est documentorum reformationis Ecclesiæ, quæ A. 1517 exorta est, collectio. Adversariorum *Lutheri* etiam, & monumentorum, initia Academiæ Wittebergensis ac reformationis Helvetiæ illustrantium, tanta seges se offert, ut vix in privata Bibliotheca locupletiorem inventum iri arbitremur: quod & de Vitarum ac Epistolarum scriptoribus non immerito quis dixerit. Insunt etiam multi libri vetitæ, ut dici solent, lectionis, *Vaninus*, *Spinoza* & alii, quos enumerare longum foret. Adjecit S.Rev. Possessor notulas literarias bonæ frugis plenas, v. g. *p. 2*, ubi ad oculum demonstrat, Latinæ versioni, quæ in *Harduina* Conciliorum Colle-

Digitized by Google

ctione habetur, aliquando bonam fidem deeſſe. Deteguntur & Anonymi quidam, ſiſtunturque in omnibus Theologiæ partibus libri utilitate ac veritate maxime commendabiles. In fine reperias licet Indices quatuor, Theologicum, Hiſtoricum, Antiquarium, ac denique Autorum notabiliorum. Sed ita confecti ſunt, ut diligens Operis Lector multa prætermiſſa ſupplere poſſit.

JUSTI CHRISTOPHORI BOEHMERI MEMORIÆ Profeſſorum Eloquentiæ, quos habuit Academia Helmſtadienſis, nunc primum editæ a CHRISTOPH. AUG. HEUMANNO, D.

Gottingæ, literis Hagerianis, 1733, 4.
Plag. 3½.

Inter artis dicendi magiſtros Academiæ Helmſtadienſis haud ultimum locum tenuit Cel. Autor noſter, qui poſtea ibidem Theologiæ fuit Profeſſor, creatus ad ultimum Cœnobii liberi & Imperialis Loccumenſis ſive Luccenſis Abbas, ac A. 1732 d. 31 Aug. Hanoveræ exſtinctus. Ei moris fuit, publicas cujusque ſemeſtris acroaſes Academicas exordiri allocutione oratoria : qua occaſione vitas expoſuit Profeſſorum Juliæ illius Academiæ. Deſcripſit autem eas & accurate & quam fieri potuit pleniſſime & comt[illegible]o dicendi genere. Qui labor cum dignus eſſet luce [illegible] jam A. 1719 edidit *Memorias Medicorum Academi*[illegible]*dienſis*. Poſtea emittere animum induxit *Memori*[illegible] *Philoſophici Profeſſorum*, non mine[illegible] quippe cur[illegible]nus terſe ab ſe co[illegible]ſitas. Verum [illegible]unt grav[illegible]emi muneris n[illegible]no minus [illegible] volebat, [illegible] Nunc, eo de[illegible]o-dier[illegible]o, obſtet[illegible]am navante C[illegible]*no*, Vit[illegible]um elo[illegible]qui fuerunt [illegible] *Smi-deſt*[illegible]*dorus* [illegible]*o. Caſelii* ge[illegible]*es Po-ti*[illegible]*ophor*[illegible]*nus*, *Chri*[illegible]*brade-r*[illegible]*iſtop*[illegible]*ſpar Cor*[illegible] ſucceſſit [illegible]ter, [illegible]*dus Reu*[illegible] fungens [illegible] præcl[illegible] Sunt inte[illegible], quos hic liber

liber exhibet, tres clarioris nominis, *Heidmannus*, *Schraderus*, &, qui *Schraderianas Tabulas Chronologicas* uſque ad A. 1696 productas edidit, *Corberus*: de quibus nonnulla commemoranda ducimus. Ac *Heidmannus* quidem A. 1626, vix quadraginta quatuor emenſus annos, diem obiit ſupremum, idque in Academia Sorana, quo ipſum Rex Daniæ evocarat. Vix autem ſemeſtri elapſo, vitam ibi cum morte commutavit, relictis ingenii ſui monumentis eximiis. *Schraderus*, ejus ſucceſſor, A. 1635 (nam diu vacuefacta manſerat Eloquentiæ Profeſſio,) cœpit tradere dicendi artem, in eoque ſtudio decurrit annos quadraginta quatuor, rebus humanis ereptus A. 1680, cum vivendo progreſſus fuiſſet ad annum *ſeptuageſimum* nonum. Index Operum ejus, inter quæ eminet Commentarius inclytus in *Ariſtotelis Rhetoricam*, adjunctus eſt Orationi *Melch. Schmidii*, memoriæ ejus & honori dicatæ. *Corberum* eo liberalius laudamus, quod Collegam nobis ſe præbuit in ſcribendis his *Actis Eruditorum*, ergodiocta uſus *Carpzovio* noſtro *Frid. Benedicto*. Convertit is Latinum in ſermonem atque edidit *Emanuelis Theſauri Ideam argutæ & ingenioſæ dictionis*, *Joachimi* item *Boveti Iconem regiam Monarchæ Sinarum nunc regnantis*, neutri Operi, qua erat modeſtia, nomen ſuum adſcribens. Edidit quoque Opera *Æneæ Sylvii Geographica & Hiſtorica*, *Epiſtolas* item *Conringii* ad *Furſtenbergium* & *Baluzium*: editurus etiam *Conringii* & *Boineburgii* Commercium Epiſtolicum, niſi malo quodam fato fuiſſet prohibitus. Diſcimus vero hinc, has duorum excellentium virorum Epiſtolas nunc aſſervari Hanoveræ in Tabulario Electorali. Supereſt, ut cum Cel. Editore optemus, ut etiam ceterorum Ordinis Philoſophici ejusdem Academiæ Profeſſorum vitæ, vinculis ſuis ruptis, exeant in publicum, tamque illuſtris Academiæ Rhetores reddantur illuſtriores.

Aufrichtige Nachricht ꝛc.

h. e.

SINCERA RELATIO DE VITA, SCRIPTIS AC Doctrinis Patrum Eccleſiæ quatuor priorum Seculorum; Autore GOTTLIEB STOLLIO.

Jenæ,

Jenæ, in officina Meyeriana, 1733, 4.
Alph. 3 pl. 4.

Difficile est, Historiam scribere Patrum Ecclesiæ. Ob id ipsum enim, quod *Patrum* nomen gerunt, impium videri possit, quidquam minus honorificum de iis exponere. Imo ii, qui ex lege sectæ suæ pro Divis eos colunt, nec in sapientia, nec in virtute & moribus ipsorum quidquam desiderari posse, habent persuasissimum. Nemo igitur ex vero descripserit priscos illos Theologos, nisi qui similes existimaverit eos nostræ ætatis Theologis, hoc est, eos pro hominibus habet humanis erroribus humanisque vitiis obnoxiis, & nec affectui, nec præjudicio ulli succumbens, ex ipsorum libris de eorum eruditione, ex factis de eorum animi habitu sincerum & oculatissimum fert judicium. Accedat vero necesse est generosa libertas id, quod sentias, hoc est, quod satis exploratum sit, docendi alios, & publicis mandandi literis. Agnovit hanc difficultatem contexendæ Patrum Historiæ Cl. Autor, haud injuria se metuere professus in Præfatione, ne suum hoc Opus compluribus sit displiciturum: quibus tamen opponit clypeum autoritatis *Lutheri*, & rem ipsam sine longiori procemio strenue aggreditur. *Pars prima* dicata est primi Seculi Patribus, cujus *primum Caput*, quod sistit *Barnabam*, eum in modum est adornatum, ut primo ii nominentur, qui antea scripserunt de *Barnaba*, ejusque scriptis; deinde ex *Actis Apostolorum* res ab eo gestæ describantur; tum incertæ de eo narrationes, vel manifesto falsæ, proferantur in medium; hinc de scriptis, ei injuste tributis, disseratur; postea de superstite Epistola, cujus is Autor esse fertur, exhibeantur opiniones contrariæ; denique rationes afferantur, quibus Cl. Autor permotus, credit, adulterinam esse illam Epistolam. Adjicitur & argumentum hujus Epistolæ, nec mentio omittitur de Latina ejus versione, deque variis editionibus. Constat nunc de methodo Cl. Autoris: nisi quod, cum eos considerat, quorum plures supersunt sunt libri, hos una cum editionibus suis diligenter recenset, & ultimo loco singulares ac paradoxas, vel etiam heterodoxas, cujusque sententias exhibet. Agitur igitur

Libri primi Parte prima de *Barnaba, Clemente Romano,* & *Herma*; *Parte secunda* de *Ignatio*, *Polycarpo*, *Justino Martyre, Tatiano, Melitone, Athenagora, Theophilo Antiocheno, Irenæo, Clemente Alexandrino, Hermia*; *Parte tertia* de *Tertulliano, Minucio Felice, Hippolyto, Julio Africano, Origene, Cypriano, Gregorio Thaumaturgo, Dionysio Alexandrino, Methodio, Nepote, Novatiano.* In *secundo Libro* differitur de quarti Seculi Patribus, *Arnobio, Lactantio, Eusebio, Athanasio, Antonio Eremita, Julio Firmico, Cyrillo Hierosolymitano, Hilario, Lucifero, Didymo, Theophilo Alexandrino, Prudentio, Dionysio Areopagita,* (hoc enim sub nomine editos libros Noster ante quartum Seculum compositos esse non putat,) *Epiphanio, Optato, Ephremo, Basilio M. Gregoriis Nysseno* & *Nazianzeno, Amphilochio, Macario, Ambrosio, Hieronymo, Evagrio Pontico, Nemesio,* & *Philastrio.* Age excerpamus hinc nonnulla, facile invitatura Lectores ad totius Operis sedulam perlustrationem. *Partis II Cap. I §. 7* dubitat, an ulla *Ignatianarum* Epistolarum sit genuina. Nec Capite proxime sequenti satis certa est ejus sententia de Epistola, *Polycarpi* nomen præferenti. Qui exhibitos *Cap. VIII §. 8, 9, 10, 11,* & *Cap. IX §. 15*, errores *Irenæi* & *Clementis Alexandrini* inspexit, is multo tenuius, quam antea, sentiet de eorum & ingenio & doctrina. *Partis III Cap. IV §. 5* rejicit Cl. Autor *Acta martyrii Symphorosæ*, quæ vulgo tribuuntur *Julio Africano*, tanquam supposititia. *Cap. V §. 25*, postquam narrasset, *Origeni* multos tribui errores, sed simul mores Christianissimos, scite observat, veteres Theologos magis pios fuisse, quam orthodoxos, hodiernos esse magis orthodoxos, quam pios: apprecaturque Ecclesiæ doctoribus suavem orthodoxiæ & pietatis concordiam. *Cap. VII* non veretur in censum fabularum rejicere miracula pariter ac revelationes, tribui vulgo solitas *Gregorio Thaumaturgo. Libri secundi Cap. II §. 11* errores aliquot *Lactantii* producens, ait, totum se librum scribere posse de nævis ejus & erroribus. *Cap. VI §. 4* notat *G. Arnoldum*, qui *Vitam S. Antonii* retulit inter cimelia Christianæ antiquitatis, cum sit opus fabellarum refertissimum. De *Cyrillo*

Digitized by Google

Cyrillo Hieroſolymitano *Cap. VIII* §. 11 approbat judicium *Joannis Claudii*, pertenuiter de eo ſentientis. *Hilarii Pictavienſis* invectivam in Imperatorem *Conſtantium* orationem *Cap. IX* §. 7 Theologo Chriſtiano indignam, & ipſi *Hilario* parum honorificam eſſe, judicat. *Cap. XIV* de *Dionyſio Areopagita* ſtudioſius agit, addens coronidis loco *Lutheri* & *Chemnitii* de ſcriptore illo judicia, valde eum contemnentium. Nec minori cura proſequitur *Cap. XXIV* Hiſtoriam *Hieronymi*, quadraginta videlicet implens paginas: & initio quidem tredecim laudans Autores, in Hiſtoria *Hieronymi* deſcribenda verſatos; hinc ipſam ejus vitam exponens; tum de Operum ejus editionibus differens, ac ſpeciatim recenſens illam, quam *Martianæo* debemus, ex ordine Tomorum, ſubindeque interſpergens de clarioribus *Hieronymi* libris judicia. Ut vel unum proferamus exemplum, librum illum, quo *Vigilantium* impugnavit *Hieronymus*, cum *Jo. Clerico* habet pro eximio ſpecimine inepti pariter & injuſti Zelotæ, quem vulgo vocant hæretificem. Ultimo loco exhibet *κυρίας Hieronymi δόξας*, inter quas hæ eminent, quod omne jusjurandum ſit peccatum, quodque vita conjugalis ſit fugienda.

Die Evangeliſche Lehre von der allgemeinen Gnade ꝛc.

h. e.

JOACHIMI LANGII, S. THEOL. DOCT. ET Prof. Publ. Ordin. in Academia Hallenſi, Doctrina Evangelica de univerſali Dei gratia ex Scriptura S. ſuffragio ſanæ rationis adſtructa, & contra objectiones vindicata. Editio ſecunda, auctior.

Halæ, apud Jo. Erneſt. Fritſchium, 1733, 8. Plag. 21.

Illud ſibi datum hic exiſtimavit Summe Rev. *Langius*, ut, edito lingua vernacula libello, qui perſpicuita-

te inprimis brevique concinnitate se commendaret, salutarem de universali Dei gratia doctrinam declararet. Nec displicuisse eruditis hoc consilium, satis comprobat hæc altera libelli, eaque auctior, editio. Facile patet Lectoribus, Opusculum lustrantibus, non hic ad pristina bella restituenda denuo conclamari, sed veritatem ipsam in arduo hoc argumento quæri, ex Scripturis erui, & sine felle vindicari. Dedicatio, potentissimo Prussiæ Regi inscripta, voluntatem Regis caussam editi libelli allegat, & incomparabile illius in ornanda doctrina de universali gratia exemplum, receptos tanta cum indulgentia Salisburgenses, prædicat, simul vero egregia fidei Evangelicæ in iis documenta commendat. Præfatio, Opusculo præmissa, sententiam S. Rev. Autoris de χρείᾳ hujus doctrinæ ad salutem exponit: quo in argumento medium tenet, ita quidem, ut doctrinam de particulari gratia periculosissimam omnino charybdin esse judicet, quæ multos vel in securitatem, vel in desperationem præcipites agat; quæ tamen a quibusdam ex Reformatis, via ad salutem solicite incedentibus, evitetur, ut ipsis quidem actu ipso damnationem non inferat. Habet altera hæc Opusculi editio illud præcipui, ut non tantum objectionibus, quæ in prima classe enodantur, novi cujusdam scrupuli solutio accesserit, sed etiam ex speciali Regis voluntate Appendix de origine & permissione peccati contra *Petrum Balium* adjecta fuerit. Præmissa est summa totius Opusculi, quam brevis Introductio excipit. Tria sunt, quæ hoc in argumento a lectoribus Autor postu-
Pag. 15. lat, nempe, ut veritati sine præjudicio locum relinquant, loca pauciora & difficiliora ex facilioribus, iisque plurimis, interpretentur, nec doctrinam satis fundatam, eamque necessariam, ob residuos quosdam scrupulos in dubium vocare atque rejicere audeant. Ipsa Tractatio *Sect. I* argumenta exhibet, quibus gratia Dei in Christo universalis demonstratur. Primum argumentum, quod ex ipsa Dei natura & perfectioni-
22-26. bus ejus essentialibus petitur, monstrat, quod Deus & possit & velit omnibus gratiam suam exhibere. Secundum cla-

ris

ris & in classes suas accurate digestis Scripturæ S. testimoniis nititur. Horum prima classis loca exhibet, quæ gratiam & amorem Dei in Christo erga mundum, imo totum mundum, adstruunt, quo pertinent *Jo. I, 29, 36, III, 16, 17, IV, 42, VI, 51, XII, 47, 2 Cor. V, 19, 1 Jo. II, 2, IV, 14.* Pag. 27 - 30.
Alteram classem constituunt loca Scripturæ, *Jes. LIII, 6, Matth. XI, 28, Act. XVII, 30, Rom. V, 18, VIII, 32, XI, 32, 2 Cor. V, 15, Col. I, 19, 20, 1 Tim. II, 4, 5, 6, IV, 10, Tit. II, 11, 2 Petr. III, 9,* quæ, addita vocula *omnis*, gratiam universalem prædicant. 30 - 35.
Tertia classis loca exhibet *Rom. XIV, 15, 1 Cor. VIII, 11, 2 Petr. II, 1, Ebr. X, 29, Ezech. III, 17, Matth. XXIII, 37,* in quibus & illi, qui pereunt, a Christo redemti nobis sistuntur. 35 - 38.
Tertium pro universali Dei gratia argumentum ex necessitate & utilitate doctrinæ, quam in ipsa praxi verbi doctoribus & auditoribus præstat, oppositoque animarum periculo & damno, ducitur. 39 - 50.
Quartum denique argumentum petitur ab indole hujus doctrinæ, quippe quæ omnino ad systema religionis, quod sapientia, valore & perfectione se commendet, naturæque Dei & hominis ex asse conveniat, pertinet. 50 - 66.
Succedit *Sect. II,* quæ doctrinam de universali Dei gratia contra objectiones, quæ in tres potissimum classes digestæ sunt, defendit. Prima classis duodecim objectiones contra supra adducta argumenta exhibet. Objicitur quippe 1), non tantum ad gratiam Dei, sed etiam ad justitiam, quam in rejiciendis plurimis demonstret, attendendum esse. Respondetur, illud vero ita fieri debere, ut æquilibrium & harmonia gratiæ & justitiæ, docendo, plures ex numero æqualiter lapsorum absoluto decreto damnari, non aboleatur. 69 - 73.
Objicitur 2), libertati absolutæ voluntatis divinæ tribuendum esse, quod paucos eligat, plures rejiciat: sed respondetur, hanc non tolli, verum perfectionibus suis, potentiæ inprimis & benignitati, congruenter operari. 73 - 76.
Objicitur 3), mundum, imo totum mundum, notare electos, primitias generis humani, diversæ gentis, conditionis & ætatis homines. Responsione contra docetur, nuspiam in S. Scriptura solos hac voce electos significari, cum & alienum a re ipsa sit, hu- 76 - 79.

 jus

Digitized by Google

jus generis denominationem a paucioribus, licet nobilioribus,
Pag. 79 - 83. peti. Excipitur 4), vocem *omnes* non ſingula generum, *alle und jede*, ſed genera ſingulorum, *allerley*, & quidem electos ex omnibus populis, denotare: cui, quod nec totius humani generis, nec amoris Dei erga homines indoles, nec συνάφεια circumſtantiarum in locis S. Scripturæ, quæ huc pertinent, tale quid permittat, opponitur. Ad objectionem
83 - 85. 5), Deum velle omnium ſalutem, ſed poſita conditione, ſi omnes credant, reſpondet Autor, imo vero Deum & illud velle, ut omnes ad cognitionem veritatis perveniant, nec dici poſſe, quod finem ſerio velit, ſi quidem media dare no-
86 - 88. lit. Reſponſio ad objectionem 6) docet, vocem *multi*, pro quibus Chriſtus vitam poſuiſſe perhibetur, multitudinem hominum, cui ab unico redemtore Chriſto ſalus parta eſt, innuere, neminem vero illi numero eximere. Reſponſio ad ob-
88 - 90. jectionem 7) oſtendit, oves in ſimilitudine *Jo. X, 11, 15*, idem
90 - 94. notare, ac homines; nec magis objectio 8) de precibus Chriſti non pro mundo, ſed pro diſcipulis, locum habet, cum ſpeciales illæ pro conſervatione diſcipulorum in bono, aliam Chriſti pro mundo interceſſionem non aboleant. Neque ve-
95 - 96. ro 9) argumentari licet: Si Deus omnium hominum ſalutem ſerio vult, ſequitur, quod omnes ſalventur; atqui non omnes ſalvantur; E. omnium ſalutem non ſerio vult. Hoc enim tantum valeret de voluntate Dei abſoluta, minime vero de voluntate ſecundum conditionem cauſæ liberæ, qualis homo
97 - 102. eſt, ordinata. Objectio 10), qua, doctrinam de univerſali gratia vel præviſioni Dei contrariari, vel libertati voluntatis humanæ nimium tribuere, objicitur, diluit Autor, dum Pelagianiſmum non in eo, ſi quis voluntati libertatem ipſi eſſentialem relinquat, ſed ſi vires ejus proprias ad ſpirituale bonum extollat, quærendum, præviſionem vero, actum quippe non voluntatis operantis, ſed intellectus cognoſcentis, nullam præviſis actionibus hominum liberis neceſſitatem imponere, ſolide
102 - 109. oſtendit. Ad objectionem 11), quod fœderis gratiæ promiſſiones ſub conditione factæ quosdam tantum tanquam ſalutis hæredes reſpiciant, atque adeo gratiam ipſam particularem eſſe oſtendant, reſpondetur: diſtinguendam eſſe univerſalem re-

gulam

gulam,& ſpecialem ejus ad individua hominum applicationem; hanc vero non ab abſoluto decreto, ſed a conſtituto divinitus ordine ſalutis, quem alii ingrediantur, alii ſua culpa non ingrediantur, derivandam eſſe. Denique & objectioni 12) ſatisfacit Autor: dicunt, expoſitam hoc modo de univerſali gratia doctrinam eſſe rationi ſatis conſentaneam, at vero ſic aboleri myſterium fidei, quod tamen Apoſtolus *Rom. XI, 23*, tantopere in doctrina de electione miretur; reſpondetur: imo vero noſtram doctrinam recte ſe ex eo commendare, quod nihil ſanæ rationi adverſum complectatur, ſalvum tamen eſſe myſterium fidei, quippe in quo ex Scripturis cognoſcendo dijudicandoque multa rationi impervia nihilominus ſuperſint. Secunda claſſis objectionum illas, quæ ab induratione petuntur, continet, quas ita diluit Autor, ut ad exemplum *Pharaonis*, qui *Exod. IV, 21*, a Deo induratus dicitur, reſpondeat: indurationem, Deo tributam, non operationem indurationis in animo *Pharaonis*, ſed permiſſionem ejus, notare, quæ more Hebræis uſitato hic loci verbo actionem alias ſignificante exprimatur, quod hæc permiſſio ſimul actum aliquem judicialem Dei, gratiam ſæpius contemtam, & quam porro contemtum iri novit, ſubtrahentis, conſtituat. Tum vero ad objectiones, quæ ex *Rom. IX* petuntur, hunc in modum reſpondet, ut ex integra *Cap. IX, X & XI*, theoria, ductu *Rom. XI, 31*, oſtendat, *Paulum* cauſam electionis & reprobationis non in abſoluto Dei decreto, ſed in fide gentium & incredulitate Judæorum, quærere, nec ea, quæ de libera Dei in eligendo voluntate proponat, ordinem ſalutis a Deo conſtitutum, ſed vanam Judæorum propter externas prærogativas meriti opinionem, impugnare. Pari ratione ea, quæ ex *Matth. XIV, 13*, & parallelis, item *Rom. I, 24 ſeq. 2 Theſſ. I, 11*, de induratione & excœcatione objiciuntur, non de divina effectus hujus operatione ſed de eventu, culpa incredulorum contingente, Prophetica prædictione & permiſſione, intelligenda ſunt: locus vero *Deut. XXIX, 4*, non quod Deus propter ſuum abſolutum decretum noluerit, ſed quod propter contumaciam Judæorum cor ipſorum ad intelligendum inclinare non potuerit, innuit. Tertia objectionum claſſis illas exhibet, quæ a defectu mediorum gratiæ univerſalium & ſufficientium petuntur. Contra vero Ven. Autor, qua ratione oralis traditio defe-

Pag. 107-109. 110-122. 122-154. 154-163. 163-175.

defectum Scripturæ a tempore lapſus uſque ad diluvium, imo
Pag. 175 - uſque ad tempora *Moſis*, compenſaverit, erudite docet: porro
209. ſolide evincit, Deum inde a *Moſis* temporibus populum Judaicum in peculium ſelegiſſe, non ut reliquos terræ populos gratia ſua excluderet, ſed ut gentem, ex qua Meſſias naſciturus erat, accurate deſignaret: ſimul vero luculenter oſtendit, qua ratione providentia divina populi Judaici fata omni tempore ſic diſpenſaverit, ut verus Iſraelis Deus etiam hominibus extra Eccleſiam innoteſcere potuerit. In quo argumento expediendo & illam ſententiam, quæ ſalutem gentibus extra Chriſti cognitionem addidit, & alteram illam, quæ ſalutaris doctrinæ manifeſtationem anguſtis Judææ limitibus circumſcribit,
209 - 213. ſolicite cavendam eſſe monet. Denique, nec Chriſto nato ad noſtra uſque tempora ſufficientia ſalutaris cognitionis media gentibus defuiſſe, e præconio Evangelii, ubivis terrarum juxta
213 - 219. *Col. I, 23*, pervulgato, probat: porro vero, ut, qui ſuperſunt, ſcrupulos amoveat, gentes quasdam contemtu gratiæ, illius ulteriori promulgatione ſemet ipſas indignas reddidiſſe; aliis commercia, cum Chriſtianis inſtituta, viam ad doctrinam ſalutarem aperuiſſe: nonnullis cognitionis menſuram noſtra gradu inferiorem ſuffeciſſe: denique vero & alios forte, cum ordinaria media habere non potuerint, prævio loco *Jobi XXXIII, 16*, via extra ordinem ad Chriſti agnitionem perveniſſe, tutius credi, quam ſi omnibus ad ſalutem mediis abſoluto quodam Dei de-
219 - 230. creto prorſus excludantur, exiſtimat. Succedit *Sect. III*, qua practicam doctrinæ de univerſali gratia applicationem ex *Jo. I, 16*, *Matth. XIII, 12*, *2 Cor. VI, 1*, *Tit. II, 10, 11*, *Hebr. XIII, 9*,
231. ſerio omnibus inculcat. Subjuncta Tractationi Paræneſis tum Salisburgenſes in Pruſſia Eccleſias, tum earundem Paſtores & Scholarum Magiſtros ad ſolicitam gratiæ divinæ obſervantiam & uſum hortatur. Appendix de origine peccati, calci Tractationis annexa, ſcrupulos, a *Petro Bælio* in Dictionario Hiſtorico & Critico Art. de Manichæiſmo contra lapſum Adami motos, ſolide excutit. Quo in argumento ita verſatur Ven. Autor, ut, præmiſſa theoria de *σχέσει* intellectus naturalis & voluntatis humanæ ad res ſpirituales ipſam de origine mali controverſiam diſtinctis hac de re quæſtionibus evolvat. Adjectus eſt colophonis loco brevis Elenchus introductionis in Scripturam & revelatam in illa ſecundum utramque Oeconomiam religionem Meſſianam & Chriſtianam, ex Iſagoge, Commentario in Pentateuchum præmiſſa, repetitus.

His jam ſcriptis, editionem tertiam libelli de univerſali gratia prodiiſſe, videmus.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. XII.

F. IGNATII HYACINTHI AMAT DE GRAVESON, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctoris, & Collegii Casanatensis Theologi, Ord. Prædicatorum, Epistolæ, ad Amicum scriptæ, Theologico-Historico-Polemicæ, in quibus doctrina de gratia se ipsa efficaci, & de prædestinatione gratuita ad gloriam ante omnem prævisionem meritorum, contra Scholæ Thomisticæ Adversarios asseritur ac vindicatur.

Tomi III.

Romæ, ex Typographia Rochi Bernabo, 1728, 1729, 1730, 4. Tom. I Alph. 2 pl. 7, Tom. II Alph. 2 pl. 11, Tom. III Alph. 2 pl. 14.

A*ugustinus Lib. I* contra Pelagianum *Cœlestinum Cap. 47 Tom. VII Op. f. 737 edit. Frobeen.* ex rei veritate, *Quæstio,* inquit, *quando de arbitrio voluntatis & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut, ubi defenditur liberum arbitrium, gratia Dei negari videatur, quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri, ut, sicubi contrariis occurrendum est morbis, sic etiam in diversitate opinionum non aperta, difficilis ad veritatis portum via.* Neque enim solum ipse *Augustinus*, ubi contra Pelagianos dispu-

disputat, Prædestinatianus, ubi vero Manichæis contradicit, Pelagianizans multis videtur, verum etiam hujus doctrinæ difficultas omnibus seculis gravissimis contentionibus aperuit occasionem. Ex iis, qui ad hunc usque diem de hac materia summo cum fervore disceptant, Dominicanos & Jesuitas nunc tantum nominamus. Videlicet nemo est, qui ignoret, *Thomam de Aquino*, Dominicanum, tertio atque decimo seculo Pelagianis erroribus gravissime contradixisse, atque data opera propugnare, unice summi Numinis gratiæ conversionem hominis peccatoris esse adscribendam. *Thomæ* discipuli sequenti ætate cum *Joanne Duns Scoto* de hac materia gravissimas habuere controversias, quæ *Scotistarum* atque *Thomistarum* nominum causa fuere. Sec. XVI vero *Prudentius de Morate Major* primus e Sociis Societatis Jesu, missa *Thomæ* doctrina, *Scoti* Pelagianam opinationem ex instituto tuitus est. Non defuere e Dominicanis, qui ejus ausus improbarent. At vero nullo propemodum loco habenda est hæc controversia, si comparetur cum gravissimis illis, quæ post editum *Ludovici Molinæ*, Jesuitæ, librum *de concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis* inter Jesuitas & Dominicanos sunt agitatæ, Jesuitis *Molinæ*, Dominicanis *Thomæ* de gratia Dei sententiam defendentibus. Qui modo e Jesuitis Dominicanis præcipue publicis scriptis contradicunt, *Molinæ* causam quoad omnia agere reformidant. Illud enim, quod *Suaresius*, Societatis Jesu Theologus, excogitavit, de gratia Dei systema jam inter Jesuitas maximum plausum consecutum est. Quod etiam *P. Daniel* in suis ad *P. Natalem Alexandrum* datis Epistolis, *Levinus de Meyer* in Dissertatione de mente Concilii Tridentini de gratia per se ipsa efficaci, aliique Jesuitæ, contra Dominicanos disputantes, suum fecere. Atque, cum hi ipsi etiam sint, contra quos Cel. Autor noster in Epistolis suis præcipue disputat, hoc *Suaresianum* systema singulari industria sub examen vocat. Non solum vero Cel. Autor Jesuitarum errores refutare studet, sed id etiam omni agit solertia, ut ostendat, *Thomistarum* de gratia Dei doctrinam *Jansenistarum* perperam dici. Hoc nomine enim Jesuitæ *Thomistarum* systema in invidiam addu-

Digitized by Google

adducere, & *Janſeniſtæ* ſuis commodis conſulere voluerunt. Quo autem melius declaret, *Thomiſtas* cum *Janſeniſtis* non communem facere cauſam, probare annititur, ex *Thomiſtarum* principiis non ſequi theſes, libertatem hominis evertentes, quæ ex *Janſeniſtarum* doctrina non poſſint non ſequi. Eam in rem in *tres Partes* Epiſtolas ſuas diviſit. In *prima Claſſe* illas collocavit, quæ vel ad adſtruendam, vel ad vindicandam doctrinam ſcholæ *Thomiſticæ* de Præmotione phyſica, ſeu de gratia per ſe efficaci, vel ad conciliandum liberum hominis arbitrium cum eadem gratia, referuntur. In *altera Claſſe* locum obtinent Epiſtolæ, quibus declaratur diſſenſus inter *Cornelii Janſenii* & *Thomiſtarum* poſitiones. In Epiſtolis vero, quæ *P. III* extant, Jeſuitarum de ſcientia media & gratia congrua ſyſtema evertere ſtudet. Exiſtimamus, nos brevius harum literarum rationem exponere non poſſe, quam recenſendo, quem de triplici de gratia Dei ſyſtemate Jeſuitarum, *Janſeniſtarum*, & *Thomiſtarum*, ſibi conceptum Cl. Autor formarit. De hoc enim ubi conſtat, de reliquis ejus Annotationibus inde poterit conjectura fieri. Antequam autem hoc faciamus, cum Cel. Autore obſervandum erit, omnes Theologos catholicos conſentire, Deum movere voluntatem & liberum hominis arbitrium non tantum per auxilia extrinſeca, v. g. per legem, doctrinam, prædicationes & exempla bonorum, verum etiam Deum movere liberum hominis arbitrium per auxilia intrinſeca. De eo vero movetur controverſia, cujus generis & virtutis ſint illa auxilia, quibus Deus liberum hominis arbitrium interius movet? Jeſuitæ contendunt, divina illa auxilia intrinſeca non eſſe ex ſe ipſis efficacia, nec per ſe hominem convertere, ſed pendere a libero hominis arbitrio, & a conſenſu & determinatione voluntatis humanæ ſuam haurire & habere efficaciam, Deumque non aliter prænoſcere, iſtiusmodi auxilia intrinſeca fore aliquando efficacia, quam quia per ſcientiam mediam prævidit & exploravit, voluntatem hominis his divinis intrinſecis auxiliis, moraliter ſolum moventibus, conſenſuram. Ad *Janſeniſtarum* doctrinam quod attinet, Cel. Autor, *Primum*, inquit, *doctrinæ*

Digitized by Google

Janſenii *ejuſque diſcipulorum principium in hoc ſitum eſt, quod velint, gratiam in ſtatu naturæ lapſa, quando ſuperior eſt gradibus cupiditatis, tunc eſſe per ſe & ab intrinſeco efficacem, eamque neceſſario per indeliberatam cæleſtem delectationem victricem determinare voluntatem humanam ad bonum; ſed verſa vice, quando terrena concupiſcentia, ſeu cupiditas, dominatur, & ſuperior eſt gradibus cæleſtis delectationis, tunc voluntatem hominis per victricem carnalis concupiſcentiæ delectationem neceſſario determinari ad malum, ita, ut in homine ſub motione gratiæ per ſe efficacis, ſeu ſub motione indeliberatæ cæleſtis delectationis victricis, & gradibus cupiditatis ſuperioris, vera ſit non quidem abſoluta, ſed relativa impotentia ad male agendum, & ſimiliter in homine, ſub concupiſcentia dominante, & gradibus cæleſtis delectationis ſuperiore, ſit etiam vera impotentia non quidem abſoluta, ſed relativa, eliciendi bonum, ſicque humana voluntas per illas delectationes indeliberatas, cæleſtem videlicet & terrenam, alternatim rapiatur neceſſario ad bonum vel ad malum.* Ab hoc *Janſeniſtarum* de gratia Dei ſyſtemate *Thomiſtarum* doctrinam maximopere diſſentire, Cel. Autor tuetur. *Thomiſtarum* autem ſententiam ſequentem in modum ediſſerit: *Docent*, inquit, *Thomiſtæ, intrinſeca illa auxilia, quibus Deus movet liberum hominis arbitrium, eſſe per ſe atque ab intrinſeco efficacia, quæ per virtutem, ſibi ab omnipotentia divina inditam, efficiant, ut voluntas hominis ad eliciendum hunc vel illum actum ſeſe libere inflectat, eaque inflexio talis ſit, ut hominis voluntas, remota non coactionis modo, ſed neceſſitate, his divinis intrinſecis auxiliis, per ſe & ab intrinſeco efficacibus, impulſa, ſeſe determinet, ſuamque congenitam indifferentiam activam, ſeu potentiam agendi, vel non agendi, ſartam tectamque conſervet.* Contradictionem involvere utique videtur, gratiam Dei in convertendo peccatore per ſe atque ab intrinſeco eſſe efficacem, & tamen eandem non impedire, quo minus voluntas hominis ſeſe libere inflectat. Sed Cl. Autor exiſtimat, rem ſecus ſe habere, & magnam navat operam, ut declaret, *Thomiſtarum* poſitiones li-

bertati

Digitized by Google

bertati hominum nihil detrahere. Quo successu hoc præstiterit, illi judicent ipsi, qui hunc librum evolvere e re sua ducunt. Nos tantum illud animadvertimus, Cl. Autorem in eo præcipue differentiam systematis *Jansenistici* & *Thomistarum* collocare, quod *Jansenistæ* defendant, gratiam sufficientem a Deo tantum quibusdam concedi, in iis autem, quibus gratia sufficiens concedatur, eandem semper quoque esse efficacem, cum contra *Thomistæ* propugnent, gratiam sufficientem omnibus concedi, illique homines posse malitiose repugnare, cum gratiam efficacem illi tantum accipiant, qui gratiæ sufficienti non repugnarunt malitiose, & re vera convertuntur. P. I pag. 20.

POETÆ MINORES SELECTI ET EMENDATI in usum Scholarum.

Londini, impensis Guil. Innys, 1728, 8.
Alph. 1 pl. 7.

Etsi in hac Poetarum minorum editione parum præstitum est, quippe in usum scholarum tantummodo procurata; tamen, ut quodammodo appareat, qui Poetæ & quales in Anglia discipulis in Lyceis a præceptoribus explicentur, non potuimus hujus libri in nostris *Actis* non facere mentionem. Poetæ, qui in ipso titulo vocantur minores, & in hoc Volumine pueris in manus traduntur, numero sunt octo, inter quos primum locum suo jure obtinere videtur *Hesiodus*, cujus Opera, quæ extant, omnia, scilicet *opera & dies, scutum Herculis*, & *Theogonia*, quibus alia ex aliis quibusdam Ascræi Poematis Carmina, *ex Eœis*, & *ex Melampodia*, accedunt. *Hesiodi* Opera excipiunt *Theocriti Syracusani Idyllia & Epigrammata, Moschi Idyllia, Bionis Smyrnæi Idyllia, Musæi de Herone & Leandro, Theognidis Megarensis Sententiæ, Phocylidis Poema Admonitorium*, ac denique *Pythagoræ aurea Carmina*. Cumque hi Poetæ, ut ipse præ se fert titulus, in usum scholarum editi sint, omnibus fere paginis subjicitur vocum difficiliorum explicatio grammatica, qua de re ut unicuique liberam judicandi potestatem faciamus, hanc grammaticam

vocum expoſitionem ex una tantummodo pagina 4 ſpeciminis loco adducemus, ubi quidem hæc leguntur, τεῦ *Dorice* pro σῶ, ἐνικάτθεο poetice pro ἐγκατάθεσο, ἔσαι per Syncopen pro ἔσεται, ἰθείῃσι Ionice pro ἰθείαις, εἰσιν poetice pro εἰσι, ἐδασσάμεθ' poetice pro ἐδασσάμεθα, pro ἐδασάμεθα, βασιλῆας Ionice pro βασιλέας, δικάσσαι poetice pro δικάσαι, ἀνθρώποισι pro ἀνθρώποις, ῥηιδίως Ionice pro ῥαδίως. In *Heſiodo* tabulæ duæ æri inciſæ inſeruntur, quibus inſtrumenta veterum agris colendis inſervientia deſcribuntur. Prima exhibetur mortarium, jugum, aſcia, temo, malleus, ſcalprum, terebra, ligo, pala, bidens & furca; altera vero falx, ventilabrum, falx ſerrata, aratrum nativum, ſtira, temo, dentale, & aratrum denique compactum. Vix operæ pretium nobis facturi videmur, ſi monuerimus, has figuras ex editione *Heſiodi* a Cel. *Clerico* emiſſa repetitas eſſe. Illud autem potiore jure annotandum eſſe videtur, hos Poetas octo minores, ſi grammaticam illam vocum explicationem exceperis, ad verbum iterum typis exſcriptos eſſe, prout ſuperiore Seculo A. 1652 Poetæ minores Græci numero XXIV cum fragmentis quibusdam tam certorum, quam incertorum Autorum, *Cantabrigiæ* editi ſunt a *Radulpho Wintertono* in forma itidem octopartita.

ACTORUM MEDICORUM BEROLINENSIUM, in incrementum Artis & Scientiarum collectorum, Decad. III Vol. I.

Berolini, apud Godofr. Gedickium, 1731, 8.
Plag. 5.

Volumen hoc, cui imaginem *Auguſtini Steblii*, Archiatri Aulæ Electoralis Sereniſſimæ, tempore *Joachimi*, Marchionis Brandenb. præfixam cernimus, primo Articulo exhibet Obſervationes quasdam circa ſaponis alcalici confectionem, & inprimis dubia circa ſal volatile inde educendum. Quemadmodum ſaponis communis principia conſtituunt craſſa animantium ſeba, aut olea vegetabilium expreſſa: ita ad alcalinum

Digitized by Google

num ſaponem requiruntur olea deſtillata teneriora, ex reſinis, aromatibus,& plantis odoratis,item oleum expreſſum nucis moſchatæ, balſamum de Copaiba Indicum nigrum Tolutanum,& loco Salis alcalini cauſtici, Sal Tartari in igne fuſum. Primus eus inventor *Georgius Starckeyus*,Medicus Anglus,hic ab Autore celebratur, variique parandi ſaponis modi per viam ſiccam & humidam,& ex poſtrema inprimis *Stahlianus* & *Conradinus*,adducuntur,evictoque ad confectionem ſaponis calcem vivam non eſſe neceſſariam , & demonſtrata oleorum deſtillatorum ad coeundum cum alcali proclivitate, ipſa illa, qua Autor uti conſuevit, methodus declaratur. Nimirum Tartarum crudum cum nitro ana pulveriſatum in mortario ferreo, inſerto candente baculo ferreo ex tempore detonavit. Maſſam in mortario relictam griſeam, calentem adhuc, confeſtim contudit in pulverem , & ſuperſudit oleum terebinthinæ non admodum recens ad ſupereminentiam duorum digitorum, & repoſuit in cella ad deliqueſcendum. Ibi ubi per menſem ſteterat ſine ulla maſſæ agitatione, nihilominus Sal in deliquium, ſuperſtante cremore ejusdem griſei coloris, ex oleo cum ſale concreto abierat. Eandem hanc maſſam ex cella depromtam, poſtea in altiori ædium contignatione repoſuit, ubi partes ſaponem conſtituentes porro tam promte cum oleo coiverunt, ut oleum denuo affundere neceſſe haud fuerit. Alio tempore rurſus Tartarum cum nitro æquali portione in ferreo mortario detonavit, maſſam inde natam griſeam contuſam ſtatim fudit in crucibulo candente,ſalque in mortarium calidum effuſum iterum contudit, & oeum terebinthinæ infudit. Stetit illa tantum per menſem extra cellam ; interea autem ſæpius per bacillum agitata fuit , & coivit ſic jam tum in ſaponem, qui omnia ſaponis requiſita, ſcilicet ſolutionem promtam in aqua, cutis ſqualidæ abſterſionem cum ſpumeſcentia,poſſidebat. Repoſitum eſt reſiduum hujus ſaponariæ maſſæ, ſtetitque per integram hyemem. Ipſam hanc ſaponis confectionem continua agitatione evadere faciliorem, menſibusque vernis, utpote ſpiritus mundi, qui acidum ferat primigenium, feracioribus, admodum juvari , iisdemque menſibus in

in ſapone aliquam velut fermentationem ſive effervescentiam eſſe, Autor contendit. Vocatur hic ſapo alcalicus a *Starckeyo* correctōr univerſalis, ipſiusque etiam pilulis admiſcetur, quæ a nonnullis ad ſidera uſque extolluntur, ſine diſcrimine tamen adhibitæ, multum detrimenti afferunt. Utiles eas eſſe, Autor obſervavit, in affectibus viarum urinariarum, ubi inprimis ſenem, qui ex retrocedente podagra *affectu* veſicæ dyſuriode inflammatorio diu laboraverat, irritis omnibus, gradatim aucto harum pilularum uſu perſanavit. Neque minus & palliativam, ut vocant, opem ferunt in enormibus calculi veſicæ doloribus, habituales quoque febrium intermittentium motus coercent. In ulceroſis vero renum & veſicæ vitiis *fruſtra* adhibentur, atque in dyſuria & gonorrhœa inveterata non ſine noxa. Vim habet inprimis abſterſivo-tonicam, quæ alcali debetur, ſapo ſupra commemoratus, ſolutioque ejus ſpiritu vini facta. Elixir parvum ſapientum a *Boerhaavio* male tamen ſecundum Autorem vocatur, & velut quinta quædam eſſentia collaudatur, cum interne ſumtum tantum non ſemper noxas pariat; externe autem in partium ariduris, quæ anchyloſin cauſam habent, in juncturis partium præclariſſimos edit effectus. Remanet ab hac ſolutione oleum aliquod alcalinum, quod multum terræ albæ fert in ſinu, incerti tamen uſus. His peractis, progreditur Noſter ad eam diſquiſitionem, an ſapo alcalicus ſubminiſtret Sal volatile Tartari? & per elixirii quidem ſaponis deſtillationem elici Sal volatile, aut ante hujus præparationem in ſapone alcalico præextitiſſe negat, aliorum procedendi modos, inprimis *Caſſianum*, *Ludovicianum*, *Stahlianos*, *Becherianum*, *Hoffmannianum*, *Conradinum*, enarrat, de iisque fert ſententiam, ac tandem ita concludit, *Helmontium* & *Starckeyum* per ſaponificium nondum revelaſſe Salis Tartari volatilis geneſin, quatenus eſſe debeat inſtar liquoris alkaheſtici pro univerſali regni vegatabilis recluſione.

Art. II extat exemplum ſingularis convulſionis polymorphæ, in puella Gallica Münchbergenſi ex ſubito terrore ortæ. Vidit Autor in puella illa novam ſemper convulſivorum motuum ſpeciem, nunquam vero talem internorum ſenſuum ſuſpenſionem, qualis vere epilepticis familiaris eſſe ſolet; rariſ-

ſime

sime pollicem in pugnam collexit, nunquam ore spumavit. Aliquando invenit illam, ubi lingua intra dentes sine morsus periculo sita, pedesque & manus laxæ erant, & puella isto, quo prehensa erat, in situ incurvata jacebat. Mox autem, mutata rerum facie, artus extendebantur cum mutatione situs. Alio tempore vidit illam instar catalepticæ prehensam, totam rigidam, & in eo situ detentam & immobilem, ipsa etiam lingua rigente. Alia vice phantasmatibus exercebatur terrificis, ut ne parentes quidem internosceret, sed pro feris animalibus haberet, quæ se impetitura essent. Medicus quidam Amstelodamensis, cujus hic consilium repetitur, remediis suis ad uterum in tam tenera ætate respexisse videtur, Facultas autem Medica Lugdunensis magis ad vermes, quod Noster potius probat. Omnibus autem incassum adhibitis, accessit ea ad fontem sacrum Freienwaldensem, ubi Cl. Autor, qui morbum hunc non veram fuisse epilepsiam arbitratur, usu cum evacuantis ex merc. dulc. cum ref. gal. ppt. & sacchar. quod gr. I Trochisc. Alhand. acuit, sæpius repetiti, tum ipsius fontis interne externeque sub balnei forma adhibiti, restituere puellam laboravit, sed sine præsenti levamine. Domi autem deinceps sensim sensimque sine ulla medicina alia restituta fuit. In adjuncta epicrisi, animi pathemata non esse morborum causas physicas, Autor probatum ivit.

Art. III, de Epilepsiis gravidarum, gravida cum fœtu convulsa, ante partum mortua, alia ex convulsionibus obiens, filium tamen superstitem enixa, tertia convulsa, fœtu mortuo, & febri putrida lochiis retentis superveniente, nihilominus conservata, commemorantur: additurque, motus convulsivos in primiparis posse rationem difficilis dentitionis per analogiam habere, & motus esse arbitrarios, antepileptica vero caute esse porrigenda. Pulvis quoque pilularum *Becheri* correct. ea occasione prædicatur.

Art. IV, ubi casus quidam Chirurgici admodum commemorabiles sistuntur, agitur de efficacia erysimi in tumoribus scirrhosis, affectibus mammarum cancroideis, & vaginæ uteri scirrhosis, incontinentia urinæ ex difficili partu. Qua occasio-

 ne

ne simul refertur, fœminam, rupto vesicæ collo præternaturali ratione, artretam factam & Chirurgi Opera restituendam, sub ipsa autem operatione ex utero ejectum fuisse embryonem, forte trimestrem. inscia factæ conceptionis matre, & simul alia quædam atretæ illegitimæ & gravidæ historia ex Bibliotheca Anglicana repetitur; denique etiam de extracto globo plumbeo, per triginta annos in pede gestato.

Art. denique *V* binas depositiones Medico-legales, nimirum de homicidio ex raptu melancholico, cum Responsis Collegii Medici Regiomontani & Berolinensis, & de suffocatione a carbonum vapore, annectit. Ceterum, cum constet, edito hoc Volumine Cl. *Goblium* diem suum obiisse, e re Medicorum erit, si Vir quidam doctus eo, quo decet, argumentorum selectu, eruditionisque medicæ apparatu, cœptum Opus persequetur.

LETTRE DE Mr. L'ABBÉ S** A Mad. DE G** Beguine d'Anvers, &c.

h. e.

*EPISTOLA ABBATIS S** AD BEGUINAM Antverpiensem G** de Origine & Progressu istius Instituti.*

Parisiis, apud Girardum, 1731, 8.
Plag. 4, cum Tabb. æn. 2.

Pervulgatum per omnem Italiam, Galliam, Alemanniam, adeoque etiam Saxoniam, Beguinarum inde a Sec. *XII* est nomen, adeoque crevit numerus, ut legibus cavendum esset publicis, ne otii ac deliciarum illecebris irretiti complures, justo nimis numerum Beginorum Beginarumque augerent. Neque tamen uno eodemque veniunt nomine apud Scriptores. Itali *Besochos* appellant, quasi novum sectæ genus, ignari scilicet vernaculi sermonis, quo a visitandi ægrotos officio denominabantur. *Suestrionum* appellationis non impar erit ratio.

Ham-

Hammaburgi Leccarios audivisse, tanquam a deliciis cupediisque, docet Max. Rev. *Nic. Staphorst* in Hist. Eccles. Hamb. Diplomat. ad A. 1287, cum qua appellatione ubi *Felicis Malleoli*, insectatoris istius religionis acerrimi, lusus comparentur, quibus ut rusi ac pulchri aspectu, decori a facie, tanquam crapulati a vino, tumentes buccas, rubentia ora habentes, describuntur, res erit omnis in propatulo. *Bremenses* ac *Magdeburgicas* notat R. P. *Eustachius Jancka*, Continuator Compendii Annal. Ecclesiast. *Odorici Raynaldi*, *Tom. XVI p. 86.* In *Brunonis* civitate complures Beginarum domos nominat Max. Rev. *Rethmayerus*; *Martisburgensium* meminit Chronicon Episcoporum istius civitatis. Saxonia Electoralis easdem vidit Lipsiæ, quarum tandem domos in vultum alium reformavit olim Vir de hac Academia æternum promeritus, D. *Caspar Bœrnerus*, hospitiaque Doctoribus inde paravit, teste Lic. *Joach. Fellero* in *Memoria Bœrneri rediviva p. 39.* *Ilenburgum*, decora amplaque civitas, suas olim habuit Beginas, quarum Hospitale ad portam, qua Torgaviam itur, pontemque prope situm, peregrinos infirmosque suscepit, quod inter Annales loci reperitur. *Roswini* pars sylvæ, ad Sanctimoniales Dœbelenses olim pertinens, nomen a *Beguynins* hodienum obtinet.

Noster Autor, Abbas Gallus anonymus, circa Belgicas sigillatim Beguinas versatur; qua in regione maxima earum copia reperitur, numero, ædificiis, opibus florens. Et *originem* quidem status Beginalis non audet ex Veteri Testamento cum aliis quibusdam repetere, ex *Juditha* scilicet, *Deboræ*, *Jephtæ*, *Hannæ*, *Huldæ*, divinæ vatis, ædibus, neque ex Novo *Martham Tabithamque* in consortium trahere, cui sufficiat, ultra quingentos annos natales earum repeti non posse. Quanquam speciosum aliquod Diploma de A. 1065, ex Archivo Beguinagii Vilvordiensis a *Ryckelio de Orbeck*, Abbate San-Gertrudensi, protractum, antiquitatem longius protendere videatur, in quo *Magistra totusque Conventus Beghinarum de solatio B. Mariæ juxta Filvord*, pauperibus Beghinis, in curia ista residentibus, duos modios siliginis in Natali Domini perpetuo solvendos

 vendos

Digitized by Google

vendos promittit, quod legitur integrum *p. 3.* Obstare autem huic silentium Scriptorum. Ut verius sit, ante finem Sec. XII illas non inclaruisse, adeoque non *Beggam*, filiam *Pipini de Heristal*, circa A. 686 mortuam, (a qua non nisi gratis & ex nominis quadam similitudine se fundatas credant,) sed *Lambertum le Begue*, Patriarcham earum esse, cum cujus institutis magis, quam cum lingua, quæ illis minime alligata videatur, eas convenire, jocatur Gallus Abbas. Esse non minus alios, qui fundationem adscribant *Beatrici*, Bohemiæ Reginæ, ac utrique ejus filiarum, *Ghisellæ* & *Nazarenæ*, quas priores syllabas qui conjunxerit primus, ex tribus nominibus unum, scilicet *Be. Gui. Na.* eum conflasse. Haberi etiam apud Flamingos vocem *beginnen*, quæ auspicari, incipere, notet, qua argutiores initium saltem viæ spiritualis, mundique abdicationis, non progressus, indicarint. Alios a ratione comam componendi, caputque velandi, quæ illis plane singularis esset, ut a fronte rostri instar descendat fascia tenuis lintea intra mentum, quod genus *beguinne* vocatur, nomen derivare, cum tamen illud potius ab illis dictum videa-
Pag. 7. tur. Reliqua, quæ Panegyristæ hujus Instituti, quod medium forte quid tenet inter Regulares ac Seculares, propiusque ad tertium Francisci Ordinem accedit, proferant in ejus antiquitatem, frustra dici. Nunc definienda erat Beguina, quæ est *Persona libera certo respectu, faciens votum simplex castitatis & obedientiæ, de cetero se ad statuta & regulas, aliunde ipsi præscriptas, componens.* Prolixior est descriptio *Eryci Puteani*, ipsa tamen elegans, omnemque Beguinismi rationem absolvens, quam ex *p. 10* hic adducemus: *Nullis alligatæ votis, nisi quæ loco & tempore continentur, libertatem Deo consecrant, & sic vel maxime servitutem evadunt; divinis quotidie curis occupatæ, utiles tamen Reipublicæ sunt; hominibus magis, quam humanis officiis, mortuæ, quæ omni simplicitate & sanctitate exercent. Nec rejiciunt fortunæ bona, sed modeste habent, & pie occupant. Mirantur exteri & sub calidiori sole constituti hanc in libertate innocentiam, in familiaritate sanctimoniam, in communione di-*
sci-

ſciplinam; faciunt libere, quod ab adſtrictis alibi clauſtri neceſſitas exigit; ſimplices veſte, & tamen civiles: ſatis oſtendunt, cujus alumnæ ſint, & qua majeſtate modeſtia colatur. Fortunæ, cum cuique propriæ ac ſeparatæ ſint, nullo cœtum ſuum onere gravant; quando etiam parentum vivunt ſumtibus, ſua viciſſim induſtria ac diligentia parentes ſublevant; faciunt patrimonium, niſi accipiant. Si nubere quoque neceſſitas ſuadet, poſſunt ad nuptias vitæ ratione tranſire, ſed raro admodum, raro, hunc frigora Belgica ignem ſentiunt. Hæc ille. Habitus & veſtimentorum ratio quatuor colorum olim fuit, cœrulei, albi, fuſci & caſtanei: qui nunc ad nigrum reducti, modeſtiam commendant, Ordinemque decent, hac & Comendi ratione a reliquo ſexu diſtinguendum. Formula receptionis, fideique datæ, hæc eſt: Ego N. promitto tibi, meo Paſtori, & vobis, meis Dominabus, præſentibus & futuris, obedientiam & caſtitatem tam diu, quam diu in hoc Beguinagio ſum commoratura. Ita me Deus adjuvet. Qua tamen cerimonia non ubivis eſt opus, cum præſente ſaltem Confeſſionario votum fieri ſufficiat. Ceterum ſubjectæ ſunt Juriſdictioni Epiſcopali, ita, ut Politicum forum tantiſper non agnoſcant. Deſponſatæ legitime ex cellula poſſunt a ſponſo peti, cum neque profeſſio ſolennis, neque conſecratio interceſſerit, ſed perſona ſit libera. Nulla etiam gaudent *regula*, a ſede Romana approbata, ſed ſimplicibus ſaltem ſtatutis, a diverſis Epiſcopis in ſuis Diœceſibus deſcriptis, illis præterea, quæ Parochus earum, ex conſilio devotiſſimarum prudentiſſimarumque inter Beguines, obſervari jubet. Cujus generis ſunt 1): Si quæ vel committendo, vel omittendo, peccaverit, campanula vocatur ad iſtud (quod Abbas ridendo vocat) tremendum tribunal, Paſtoris ſcilicet, ac Magiſtræ & Dominæ ſuæ, niſi per viam cenſuræ, ut veniat, cogi velit. De reliquo de pœnitentia impoſita neque verba facere ad alias, neque conqueri, eſt permiſſum. 2) Omnium criminum maximum eſt amiſſa pudicitia, cujus ſi convincatur, lectiſternia optima amittit, & cum infamia e Beguinagio

Pag. 17.

 ejici-

ejicitur ; 3) vetitum eſt illis cantillare, aut inſtrumentis muſicis cantare; 4) ſine permiſſu ſuperiorum domos Magnatum ingredi, nefas habetur ; 5) juvenes tecto menſaque pacta mercede ſecum habere, catellos item alere, nulli liceat, ſub multa trium florenorum; 6) de ſuo labore ad ornamenta nuptiarum & feſtorum aliquid conferre prohibetur, ſub multa
Pag. 18, 19. duorum florenorum. *Viſitationis* officio per ſingulas domus Beginales Dominæ & Præpoſitæ annuatim binis vicibus fungi debent, & pro lubitu diſciplinam in integrum reſtituere; ſigillatim ſuper novitias vigilare, ut cardinalibus virtutibus, humilitati & pœnitentiæ, quantocyus adſueſcant.

Ornat tandem Autor Epiſtolam ſuam a *p. 22* ad *53* ſerie ac ſyllabo *Beguinagiorum Belgicorum*, Alphabetico ordine conſtructo, ſeque purgat Beguinæ de eo, quod non plura adducat, ex Galliis, Alemannia, &c. Diabolum enim, addit, non ubivis locorum adeo eſſe phlegmaticum, uti quidem in Belgio, ſed calidiori inſervire temperamento, adeoque perdidiſſe innumeras colonias, famamque Beguinarum in Francia & alibi, utpote oſorem bonorum operum, & earum, quæ ea patrent. Quo factum ſit, ut Papa *Clemens V* in Concilio Viennenſi A. 1311 condemnarit eas, plurimasque ejecerit. Qui quidem malus genius ulterius & porro inſidietur imbelli ſexui; at enimvero ſupereſſe in provinciis Belgii ad quinquaginta Beguinagia, quæ venerandum quoddam corpus ac communitatem conſtituant, numeroque decem millium Beguinarum cenſeantur, numeroſarum ſatis ad debellandum malum ac infernalem hoſtem: quibus id quoque laudi detur, quod merita adeo *S. Urſulæ* ſororumque pietate ſua ac prudentia facile æquent. ***Series Civitatum Belgii, in quibus Beguinagia hodienum florent*** : ***Aquisgranum***, urbs imperialis, duo habet, alterum *S. Stephani*, alterum ***Matthæi***. ***Aloſtum***. ***Anderlacum*** ad Bruxellas, ubi Hoſpitale in locum Beguinarum ſucceſſit, manſit tamen bonis vetulis hoc nomen ex prima fundatione. ***Angia***, oppidulum Hannoniæ. ***Antverpia***. In ſuburbio magnæ urbis magnum

Digitized by Google

gnum olim Beguinagium, titulis Decanissæ, Cantatricis, Scholasticæ, Procuratricis, olim superbiens, A. 1494 combustum. Cujus loco sub *Carolo V* Imper. aliud optimo successu exstructum. *Atrebatum. Arscotium* multa tulit durantibus bellis civilibus, quæ fata reliqua etiam Beguinagia ussserunt. *Aldenara. Bethunum. Brugæ*, quarum Beguinagium nomen habet vineæ. *Bruxellæ*. Vetus Beguinagium templum habet vastum & spatiosum, Epitaphio Beguinæ perillustris, *Lambertæ de Croy*, notabile. *Cameracum. Colonia* ostendit adhuc antiquæ domus Beginalis vestigia, licet ante memoratis multo imparia. *Curtracum*, ubi *Joanna*, Comitissa Flandriæ, fundavit Beguinagia, eademque, & alibi, est tuita. Hic loci illud habetur singulare, quod Beguinis confiteri liceat, ubicunque voluerint. *Diesta*. Ejus directorium gessit olim *Eschius*, Sacerdos juratus, a *S. Bernardo* Papæ *Eugenio* admodum commendatus. *Duacum. Gandavum. Grandimontium. Hasseletum*. Beguinagium originem debet antiquis Comitibus *de Looz*. *Herentalia. Hochstratium. Huum. Ischia. Leva. Leodium* fertur habere primum Beguinagium, utpote ab ipso *Lamberto le Begue* A. 1183 cum templo in honorem *S. Christophori* exstructum. Ob pietatem spectatam a Pontifice Romano *Urbano VI* A. 1261 Privilegiis ornatum. Dantur autem ibi plura ejus generis domicilia, ac curiæ. *Lira. Insulæ. Loosa*. Seculo XIII a *Ludovico*, Comite *de Looz*, fundatum Beguinagium. *Lovanium* duobus Beguinagiis inclytum. Illud, *ten Hove* dictum, comprehendit IX domos conventuales. Numerant ibi præterito Seculo ad duo millia Beguinarum. Habent Sacerdotem cum titulo *Plebacci*, & sex Presbyteros, qui loco Vicariorum divinis vacant officiis. Notari meretur, Papam *Adrianum VI*, antequam solium Pontificale adscenderet, *Curatum Sacerdotem* hujus Beguinagii fuisse, eundemque titulum in omnibus Indultibus ac Privilegiis retinuisse, neque Sacerdoti, in ejus locum succedenti, alio, quam *Vicarii*, uti titulo licuisse. Aliud de Beguina quadam sancta refertur, pelvim eam habuisse, quam, quoties pisces voluerit pro se & aliis habere, in flumen immiserit, ut pisces eo invitarit, e quibus, Pag. 42.

quan-

Digitized by Google

quantum in præſens opus eſſet, depromſerit, reliquos dimiſerit, addito voto: *Creſcite, & multiplicamini*. *Mechlinia*. Circa A. 1595 *Matthias Hovius*, Archi-Epiſcopus, præſcripſit illis regulam & ſtatuta, majus erexit ædificium, *Decalogus* appellatum, ideo, quod reditibus iſtius Prælati, ac bonis operibus, decem Beguinæ ſuſtentarentur. *Montes*. *Namurcum*. *Nivigella*, oppidulum, tantum non ex Beguinis conflatum, quarum aliquando ultra tria millia fuere, ut Rex *S. Ludovicus* inde coloniam deduceret in Franciam, religionis tranſplantandæ ergo. *Orcheſium*. *Ruræmonda*, ubi in manus Epiſcopi votum præſtant. *Teneramunda*. *S. Troni*, in cujus feſto Magiſtra domus Beguina annuatim Rectori Altaris ſe ſiſtit, aurique denarium offert. *Tungri*. Valetudinarium ibi perpulchrum viſitur, domusque pro novitiis ſeparata. *Tornacum*. *Tournhout*. Rectrices vel magnæ Dominæ iſtius loci, vigore Bullæ Papæ *Eugenii IV*, datæ A. 1431, poteſtatem habent Sacerdotem curatum denominandi & eligendi, quam Bullam explicat & ſugillat *Felix Hemmerlin*, raro iſtius ævi veritatis confeſſorum exemplo, in Gloſſa Bullarum, per *Beghardos* impetratarum, Edit. Opp. A. 1497. *Valentianæ*. *Venloa*, ubi menſa communi fruuntur, ſed intrantibus certa dos ſolvenda. *Vilvordia*. Hoc Beguinagium antiquiſſimum omnium foret, ſi quidem chartæ donationis ſupra allatæ fides conſtaret. Vivit ſub titulo *de Solatio B. Mariæ*, a *Sophia*, Haſſiæ Landgravia, exſtructum. Claudunt Opuſculum Approbatio Superiorum, ac Privilegium Regium; idem ornant duæ figuræ Beguinarum, æri inciſæ, *in civitate deambulantis*, & alterius *ad Eccleſiam procedentis*, ex quibus omnis veſtiendi ratio conſtare poteſt. *Ad p. 20* ſaltem notamus, digitum intendere Autorem ad fata Beguiniſmi; quæ cum per aliquot ſecula durent, multisque explicentur memorenturque libris, Lectorem remittimus ad fontes, Acta ſcilicet Concilii Viennenſis, ipſumque damnationis Decretum, in *Clementin. Lib. V Tit. III de Hæret. Cap. 3*, in quo octo præcipui errores recenſentur. Diſtinguendæ tamen ab iſtis Beguinis impuris aliæ ſunt *innocentes*, quibus favet ipſe *Joannes XXII*, *Clementis* ſucceſſor, in Extravagant.
Com-

Digitized by Google

Commun. *Lib. III Tit. IX* de Religiosis Domibus. Moderate de iis scribit, & delectum Autorum habet P. *Antonius Pagi* in Breviar. Pontif. Rom. *Tom. IV Sec. XIV, §. LVI*, sub *Clemente V.* Addimus ex *Helioti* Historia Ordinum monasticorum, Gallice scripta, (in qua de *Lamberto* plura ac suavia habentur) quosdam, qui ex instituto in hoc argumento versati sunt: *Petrum Coens*, Canonic. Antverp. in Disquisitione historica, de Origine Beghinarum, A. 1629 edita, *Rikelium ab Oorbeck* in Historia Beguinagiorum Belgii, *Philippum d'Outreman* in Historia Valentianæ, *Aub. Miræum* in Chron. Cisterc. *Thomassinum* de Disciplin. Ecclesiast. *Lib. I Cap. 62.* Dogmata earum examinarunt *Conradus de Monte Puellarum* in libro de erroribus *Beghardorum*, a *Gretsero* edito, *Alvarus Pelagius*, Minorita, in libro de Planctu Ecclesiæ, *Tit. II Cap. 52*, & *Reginaldus Pavo* contra *Lollhardos*. *Malleolus*, vel *Hemmerlin*, multis Dialogis salsis & festivis eos insectatus. Dogmata falsa perstrinxit *Petrus van Mastricht* in Theologia Theoretico-Practica *Lib. VIII Cap. 3.* Vera a falsis, qua solet, integritate judiciique acrimonia discrevit Cel. *Christ. Eberh. Weismannus* in Hist. Eccles. N. T. Sec. XIV §. 10, qua, vix unum idemque de omnibus ferri judicium posse, exacte lustratis Actis, arbitratur: cetera historiam errorum, notato excessu ac defectu, in misero hominum genere corrigendo, explicat, eruitque accurate. Perfectionismum ac Quietismum passim denudarunt *Casp. Calvœrius* in Fissuris Sion. Cap. de Beghardis, *Jo. Henr. Feustkingius* in Gynæceo Fanatico, tit. *die heiligen Begienen.* Alii pro Confessoribus veritatis eas habent, quo referri meretur *Georg. Henr. Gœzii* Dissertatio de Lutheranismo Beghinarum, Lubec. 1719, 4. *Frid. Spanhemius* plerasque abominationum monachalium testes, plura etiam in odium earum conficta, putat in Hist. Eccles. Sec. XIV. Earum interim vitam in multis profligatam, erroresque Quietisticos, ideo non negat *Zacharias Grapius*, existimans, utrumque esse posse, Anti-Christo contradicere, & pessime vivere, in Diss. de Philtris Enthusiast. *p. 7.* De quibus & aliis forte doctus quidam Vir in Historia, quam de Beghinis, olim in Saxonia commorantibus, con-

scripsit, uti compertum habemus, uberius exponet, remque gratam Historiæ Ecclesiasticæ amatoribus faciet, siquidem res sparsas, nominaque Beghinis vere falsoque imposita, & vage disjecta, colliget in unum, perspectisque summa ratione actis, gesta priorum temporum nova luce collustrabit.

C.C. Restels Vernunftmäßiger Beweiß des Alterthums, der Wahrheit, und Göttlichkeit der Heil. Schrifft, rc.

h. e.

CAROLI CHRISTIANI RESTELII DEMONstratio Antiquitatis, Veritatis ac Divinitatis Scriptorum V. & N. Testamenti, ex principiis sanæ rationis ducta, &c.

Tomi II.

Lipsiæ, impensis Michaelis Blochbergeri, 1733, 8.
Tom. I Alph. 2 pl. 2, Tom. II Alph. 2.

Præmisit Autor Præfationem lectu non indignam, in qua propriam religionis investigationem, secundum principia sanæ rationis instituendam, omnibus modis commendat. Inprimis magnitudinem operæ declarat, quam nullus non homo, sigillatim eruditus, maxime vero Theologus, in sacrarum literarum studio rite versaturus, ea in re ponere debet. His declaratis, in Introductionis Sect. I moralis, quam vocant, certitudinis naturam generatim, & historicæ speciatim, explanat, atque generalem quandam res gestas demonstrandi viam aperiens, extra litem ponit, tam res historicas antiquas omnes certas & exploratas esse, ut ne minima quidem dubitandi ratio, quæ sufficiens sit, superesse queat. Tum vero in Sect. II genuinum veritatis amatorem describit, ac tria ei suppeditat Principia, omni exceptione majora, quibus eruditur, quem ad modum in veritatum, moralem certitudinem præ se ferentium, exploratione versari, iisque assentiri, vel non assentiri, conveni-

ens

Digitized by Google

ens ſit. Tractationis ipſius, quæ nunc ſequitur, ea eſt ratio, ut Autor ordinem, quem humanæ mentis accurata convictio poſcit, in connectendis ratiociniis ſuis per totum Opus exacte ſequatur, & omnes argumentationes ita concinne dirigat, ut ipſum rei cardinem contingant. Et quidem *Caput I* demonſtrationem exiſtentiæ Dei, magnam ad convincendum vim habentem, continet; *Cap. II* exhibet argumentum de neceſſitate peculiaris divinæ revelationis, quod partim ex eſſentiali & immutabili Dei erga ſe ipſum amore, partim ex innato hominibus omnibus ſummæ perfectionis deſiderio, quod ex nullius animo evelli eradicarique poteſt, ducitur. Addimus ſpecimen prioris demonſtrationis. Deus, cum ſummæ infinitæque in eo fulgeant perfectiones, quas omni ex parte perſpectas ipſe tenet, non poteſt non tanto ſeſe amore proſequi, nihil ut ſupra ſit. Ergo nihil unquam extra & præter ſe amat, niſi quatenus aliquid refertur ad ipſum. Ergo nec poteſt alium finem ultimum & ſummum in omnibus actionibus ſuis, niſi ſui amorem, ſibi præfixum habere. Ergo ſequitur, ut omnia, quæcunque creavit, eo creaverit conſilio, ut ad ſe, tanquam ultimum finem, referantur. Ergo & in hominis mente ratione ornanda eundem ſibi finem habuit propoſitum. His poſitis, certum eſt, finem Dei ſummum atque ultimum, ad quem in orbis opificio omnia retulit, eum fuiſſe unum, ut homo, in beatiſſima cum ipſo conſtitutus unione, infinitas & admirandas perfectiones divinas cognoſceret ac veneraretur. Jam vero omnis finis ea eſt natura, ut ſine ſufficientibus mediis nequeat obtineri. Itaque non potuit Deus, quin hominem neceſſariis ad hunc excellentem creationis finem mediis exornaret. Quamdiu igitur Deus hunc finem ſuum, qui immutari non poteſt, conſequi cupit, tam diu ſui ipſius cauſa media, quæ ad illum requiruntur, conferre debet. Jam per lemma quoddam metaphyſicum aſſumitur, finem conſervationis eundem, quem creationis, eſſe. Ex quo concluditur: Si Deus genus hominum in exiſtentia ſua conſervat, neceſſe eſt, ut continuo ſufficientia ipſi media largiatur, quæ ad finem illum conſervationis ſive continuatæ creationis obtinendum pertinent. At-

qui experientia declarat veritatem ,antecedentis. Itaque propter nexum eſſentialem conſequens nulla poteſt ratione negari. Neceſſaria hinc eſt conſecutio, ut Deus propter ſe ipſum, reſpectu hominis ex mera gratia, alia, quæ ſufficiunt, media ſtatim hominibus ſuppeditet, ſimul ac forſitan initio conceſſa facta ſint invalida. Hæc autem cum re vera reddita ſint infirma, perſpicuum omnino eſt, & res ipſa loquitur, alia hominibus collata divinitus eſſe media, fini ex omni parte reſpondentia. Iſta vero mediorum divinorum communicatio nulla commodius ratione fieri potuit, quam per ſpecialem revelationem. Ergo exiſtit neceſſario ſpecialis quædam revelatio divina. I. Q. E. D. In *Capite III* Autor naturam & qualitates hujus exponit revelationis, quæ ex totalibus & partialibus, ut vocat, naturæ & rationis defectibus ducuntur. Qua oblata occaſione, ſufficiens, quod vim placandi habet, medium, ex pædagogia rationis certis characteribus deſignatur. *Cap. IV* modos evolvit omnes, quibus divina ſpecialis revelatio fieri potuit. Eſt hic inprimis accurata, quæ inſtituitur *p. 190*, traditionis & per literas factæ revelationis comparatio, notatu quam maxime digna. Ex his præmiſſis principiis *Cap. V* univerſalis & omnibus numeris abſoluta divinæ alicujus revelationis iratio ducta ante oculos ponitur. Quomodo antiquitatis conſiderato rectam ducat rationem ad revelationem inveſtigandam, *Cap. VI* docetur. In *Capite VII* multis oſtenditur verbis, ſingularique argumentandi modo, in gente Hebraica antiquiſſima eam ipſam revelationem, & primam ejus originem, neceſſario inveniendam eſſe. In nota hujus Capitis, litera P ſignata, τὸ θεῖον iſtud ſingulare, quod in hoc populo & in ſacroſanctis ejus ſcriptis elucet, cum cura evolvitur. *Cap. VIII* rationes ex Hiſtoria & Chronologia petitæ adducuntur ad probandum, *Moſen* legiſlatorem ultimis temporibus in gente Hebraica vere vixiſſe. Ipſum hunc Virum divinum quinque Voluminum, quæ ejus honeſtat nomen, Autorem re vera eſſe, *Cap. IX* declarat; & eorundem γνησιότητα ſingulari argumentandi ratione demonſtrat. Ejusdem *Moſis* ἀξιοπιστίαν ſummam enucleat *Cap. X*; quemadmodum ſequens *Cap. XI* oſtendit, libros V. T. hiſtoricos & genuinos & veros eſſe. Hoc modo viam

ſibi

Digitized by Google

ſibi paravit Autor *Cap. XII* antiquitatem reliquorum librorum ſacrorum vindicandi, & *Cap. XIII* γνησιότητα eorundem ex principiis, in Introductione poſitis, generatim deducendi. In *Capite XIV* effecit, ſanam rationem Hebraica V. T. Volumina in magno pretio & præ ceteris omnibus lectu digniſſima habere, & ad ea diligenter evolvenda hominem devincire. *Cap. XV* veterum Judæorum convictionem, quam de divina V. T. origine habuerunt, recta prælucente ratione vindicat. In *ultimo* demum hujus Partis *Capite* plenius & curatius docetur, divinam librorum V. T. originem hiſce Novi Fœderis temporibus multo certius ex vaticinationibus, olim a Deo datis, cognitam perſpectamque eſſe. Hoc conſilio Philoſophica quædam Theoria præmittitur, quæ indicat rationem generalem vaticinia definite dinſtiċteque dijudicandi.

Alterius Partis ſummam breviter, more noſtro, recenſituri, Præfationem primo loco commemoramus; in qua de nexu atque conſenſu veritatum naturalium & revelatarum, nec non de neceſſitate uſus rectæ rationis in rebus, quas divina pandunt oracula, cum cura expoſuit Autor. Hanc ſequitur in *Capite I* demonſtratio de Jeſu Nazareno Chriſtianæ religionis autore, qui *Tiberii* Imperatoris ævo in Judæa vixiſſe probatur. In *Capite II* Scriptorum N. T. omnium γνησιότης duobus maxime argumentis extra controverſiam ponitur, quorum unum ex Hiſtoria, alterum vero ex ipſa rei natura petitum eſt. *Cap. III* eorundem Scriptorum Veritatem ex tribus hiſtoricis argumentationibus, quas ſana ratio ubivis explorat, ſtudioſe vindicat. Hujus Capitis, in *tres* quidem *Sectiones* diſtincti, *Sectio I* ea nititur theoria, quæ primam exhibet argumentationem, quam in Introductione ad *Part. I* fixam eſſe juſſit Autor. Iſtud inprimis vim addit demonſtrationi, quod convictionem primorum Chriſti teſtium non imaginariam, ſed veram, mentique humanæ convenientem fuiſſe, ſecundum omnes, quibus eam obtinere illi potuerunt, modos ac rationes examinatur. Altera argumentatio, in *Sectione II* prolata, ex ſumma eorum, qui Scripta N. T. literis mandarunt, ἀξιοπιστία, duce ſevera meditatione, arceſſitur. *Sectione* denique *III* Veritatem horum ipſorum N. T. librorum in eum

certitudinis gradum, qui ſummus eſt, deducitur, clariſſimis ipſorum hoſtium teſtimoniis in auxilium vocatis. In *Capite IV* divinitas ſacrorum Novi Fœderis Voluminum quatuor demonſtratur argumentis, inter ſe connexis. Et quidem *Sect. I* ex characteribus Meſſianis ſcite probatur, Jeſum Nazarenum verum eſſe Meſſiam, eundemque verum Deum. In *Sectione II* iis, quæ ad vera miracula requiruntur, ex Philoſophia præmiſſis, Chriſti & ejus Apoſtolorum miracula vere divina eſſe, ac divinam eorum legationem certiſſime teſtari, oſtenditur. Tum *Sect. III* ratio ex divinis vaticinationibus Chriſti ejusdemque Apoſtolorum ducitur; ſicut *Sect. IV* celerrimam rerum Chriſtianarum receptionem propagationemque, vi veritatis & hoſtium copiis, ea, quam Philoſophia poſcit, accuratione, in utramque partem ponderatis, enucleat. His finitis, *Cap. V* manifeſtum reddit, hanc ipſam Scriptorum V. & N. T. collectionem, eandemque ſolam & unam, veram a Deo datam continere revelationem. *Cap. VI* aperte demonſtrat, omnes hactenus adductas demonſtrationes, quas ſana ratio dedit, maxime ſufficientes eſſe, tantaque valere virtute, ut mentem humanam a præjudicatis opinionibus vacuam convincere queant. *Cap. VII*, idemque ultimum, veluti practicum eſt, eaque plene inculcat officia, quæ in hominem ſana ratione inſtructum cadunt, ex mutuo, quæ rationem inter ac revelationem datur, reſpectu emanantia. Accedit Index, qui utriusque Partis exhibens contenta, toti Operi imponit finem. Ceterum non dubitamus, quin omnes ſeriæ meditationi adſueti ex hujus lectione ſcriptionis eam ſint utilitatem percepturi, ut Chriſtianam, quam adhuc, de ea ſatis incerti, temere ſpreverunt & contemſerunt, religionem, in poſterum, de ejus indole ac veritate majorem hinc nacti convictionem, ſanctius venerentur.

LAUR. REINHARDI INSTITUTIONES THEOlogiæ dogmaticæ, ex Mandato Sereniſſimi Principis ERNESTI AUGUSTI, &c. conſcriptæ; cum Præfatione

tione JO. GE. WEBERI, Consil. Eccles. & Concion. Aul. Supremi, & Superint. Generalis.

Lipsiæ & Vinariæ, apud Sig. Henr. Hoffmannum, 1733, 8.
Plag. 18.

Transit a Philosophia Cl. Autor ad Theologiam, quam eadem fere methodo, eadem certe brevitate, perspicuitate, & candida quadam simplicitate, pertractat. S. Rev. *Weberus* libentius se justis ex causis declinaturum fuisse præfandi laborem professus, nisi imperata facere suasisset obsequii pietas, eam quæstionem tractat, *quanam tractandi Theologiam methodus rebus divinis maxime sit accommodata & optima?* & post brevissimam de Theologia catechetica, acroamatica, fœderali, disputationem eo evadit, uti dicat, *optimam esse, quæ omnem veritatem ex solis fontibus verbi divini demonstrat, non solum ad gratiam per Christum fide apprehendendum consequendam, sed ad illum quoque finem deducit, secundum quem in religionis negotio gratiam oblatam & acceptam in vacuum non recipimus, sed amicum fidei veræ charitatisque conjugium ! fixum & constantissimum stabilimus.* Hac deinde methodo usum prædicat Cl. Autorem, & addit: *Sin quædam forte quis deprehendat novo plane exemplo hic proposita, ocius ne ruat in contrarium judicium, sed ea omnia ipsi Autori doctissimo tribuat, ad defendenda, quæ statuit, paratissimo.* Poterant ista secus accipi, quasi nova dogmata hic tradantur: sed præter mentem certe Viri S. Rev. & res ipsa loquitur, caute admodum versari ea in re Cl. Virum, non modo, ne quid proponat ab ea, quam vocamus, analogia fidei recedens, verum etiam, ne in Controversiis recentioribus partium aliquod studium prodat. Itaque laudat Theologos promiscue, *Tros Rutulusve fuat*, & v. g. ne attingit quidem Controversiam de Descensu Christi ad inferos, quæ viciniam illam nuper exercitam habuit. Ubi sententiam de obsessionibus & spectris expectabas, *scite*, inquit, *de his exponunt Hollazius*

lazius & *Buddeus*. Illuminationis tres gradus proponit, fundamentum conciliandi controverſias, ea de re motas; tacet de ipſis controverſiis. De peccato in Spiritum Sanctum poſt definitionem conſuetam addit, eſſe, qui putent, hoc peccatum a ſolis Judæis, Jeſum reſpuentibus, perpetratum. Sed *novo* forte *exemplo*, bono quidem, hic propoſita ſunt argumenta XVI pro veritate religionis Chriſtianæ, in quantum ea Auguſtana Confeſſione continetur. Illud videmur liquido confirmare poſſe, dogmata Eccleſiæ noſtræ in hoc libello ordine admodum concinno atque dilucido proponi, & Autores laudari plurimos, ut non ſcholis tantum humilioribus prodeſſe queat, ſed iis etiam, qui recentiores de unoquoque argumento Scriptores ſibi indicari cupiunt, majoris momenti Operibus, *Buddeanis* præſertim theſauris, carere coguntur.

ELOGIUM ROSINI LENTILII, CONSILIARII & Archiatri Würtembergici.

Natalem is lucem adſpexit Waldenburgi in Comitatu Hohenloico die 3 Januar. A. 1657. Patrem habuit *Davidem Samuelem Lentilium*, Cancellariæ Illuſtriſſimi Comitis Hohenloici Directorem. Abavus ejus inter Theologos Ratisbonenſes Formulæ Concordiæ ſubſcripſit ſub nomine M. *Linſenbarth*, quod poſtea in *Lentilii* appellationem commutatum. Matrem nactus eſt *Annam Roſinam*, cui pater erat *Sebaſtianus Albertus Sartorius*, Miniſter Verbi Divini Elrichshuſii, ditionis Brandenburgico-Onoldinæ, qui tori ſociam habuerat neptem Præpoſiti quondam Stuttgardienſis, Cel. *Joannis Brentii*. Jam A. 1661 Noſter, nondum quinque annorum puer, patre orbatus, Crailshemii, quod oppidum eſt Marchionatus Brandenburgico-Onoldini, ætatem egit apud D. *Maierum*, hujus civitatis Medicum Ordinarium, & loci ſcholam haud ignobilem frequentavit, donec A. 1668 *Maierus* inter mortales eſſe deſineret. Hoc mortuo, delatus eſt Noſter Onolsbacum, hoſpitio & convictu uſus D. *Rehmii*, Conſiliarii & Archiatri Onoldini, penes quem triennium commoratus, ibidem in Gymnaſio

Digitized by Google

mnasio illustri literis, quibus ad humanitatem juventus formatur, operam dedit, animumque primis Philosophiæ rudimentis imbuit, &, quoniam a quinto ætatis anno Medicorum fuerat alumnus, hujus studii amorem hausit, nec non in Physica & Botanica progressus fecit non contemnendos. Anno 1671 sub initium Septembris eum sibi vindicavit & Heidelbergam venire jussit vitricus, *Erichius*, J. U. Licentiatus, & Dicasterii Aulici Serenissimi Electoris Palatini Advocatus, ubi statim animum ad studium medicum excolendum adjecit, ac nondum 14 annos natus, in Disputatione Inaugurali D. *Jüngken*, qui paucis ante annis apud Francofurtenses Præsidii militaris Medicus septuagenario major obiit, cum is die 8 Febr. A. 1672 ad capessendum Gradum Academicum cathedram conscenderet, Opponentis partes in se suscipere & tueri sustinuit. Die 20 Nov. ejusdem anni sub Professore Medicinæ famigeratissimo, D. *Franckio*, qui tempore insequenti a Potentissimo Danorum Rege Consiliarius Justitiæ ac Archiater constitutus, equestri insuper dignitate auctus, Hafniæ obiit, Satyram defendit medicam, *de Restitutione in integrum*, in qua de Chirurgia Curtorum tractatum, & die 2 Aug. A. 1673 aliam Dissertationem, proprio marte elaboratam, sub ejusdem Professoris Præsidio habuit, *de Saliva & vasis salivalibus*. Tunc Academiæ Heidelbergensi valedicens, per Onolsbacum & Noribergam curru publico vectus, Jenam se contulit, ubi necessariis præsidiis destituto parce & tenuiter vivendum erat. Celeberrimo tamen *Wedelio* duce studii medici cursum continuavit, & ultra annum ibi commoratus, sub ejusdem Professoris moderamine ex *Rolfincii* Ordine & methodo cognoscendi & curandi affectus corporis humani particulares, Dissertationem decimam quartam, *de Dolore lienis, affectione Hypochondriaca, & Scorbuto*, respondendo defendit. Cum vero vitricus ejus, mense Februario A. 1674 Spira Heidelbergam iter faciens, fatali casu interciperetur, ut, quid de eo factum, ad cognatorum ejus notitiam nondum pervenerit, ejusque matri carissimæ, cui sex erant liberi nondum adulti, res esset angustior, & proli alendæ vix sufficiens, de Pædagogi domestici munere obti-

nendo Noſter diſpiciebat, cui etiam adhibitus eſt a Viro Generoſiſſimo, *de Schœnfeld*, Lœbniziæ, pago tribus milliaribus Lipſia diſtante, ubi uſque ad A. 1677 hærens, praxi etiam medicæ operam dare cœpit, & primam remediorum formulam conſcripſit die 26 Aprilis A. 1675. Poſt triennii moram inde pedem promovens, ad oras magis remotas excurrere ſtatuit, & poſt nundinas Lipſienſes plauſtris onerariis ſe comitem adjungens, pedeſtri itinere Roſtochium contendit. Inde per Wismariam Lubecam profectus, quia navem expectare non poterat, Regiomontem Boruſſorum, quam urbem adire conſtituerat, ſolventem, celoci ſe committens, per mare Balticum Gedanum navigavit, inde per ſinum aquæ *dulcis* ad montem regium pergens, ubi circa feſtum Joannis Baptiſtæ dicti anni 1677 appulit. In hac urbe erudiendi pueros occaſionem aucupabatur, ſed voto non reſpondit eventus. Deſcribendis itaque Collegiis vitam tolerare, ac tam duriter vivere neceſſe habebat, ut longo temporis ſpatio cocto cibo veſci non daretur; tandem ſolicitudo animum ejus invaſit, cum crumenæ ære vacuæ fundum conſpiceret. Caſu autem accidit, ut in popina quadam innoteſceret Scribæ legionis cujusdam e munimento Memel, qui mandato inſtructus, ut ephorum quæreret tribus juvenibus, nobili loco natis, filiis Baronis *Lœbelii*, Præfecti ejus loci, Noſtro hanc provinciam obtulit, cum quo etiam lætabundus, per Lacum Curlandiæ, qui in mare Balticum prope Memelium exoneratur, eo profectus, quod eodem anno circa diem Divo Martino ſacrum fiebat. Siniſtro autem & plane adverſo ejus fato tunc factum videbatur, ut Præfectus ille cum liberorum ſuorum ephoro, cum quo lites ei interceſſerant, rurſus in gratiam redierit. Noſter enim, partim pudore ductus, partim vivendi præſidiis deſtitutus, Regiomontem redire neque voluit, neque potuit, & ita cum magna rerum ſuarum difficultate conflictabatur. Venit autem ibi in familiaritatem ſtudioſi cujusdam Theologiæ, qui ex Livonia duos juvenes nobiles, Barones *de Tauben*, in Academiam Regiomontanam deduxerat, quique jam in reditu verſabatur. Hic a Duce Curlandiæ literis munitus erat, quibus ditionis ſuæ

ſubdi-

ſubditis injunctum de equis rhedæ ejus jungendis, & de commeatu libero illi proſpiciendo. Tam commoda occaſione Noſter uſus, per vicum Lithuaniæ Bulangen in Curlandiam delatus eſt, ubi apud Centurionem quendam *de Candau* & apud Dominum *de Fælckerſam* ad tempus ſubſtitit, tandem a *Muſmanno*, indigenarum apud Doblenſes Paſtore, qui locus tertio lapide Mitavia, Ducis ſede, diſtat, liberis ejus inſtituendis admotus, apud quem per biennium hæſit, & Medicinam ibi feliciter exercens, tantam nominis famam aſſecutus eſt, ut Pharmacopola Aulicus Mitavienſis, *Albertus Konberger*, victum & tectum gratis ipſi offerret, ut ægris ſanitati reſtituendis operam daret; unde factum, ut, fama ejus latius dimanante, ad viginti milliaria ad opem ægris ferendam evocaretur. Hoc ſucceſſu permotus, conſtitutum apud animum ſuum habebat, in hoc Ducatu fortunarum ſuarum ſedem figere. Mater autem illius cariſſima, ceterique cognati, ægre ferentes, eum tanto locorum intervallo ab ipſis ſejunctum, de illo propius arceſſendo conſilia agitarunt, &, cum Medici Ordinarii locus morte D. *Hornungi* Crailshemii vacaret, precibus a Sereniſſimo Marchione Onoldino impetrarunt, ut in locum illius Noſter ſurrogaretur, & ei vocationis tabulæ Mitaviam mitterentur. Quanquam vero admodum reluctante animo multis nominibus cariſſimam ſibi regionem relinquebat, graviſſimæ tamen cauſæ ei non permittebant, cognatorum voto ac voluntati deeſſe. Hinc igitur diſceſſum meditans, vere ineunte A. 1680 inter communes prolixiſſimi amoris & favoris ſignificationes dimiſſus, comite & auſpice Deo, primo terreſtri itinere uſque ad portum Curlandiæ Windaviam pervenit. Inde navem onerariam Batavicam conſcendens, verſus fretum Sundicum navigavit, & ad Inſulam Danicam Amaken fauſto itinere contendit; curru tandem Hafniam vectus, ubi decora & lumina hujus urbis ſalutavit, doctorumque hominum favorem ſibi collegit. Poſtea iter per mare Lubecam profectus eſt, ubi, cum ob luem peſtiferam in Saxonia graſſantem viæ publicæ eſſent intercluſæ, ſocietas abeuntium ipſi expectanda, & juramentum ſanitatis præſtandum erat. Hinc equo vectus per

planitiem Luneburgensem Helmstadium, agrum Mansfeldensem, Erfordiam, Sonnebergam, Coburgum, Bambergam, Noribergam, transiens, Altorffium petiit, &, examinibus ibi exantlatis, *de febre tertiana intermittente, præterito vere septentrionem & sub eo Curlandiam infestante*, pro Licentiæ Gradu disputavit; mox per Onolsbacum Grailshemium attingens, demandatam sibi spartam adiit, ibique degit usque ad A. 1685, quo Medici Ordinarii provinciam in libera Imperii Romani civitate Nordlinga suscepit, & ægrotorum sanandorum cura nimis districtum, imo fere obrutum, se sensit, longisque itineribus corpus fatigavit. Exactis ibi tredecim annis, A. 1698 se Stuttgardiam contulit, per biennium ibi subsistens, & praxi medicæ liberiori intentus, mox Archiatri dignitatem, a Serenissimo Marchione Durlaco-Badensi clementissime ipsi oblatam, suscepit. Cum vero Marchio Serenissimus cum familia ob irruptionem a Gallis factam solum vertere, ac, relictis provinciis suis, Basileam migrare cogeretur; Noster, Stuttgardiam reversus, Medici Ordinarii provinciam capessivit, quam etiam, anno elapso Archiatri titulo & loco auctam, usque ad A. 1711 administravit. Postea, jubente Serenissimo Wurtembergiæ Duce, Principi ejus hæreditario Medicus itineris additus, ad eum profectus est Augustam Taurinorum, Italiæ civitatem splendidissimam. Circa idem tempus constitutus est verus Consiliarius, & Archiater Wurtembergicus. Cum hoc Serenissimo Principe redux factus est in patriam A. 1712 præcipite. In autumno sequentis anni autem eodem munere fungens, denuo adjunctus est Serenissimo huic Principi, & cum illo iter fecit per Hollandiam, Belgium, Hispaniam & Galliam. Tandem eum cum comitatu suo A. 1716 salvum & incolumem Serenissimorum Parentum amplexibus restituit. Bis Noster matrimonium iniit, primo cum *Maria Elisabetha Stüberia*, quæ patrem habuit Cl. *Joannem Ernestum Stüberum*, Membrum Senatus arctioris, Censorem morum, & Præfectum rei frumentariæ, in libera Imperii civitate Eslinga; matrem vero *Annam Mariam*, natam *Kielmanniam de Kielmanseck*, cujus avus tribus Wurtembergiæ Ducibus a Consiliis intimis

fuerat.

Digitized by Google

fuerat. Ex hoc conjugio filium ſuſcepit, adhuc ſuperſtitem, M. *Wilhelmum Fridericum Lentilium*, qui Diaconus olim fuit Eccleſiæ Metropolitanæ Stuttgardienſis, nunc Profeſſoris ſupremi munere in Gymnaſio, quod Stuttgardiæ floret, Illuſtri fungitur. Altera conjux erat filia Profeſſoris Medici celeberrimi Academiæ Gieſſenſis ac Tubingenſis, nec non Academiæ Naturæ Curioſorum Sodalis, *Gregorii Balthaſaris Mezgeri*. Mater ejus *Anna Catharina*, filia M. *Küſneri*, Suinfurtenſium olim Superintendentis. Hæc ejus conjux poſterior jam antea juncta fuerat D. *Hillero*, Phyſico Marpacenſi, cum Noſtro autem matrimonium per 23 annos improlis coluit. A. 1681 Comes Franciæ Orientalis, *de Geyer*, eum Archiatrum ſuum conſtituit, ac Regi Boruſſiæ *Friderico* ita enixe commendavit, ut titulo Medici Aulæ Regiæ eum ornaret, addito promiſſo clementiſſimo, ut, ſi ob belli Imperio Romano a Gallis illati tempeſtatem ſe minus tutum in terris Suevicis crederet, confugeret in regnum ſuum, tanquam in portum, altiori muneri in quadam Academiarum ſuarum, aut in Aula regia, admovendus. A. 1683 membris Academiæ Leopoldino-Imperialis Naturæ Curioſorum adſcriptus eſt ſub nomine *Oribaſii*. A. 1693 functionem obtinuit Medici Ordinarii Abbatiæ Nereſheimenſis, & eodem anno elogium Archiatri Sereniſſimi Principis Oettingenſis, anno vero inſequenti ipſam hanc dignitatem, non mutata tamen ſede ſua. A. 1696 collata eſt in eum ſparta Medici Ordinarii in Monaſterio *Maria-Mahingen*, & A. 1697 in Abbatia Keyſersheim. A. 1698 interrogatus fuit de ſuſcipiendo loco Medici Primarii apud Francofurtenſes ad Mœnum; A. 1700 de loco Medici in Aula Electorali Palatina; A. 1704 de loco Archiatri apud Illuſtriſſimum Comitem Naſſovio-Weilburgenſem; A. 1721 de eadem dignitate apud Marchionem Brandenburgico-Onoldinum, & quidem ſub conditionibus admodum opimis; quæ vero munera omnia Noſter modeſte declinavit. In quot doctrina eminentium & celeberrimorum Virorum notitiam Noſter in itineribus ſuis pervenerit, paucis pagellis enarrari non poteſt. Fidem facit ingens Epiſtolarum nume-

Digitized by Google

rus, ab illis ad eum ſcriptarum, & in ſcriniis defuncti relictarum. Scriptorum, ab eo in publicam lucem editorum, Catalogum qualemcunque hic exhibebimus. In Ephemeridibus Naturæ Curioſorum Obſervationes ei bene multæ debentur, eæque admodum eruditæ & lectu dignæ ſingulæ, ſed quas ſigillatim hic enumerari, non ſinit paginarum anguſtia. Præter has ſequentia eruditionis ſpecimina idem luci publicæ expoſuit: 1) *Conſilium ingenuum de venæ ſectionibus vernis & autumnalibus, præſervandæ ſanitatis cauſa utplurimum intempeſtive ſuſceptis, ac opportuniori tempore adhibendis*; Ulmæ A. 1693 vernaculo ſermone editum. 2) Τέχνημα πρακτικὸν, i. e. *Tabulam conſultatoriam medicam, exhibentem Quæſtiones maxime neceſſarias, ægrotis, conſilium exquirentibus, a Medico proponendas.* Ulmæ, 1696, 8. In Præfatione Quæſtionem decidit: An & quomodo eruditus Theoreticus infelix in arte medendi Practicus eſſe poſſit? 3) *Miſcellanea Medico-Practica tripartita.* Ulmæ, 4. 4) *De Hydrophobiæ natura & cura Diſſertatio Epiſtolica ad Dn.* Guckelinum, *Practicum olim Mœno-Francofurtenſem.* 5) Rurſus in vernacula ſcripſit ediditque juſſu Sereniſſimi Marchionis Badeno-Durlacenſis *Informationem de Febribus acutis, A. 1703 graſſantibus*; Durlaci, 8. 6) *Eteodromum Medico-Practicum A. 1709, exhibentem, quid ſingulis diebus per integrum illum Annum in functione ſua medica, tam in Praxi, quam rebus ad Phyſicatum pertinentibus, actum ſit, in uſum Practicorum juniorum.* Stuttgardiæ, 1711, 4. 7) *Iatromnemata Medico-Practica.* Stuttgardiæ, 1711. 8) *Novam acidularum Gœppingenſium Deſcriptionem, ita adornatam, ut ab omnibus, ejusmodi fontes medicatos alibi locorum frequentantibus ac potantibus, pro norma eſſe queat.* Stuttgardiæ, 1725, 8. 9) Anonymus elaboravit A. 1710 ſub titulo: *Fons aquæ vitæ Canſtadienſis*, Deſcriptionem iſtius Balnei & aquæ ſalinæ, in agro Wurtembergico non procul a Stuttgardia ſcaturientis. 10) Celeberrimi D. Pelargi *Obſervationum Clinicarum Eteodromo III* ad petitum Autoris præfixit *Anteloquium*, in quo

Quæ-

Digitized by Google

Quæſtionem arduam: *An Medicum libros praxi Clinicæ inſervientes in lingua Germanica divulgare deceat?* (ne ſcilicet auxilii quid inde ſibi parent Medicaſtri Latinitatis expertes,) in utramque partem ingenioſe ventilavit & affirmative dijudicavit. Lipſiæ, 1726, 4. In affectatis adhuc habuit Noſter 1) *Tractatum integrum de omnibus, quæ Medico in arte ſua ſcitu ſunt neceſſaria*; 2) *Medicinam moralem, aliquot Centurias Caſuum conſcientiæ Medicinalium complectentem, a demortuis aut adhuc viventibus Theologis, quibuscum Autor literarum commercium ſuper iis inſtituit, deciſorum*; 3) *Poſtillam Harmonico-Medico-Phyſicam, qua ex Pericopis Evangeliorum ac Epiſtolarum totius Anni ea ſeliguntur, quæ Medicus præcipue in uſus ſuos convertere poteſt*; 4) Acoluthum Lentilianum, *ſeu* Lentilii *Vade mecum Itinerarium, quo continentur, quæ Practico, iter facienti, & alia librorum ſupellectile deſtituto, inſervire poſſunt*; 5) *Solipſiſmum animæ rationalis, ubi de abſtractionibus ejus a corporis commercio & inde oriundis contemplationibus profundis ac ſublimioribus multa curioſa proponuntur*; 6) Itineraria ſua curioſa per Italiam, Galliam & Hollandiam. Efflagitata etiam fuit multorum precibus Continuatio *Eteodromorum*, ubi, ſi duorum modo annorum curricula conficere ei licuiſſet, facile praxin Medicam perfectam, & nullius morbi defectu laborantem, ſiſtere potuiſſet. Sed hæc, cum nondum ſatis exaſciata ſint, lucem publicam forte non adſpicient. Noſter enim, partim negotiorum multitudine obrutus, partim ſenectutis imbecillitate fractus, & ſe decertando cum iis committere renuens, qui juvenes gloriæ ſibi ducunt, adverſus Medicos ſeniores calamum ſtringere, his ultimam manum non impoſuit. Ceterum Noſter a teneris uſus eſt corpore robuſto & valetudine ſatis firma, adeo, ut nullo unquam morbo, exceptis iis, qui infantibus ſunt communes, tentatus fuerit. Exacto ætatis anno ſexageſimo demum nonnullis inſultibus arthiticis, utut levioribus, ſubinde infeſtari cœpit. Poſt autumnum vero anni præteriti ſenſit aſthma ſpaſmodico-flatulentum, quo tamen non obſtante, negotia domi & foras in agro Wurtembergico, viſitando

tando pharmacopolia, examinandoque Chirurgos & obstetrices, obire poterat, ægrisque, curationi ipsius se committentibus, mederi. Anno vero novo ineunte, morbus invaluit, medicamentis, ab eo ipso aliisque experientissimis Medicis ordinatis, haud quidquam valentibus, adeo, ut lecto cubare & somno frui plane non liceret, sed ex una sella gestatoria in alteram immitti necesse haberet. Accessit tandem ascites & febris inflammatoria, quæ Nostro vivendi finem attulerunt, ita tamen, ut placide, sine motibus convulsivis, aut alia ratione vehementibus, exspiraret die 12 Febr. Anni 1733, cum paulo ante ipsi a filio recitatus esset Jubilus *Bernhardi*, cumque a Theologo qui confessiones ejus excipiebat, interrogatus, an etiam reliquas tentationes a Deo immittendas forti & patienti animo perferre vellet, respondisset: *sine omni exceptione*. Annum ætatis septuagesimum septimum complevit, & natalem celebravit precibus & bene faciendo orphanis, quibus pecuniæ summam satis largam legavit, ultimo nativitatis die, quo jam emortuali lecto erat affixus. Textum funebrem sibi non solum elegit, sed & disposuit, plurimisque meditationibus & collectaneis enucleavit, ex *Gen. V*, *21-24*, non arrogantia quadam ductus, sed quia die *Enocho* sacro olim hanc mundi lucem primum adspexerat. Interim vitæ ejus curriculum luculento argumento esse potest providentiæ divinæ, iis præsertim literarum studiosis, quibus cum egestate & rerum inopia confligendum. Deus enim Nostrum, tenuibus facultatibus instructum, per oras duxit remotissimas, ubi sæpe subsistendi nullus videbatur locus, sed auxilio ipsi præsto fuit, & luculenta nunquam non dedit gratiæ suæ specimina. Ejus bonitati inprimis hæc tria tribuit: 1) Quod ab ineunte ætate firma valetudine sit usus; 2) quod in tot ac tantis itineribus, ubi commercium cum impiis hominibus declinare semper non potuit, in consortium improbitatis non pertractus fuerit, sed a flagitiis ac criminibus perpetrandis liber permanserit; 3) quod ea sorte & conditione ipsum esse voluit, ubi in aurea mediocritate commode vivere poterat, ubi carebat obsoleti sordibus tecti, invidenda sobrius aula, neque altum urgens, neque nimium premens littus iniquum, ut Venusinus Poeta loquitur.

Digitized by Google

* *** *

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recensentur.

I Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

Anonymi *Historia Ecclesiastica a Christo nato ad nostra usque tempora Compendium.* 322

Dialogus patris cum filio de principio religionis & doctrina morum. 427

Testes resurrectionis Jesu Christi examinati & judicati secundum regulas forenses; *ex versione* A. le Moine. 503

Antiquitatum Christianarum Compendium. 195

Assemani (*Josephi Simonii*) *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana. Tomi III Pars I & II.* 193

Baueri (*Christiani Frid.*) *Textus originalis ad Ecclesiastem Salomonis versione ac notis illustratus.* 175

Benthemii (*Henr. Ludolphi*) *Status Ecclesiarum & Scholarum Anglicanarum.* 324

Breithaupti (*Joach. Just.*) *Institutiones Theologicæ de credendis atque agendis.* 56

Clodii (*Jo. Christiani*) *Excerptum Liturgiæ Syriacæ septimanæ passionis Jesu Christi.* 83

Crügeri (*Theodori*) *Introductio in Christologiam moralem.* 294

Driessen (*Antonii*) *Jesus nascens, patiens, & moriens, resurgens, &c.* 512

Eckhardi (*Tobiæ*) *Henrici Leonis autoritas circa sacra in constituendis atque confirmandis Episcopis.* 167

Observationes philologicæ ex Aristophanis Pluto, dictioni N. Fœderis illustrandæ inservientes. 312

Gœtzii (*Frid. Lebrecht*) *de Nonismo & Nihilismo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio.* 474

de Graveſon (*F. Ignatii Hyacinthi Amat*) *Epiſtolæ, ad Amicum ſcripta, Theologico-Hiſtorico-Polemicæ.* 529
Gürtleri (*Nic.*) *Inſtitutiones Theologicæ.* 115
Hilarii *Opera. Tomi II.* 337
Jablonski (*Dan. Erneſti*) *Hiſtoria Conſenſus Sendomirienſis.* 73
Ikenii (*Conr.*) *Antiquitates Hebraicæ.* 411
Lakemacheri (*Jo. Godofr.*) *Obſervationes philologicæ. Pars VII & VIII.* 376
Langemack (*Gregor.*) *Hiſtoriæ catecheticæ Pars I.* 38
Langii (*Caroli Henr.*) *Specimen Obſervationum philologicarum in Novum Fœdus, ex Luciano potiſſimum & Dionyſio Halicarnaſſeo.* 424
— (*Joach.*) *Genuina & ad ædificationem directa Explicatio Pentateuchi.* 9
— *Doctrina Evangelica de univerſali Dei gratia ex Scriptura S. ſuffragio ſanæ rationis adſtructa* 523
Zur Linden (*Jo. Georg.*) *de Jejuniis & ſacris religionis cerimoniis.* 479
Lütkens (*Nic.*) *Lux in tenebris, quam Zohar, antiquum Judæorum monumentum, genti ſuæ occæcatæ præbet ad myſterium SS. Trinitatis eo facilius apprehendendum.* 233
Oederi (*Georg. Lud.*) *Modeſta & ſolida Reſponſio ad Viri Clariſſ. Steph. Viti iniquiſſimum librum, quem inſcripſit Apologiam, &c.* 238
— *de Scopo Evangelii S. Joannis, Apoſtoli, certiſſime hæreſi Cerinthi & Ebionis oppoſiti.* 377
Philalethis & *Antrophopiſtæ de Euchariſtia Dialogus.* 475
Placette (*Jo.*) *Monita ad Oratoriam ſacram attinentia.* 330
Reinhardi (*Laurentii*) *Inſtitutiones Theologiæ dogmaticæ.* 550
Reſtelii (*Caroli Chriſtiani*) *Demonſtratio antiquitatis, veritatis, ac divinitatis Scriptorum V. & N. Teſtamenti, ex principiis ſanæ rationis ducta. Tomi II.* 545
Roques (*Petri*) *Pietiſmus genuinus.* 414
Rusmeyeri (*Mich. Chriſtiani*) *Diſſ. de Palo Pauli, ſeu Angelo Satan Apoſtolum affligente.* 331
S. (*J. C.*) *Explanatio 2 Sam. VIII, 8.* 319
— *Rom. IX, 1 - 6.* 459
Scharbau (*Henr.*) *Obſervationum ſacrarum Pars II.* 463

Schlich-

Digitized by Google

Schlichteri (*Chriſtiani Ludov.*) *Decimæ ſacræ.* 418
Schmidii (*Jo. Andr.*) *Hiſtoria Interimiſtica.* 33
Stollii (*Gottlieb*) *Sincera relatio de Vita, ſcriptis ac doctrinis Patrum Eccleſiæ quatuor priorum Seculorum.* 529
Walchii (*Jo. Georg.*) *Compendium Antiquitatum Eccleſiaſticarum.* 369
Zornii (*Petri*) *Opuſcula ſacra. Tomus I.* 77

II Libri Juridici.

Barthii (*Gothofredi*) *Diſſertationes juridicæ.* 397
Campagnolæ (*Bartholomæi*) *Liber Juris Civilis urbis Veronæ.* 433
Clauſingii (*Jo. Godeſchalci*) *Jus Publicum Romanorum. Faſciculus I & II.* 220
Conringii (*Hermanni*) *Opera. Tom. III - VI.* 97
Eſtor (*Jo. Georg.*) *Delineatio Juris publici Eccleſiaſtici Proteſtantium, exhibens jura & beneficia Auguſtanæ Confeſſionis.* 159
Fontanini (*Juſti*) *Codex Conſtitutionum, quas ſummi Pontifices ediderunt in ſolenni Canonizatione Sanctorum.* 385
Gothofredi (*Jac.*) *Opuſcula varia Juridica, Politica, Hiſtorica, Critica; ex ed.* Franc. Car. Conradi. 57
de Meier (*Jo. Godofr.*) *Meditationes de Juſtitia uſurarum ſemiſſalium in Germania.* 245
Pagenſtecheri (*E. A.*) *Obſervationum legum Juſtinianearum liber ſingularis.* 360
Pugillares Inſtitutiones Juris. 493
(*Henr. Theodori*) *Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars II & III.* 106
Pars IV. 357
Polac (*Jo. Frid.*) *Syſtema Juriſprudentiæ Civilis Germanicæ antiquæ.* 252
Puffendorffii (*Eſaiæ*) *Introductio in Proceſſum Civilem Electoratus Brunſuico-Luneburgici.* 447
Schwederi (*Gabrielis*) *Diſputationes juridicæ. Tomi II.* 304
Speneri (*Jac. Caroli*) *Plenior doctrina Juris publici Imperii Romano-Germanici. Tomus VII.* 242
Titii (*Gottlieb Gerb.*) *Diſputationes juridicæ.* 15
Wilde (*Jac.*) *Sueciæ Hiſtoria pragmatica, quæ vulgo Jus publicum dicitur.* 482

III Libri Medici & Physici.

Actorum Medicorum Berolinensium Decadis III Vol. I. 534
Alpini (*Prosperi*) *de Præsagienda vita & morte ægrotantium Libri VII.* 361
Barbeyracii *Dissertationes de Morbis pectoris, cordis, stomachi, &c.* 223
Boerhavii *Binæ Historiæ morborum, nondum descriptorum.* ib.
Bruckmanni (*Franc. Ern.*) *Epistolæ itinerariæ I-XII.* 84
XIII-XXIV. 454
Büchneri (*Andr. Eliæ*) *Miscellaneorum Physico-Medico-Mathematicorum integer Annus 1728.* 224
Douglassii (*Jac.*) *Historiæ lateralis ad extrahendum calculum sectionis Appendix.* 494
le Dran (*Henr. Franc.*) *Observationes Chirurgicæ. Tomi II.* 254
Fischeri (*Danielis*) *de Terra medicinali Tokayensi Tract.* 307
Giuntini (*Hieronymi*) *Epistola de causis terræmotuum, ad Illustriss. Equitem,* Josephum Ridolfum. 258
de Gorter (*Jo.*) *Morbi Epidemici brevis descriptio & curatio per diaphoresin.* 451
Kulmi (*Jo. Ad.*) *de Literis in ligno fagi repertis Diss.* 70
Tabulæ Anatomicæ. 449
Liebknechtii (*Jo. Georg.*) *Hassiæ subterraneæ Specimen.* 442
Magati (*Casp.*) *de Rara Medicatione vulnerum Libri II.* 402
(*Jo. Bapt.*) *Tractatus, quo rara vulnerum curatio contra Sennertum defenditur.* ib.
Mangeti (*Jo. Jac.*) *Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.* 49
Mazini (*Jo. Bapt.*) *Mechanices morborum, desumtæ a motu febrium, Pars II.* 164
Richtori (*Adolph. Gottlob*) *de Corruptelis medicamentorum cognoscendis Tract.* 59
Ritteri (*Alberti*) *Epistolica Oryctographia Goslariensis.* 410
van Royen (*Adriani*) *Carmen elegiacum de Amoribus & connubiis plantarum.* 362
Schreiberi (*Jo. Frid.*) *Additiones necessariæ ad considerationem corporis ac motus, anno elapso coram Academia Petropol. institutam.* 455

Schu-

Digitized by Google

Schurigii (*Martini*) *Syllepsilogia.* 110
Embryologia Historico-Medica. 404
Seuberlichii (*Frid. Güntheri*) *Observatio de XIX Calculis, in cadaveris cujusdam vesica fellea repertis, subsecuta hydrope.* 408
Sivers (*Henr. Jac.*) *Curiosorum Niendorpiensium Specimen II.* 72

IV Libri Mathematici.

Anonymi *de Pithometria Tract.* 113
Büchneri (*Andr. Eliæ*) *Miscellaneorum Physico-Medico-Mathematicorum integer Annus 1728.* 224
Holzhey (*Jo. Conr.*) *Inventorum suorum Designatio.* 372
Pentheri (*Jo. Frid.*) *Praxis Geometriæ.* 226
Poleni (*Jo.*) *Epistolarum Mathematicarum Fasciculus.* 501
Richteri (*Georg. Frid.*) *Diarium Meteorologicum Lipsiense ad A. 1731.* 61

V Libri Historici, Geographici &c.

Abelii (*Casp.*) *Antiquitates Germanicæ & Saxonicæ.* 153
Saxonicæ Antiquitates. 156
Sylloge aliquot veterum Chronicorum. 157
Abudacni (*Josephi*) *Historia Jacobitarum, seu Coptorum, in Ægypto &c. ex edit.* Jo. Henr. a Seelen. 466
de Amato (*Eliæ*) *Pantopologia Calabra.* 280
Anonymi *Elogium Nicolai Hieronymi Gundlingii.* 46
Gerhardi Noodtii, JCti Batavi. 86
Polycarpi Leyseri, Polyhistoris Helmstadiensis. 132
Joannis Hübneri, Lycei Hamburgensis Rectoris. 183
Christiani Gotthardti Wilischii, Med. Doct. 332
Rosini Lentilii, Consiliarii & Archiatri Würtembergici. 552
Syllabus librorum, in Hispania editorum. 274
Ayrmanni (*Christoph. Frid.*) *Introductio ad Historiam Hassiacam prisci & medii ævi.* 314

Beyeri (*Aug.*) *Historia vitæ, fatorum atque meritorum Georgii Gentii.* 268
Bœhmeri (*Justi Christoph.*) *Memoria Professorum Eloquentiæ, quos habuit Academia Helmstadiensis.* 519
Bruckeri (*Jac.*) *Historia Philosophica erotematice tradita. Pars II.* 81
Pars III. 169
Cleffelii (*Jo. Christoph.*) *Antiquitates Germanorum.* 347
ab Henel (*Andr. Joach.*) *Descriptio plenior de prudenti ratione, ordine, ac statu regiminis in regno Sueciæ.* 327
Hockeri (*Jo. Lud.*) *Thesaurus Antiquitatum Hailsbronnensium.* 147
Ikenii (*Conr.*) *Antiquitates Hebraicæ.* 411
Islæi (*Claudii*) *Compendium Historiæ universalis. Tomi VIII.* 388
Kreysigii (*Georg. Christoph.*) *Spicilegium Historiæ Saxonicæ Diplomatico-curiosum.* 366
Laguillii (*Ludov.*) *Historia Provinciæ Alsatiæ.* 1
Mangeti (*Jo. Jac.*) *Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.* 49
Pfeffingeri (*Jo. Frid.*) *Historia Domus Brunsuicensis ac Luneburgensis. Tomi II.* 210
Schœttgenii (*Christiani*) *Spicilegium Historiæ Saxonicæ Diplomatico-curiosum.* 356
Struvii (*Burch. Gotthelf*) *Historia Imperii Germanici absoluta.* 56
Stussii (*Jo. Henr.*) *Memoria B. Theodori Berckelmanni.* 514
Villanorum (*Joannis, Matthæi, & Philippi*) *Historia*; *ex edit.* Phil. Argelati. 145
Wackenroderi (*Ern. Henr.*) *Rugia vetus & nova.* 292

VI Libri Miscellanei.

Agapeti, *Diaconi*, *Scheda regia Præceptorum de officio boni Principis*; *ex edit.* Augustini Grœbelii. 309
Alvari (*Eman.*) *Regulæ de Syllabarum quantitate.* 131
Anonymi *Introductio in Scriptores Classicos.* 429
Tentamen de Ingenio, diversis ejus virtutibus & operationibus. 456

Aristo-

INDEX AUTORUM.

Aristotelis *de Rhetorica Libri tres.* 440
d'Arnaud (*Georgii*) *Lectionum Graecarum Libri duo.* 344
Assemani (*Josephi Simonii*) *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana. Tomi III Pars I & II.* 193
Bellorii (*Jo. Petri*) *Annotationes in XII priorum Caesarum Numismata, ab* Ænea Vico *olim edita.* 241
Benthemii (*Henr. Ludolphi*) *Status Ecclesiarum & Scholarum Anglicanarum.* 324
Bertrami (*Jo. Frid.*) *Meletemata literaria.* 80
Bruckeri (*Jac.*) *Historia Philosophica erotematice tradita. Pars II.* 81
Pars III. 169
Bruckmanni (*Franc. Ern.*) *Epistolae itinerariae I - XII.* 84
XIII - XXIV. 454.
Bünemanni (*Jo. Ludolphi*) *Catalogus MStorum membranaceorum & chartaceorum, &c.* 381
Carpophorophili *Novum inveniendae Scripturae oecumenicae Consilium.* 42
Cebetis *Thebani Tabula; ex edit.* Thom. Johnson. 432
Conringii (*Herm.*) *Opera. Tom. III - VI.* 97
Cypriani (*Ern. Salom.*) *Bibliotheca Cyprianica.* 518
D. (*S. F.*) *de Soloecismis & Barbarismis Dialogi de causis corruptae eloquentiae Observatio.* 227
Eckhardi (*Tobiae*) *Observationes Philologicae ex Aristophanis Pluto, dictioni N. Foederis illustrandae inservientes.* 312
Fabreti (*Christoph. Aug.*) *Ἀνάκρισις ad locum Plinii Hist. Nat. L. VIII Cap. 42.* 119
Goetzii (*Frid. Lebrecht*) *de Nonismo & Nihilismo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio.* 474
H. (*C. A.*) *Dissertatiuncula, qua Paulo Orosio nomen tertium Hormisdae restituitur.* 263
Hockeri (*Jo. Lud.*) *Thesaurus Antiquitatum Hailsbronnensium.* 147
Isocratis *Orationes VII & Epistolae; ex rec.* Guil. Battie. 52
Lakemacheri (*Jo. Godofr.*) *Observationes philologicae. Pars VII & VIII.* 376
Placette (*Jo.*) *Monita ad Oratoriam sacram attinentia.* 330
Poetae *minores, selecti & emendati in usum Scholarum.* 533
Reinhardi (*Laurentii*) *Synopsis Philosophiae moralis.* 174

S. **

S. ** *Abbatis, Epistola ad Beguinam Antverpiensem G.** de Origine & progressu istius Instituti.* 538
Shaw (*S.*) *Grammatica nova, composita ex Scriptoribus Classicis.* 129
de Voeux (*A. E. V.*) *Diss. de Miraculis, quae Abbatis Paris reliquiis tribuuntur.* 477
Wagneri (*Jo. Gerh.*) *Arboreti sacri perfectioris Specimen, sistens Laurum ex omni antiquitate erutam.* 173

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

A.

Abbatissis *Aug. Conf. addictis quae ex eadem competant jura?* 162
Abelius (*Casp.*) *laudatus.* 154
Abnegatio *sui ipsius in quo consistat?* 416 seq.
Abortus *frequens venae sectione ter repetita evitatus.* 407
— *involucris suis inclusus editus.* 112
Abstinentia *per aliquot annos a cibo & potu.* 226
Abudacni (*Josephi*) *Historia Jacobitarum, sive Coptorum, edita.* 446 seq.
— *vita.* 467
Academiarum *Judaicarum quis status fuerit?* 413
— *Suecicarum status descriptus.* 329 seq.
Accentuationis *Hebraicae usus.* 176
Acus *magneticae declinatio quomodo corrigenda?* 374
Adamii (*Theodori*) *vita.* 519
Adiaphoristica *Historia promissa.* 38
Ænigmatum *symposiacorum exemplum.* 132
Æquilibrium *nullo modo disturbandum.* 375
Aeris *elasticitas confirmata.* 262
Æxtimatores *quinam Veronae magistratus fuerint?* 437
Agapeti, *Diaconi, Scheda Regia edita.* 309 seq.
Albarum *vestium in sacris Christianorum veterum usus.* 419 seq.
De Alexandrina *Schola Catechetica varia.* 40
De Alga *sacharifera Diss.* 455
Alsatiae *Duces quando primum extiterint?* 4
— *Historia descripta.* 1 seq.
— *in superiorem & inferiorem divisio.* 5
— *Landgravii quando primum extiterint?* 4

Alsatiæ *nomen unde?* 1 seq.
Præfecti & Comites qui fuerint? 5
privilegia. 7
status Ecclesiasticus. 2 seq.
de Amato (*Elias*) *notatus.* 291 seq.
ejus scripta. 290
De Amazonibus *fabulosa multa traduntur.* 352
Ambaxatores *quinam Veronæ fuerint?* 437
Ammoniaci *salis spiritus extemporanei præparatio & usus.* 452
Anglicanæ *Ecclesiæ & Scholæ descriptæ.* 324 seq.
Anhaltini *Principes num ex Ursinis stirpem ducant?* 219
Animæ *rationalis immortalitas demonstrata.* 10
Animalia *quædam rariora recensita.* 85
Annulis *ferreis veteres Catti usi.* 446
Antiquitates *Christianæ in Compendio propositæ.* 105 seq.
Per Anum *ossa fœtus mortui excreta.* 225
De Apamensi *nummo Diss.* 78
Apollonius *Thyanensis num fuerit magus?* 171
ejus vita. ib.
De Aquæ *fluentis mensura libellus editus.* 502
De Aquinatis (*Th.*) *varia fortuna in scholis Pontificiorum Diss.* 79
Arbor *in mineram ferri mutata.* 443 seq.
Argentorati *antiquitas.* 2
Aristophanis *Plutus quantum conferat N. T. explicando?* 312 seq.
Aristotelicæ *Philosophiæ sub Imperatoribus Rom. sectatores.* 172
Aristotelis *de Poetica editio nova promissa.* 442
Aristotelis *loca quædam emendata.* 441
Rhetorica denuo edita. 440
Armorum *jus num Statibus Imp. Germ. competat?* 21
d'Arnaud (*Georg.*) *notatus.* 344 seq.
Arndii (*Jo.*) *Diss. de studio Theologiæ practico edita.* 57
Ascaniense *Chronicon editum.* 158
Asteriæ *columniares.* 73
Astroites *singularis formæ.* ib.
Atheismi *damna.* 415
Cum Atlantico *Platonis collatio Palæstinæ.* 466
Augustanæ *Confessionis Historia.* 159 seq.
Confessioni addictis quæ jura competant? 161

B.

Badensis *domus unde ortum ducat?* 4
De Bambergæ *memorabilibus Diss.* 85
Baradæi (*Jac.*) *vita.* 468
De Barbaria *vera ævi medii Diss.* 80
De Barbariei *vero sensu ac discrimine Diss.* 81
Barbarismi & *Solœcismi Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ.* 227 seq.
De Baronii *fide ipsis Pontificiis suspecta Diss.* 79
Barthii (*Godofr.*) *vita & in Jurisprudentiam merita.* 397 seq.
Dissertationes juridicæ editæ. ib.
Beguinagiorum *Belgicorum syllabus.* 542 seq.
Beguinarum *origo & status varii.* 538 seq.
Belgicarum status. 539 seq.
De Beguinis *qui scripserint?* 545

De Bellariis *lapideis Liptoviensibus Hungaricis Diss.* 85
De Bellarmini *fide ipsis Pontificiis suspecta Diss.* 79
Bellorii (*Jo. Petri*) *in Numismata Vici Annotationes.* 241 seq.
Berckelmanni (*Theodori*) *vita & scripta.* 514 seq.
Berothai *quae urbs sit?* 319 seq.
Betach *quae urbs sit?* ib.
Bibliotheca *Cyprianica edita.* 518
De Bibliothecis *Vindobonensibus praecipuis Diss.* 84 seq.
Binghami (*Josephi*) *Antiquitates Ecclesiasticae in Compendium redactae.* 106
Bionis *Smyrnaei Idyllia recens edita.* 533
Brissonii (*Barn.*) *caedes.* 395
Brunsuicenses *Comites quo tempore primum dicti sint Marchiones?* 213
Brunsuicensis *domus Historia nova.* 210 seq.
Brunsuicensium *Comitum Genealogia in tabula repraesentata.* 214
Brunsuico-Luneburgici *Electoratus Processus Civilis illustratus.* 447 seq.
Buddaeus (*Jo. Franc.*) *laudatus.* 514
Buteonis (*Jo.*) *de fluentis aquae mensura libellus editus.* 502
Buzicus (*Theodoricus*) *num Autor fuerit Ducum Saxonicorum?* 158
van Bynckershoek (*Corn.*) *refutatus.* 17 seq.
laudatus. 58 seq.

C.

Caesarum *XII priorum Numismata illustrata.* 241 seq.
Calabriae *viri celebriores recensiti.* 289 seq.
Calculorum *magna copia in vesicae fellea reperta.* 408
Calculos *extrahendi variae methodi enarratae.* 495
Calmetus (*Augustinus*) *refutatus.* 464
Caloris *in febribus intermittentibus generatio.* 165
de Campen *Nobilium duplex genus.* 211
Canonicatus *quid sit?* 24 seq.
veteris & hodierni diversitas. 25
Canonicatuum *num capaces sint Evangelici?* 163
In Canonizatione *Sanctorum Constitutiones editae, & harum catalogus.* 385 seq.
Cantica *poetica in Ecclesia veteri usitatissima.* 80
Catarrhalis *morbus A. 1732 totam Europam pervagatus.* 452
Catarrhi *causa materia insensibilis perspirationis retenta.* ib.
Catecheseos *Ecclesiasticae historia descripta.* 38 seq.
Catechetarum *illustriorum catalogus.* 42
Catechismi *rationalis fundamenta.* 427 seq.
Catechumenorum *veterum quae fuerit ratio?* 41
Cebetis *Tabula recens edita.* 432
Cercatores *inquisitorum genus Veronae.* 438
Cerinthus *Haereticus quo tempore vixerit?* 378 seq.
ejus doctrina num a Joanne fuerit oppugnata? 379
Charitativum *Colloquium Thoruniense quale fuerit?* 76
Cheseldeniana *methodus lapidem vesicae sectione laterali tollendi.* 494

Chri-

Digitized by Google

Christi *ab obligatione legali immunitas.* 298
humana natura in quantum juri divino subjecta fuerit? 294
resurrectio contra Woolstonum vindicata. 503 seq.
Christianæ *antiquitates in Compendio proposita.* 105 seq.
A Christo *actorum Historia.* 512 seq.
De Christo *gentium desiderio Diss.* 78
nos ab inferorum potestate redimente Diss. 77
Christologia *moralis edita.* 294 seq.
Chronica *aliquot Saxoniæ Inferioris edita.* 157 seq.
Ex Chronico *Saxoniæ Inferioris Excerpta edita.* 154
Chronicon *Ascaniense editum.* 158
Emlebiense editum. ib.
Halberstadiense editum. ib.
Quedlinburgense editum. ib.
Chronologia *Hebræorum veterum illustrata.* 390 seq.
Persicorum Regum illustrata. 390
Tyriorum veterum illustrata. ib.
Chrysocolla *quid sit?* 84
quomodo paretur? 84 seq.
De Ciceronis *vita & eruditione philosophica Diss.* 170
Classicorum *Scriptorum præstantia.* 430
versiones improbata. 431
Classicos *Scriptores cum fructu tractandi præcepta.* 430 seq.
Cœnobiorum *Saxoniæ Inferioris Historia illustrata.* 218 seq.
Cogitare *quid sit?* 457
Colloquium *Charitativum Thoruniense quale fuerit?* 76
Columnares *asteriæ.* 73
Conciliorum *VIII priorum generalium notitia.* 106
De Concionum *sacrarum ritibus in sacris veterum Diss.* 78
Conradi (*Franc. Car.*) *Opusculorum Gothofredi editor.* 57 seq.
De Conradi,*Martyris Saxonici,morte relatio.* 368
Conringii (*Herm.*) *Opera Juridica & Politica recensita.* 97 seq.
Consensus *Sendomiriensis Historia edita.* 73 seq.
Contractus *patris & liberorum quousque sit validus?* 31 seq.
Convulsionis *polymorphæ exemplum singulare.* 536
Convulsivi *motus partus tempore sævientes.* 407
Convulsivorum *motuum per martialia cura.* 226
Coptorum *Historia edita.* 466 seq.
Corberi (*Casp.*) *vita.* 519 seq.
Cornu *ammonis cochlea marina adhuc obductum.* 411
Corticis *peruviani defensio.* 226
Coschwitzianus *ductus salivalis in dubium vocatus.* 451
a Cruce (*Lothar. Mariæ*) *Catalecta in Th. Ittigii Diss. de Hæresiarchis ævi Apostolici edita.* 78
Curvarum *tractoriæ atque logarithmicæ organica descriptio.* 503
De Cymbalorum *usu in sacris veterum Diss.* 71
Cynici *Philosophi sub Imperatoribus Rom. eminentiores recensiti.* 172
Cypriani (*Ern. Sal.*) *Bibliothecæ Catalogus editus.* 518
Cyrilli *Hierosolymitani vita descripta.* 40 seq.

D.

Dahlbergii, *Comitis, Suecia antiqua & hodierna promissa.* 492
Dei *existentia demonstrata.* 10
De Dei *cognitione viva quis scripserit?* 295
gratia universali doctrina adstructa. 523 seq.
Dentes *gigantum quid sint?* 86
Deorum *apud veteres Græcos quot genera fuerint?* 377
Diabolicæ *tentationis memorabile exemplum.* 513
Dialogi *de causis corruptæ eloquentiæ Solœcismi & Barbarismi.* 227 seq.
stilus qualis sit? 230 seq.
Diluvii *universalis testimonia in Hassia.* 442
Diluvium *Deucalioneum in nummo repræsentatum.* 78
universale explicatum. 444 seq.
Diogenes *Laertius num inter Philosophos sit referendus?* 173
Dionysius *Halicarnasseus quantum conferat ad N. T. interpretationem?* 424 seq.
Divortium *num sit Jure naturali prohibitum?* 29 seq.
Dominium *num pereat amissione possessionis?* 17 seq.

E.

Echertus II *Brunsuicensis quo in loco trucidatus fuerit?* 215
Ecclesiæ *& Scholæ Anglicanæ descripta.* 324 seq.
Ecclesiastæ *Salomonis textus originalis Latine versus.* 175 seq.
Ecclesiastica *Historia in Compendio tradita.* 322 seq.
Ecclesiasticæ *Antiquitates in Compendio tradita.* 369 seq.
Echinites *cordatus.* 411
cruce quinquangula signatus. ib.
Eckhardus (*Tob.*) *laudatus.* 312
notatus. 313
Eclipses *solis & lunæ Patavii observata.* 503
Eclipsis *solis A. 1724 Patavii observata.* 502
lunæ d. 31 Oct. A. 1724 Patavii observata. ib.
Educare *liberos suos quomodo consueverint veteres Germani?* 353
In Electores *quæ jura redundent ex Augustana Confessione?* 161
Electorum *jura illustrata.* 243
jus præcedentiæ illustratum. 243 seq.
De Eloquentia *non scholæ, sed vitæ, discenda Diss.* 80
Eloquentiæ *Professores in Academia Helmstadiensi recensiti.* 519
Embryonis *caput in partu avulsum.* 407
Emigrandi *jus quibus competat in Imp. Germanico?* 163
Emlebiense *Chronicon editum.* 158
Epicurei *Philosophi sub Imperatoribus Rom. illustriores recensiti.* 173
Epicurus *num fuerit atheus?* 82 seq.
Epidemicorum *morborum singularis indoles indaganda.* 452
Epilepsiæ *gravidarum quales sint?* 537
De Episcoporum *investitura inter Imperatorem & Pontificem Rom. controversia.* 392
In Episcopos *Aug. Conf. addictos quæ ex eadem jura redundent?* 161
Epsteiniensis *fons soterius disrupto monte exortus.* 225

Equo-

Digitized by Google

Equorum *cum fœminis concumbentium exempla.* 123
apud veteres honor. 124
Erico *Grubenhagico qui liberi fuerint?* 218
Evangelicæ *Eccleſiæ quo tempore in Polonia conſtitutæ fuerint?* 74
Evangelii *S. Joannis qualis ſcopus ſit?* 377 ſeq.
Eventus *boni Numen deſcriptum.* 446
Excommunicatoria *Epiſtola valde notabilis.* 517

F.

Fabricii *(Theodoſii) vita.* 517
In Fagi *ligno reperta literæ.* 70
De Falcidia *in legatis ad pias cauſas ceſſante Diſſ.* 108
Falſiloquium *& mendacium num differant?* 16
De Farina *foſſili Saxoniæ & Sileſiæ Diſſ.* 454
Febris *definitio ad leges Mechanicæ constructa.* 164
Febrium *continuarum origo ab abundantibus particulis elaſticis ſanguinis.* 166
In Ferri *mineram mutata arbor.* 443
Ferrum *ex limo coquendi nova methodus.* ib.
Florentinarum *rerum Hiſtoria edita.* 145 ſeq.
Fœmina *nunquam menſtruata ſterilis.* 112
Fœminarum *cum jumentis concumbentium exempla.* 123
Fœtus *mortui oſſa per anum excreta.* 225
Fontaninus *(Juſtus) laudatus.* 387
Foramen *Stenonis in palato an in ſceletis ſolum pateat?* 451
Franckenſteinii *(Jac. Aug.) in Speneri Jus Publicum Annotationes.* 243 ſeq.
du Frenoy *(Langletus) refutatus.* 128
Ad Freſnæi *Gloſſarium Supplementa.* 439
Friderici, *Burggraviorum Norimbergenſium primi, ſepulchrum.* 149
Frigoris *in febribus intermittentibus cauſa.* 165

G.

Garzonis *(Jo.) vita.* 369
Gebhardi *(Pauli) Deſcriptio urbis Plaviæ edita.* 368
Geilfuſii *(Jo.) de Terra ſigillata Laubacenſi Tract. editus.* 443 ſeq.
Gemellorum *ſimilitudo exacta.* 112
Gentii *(Georg.) vita & merita.* 268 ſeq.
Georgii II, *Haſſiæ Landgravii, in Auguſtanam Confeſſionem merita.* 160
Germanarum *mulierum quale puerperium olim fuerit?* 352
Germanicæ *Antiquitates editæ.* 153 ſeq.
Germanici *Imperii Hiſtoria edita.* 56
Germanicorum *Statuum quæ ſit ratio?* 19 ſeq.
territoriorum quæ ſit ratio? 19
Germanorum *Antiquitates deſcriptæ.* 347 ſeq.
veterum domicilia quæ fuerint? 354
in capillis apte diſponendis cura. 355
leges in ordinem redactæ. 253
liberos ſuos educandi ratio. 353
matrimonia. 348 ſeq.

Germa-

Germanorum *veterum res œconomica.* 355
Theologiæ præcognita. 356
vestimenta & ornamenta quæ fuerint? 355
Gigantum *dentes quid sint?* 86
Glandularum & *vasculorum glandulas mentientium differentia.* 450
Gœtzii (*Frid. Lebrecht*) *scripta.* 475
Goslariensis *oryctographia.* 410
Gothofredi (*Jac.*) *Opuscula varia edita.* 57 seq.
Gottingensis *Inspectionis origo, progressus & Ephori.* 515 seq.
Græci *veteres quot genera Deorum habuerint?* 377
Grammatica *nova ex Autoribus Classicis composita.* 130
De Gratia *Dei universali doctrina adstructa.* 523 seq.
per se ipsam efficaci doctrina explicata. 529 seq.
Gravidarum *epilepsiæ quales sint?* 537
Grœbelii (*Jo. Augustini*) *scripta.* 311
Grucchii (*Nic.*) *de Comitiis Rom. Libri III recusi.* 220
Gulæ *post crebra vomitoria in medio thoracis ruptura.* 224
Gundlingii (*Nic. Hier.*) *vita & scripta.* 46 seq.
Gürtleri (*Nic.*) *vita & scripta.* 116 seq.
Gymnasii *Hailsbronnensis Historia.* 153

H.

Hæmorrhagia *narium enormis.* 225
Hæresium *inde ab incunabulis Christianismi Catalogus.* 106
Haferungii (*Jo. Casp.*) *cum Sebast. Edzardo & aliis controversia.* 296 seq.
Hailsbronnensis *Gymnasii Historia.* 153
monasterii origo. 150 seq.
privilegia. 151
jurisdictio civilis ac criminalis. ib.
cultus religiosus. 151 seq.
Hailsbronnensium *Antiquitatum Collectio edita.* 147 seq.
Abbatum historia. 150 seq.
Nobilium catalogus. 150
Pastorum primariorum vitæ. 152
Halberstadiense *Chronicon editum.* 158
Halberstadiensis *Historia promissa.* 155
Harduinus (*Jo.*) *laudatus.* 120
refutatus. 120 seq.
Hassiæ *Historia prisci & medii ævi descripta.* 314 seq.
incrementa. 316
nomen unde? ib.
Comites qui fuerint? 316 seq.
cum Thuringia conjunctio. 318
subterraneæ Specimen editum. 442 seq.
Hassorum *origo.* 315
Christianismi origo. 316
Hebraicæ *Antiquitates in Compendio traditæ.* 411 seq.
Heidmanni (*Christoph.*) *vita & scripta.* 519 seq.
de Helden *Nobiles unde nomen duxerint?* 217 seq.
In Helmstadiensi *Academia Professores Eloquentiæ recensiti.* 519
Henrici *Leonis Historia descripta.* 167 seq.

Henrici *Leonis cognomen Leonis unde?* 167
circa ſacra autoritas. 168
Epiſcopos conſtituendi & confirmandi poteſtas. 168 ſeq.
liberi. 215
Longi uxor prior quæ fuerit? ib.
Superbi Hiſtoria deſcripta. 169
De Henrici, *Angliæ Regis, excommunicatione quid ſentiendum?* 393 ſeq.
Henricus *Leo quo anno natus ſit?* 215
matrimonium inierit? ib.
Magnanimus quo anno Ducatum Saxoniæ per inveſtituram ſuſceperit? 213
Hermundurorum *quæ ſedes fuerint?* 367
Heſiodi *nova editio.* 533
Hetſtadii *urbis deſcriptio edita.* 368
De Hibernorum *Theologia Diſſ. promiſſa.* 295
Hierarchiæ *in Suecia incrementa.* 486
Hieronymi *hiſtoria deſcripta.* 523
Hilarii *Opera edita.* 337 ſeq
Operum editiones recenſitæ. 338
Hippocratis *vita deſcripta.* 82
Hiſpanicorum *librorum recentiſſimorum Catalogus.* 274
Hiſtoria *Eccleſiaſtica in Compendio tradita.* 322 ſeq.
Philoſophica erotematice tradita. 81 ſeq. 169 ſeq.
univerſalis in Compendio tradita. 388 ſeq.
Hiſtoriographorum *Saxonicorum notitia promiſſa.* 369
Hockeri (*Jo. Ludov.*) *in obitum Wilhelmi, Marggravii Onoldini, Oratio funebris edita.* 149
vita. 152 ſeq.
Holzhey (*Jo. Conr.*) *inventa Mathematica.* 372 ſeq.
Hoppenrodii (*Andr.*) *Oratio de Monaſteriis Mansfeldenſibus edita.* 368
Hormiſdæ *nomine num Paulus Oroſius uſus ſit?* 263 ſeq.
nomen unde ſit? 266 ſeq.
Horologiorum *ſolarium anomaliæ quomodo corrigendæ?* 374
Hübneri (*Jo.*) *vita & ſcripta.* 183 ſeq.
Hydatides *invicem connexæ poſt fœtum excluſæ.* 407
Hydrops *bilem corruptam excipiens.* 408
De Hymnorum *Latinæ Eccleſiæ collectionibus Diſſ.* 78

I.

Jacobitarum *Hiſtoria edita.* 466 ſeq.
Jani (*Henr. Chriſtoph.*) *vita.* 519
de Jejuniis *quid ſentiendum?* 480
Igneæ *particulæ ſubterraneæ a variis cauſis accendi poſſunt.* 261
Ignis *religioſus cultus apud veteres.* 128
ſubterranei cauſæ. 259
Immortalitas *animæ rationalis demonſtrata.* 10
In Imperatorem *quæ jura redundent ex Aug. Confeſſione?* 161
Inceſtus *num ſit Jure naturali prohibitus?* 29
Ingenium *quid ſit?* 457 ſeq.
ejus ſagacitas in quo conſiſtat? 456 ſeq.
Inſtitutiones *Juris per breviores regulas traditæ.* 493
Interim *libri Hiſtoria tradita.* 34
Interimiſtica *Hiſtoria edita.* 34 ſeq.

Interimi-

Digitized by Google

Interimisticæ *controversiæ descriptæ.* 36 seq.
Inunctio *mercurialis præ interno mercurii usu commendata.* 223
S. Joannis *Evangelii qualis scopus sit?* 377 seq.
Irenæus *contra varios defensus.* 379 seq.
Islæus (*Claud.*) *partium studii accusatus.* 396
ejus in historiam merita. 388
filii. ib.
Isocratis *Orationes VII & Epistolæ recens editæ.* 52
loca quædam emendata. 52 seq.
Operum omnium editio promissa. 54
locus in Panathenaico emendatus. 54 seq.
In Ittigii (*Th.*) *Diss. de Hæresiarchis ævi Apostolici Catalecta edita.* 79
Juliani *Imperatoris quæ fuerit religio?* 172
Juramenti *vocabulum barbarum.* 401
Jurisdictio *Ecclesiastica num competat Episcopis & Abbatissis Aug. Conf. addictis?* 162
Jus *Publicum Sueciæ illustratum.* 481 seq.

K.

De Koszodrewina *frutice Diss.* 455
Krausius (*Jo. Gottlieb*) *refutatus.* 158

L.

Læti (*Pomp.*) *de Magistratibus Rom. liber recusus.* 220
Laguillius (*Ludov.*) *refutatus.* 8
Lampius (*Frid. Adolph.*) *refutatus.* 378
Langius (*Car. Henr.*) *laudatus.* 425
notatus. 426
Lapidem *vesicæ sectione laterali tollendi methodus Cheseldeniana.* 494
Lapides *quidam curiosi Hanoverani recensiti.* 85
figurati Hungariæ recensiti. 86
mænium monasterii Loretti notabiles. ib.
De Lapidibus *odoratis Diss.* 454
Lapis *solaris.* 411
Ad Latinæ *linguæ puritatem conservandam quid conferat Poesis?* 80
De Laubacensi *terra sigillata Tract.* 443 seq.
Lauri *antiquitates exposita.* 173 seq.
in tabulis veterum usus. 174
usus physicus & medicus. ib.
militaris. ib.
in triumphis & spectaculis. ib.
in coronandis Principibus. ib.
Lecticarii *servi apud Romanos qui fuerint?* 108
Legatum *pœnæ nomine quale sit?* 109
Leges *Germanorum veterum in ordinem redactæ.* 253
quædam Juris Civilis emendatæ. 360
Lehmanni (*Christ.*) *Descriptio urbis Schwartzenbergæ edita.* 368
Leisentritii (*Jo.*) *vita.* ib.
Lentilii (*Rosini*) *vita & in rem medicam merita.* 552 seq.
l'Esprit *quid Gallis dicatur?* 456 seq.
Leyserus (*Polyc.*) *refutatus.* 89
ejus in rem literariam merita. 132 seq.
Libonis *Puteal quid fuerit?* 358 seq.

Libro-

Librorum *sub typographiæ inventæ tempora editorum Catalogus.* 381 seq.
In Ligno *fagi repertæ literæ.* 70
De Limbowe drewo *arbore Diss.* 455
Lindneri (*Jo.*) *vita.* 369
Lineæ *meridianæ expedita designatio.* 375
Lipothymia *gravidæ a spiritu putaminum ovorum.* 407
Lipsii (*Justi*) *Tractatus VIII, Historiam Romanam illustrantes, recusi.* 221
Literæ *in ligno fagi repertæ.* 70
Literarum *commutationes adulterinæ in Codicibus veterum perversas excitarunt Autorum sententias.* 121
Liturgiæ *Syriacæ septimanæ Passionis Christi Specimen editum.* 83 seq.
Longitudinem *marinam & terrestrem inveniendi modus.* 374
Lucianus *quantum conferat ad N. Test. interpretationem?* 424
In Lucis *cur veteres gentiles Deos suos coluerint?* 420
Ludovici XIV, *Regis Galliarum, gesta magnifice descripta.* 396
Luneburgensis *domus Historia nova.* 210 seq.
Lutheri *sententia de ratione humana quæ fuerit?* 81

M.

Maffei (*Scip.*) *in Opera Hilarii merita.* 339
Magati (*Cæsaris*) *vita & scripta.* 403
Magistri *vocabulum unde originem ducat?* 401
Magneticæ *acus declinatio quomodo corrigenda?* 374
Majestatis *nomen quando primum translatum ad Reges?* 244
Mangetus (*Jo. Jac.*) *notatur.* 51
De Mansfeldensibus *Monasteriis Oratio edita.* 368
Manuscriptorum *selectissimorum Catalogus.* 381 seq.
Manutii (*Pauli*) *Antiquitatum Rom. Libri aliquot recusi.* 222
De Mariæ, *Scotiæ Reginæ, cæde quid sentiendum?* 394
Marinam *longitudinem inveniendi modus.* 374
De Marmore *variorum locorum Diss.* 455
Marmorum *species 65 in uno monte reperiundæ.* ib.
Martini (*Matth.*) *Epitome Theologiæ edita.* 118
Martis *planetæ phænomena Copernici systemati obstant.* 225
Materia *insensibilis perspirationis retenta catarrhi causa.* 452
— *transspirationis quæ sit?* 453
Matrimonium *cum defunctæ uxoris sorore num sit permissum?* 13
Medici *scriptores veteres & recentiores recensiti.* 49 seq.
— *num olim servi fuerint?* 78. 79
De Medicis *sanctis Diss.* 454
— *Viennensibus Diss.* ib.
Melancholiæ *hystericæ atque hypochondriacæ discrimen.* 225
Mendacium *& falsiloquium num differant?* 16
Mensium *suppressionis in monialibus causa.* 225
Mercurialis *inunctio præ interno mercurii usu commendata.* 225
De Mercurio *in sole viso A. 1723 Diss.* 502
Meridianæ *lineæ expedita designatio.* 375

De Messiæ Θεωδρόμα *egressibus Diss.* 77
Meteorologicum *Diarium Lipsiense ad A. 1731.* 61 seq.
S. Metronis *vita & translatio.* 439
De Miraculis *Abbatis Paris quid sentiendum?* 477 seq.
Missæ *antiquitas & veritas ex nummis probata.* 78
Mœnia *monasterii Loretti curiosis lapidibus constructa.* 86
Moguntinis *cur typographiæ inventio tribuenda sit?* 382
Mola *carnea embryonem tenellum continens.* 407
Moniardi (*Josephi*) *Interpretatio Rubr. Cod. Publicæ Lætitiæ &c. recusa.* 222
Moralis *doctrinæ principia adstructa.* 427 seq.
Philosophiæ Synopsis edita. 175
fata descripta. ib.
Morborum *epidemicorum singularis indoles indaganda.* 452
Morbus *catarrhalis A. 1732 totam Europam pervagatus.* ib.
Morlini (*Joach.*) *vita.* 517
Epistola excommunicatoria valde notabilis. ib.
Moschi *Idyllia recens edita.* 533
Motus *convulsivi partus tempore sævientes.* 407
musculorum causa. 502
terræ ignis effectus. 259
Motuum *convulsivorum per martialia cura.* 226
terræ causæ. 258
imitatio artificialis. 261
Mucilaginosorum *expectorantium usus in catarrhis acribus rejicitur.* 453
Musæus *recens editus.* 533
Musculorum *motus causa.* 502
Musices *sacræ in templo ministerium num penes solos viros olim fuerit?* 464
Inter Mysterium *pietatis & mysteria paganorum collatio instituta.* 78

N.

Nestorianæ *Ecclesiæ veteris facies repræsentata.* 193 seq.
Nestorianorum *Syrorum historia.* ib.
post Christum natum religio & status ecclesiasticus. 198 seq.
De Nihil & *Non varia.* 474
Nobilibus *Imperii immediatis quæ jura competant ex Aug. Confessione?* 162
Nobilitatis *Lutheranæ ad immediata Germaniæ Capitula & Canonicatus jura explicata.* 24 seq.
Nobilium *Hailsbronnensium catalogus.* 150
Saxoniæ Inferioris genealogiæ illustratæ. 218 seq.
Ex Nominibus *additis Principum dignitas probata.* 428
De Non & *Nihil varia.* 474
Noodtii (*Gerb.*) *vita & in Jurisprudentiam merita.* 86 seq.
Numismata XII *priorum Cæsarum illustrata.* 241 seq.
De Nummis *quibusdam antiquis Diss.* 78
Philosophiæ interpretibus Diss. 81
serratis & bigatis Diss. 443 seq.
De Nummo *Apamensi Diss.* 78

De

O.

De Odontalgicis *quibusdam remediis Diss.* 454
Oederus (*Georg. Ludov.*) *laudatus.* 239 seq.
Oleorum *essentialium adulteratio quomodo detegenda?* 60
De 'Ομοίως *vocis fortuna varia Diss.* 78
Oppiani *loca quædam emendata.* 344
Oratoriæ *sacræ præcepta tradita.* 330
Orosio (*Paulo*) *nomen tertium Hormisdæ restitutum.* 263 seq.
Oryctographia *Goslariensis.* 410
Ossa *fœtus mortui per anum excreta.* 225
Ottonis IV *uxor prior quæ fuerit?* 216
Strenui Epitaphium. 219
De Ovo *gallinaceo figurato Diss.* 85

P.

De Pactis *tacitis Diss.* 110
Palæstinæ *cum Atlantico Platonis comparatio.* 466
Papini *machina aeris elastici effectus probat.* 262
De Paris *Abbatis miraculis quid sentiendum?* 477 seq.
Patres *Ecclesiæ veteris contra Jo. Dallæum defensi.* 79
Patris & *liberorum contractus quousque jure sit validus?* 31 seq.
Patrum *Ecclesiæ IV priorum Seculorum vita, scripta & doctrina.* 520 seq.
De Pauli *Apostoli eloquentia exteriori Diss.* 78
Pecuniæ *usus olim in Germania fuit rarissimus.* 247 seq.
Pegasus *Jureconsultus Rom. quis fuerit?* 109
Pentateuchus *explicatus.* 9 seq.
Persicæ *Monarchiæ Historia promissa.* 155
Personæ (*Christ.*) *de Medulla saxorum Opusculum editum.* 367
Peruviani *corticis defensio.* 226
Pfeffingerus (*Jo. Frid.*) *notatus.* 210 seq.
Phalloides *quid sit?* 85 seq.
Philippi (*Car.*) *Antiquitates Rom. recusæ.* 222
Hassiæ Landgravii, in Aug. Confessionem merita. 160
Philosophi *sub Imperatoribus Rom. illustriores recensiti.* 170 seq.
De Philosophia *per nummos illustrata Diss.* 81
Pythagorica parum certi constat. 81 seq.
Philosophiæ *ante Christum natum in Græcia florentis historia.* 81 seq.
in Theologia usus. 119
Moralis Synopsis edita. 175
fata descripta. ib.
Philosophica *Historia erotematice tradita.* 81 seq. 169 seq.
Phocylidis *Poema Admonitorium recens editum.* 533
Pietatis *solidæ natura & effectus.* 416
acquirendæ media. 417
Inter Pietatis *mysterium & mysteria paganorum collatio instituta.* 78
Pignoris *quæ Jure Germanico ratio sit?* 248 seq.
Pinguedo *ursina canitiem producit.* 113
Pithometriæ *fundamenta.* ib.
Pithometricæ *virgulæ constructio.* 114
Placette (*Jo.*) *vita & scripta.* 330 seq.
Plantarum *sexus diversus & fœcundatio carmine expressa.* 363

Platonici *sub Imperatoribus Rom. illustriores recensiti.* 171
Plaviæ *urbis descriptio edita.* 368
Plinius *in rebus physicis interdum fuit credulus.* 122
ejus locus quidam illustratus. 119 seq.
Plotini *vita.* 171
successores. 172
De Poesi *Latinitatis conservatrice Diss.* 80
Poetica *cantica in Ecclesia veteri usitatissima.* ib.
De Poetis *Christianis quid sentiendum?* ib.
In Polonia *quo tempore primum Ecclesiæ Evangelicæ constitutæ fuerint?* 74
Polygamia *num sit Jure naturali prohibita?* 29 seq.
De Polypo *marino petrefacto Diss.* 455
Pomponii *Liber II ad Sabinum notis illustratus.* 106 seq.
IV ad Sabinum collectus & notis illustratus. 357 seq.
Popperodii (*Andr.*) *Descriptio urbis Hetstadii edita.* 368
Posnaniensis *Synodus descripta.* 74
Posta *legem municipalem significat.* 438
Potamo *Eclecticæ sectæ autor quo ævo vixerit?* 171
Potinii (*Jo.*) *vita.* 519
Præcedentiæ *jus quale sit Electorum Imperii?* 243 seq.
De Prædestinatione *gratuita ad gloriam doctrina illustrata.* 529 seq.
De Principis *boni officio præcepta tradita.* 310
Probi (*Valer.*) *de Literis antiquis Libellus recusus.* 221
Processus *Civilis Electoratus Brunsuico-Luneburgici illustratus.* 447 seq.
Prosodia *metrice composita.* 152
Protestantibus *subditis quæ jura competant ex Aug. Confessione?* 162 seq.
Pseudo-Fenestellæ *de Sacerdotiis & Magistratibus Rom. liber recusus.* 220
Puerperium *mulierum Germanicarum quale olim fuerit?* 352
Puffendorffiorum *gens laudata.* 448
Pulchrum *quid sit?* 460 seq.
Punctorum *in vocalibus Hebræorum antiquitas probata.* 235
Puteal *Libonis quid fuerit?* 358 seq.
Pythagoræ *aurea carmina recens edita.* 533
vita jejune descripta. 292
ætas, peregrinatio & scripta. 82
Pythagoreæ *Philosophiæ sectatores recensiti.* 170
De Pythagorica *Philosophia parum certi constat.* 81 seq.

Q.

Quantitates *indeterminatas in algebraicis æquationibus inveniendi methodus.* 502
Quedlinburgense *Chronicon editum.* 158
De Quedlinburgensibus *memorabilibus Diss.* 454

R.

De Ratione *humana sententia Lutheri quæ fuerit?* 81
Rationis *rectæ in rebus divinis usus.* 549
Religionis *principia adstructa.* 427 seq.

Religio-

Religionis *Christianæ veritas demonstrata.* 11 seq.
Remedia *ex sale volatili promte ad partes affectas pertingunt.* 454
Resurrectio *Christi contra Woolstonum probata.* 503 seq.
Rhetorica *Aristotelis denuo edita.* 440
De Rochlicensi *alga Diss. edita.* 367
Romanorum *veterum Respublica illustrata.* 221
Roseniæ *gentis fata illustrata.* 8
Rugiæ *veteris & novæ historia descripta.* 292 seq.
Ecclesiæ recensitæ. 293
De Rupibus *figuratis curiosis Diss.* 85
Rusius (*Wolfg.*) *quis fuerit?* 81

S.

Sacrorum *jus Principum Germaniæ quale fuerit ante Reformationem?* 160
Ex Sale *volatili remedia promte ad partes affectas pertingunt.* 454
Salis *ammoniaci spiritus extemporanei præparatio & usus.* 452
Salivalis *ductus Coschwitzianus in dubium vocatus.* 451
De Sanctis *Medicis Diss.* 454
In Sanctorum *canonizatione Constitutiones editæ, & harum catalogus.* 385 seq.
ordinem quis referendus sit ex doctrina Pontificiorum? 386
Sanctos *creandi potestas penes solum Pontificem.* ib
Sanguinis *elementa duplicia, elastica & inertia.* 165
Sapiens *Aristotelicus qualis sit?* 81
Sapo *alcalicus quomodo paretur?* 534
ejus inventor quis? 535
Sardi (*Alex.*) *de Nummis liber recusus.* 221
de Moribus ac ritibus gentium Libri III recusi. 222
Saxoniæ *Inferioris Chronica aliquot edita.* 157 seq.
Ex Saxoniæ *Inferioris Chronico Excerpta edita.* 154
Saxonicæ *Antiquitates editæ.* 153 seq. 155 seq.
Saxonicorum *Historiographorum notitia promissa.* 369
Saxonum *veterum quæ sedes fuerint?* 367
Scepticorum *Philosophia qualis fuerit sub Imperatoribus Romanis?* 173
Schieferdeckeri (*Jo. Dav.*) *de Templo Parochiali Weissenfelsensi Schediasma editum.* 368
Schœnbergiorum *Nobilium genealogia illustrata.* ib.
Scholæ *& Ecclesiæ Anglicanæ descriptæ.* 324 seq.
De Scholæ *Christianæ finibus Oratio.* 80
Schraderi (*Christ.*) *vita & scripta.* 519 seq.
Schurzfleischii (*Conr. Sam.*) *Controversiæ & Quæstiones Antiquitatum Ecclesiasticarum editæ.* 371
Schwartzenbergæ *urbis descriptio edita.* 368
Schwederi (*Gabr.*) *Dissertationes juridicæ editæ.* 304 seq.
in Jurisprudentiam merita. 305
Scotistarum *atque Thomistarum controversia in quo consistat?* 530
Scribarum *veterum errores notabiles.* 121
Scripturæ *œcumenicæ inveniendæ novum consilium.* 42 seq.

Scripturæ *S. antiquitas, veritas atque divinitas probata.* 546 ſeq.
loca explicata aut illuſtrata:
Gen. I, 3. 444
V, 21 - 24. 560
VI, 11. 444
IX, 6. 17
XII, 3. 39
XVIII, 18, 19. 473
XIX, 24. 237
Exod. IV, 21. 527
VI, 3, 7, 8. 236
VII, 1. ib.
XII, 12. ib.
40. 390
XVI, 3. 465
XX, 21. 414
XXII, 7, 8. 236
26. ib.
XXIV, 10. 237
XXXIV, 6, 7. 236
Levit. V, 1. 17
XVI, 18. 236
Num. XI, 5. 465
XXXV, 31 ſeq. 17
Deut. XXIV, 4. 527
XXXII, 4. 302
Joſ. XV, 9. 321
Judic. XV, 4. 376
XVI, 3. 377
1 Sam. X, 25. 414
2 Sam. VIII, 3. 320
8. 319
1 Reg. I, 39. 414
V, 4. 321
VIII, 9. 414
XIX, 14. 413
1 Chron. XVI, 22. 413
XXX, 10 ſeq. 237
2 Chron. V, 10. 414
Hiob XXXIII, 16. 528
Pſ. II, 9. 377
IX. 339
Pſ. XIII. ib.
XVI, 10. 303
XX, 4. 78
XXX. 465
LVI, 9. 78
LXIII. 339
LXIV. ib.
LXV. ib.
LXVIII, 20. 465
LXXXII, 6, 7. 236
LXXXVII, 6. 464
XCII, 16. 302
CI. 465
CII, 19. ib.
CV, 15. 413
CXIX. 339
CXX. ib.
CXXI. ib.
CXXIV. ib.
CXXXII. ib.
Prov. V, 19. 237
VIII, 4. 376
Eſ. VI, 3, 8. 337
XLIII, 11. 236
XLVIII. 237
16. ib.
LIII, 6. 525
7. 464
9. 302. 377
LXVI, 11. 466
Jer. IV, 30. 421
LI, 15. 237
Thren. I, 9. 376
12. ib.
II, 15, 16. ib.
III, 46. ib.
IV, 1. ib.
V, 13. ib.
Ez. III, 17. 525
XX, 11. 413
25. ib.
XLIII, 7. 377
Dan. III, 1. 376
IV, 14. 78

Dan. IX, 24.	303
XII, 3.	235
Hos. XIII, 14.	77
Mich. V, 1.	ib.
Hagg. II, 7.	78
Zach. IX, 12.	77
Matth. II, 11.	426
III, 9.	473
V.	431
VI.	ib.
34.	465
VII.	431
IX, 20-22.	465
X, 14.	ib.
XI, 28.	525
XII, 40.	509
XIII, 12.	528
XIV, 13.	527
XVI, 16.	302
XVII, 26.	304
XXI, 9.	423
XXIII, 5.	425
37.	525
37-39.	511
XXV.	431
XXVI.	ib.
XXVII.	ib.
63.	509
XXVIII.	431
9.	510
Marc. I.	431
II, 28.	300. 304
VIII, 31.	509
XI, 9. 10.	423
XIII.	431
Luc. I, 31.	302
35.	ib.
II.	431
V.	479
VI, 3.	304
IX.	431
XII, 14.	423
58.	313
XIII, 34.	511
XV.	431
XVI.	ib.
Luc. XVIII, 9 seq.	377
XIX, 38.	423
XXIII.	431
11.	419
XXIV.	431. 509
23.	511
49.	ib.
Joh. I.	431
29.	525
36.	ib.
II, 19.	509
III, 9.	466
16, 17.	525
IV, 42.	ib.
VI, 51.	ib.
70.	466
X, 18.	302
34.	236
XI.	431
XII, 13.	423
47.	525
XIV.	431
XV.	ib.
26, 27.	511
XVI.	431
XVII.	ib.
XIX.	ib.
11.	304
XX.	431
17.	519
25.	ib.
27.	ib.
Act. I, 4.	511
8.	377
15.	511
21, 22.	ib.
II, 31.	303
V, 32.	511
X, 41.	510
XVI, 22-24.	332
XVII, 30.	525
XIX 39.	300
XXI, 27 seq.	332
XXIII, 11 seq.	ib.
XXIV.	509
XXV, 19.	ib.

Act. XXVI. 431
28. 509
30. ib.
38, 39. ib.
XXVII. 431
Rom. I, 24 seq. 527
II. ib.
17 - 29. 473
V, 18. 525
VII, 21. 300
27. 301
VIII, 32. ib.
IX. 527
1 - 6. 469
6 - 9. 473
30 - 32. ib.
X. 527
XI. ib.
23. ib.
31. ib.
32. 525
XIV, 15. ib.
1 *Cor.* II, 1 - 4. 332
III. 431
IV, 9 seq. 332
VI, 2. 343
VIII, 11. 525
IX. 431
21. 300. 301
XIII. 431
1. 78
10. ib.
XIV, 32. 301
XV. 431
6. 511
2 *Cor.* III, 1. 332
3. 466
IV. 431
3. 332
V, 15. 525
19. ib.
VI. 431
VII, 1. 528
5. 332
IX, 13. 301
X, 1 seq. 338
13. ib.
XI. 431
21. 332
23 - 27. ib.
28, 29. ib.
31 seq. ib.
XII, 7 - 10. ib.
16. ib.
XIII, 4. ib.
Gal. IV, 4, 5. 300
13, 14. 332
19. ib.
Eph. IV. 431
V. ib.
VI. ib.
Phil. I. 431
II. ib.
9, 10. 377
III. 431
Col. I. 431
19, 20. 525
23. 528
III. 431
IV, 14. 79
1 *Thess.* II. 431
2. 332
V. 431
2 *Thess.* I, 11. 527
1 *Tim.* I. 431
II, 4 - 6. 525
III, 16. 78
IV, 8. 425
V, 10. 525
12. 78
VI. 431
2 *Tim.* II. 431
23. 425
III. 431
Tit. II, 10, 11. 528
11. 525
Philemon. 431
1 *Petr.* int. 432
I, 15. 302
2 *Petr.* int. 432
II, 1. 525
16. 78
III, 9. 525

1 Jo. I. 432
II, 2. 525
III. 432
IV, 14. 525
V, 3. 302
9, 10. 511
Hebr. I. 431
II, 10. 302
IV. 431
15. 303
VI. 431
IX, 4. 414
X, 20, 21. 465
29. 525
XI. 432
XII. ib.
XIII, 9. 528
Jac. V, 14. 79
Ep. Jud. 1. 432
Apoc. I. ib.
XVIII. ib.
XIX. ib.
XX. ib.
Semina rerum omnium in terra abscondita. 260
Semiramides Assyriorum tres fuere. 127
Semiramis num equi amissi dolore in pyram se conjecerit? 126
de ejus cum equo coitu quid sentiendum? 121 seq.
Sendomiriensis Consensus historia edita. 73 seq.
Circa Sermonem quae sit obligatio? 16
Sermonis natura explicata. 15
finis in quo consistat? ib.
Servitus faciendi num detur? 28
Servitutum in Jure quae sit ratio? ib.
Sextius (Qu.) num autor fuerit sententiarum moralium? 170 seq.
Shaw (S.) notatus. 130 seq.
Sherlockius autor Vindiciarum Resurrectionis Christi contra Woolstonum. 512
De Sigillata terra Laubacensi Tract. 443 seq.
Silesiae farina fossilis quid sit? 454
Simeon R. autor Libri Zohar. 235
Siversii (Henr. Jac.) libellorum catalogus. 73
Skaldmoer faeminae bellatrices veterum Germanorum. 352
Sluteri (Godofr.) vita. 517
Smalcaldicum bellum descriptum. 367
Smidefteti (Hartoici) vita. 519
Solaris lapis. 411
Solarium horologiorum anomalia quomodo corrigendae? 374
Soloecismi & barbarismi Dialogi de causis corruptae eloquentiae. 227 seq.
Soraborum quae sedes & res gestae fuerint? 367
Spenceri (Jo.) de LL. Ebraeorum libri sub examen vocati. 14
Statibus Imp. Germ. num competat jus armorum? 21
qualis sit cum Imperio nexus? 21 seq.
In Status Imperii Protestantes quae jura redundent ex Aug. Confessione? 161
Statuum Imp. Germ. quae sit ratio? 19
Steotoma internum thoracem occupans. 224
Steinbergii Comites unde ortum duxerint? 217
Stellae (Erasmi) vita. 369
Stenonis foramen an in sceletis solum pateat? 451
Sterilitas ex defectu mensium. 112
Stoici Philosophi sub Imperatoribus Romanis illustriores recensiti. 172 seq.
Strasburg unde dictum? 3

Digitized by Google

Strigenitii (*Gregor.*) *vita.* 369

Struvii (*Burch. Gotthelf.*) *Historia Imp. Germ. recens edita.* 56

Successionis *in territoria Germaniæ quæ sit ratio?* 22 seq.

Suecia *antiqua & hodierna promissa.* 492

In Suecia *incrementa Hierarchiæ.* 486

Sueciæ *Jus Publicum illustratum.* 481 seq.

Suecicarum *Academiarum status descriptus.* 322 seq.

Suecici *regiminis status descriptus.* ib.

Sulphur *solare idem est ac reliquorum metallorum.* 309

Supercilia *nigra in magno olim pretio fuere.* 421

De Symbolis *hæreticorum in veteri Ecclesia Diss.* 78

Symposiacorum *ænigmatum exemplum.* 132

Synodi *Sendomiriensis historia edita.* 74

Synodus *Posnaniensis descripta.* ib.

Viennensis fabulis annumeranda. ib.

Syriacæ *Liturgiæ septimanæ passionis Christi Specimen editum.* 83 seq.

Syrorum *Nestorianorum historia.* 193 seq.

T.

Taciti *locus quidam illustratus.* 443 seq.

Telesii (*Bernardini*) *vitæ diligenter descripta.* 292

promissa. ib.

Telluris *formæ quomodo indaganda?* 502

De Templo *cathedrali Viennensi D. Stephani Diss.* 85

Tentationis *diabolicæ memorabile exemplum.* 513 seq.

Terræ *motus ignis effectus.* 259

motuum causa. 258

imitatio artificialis. 261

Territoriorum *Germanicorum quæ sit ratio?* 19

Testamenti *Veteris veritas demonstrata.* 10

Novi veritas demonstrata. 11

ad ejus interpretationem quantum conferat Aristophanis Plutus? 312 seq.

Lucianus & Dionysius Halicarnassensis? 424 seq.

Theocriti *Idyllia & Epigrammata recens edita.* 533

Theognidis *Sententiæ recens edita.* ib.

De Theologia *Hibernorum Diss. promissa.* 295

Theologiæ *tractandæ methodus naturalis.* 118 seq.

Dogmaticæ Institutiones novæ editæ. 550 seq.

veterum Germanorum præcognita. 356

In Theologorum *foro quæ scripta adhuc desiderentur?* 295

Thoruniense *Colloquium Charitativum quale fuerit?* 76

Tokayensis *terræ medicinalis natura.* 308

virtutes. 309

Transspirationis *materia insensibilis quæ sit?* 453

De Transsubstantiatione *errores Pontificiorum destructi.* 475 seq.

Trist *vocabulum quid notet?* 401

Trinitatis *mysterium explicatum.* 12

De

De Tripodum *aneorum in sacris veterum usu Diss.* 78
Trochitæ *stellares & asteria memorabiles.* 446
De Tuberibus *terra Diss.* 454
Tumor *abdominis per 39 annos simulatus.* 225
Typi *in paroxysmis intermittentium explicatio.* 166
Typographiæ *inventio cur Moguntinis tribuenda sit?* 382
inventor quis? 383
Typographorum *errores notabiles.* 121

V.

Venæ *sectione ter repetita abortus frequens evitatus.* 407
Veronæ *urbis Jus Civile correctum.* 433 seq.
Veronensis *Juris a Jure Romano diversitas.* 434 seq.
Versiones *classicorum Autorum improbata.* 431
Vesica *membranis abortus cujusdam annexa.* 406
Vi *motrice una modificata universa modificantur.* 455
Vici (*Æn.*) *Numismata XII priorum Cæsarum illustrata.* 241 seq.
De Viennensibus *Medicis Diss.* 78
De Vigilum *Sanctorum Decreto Diss.* 454
Villanorum (*Jo. Matth. & Phil.*) *Historia Florentina edita.* 145 seq.
Vilnensis *Synodus fabulis annumeranda.* 74
De Vindobonensibus *Bibliothecis præcipuis Diss.* 84 seq
Vires *vivæ motorum corporum ab experimento æstimandæ.* 503
Virgulæ *pithometricæ constructio.* 114
Vis *inertiæ est vis veri nominis.* 455
mortua & viva discrimen. ib.
Vis *derivativa quid sit?* 456
Vitus (*Steph.*) *refutatur.* 238 seq.
De Ulricana *terra Diss.* 85
Urinæ *potum excedentis copiosa effusio unde pendeat?* 166
Usurarum *semissalium in Germania justitia.* 245 seq.
olim per Germaniam conditio. 248 seq.
Uteri *ruptura.* 406

W.

van der Waeyen *Oratio funebris in obitum Nic. Gürtleri edita.* 176
De Weissenfelsensi *templo Parochiali Schediasma editum.* 368
Wettewiciorum *Nobilium Genealogia illustrata.* ib.
In Wilhelmi, *Marggravii Onoldini, obitum Oratio funebris.* 149
Wilischii (*Christ. Gotthardti*) *vita & scripta.* 332 seq.
Winnigstadii (*Jo.*) *Chronicon Halberstadiense & Quedlinburgense editum.* 158
Woolstonus (*Th.*) *refutatur.* 503 seq.
ejus scripta & condemnatio. ib.
contra eum publicata scripta. ib.
Per Wulfildem *num jus succedendi in Ducatum Luneburgicum translatum sit in Henricum Nigrum?* 212

Z.

De Zionis *doctore altero Diss.* 77
Zohar, *antiquus Judæorum liber, cujus argumenti & stili fuerit?* 234 seq.
unde sic dictus? 235
Zolleranorum *Principum Inscriptiones sepulchrales.* 148
Zornius (*Petr.*) *inter Pseudonymos referendus.* 79

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google